

De decem preceptis in generali.

Liber discipuli Se eruditione christifidelium Incipit.

Cap. iij

De decem preceptis in generali.

Vis ad vitam ingredi. serua mandata dei Matthe. xix. In verbis positus ostendit christus culi- bet homini viam vite eterne. cum dicit Si vis ad vitam ingredi etc.

Sciendum quod precepta sunt pre omnibus in- time diligenda et cum summa diligentia ser- uanda Unde ps. idolo dilexi mandata tua sup aurum et topazion Et hoc propter de- cem causas Prima causa est. quia fa- ciunt obseruatores suos amicos dei Unde Joh. xiiij. Vos amici mei estis si fecerit- tis que precipio vobis. Nec hoc est parum quia deo seruire est regnare. Quantum bonum cedit homini cum non solum sit ser- uus regis celestis. sed etiam amicus regis eterni Eccl. vi. Amico fideli nulla est co- paratio. sed christus est fidelissimus amicus. Unde Aristo. pri. rhetori. ostendit quod si- cerus et fidelis amicus dicens Amicus est qui operatur alteri que putat sibi esse bonam hoc propter illum Hodo hoc ma- nifeste et plenissime inuenit in christo. qui nobis quotidie benefacit ex sua bonitate et mise- ricordia et hoc propter nostrum bonum. quod bonis nostris nihil indiget Unde ps. Bo- norum nostrorum non indiges. Ideo dis- crete et sapienter faciunt qui querunt quo- modo amorem et amicitiam dei possunt acquirere. sed hoc fit in obseruatione pre- ceptorum. ut patet in auctore Joh. allegata. Sed quales amici et sanguinei erunt ob- seruatores preceptorum dei Respondeo quod pre- cepta faciunt obseruatores attinentes esse

do quasi omni genere attinentie Unde Mat. xij. Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in celis est. ipse meus frater et soror et ma- ter est Fratrem vel sororem christi est quod coheres Quasi mater christi est bona mulier que mandata obseruat. quod coronatur sicut ma- ter christi. que regina celorum et terre est Unde Luc. 8. Mater meam fratres mei sunt qui verbum dei audiunt et faciunt. Secunda causa. quia homines ad hoc a deo facti sunt ut mandata eius custodiant. Unde opti- mum quod homines seculares et communes pro- fecti fa- cere in mundo isto secundum suum statum videtur esse Unde in puer. Nil melius quam attendere rei mandatum dei etc. quod hic est finis hominis Unde Aristo. vi. topicorum Finis in quoque genere est optimum et cuius gratia sunt alia Unde Eccl. vi. Time deum et mandata eius obserua. hoc est omnis homo. id est propter hoc siue ob hoc est omnis homo Unde Bern. Si hoc est omnis homo sine hoc nihil est omnis homo Nihil iniquius in valore est homo sine obseruatione preceptorum Non aliqua res fit ad aliquod opus et quoniam il- lud non persequitur. tunc fit illa res inutilis et destruitur Sic homo qui factus est ut mandata seruet quoniam precepta dei seruire noluit. de- struitur mori dignus fuit Unde iustissima fit illa sententia Gen. ij. Quicumque die comederit ex eo. morte morietur. sic dicitur in auctore hominis. Quicumque die preceptum ali- quod transgredierit. morietur Unde Bern. Dignus plane est mori qui tibi dominus ihesu re- cusat viuere Et quo homo factus est ad hoc ut precepta dei impleat. tunc non potest meliorem the- saurum sibi in mundo isto thesaurizare quam man- data dei seruire Eccl. 29. Donec thesau- rum tuum in preceptis altissimi et perderit tibi ma- gis quam aurum Tercia causa que nos debet mo- uere est quod deus vult ea multum et stricte seruari Unde ps. Tu mandasti mandata tua cu- stodire nimis. Prover. 7. Legem meam quasi pupillam oculi tui custodi Pupilla de- ligens seruat eo quod ledit de facili et valde periculosum est. Facilius autem ledit lex dei quam pupilla. quod sola voluntate. Ledit etiam periculosius. quod melius esset homini oculum erui

A i

De decem preceptis

¶ pceptū dei trāsgredi. **¶** In **Mat. 18**
Si ocul^{us} tu^{us} scandalizat te. erue eum et
 pice abs te. imo homo potius deberet
 ambos oculos et ambas manus et ambas
 pedes perdere. q̄ vnum pceptum trāsgre
 di. S; heu multi oppositū faciūt q̄ p̄
 vnam parvā et momentaneā delectati
 onē trāsgrediunt pcepta dei. Sic lu
 curiosi. q̄ si scirēt se statim post actū vni
 perdere oculū vniū l^{um} manū. nullo mō pec
 carent. h̄ p̄t deū salutē p̄riā n̄ dimit
 tunt q̄n libidinē suā expleant. Et p̄ hoc
 non oculos et manus solū pdunt. h̄ etiā vi
 tam eternā. et insup mortē eternā corpo
 ris et aie incurrūt. Simili mō dicendū
 est de avaris q̄ p̄t modicā sub am tpa
 lem quā iniuste lucrari p̄nt pceptū d̄ni
 trāsgrediunt. Sicut iracūdi q̄ ex paruo
 motu et p̄t parvā iniuriā eis illatā. iu
 rant et blasphemāt creatorē suū et male
 dicūt p̄rimis. qd̄ tū p̄ toto mūdo nō es
 set faciēdū christiano. et sic d̄ alijs trāsg
 rectorib; pceptoz. **¶** Quarta causa q̄
 nos monere debet ad observandū p̄ce
 pta est q̄ d̄s vult h̄re mansionē delecta
 bilē cum illis q̄ observāq̄ eius precepta
 ab eo eis data. **¶** **Joh. 14.** Si q̄s diligit
 me h̄monē meū h̄uabit. et post **Et ad eū**
venientē et mansionē apud eū faciemus
 q̄s diu aliquis pcepta ei h̄uat tādū deū
 secū h̄z. imo in seipso nec p̄t amittere de
 um dū ip̄a h̄uat. **¶** Et ideo q̄libet cū tāta
 sollicitudine debet diuina pcepta h̄uare.
 sicut deum in se vult retinere. Et sic vi
 tā gratie in presentiz gloriā in futuro
 non amittere. **¶** **Prover. 7.** Serua man
 data mea et viues supplevita gr̄e i p̄senti
 et gl̄ie i futuro. Ergo q̄si ip̄m deū et qua
 sivitam et salutē nostrā custodire debe
 pcepta dei. **¶** Quinta causa est q̄ obf
 uatio mādator; gratissimum est sacrifi
 cium deo. **¶** **Eccl. xxxv.** Salutare sacrifi
 cium est attendere mandat; dei et disce
 dere ab omni iniquitate. Salutare vo
 catur hoc sacrificium. quia est causa sa
 lut; eterne. Cum alijs sacrificijs potest

homo dānari. cum hoc non. **¶** **Und. p.**
Regū. 15. dixit Samuel ad Saul. **¶** **Quid**
quid vult d̄ns holocausta et victimas. et
non potius vt obediat voci d̄ni. **¶** **Se**
xta est qz faciunt q̄ homo ip̄erat a d̄o
quicquid voluerit. p̄. Joh. 3. **¶** **Charissi**
mi si cor nostrū non reprehenderit nos. si
duciā habemus ad deum et quicquid pe
tierimus ab eo accipiemus. qm̄ māda
ta eius custodim. **¶** **Ideo deus qm̄qz nō**
vult hoīem exaudire in oratione. quan
do homo non vult eum audire in man
dator; obseruatione. Prover. 28. **¶** **Qui**
declinat aurem suā ne audiat legē. ora
tio eius erit execrabil. Ergo non debēt
 conqueri trāsgressores pceptorum si de
 us eos non exaudit cum aliquid postu
 lant ab eo. **¶** **Unde Augu.** **¶** **Qua fronte**
postulas quod pmisit d̄s. pmum audi
ammonitiones. et sic exige pmisiones.
¶ **Septima est qz custodiunt obfua**
tores suos ne aliquod malum eis contin
gat. Eccl. 8. **¶** **Qui custodit pceptū. nō**
experiet quicquid mali **¶** **Hoc intelligit nec**
in vita p̄senti. nec i morte. nec post mor
tem. Hoc pbatur. qz licet accidat vitz
sanctis in vita p̄senti qd̄ esset alijs ma
lum. eis tamen est bonum cum sit mate
ria corone eterne. Bern. **¶** **Focundum**
est dei iudicium. qm̄ ille supbus mallea
tor humilium nesciens. fabricat eis co
ronas p̄petuas. ps. **¶** **Sup dorsuz meū**
fabricauerit. et Aug. **¶** **Quid times ho**
minē. hō i sinu dei posit. **¶** **tu de illi sinu**
noli cadere. Quicquid ibi patier; ad salu
tē tuā erit. nō ad pditōem. Nec i morte
qz a mala morte custodit eos Augu.
¶ **Morte mala mori non p̄t q̄ bonā ante**
duxerit vitam. Ergo si bene vis mori.
¶ **fua mādata. Nec post mortē. qz custo**
diūt a morte eterna suos obfuaiores.
¶ **Und Joh. 8.** **¶** **Si q̄s h̄monē meū serua**
bit. nō gustabit mortē i eternū. Sap. 3
¶ **Iustoz aie i manu dei stz. et nō tāget il**
los tormētū mortz. supple eterne Unde
et; Damascen. li. 4. **¶** **Dors sc̄toz som**

in generali.

nus magis ē q̄ mors. laborauerūt em̄
 in p̄sentivira v̄vueret i eternū. Unde.
 ps̄. Preciosa i p̄spectu dñi mors sc̄tōrū
 ei⁹. ¶ Octava cā ē q̄ nos debet moue/
 re ad obf̄uatōem mādator. Q̄ mādā
 ta dei s̄t leuia. h̄ p̄ p̄ma Joh. v. Hec
 ē charitas dei vt mādāta ei⁹ faciam⁹ z
 mādāta eius ḡuā nō sunt. Vñ Aug⁹.
 Mādāta dei alleuiāt suos opatores z
 faciunt eos agules sic p̄ne auē p̄natā.
 Hoc at̄ fit p̄ charitatē hoīs; quā h̄z
 ad deū. Vñ amāti nihil ē difficile. Itē
 sunt suauia. Vñ ps̄. Et dulciora sup
 mel z fauum. Math. xi. Fugum enim
 meum suauē est. z onus meū leue. Itē
 sunt sc̄tā. q̄ nihil iniquum continēt. nec
 repudiari dignum. Roma. 7 Lex qui
 dē sc̄tā. z mādātum sc̄tū z iustum z bo
 num. Ex his p̄z q̄ nulli melius ē i hac
 vita q̄ homini qui deo fuit z virtuosaz
 vitā ducat. Unde Aristol. 9. ethicoz
 Virtuositas beatissima est vita. Vñ
 etiā Grego. in moralibus. Absit q̄ tan
 ta sit delectatio in vitis quāta in virtuti
 bus. Unde etiā Chrysosto. sup Joan
 em Sicut malicia etiā ante gehennā
 eos qui hic ea participāt cruciari p̄sue
 uit. ita virtus etiā ante regnum eos q̄
 eā hic operātur preparat voluptati. cū
 spe optima z delectatione perpetua vi
 uere faciēs ¶ Nonā cā est q̄ obseruato
 ribz suis multiplices b̄ndictōes cōferūt
 q̄ d̄s eis p̄misit vt habet Deutero. 28.
 Si audieris voces dñi dei tui vt facias
 sc̄z ope atq̄ custodias sc̄z mēte oīa man
 data eius. faciet te dominus deus tu⁹
 excelliorē cunctis gētibus q̄ versantur i
 terra. Veniētq̄ sup te vniuersē b̄ndicti
 ones iste. z app̄hēdēt te id ē circūdabūt
 te vñdīq̄. Si tamen p̄cepta ei⁹ audi
 eris. benedictus tu in ciuitate. id est in
 ecclesia p̄sentī. z benedictus in agro.
 id est exercitio laboris Benedictus fru
 ctus ventris tui. id est cogitationes: Et
 fructus terre tue. id est exercitium corpo
 ris. fructusq̄ iumentozum tuozū. id est

quinq̄ sensuū: Benedicta horrea tua
 id est virtutum custodia. Benedicte re
 liquie tue: id est bonavoluntas quere/
 manet post opera tua. Benedict⁹ eris
 ingrediens. id est in eccliam p̄sentēz p̄
 fidem. z egrediens de p̄sentivira Da
 bit dominus inimicos tuos. id est de/
 mones qui consurgunt aduersuz te. cor
 ruentes in conspectu tuo. Abundare te
 faciet dominus omnibus bonis. si tra/
 men audieris mandata domini dei tui
 z custodieris ea z feceris: ac non declina
 ueris ab eis nec ad dexteraz nec ad sinis
 tram. nec secutus fueris deos alienos.
 ¶ Decima causa est. quia obf̄uatores
 suos a multiplicibus maledictionibus
 p̄seruant. quas deus transgrediētibz
 minatur. Unde Deute. xxviii. Quod
 si audire nolueris vocem domini dei tui
 vt custodias et facias omnia mandata
 eius que ego precipio tibi. venient sup
 te omnes maledictiones iste z app̄hēn
 dent te. Maledictus eris in ciuitate. id
 est in ecclesia p̄sentī. Maledictus in
 agro. id est in exercitio laboris. Maledi
 ctus fructus ventris tui. id est cogita
 tiones Et fructus terre tue. id est exerci
 tium corporis. Maledictus eris i gre
 diens in hanc vitam. Et egrediēs sup
 ple de hac vita. Dittet domin⁹ super
 te famem z esuriam propter adinuentio
 nes tuas pessimas in quibus reliquisti
 deum. Percutiat te dominus egestate
 febre. ardore. z frigore Tradet te domi
 nus corruentem ante hostes tuos Sic
 q̄ cadauer tuuz in escam cunctis vola
 tilibus celiz bestijs terre. id est demoni
 bus. Et non sit qui abigat. Et venient
 super te omnes maledictiones iste. z p̄
 sequentes app̄hēdent te donec intel
 reas. qui non audisti vocem dñi dei tui
 nec seruasti mandata eius. Hoc idem
 probat ps̄. cum dicit. Maledicti q̄ de/
 clinant a mandat⁹ tuis. B ¶ Ne
 aut̄ obliuiscamur p̄cepta dei. idō s̄t no
 bis scripta in triplici parte corporis. vi/
 A 2

De decem preceptis

delicet in manibus. propter decem digi-
tos manuum. In pedibus. propter decem articu-
los pedum. Et in ipsis sensibus. propter quosque
sensus exteriores. et quosque interiores.
Ideo autem scripta sunt in predictis tribus
partibus ad designandum quod precepta diuina
dunt regulare in nobis manuum operationum:
ne in operibus nostris. sed diuina precepta fa-
ciamus. Dirigere gressus affectus ne pre-
cepta diuina transgrediamur. Et mode-
rare sensus et motus uersationis: ut in omni
conuersatione exemplum nostre sanctitatis pre-
tendamus. Et nota quod decem precepta fuerunt
data moysi in duabus tabulis scripta digito
dei. **E**t in prima tabula fuerunt
tria prima precepta per que homo ordiatur
in deum. In secunda alia septem precepta
per que homo ordinatur ad proximum. Et
ista omnia precepta eorum impletio salutem
fera originaliter emanat a radice chari-
tatis tanquam a fontali principio. Et
in ipsa ultimitate ordinantur tanquam in fi-
nem et terminum completiuum. Unde apostolus
Romae. 13. Plenitudo legis est dilectio:
quod sic patet. Nam precepta prime tabule ema-
nant a dilectione dei. et ostendunt nobis quomodo
nos habere debemus ad deum. Et primo
corde. quia credere in unum deum
debemus. et hoc tangitur in primo pre-
cepto. Non adorabis deos alienos. Se-
cundo quomodo ore et hoc in secundo prece-
pto. Non assumes nomen. etc. Tercio
quomodo in opere: et hoc in tercio Sab-
bata sanctifices. Sed alia septem ema-
nant a dilectione proximi: et per illa septem
precepta secunde tabule homo ordinatur ad
proximum: et hoc duobus modis. Pri-
mo quidem in beneficiis ut bona que
homo potest proximo faciat vel impen-
dat. Et sic est preceptum quartum. Hono-
ra patrem et matrem. In quo precepto
secundum Augustinum implicat omnes actus
beniuolentie proximo impendendos.
Secundo in innocentia ut nihil iniuste sibi
inferat: nec in aliquo sibi noceat. Pro-
ximo autem potest inferri triplex nocumen-

tum: puta cordis: oris: et operis. Ope autem
nocet quis proximo. Primo quidam in perso-
na propria: et hoc prohibet quintum preceptum
Non occides. Secundo in persona coniuicta
et hoc prohibet sextum preceptum. Non mecha-
beris. Tercio in exteriori suba: et hoc pro-
hibet septimum preceptum. Non furtum facies.
Nocentium autem oris prohibet octauum
preceptum. Non dices falsum testimonium:
ubi secundum Augustinum: implicite prohi-
betur omne nocentium oris respectu pro-
ximi. Tercium nocentium est cordis ut
quando quis cogitat mala contra proximum
et hoc prohibet in nono. Non concupisces
rem proximi tui. Et in decimo. Non con-
cupisces uxorem proximi tui.

De primo precepto.

Primum preceptum Non adora-
bis deos alienos. Quod quidem
preceptum Christus expressit Matthaeo 4.
Dominum deum tuum adorabis: et illi soli fui-
es. In quo deorum pluralitas excludit
et unus solus uerus deus colendus ostendi-
tur. Quod tamen expressit per Deutero:
vi. ubi dicitur. Audi israel dominus deus tuus:
deus unus est. **S**ciendum autem
quod primum preceptum tangit fidem: quia
fides est fundamentum omnium bonorum: unde
apostolus fundamentum aliud nemo
potest ponere preter illud quod positum
est: id est fides christi. Unde Augustinus
fides est bonorum omnium fundamentum
fides est humane salutis initium: sine
hac nemo potest ad filiorum dei numerum pro-
uenire. Hoc etiam patet per Bernardum
qui dicit. Nemo liberatur a damnatione
que facta est per Adam nisi per fidem do-
mini nostri iesu christi. Unde apostolus ad
Hebraeos: xi. Impossibile est sine fide place-
re deo. Unde Bernardus de patribus
veteris testamenti dicit. Multi ante sal-
uatoris aduentum deum omnipotentem
timentes: et diligentes sue salutem gratis-
simam promissorem: credentes in promissis

precepto

one fideles. sperantes certissimū redem/
ptorem i hac fidez expectatione saluari
sunt. Ergo scdm Augustinū. De vn^o
adorandus est fide integra z non ficta.
vnde dicit. Non adorab deos alienos
Circa quod sciendū q hoc preceptū
a multiplicibz hominibus multiplicif
trāsgredit. **E** **P**rimi q trāsgredi
untur pceptum hoc sunt infideles non
baptisati. qui continue sunt in statu dā
nationis. Vnde Joh. iij. Nisi quis re/
natus fuerit ex aqua z spiritus sancto. nō
potest intrare in regnū dei. Et Marc
16. Qui crediderit z baptisatus fuerit
saluus erit. Qui vero non crediderit. cō
demnabitur. Sciendū q hoc firmiter
crededū ēq extra fidē catholicā nullus
saluaf. **H**^o figurā hēm^o i archa Noe. i
q solūmō tpe diluuij octo hoies in vita
manserunt. alij s hoibus extra archā sub
mersis. **Q**uerit de pueris iudeorum z
christianorum qui decedūt sine baptis/
mo vtrum sint equales. Respōdetur q
sic. Et ratio huius quia solūmodo ha/
bent culpam originalem z nullā actua
lem. tam iudeorum q christianorum q
sine baptismo decedunt ad limbū pue/
rorum descendunt z ibi habebūt penaz
damni. id est puationem visionis dei. z
non penam sensus. id est penam sensibi
lem. **I**tem querit vtrū pueri iudeorū
z infideliz inuitis parentibus sint ba/
ptizandi. **R**espondeo scdm Thomā
scda scde. q. x. non licet. Sz quādo ad
annos discretōis perueniūt. possunt fi
dem suscipere parētibus etiam inuitis
Concordat etiam Guil. Sciendūz ta
men q si quis in articulo mortis puerū
iudeorūz baptizaret. statim ad celū euo
laret. **S** **S**cdi sunt heretici. qui
falsam opinione de fidez de eius articu
lis inueniunt. vel sequuntur. vel etiā d
sacramentis vel de sacra scptura. Et ta
les heretici excōmunicati sunt. vt habe
tur extra de hereticis. Signa aut here
ticorum sunt quia loquunt contra pote

statem platorum ecclesie. quam christ^o
eis cōtulit dicens eis in apostol's suis. vt
habetur Matth. 18. Quodcūq; liga
ueris sup terrā. erit ligatum z in celis. z
quodcūq; solueris sup terrā zc Sed
tales heretici excōmunicatōes z sententi
as prelatorum paruipendunt z contem
nunt Item loquuntur quandoq; ptra
sacramētum matrimonij. Item ptra ba
ptisimum. penitentiam. z p fessionem. d
quibus modicum curant. Item paru
pendunt ordinatiōem sancte eccle dei i
ieiunijs. in festiuitatibus. z sic de alijs.
z tales non sunt fouendi. quia ipsi cum
fautoribus sunt omnes excōmunicati.
vt patet extra de hereticis Excōmuni
camus. **T**ercij qui dubitant de fide
z tales solent dicere. si sic ē vt scptura dē
cit z fides catholica tenet magnum qd
est & non em contradicunt simplicif scri
pture z fidei. sed tamen non firmif cre
dunt. z tales si sic decedunt. damnabū
tur. quia fides christiana debet esse for
tis in homine. vt si etiam angelus d ce
lo descenderet z aliam fidem pdicaret. si
bi crededum non esset. vt patet p Apo
stolum ad Gal. p. Sed hoc non est in
telligendum de his qui temptantur cū
amaritudine cordis de fide. tales resiste
re debent. Quia scdm Gregoriū in pa
storalī. Humanū est in corde temptati
onem perpeti. demoniacū vero est in tē
tationis certamine superari. Sciendū
q sacramētum confirmatōis dat in frō
te. vt quilibet christianus libere audiat
nomen christi confiteri. etiam si propter
rea mori deberet maxime ppter ista que
sunt de necessitate fidei. Vnde ad Ro
ma. x. Corde creditur ad iusticiam. ore
aut confessio fit ad salutem. Ergo quē
fidem obseruare volunt solum in cor
de. z ore non audent confiteri. tales sine
dubio p hanc occultatōez fidei dānant
Quarti sūt q articulos fidei
addiscere negligunt cū possint z debeāt
eos scire. Quilibet em christianus cuz

De primo

ad annos discretionis peruenerit. tene-
tur discere scire symbolū apłoz nisi eēt
impossibilitas ingenij sic q̄ nullo modo
addiscere posset. Ergo qui articulos fi-
dei frivolez ex cōtēptu addiscere nollet
cum addiscere posset. mortaliter pecca-
ret. z tali non ē ministrandū sacramētū
eucharistie donec addiscat. Unde ad
remouendum impedimentuz predictuz
statuerunt iura q̄ tenent docere patri-
ni filios suos spūales symbolū z oratō-
nem dñicam si parentes in hoc negligē-
tes sunt. vt patet p̄ decretuz Augu. qd̄
ponit de p̄sca. dist. 4. ¶ Quinti s̄ q̄
fidem p̄sumptuose scitari volūt z nihil
credere nisi qd̄ possit eis ratōe liquida
demonstrari q̄ plerūq̄ in errorē labunt̄
z tales mortalit̄ peccant z meritū fidei p̄-
dunt. Quia s̄m Grego. Fides non ha-
bet meritū vbi hūana ratio p̄bet experi-
mentū. ¶ Unde hanc p̄sumptuosam p̄-
scrutatōem dehortat Sapiēs Eccl̄i. 5.
Altiora te ne q̄sier̄. z fortiora te ne scru-
tar̄ fuer̄. Quia q̄ scrutator est maesta-
tis opprimet̄ a gloria. Bernard⁹. Fidē
p̄sumptuose scrutari temeritas ē. Cre-
dere pietas ē. Noscere vero vita eterna
ē. Impossibile ē em̄ fidem p̄ rōem p̄scru-
tari. Unde Grego. in omel. q̄da. Fi-
des est earum rerum que apparere non
possunt. q̄ ergo apparēt. fidē non habēt
sed agnitōem. ¶ Sexti s̄ q̄ inspectio-
nes sortilegas faciunt z diuinatōibz in-
tendunt. Et aut̄ appareat qñ act⁹ diui-
natōis sit mortale v̄l ventale peccatum
Tūc sciendū scdm̄ Henricū de firma-
ria. q̄ actū diuinatōis z sortilegij quis
potest exercere Primo modo credens p̄
illū actū realit̄ asseq̄ quod intēdit. puta
alicui⁹ amorē. v̄l furti reuelatiōez. v̄l fu-
turi euentus p̄ cognitōem. Sicut q̄s cuz
q̄ contrahere debeat. z sic mortalit̄ pec-
cat z ē grauissimū p̄c̄m. Secdo licz nō
credat p̄ actum illū realit̄ asseq̄ qd̄ intē-
dit. tamē vult curiosē experiri v̄t aliquid
efficacie sit in tali actu an non. z hoc ite-

rum est mortale licet non ita graue sit si-
cut ē primum. Et ratio est. quia talis ē
dubi⁹ z fluctuans infide catholica post
q̄ contra veritatem z firmitatem fidei
catholice p̄ponit experiri talia que scit
et scire debet per fidem catholicam esse
reprobata. ¶ Tercio mō si ex sola
leuitate v̄l simplicitate h̄ exerceat. nihil
tamen credens in hoc esse virtutis z ef-
ficacie. nec etiam experiri intendit an in
hoc efficacia aliqua existat sed solum ex
leuitate z simplicitate hoc facit. hoc so-
lum videtur veniale peccatum maxime
quantum ad laicos. Sed quantum ad
clericos qui tenentur scire hoc in iure ē
p̄hibitum. semper est peccatum morta-
le. cum per hoc iura decernant eos p̄ an-
num de communidē priuandos. quod
soluz indicitur pro mortali p̄cō. ¶ Se-
ptimi sunt qui tempus z dies egyptia-
cos obseruant. Sciendum tamen ē. q̄
si certum tempus obseruetur in his ac-
tibus qui dependent a causa naturali.
puta ab influentia celesti. sicut p̄ orōnis
sumptio in medicinalibus: agrorum se-
minatio. arborum plantatio. z sic d̄ ali-
is. hoc non est idolatrie. sed sagacitatis
z prudentie. z hoc nullum peccatum ē.
¶ Sed si obseruentur hec in alijs acti-
bus qui solum dependent ab hominis
libero arbitrio puta mercatio. vxor̄ tra-
ductio. herbarum collectio. z sic de con-
similibus. quia in talibus obseruare tē-
pus z dies egyptiacos est p̄c̄m mort-
tale. Unde dicitur in decretis. xxi. q.
v. Non licet christiano elementa colere
nec lune nec stellarum cursum observa-
re in coniugijs sociandis. nec in herbis
colligendis. nec incantationes licet at-
tendere. Ergo reprehensibiliter peccāt
qui in nocte natiuitatis Ch̄st̄i z Joā-
nis baptiste suas incantationes faciūt.
¶ Sciendum quoq̄ quando necesse ē
aliquē xp̄ianū ire v̄l aliquid opus inchoa-
re p̄mo signo crucis dz se munire z dñi-
cam orōnem z symbolum dicere. z sic d̄

De primo

grande mentita es et illos de quibus dicis innocenter in culpas. quia equos meos ambos adhuc in stabulo meo habeo

Decimi sunt qui per feruz candens vel per aquam bullientem vel duellum tantum deum. quod est grauitus prohibetur

Tum quia ibi expectat aliquis miraculosus effectus a deo. tum quia ordinatur ad iudicandum occulta. que diuino iudicio referuntur. tum quia etiam huiusmodi iudicium non est auctoritate diuina sancitum sed prohibetur. ut patet Deuterosextor **Deuterosextor**. 4. ubi dicitur. Non te prebabis dominum deum tuum. Ergo talibus sic deum temptantibus nec est dandum auxilium vel consilium ad talia exercenda. Sed omnibus viribus retrahendi sunt a talibus. quia si sic moriantur. eternaliter damnabunt. **Undecimi** sunt qui peccata sua constellationibus et influentijs planetarum ascribunt. et sunt tales que dicunt fatum esse. Contra quod dicit **Gregorius**. Absit inquit a fidelibus que esse fatum aliquid dicant. vitas enim hominum solus conditor qui hanc creaturam administrat. Fatum in vulgari dicitur das ist mir beschert Ego autem addo. das beschert in ym das verlin louffat miteinander. Si vnus non furaret non suspenderetur. Et **Chryso.** sup **Deuterosextor**. arguit et improbat tales que dicunt que suauicia habeant a constellationibus dicens. Si aliquis adultus aut homicida fieret per stellam magna esset iniqtas stellarum. **Ratio** autem illius que creaturam stellas. Nam cum prescius futurorum deus sit. ex quo tanta iniqtas futura esset ex stellis si noluit emendare non est bonus. Si autem voluit non potuit. non est omnipotens. que omnia sunt contra fidem christianam: cum deus sit summe bonus. **Unde** ps. Confitemini domino quonia bonus. **Unde** **Aristoteles**. xi. meth. Deus est optimus bonus et sempiternus. **Item** quia ops. **Unde** ps. Omnia quecumque voluit dominus fecit in celis et in terra. **Unde** dicimus in simbolo

Credo in vnum deum patrem omnipotentem factorem celi et terre. Ergo grauitus peccant qui tenent fatum. dicendo quando homo male moritur siue suspēdatur siue cōburatur. tunc tales dicunt que sic oportuit fieri. quia deus sic voluit et ordinauit. et ad hoc natus est que talia facere et talia pati debuit. Hoc est contra honorem dei loqui. quia deus que est summe bonus non vult nisi bonum. **Unde** **Aplos** primo **Thessal.** 4. Hec est voluntas dei. sanctificatio vestra. Ergo ascribi debet malitie proprie ipsius hominis et non diuine ordinationi. licet secundum **Augustinum**. Contra animalis sensualitatis per constellationes plus inclinatur ad vnum vitium in vna constellatione quam in alia. Et etiam intelligitur sic de virtutibus ut pote sub venere natus ad luxuriam. **Natus** sub Marte ad bellum. **Natus** sub Iugine ad castitatem. et sic de alijs. **Tamen** ista inclinatio manet sub potestate ipsius rationis humane. **Unde** **Beatus** **Augustinus**. iij. dixit deus ad **Layn** iratum volentes occidere fratrem suum Subtus te erit appetitus tuus. et tu domina beris illius. **Unde** etiam **Augustinus**. Omne peccatum est a deo voluntarium. que si voluntarium non est. peccatum non est. **Unde** **Seneca**. Dimitte excusationem. nemo peccat inuitus. Ergo illa inclinatio siue ille constellatōes non ponunt necessitatem peccandi

Duodecimi sunt que augurium obseruant. quod augurium acceditur in gestu et cantu et in volatu animalium. Verbi gratia. Cum gallina cecat et canis latrat. et corui supra domum seponunt. et cuculus gurguc clamat. que omnia vana et superstitiosa sunt. **Exemplum** legitur que quedam mulier egrotauit usque ad mortem. et dixit ei filia sua. **Dat** mitte per sacerdotem ut confitearis peccata tua. **Qui** mat. ad quid si modo sum infirma cras aut postcras ero sana. **Filia** pro uideam eam sepe deteriorari adduxit plures vicinas ut eam similiter monerent. ad hunc finem consecrata. nec etiam ex eo

precepto

Quibus illa. Quid dicitis vel timetis & Ego non moriar ante duodecim annos quia audiui cantare cuculum in die **Ma**ij qui dixit mihi. et tandem in illo periculo obmutuit. Et tunc misit filia sua pro sacerdote. Qui venit et attulit quod debuit. et ad eam veniens querit si velit aliquid confiteri. Illa solum dicebat. **gucguc.** Item sacerdos offert ei corpus domini etiam querit iterum si credit esse salvatorem. Et illa respondit **gucguc.** Et sic reuertente per hyterum post paululum obiit. **T**redecimi sunt qui nigromantiam exercet quod fit per mortuos suscitatos. Huiusmodi nigromantia non est apud vulgares homines visitata. ergo de ea presentem non loquimur. **S**ciendum tamen quod plures homines plures vanitates circa morientes attendunt. Primo enim dicunt quod quando agonizans sudorem emittit quod sit baptismus. quia sicut in ingressu baptisatus est. sic in egressu exudat eundem baptismum. quod est errorneum. **T**ertio aliqui dicunt quod anima recedens a corpore non habebit requiem. donec pulsatus fuerit ei. **I**tem aliqui dicunt quod interitum quod pulsus fit anima confiteretur. Item aliqui dicunt quod quando anima egressa est a corpore. tunc prima nocte pernoctabit cum beata gertrude. secunda nocte cum archangelo **Michaele.** tertia nocte vadit sicut diffinitum est de ea. quod est errorneum. Unde de peccatoribus dicit **Job** Ducunt in bono dies. et puncto ad inferna descendunt. Simile dicitur de bonis et perfectis et innocentibus. qui immediate volant ad celum. Sed qui sunt medio ceteri boni. immediate deducuntur ad purgatorium. **I**tem aliqui dicunt quod sabbato de sero anime exiunt de purgatorio. et sic requiem habebunt usque ad secundam feriam. tunc reintrabunt cum primo quod aliquid cepit laborare. et ex hoc voluit inferre quod peccatus sit in secunda feria nimis mane surgere et laborare. **S**ed quod sabbatinis diebus diu laborant hoc pro nullo

peccato reputant. cuius oppositum tamen est verum. **N**on anime non exiunt de purgatorio ante plenariam purgationem ostendit **Matth.** v. Non exies inde donec reddas novissimum quadrantem. **I**tem aliqui exerceant superstitionem cum acu cuius quatuor daver mortuorum consutum est. **Q**uarta decima sunt qui circa sortes et circa varia inspectorem psalmorum. evangeliorum et aliarum scripturarum futura pronosticare volunt. **I**tem qui ponunt cumulum salis et cedulas scriptas vel non scriptas in occulto positas. et considerare volunt quod quae accipiat. **U**el ex festucae in equalibus prepositis quod maiorem vel minores accipiat. **U**el ex taxillo periectione in librum qui nominatur liber sortium. vel etiam considerando in taxillo quod plura puncta periectione. vel etiam dum considerat quod in aperitioe libri occurrat. et sic de alijs. **Q**uarta decima sunt qui in puerperio et cum mulieribus pregnantibus et parientibus superstitiones exercent. **V**erbi gratia sicut qui mulierem difficultate habentem in pariendo circumcingunt angulo viri ut eo leuius pariat. **I**tem dicunt mulieres que parit vel in puerperio moriuntur. non posse videre claram faciem dei. sed per velamen. **E**t dicunt quod mulieribus nocet cum in partu periclitantur. quod est falsum. nisi essent culpabiles quod abortum parerent. **P**uero enim sic in utero morienti nocet. quod nunquam videbit faciem dei. **I**tem qui mulieres faciunt steriles quia tot homicidiorum rei esse videntur quot conceptus conantur impedire. **E**t qui occidunt pueros in utero matris scient. sicut ille meretrices qui gerunt se per virginibus cum impregnate fuerint. et sic fetus in utero occidunt. **U**el illis et illis antiquis vetulis que talibus dant auxilium et consilium ad occidendum tales pueros in utero matris. quod est maximum peccatum. quia exuperat homicidium aut tunc cum proximi baptizati. **E**t ratio est quia in puero isto occiditur anima cum corpore. **S**ed in homine baptizato occidit

De primo

tur solum corpus. Unde Nachabeo. decimo Nolite timere eos qui occidunt corpus. zyna anima preciosior est q̄ ceterum milia corpora. ¶ Item de illis viris maledictis qui viros suas impregnatas perturbant verbis vel factis percutiendo trudendo. z sic efficiunt homicidae priorum filiorum. Et mulieres non debent se super hoc remittere que sunt impregnate. z propterea viros suos ad iracundiam provocare. sed viros suos debet honorare z ad sponte obedire. ¶ Unde dicit dñs ad Euam. vt habet Gen. iij. Sub potestate viri eris. Quia mulier existens pertinaciter inobediens viro suo in licitis z honestis. z contemnens preceptum eius in his in quibus tenet sibi obedire peccat mortaliter z offendit deum grauius. Ergo debent simul pacifice viuere. tunc deus moratur cum eis. ¶ Un ps. In pace factus est locus eius Sic econuerso cum simul litigant. tunc diabolus moratur cum eis. ¶ Item q̄ cum gladio euaginato benedicunt mulieres in puerperio z exufflant candelam accensam in faciem eius. quod etiam est supersticiosum. Sed si tibus ibi adoleat siue accendatur lumen consecratum. vel aq̄ benedicta ibi aspergatur. vel signū crucis ibi habeatur talia licent z similia.

Sciendū q̄ omnes homines libenter debent honorare z seruire mulieribus impregnatis. exemplo v̄gis Marie. que ascendit in montana cum festiacione. z intrauit in domū Zacharie cuius uir Elizabeth cognate sue tribus mēsi-
bus ¶ Sedecimi sunt qui carminant homines z pecora senes z iuuenes. et hoc fit multipliciter. Primo caput cingunt et mensurant cū cingulo pprio z tūc ponunt cingulū sub pedibus eius. z ipe dicit Deus tu te calco q̄ te porto. ¶ Item oculos benedicunt z sic cū manu terā tangūt. et sic cum tali manu oculos sibi contingūt ¶ Item alij qui lauant oculos ex locione pedum. quod ē oculis magno ciuū.

Item aliquos ponunt ad terraz in modum crucis z sic cum filo eos mensurāt. z tunc tale filum cōburunt. z sic cineres dant ad potandum cum aqua que tacendo allata est. Item quādo aliquos ducunt per aquam fluidam. Item vertunt se contra ortum solis. Item ducunt eos quandoq̄ ad arborem. z faciunt eos q̄sare. Item quidam carminant equos z cetera animalia cum vermes habent. et cum de mane pecora expellunt. vel cum alias perdita sunt ea benedicunt ne lupi ea rapiāt ¶ Unde exēplū legitur q̄ quidam deuotus homo pergens ad siluam vidit diabolū in specie humana custodire porcos z fuit in autumno cum porci pellunt ad siluā ad comedēdū glādes. Et requisit ille deuotus heremita a diabolo quid ibi faceret. Et ille rēdit. Custodio illos porcos ne a lupis z feris ledant q̄ carminatrices carminauerūt eos. ¶ Et q̄ illis carminibus fides adhibeatur. vt illi hoīes in isto errore perseuerēt. id ego illos cū diligentia custodio ¶ Itē q̄ dā sp̄tes. sic i cantatores sp̄tent ¶ Itē q̄ dā gladios ne ledere possint. ¶ Itē q̄ dē vulnera cū hō vulnerat ē. ¶ Itē q̄ dā sanguinē cū hō cruētat ¶ Itē q̄ dā z amicos z inimicos. ¶ Itē q̄ dā z canes z lupos cū vulneribus iesu xpi se carminant. ¶ Itē alij dicunt q̄ v̄go Maria ioāne euāgelistā carminauit cū semel caput doluit. qd ē falsum. Et ex hoc volunt inferre q̄ licitū sit carminare. z sic conant se in peccatis suis cū falsitate excusare. z sic de alijs vanitatibus. Sciendū q̄ oēs isti q̄ carminant vel se faciūt carminare. vt p̄ ueros suos portāt ad carminatrices quibus peccāt. maxie q̄ hōc antea ammoniti sūt. nec tamē desistere volūt. ¶ Nota q̄ talia nō hnt efficaciam sanādi. q̄ sanare hominem sine medicina est miraculum. z cōuenit deo vel sanctis q̄ ex diuina operatiōe hoc hominū impetrant q̄ sine medicinalibus sanant. ¶ ¶ Tunc querit q̄re talia quādoq̄ videntur iuuare Respondeo q̄

precepto

propter tria. Primo propter peccata hominum deus hoc quandoque permittit quod diabolus priuat quandoque hominem visu aliquorum membrorum et sensum sicut visu vel auditu et gressu. et sic de alijs. Et quoniam homo habet recursum ad diabolum. id est ad illas carminatrices tunc cessat a lesione membri vel sensus. et sic credit homo quod iuuat. cum tamen nullum effectum naturaliter habeant talia carmina. Huiusmodi simile legitur in legenda sancti Bartholomei de diabolo et idolo Astoroth. qui ex permissione diuina quoniam fecit alijs ad tempus surdos. alijs cecos. et sic de alijs. Et quoniam homines inuocabant eum et eum colebant. pro deo ut eis sanitates daret: tunc cessabat torquere eos. et sic credebant ei quasi eos sanasset. Secundo permittit deus hoc fieri ut probetur fides in hominibus. ut quoniam vident vel audiunt hoc fieri: probentur in quali fide sint apud deum. Augustinus dicit quod quisque fidelis non deberet eis credere etiamsi aliqui euenissent que predicunt. aut sanare videant aliquos languidos vel ledere sanos quod hoc ex permissione dei fit quod ipsi qui hoc audiunt vel vident: probentur. et appareat quoniam fide et deuotione sint apud deum. Ergo cum apostolo Romano. viij. firmo et integro corde dicam. Quis nos separabit a charitate christi. An tribulatio. an angustia. an persecutio. an fames. an nuditas. an gladius. an mors etc. Boni christiani nec tormentis separantur a christo. Tepidi vero et negligentes interdum ociosis fabulis separantur. et si vel leue damnum pertulerint: continuo scandalizant. et contra deum murmurant. et ad detestanda auguria redeunt. Sed fidelis homo vana ista respiciens: beatificatur. iuxta illud psalmi. Beatus vir cuius est nomen domini spes eius et non respexit ad vanitates et insanias falsas. Et oppositum dicitur de vanis obfuratoribus in alio psalmo: qui sunt in odio dei. Unde psalmus. Odisti omnes obseruantes vanitates superuacue. id est inutiliter. Tertio propter paruum fiduciam quam homo habet

ad deum et firmam fidem quam habet ad illa carmina et carminatrices. quia si non adhiberet fidem et fiduciam ad talia: nihil iuuarent. Et quoniam in talibus perfidit et a deo recedit cum fiducia sua. sunt maledicti. Unde Hieremias. xvij. Maledictus homo qui perfidit in homine. et ponit carnem brachium suum. Glo. i. in refragili. **Q**uoniam illa verba nullam efficaciam habent. hoc probatur. Primo quoniam non habent a natura. quoniam aliter spiritus iuuarent. cuius oppositum sepe contingit. quoniam quicquid est a natura alicui rei. interim quod est. spiritus inest sicut caliditas igni. durities lapidi. et sic de alijs. Secundo non habent a dignitate. quia tunc per se non digni est quod a christo dictum est et institutum ab eo. Quia illa verba. que verba antiqua iuuenit. cui diabolus inspirauit. Ergo si a dignitate inesset his verbis efficacia. tunc potius inesset per se non quod est dignius. Tertio modo non habent ex institutione. quia a deo illa verba non sunt instituta ad illum effectum consequendum. Sicut verba consecrationis habent vim transsubstantiandi panem in corpus christi. quod sine fide effectum non habent talia verba. Et quod solum ex firmitate fidei videntur iuuare. patet per exemplum. Quia fuit quedam ciuissa que doluit oculos. et iuit ad scholas. et requisit se aliquis scholarium sciret scribere pro oculis. quod si eam iuaret. tali nouam tunicam emere vellet. Tunc vnus exposuit se scire talia scribere. et scripsit ei cedula. et inuoluit eam panniculo quodam. et dedit ei ut portaret eam circa se. et nullo modo aperiret. sed firmam spem adhiberet tunc indubitanter iuaret. et sic sanata fuit in oculis. Tunc alia ciuissa similiter dolens oculos requisit quomodo ipsa esset sanata. Et illa indicauit ei quomodo per litteram esset sanata. Tunc illa instanter petiuit ut sibi etiam concederet illam litteram. quam illa vix et cum difficultate magna ei concessit. sic tamen quod nullo modo aperiret. sed sibi eam tali modo restitueret sicut ei con-

De primo

cederet. que similiter sanata est. et ei lram restituit. Tertia mulier que sicut dicitur oculis: cui etiam sub simili allegatione littera recessit. et sic etiam sanata fuit. et illa lram ei restituit. Sed scholaris qui lraz scripsit: accepta noua tunica a ciuitate recessit. Tunc mulier illa cuius lra erat oio volens videre materiaz lre. aperuit eam. et nihil ibi reperit in scriptis nisi illam truffam. Diabolus tibi eruat oculos et lutum tibi projiciat in foramina. Que statim compuncta iuit ad plebanum et ei oia narrauit. et ei litteram obtulit. dicens ei quomodo omnes tres mulieres propter fidem quam habuissent ad litteram essent sanate. Tunc plebanus ut vir prudens homini insidias diaboli pro publico incrimauit. ut sibi amplius de talibus cauerent. Sed diceret aliquis Cum ista verba sint bona. que tunc est peccatum in deo primo. quia ibi sunt verba falsa mixta cum bonis verbis. quia raro vel nunquam est aliquid carum quod ibi sit aliquid falsitatis. Secundo in casu quod illa verba sint bona et vera: tunc gestus in homini falsificat. quia raro tangere. Solis ortum se sperere. per aquam fluidam calcare. arborum quassare. et sic de alijs gestibus. quibus credunt quod si tales gestus dimitterent talia verba nihil inuarent. Et sic ibi exhibet creaturis reuerentia creatoris. et sequent peccant. Tertio. Si illa predicta non essent. sed quod verba non essent falsa sed vera. et tales gestus falsificantes talia carmina non fieret: adhuc esset peccatum. quia prohibita est ab ecclesia. ut habetur in decretis. xvi. q. viij. Decimiseptimi sunt qui lunam adorant. Sicut hodie plures inueniunt homines qui cum nouilunium viderint: adorant cum flexis genibus. et deposito capucio aut pileo aut capite inclinato honorant alloquendo et suscipiendo. Imo et plures ieiunant ipso die nouilunii: siue sit dies dominica in qua secundum ordinationem non est ieiunandum propter resurrectionis christi leticiam siue quacumque alia die. etiam si esset resurrectionis christi

sti. vel natiuitatis christi. que omnia habent speciem idolatrie ab idolatriis relicte. De quibus dicit Hieremie. vij. quod fecerunt placentas Regine celi. scilicet lune offerendo eas ei. Et volentes hoc palliare dicunt quod non honorant lunam ieiunando: sed omnes sanctos quorum festa et ieiunia incidunt in mense lunationis lune. Et cequal est illa excusatio. quia ieiunant quando non est ieiunandum. sed die dominico. Et si seliquens dies esset dies ieiunii sub precepto pro ecclesie et ambos dies non possent commode ieiunare: tunc potius ieiunium ecclesie ad quod obligantur sub precepto ecclesie quam ieiunium lune solueret. Contra quod dicit Hieronymus. Ingratum est spiritui sancto quicquid obtuleris: neglecto eo quod teneris. Item aliqui venerant solem. Exemplum de vna vetula que credit sol esse deam. vocans eam sanctam dominam. alloquendo solem. benedixit per eum cum certis verbis. cum obseruata quadam supersticiosa. Que dixit se per quatuordecim annis credidisse hoc. et multas infirmitates curas se per hoc. Sed postea fuit compuncta in quodam sermone. et cognoscens errorem suum et sic amplius deseruit eum errorem. et sic penituit. R. Item reprehenduntur homines qui stulta vota promittunt et eis fide adhibent. ut illi qui caneros non comedunt propter oculos. et credunt quod oculi manent in tali sanitate sicut tunc fuerunt quando tunc vota emisserunt. Item abstinentes a capitibus animalium et volucrum et piscium ne capite infirmentur. Item qui quinta feria in angaria non comedunt carnes. et credunt quod pestilentia non possit eos inuadere. Item qui tertia feria non intrant balneum quod valeat contra febres. Item mensuratio luminis Blasij consecrati. vel etiam cum stola consecrata. vel qui comedunt palmam consecratam glutiendo. et sic de alijs. Sequitur secundum magistrum Nicolaum Bauer sacre theologie professorem in tractatu de superstitionibus. qui dicit. quod tales abutuntur talibus quia non sunt ad hunc finem consecrata. nec etiam ex co-

secratione aliquam contrahunt virtutē
sanatiuam. sed solum ordinant̄ z depu-
tantur ad vsuū hoīm vt reuerentia ho-
minūz deuotio magis excitef. **Uñ** sic
nec ecclesias cōsecratas vel vestes sacra-
tas licet puertere ad vsuū hoīm. ita z in
pposito. **Itē** in supsticiōf oblatorūz in
missis z cereoz. panis. vel alteri⁹ rei ob-
late sup crucifixo in magna sexta feria.
Similiter aliqui recipiunt denarios q̄
sunt oblati sup crucifixo eadem sexta fe-
ria. z inde faciunt sibi annulū qui d̄ebet
valere contra caducum morbuū. **Itēz** q̄
sabbato die crines non p̄scindūt. nec
caput lauant. nec balneum intrant. **Et**
etiam aliq̄ue mulieres illo die non filāt
vel fimum de stabulo non portant. z sic
de alijs. **Cū** tamen scdm Hosti. Sab-
batinis diebus debemus plus labora-
re ne nos christiani videamur iudaisa-
re. **Item** qui in natiuitate christi z pasce
vel penthecostes abstinent a carnibus
Et q̄z talia vota s̄t put frequent̄ stulta
z supersticiosa. ergo p̄ponere debent
tales homines confessorib̄ suis vl̄ alijs
sacerdotibus discret̄z z litterat̄z intentō-
nes z fidem z causas quare talia vouerūt
eorum iudicio relinquendoy truz debe-
ant ea seruare. vel in alia meliora vota
cōmutare. **Decimioctau** sunt q̄ dicūt
q̄ aliqui homines in nocte apparēt eis
z ponunt se super eos z premunt eos. s̄
falsum est. quia est pprius sanguis i ho-
mine. hoc patet ex eo quia p̄tingūt ho-
mini quando dure iacet z in dorso. z q̄s/
cito severtit tunc nihil est amplius. **Et**
quomodo quis sanuis clausis ad te in-
gredi posset. cum hoc solum spectat ad
corpus glorificatum. vt patet in christo
qui post resurrectionem suam venit ad
discipulos suos ianuis clausis dicēs eis
Pax vobis. **Item** aliqui dicunt quan-
do sonitum sentiūt ī sinistra aure. q̄ sit
signum oblocutōis. **Sed** si sentiunt in
dextra aure tunc credunt q̄ aliqui bene
loquuntur de eis. **Item** qui quandoq̄

sentiunt pustulam super linguam simile
ter dicunt q̄ aliqui mentiendo detraxe-
runt eis. **Decimionon** sunt qui sortile-
gia sua cum sacramentis exercent. vt
quandoq̄ cū baptismo. z quandoq̄ cū
sacramento eucharistie. **Exemplū.** **Fu**
it̄ quedam mulier que sacramentuz eu-
charistie accepit in ore. z de ore ad pan-
niculum cadere pmisit volens diuinati-
ones suas cum eo exercere. z cum quat-
tuor ebdomadas secū portaret z in intē-
tione sua nihil proficeret cōmota fec̄ ig-
nem in domo. z clausit ianuam. z rece-
pit sacramentū de bursa. **Tunc** christ⁹
loquebatur ad eā. **Filia** quid de meis
facere. **Et** illa. **Volo** te ad ignem p̄ij-
cere. **Et** christus. **Cur** filia vis me com-
burere. **Et** illa. quia iam rep̄ mensam
portauit intentione mea nihil profeci. z
proiecit eucharistiam de sinu suo ad ig-
nem **Tunc** christus saltauit econuerso
de igne in sinū suū dicēs. **Si** tu me non
vis habere tamen ego te volo habere z
tecum esse. **Que** statim cōpuncta z per-
terita flexit genua sua z petiuit veniam
z locauit sacramentū in discū. z statim cir-
currit ad plebanū. z retulit ei oīa. **Et** sic
sacerdos veniens sacramentū ad eccle-
siam reportauit. z mulieri penitentiam
iniunxit. que amodo vsq̄ ad mortē fide-
liter christo seruit. **S** **Itē** ali-
q̄ simplices ex simplicitate quadā ado-
rant calicem in eleuatiōe missę tanquāz
ibi sit sepulchrum christi. z non sacramē-
tum in calice. cū tamē fm̄ **Thomā** sup
quarto dist. x. vbi d̄r. q̄ licet ex p̄tute sa-
cramenti sub specie panis sit tantū cor-
pus. z sub specie vini tantum sanguis:
tamē pp̄ naturalē concomitantia sub
vtraq̄ specie scz panis z vini ē tot⁹ x̄ps
sed fm̄ corpus aiām z deitatem. **Et** er-
go sic adorand⁹ ē x̄ps sub sp̄e vini in ca-
lice. sic adorand⁹ sub sp̄e panis. q̄ vt dictū
ē sub vtraq̄ sp̄e est tot⁹ ch̄s sic nat⁹ est
de x̄gine. z sicut pep̄dit in cruce. z sicut
sedet ad dexterā p̄ris. z inde ventur⁹ ē

De primo

iudicare viuos et mortuos. **Q**uod dicitur sa-
 cerdos profert verba super hostiam. tunc panis
 substantia in corpore christi. et ibi definit esse
 panis. et solummodo species panis remanet.
Et sic dicitur in silvano de sermone quod dicitur super
 consecrationem calicis quod dicitur ibi non est
 vinum. sed verus sanguis christi cum corpore et anima
 et deitate sic sub specie panis. **V**icelimi-
 mi sunt qui sciunt artem adivinam. et sunt qui ma-
 num hominis ab intra inspiciunt et ibi per qua-
 dam crucez in manu existentes cognosce-
 re volunt utrum homo cito mori debeat.
Item inspiciunt ungues hominis. et sic co-
 gnoscere volunt utrum sibi aliquid novitatis
 continget. **V**icelimi primi sunt qui cum si-
 mul in matrimonio conueniunt. et qui primi-
 tus obdormit. illum cito mori contingit.
Item sponsa primitus domum ingredi-
 spoliata. tunc palpat cum manu super limina-
 ria dicens. Ich griff yber das ybertur
 myn krieg gang alle wegen fur. **E**t sic
 credit semper in omnibus victoriam obti-
 nere. **E**t tunc econuerso vir dicit. Ich
 griff an die wunden ich byeg dir dinen
 rucken vnd lenden. **V**icelimi secundum
 dicitur de inuentiis. sicut est nidus avis
 cum matre incubante ouis vel pullis. cu-
 lus stulta credulitas apud quosdam in tan-
 tum inualuit quod sic causam sue fecunditatis
 ac prosperitatis temporalis abundantie
 quam cum inueniret custodiret. Huic autem tan-
 tam tribuebant virtutem integre reserua-
 to quod scilicet fecunditas et prosperitas a do-
 mo in qua custodiebat nunquam recederet.
De matre etiam sic inuenta multa mala
 operabantur. ad reconciliandum amorem et
 prestandum fecunditatem eidem virtutem
 mirificam inesse credebant. et ita dei do-
 na et opera alij quam deo attribuebant. et per
 consequens alium autorem fecunditatis et opu-
 lentie temporalis quam deum altissimum
 opinabantur. **I**tem ad hunc errorem perti-
 net quod vetule credunt meliorem inuentio-
 nem modici ferri quam multum auri. **E**t fortu-
 natissimam credunt esse inuentioem acus
Et meliorem credunt esse inuentioem obu-

li quam denarii. **I**tem credunt infortunatissimam
 esse inuentioem ouis vel bouis
 fortunatissimam autem lupi vel colubri
 vel draconis vel bufonis. **I**tem alij di-
 cunt quod anulus fabricatus de tribus clavis fer-
 reis dicitur inuentis valet gestare contra
 infirmitates. **V**icelimitate sunt qui
 spem suam non totaliter ponunt in deo.
 sed in aliquid creatum. **S**ciendum quod deus
 duplicem spem exigit a nobis. **P**rima
 est spes prouidentie de temporali susten-
 tatione. **S**apientie. vi. **E**quiter est illi cu-
 ra de omnibus. **P**s. **O**culi omnium in te spe-
 rant domine. et tu das illis escam in te-
 pore opportuno. **P**s. **Q**ui das iumentis
 escam illorum. etc. hanc spem non habent
 auari qui nunquam satiantur sed semper ti-
 ment sibi deficere: et procurant sibi cum
 omni sollicitudine temporalia usque ad
 xxx. vel xl. annos. et non viuunt forte
 xxx. dies. **U**nde. **L**uce. xij. de illo di-
 uite qui dixit. **A**nima mea multa bona
 habes etc. **E**t responsus est ei **S**tulte hac
 nocte animam tuam reperent a te. **S**e-
 cunda est spes remissionis peccatorum. vnde
 dicit ad quolibet illud **M**arth. 9. **F**ilius
 fidei remittit tibi peccata tua. **P**s. **J**oh. ij.
Si quis peccauerit. aduocatum habemus
 apud deum ihm christum. et ipse est propitiatio
 pro peccatis nostris. **H**anc spem petebat da-
 uid dicens **D**ica me mee quod salua ego sum
Hanc spem non habuit **L**ayn. sicut et **J**u-
 das. **U**nde **B**en. 4: dixit **L**ayn **D**avid
 est iniquitas mea quam videntiam merear **E**t de
Juda dicit **L**eo papa in fine. **S**clerati-
 or omnibus iuda infelicioz extitisti. quem non pe-
 nitentia duxit ad deum sed desperatio traxit ad
 laqueum. **S**ciendum quod nullus persequitur misericordiam
 dei et remissionem peccatorum quantum quis con-
 teratur siue persequatur. si non habet spem et fi-
 duciam quod deus sibi indulgeat. **U**nde
Augu. **P**enitentia que ex fiducia non pro-
 cedit inutilis est sterilis manet et sine mi-
 scdia **E**rgo penitentia per se est fidelis fiducia
 licet sperans misericordiam et remissionem se posse con-
 sequi peccatorum. **Q**uicquid ei sperare possit

precepto

mus: erimus accepturi. Dicit enī do-
minus per prophetāz Ezechielē Qua
cūq; hora peccator ingemuerit: omnia
peccata eius in memoria nō erūt. Un-
de Hieronymus Peccata preterita nō
nocent quando nō placent. Itē Chry-
sost; Peccā p̄terita nō cōdemnant neq;
iudicant hoc leui et breui addito: si non
placent. Vis enī inq̄tas ad diuine mi-
sericordie clementiaz cōparata: mino: ē
q̄ gutta rois ad mare. qz gutta z mare
in hoc saltem hnt similitudinē. qz vtrū/
q; finitū est. s̄ misericordia dei est infini-
ta. z oīa peccā oīm peccatorū sunt finita
s̄ nulla p̄t ibi esse p̄portio. Un̄ Aristo.
vii. phisic; Finiti ad infinitū nulla est
p̄portio. Ergo nllō mō cuiusq; pecca-
tori d̄esperandū est de venia. Un̄ Aug;
sup Jo. Nemini d̄esperandū est donec
in hac vita. Solum enī d̄esperationis
crimen est qd̄ mederi non potest Unde
Istid. de sūmo bono Perpetrare flagi-
cū aliqd̄ mors est anime. s̄ d̄esperatō ē
in infernū descendere. s̄m eundez. de
d̄esperatio peior est omni peccato. Ter-
tia spes est qz nos vult exaudire in omī
petitione salubri Un̄ Marc. xi. Quic-
quid orantes petitis. credite quia acci-
pietis z euenient vobis. Sed qui cum
dubio cordis sui petit: nihil impetrat.
Un̄ Bern. Tūmida oratio celū nō pe-
netrat. Sciendū qz deus vult qz cuz
bona fiducia euz inuocemus in n̄ris ne-
cessitatib; z sic parat̄ erit nobis subue-
nire in omī necessitate tribulātōis Un̄
ps Lū ipso sū in tribulatione. cripiam
cum z glorificabo eū. Sic fecit Dauid
vt pater in psalmo. vbi dicit. Ad d̄n̄m
cuz tribularer: clamaui z exaudiuit me.
In signū hui; christus in cruce pendēs
habet caput inclinātū ad nos exaudiē-
dū. sic qz quilibet nostrū potest dicere il-
lud ps Inclinauit d̄ns aurem; suā mi-
hi. Quarta spes est glorie. quam de
deo sperare debem;. Un̄ Lu. xij. No-
lite timere pusillus grex. cōplacuit enīz

patri v̄ro dare vob; regnum Unde ad
Heb. x. dicit Apl's Nolite amittere fi-
ducia v̄iam que magna habz remune-
rationez. Ad Ro. v: Gloriamur in spe
glorie filioz dei Hanc fiducia nō habe-
mus ex n̄ris meritis. s̄ ex meritis Iesu
chri. z p̄ ch̄m qui est redemptor noster
quem p̄ dedit nob;. Ro. viij. Quō erit
am non oīa nobis cū eo donauit. In s̄
gnuz hui; habet latus ap̄tum in cruce
qz per eū intremus i regnū celoꝝ. qz ipse
p̄ passionē suā: ianuaꝝ vite reserauit oī-
bus intrare volentib; Un̄ Lu. xi. Ve-
nit filius hoīs querere et saluum facere
quod perierat. zc. Uicelimi q̄rti sūe
q̄ aliqd̄ eq̄liter deo vel supra deum dilē-
gunt. et hoc idem erit eoz deus Unde
Aug; Hoc ab hoīne colit̄ quod p̄ cete-
ris diligit Sciendū tñ est qz sicut pa-
gani diuersos colebant deos: sic iā chri-
stiani diuersos faciūt sibi deos U
Nam supbus colit̄ pro deo vanā glaz
sicut q̄cūq; pl; diligit z maiorem p̄pla-
centiā hz in ornatu corpis sui q̄ in deo.
et oīm sollicitudinē suā ordinat ad hūc
finē quō exaltari et honorari possit in s̄
mūdo. et quō placere ei possit in s̄bis.
morib; et gestib;. Lōtra qd̄ dicit apl's
Sicut adhuc mūdo placere: chri ser-
uus nō eēz. Et h̄ etiā p̄z p̄ dictū Johis
q̄ dicit vt h̄. i. Joh. ij. Nolite diligere
mūdū neq; ea q̄ in mūdo sūt. Jo qz q̄ h̄
p̄ceptū p̄remittit et diligit mūdum: et ei
placere appetit: inimicus dei p̄stituitur
Unde Jaco. q̄rto. Amicitia hui; mun-
di: inimica est deo. Ergo etiam de quo
libet supbo dicit Aug; in epla. Quē su-
perbum videris filium diaboli esse non
dubites. Unde etiam Chrysostomus
super Johannem. Superbia in nobis
existente. omnis v̄ra nostra immunda
fit etiam si sobrietatem. virginitatem. s̄
iciunium et orationem z elemosynam z
quecūq; alia perfecimus. Hoc etiā
pbat Aug; dicens Superbia etiam bo-
nis operibus insideat vt pereant. Itē

De primo precepto

cupidus pecuniā siue nūmos p deo colit. Unde Innocentius de conditione vilitatis humane. Auaricia s3 Apost. est idolorū seruitus. Et sicut idolatra fuit simulacro: sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultū idolatrie libenter ampliat: et ille cumulū pecunie libenter augmētat. Iste cū omni diligētia colit simulacrū: et ille cū omni cura custodit thesaurū. Ille spem in idolatria: iste spem cōstituit in pecuniā. Ille timet mutilare simulacrū: et iste timet minuerethesaurū. Hec ille. Hoc etiā pz ex eo q auarus potius delectatur audire de tpalibus q̄ de spūalibus. et libentius videt florenū q̄ sacramentū. et remotius et libentius vadit ad nūdinas q̄ ad indulgēcias. et plura ardua sustinet p tpali lucro que nullo mō sustineret p deo. Hoc manifeste apparet in illis qui in dieb' ferialibus p tpali lucro mane surgūt. s3 in dieb' festiuis in quibus lucrum anime querendū est: diu dormiūt seruitiū dei negligūt. Ite potius hnt cor suū inclinātū plus et frequentē ad mūdū. et raro vel nunq̄ erectū ad deū. Et fm dictū ch̄i Matthi vi. Vbi est cor tuū: ibi et thesaurus tuus erit. Ite gulosus ventrē siue vētris ingluuiem p deo colit. Vñ apl's Quorū deus venter est Nam hoc est regula re fm Hieron. et Aug' q id qd vnusq̄ q̄ super deū vel eq̄liter deo diligit: q̄ sibi p deo prestituit q̄ndiu sic illud diligit Sed dñs dicit Nō adorabis deos alienos X Circa qd querit Vtrū sine idolatria possum' imagines adorare? Rñdet breuif q̄ imago p̄t p̄siderari duplr. Vno mō p̄t est res quedam puta lignū sculptū v' pictū. et sic nō adoramus imaginē. qz hoc esset idolatria. Alio mō p̄t p̄siderari vt est imago et signū alicui' rei. q̄a idem est motus quo quis vertit in imaginē et in ipsaz rem cuius est signū. iō etiā eadem adoratione qua veneramur ipam imaginē et ipam rem cuius est imago. ¶ Item queritur

Vtrū crux ch̄i in qua pependit: debeat adorari adoratione latricie? Rñdetur qz crux illa in qua fuit ch̄s passus p̄t duplr p̄siderari. Vno mō in q̄ntū imago ch̄isti extēsi in ea: et sic adorā eadē adoratione latricie sicut ch̄s. et sic eā alloquimur sicut ch̄s. dicētes. O crux auespes vnica. Alio mō in q̄ntū est res quedam. sic etiā nō p̄t eadem adoratione adorari cū ipō ch̄o. qz vt sic non p̄tinet ad personam verbi vt pars eius. s3 non p̄t eadem adoratione adorari cum ipō. Sed alie cruces qz nō fuit in eis ch̄ist' adorantur vt imago ch̄i. ideo adorantur adoratione dulie. ¶ Vtrū b̄ta p̄go sit adorāda adoratione latricie. Rñdeo qz nō. cū tñ beata p̄go sit p se quedā creatura excellens: ei debet honor pro se. Vñ alia adoratione adorā q̄ fili' ei'. s3 nō latricie (que soli deo debet) s3 adoratione hypdulie. qz vltra alios sanctos debet adorari. s3 inuocam' eā dignissimā et sanctissimā dei genitricē. p̄ginem p̄ginū. dñam angeloz. et sic de alijs. ¶ Vtrū sanctorū reliquie sint adorande. Dicendum qz sanctorū dei in veneratio/ ne debemus habere tanquaz membra ch̄isti. tanq̄ dei filios et amicos et intercessores nostros. et iam eoz reliquias qualescūq̄ honore p̄gruo i eoz memoriam honorare debem'. Et p̄cipue eoz r̄ corpora que fuerūt temp lū spūst̄ acti: et organa. p que spūst̄ sanctus opat' est: et sunt corpi nro p̄figuranda in glām resurrectionis. Vñ et ipē de' h̄mōi reliquias puenient honorat: in eoz p̄ntia miracula faciendo. ¶ Vñ sciendū qz de' solus adorāndus est tanq̄ largitor oim bonoz. Vñ dicim' in orōne Misere mei deus fm magnā misericordiā tuā. Sed scī adorādi sunt tanq̄ mediatores et intercessores nostri vt nobis impetrent a deo qd petimus. s3 dicimus in orōne Sancta Maria ora pro nobis. Sancte Petre. ora pro nobis. Et sic de alijs

De scđo p̄cepto.

Non assumes nomē dei tui in vanum. Exod. xx. Ubi s̄m Aug. phibet iuramentum frivolum et etiam p̄iurium. vterq; enī z qui p̄ nihilo iurat. z q̄ false iurat nomen dei assumit in vanum. **¶** Sciendū q̄ q̄libet debet sibi cauere ne assuescat iurare. Primo ideo. quia q̄ frequenter iurat repletur omni iniquitate. Unde Eccl. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate. z non recedet a domo ei⁹ plaga. Ergo illi qui solent frequenter iurare. pessimi homines efficiunt. z replebunt non solum cum vna iniquitate. s̄ cum omni iniquitate. Secdo quia ille q̄ licitum iuramentum facit ip̄e quasi laqueum ad collum suum ponit. iuxta illud Prover. vi. Illaqueatus es verbis oris tui. z capt⁹ p̄iis sermonibus. Quando vero licitum iuramentum transgredit. ip̄e laqueo illo quasi p̄iis manibus se strangulat. Ergo quot iuramenta etiam licita quis facit. tot laqueos sp̄ialit̄ ad collum sibi ponit. z q̄ cito vnum de his transgress⁹ fuerit tam cito seip̄m sp̄itualit̄ occidit. Tercio ille q̄ piurat fur z sacrilegus esse videt. Contrectat enim rē alienā inuito dño. z cum hoc rē sacram. qz nomē dñi in vanum assumit contra phibitōem illam sibi ac cuilibet homini factam in secundo p̄cepto vbi d̄r. Non assumes nomē domini dei tui in vanum. Ergo contra illud p̄ceptum sunt rebelles deoz inobedientes qui sic iurant. Quarto qz talis videt eē falsarius. hoc em̄ patet ex eo qz si q̄s sigillo alicui⁹ dñi sibi cōmissio ad p̄firmandā aliquā veritatē vteret ad aliud p̄firmandū. ip̄e falsari⁹ iudicaretur. Sic cū d̄s pmiserit hoib⁹ vt assumant nomē suū ad p̄firmandō em̄pirat⁹. s̄ vt tantur ad p̄firmandōem falsitat⁹. ip̄i falsarij sūt. z quo ad deū ex cōmunicati ex cōmunicato eilla que habetur prima ad Co-

rin. xvi. Si q̄s non amat dñm Jesum ch̄m. anathema sit. Quinto qz iste qui scienter piurat ip̄e p̄ter morē aliorū peccantium vult deum inoluere in peccō suo. Cum em̄ iurare s̄m Augu. sit deū in testem adducere ad testificandum sibi. et scđm hoc talis inquantū in se ēvult maius malum facere q̄ crucifixoꝝ eius. Ipi em̄ intulerūt xpo tantū malū pene ip̄e vult eum inoluere in malum culpe quod deterior est. Sexto. qz deterior videtur esse talis q̄ q̄ sunt in inferno. hoc p̄ qz cum in iosephu om̄e genu flectat celestium terrestrū z infernū. vt legitur ad Phil. ij. Ille q̄ piurat deterior videt eē illis q̄ sunt in inferno. qz nomē dei nō viretur. s̄ scient z p̄tinaciter p̄ ipsius scđm nomen iurat. imo aliquatit̄ videt eē deterior ip̄is demonib⁹. qz demones terretur a nomē iesu. Septimo qz sacra scriptura notant dissuadet iuramentū propter magnum periculum p̄iurij. Unde Matth. v. Ego aut̄ dico vobis. nolite iurare neq; p̄ celum neq; p̄ terram. Unde Eccl. 23. Iurationi non assuescat os tuum. Multi em̄ sunt casus in illa. Unde Augu. in li. de mendacio. Dico vob nō iurare oīno nescz iurando ex facilitate pueniatur ad consuetudinē. ex cōsuetudine et facilitate in p̄iurium decidatur. Quia scđm Chry. sup̄ Matth. Nemo est q̄ frequenter iurat qn̄ aliquādo piuret. Ergo dñs phibet nobis signant̄ in scđo p̄cepto dicēs. Non assumes. z c̄. **¶** Sciendū qz contra hoc p̄ceptum faciunt. xv. ḡna hoīm. **¶** Primi nominantes deū vanez sine causa z timorez ex cōsuetudine quāuis hoc idē sit vter z licituz qd̄ iurāt. tamē peccant qz sic nomen dei sine causa et ratione nominant. vt d̄o p̄ deū cras ibo ad ecclesiam v̄ ad s̄monē v̄ p̄ deum cras comedam v̄ ieiunabo vel edrabo. v̄ hoc v̄ illud faciam. z sic alijs iuramentis vt cōmunit̄. Sic in q̄tidiānis iuramentis ex quadā leuitate. v̄ cur sup̄borum v̄ consuetudine factis peccat

De secundo

venialis. cū talia iuramenta q̄ sic ex leuitate fiant non sint sp̄ peccā mortalia. Nā sicut dicit Raymū. Si iurat in cōi locutione aliquod licitū. sic fit in iuramentis q̄ rīdianis q̄ sunt sine solēnitare ex cursu h̄boz ex quadā leuitate mala consuetudine d̄ re tamē licita. vt p̄ deū cras ibo ad ecclesiam v̄l comedā. hoc veniale ē. Concordat Innocētius et etiam Bern. i glo. sup̄ capitulo. Sic n̄ris. Tamē sciēdū q̄ n̄ ē cautū sic iurare quāuis v̄z sit ex leuitate consuetudine fiat. q̄ s̄z Lhysio. sup̄ Barth̄. Nemo ē qui frequēter iurat quin aliquis piuret. ¶ Scōi q̄ sciēt fām iurāt siue ioco siue serio: mortale ē. quia fām b̄m̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. 98. nō excusatur a mortali peccato qui iocose periuratur. quia non euitat diuinam irreuerentiam. imo quātū ad aliqd̄ magis auget. Itē sc̄dm̄ eū d̄ b̄m̄ Tho. vt supra vbi dicit q̄ ille qui ex lapsu lingue iurat: si q̄ d̄ aduertat se iurare et falsum eē qd̄ iuratur. non excusatur a peccō mortali. sic neq̄ a dei contēptu. Si autem hoc nō aduertat. tunc non videtur habere intentionem iurandi. et ideo a crimine piurij excusatur. ista etiam patent in summa pisanī. periurium. Quarto ex isto possum⁹ elicere q̄ isti incaute faciunt. qui in ioco scienter falsum iurāt trufando v̄l deridēdo alios. Itē non ē bonū aliquibz mulieribus que pueris suis iurant p̄bis qd̄ tamē factis non intēdunt. vt d̄ d̄o p̄ deū v̄l p̄ animam meam si non tacebis ad plateaz te p̄iciā. et sic d̄ alijs. ¶ Tertij sunt qui sciēt dolose et fraudulenter iurant. vt in tractatibz p̄imum suū de cipiēdo vt iurando rē suam meliorē esse q̄ sit. v̄l etiam q̄ plus sibi constitit q̄ fecit. vel etiam q̄ plus sibi in illa ciuitate soluisse. Itē qui in sup̄iori parte ponunt qd̄ bonū ē. et in medio miscēt illud quod defectuosum ē. Et sic iurant q̄ totum sit sicut sup̄ius apparet. et sic p̄imum suum decipiunt. Et oēs isti tenentur re compensare d̄ amnū p̄ximū et dupliciter pec-

cant contra deum et p̄ximū. ¶ Unde Ihs̄ de summo bono. Qui dolose iurat dupl̄ reus fit. quia nomen dei inuānū sumit. et p̄ximū dolo capit. Unde etiam Aug⁹. d̄ verbis apostoli ser. 23. Tātūz mali h̄z falsa iuratio q̄ etiā qui lapides colunt timeant falsum iurare p̄ lapides. Tu vero nō times deum p̄sentem et deū viuētem. Item etiam quandoq̄ in paruis aliqui deceptorie iurāt. p̄bi gratiā vt qui habent vendere coclearia i ciuitatibus. v̄l etiam rustici vitulos v̄l oues in villis. qui quandoq̄ multa iuramenta faciunt q̄bus p̄ximos suos decipiunt. Et quandoq̄ per talia iuramenta modicum lucrantur. cum tamen qui libet christian⁹ p̄vno toto regno v̄l p̄ toto mundo semel piurare non deberet. ¶ Item aliqui dicūt q̄ non possunt v̄l d̄ere vel emere nisi iurent. et allegant q̄ si semp̄ veritatē deberent loqui et non iurare. oporteret eos mendicare. quod tñ nō est verum. quod patet in Ps̄ dicēte. Nūq̄ vidi iustū derelictū. nec semen ei⁹ querens panem. Ergo q̄ iustus esset. et deū veracit̄ p̄ oculis haberet. ip̄e eum nunquam desereret. Quarto sunt qui iurāt p̄ orationez dubiam siue indiscretam vt cum quis iurat de quo dubitat. et si exposito et deliberato an̄o sic iurat. mortale est. quia discrimini se exponit talis sic iurans. etiam si postmodum cognouerit q̄ v̄z fuit qd̄ sic sub dubio p̄ticiurauit tñ q̄uit peccat. Ergo si v̄nq̄ sic sub dubio iurasti v̄l aliquid sub fide tua asseruisti vel affirmasti. de quo tamen certitudinem non habuisti. cōfiteri et penitere debes. ¶ Quinti s̄z q̄ iurāt execrabilit̄ vt illi q̄ iurāt p̄ intestina dei. v̄l p̄ pulmonē dei. vel per caput vel per alia membra dei. Et tal̄ sic iurans si cleric⁹ ē. d̄z deponi. si laic⁹ fuerit anathematizari. 22. q. 1. Si q̄s p̄ capillum. Itē irreuerent̄ iurādo. vt cū q̄s iurat sine causa p̄ quinq̄ vulnera xpi. v̄l p̄ mortē. v̄l p̄ sanguinē xpi. hec em̄ iuram̄

precepto

ra quācumq; sint p̄a. tñ sūt vitāda. z p/hibēda. qz sonāt in blasphemiā z irreuerentiā dei. Magna em̄ ē dei irreuerentiā. p̄ciosa suā vulnera inuanū assumere vñ nob̄ tota salus effluxit. Idō si talia iuramēta ex deliberatiōe fiāt sūt mortalia p̄cā p̄t qd̄ et̄ in aliq̄b̄ teris talia iuramenta sic sūt restricta q̄ quicūq; in talibus offendit. aurem vel linguam vel digitum perdit. Si aut̄ talia iuramēta fiant ex cursu lingue v̄l̄ in deliberate. tunc s̄m̄ Henricū d̄ firmaria sūt p̄cā venialia sicut p̄mi motus infidelitatis. Sed s̄m̄ b̄m̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. xij.

Notandū q̄ blasphemiā absq; delib̄ratione ex surzeptione p̄t p̄tingere du p̄lr̄ Uno mō q̄ vñ nō aduertit hoc qd̄ dicit esse blasphemiam. vt cum aliquis subito ex aliqua passione in verba im/ginaria prorumpit. quoz̄ significatiōnem non considerat vel aduertit hoc eē blasphemiam considerans significata verborum. Et tunc nō excusant a mortali peccato. sicut nec ille q̄ ex subito motu ire aliquem occidit. Ex illo possum̄ elicere q̄ periculose iurant isti z blasphemant. qui ex cōsuetudine mala sic iurāt non habentes intentionem se enēdand̄i vel dimittend̄i Et quandoq; tales a deo puniuntur in eisdem membris in q̄ bus deum blasphemauerunt z creatorē suum z redemptorem Et tales blasphematores peiores sūt iudeis. quia christū aliquāliter ignorant̄i vulnerauerunt z crucifixerunt. Unde Apo. Si cognouissent nūquā dñm gl̄ie crucifixissent. lz illa ignorātia eos nō excusauit. qz noluerūt cognoscere ip̄m eē filiū dei. Sz tales blasphemātes sciūt z credūt hūc esse creatorē suū per cuius membra z vulnera sic execrabiliter iurant. ergo ipse christus non potest pro eis rogare patres sicut p̄ crucifixoribus suis fecit. pendens in cruce dicens Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Sed illi blasphematores sciunt z cognoscunt q̄ p̄tra de

um faciunt. quia ei⁹ filium in quantum in eis ceteruz crucifigunt. Unde apl̄s ad Heb. vi. Rursum crucifigentes filium dei. Item peiores sūt canibus. quia canis non mordet dominum suum sed applaudit ei. Sed blasphemus eodē ore quo vinum bibit donū dei recipit. deū blasphemat. Unde p̄s Retribuebant mihi mala p̄ bonis. Et alibi scriptuz ē Eccl̄i. xxi. Pascet̄ potabit ingratos z adhuc amara audiet. Virū est q̄ de⁹ vñq; permittit vinum in abūdantia crescere. cuz tot blasphemie sibi inferuntur a potatorib⁹ ipsi⁹ vini ¶ Item tales peiores sunt omni creatura. quia omnis creatura laudat suum creatorem. imo omnis creatura incitat ad laudandum deum in continuo suo cursu. Arbores z herbe se erigendo z crescendo supra se erga creatorem suum. Aues in cantando. sol in lucendo: z sic de alijs Sz blasphemans. in illo membro deum in honorat in quo euz ipse deus p̄ ceteris creaturis honorauit. scilicet in lingua Unde Aristoteles in libro politicorum Nullum enim animalium naturaliter habet sermonem nisi homo. Et hanc linguam homo accepit. vt deum laudaret p̄ ceteris creaturis irrationabilibus. Item blasphemiam est peccatum diabolicum. quia est loquela infernalis. Unde Apocaly. Blasphemauerunt deum cel̄i p̄ doloribus. Ergo tales hic addiscūt deum blasphemare. quod est opus damnatorum vt in futuro eo melius sciāt.

Item blasphemus habet linguam diabolicam. quia diabolus loquitur p̄ blasphemos. sicut spiritus sanctus p̄ bonos. Unde Barthei decimo. Non enim vos estis qui loquimini. sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

Sciendum q̄ aliqui dicunt si non iurarem tunc nullus me timeret nec alius quis reputaret me aliquid esse vt ergo timeantur z magis reputentur iurant vt deum blasphemant: O miser homo

De secūdo

queris honorem vbi inuenies eternam confusionē. **I**te aliq̄ licet non p̄tinaciter blasphement. tamē sanguinēz mortem ch̄i frequent̄ z sine causa nominant vt dicendo in vulgari. heilige blut es gar dem also ybel. v̄ sic. heilige marter wie ist es dir bescheben. z sic d̄ alijs. ¶ **I**te aliq̄ iurant z non nominant creatorē sed creaturas. vt dicendo. Bocks blut. **C**ontra quos d̄t **A**ugu⁹. de p̄bis ap̄l̄i f̄mone. xxiij. Ecce dico charitati vestre q̄ q̄ false iurat p̄ lapidē p̄iurus est. q̄ uis non audiat. tamen eius creatorē in testem accipit. **I**tem. **J**aco. v. Noli te iurare neq̄ p̄ celum neq̄ p̄ terrā. **I**te contra eosdem dicit ch̄s in euangelio. **E**go autē dico vobis. nolite iurare. s̄ sit f̄moyester est est. non non. **E**t p̄ hoc p̄z scilz ex p̄bis ch̄i q̄ rephensibiles s̄z istū qui tortiens iurant. q̄ uis p̄tinacit̄ non blasphement. scz nominādo vulnera v̄l mortem x̄pi. **S**ed qui sic iurant. scz per deum viuū. vel p̄ deum sanctum v̄l per omnes sanctos sine omni causa z necessitate ex mala consuetudie. tales merito cogitare deberent dictum x̄pi. qui dicit **M**at̄. xij. De omni p̄bo ocioso q̄d loqu. fue. ho. red. zc. **V**ultio strictius exiget̄ a nobis ratio de talibus iuramentis **S**i autē p̄ponis te emendare a modo z v̄ba tua simplr sc̄dm dictum euangelij explanare scz dicendo est est. non non **E**t si postmodum ex lapsu lingue iuras tunc immediate cōteri debes de hoc. et dicynum aue maria beate p̄gini tūc ip̄a impetrabit tibi gr̄az a filio suo vt amplius eo melius tibi caueas ne recidues. **E** ¶ **I**te quantitas hui⁹ pecc̄i p̄z ex pena qua legitur punitum esse h̄ peccatū tā i nouo q̄ i ve. testa. **U**n̄ legitur **L**eu. 24. Ecce igressus fili⁹ mulieris israelitidis quē pepit d̄ viro egyptio iurgat⁹ e cū viro israelita. **C**unq̄ blasphemasset z maledixisset nomē dei adduct⁹ ē ad **M**oyse z **A**aron q̄ duxerūt eum ad carcerem donec noscerēt q̄d iuberet

dñs de eo fieri. qui locutus est ad moy⁹ sen dicens. **E**duc blasphemuz extra castra z ponant illi qui audierunt manus super caput eius. z lapidet eum popul⁹ vniuersus. quod z factum est. **D**einde pmulgauit deus legē de pena blasphemorum dicens: **L**oquere ad filios israel. **H**omo qui blasphemauerit nomen domini. morte moriatur. lapidibus op̄rimet eum omnis multitudo populi. **S**i tam omnes blasphematores lapidari deberent q̄ plures iam in mundo essent. **I**tem puniunt etiam a deo quādoq̄ i p̄sentivita. z hoc subitanea morte. **U**nde refert **G**regorius in dialogo q̄ q̄dam ciuis rome tenere dilexit quendam puerum quinq̄ annorum. qui cōsuetus erat blasphemare nomen domini. statim quando animo eius aliq̄d obstitisset. **Q**uadam autē die cum pat̄ ei⁹ teneret eum in brachijs. clamauit puer malit̄ nigri homines veniunt q̄ me tollerere volunt. **Q**ui cum hoc dixisset. nomē dñi blasphemauit z aiām reddidit **S**i deus in puero quandoq̄ q̄nq̄ annorū vindicauit peccatū istud. nunquaz parceret adultis ¶ **S**exti sunt qui plenavoluntate disponunt solēnter z manifeste piurare. z anteq̄ piurant vidēt p̄iuri cēsendi. qz d̄s non iudicat ex operibz s̄ cogitationibz. vt p̄z. 22. q. 2. **E**rgo si vnq̄ ad iudiciū accessisti in illa intentōe q̄ piurare voluisti. penitere z cōfiteri debes qz coram d̄o piurus es. **E**xēplū d̄ duobz ciuibz quoz vn⁹ cessit alteri summā pecunie. **S**ed postq̄ termin⁹ solutiōis aduenit. tūc ille simplr negauit pecuniā **Q**ui p̄ductus ad iudiciū. itez p̄stanter negauit z ei p̄ pecuniā iurare voluit **L**ū q̄ flecteret genua ad iurādū. obmutuit z nihil loq̄ potuit. **H** erect⁹ ecōuerso loq̄ lam reacceptit **Q**ui itez sc̄da vice genua flexit z piurare voluit tūc itez obmutuit z sic manifeste omnibus innotuit q̄ piurare voluit. ¶ **S**eptimi cum quis iurat se aliq̄d facturū q̄d est illicitū. sicut verbe

precepto

rare pximū. vel vindicare se de isto quo
cūq; modo pōt. vel etiam si bonū qd fa
ciēdū eēt p deo z p ppria salute vellet fa
cere. vt elemosynam dare vel aliquē ho
spitare. z sic de alijs. Si ex certa mali
tia sic iurat. periurat. z peccat sic iuran
do mortalit. sed non peccat ptrauenien
do. Unde Irido. d summo bono. In
malis pmissis rescinde fidem: z i turpi
voto muta decretum: Si aut ex abru
pto sic iurauerit. venialit peccat z i vtro
q; casu frangendum est iuramētum ta
le. qz non peccat frangēdo. sed peccauit
iurando. z pfiteri tenet maxie cum scien
ter z ex pposito sic iurauit. sed non debet
soluere. Unde Irido. d summo bono.
Non est obfauandum iuramētum quo
malum i caute pmittitur. vt fornicari vlt
occidere. zc. Tolerabilius est nō iplere
iuramentum tale. q̄ i flagitio stabilitē
pmanere. ¶ Octauū sunt q̄ iurant z in
fringunt postea. Utrum aut ille qui cre
ditō: iurasset soluere ad certū terminū z
hoc ei ifringeret sit cōfendus piur? Re
spōdeo scdm Host. Si quādo iurabat
credebat se nō posse soluere tūc piurabat
Si vō ab initio se credebat probabilit
posse soluere non piurabat z si postea fe
cit posse suum non est piurus. Sz si po
stea lapsō termino posset z nō psolueret
piurus esset. extra de dolo z cōtu. Con
cordat Thomas scda scde. q. 89 d q̄
grauiter z multoties illi mēdaces delin
quunt q̄ pximis suis sup certum termi
nū pmittunt. quod tamē nō intendunt
vel si itendunt. tamē postea posse suum
non faciunt. z sic pmissum ifringūt z so
lutōem de die i diem ptra voluntatē cre
ditōris pducūt. Sed tamē sciēdum q̄
si aliq; paup alicui creditozi pmitteret
se solutuz sup certū terminū. z posse suū
facere: z si impedimentū interueniret q̄
soluere sup terminum nō posset. tūc talī
pauperi plongatio ppter deū cōcedēda
est. Et creditoz cū talī charitatez cōpas
sione posset sibi terminū plongare q̄ de

us in extremis tempus vite sue sibi plō
garet. z sic posset ppter h glām dei pro
mereri. Ergo multum reprehensibiles
sūt isti qui suos debitozes angustant ter
mino aduentente. z cum sine damno ip
sorum solutōem plongare possent. z ab
eis extorquent cum tamen alias libent
eis soluerent si possent. Et talibz immi
sericordibus remetietur eadem mensu
ra. Unde Grego. Dei misericōdiam nō pōt
pmereri q̄ misericors pximo non fuerit
Beda super epla Jacobi. Sine misert
cordia iudicabitur ille. q̄ cū facere possz
non fecit misericōdiam. Ex quo maiorē q̄s
misericōdiam a domino consecutus est. eo i
iustius indigenti pximo misericōdiam de
negat. ¶ Noni q̄ compulsus p metū iur
rauit se aliqd daturū z huiusmodi non
soluit. qz tal scdm Thomam scda scde
q. 98. non excusat a peccato mortali nō
implens qd coacte iurauit Et Ray. de
q̄ talis quantuscūq; fuerit metus nihil
ominus obligat dūmodo sit d relicta
secus est de re illicita. Sed talis soluens
qd coacte pmisit pōt illud repetere. et
alius coram deo semper tenet restituere
quicquid extorserat contra deuz si saltez
indulgentiam peccatorum consecq volu
erit. Item qd si aliquis ex impetu iuras
set illd qd deliberate non iurasset. Re
spōdeo scdm Guil. seruare tenet si est li
citu. ¶ Decimū q̄ maledicta xba
pferūt. sicut lutores faciūt maledicēdo
deō cū nō psperant i ludo taxilloz. quē
culpā diabolicā retorquet i diuinā ino
centiā. Et idō dō maledicūt z scris qd
et horribile ē audire. Hoz em iudicōz
pticipes sūt q̄ talibz iudiciatibz hospicia
pcedūt. vlt q̄ vestimēta ipoz delusa diuz
dūt vlt q̄ cū ipis familiarit bibūt. vlt ab
eis forte luminis recipiūt. Q̄s ei tales
sic maledicētes dō vlt matri ei vlt sanctz
non possunt absolui nisi ab episcopo vlt
ab eius penitentiario. Et maxima debz
eis iponi pnia. put d̄ extra de maledi
eis. statuimus. vbi plura diuines h

De secundo

In textur in glo. **E**xemplū legit i ma-
riali magno. q̄ puer quidam educat^r a
mre sua brām h̄ginē sp̄ deuote salutare
z saluauit p̄cipue in n̄citatibz. qd̄ faciē
do rap^r fuit a flumie cū ceteris pueris lu-
dentibz z maledicētibz. Tandē submer-
sis oibz alijs pueris p̄t maledicōes su-
as ipm̄ solū brā h̄go et̄ apparendo mox
saluauit. in sinu suo cū suscipiendorz con-
fortādo. Itē aliq̄ etiā maledicūt creatu-
ris irzōnabilibz cū ab illis offendunt.
Et in hoc oñdit magna stulticia homi-
nū q̄ bzur̄ aialibus maledicūt. cū tñ nō
intelligāt. Itē sc̄ns Tho. sc̄da sc̄de. q.
76. d̄r. q̄ maledicere irzōnabilibz rebz i
quātū sūt creature dei. ē p̄c̄m blasphe-
mie. h̄ maledicere eis fm̄ se p̄siderat. h̄
ē ociosum z vanū z p̄ h̄s illicitū. Item
aliq̄ maledicūt p̄ximis suis. z vt frequē-
ter talis maledicō quam quis facit seu
dicit proximo super caput ipsius male-
dicentis reuertitur. **U**nde **Bene. xxvij**
dicit isaac ad iacob filiū suū. Qui male-
dixerit tibi. sit ille maledic^r. Sic de^riaz
loquitur de quolibet bono homine. cui
iniuste maledicatur. Quia quicquid ma-
ledicēdo proximo tuo opraueris de hoc
tu reus eris secundum dei iusticiam.
Et deus iusto homini cōuertit maledi-
cōem in benedictōem. **U**nd̄ ps̄. **Da**
ledicent illi z tu benedices. **M**atth̄ ei. v.
Beatū estis cum maledixerint vob̄ ho-
mines. **U**nd̄ **Agustinus. Qui iustus ē**
z maledicatur. premiū ei pro maledi-
cōne red̄ditur. Item maledicere a deo
est illicitum q̄ etiā non est licitum ma-
ledicere diabolo. **U**nde **Ecc̄i. xxi.** Cū
maledicūt impius diabolum. maledicūt
ipse animam suam. Cum enim diabo-
lus sit creatura dei. z sc̄dm̄ suum esse bo-
nus. licet in voluntate sit malus pecca-
tum est ei malum optare. **U**nde legitur
cum **Michael** archangelus cum dia-
bolo disputans altercaretur d̄ corpore
Moysi. nō ē ausus vitū ei inferre blas-
phemie. h̄ dixit **Imperet tibi domin^r.**

q̄ si **Michael** archāgel^r cū diabolo ad-
uersanti blasp̄hemiam dicere noluit sed
modesto sermone euz coercuit. q̄nto ma-
gis hominibz omnis blasp̄hemia est ca-
uēda. Itē aliq̄ maledicūt p̄xozibz suis.
Unde refert **Cesari^r** in dialogo. q̄ qui-
dam dixit p̄xozū sue. vade in nomine di-
aboli. z diabolo statim in eā intrauit. et
eam grauiter vexauit. de q̄vir multum
contristat^r fuit. z ampli^r se nūquam p̄xo-
ri nec alicui homin^r alicui creature ma-
ledicere promisit. Item aliqui maledi-
cunt prop̄ijs filijs quos genuerūt. **U**n-
de idem **Cesarius** in dialogo suo nar-
rat de quibusdam parentibus qui ha-
buerunt puerū sepius flentem. cui ex ira
vna vice maledicentes dixerunt. **T**ace
as q̄ diabolus te habeat. **E**t diabol^r
mox arripens puerum euz corpore z a-
nima ab oculis eoz abstulit. **E**t aliq̄ sū-
būp̄is maledicunt propter infirmitates
corporis. vel propter amissionem reruz
tēporalium. vel etiā prop̄t aliam quā-
cunqz tribulationem z angustiam. **E**xē-
plum de clerico quatuor annis infirma-
to. **Q**ui dixit. **D**e^r tu accepisti mihi cor-
pus. et ego accipio tibi animaz z dabo
diabolo. **E**t dixit **Diabole** accipias mi-
hi animam. quod diuino iudicio statiz
factum est. Item aliqui maledicunt di-
uine voluntati. vt faciunt isti qui male-
dicunt aure pluuiāli. **E**xemplum legit^r
in dialogo **Cesarij.** q̄ miles quidam tē-
pore messis sicut z ceteri conuicaniū sui.
cum per aeris intemperiem ad colligen-
das fruges impediretur. vidēs a parte
occidentali aerem obscurari nubesqz ori-
ri dixit. **E**cce ibi iterum diabolus ascen-
dit. **U**ix sermonem finierat. z ecce orta
tonitrua filium eius in sinu nutricis per-
cusserunt. ipsa incolumi permanente. h̄
z in alijs eius rebus sc̄licet segetibus in-
mentis blasp̄hemus ille est flagellat^r.
vt disceret de cetero non blasp̄hemare.
Unde stultum est valde vt homo mor-
talis cinis et vermīs ponat in celum os

precepto

suum. murmurando contra creatorē suū
rephendendo eū in factis suis. **Q**ue
ritur utz maledictio sit pccm mortale.
Rndeo fm beatorū **T**ho. scda scde. q.
lxxvi. **M**aledictio de q nunc loqmur ē
p quam nūciatur malū q aliquē vl im/
precādo vel oprando. **Q**d qdē fm se re
pugnat charitati proximi. ergo est pec/
catū mortale. **U**n de. i. **L**oz. vi. **N**eqz
maledici regnū dei possidebunt. **E**t tā
to grauius quanto personam cui male
dicimus magis amare et reuereri debe
mus. **U**n **L**euitz. xx. **Q**ui maledixit
rit pñi vel mīr. morte moriā. **C**ōtingit
tñ eē veniale. vel ppter paruitatem ma
li quod quis alteri imprecatur. vel ppter
affectū eius q pfert. dū ex leui motu vl
ex ludo. vl ex surreptione aliq talia ver
ba profert. qz peccata pboz maxime ex
affectu penant. **Q**uerit. **Q**ue sit pe
na pferentis maledictionē q deū. **R**nde
deo. **S**i qz q deū vl aliquē sanctū. ma
xime q btām pginem talia psumpserit.
debet septē diebus dñicis p foribz ecclē
in manifesto esse dñi missa dicit. ita q vl
tima die nec palliū. nec calciamēta: sed
corrigiam circa collū habeat. z q septē
pcedentibus sextis ferijs ieiunet in pa
ne z aqua. nec ingrediatur ecclesiā. z in
quolibet dictoz dierū tres reficiat pau
peres. et si non p̄t tres. saltem duos vl
vnū. **E**t si hoc nō p̄t. illud in penā aliā
cōmutet. **E**t si predicta renuerit. debet
ei inf dicit ingress⁹ ecclē. z in obitu dz ca
rere ecclāstica sepultura. **S**z hec oīa fm
Goffre. p tribunali fiūt. **L**etex in iudi
cio aie discret⁹ sacerdos molliat hūc ri
gozem. **B** **U**n decimū sūt qui iurāt
per deū et sanctos. cū hoc obligāt se ad
aliquā penā. vt dicēdo **P**er deū si hoc
non fecero. vel. si nō est sic sicut dico. tūc
hoc accidat mihi vel filijs meis. **U**l sic
dicēdo **A**unqz p diem vnā vīuā. vl ad
huc hodie moriar. **U**l sic. **A**unqz ab
oculis tuis vīuēs discedam si mentiar.
vel. **D**e nūqz misereatur anime mee

si non fecero quod dico. et sic de alijs.
Et tuncz **A**ug⁹ illa p que sciuratur ob
ligat dēd vt hō sibi vel illi eueniat si se/
cus est qz dicit **E**t satis horribile ē se vl
suos mēdaciē sic obligare. **N**ec etiā hō
facilit se debet obligare. etiā in cā vera
qz stultū est se sic obligare. maxie si nllā
causa subsit. nec vrgens necessitas. **E**x
empluz legitur q quidam vsurarius in
morte compunctus. rogauit duos amī
cos suos vt pecuniam vsurariam quaz
eis tradidit. restituerēt. **E**t p̄mus se ob
ligauit hoc facturū sub imprecatione i/
gnis sacri. **S**ecundus se obligauit sub
imprecatione lepre. **Q**ui post obitū istī
us vsurarij negligentes in hoc negocio
fuerūt. volentes p̄mitus cum ista peccā
tia aliqua lucrari. et postmodū eam re
stituere. **E**t mox in illis infirmitatibus
ambo consumpti sunt prout se ipos ob
ligauerunt. **D**uodecimū. cuz quis iur
rat q nolit ludere etiā pro poculento
vel esculento. **E**t sic secundum **H**enri
cum de firmaria semper peccat mortalt
ter quotienscunqz ludit. **I**tem qui iura
uit non chorizare vel non tabernam in
trare. et sic de alijs. que homo licite po
test iurare. z talia tenetur seruare. z quo
tienscunqz oppositū scienter fecerit. mor
taliter peccat. **T**redecimū. qui cuz so
lennitate periurium solennizatum con
mittunt. et hoc ē mortallissimum pecca
tum. **U**n de per tres digitos quos pon
it quis super sanctos. significat q cor
pus et animam et res siue famaz dat in
potestatem diaboli. **I**mmo fm **G**uil.
Lugdunēsem in summa viciorum. qui
scienter periurat in primo periurio ma
num diabolo dat cuz qua tangit euan
gelium vel reliquias sanctorū. et donec
ille peniteat pro periurio: man⁹ illa dia
boli est **E**t quādo cunqz manu illa se si
gnat. ipse se signat manu diaboli. et nō
poteat penitere vel absolui nisi restituat
illī damnum cui iurauit. **S**ciendum q
grauitas vel magnitudo illius peccati

De secundo

sz perurij perpendi potest ex hoc qz tale peccatū peius est alijs peccatjs. qz cuz alia peccata fugiūt et quasi timēt res sacras. pccm perurij nō timet eas. s̄ illis appropinquat. Si aliquis vult fornicari. si est in ecclesia exit inde. si est in cimiterio ab eo recedit. Et si est p̄pinquus ecclē vel cimiterio. elongat se ab eis. Ille vero qui vult perurire intra eccliam: si est extra: accedit ad altare et cōmittit pccz perurij qñqz sup altare. qñqz sup euangelij. qñqz sup corpus. qd horrendū ē. **D**iz ē quō terra ipm nō absorbeat. et quō angeli q̄ circa corpus ch̄i sūt eū nō perimūt. Item ip̄e videtur peloz diabolo. qz diabolus timet res sacras et quasi reueret. qd ille non facit q̄ piurat. **T**ercialis q̄ntū in se est: vult maius malū facere ch̄o q̄ crucifixoꝝ eius. **I**psi enī intulerūt ch̄o tm̄ malū pene. piur eū vult inuoluere in malū culpe. qd dēterius est: in hoc qz assumit eum et oēs sanctos in testimonij sue malicie z iniusticie. **Q**uia s̄m Thomaz sc̄da sc̄de. q. lxxix. Jurare est deuz inuocare. Et s̄z **A**uḡs Jurare est deum in testem adducere. qd idem est. **S**c̄do quia grauitas perurij perpēdi potest ex austeritate penitentie. quia s̄m canones pro perurio manifesto et solennizato. debet imponi penitencia septennis. **T**amē Raymū dus dicit qz inspecto modo perurij. v̄l qualitate persone. et ceteris circumstantijs. vel maior vel minor penitencia est imponenda. **C**oncordat **H**ost̄s. **T**ertio patet qz ex eo qz s̄m **H**ost̄s. hoc crimen in penitencia comparatur homicidio voluntario. **Q**uarto patet ex eo qz piurus infamis efficitur. nec postea qñ tuncunqz peniteat in testimonij recipitur. extra de testi. **Q**uinto ex pena que inflicta est etiam in presenti a deo super periuos. **U**nde legit qz quidā Decanus ecclesie Colontens̄ quinqz marcas auri. de pecunia sue ecclē fratri suo carnali misit mutuādo. quo Decano mor-

tuo Canonici debitū repetūt. et qz super hoc nō habebāt testes. ille p̄tinacit debitū negauit. qd cū iuramento firmavit. q̄ rediēs domū. in media via remāsit immobilis. ita qz nec ante nec retro poterat se mouere. et s̄l̄ factus fuit mutus. idō in corde suo vouit qz ad locū piurij rediret. z suā maliciā manifeste diceret. z restitueret ecclē pecuniā dērentā iniuste. z sic penitencia duc̄t liberat⁹ est. **E**t aliud exemplū legit qz qdam sup sepulcrū sc̄i **P**ācracij martyris piuravit. et mortuū retrahere nō potuit. et sic oibus malicia z iniusticia innotuit. **Q**uerit **Q**uare p̄ euāgelij z reliquias sc̄oz iuramus. **R**ñ deo s̄m **T**hom̄. sc̄da sc̄de. q. lxxix. **O**m̄e iuramentū p̄ncipalit̄ refer̄t ad ip̄z deū cui⁹ testimonij iuocat. **S**econdario at̄ assumunt aliqueres nō s̄m se s̄ q̄ntū in eis diuina p̄itas manifesta tur. **S**icut iuram⁹ p̄ euāgelij. et p̄ eū cui⁹ p̄itas in euāgelio manifesta. et p̄ sc̄os q̄ hāc p̄itatem crediderūt z suauerunt. **T**ercio **Q**uartidecimi. **Q**ui recipit vel cogit aliq̄e false iurare. et sic recipit frivole iuramentū ab illo: peccat mortalr̄. **R**ō ē. qz q̄ p̄pellit aliū ad iurādū. z scit eū false iurare. vincit homicidā. z omittit duplex homicidij. qz ille occidit corpus. et ille aiam. **I**mo duas aias. illi⁹ sc̄z q̄ iurat falsū. z suā ip̄i⁹ q̄ recipit. vtz xxij. q. v. **I**lle. z. c. q̄ exigit. **I**n h̄ cor̄dat **H**enr̄s de fir. in expōne sc̄di p̄cepti. **S**c̄dō qz si q̄s diceret. **E**x ist̄s seq̄ret qz nlls possz aliū cogere ad sibi soluedū si nlls dēret accipere aliq̄d iuramentū. **R**ñ deo qz ad iudiciū p̄t eū citare z iusticiaz ab eo exigere. z si tibi negauerit quō p̄t ip̄e scire si receperit iuramentū ab eo v̄l nō. qz s̄z **A**r̄. p̄. p̄. h̄. **D**e futuris p̄t̄gētibz nō ē definita p̄itas. **Q**ñ at̄ p̄t̄deras qz ali⁹ eē nō p̄t z nih̄l p̄t tibi ampl̄i fieri nisi iuramentū. qd s̄ iurat te illud iuramentū qd sic frivole ab eo recipis. **N**ōne vna mēsurā vini valeret pl⁹ tibi q̄ tale iuramentū piurij. **E**rgo qñ

precepto

omnino vult iurare tunc interrogat credi
tor ut coiter fieri solerit vellet eum suppor
tare d iuramento Etia qnq; a boīs hoīb
fit petitio ut eū supportatū habeāt Tūc
offer hoc dō i paciētia cordis tui qd ille
tibi solueret tenet. z ex fraterna charita
te ora deū p eo. z erit tibi meritozū Sz
si diceret ex hoc sequerē ofusio mea.
qz crederent me hoīes iuste agere cum
ab eo iuramentum nollem accipe. Re
spondeo q ppter malos homines q vt
frequent malum iudicant. nō debes de
um offendere z aīaz tuam perdere sic re
cipiendo scient falsum iuramentū ab eo
Quia fm Lhryso. sup Matth. Oīs
hō scdm se estimat alrez. fornicariū ne
minem putat esse castū. Castus de for
nicatōe non facile suspicatur. Supbus
neminem humilem putat Humilis ne
minem putat supbum. ppter tales ergo
non debes deum offendere. Sciendū
q signus malus ppterca q non recipis
iuramentum de te malum iudicat tunc
sex vel octo econuerso de te bonum iudi
cant. z te ppterca cōmendāt apd homi
nes z deū q deūz aīaz tuam i hoc hono
rasti z eum a iuramento falso supporta
sti. sicut mali ex omnibus maluz iudicāt
sic boni bonum. Und Lhry. sup Ma
th. Sicut difficile est aliquem suscipa
ri malum qui bonus est. sic est difficile ali
quem suspicari bonum qui malus est.
Und etiā Grego. i omel. Quātū vos
in bono pficitis. tantum etiam bona d
alijs sentitis Sciendū tamen q exigēs
iuramentum si est psona publica. v. pu
ta iudex non peccat. quia tenet ex ordie
iuris recipere iuramentum siue sit rez siue
falsum. Itē qz ipa psona publica nō vi
det exigere iuramentū h ille ad cui istā
tiā exigit. Qāt dō displicet recipere iura
mentū scient flm pzi h exēplo. Legit
q qdā bonus hō citauit qndā ad iudiciū
ppter aliquā summā pecunie z ille istant
negauit. z se ad iuramentū exhibuit qd
ali ab eo accepit licet sciret eū flm iura

re scient. ¶ Hox sequenti nocte raptus
ad iudiciū dei. vidit chzm sedere in sede
maiestatis sue exigentes ab eo rōem de
anima illius qui iurauit z de aīa sua p
pria qui cognouit ambas esse damnan
das: Tūc iudex qsiuit cur iuramentuz
ab alio recepisset. Et ille. qz mihi meuz
negauit. Et iudex. Nonne debuisti po
tius pdere talem subam qz ipius aīam
z tuam? Nonne aīa melior ē qz oīs ter
poralis suba? Tūc iudex fecit eū fla
gellari. Qui euigilans oīa q sibi accide
rant: enarrauit Et signuz huius plagas
in corporez in dorso suo ostendit: quod
nullo modo potuit sanare donec penitit
it z de sibi illud pccm indulsit. ¶

¶ Queritur in quibus casibus p̄t q̄s iu
raret etiam iuramentū recipere ab alio si
ne peccato? Respondet. Primo cū ali
quibus suadet aliqd bonū qd ē eis vtile.
z non credunt verbo simplicia. concedit
nobis iurare. 22. q. p. non est 5. Unde
Fido. Plerūq; sine iuramento loq̄ dis
ponimus. h incredulitate eoz qui non
credunt quod dicimus iurare compelli
mur. Secdo potest etiam quis innocen
tiam suam purgare iuramento cū men
daciter a malis informatus est z iniuste
Et in hoc casu debet sibi credi nisi con
trarium p testes posset cōuinci. Tercio
ad p̄firmationem debitorum vt cuz q̄s
non habet fideiussorem ponere. z alias
nolunt sibi credere. tunc potest iurare se
velle in tali termino solueret. z si sic inten
dit z suum posse facit. nec peccat iurans
nec etiam recipiens iuramentum Und
Augu. de verbis apli sermōe. 23 Qui
exigit iuramentū si nescit alium falsum
iuraturum: z dicit iura mihi vt ei fides
fiat. non audeo dicere pccm. tamen hu
mana tempratio est. Quarto ad dubi
etat̄ remotōem vt si p re litigiosa iuref.
verbi gratia. Si duo p re aliqua siml
litigarent. z alicui certe constaret q̄mo
do se totum factum haberet. tunc talis
sine oīni pccō posset iurare. z certitudi
L i

De secundo

nem illi? dubij enarraret sic a litigio illi cessaret. Quinto ad pmissum obedientiam suis superioribus vel fidelitatem suis prelatibus vel etiam alicui communitati, vel ex parte officij vel alijs de causis licitis. Tamen sciendum quod quod pro officio, quod a prelatibus vel a consilio civitatis committitur, si intendit sic facere ut iurat non est pius. Sive valde sollicitus esse debet quod illud quod iuravit promissit, ut si in exigentia iuramenti ad effectum producat. Alias si fraudem faceret exequendo hoc quod iurando promissit toties pius efficeret quotiens hoc sciens transgredere. Ergo valde magnam et terribilem est sic aliquid recipere super iuramentum, quia talis animam suam preciosam ponit pro pignore. Si autem pro aliquo negotio vel mechanicum iurant vel aliquid officio vel ceteri officiales, et hoc in principio non intendit exequi vel iuramentum exigit, hoc propter lucrum et affectum acquirendum iurat, ipso facto sic iurando est pius, et quotiens postmodum ita iuramentum transgreditur, toties mortaliter peccat. Quotiens iuramenta contingunt que iurantes adimplere non intendunt, et hoc scienter dant occasionem talibus transgrediendi sua iuramenta, vel eos propter suum lucrum ad talia inducunt rei erunt in peccatis illorum et deum graviter offendunt quia plus debent diligere salutem proximi quam proprium lucrum vel commodum.

¶ Quindecimum quod votum deo factum transgrediuntur. Unde ad maiorem huius evidentiam circa votum principaliter septem sunt notanda. Primo quid sit votum, et que, et quot requiruntur ad votum. Respondeo secundum Henricum de firmaria. Votum est spontanea promissio cum deliberatione et obligatione firmata, vel sic. Votum est conceptio melioris propositi cum deliberatione firmata ergo patet quod ad votum tria requiruntur. Primum est propositum voluntatis quod debet fieri ex animi libertate, non autem ex coacta necessitate. Ex quo patet si aliquis cogatur metu cadente in constantem ad aliquid votum, non tenet exolve

re. Sicut si parentes vel cognati alicuius voterint aliquid votum pro aliquo eo ignorante ipse postmodum potest hoc acceptare vel non, quia votum debet fieri ex animi libertate. Et hoc est primum quod requiritur ad votum. Secundum est deliberatio voluntatis, quia si aliquid subito aliquid bonum accipiat, non obligatur ex voti necessitate ad servandum, sed solum ex quadam decentia et congruitate in quantum diuinitas et bonis instinctibus non est resistendum. Tertium est quod votum sit de re bona, aliter non obligat dicente Ipsi, in li. de summo bono. In malis promissis rescindit fidem, et in turpi voto iura decretum, et xxij. q. 8. Idem in eodem libro. Quod incaute vouisti ne facias.

¶ Sciendum quod votum licitum si obligat ad seruandum si vouens sit sui iuris, quia eius transgressio est mortale peccatum, exceptis quatuor casibus. Primum est si aliquid vouit sub conditione, non tenet exolvere votum, puta si aliquis vouit beate virgini ieiunare se sanum, talis si non sanus in tempore prefixo non obligat ad solutionem voti, et sic de alijs. Secundum est si accedit dispensatio eius quod dispensare potest in voto, quod tamen nunquam fieri debet nisi in eque bonum vel in melius commutaretur. **¶** Queritur quod sit in votis dispensare, vel vota commutare. Respondeo secundum Raymundum diocesanum episcopum pro suis superioribus dicitis omnia vota commutare, vel etiam eis dispensare exceptis quatuor votis. Primum est votum continentie quia cum vix aut nunquam possit aliquid melius inueniri in quod commutetur, ut patet in Eccl. 26. Non est digna ponderatio anime continentie, et cetera. Secundum est terretre, scilicet pugnando pro fide christiana. Tertium est votum visitandi limina apostolorum petri et pauli. Quartum votum visitandi liminaria beati Jacobi, in his solum papa potest dispensare, et ita fuerit curia. Alia vero vota possunt episcopi commutare et aliquid in voto dispensare, nam quando dicitur ab absolute determinat aliquid votum non esse seruandum debet esse dispensatio voti. Verbi gratia, si illud quod vouetur esset malum vel iniustum

precepto

level maioris boni impedimentum quod est contra rationem et quod cadit sub voto. Quia secundum Thomam, votum dicitur esse melioris boni. Et ideo in tali casu necesse est quod determinetur votum non esse seruandum. Et hoc dicitur dispensatio voti. Sed commutatio voti dicitur quando pro hoc voto quod seruandum erat aliquid aliud imponitur. Unde minus est vota commutare quam in votis dispensare utriusque tamen in auctoritate prelatorum ecclesie consistit. Pro quo sciendum quod ad dispensandum vel vota commutanda duo requiruntur scilicet auctoritas et causa siue necessitas. Sed que est causa sufficiens in dispensando de votis. Respondetur secundum Albertum. Sufficiens causa est paupertas ut si vouit ieiunium et mendicans non ieiunet in una hora quod ei sufficiat. Similiter et infirmitas. ut si vouit abstinentiam a uino et a carnibus et incurrit languorem: et in talibus potest fieri dispensatio. Tertius casus est si impotentia et impossibilitas accedat. Nam quicquid votum fuerit impeditur si presens esset hoc ipsum superueniens voto facto obligationem aufert. Unde si aliquid possibile sit diuina uoluntate postea fiat impossibile. tollit obligationem quantum ad hoc: puta si aliquis diues uouit edificare ecclesiam: postea paupertate superueniente perficere non potest non obligatur. Hoc tamen sic intelligendo secundum Henricum de sit. si factus est omnino impotens. absolutus est a toto. Si autem sit impotens in parte et totum perficere non possit. tunc remanet solum ligatus ad illud quod potest et ad aliud non. Quartus casus est si uouens non sit sui iuris. quia quicumque subest potestati aliene non potest aliquid uouere quod illum cui subest a debito subiectionis impediatur. Unde seruus qui subest domino non potest uouere quicquam quod potest eum impedire a seruitio domini sui. et sic de alijs subditis. **¶** Tercio notandum quod votum est duplex. scilicet solenne et simplex. Et utriusque transgressor secundum Thomam se-

cunda sede. q. 87. peccat mortaliter. Qui dicitur grauius peccat frangendo uotum solenne. dist. 27. Si uir. Et uotum solenne dicitur quod fit per susceptionem sacri ordinis. uel per professionem expressam uel tacitam factam alicui de religionibus approbatis. Simplex uotum est de non contrahendo uel castitatem seruando. et huiusmodi. Et quanto manifestius est emissum tanto maior penitentia debetur transgressori. Loquendo de uoto simplici. tunc sciendum secundum Henricum de firmaria quod peccat mortaliter qui post simplex uotum continentie contrahit matrimonium. Tunc quia facit contra preceptum diuinum quod dicitur. Uouete et reddite. Tunc quia in foro conscientie apud deum tantum obligat quantum solenne simplex uotum. Ex quo euidenter patet quod per hanc faciunt qui inducunt per simoniam et licentiam aliquas personas post uotum simplex contrahere matrimonium. Qui peccat tripliciter. Primo quod suo consilio impellit aliam uirginem ad peccatum mortale. scilicet transgrediendo uotum: quia qui cumque dat consilium uel auxilium uel fauorem ad aliquid quod est peccatum mortale erit particeps illius peccati. Unde Augustinus super Joannem. Homicida dicitur non quod gladio armatus uel ferro cinctus ad hominem uenit. sed quod malum uerbum seminauit. Nolite ergo tenere putare homicidam quando proximo tuo mala persuades. Secundo quod per personam illam maximo periculo exponit cum secundum certiore opinionem nunquam possit petere debitum sine peccato unde perire non debeat. reddere tamen tenet. Tercio quod per personam illam uirginis grauius offendit. qui dat consilium uel auxilium talibus ad contrahendum matrimonium. Hoc patet. quia tales uirgines post uotum continentie spernunt christum. quem primitus pre omnibus uiris sibi elegerunt. Quod non est modica irreuerentia ipsi christo quod pro eo elegit unum alium spiritum qui

De secūdo

est minus pulcher. minus bonus minus dulcis. minus diues. et sic de alijs. Item propter voluptates breuē sue misere carnis derelinquit dulcedine celestis gaudij. et ipm deū q̄ est d̄s totius solatoris et omnis dulcedinis. Insuper propter societates talis mortal' spōsi puat se societate b̄tē marie et ḡis et oim sc̄toꝝ et oim angeloz vniuersalit' oim electoz ī celo existētū. Insuper propter talē spōsum d̄nat se cū corpore aīa et associat se ad societate omnium damnatorum et omnium demonum qui sūt ī inferno si sic moritur. Ex pmissione diuīa q̄nq; tal' ygo venit ad amaritudinē vbi q̄ sūt carnis delectatōem. Quod forte hēbit vīz iracūdiā q̄ eā p̄cuciet et multis afflictionib; affliget. Item sciēdū q̄ nūq; tal' scient' deberet sibi talē despōsare. qz q̄ recipit psonā alteri' voluntatē ei' ralem p hoc q̄uit offendit. Sicut ille xp̄m q̄uit offendit. q̄ ei' spōsam sibi assumit et idō q̄nq; sequit' hoc malū q̄ nunq; bene viuit nec bñ habebūt. nec ī corpore nec ī aīa. nec etiā ī reb; t̄palib; qz sibi mutuo discordant et diabolice simul viuit.

¶ Quarto q̄rit' vtz vouēs teneatur statim votū adimplere. Respondeo s̄m Guil. Si votū ē absolutū. teneat statim cū p̄t adimplere. nisi i vouēdo aliud habuerit ī mente. scz q̄ sup illā diē v' l' lū terminū voluit adimplere. et tunc poterit vsq; ad illū terminū p̄fixum licite expectare. s̄ non vltra. Et d̄ Deute. xxiij. Cum votū voueris d̄no dō tuo nō tardabis illd reddere. qz req̄ret illud d̄ns d̄s tu'. et si moratus fueris. reputabit tibi ī peccatū. Hoc heu illi nō aduertūt qui votū suū qd̄ deo vel b̄tē Marię et ḡi n̄ vel sanct' ei' vouerunt vsq; ad decem vel ad viginti annos p̄trahunt. et sup illos ira dei quandoq; etiā ī p̄senti vita descendit. **¶ Exemplū** legit' q̄ fuit qdam hō litterat' multoz vitioꝝ suus. q̄ cuz a qdam p̄ore ammonit' fuisset frequēter vt seculo renūciaret et vitā suā emēdaret et cū frequēter se hoc facere p̄mississet et p̄-

missum nō adimpleret. incepit subito grauius firmari. Qui cū misisset p̄ p̄ore et veniens ad eū admoneret eū vt p̄missum adimpleret subito clamare cepit: **¶** Ora p̄ me qz duoy' si veniūt ad deuorandū me. Qui orōnib; ei' liberat' nō curauit p̄missum adimplere. Et mox itez clamare cepit. ecce ignis occupat me ad deuorandū. et itez petit orare p̄ se. Et ignis per orōem euauit. et sicut libera tus ē. et p̄missum adhuc adimplere contempsit quasi desperando. ad dei iudiciū raptus audiuit p̄ferre sententiaz contra se de malis suis. et a raptu itez subito rediens retulit corā oibus visis et auditis. et q̄ ab eo esset p̄d̄sa oīs spes salutis. Et addidit. Ecce adsunt duo demones portātes vnam maximam sartaginē vt frigar in ea ī eternū. Et tūc clamare cepit. **¶** He. ve mihi: qui a votū meū non adimpleuit de dō et de salute aīe mee nihil curauit. Idō sententia ire dei placita ē contra me. Qui cū hec diceret vna gutta d' sartagiē cecidit sup manum ei' q̄ vsq; ad ossa oib; videntib; eū deuorauit. Et ip̄e tūc ait. **¶** Nunc credite. ecce me demones ī sartaginē p̄hiciunt. et hec dices: expirauit infelicit'. **¶ Quinto** q̄rit' de votis q̄ fiunt ī angustijs: an obligēt. R̄nd̄ deo s̄m Guil. mulieres ī partu vouētes v' quicūq; alij ī angustia p̄stituti si habeant deliberataz intētōem obligādi se obligati sūt. **¶ Secūdo** ē subito et ī deliberate. **¶ Sexto** vidēdū ē q̄ possint vouere: et qui non. Circa qd̄ queritur. **¶** Vtz pueri possint vouere. **¶** R̄nd̄ deo s̄m beati Thomam sc̄da sc̄de. q. 88. Pueri ante annos pubertatis duplici rōne vouere non possunt. Primo quia vt ī pluribus patiunt rōnis defectū. hoc tamē contingit ī aliquib; accelerari. Sc̄do quia sunt ī potestate parētum v' tutorū qui sunt eis loco parētum: et idō eoz vota nō habēt effectum. **¶ Ille** aut' fili' us qui venit ad annos pubertatis est q̄ dē sue potestatis quantum ad ea q̄ p̄-

precepto

nent ad suā psonā: puta q̄ p̄votū obli-
get se i religionē: v̄l q̄ matrimonū p̄tra-
hat. Et idem est de filia que est i domo
parris ¶ **U**trū religiosus possit voue-
re: Respondeo s̄m beatum Thomam
vbi supra. Cum nullum tempus exce-
ptum sit in quo prelatus non possit sub-
ditū circa aliquid occupare: ideo nulluz
votū religiosi firmū est sine p̄sensu prela-
ti. qz non est sue potestatis. ¶ **U**n̄ z sc̄dm
Raymūdū. Si vouerit non debet exe-
qui sine licentia p̄lati: ne forte sup̄ h̄ alij
scandalizarent si eoz cōsuetudines volu-
erit excedere: v̄l ne detur occasio euagā-
di. Item querit̄ vtrum p̄lat⁹ possit ab-
soluere religiosos a votis factis ante in-
gressum. Respondeo s̄m Thomam et
Ray. Ipa religio in ip̄o p̄mo ingressu
soluit huiusmodi vota. Addit t̄n̄ beatus
Thomas in quodlibeto q̄ cū obedientia
sit maximū votoz p̄ om̄i voto suffici-
entissime recōpensat. Et qz ingrediens
religionē nihil ibi p̄t retinere p̄p̄rievolu-
tatis. nullū ḡ votum p̄p̄ria voluntate fa-
ctū retinere oportet. Sed statim illud
debet ostendere patri monasterij z se ei⁹
subijcere voluntari. ¶ **R** ¶ **S**eptimo
queritur vtrū alter coniugatorū possit se
obligare voto ingredi religioez sine alio
Respondeo si non interuenit copula car-
nalis: potest alter vouere z ingredi reli-
gionem inuito alio. Sed postq̄ inue-
nit carnalis copula: tunc vnus sine p̄sen-
su alterius non p̄t. Itē querit̄ vtz vxor
vouere possit. Respondeo q̄ non sine cō-
sensu viri: maxime in his votis q̄ sine scā-
daloviri p̄fici nō p̄nt. Tamen si vxores
emiserunt votū abstinentie peregrinatōis
v̄l cōtinentie: v̄l etiā d̄ mane surgendo:
vel q̄d̄cunq̄ aliud nō debet auctoritate
sua contrahere. sed viri p̄nt irritare ta-
lia vota etiamsi ante matrimonū p̄tra-
ctum emiserant talia vota. scz ieiunādo:
peregrinando. mane surgēdo. z mlier re-
netur in hoc sequi vtz ei p̄sentire. Sc̄d
endū t̄n̄ q̄ vir sola illa vota reuocare p̄t:

que ip̄a implere non p̄t sine scādalo sp̄s-
us viri: sicut ieiunare: peregrinare: mane
surgere: z ire ad matutinas: et h̄mōi.
Alia vero vota non: vt si vouerit q̄ da-
ret aliquid de p̄p̄rijs vbi est consuetudo
q̄ mulier habet p̄ bona parafernalitā v̄l
si vouerit ōz oem aliquā z h̄mōi. Itē q̄
ritur vtrū in votis cōficiendis vel dimittē-
tendis vxorz vir ad paria iudicent̄. Re-
spondeo s̄m Raymūdū. q̄ntū ad vo-
tum continentie s̄m oēs doctores vir et
mulier ad paria iudicant̄. In voto autē
abstinentie dicunt quidam q̄ cū vir sit ca-
put mulieris: p̄t tale votū facere inuita
vxore. Qd̄ t̄n̄ intelligendū est s̄m Hu-
gonem nisi per tale votū fieret p̄iudiciuz
vxori de debito reddendo qd̄ p̄ pura vi-
detur satis p̄habile. In voto autē p̄gri-
natōis dicendū q̄ neut̄ iugum p̄t alio
inuito h̄ facē. Fallit t̄n̄ hoc in voto hie-
rosolymitano: quia in fauore terre sc̄e z
fidei xp̄iane p̄t vir sine consensu vxorz fa-
cere hoc votū z implere. Vxor tamē vt
consentiat est attent⁹ monenda. Inno-
centi⁹ dicit q̄ p̄ter votū vltamarinum
neuter coniugū peregrinari p̄t sine p̄sen-
su alterius. imo si aliqui cōsenserit p̄t re-
uocare licet peccet. hec Innocenti⁹. Et
nota exemplū terribile de illis q̄ non p̄-
soluunt vota sua ḡ suscipiunt dispensati-
onem false z sine causa. Legit̄ q̄ in d̄o
cesi traiectensi erat quidam rustic⁹ vsu-
rari⁹ qui t̄p̄e p̄dicatōis sancte crucis cru-
cem accepit: z postea crucem z votum re-
demit quinqz libris z circumuenit dolo
dispensatorem cum posset dedisse. xl. li-
bras. Iste sedebat quadam die in ra-
berna dicens alijs qui vota sua p̄solue-
runt. Vos stolidi transibitis mare sup̄
periculo vite vestre z expenditis subam-
vestram: ego autē redemi quinqz libris
votum meum. Et cum domi maneam
similem mercedem vobis habeo. Et sic
iacrabat se de dolo z fraude sua. Nocte
autē quadam cum iaceret cum vxore sua
audiuit in molendino suo quod erat do-
L 3

De tertiē

nuū contiguū motū quasi molētis rote. Et dixit puero suo. Vade z vide qd sit in molēdino: puer iuit: z redijt horroē p cussus. Cui dices. Quid est tibi? Et il letant? horroz inuasit me in ostio molen dineyt cōpelleret me redire. Et ille Et si diabol? ibi sit: ego ibo z videbo. Inie cra toga scapulis venit ad molendinum Erat enim nudus: ostium aperuit z in/ trosperxit: et vidit duos equos nigeri/ mos: z viz nigrum stantez iuxta equos nigros: qui dicebat ad rusticum. festia: z ascende equuz istū qui ppter te addu ctus est. Ille expanit. At ille. Quid tar das. pice vestem tuam z veni. Erat em vesti eius crux affixa. Ille desperat? ex virtute vocē diabolice reiecta veste equū ascendit z vir ascendit alterū equū z sta/ tim deductus est ad diuersa loca pena/ rum vbi ille miser vidit pzem z mrem tor/ queri ppter res iniustas quas possideret z sibi hereditario iure reliquerūt. Insu per; z alios q̄ plurimos ibi vidit. q̄s co/ gnouit. z vidit ibi quendam militez in si/ dētem vacce furenti auerso corpore ita vt dorsum haberet ad cornua vacce q̄ huc illucq; discurrebat: ac crebris ictib; dor/ sum militis cruciabat. Et cum quereret rusticus: quare illam penam sustineret? Respondit vaccam istam rapui sine mi/ scōtia cuiusdam vidue: et ideo oportet me hanc penam sine misericordia ab ea tol/ lerare. Ostensa est ei ibi sedes ignea z di/ ctum est ei: modo reuertere ad domū tu/ am: z post tres dies reuertaris ad locuz istum z mercedem accipies in ista sede. Hox de mane reductus semiuiuus et inuentus est in molendino abyxoēz fa/ milia. Et conuocatis cognatis z amicis suis dixit omnia que ei acciderant z que viderat quasi sub desperatione. Uoca/ tus est sacerdos q̄ cū amonēt eū ad con/ tritionem z confessionem. Respondit. Quid p sunt verba ista: non possum cō/ teri: superfluum video confiteri. z video qd i me dispositū sit. necessariū esse i ple/

ri. Sicq; miser ille sine sacramento ecclē sie defuuctus est.

De tertiō pcepto

emento vt diem sabbati sancti/ fices. Hoc pceptuz refertur ad spiritū sancti bonitatem sicut se/ cundum ad filiū veritatem: z primuz ad patris potestātē. Decet em hoīem p est/ factū de uotōis hac die totalit' q̄scē do: ita q̄ si hō quicq; in ozonib; vt etiā bo/ nis opibus p totā septimanā neglexit h̄ recuperet in ista die. **A** **U**n ad eū dēctam hui' pcepti querit quare saba/ bati dies fuerit translata in dominicaz. Ad quod dicēdum q̄ hoc conuenit ra/ tioni. Primo ob memoriā bñficiū do/ minice incarnationis. Quia sicut die do/ minica mundus fuit creatus: sic eodem die fuit p mysterium incarnationis re/ creatus. Et hoc beneficium dignissime in memoriā iugiter est habendum. quia p hoc d̄s summā charitatē exhibuit. dī/ cente apostolo. Prop̄ nimā charitatē qua dilexit nos d̄s filiū suū misit. Ex maxima em charitate pcessit q̄ h̄bū et/ nū fierit nāsa homo voluit: vt nos dei/ ficaret z vt hoīem abiectū ineffabil' ex/ altaret. z vt hoīem mēdicū thesauro di/ uinitatis locupletaret. Vnd Aug⁹. sup/ canonicā primā Johis. Amavit te do/ min' z fecit se ppter te hoīez. d̄s subiecit se z exaltauit te: iclinauit se z suscepit te. Exi/ naniuit se maiestate: z impleuit te diuī/ nitate. descendit vsq; ad te: vt tu descen/ deres vsq; ad eum. **S**ecō ppter memo/ riā beneficij resurrectionis que fuit dñi/ ca die facta: z q̄ est causa z exemplar no/ stre resurrectionis. Nam illa die contu/ lit nobis tria bona. **P**rimo: qz mortē nostram destruxit z eam in seiplo occiso/ occidit. Nam scdm Augustinū Dignū erat vt quia diabolus xpm innocent' p/ emit potestates pderet in eos quos sua

precepto

calliditate deusctos tenebat. **S**ecundo: qz naturā hūanā veste immortalitatis induit cū immortalis ipassibilis resurrexit. **T**ertio qz timorē mortis abstulit qñ p suam resurrectionem de eterna beatitudine nos assecuravit: cum certum sit qz mēbra seqz debeantibi caput suum pcessit. **U**nd Gregorius i homelia pascali. Filius dei factus homo apparuit in carne: mori dignatus est ex voluntate: resurrexit ex potentate: z ostendit exemplo: qd nob p promissit i pmo. Si igit mēbra nostri redemptoris sumus: presumamus in nobis qz iam gestū constat in capite. **T**ertio ne videamur iudaizae diem sabbati more iudeorum obseruando. Quia sicut Hosti. In sabbato maxime operari debemus ne iudaizae videamur. **Q**uarto ppter dignitatē diei dñice. **B** **C** **S**ciendū qz duodecim dignitates diei dñice inueniunt in scriptura. **P**rima qz illa die celum z terram z angelos deus creauit. **S**ecunda eadē die stetit arca noe post uuluum sup montes armenie. **T**ertia qz eadē die eripuit dñs pplm suuz de egypto i māu forti: z brachio excelso. **Q**uarta quia eadem die pluebat primū māna decelo in escam filiorum israel. ad huc ipis existētibz i deserto. **Q**uinta qz eadē die xps natus ē d maria virgine. **S**exta eadē die xps baptisatus ē a Joāne. **S**eptima eadē die conuertit aquam in uinum in nuptijs: quod fuit initium signorum qz fecit i conspectu discipuloz. **O**ctaua eadē die faciuit quinqz milia hoīm d quinqz panibus z duobz piscibus. **N**ona quia eadē die honorificatus ē dominus cum palmis. scz die palmarū. **D**ecima quia eadē die resurrexit a mortuis. **U**ndecima qz eadē die misit spiritum sanctum apostolis. **D**uodecima qz eadē die erit dies iudicij: vt plures operantur. sed tamen certitudinalit nemo scit nisi solus dñs. **E**rgo honorifice honorare z celebrare debemus hanc diē. si non sit eadē in numero: sicut eadē in spē

intelligere debem? vt pz quilibet intuetur. **U**nde de iure canonico constat diem dñicū inf summas z pcpuas festiuitates contineri. sicut dicit Exodi. xx. **D**e mēto vt diē sabbati sanctifices: id ē summo studio illam diē honores: nihil scilicet opis corporalī eo faciēdo quod possit impedire quietē mētis in dō. **P**ro qz sciendum qz illud preceptū contingit octo modis transgredi. **P**rimo modo manualiter operando: quod prohibitus est a deo. **U**nd Exodi dicitur. xx. **N**on facies i eo omne opus. **E**x quo patet qz sabbatum violat: mortalit peccat. excusat tamē quis a mortali peccato in quatuor casibus. **P**rimo ppter laboris vlt operis modicitatē: puta si labor tā modicus sit qz detē mētē i pedie nō possit i dō: qz solus ille labor qz turbat detē animi z spūs liberratē causat mortale peccm. **S**ecundo ppter laboris necessitatē: qz tāta dicitur laboris opī sine rei piculo pueniri vlt differri nō possit sicut cōtingit i messibz ppter incursum hostiū. **U**lt etz sicut in Bull. Si i acētibz segetibus i agro aut fenosi pratis: imineat tēpestas possunt i dē remouere. **I**te non videtur peccatē mortalit pincer nez carnifices qz pparant victualia vt sequēti die vendant: si ipis non poterāt cōmode pparare aut pparata suae. **E**t sic contingit i vindemijs ppter frigus z in captura allecum qz solum sit tēpore detē mē nato. i talibz em excusat necessitas qz legē non habz: vt patet extra de consue. **T**ertio ppter cordis pietatē: quia bene licet propt deuz arare z agrum paupis seminare. **U**el adducē religiosi ligna z altis miserabilibus psonis. **Q**uarto ppter publicam vtilitatē: puta laboratē p pōte vt pro via siue ecclesia repanda. **S**ciendum tamē qz Willelmus dicit qz non credit qz diebus dñicis aut maioribus festiuitatibus liceat huiusmōi laborē fieri. **I**n minoribus autem festis sicut i fra octauas pasche z pēthecostes z similibz credo qz liceat sequi consuetudinē regio

De tercio

nis Ad hoc autem quod tales labores licite fi-
ant oportet quod non fiant usque ad ultimum
fatigatioem. vel propter hoc non dimittatur
missa et homini diuina. et quod talia non faciat
propter affectioem carnalem: et spe remunera-
tionis: sed propter deum et quod pauperes illo-
rum exigere videat. **S**ecundo transgredi-
tur hoc preceptum frequentando placita se-
cularia: ut exercendo actum iudicarium.
Est ei iure statutum ut illo die strepidus iu-
dicarius coquiescat. Posset tamen illo
die ut dicit Wilhelmus in glo. p. pace tra-
ctari vel p. pace firmanda iuramentum
licite prestari. Item quando causa esset debili-
um vel miserabilium personarum ita quod alio
die non posset expediri: tunc quando licite
posset fieri. Et nota quod isti multi rep-
rensibiles sunt qui claffationes suas in
loco sacro. scilicet in cimiterio vel ambitu
expediunt. et hoc patet ex eo. quia secundum
Ry. et Hosti. cimiterium gaudet eadem
immunitate quam habet ecclesia. ergo sicut il-
licitum esset in ecclesia talia placita et ta-
les locutiones exercere. sic in cimiterio illi-
citurum est talia fieri. **T**ertio
mercantijs intendendo. Unde queritur
quid de euntibus ad mercata que fiunt in
festis. Respondet secundum Wilhelmum Si quis
hoc faciat non consuetudinarie: sed p. sua ne-
cessitate: et antea audiuit diuina: non cre-
do quod peccet mortaliter. Secus si p. sue-
tudinarie seu lucrando cupiditate: et ma-
xime se abstrahendo a diuinis. Aut etiam
si homini mercata prohibita sunt a placito il-
lius loci seu forsan excommunicata. Mer-
cata tamen que ex quadam necessitate sunt de
victualibus et necessarijs ad diem aliquam: non
credo illicita esse: dum tamen propter hoc se non subtra-
hant a diuino officio. Neque homini non attendunt
isti instigatores qui in dedicationibus vel in alijs
festiuitatibus summo mane suauentalia ex-
ponunt: et totum diuinum officium negligunt.
nec illa die missam vel sermonem audiunt. et in
hoc grauiter delinquant: in signum huiusmodi in tpe
pascche prohibet communicatio omnibus talibus qui
mercata sua diebus festiuis exercent: et co-

municatio non prohibet nisi pro peccato mortali.
Quarti que vectorum in diebus domini
eis exercent. Ad intelligentiam homini queri-
tur. quod debentes dominis vectorum bladorum
affert in diebus festiuis. Respondet secundum Guil-
elmu. non excusant nisi aliqua necessitas ad hoc
eos compellat. et ideo tales domini qui eis dant
occasionem vel iubent eos talibus diebus exer-
cere vectorum: participes sunt illorum peccatorum
Sed vectorum mercium et alimetroz aut pfo-
nary ad loca remota cum alias non possint sine
gravi incommodo credo excusari. Et si se
deuiazoribus et cursoribus tamen bonum est talibus
ut antea missam audiant maxime in die-
bus festiuis. Neque homini isti rustici non atten-
dunt quod quando ad quattuor vel ad quinque mi-
liaria vehunt nunquam missam vel sermonem
istis diebus audiunt: et credunt se celebrare eis
hoc licere. quod tamen est falsum. **Q**uinti sunt
mechanici sicut ferratores equorum: minu-
tores hominum: curifices: et sic de alijs de quibus
dicit Guil. Si in festis hoc faciunt: p. neci-
paliter propter necessitatem eorum quibus
seruiunt credo quod possint excusari. **S**ecundo
si propter cupiditatem lucri hoc faciunt: sic
illi qui de talibus requirunt eos excusant si
alias non poterant sibi comode prouidere:
aliter non excusant. **S**exti qui faciunt
serta in diebus festiuis: queritur utrum
peccent mortaliter. Respondet non credo tales
esse excusabiles propter periculum quod de facili
potest contingi ex abusu homini. quod sunt excita-
mentum vanitatis et lasciuie: violatur autem
obseruantia diei sacre in operando talia
serta. Posset tamen esse labor tam mo-
dicus: et sine precio: nec ad lasciuiaz intem-
peracionem: sed moderatam recreacionem quod
non esset peccatum aut saltem non mortale et hec
sententia est Guil. **S**eptimi
qui in vigilijs festiuitatum et sabbatis de
nocte nimis diu laborant. Unde queri-
tur. quando debeamus festum incipere
Respondet quantum ad feriacionem a
vespera in vesperam. Et intellige vespe-
ram: id est sero: cum festorum initium et finis
iuxta eorum qualitatem et regionum con-

precepto

suetudines seruari debeant. et sic magni-
tudo ipsorum exigit prius incipere tardius
terminari. extra eo. quoniam. Ergo hic
reprehenditur error quorundam hominum sim-
plicium: qui non reputant peccatum
esse sabbatis diebus de nocte diu labo-
rare et secunda feria de mane laborare pec-
catum reputant: quod tamen non est ve-
rum. **S**ciendum tamen quod illi
qui laborant in diebus festiuis et non cu-
rant preceptum dei et ecclesie tales triplici-
ter puniuntur quandoque a deo. Primo
in temporalibus: quia tales ex hoc non
ditantur: quia quicquid lucrant in tem-
poralibus: hoc perdunt in spiritualibus que
sunt bona anime. Insuper quandoque in-
fortunium ex permissione diuina habebunt
in temporalibus. scilicet quod captiuantur
vel a raptoribus spoliantur: vel equi eorum
leduntur vel moriuntur: vel domus
eorum igne comburuntur: vel talia infor-
tunia talibus accidunt quod sic de paupe-
rantur. Secundo puniuntur in corpore.
ut scilicet quando tales infirmantur per men-
sem: vel quandoque cadunt et frangunt cru-
rayl' brachia: et sic de alijs: et tunc oportet
eos festiuare cum merito deberent labora-
re: quia antea laborauerunt cum festiuare de-
buerunt. quod secundum Salomonem. Per quod homo
peccat: propter hoc et punietur. Tertio puniuntur
in anima quod maximum est: quia quatenus festiuum sol-
uunt: totiens mortaliter peccant et animam pro-
pria occidunt. Exodi. xxxi. Qui pollue-
rit sabbatum: morte morietur. Sed quod festiuum est
in illis: deus prosperitate concedit in corpore et in
anima. Exemplum habemus de duobus suto-
ribus: vnus illorum habuit multos pu-
eros cum vxore sua. et non neglexit quando om-
ni die libenter audiret missam. et in om-
nibus sibi prospere successit. Et alius nul-
lum puerum habuit sed solam mulierem
et quotidiem laborauit tam in diebus fe-
stiuis quam etiam in sacris noctibus et raro
missam audiuit: et tamen semper in pau-
pertate ixit: qui quesiuit semel ab alio
sutore unde sibi ista bona puenirent et

cum filijs vxore semper satis haberet et
ipse plus laboraret et sepe egeret. Qui rui-
dit. Eras ibis mecum et ego tibi ostendam
vbi talia reperiuntur. Hanc factum duxit eum
secum ad ecclesiam. et finita missa dixit ei: va-
das modo ad laborum tuum. Sequenti ve-
ro die iterum de mane venit ad domum eius
et duxit eum iterum secum ad ecclesiam. et finita
missa iussit eum redire ad domum et laborare
re artificium suum. Tertia die de mane ve-
nit iterum ad domum eius volens eum duce-
re secum ad ecclesiam. Tunc ille dixit. Ha-
rissime si uelle ire ad ecclesiam ego pro me bene
scirem uiam. ego desiderabam a te ut me
duceres ad locum ubi tu thesaurum inuenisti.
Tunc ille dixit. Alium locum non habeo
ubi thesaurum corporis et premium uite et ne-
requis nisi ecclesiam. Nonne audiisti dictum
christi in euangelio. Primum querite regnum
dei et hec omnia adiacent uobis. scilicet quod ad
necessitatem corporis et anime pertinet. Tunc
ille percussus et a modo christo factus deuotus:
postmodum missam libenter audiuit.
et tunc sibi prospere in omnibus successit: sic
tu fac similiter et erit tibi gloria eterna.
Sciendum quod qui uolunt festiuitatem
dei dominice peccant in patrem et filium
et spiritum sanctum. In patrem: cuius poten-
tia mundum creauit. In filium: cuius sapien-
tia mundum redemit. In spiritum sanctum qui ta-
li die in mundum missus est. et per consequens
tales ingrati sunt suo creatori: redemptori
et consolatori. Ergo tales transgressores
grauiter a deo puniuntur. Unde legitur Nu-
meri. xv. Factum est cum essent filii israel in
solitudine et inuenissent hominem colligentem
ligna in die sabbati: obtulerunt eum
moysi et aaron et uniuerse multitudinis:
Qui recluserunt eum in carcere nescientes
quod super eo faceretur. Dixitque dominus ad moy-
sen: morte morietur homo iste: obruat eum la-
pidibus omnis turba extra castra. Cum edu-
issent eum foras obruerunt eum lapidibus et
mortuus est sicut preceperat dominus. **H**
Octauum qui in diebus festiuis peccant.
protra quos dicitur Exo. xx. Memoro ut die

De tertio

sabbati sanctifices .i. summo studio illā honores p̄cipue mortalia p̄cā caueas nihil i eo opando facinoris vl' cōmittendo. Et mlto mai' ē p̄cā cōmittere i tali sc̄o die q̄ i alio. Vñ nariat Bregz. i li. dialo. q̄ q̄dā legitima a suo viro i sabbato d̄ nocte cognita cū dñica die se p̄ cessionē p̄iugeret: a diabolo arripiebatur multū vexabat ab eo Et si h̄ fit i legitimis p̄sonis: q̄nta pena cubitus illegitimi p̄lectēd' erit Et norādū q̄ isti s̄ val de fatuiz pueri q̄ in tpe sc̄o non sc̄e uolunt viuere. q̄ sicut loco sc̄o inferēd' est honor: sicut tpi sc̄o. Vñ si q̄s in oib' festis araretz foderet: ip̄e ualde malus reputaret. Q̄uo ḡ non multo amplius peccant q̄ dieb' dñicis fornicant. Cui' em̄ posset cedi q̄ aliq̄s in oib' festiuitatib' araretz foderet q̄ semel i die dominico fornicaret. Sciēdū tñ q̄ duo s̄ p̄cā q̄ maxime frequētant dieb' dñicis z festiuis. scz ebrietas z chorea.

De chorea. 3

Chorea est ualde graue peccatū: quod patet primo ex vindicta: vt habetur Exo. xxxi. c. vbi legit: q̄ cum descendisset moyses de monte synai z appropinquasset ad castra filiorum israel. vidit vitulum z choreas: iratus q̄ ualde proiecit tabulas de manu: z cōfregit eas ad radicem montis. Dein de assumptis secum filiis leui interfecit xxxij. milia hominū. Ex h̄ at q̄ moyses mansuetissimus hominum (qui erant in terra) adeo iratus fuit: z tantā vindictam sumpsit de hoc q̄ dei honorem vitulo impenderant z choreas duxerāt: satis p̄t esse manifestū q̄ magnū peccatū sit choreas ducere: p̄pter quod peccatū deus permisit tantā plagam in populū suū. Item in nouo testamento legitur z habetur Mar. i. 4. q̄ saltatrix amputari fecit caput iohannis baptiste: quem x̄ps per se cōmendabat dicens Marth. xi. Inter natos mulier nō surxerit maior iohanne baptista. In hoc enim p̄-

figuratū est quantā potestātē habituri erūt saltatrices ad separandū eos in quibus est gr̄a dei qui p̄ iohannē designatur a capite suo scz x̄po (Sc̄m p̄ qd̄ potest ostēdi q̄ malū est choreas ducere est multitudo peccatorū q̄ committit et que p̄mittunt p̄sone que choreas ducūt q̄ quasi oia p̄cā mortalia ibi p̄currūt. Primo p̄mittitur peccatū supbie. quod est initium om̄is peccati Vñ Iliod. de sū bono. Supbia est initium om̄is peccati z om̄iū criminū. vñ Augustin' in eplā Quem supbum uideris: filiū esse diaboli nō dubites Existo patet cui' filij sine qui ex supbia choreas ducūt. Item ibi p̄mittitur luxuria. quia tales chorizantes plurimorū corda uidentū ad luxuriam accendūt. Itē committit ibi inuidia q̄ quādo aliqui ibi habent meliora ornamenta. vel si vna p̄sona plus honorat q̄ alia: ceteri sibi inuidēt Itē auaricia quia talia ornamenta nō habentes sepe p̄tra deū affectāt. Item cōmittunt ibi iudicia z suspitiōes p̄tra dictū christi q̄ dicit Luce. vi. Nolite iudicare vt nō iudicabimini. Tertio q̄ ducūt choreas faciūt quodāmodo p̄tra om̄ia sacramenta ecclesie. Primo p̄tra baptismū. q̄ frangunt pactū quod inierāt cū x̄po in baptismo q̄n patrinus eoz dixit. abrenūcio diabolo z om̄ibus pompis eius Pont p̄ em̄ siue p̄fessione diaboli intrāt cum choream intrāt. Vñ patrinus eoz p̄t tēmere de p̄fessione eoz si illi rei inueniantur apud deū: si nō admonuerūt eos diligēter ne choreas intrarent. Processio diaboli est chorea. Signū autē hui' est hoc q̄ tendit ad sinistra. Tñ legit Pro uerbioz. iij. Uias que a dextris s̄: nouit dominus. puerse em̄ sunt a sinistris Item faciūt cōtra sacramentū p̄firmatois in quo in fronte signū crucis susceperūt tanq̄ empti passione x̄pi. In choreis uero signo christi abtecto signū diaboli p̄ eo in capite ponūt: qd̄ est supbia qd̄ nō p̄t fieri absq̄ magna contumelia

precepto

Abissi. Tertio faciūt extra sacramētum penitētie p quā deo recōciliati erāt in q/ dragesima dñi pacē illā frāgunt z in ex/ erātū diaboli vadūt. Quarto faciūt cō tra sacramētūz matrimonij. qz sepius q̄s ꝓcupiscit vxorem alteri. Et sic econ uerso mulieres ꝓcupiscūt maritos alia/ rñ mulierū. quod est cōtra ꝓceptū nonū vbi dicit. Nō ꝓcupisces vxorem ꝓximi tui. Quarto est q nullo sancto vl' san cte d eferūt honorē qui choreas ducunt immo oibus contumeliā faciūt. Sicut em ꝓtumeliā facit alicui sancto q ꝓccat in loco ei dedito: sic q ꝓccat in tēpore ei dedito. Unde cū in nullo festo ti meāt choreas ducere: nullo scō timent cōtumeliā facere. Ergo nullū habebūt sanctū qui ꝓ eis intercedat: q̄ oībus sanctis tā beate marie tā apostolis z ce teris sanctis ꝓtumeliā z irreuerētiā fe cerūt in coz festiuitatibz chorizādo. Itē cū ꝓhibitus sit labor manualis in die/ bus dñicis z festiuitatibus sanctoz etiā iste labor qui esset ad honores dei z ad vtilitatem ꝓriā vel ꝓximi: nūquid cō/ cessus est chorizāribus talis labor q̄ sit in ꝓtumeliā dei z sanctoz z in damnūz ꝓximi. Irritū videt esse q̄ petit requiē eternā ꝓ ducentibz choreas: q̄ absqz pe nitentiā decesserūt cum labore chorizā/ di in vita sua quieti mētis z corpis ꝓele gerūt: qui in dieb festiuis q̄escere nolue rūt. Ergo eternā inquietudinē z laborē sibi in chorizādo acquisierūt. Un ꝓs. Laborabūt in eternū z vniēt adhuc in finem. Un Hier. xvi. Seruiētis dñs alienis supple in ꝓsenti: q̄ nō dabūt vo/ bis req̄dem in futuro. Un legit in libro de donis. q̄ qdam iuuenis bonus z de uotus raptus ab angelo ductus est ad videndū penas malozū q̄ inter ceteras penas vidit circuli ferreū ꝓstipatū acu tissimis clauis in q̄bus chorizabāt plu/ res hoīes vtriusqz sex? calcādo de vno clauo in aliū. Et desup vidit pluerē ig/ nē cū sulphure mixtū sup quibz req̄siuit

Respōdit angelus. Tales sunt chori/ zantes z impudice saltātes: z pedes su/ os cū calceamētis ad hoc ornātes. ergo modo habebūt istū circuli cum clauis acutissimis ꝓstipatū. Item qz ꝓ ornātū corpis plures ad malas ꝓcupiscentias ꝓcitauerūt. Ergo mō fm dictū ꝓphete ꝓs. x. pluet sup ꝓccōres laqueos zc. Ik Quintū ē q̄ tales chorizātes rur sum crucifigūt filiū dei q̄ntū in eis ē. Ut aut hoc pleni? possitis intelligere chore am volo vobis declarare z exponē. z ex isto potest? intelligē quātū malū sit cho/ rizare. notate q̄ diligēter artē bñ cho/ zandi. Primo si vultis bñ chorizare z re cre hōpissare z diabolo in hoc multūz ꝓplacere z periculū aie incurrere: tūc de beris ꝓmo alte saltare: h̄ est q̄ debet? pe des alte de fra leuare: h̄ iō fm glo. vob dico vt eo ꝓfundi? ad infernū cadere et saltare possitis. qz fm Aug?. qlibet sal tus q̄ sit in chorea est saltus ad ꝓfundū inferni. iō quāto alti? in chorea saltauit ritis tanto ꝓfundi? ad infernū cadetis. Ergo saltate? z alte saltate vt in chorea inferni sup ignitos carbones possit? etiā saltare z chorizare. Et ē magna stulticiā sic saltare sicut hirc? : vel etiā si videres aīal bestiale. s. equū vel vaccā sic saltare tūc diceret q̄ esset aīal fatuū. Tu es hō rōnalis z assimilas te hircō vel aliū aīalē irrōnali: ꝓtra dictū ꝓphete q̄ dicit. No/ lite fieri sicut equ? z mulus q̄bus nō est intellect?. Ergo si nō vultis ad infernū ꝓfunde cadere h̄ ad celū sursum ascēde/ re: fugite choreā z caueatis vobis ab il/ la. z hoc est meū consiliū. qz multū meli/ us est cū deo z oībus sanctis in celo reg nare q̄ in inferno cū demonibz z dāna tis esse. L Scdm qd̄ sit in cho/ rea est q̄ brachia late expandūt vt cho/ rea latā faciāt. Et ideo fm glo. vt iesu xpo magnā irreuerētiā possint facē z ir/ risionē siue etiā ꝓceptū. Et tal' expāsiō brachioz h̄cat expansionē chisti in cru/ ce: q̄ sic fuit tract? z expāsus q̄ oīa ossa

S e c r e t i o

sua dinumerare q̄s poruisset. **Uñ ps.** Dinumerauerunt om̄ia ossa mea. **Itē** om̄es uene eius in suo sanctissimo corpe fuerunt extense. **Uñ** legitur de eo q̄ expansis brachijs z extēsis uenis pependit in cruce. **Et** isti extensioni z expāsiōni magnā cōtumeliā z irrisionē tales chorisantes faciunt in hoc q̄ sic in uana leticia se expādunt: cū christus tā maximam tristitiā habuit. z in maximo dolore fuit extēsus. **Item** p̄ hoc q̄ se sic per modū crucis expādunt: misericordiam desiderident z a se repellūt. quā in signū misericordie christus in cruce manū et brachia expādī: ut paratus esset ad amplexandū nos peccatores misericorditer nos suscipiēdo. **Quando** ergo sic chorisantes eius misericordiā derident iusticiā suā p̄tra se excitant ut eo iusticia damnari: nolite eius misericordiā amplē sic deridere. **Igit̄** cauete uobis de chorea. z hec est expositio sc̄d̄i mēbrū.

¶ **Itē** quotiescunq̄ deuoti homines orāt z manus suas p̄nas in oratione elenāt toties deo sacrificiū manuum suarū offerūt. **Uñ ps.** Elenatio manuum inearū sacrificiū uesp̄tinum. Sic ecōuerso chorisantes quotiescunq̄ manus suas extendūt diabolo eas offerūt et seip̄os consumūt. **Uñ Bernardus** in p̄sona xp̄i. Ego te acquisiui manib⁹ crucifixis: z tu te cōsumis manibus diabolo dedicatis. **Tertū** quod fit in chorea est alta uoce clamare z cantare. hoc significat clamorem christi in cruce pendentis. **Uñ** dicit **Barth. xvij.** **Clamans** uoce magna emisit spiritum: p̄ cuius clamorē terra mora est: petre scisse sunt: z sol obscuratus est: z tali clamore xp̄o fit magna irreuerētia uel p̄ talē cantum: etiā p̄ sonitū fistularū qui fit in chorea. **Et** tales q̄ sic delectātur in cantu z in fistularū sonitu miserabilis z terribilius clamabūt z lugebūt in inferno dicētes illud **Apōc. viij.** **Ue ue ue. Ue q̄s**

p̄mo dicet q̄ vnq̄ natus sum homo. q̄ melius illi erat q̄ natus hō nō esset dicēdo etiā. **Maledic⁹** uenter q̄ me peccatorē portauit z uera q̄ luxi. **Itē** sc̄dm̄ ue clamabūt sup̄ se z sup̄ pp̄ria membra corp̄is: dicētes ue uobis pedes mei maledicti q̄d mibi misero imputastis z per malū gressum z saltus illicitos mibi celī ianuas obserastis. **Ue** uob manus cur p̄ malū tactū z illicitā extensionē corona glorie me puastis: iā p̄pter uos ducar ad infernū de quo nūq̄ egrediar. **Ue** tibi o maledicta lingua quā mala mibi fecisti q̄ tot turpia uerba p̄tulisti z tam frequēter illicitos cant⁹ cantasti. **¶** **Maledicti** oculi q̄ me p̄ illicitū uisum uisioe dei puastis z nunq̄ vnā lachrymā pro peccatis meis fudistis. iā incipit fletus uester intolerabilis corā oib⁹ demonibus z dānatis. **Ue** tibi cor q̄d mibi imputasti q̄ tuis cogitātib⁹ malis z gaudijs illicitis me eternis gaudijs p̄uasti z sic de alijs. **Tertū** ue clamabūt p̄ amaritudinē dolorosa z enitrate penarū. **¶** **Quartū** q̄d fit in chorea est q̄ cū manib⁹ firmiter se tenēt z cū manib⁹ z brachijs se inuicē p̄plicant ne chorea de facili r̄paratur. **Et** hoc significat q̄ hoc ideo fieri debeat ut diabolus firmitus uos teneat in manu z p̄tate sua. **Nā** omnes in chorea sunt in p̄tate diaboli. q̄ sunt in seruitio eius. **Et** ille diabol⁹ uocat̄ schickēdantz. **Iō** diabolus q̄ uocat̄ schickēdantz der nympt dych in sijn gewalt gantz. **Sz** si q̄s diceret. si chorisans est in p̄tate diaboli cur tūc diabol⁹ p̄tatem suā in talē hoīem nō exercet. **Rñ** deo q̄ hoc libēter faceret si de⁹ oipotens p̄mitteret. **Uñ** legit̄ exemplū q̄ fuit q̄dā puella que erat in cantilenis et choreis assidua quā cantantē z pulchre ornata festum turbo rapuit z multū deferens illā sp̄s malignus crudeliter sberauit z diuersis flagellis hāc diuersimo de flagellabat. **Itē** q̄dē audierūt plurimi. **h̄** uide nō poterāt: si etiā

precepto

puellā audiebant i aerez clamantem. z post modicū iteruallum cecidit mortua
Quoniam nimis horribil' advidēdū. **Q**uoniam
Quoniam qd fit i chorea ē q pulchre se ornant. scz caput cū coronis z capucijs z pepl. corp' cū idumēt' varijs. veniē cū cingul' argēteis. Et hoc fecit q iō fieri d'z a chorizantib' vt eo difformiores z nigriores z diabolo similiores i inferno fieri possint. nā qnto pl' se nunc ornāt varijs vestimēt' z diuersis vestib' z colorib'. tāto opter eos h'ē i inferno mag' diuersas z variās penas z multiplicia tormēta. qz qlibet tunica supflua. z qlibet color vari' specialē penā habebit. **Q**uoniam aliā penā habebit color rubē. aliā color flauus. z sic d' alijs. Et sic scdm diuersitatē color' i vestibus augmētabit pena dānatorū. Et iō diuersimode chorizantes se ornāt vt ch'ō maiorē z tumeliā iferāt nam sic ch'is coronat' ē corona spinea. Sic i signum huius chorizantes derisorie ornāt capita sua cū frīs d' florib' z cum mīr' z reptis ergo dolorem christi quē habuit i capite suo cū coronat' fuit cū corona spinea memorare debes cum caput tuū sic supbe ornas. **Q**uoniam tē vestes nimis lōgas habētes z caudas i terras post se trahētes designant albā vestem z fatuā quā herodes ch'ō iduit cū eum cū exercitū suo spreuit. z ecōuerso ad pylatum misit. que vest' fuit lōgior q' ch'is i p'sona. Et qū sic pcedere debebat sup eandē vestē calcabat sic ad terrā cadebat. qz man' fuerūt sibi ad dorsum ligate qz nō poterant longitudinē vest' ante se tollere. Talia memorare d'nt q' lōgas vestes h'nt. Itē cingul' argente' signat funē cum quo ch'is erat ligatus z sic ad patibulū cruc' duct'. Talia memoranda essent chorizantibus cum se ad choream ornant. Et exemplum de hac materia habetur i fra. xij. v.

De Ebrietate.

Ebrietas ē scdm p'ccm qd maxime exercet dieb' festiuis. **U**nde

sciendum q' ebrietas est mater oī m'v'it' orum. sicut sobrietas est mat' oī m'v'itū vt d' Origines omel. 37. **U**nde Ambrōsi' i li. d' aīa. Ebriosus confundit naturam. amittit grām. pdit gl'iam. incurrit damnatōem eternā. Itē ebrietas facit de hoīe bestia. de robusto infirmus. z de prudente insanum. Et hoc p'z p' exēplūz **Q**uoniam Legit' de quodā ebrioso q' cum venisset d' taberna ebriosus occurrit ei pater suus arguēs eum. quē cum crederet aduersariū suū extracto gladio occidit eū z cum de nocte occurreret ei mater p'p'iaz eum increparet idēz de ea fecit. Et cap' est z ten' i carcere. De mane aut' obstupuit seralia fecisse.

De festiuitatib' sanctorū q' sint celebrāde

Uerit' festa sanctorū q' sint celebranda. **Q**uoniam **P**ro q' scie

dū q' quattuor sūt que pertinet ad obseruantiam solennitatum. **U**nde Exod. 20. Sex dies operaberis z facies oīa opa tua. septimo aut' die sabbatū d'ni dei tui est. non facies in eo oīe op' **U**nde d' Genesis. Requieuit d'ns die septimo ab oīni ope qd patrarat Et merito cum sex dies corpori tuo seruisti. dignum z iustum est. vt septimū diem des z in salutem aīe tue expendas. et te ad fūiendum deo prompte exhibeas.

Scdm quod debemus fuare in festiuitatibus est q' debemus peccatorūz on' deponere. **U**nde Hierē. 17. Nolite pōdera portare die sabbati. In vigilia solennitatis deberet attendere q'libet vtrū aliquod p'ccm haberet i se. z si habet p' veram contritōem z p'fessionem debet illud remouere. **U**nde Bern'. Ad hoc nobis vigilie proponuntur. vt vigilē' si aliquo peccato vel negligentia dormi uimus vt p'occupem' sanctorū facies in p'fessione. Sz aliq' qui pondera p'ccorū suoz i festiuis dieb' volunt portare valde puerse faciūt poti' volūt portare on' diaboli graue q' on' ch'ī leue. q' onus

De tertio

christi est leue habetur **M**atth. xi. q
onus diabolice peccatum sit graue ha
betur ex illo psalmo. Sicut onus graue
grauate sunt super me. Item tales poti
us volunt portare quod demergat eos
in profundum inferni. Quod onus pro quo def
eis honor paradisi. Item non sufficeret
onera peccatorum deponere nisi homo
caueret etiam peccata futura non comit
tere in die festiuo. quauis omni tempo
re homo debeat a peccatis abstinere ta
men principaliter et maxime in die festi
uo. et hoc innuitur **Exod.** 20. Memen
to ut diem sabbati sanctifices. Hoc est
sanctum conserues diligenter in eo a pec
cato abstinendo. Tertium est quod opera
bona et salutaria exercenda sunt diebus
festiuis. scilicet audiendo missas. Unde qui
libet secundum **Hosti.** teneat die dominica au
dire missam ex precepto et tota ira quod ac
cipiat benedictionem sacerdotis. ut pa
ret de conse. distin. i. Missas: et ca. Om
nes fideles. nisi excusetur magna neces
sitate quod notatur in dicto. c. Missas
Sed: si diceres remote habeo ire ad ec
clesiam. Respondeo quando cum deuo
tione ad ecclesiam accedis. tunc angelus
recum vadit et omnes gressus tuos dinu
merat. et singuli remunerabuntur tibi in
retributione iustorum: quia nullum bo
num irremuneratum. et nullum malum
impunitum. Ergo in via eundo et rede
undo ad ecclesiam non est claudendum:
sed deuote orandum. Item verbum dei
audiendum est in die festiuo. quia est ci
bus anime. Unde **Matth.** quarto Non
in solo pane uiuit homo. sed in omni ser
mo quod procedit de ore dei. Ergo quilibet
homo si commode potest libenter deus audire verbum
dei in die festiuo ut animam pascat. Unde
Bregio. Libi mentis est verbum dei Et chri
stus dicit in euangelio ut habetur **Joan.**
nis. viij. Qui ex deo est verbum dei au
dit. propterea vos non auditis. quia ex
deo non estis. Ergo malum signum est
quod aliqui fugiunt sermonem. quia est si

gnum quod non sunt ex deo. sed a diabolo
secundum dictum christi **Hoc** tales non curant
quod in cimiterio et in foro stant. et sic sermonem
negligunt. **R.** **¶** Item elemosyna dan
da est in die festiuo. de his que cum labo
retuo acquisisti. Unde **Aug.** i. li. de vi
ta christiana dicit. Illa elemosyna deus ap
probat que de iustis laboribus ministra
tur. sicut scriptum est **Honora** deum de
tuis iustis laboribus. Et contigit sepius
quod parum donum a paupere datur quauis
deus plus a deo remuneratur quam donum
a diuite. hoc patet in euangelio de pau
pere vidua que duo era obrulit. de qua
christus dixit ad discipulos **Ista** paup
vidua plus obrulit quam omnes diuites. quia
deus respicit intentionem et affectum plius
quam incensum. Unde **Isidorus** dicit summo
bono. Quali enim intentione ab vno
quoque largitur taliter et apud deum reci
pitur. Item orationi insistendum est in
diebus dominicis et festiuis. Unde **Augu**
stinus Oratio tua locutio est ad deum
Quando legis deus tibi loquitur. quan
do oras deus tecum loquitur et cum deo
loqueris. Ergo multum et deuote oran
dum est die festiuo. Unde **Augustinus**.
Oratio est anime sancte presidium. an
gelo bono solamen. diabolo supplicium
deo gratum obsequium Item in diebus
festiuis laudare debemus deum quia ob
seruatio solennitatum quasi quedam in
choatio est beate vite quam expectamus
Unde sicut tibi erit operatio assidua dei
laudatio. sic in festis intendere debemus
laudi diuine. Unde nihil a deo represen
tat in teris quendam celestis habitari
onis statum. sicut alacritas laudantius
deum. Unde **Augustinus** in libro con
fessionum. Vere felix esset qui possit di
uine laudi semper insistere. **S.** **¶** Quar
tum est quod quietem cordis nostri debemus
de offerre cum meditationibus bonis ut
possimus dicere cum **psal.** Meditatio
cordis mei: in conspectu tuo semper **Et**
hoc debet fieri cum meditatione benefi

precepto

cionū dei. Unde Chrysostomus sup Matth. Optima beneficiorum custos ē ipa memoria beneficiorum. et perpetua confessio gratiarum. Unde Bernardus. Dignū est deo gratias agere sp. qz nunq̄ cessat nobis benefacere. Et memorare debem⁹ si bene vñ fuerim⁹ beneficij dei tūc deus nobis mltā meliora et maiora dabit in vita futura. qz dabit tibi se ipsuz. Vñ Aug⁹ sup Jo. Deus tibi totū est. si esuris: panis tibi est. si sitis. aqua tibi ē. si in tenebris es. lumen tibi est. si nudus es. im/mortalitas tibi vestis ē. Idem li. xi. de ciuit. dei. Qd̄ de⁹ p̄parauit diligētib⁹ se fide nō capit. spe non attingit. charitate non apprehendit. desideria et vota trāsgredit. adquiri p̄t. estimari non p̄t.

Festa scōz p̄t sex sunt instituta

f Esta sanctorum quare ecclesia instituit

T Rideo quod propter quosdam
Et primo propter honorem diuine maiestatis. qz deū in sanctis honoramus qui eos sanctificauit. vt si debitas gratias actiones repēdam⁹ de donis et gratijs quas illis contulit. in hoc quod eos suos filios et heredes fecit. Olim deus solūmō in seipso honorabat. mō autē honorat in seipso et in suis scīs. Scōdo propter auxilium nre infirmitatis. q̄a p nos salutem h̄c non possum⁹. qz in peccatis sumus et peccatores deus nō exaudit. Vñ ps Iniquitatez si aspexit in corde meo etc. Ergo vt p nobis intercedant eos honoramus. **U** Querit⁹ Vltz sancti orant pro nob. Rideo s̄z Bonauer⁹ sup 4: quod sancti orant p nob duplici rōne. Primo propter nr̄am necessitatem. qz indigemus p alios releuari. Scōdo propter dei voluntatem. qz vult vt mēbra spūalia se mutuo iuuent. Ipsi enī scīnt dei voluntatē. et in oībus eam implent. et nos eorū sumus mēbra. et iō solliciti sūt nos iuuare. Tertia rō p̄t addi propter charitatem et affectū magnū quē hnt ad salutē nr̄am. **U** Querit⁹ Vltz sanctorum orationes sp̄ exaudiant. Rideo quod sic. q̄a

nō orant nisi in his in quib⁹ cognoscūt deū se velle exaudiri. qz voluntas eorū est vniformis voluntati diuine. sic quod nunq̄ peccant vel qcq̄ faciūt qd̄ sit ⁊ voluntatē dei. **X** Ergo errāt illi q̄ hoc firmiter credūt et diffinitiuē tenēt quod quicumq̄ hoc seruitiū vel istud fecerit isti scō vlt hūc. quod h sibi fiat. vel quod ab ista infirmitate liberet. qz p̄t eē quod de⁹ vult quod illā infirmitatē debes pati. vel quod tibi h nō fiat quod petis. qz forte nō esset ad salutem tuā. et scī nllō mō orāt p te in tali casu. S̄z spes est habēda ad suffragia scōz. quod tibi h quod postulas ab eis. tibi impetrare velint a deo. Et hñ p̄nt tibi impetrare si salutē tue pderit. vel diuine voluntati placuerit. Tercio vt spes nr̄a augmētet. Si enī hoīes mortales quidam nob̄ siles sic sunt subleuari. vt nō soluz a deo et scīs in celo honorent. s̄ in trīs ab hoīb⁹ venerātur. tūc nos debemus h̄c spem quod mediante auxilio dei possum⁹ etiā mereri quilibet in statu suo quod honorabimur in celo a deo. et ab oīb⁹ venerabimur scīs et angel⁹ dei. Verbi gr̄a Si es in statu infirmo: respice beatam Annā. et beatam Kunigundem et beatū Henricū. Si in viduitate: tunc respice beatam Elizabeth et Brigittā. et sic de alijs. Si es in statu p̄gitat⁹ tunc respice beatam Barbarā. et Katherinaz quod oēs passibiles. siles nob. mortales fuerūt. et tūc tātā gl̄az apud deū in cel⁹ meruerūt. Sic quilibet nrm fm suū statuz p̄t mereri mediante gr̄a dei. et sic multa bona p̄fert fidelib⁹ scōz cult⁹. Nam iustos letificat cuz audiūt quod de⁹ p̄trenis celestia. p̄t p̄alib⁹ etna. his retribuit quod sibi seruiūt. Sic econuerso cultus scōz peccōres p̄fūdīt. Qñ ad scōs p̄panf̄ apt̄ paret quod bestijs siles facti sint. et illi angelis. et quāta bona obtinuisent. si vt ipsi deo seruuisent. Quarto propter debitiū vicissitudis. qz gaudēt de salutē nr̄a et reuerſione in cel⁹. sic et nos de gloria ipsorum in trīs. Quia magna ingritus

Se quarto

do videre eē angelis z alijs bñs q̄ tan
ta bona fecerunt z faciunt viatoribz. ab
eis sibi nullā reuerētiā exhiberi. p̄pter
q̄d merito a nobis mortalibz venerādi
sunt. Quinto p̄pter eoz dignitatē. q̄a
sunt Reges z Regine regni celestz. Vñ
in ps̄ de quolibet sancto dicit̄. Posuisti
dñe super caput eius coronā de lapide
p̄ciōso zc. Si Reges terreni honoran/
di sunt h̄ in terris: multo amplius Re/
ges celestes. qui tam possident regnum
celi cū aīa. post resurrectionē cū corpore
et aīa. cū ch̄s dicit̄ eis vt h̄ *Matthi*
xxv. Venite bñdicti p̄ris mei. posside/
tere regnum.

De q̄rto precep̄.

Honora patrem z matrem. In q̄
precepto s̄z *Auḡ* implicat̄ oīs
actus beniuolentie proximo im/
pendendus siue ex debito natural' obli/
gatōis. sicut in honore qui debet̄ patri
naturali. siue ex debito charitatis. sicut
alij actus pietatis qui ex charitate p̄xi/
mo impendunt̄. **S**ciendū q̄ h̄
p̄ceptuz trāsgrediunt̄ sex genera hoīm.
Et sunt p̄mi q̄ verēcundant̄ de suis pa/
rentibz z eis seruire p̄temnunt. q̄d est h̄
p̄ceptum dei. q̄ tenemur humiliter z re/
uerenter seruire parentibz n̄ris tota vīr/
tute corp̄is n̄ri. Et si debiles sunt. ip̄os
corp̄aliter portem⁹. z eis manualit̄ ser/
uiamus. Item si ceci sūt q̄ eis ducatus
p̄beam⁹. et eoz quascūqz infirmitates
leuiter tractando. Vñ *Ecc̄i.* viij. Ho/
nora patrē tuū. et genitus matris tue
ne obliuiscaris. Vemento qm̄ nisi per
illos natus nō fuisses. Tria enī nobilit̄/
sima in parentibz n̄ris accepim⁹. s. esse.
nutrimentū. et doctrinā. quoz nullum
eis sufficiēter recompensare possumus.
Vñ *Arist̄.* ix. eth. *Aḡris.* dijs. z pa/
rentibz non p̄t reddi equiualens. Ergo
deo. q̄ nos creauit. Magistris. q̄ nos
docuerūt. Parētibz q̄ nos genuerūt.

non potest fieri z digna recompensatō.
Ergo q̄libet n̄m p̄pendere deberet cū
q̄nto labore educatus est. et cū q̄nta so/
licitudine z inquietudine z dolore nutri/
tus et genitus sit. Vñ *Tobie.* iij. Ho/
nozem habebis matri tue oībus dieb⁹
vīte tue. Vemento quāta p̄pressa sit in
vtero suo p̄pter te. Sic q̄libet p̄r debet
ret puerū suū ad hoc tenere z eū iforma/
re vt m̄rem honoraret sicut *Tobias* in/
formauit filiū suū. Et filiū mō q̄libet m̄
deberet puerū suū ad hoc tenere vt pa/
trem suū in reuerētia h̄ret. Scōi sūt
q̄ in corde suo odiū portant z parētes:
cū tñ quilibet ex corde tenet diligere pa/
rentes. Quod est h̄ illos q̄ mortē parē/
tibus suis optāt vt hereditatē p̄cipiāt
vt sine reprehensione s̄m motū p̄rie vo/
luntatis viuāt. q̄d valde est reprehensi/
ble z graue peccatū. Quod sic p̄bat̄ *Si*
enī s̄m Joannē qui dicit̄. i. *Jo.* iij. q̄ il/
le qui odit fratrem suū. homicida est. *Itē*
alibi dicit̄. Qui nō diligit fratrem. ma/
net in morte. Hoc intelligit̄ de quolibz
p̄ximo. Quid tñc de illo dicens dū est q̄
parentes suos odit quos plus diligere
tenet. Querit̄ vtz filij plus diligunt
parentes. vel ecōuerso. R̄ndet̄ q̄ parē/
tes plus diligūt suos filios. Vñ *Arist̄.*
viij. eth. Parentes plus amāt filios q̄
ecōuerso. eo q̄ magis sciūt parentes q̄
filij q̄ ex eis geniti sūt. Hoc tñ intelligē/
dū est naturaliter. quod etiaz est vtz cō/
muniter. licet qñqz fallat. Ergo merito
parentes diligēdi sūt viceversa a filijs.
Vñ *Basilius* Parētes n̄ros vt p̄ria
viscera diligam⁹. Tertij. qui duris z
asperis s̄bis cū parentibus p̄tendunt.
quod est h̄ p̄ceptuz q̄ quilibet blandis
s̄bis respondere debet parētibz suis. z
eoz reprehensiones z correctōnes pacien/
ter z humilit̄ sustinere: Quod est cōtra
illos qui parentibz maledicūt. et ex hoc
diuinam maledictionē incurrūt. *Exo.*
xxi. et *Leuit̄.* xx. Qui maledixerit p̄ri
vel m̄ri. morte moriāt. Q̄ tales qui sic

precepto

dure et contemptibiliter cum parentibus loquuntur in hoc grauius delinquent. hoc patet aduertere ex dictis ipsius christi in euangelio ubi habet **Matth. v.** Qui dixerit fratri suo fatue: reus erit gehenne ignis. hunc intelligit fundendo: de honestando: de ridendo vel paruipendendo fratrem. **¶** Quartus tunc reus erit qui patrem suum antiquum fatuum nominat vel ei maledicta verba impropereat. Unde **Eccle. iij.** male fame est qui derelinquit patrem et est maledictus a deo qui exasperat matrem. **¶** Quintus qui parentibus in necessariis non subueniunt cum tamen quilibet tenetur necessaria vite ministrare suis parentibus cum degerint. Et ad hoc tenemur propter secundum donum quod ab ipsis recipimus naturale videlicet nutrimentum in hoc filij non possunt reddere equalis: quia parentes nutruerunt filios de sua carne et suba propria. Filij autem nutriunt parentes de suba aliena. Et ideo filij qui parentibus in necessitate non subueniunt: peccant mortaliter: sicut et isti qui molestant eos iniurijs. ut patet per glo. **Exodi. xx.** que dicit quod hoc precipitur quod filij honorent parentes officio pietatis ipsis videlicet in eorum necessitatibus subueniendo: et ipsis beneficiis exhibendo. Unde **Eccle. 4.** Elemosyna patris non erit in obliuione. Et possu ad hoc vti exemplis inter que precipuum est exemplum christi: qui cum esset in angustia passionis: tamen non est oblitus matris sue: imo curam ipsius habuit et iohanni eam commendaui: ut habet **iobis. xix.** Etiam ipsa irrationalia animalia de hoc nobis dant exemplum. Dicitur enim de grue quod cum patet et matrem eius depilati sunt: filij querunt necessaria donec pilos habeant vel usque moriantur. **¶** Tertius ad ostendendum quod debemus parentibus subuenire quando sunt senectute confecti: ostenditur exemplo aconiarum: de quibus legitur quod quando aconie senescunt filij parentes suos in nidis ponunt et velut infantes iuxta peccatum suum collocant fouent et nutriunt. Soli uultures parentes suos fame mori permittunt. **¶** Breualde ingratus videtur esse qui pa-

rentibus suis non prouidet: quando ipse sibi ipsis non possunt prouidere: cum ipsi sibi prouiderint in puericia eius quando ipse sibi prouidere non potuit. **¶** Tertio dicitur **Eph. 6.** Filij reddite vicem parentibus vestris et hoc est acceptum coram deo. Unde exemplum scribit **Valerius** ubi ostendit quod debemus parentibus subuenire quando sunt in necessitate positi. Recitat enim quod quedam mulier nobilis ob quoddam flagitium fuit morti ad iudicium cata: noluit tamen eam iudex comburere vel alia morte publica eam punire: propter honorem parentum: sed inclusa est carceri ut ibi fame periret. Filia vero eius que erat nupta de licentia iudicis eam quotidie in carcere visitauit: prout tamen diligenter perscrutabatur ne aliquid comestibile sibi afferret. Illa vero extracto vberum singulis diebus lacte proprio matrem alebat. Cum vero iudex miraretur quod tanto tempore supuueret: repositum est ei quod fiebat a filia. Tunc iudex pietate motus: filie matrem donauit. **¶** Quintus qui sunt parentibus suis inobedientes. Quia quilibet tenetur honorare patrem et matrem ipsis in his que ad bonum suum et ad salutem pertinet obediendo. Et ad hoc tenetur filius ratione tertij doni quod a parentibus accepit: videlicet salutem in formatorem et doctrinam. Ad hoc nos christus proprio exemplo inducit qui suis parentibus subditus fuit: ut patet **Luce. ij.** ubi dicitur quod erat subditus illis. Ergo quilibet debet obedire parentibus in licitis. scilicet quando aliquid iubent quod bonum est et ad salutem anime: ut ad missam et ad ecclesiam ire: et verbum dei audire: vel tacere vel sedere vel dormire ire: vel surgere: et sic de alijs licitis. Vel quando prohibent pueris aliquod malum sicut non chorizare vel ludere: vel de domo de nocte non exire vel ad aliquem locum inhonestum non accedere: sic de alijs. Et quando contra aliquem scilicet scienter et pertinaciter contra preceptum aliquod predictorum facit: peccat mortaliter. **¶** Sextus qui parentum suorum defunctorum obliuiscuntur et non subueniunt: cum tamen quilibet tenetur

Sequarte

liberare sue subuenire animabus parē/
rum suorum post hāc uitam: eorum ani/
mas missis z elemosynis z orationibus
de purgatorio liberādo. Et filijs cōtra/
rium facientibus conqueruntur paren/
tes. Unde Job Quare me persequimini:
z carnibus meis saturamini. Et me
rito. Nonne qui multa bona a p̄e suo
accepisset scilz ducentos vel quadringē/
ros florenos: z uideret eum in angustia
vel in paupertate esuriētem: sitientem:
nudum: z sibi in nullo subueniret cū ta/
men bene posset: merito infidelis essz cē/
sendus. Sic et similit̄ in proposito ista
sex iam dicta tenentur filij parentibus
suis.

Quō malī filij puniunt. **B**
Filiorum cor perforatur quintu/
plici hasta diuine vltionis q̄ su/
os parentes perturbant vel eo/
rum indigentias nō subleuant: aut eo/
rum mandatis pertinaciter recalitrāt.
Prima est rerum temporalium subtra/
ctio: nam diuino iudicio digne talibus
infortunia rerum eueniunt: qui suis pa/
rentibus contra diuinum preceptum in
suis indigentis non succurrunt. Ergo
tales malī filij sepe z frequēter de paupe/
rantur z diuitijs suis priuantur: et sem/
per habebunt infortunia in temporalibus
rebus: z hoc meruerunt in parētibus:
quia tales filij quandoq; captiuā
tur vel etiam quandoq; spoliantur a ra/
ptoribus. Vel etiaz quādoq; bona eo/
rum igne comburuntur z sic de alijs in/
fortunijs. **Secūdo** puniuntur in filijs
proprijs et hoc dupliciter. Primo quia
ipsi filij quandoq; eis moriūt̄ p̄pter inho/
norationem parentum. Exemplum in
cesario de illo qui inhonorauit matrem
suam z filij eius omnes in breui defun/
cti sunt. Secundo si filij superuixerint:
tunc quandoq; cōtingit vt talis in sua
senectute filios sibi dueros inueniat. Et
hoc multotiens iusto dei iudicio pmitt/
itur. Unde legitur q̄ quidam pat̄ fa/
-

miliās totam hereditatem suāz dimisit
filio suo: filius vero ille primo benigne se
habuit erga patrem. sed post expulit eū
a thalamo suo volens thalamū sibi ha/
bere uxori sue. Et ad vltimum fecit sibi
lectum fieri post ostium: z cū hyems
esset z senex pater frigore grauaretur. qz
filius abstulerat sibi bonum cooperto/
rium. ipse rogauit filium filij vt rogaret
p̄ eo q̄ daret ei aliquid ad regēdum se.
Puer aut̄ vix obtinuit duas vlnas bu/
telli a patre suo ad opus aui sui. Et cū
alię due remanēt: puer stendo rogauit
eum vt sibi eas daret. Qui fletibus illius
victus: cū q̄reret qd inde faceret: Filius
respōdit. Seruabo illas quousq; talis
sis qualis z pater tuus: nec dabo tibi am/
plius sicut tu modo non vis dare patri
tuo. **Tertio** puniuntur in corpore p̄/
prio: quia quādoq; tales filij incurunt
cecitatē. Unde Hieronymus super il/
lo verbo Honora patrem z matrē. He/
retur cecitas? sue subire supplicium qui
parentum vultum toruo visu desepit z
elatis oculis leserit pietatem. Item quā/
q; incurunt claudicationem ariditatem
z infirmitates diuersas: quia non fue/
runt parentibus cum corpore quod ab
eis receperunt. **Quarto** quādoq; pu/
niuntur per abbreviationem tempora/
lis vite. Nā sicut premium parētes ho/
norantium est vite longeuitas. vt patet
Ecclesiast. iij. Qui honorat patrē suū:
vita viuet longiori. Sica sensu contra/
rio ipsos de honorantium est vite breui/
tas: quia plurimi tales filij proterui im/
prouisa z subitanea morte moriuntur.
Unde ps. Subito defecerunt: periere
propter iniquitatem suam. **Quinto** pu/
niuntur eterna morte. hoc malum est su/
per omne malum. Unde glo. super illd
Exo. xxi. Qui maledixerit patri v'l ma/
tri: morte moriatur: dicit q̄ moriet̄ mor/
te eterne damnationis. Nec miruz si ta/
les reputantur indigni vita eterna: qui
etiam reputantur indigni hac vita pena

precepto

hæc misera: que eis diuino iudicio repen-
tine subtrahitur: cum tamē alijs pecca-
toribus vita ad penitentiam cōcedatur
Et ex hoc pōt rationabiliter colligi qn-
tus sit reatus transgressionis illi⁹ quar-
ti precepti: quia contra hoc preceptum
peccantes eximuntur a sentētia pietatis
ipsius dei: que dicitur de ceteris pecca-
toribus. Nolo mortem peccatoris s; zc
De istis autē propter repētīnam mortem
qua plectuntur per diuinam sententiaz
dici poterit econtrario. Nolo vitam pec-
catoris scilicet hoc preceptum transgre-
dientis: sed vt repente moriatur et nali-
ter puniatur. Exemplum q̄ grauit̄ pu-
nit deus filios impios Quidam diues
fuit qui cum vxore sua cessit omnib⁹ bo-
nis vnico eius filio. vt ille duceret spon-
sam ditiozem. filius autem fideliter pro-
misit patriz matri q̄ abundanter q̄ diu-
uierent eis prouideret. Sēperatis ita-
q̄ patrez matre habitātib⁹: primo sa-
tis abundāter prouidit fili⁹ ipsorum ip-
sis. Tandem cum desponsasset quan-
dam iuuenēulam clausit viscera pietatis
z nimis eis tenuit procurauit Quodaz
die dominico vidit mater carnes ferri in
domū filij. Et dixit mater marito. Diu-
est q̄ parum de carnibus comedisti. ite
hodie ad domum filij nostri z inuenietis
tibi bonam assaturam Tempore igitur
prandij patre venit pulsans ad ostiū: sta-
timq̄ filius impijssimus assaturaz quā-
tam ad comedendū in partes diuiserat
abscondit. Intraente autem patre inter-
rogauit filius quid veller. Respōdit pa-
ter. Volebam hic prandere putans h
aliquid bonum paratum esse. At filius
Vides quid habem⁹: accipe duos de-
narios: z eme tibi z matri mee q̄d come-
datis. Exeunte patre: ostium clausuz ē
z assatura reportata: cuius frustrum cū
ad comedendum ori applicaret: versum
est in bufonem: z insiliens in facie eius
sic ei adhæsivt pedes superiores cū dua-
bus maxillis vna caro fieret z reliquum

corpus corā ore ipsius dependeret. Sta-
timq̄ vocato p̄sbytero p̄sentatus est ar-
chiepo peccatū suum confitens z rē ge-
stam p̄ ordinem narzans. Archieps au-
tem ei p̄ penitentiā iniūxit vt ireret ad om-
nes maiores villas z ciuitates francie. z
conuocatis iuuenibus z pueris factum
narzaret ne quisq̄ auderet de cetero pa-
rentes stemnere: sed sicut p̄cepit domi-
nus in quarto p̄cepto honorare. Eo tē-
pore frater Joannes de magnoponte
ordinis p̄dicatorum vidit illum parisi⁹
cū multis pueris z hoibus.

Parentes tenent sex filijs suis.

Equitur videre que parentes te-
nentur filijs. Pro quo scienduz
q̄ parentes tenentur sex filijs.

Primo debent eos ad hoc inducē vt of-
ferant deo innocentiam z puritatez suā
cum pueris innocentibus qui sanguinē
suum propter christum fuderunt. z hoc
fit quando filij in pueritia incipiūt deo
seruire. Thren. iij. Bonū est viro cum
portauerit iugum domini ab adolescē-
tia sua. Et hoc ideo: quia bonitas infi-
git in cor pueri quod habet tenerū sub-
iectum. Unde dicit Aristot. q̄ aia pueri
est tanq̄ tabula in qua nihil est depictū
vel scriptum: tamē apta depingi. Et er-
go quicquid primitus receperit in se pu-
er ad hoc semper postmodum inclin af-
siue sit bonum siue malum. Exemplum
reale de testa z capho in quem si p̄mitus
infunditur liquor p̄ciosus. s. balsamus
saporez illum semper tenet. Si autem
primitus fetoz infunditur: tunc eundez
saporez semper tenebit. Itē puer est tāq̄
cera mollis in quam species sigilli faci-
us imprimitur. Item est sicut virgula
recens: que cito flectitur et faciliter ad
quamcunq̄ partem. Item informae
debent eos de bonis salutaribus: sicut
sunt pat̄ noster. z symbolum: z p̄cepta
dei quomodo ea seruare oporteat vnuz
quēq̄ qui saluari vult. Unde Matth
ix. Si vis ad vitam ingredi: serua mā-

Sequarto

data. Et in signū huius tunc p̄cepta sūt
 scripta in manibus et pedibus nostris.
 scilicet per decem digitos et per decem pedicas:
 ne obliuiscamur p̄cepta dei. Item infor/
 mandū sunt ut deum timeant: quia s̄m
 psal. Initiū sapientie timor dñi. Unde
 Psido. Timor expellit p̄ccm: timor re/
 p̄mittevitū. timor cautū facit hoīem at/
 q̄ sollicitū. Un̄ etiā Bernardus in tra/
 ctatu de septē donis Lonnaera sunt qui
 dem timor et religio: nec vnū manere p̄t
 sine altero: q̄ sine timore dei. hō non p/
 seuerat in bono ne saluat. Un̄ sc̄ptū ē:
 Si non instant in timore dei tenueris
 te: cito subuertet domus tua Ergo sc̄dm
 Augustinum de v̄bis dñi s̄mone. 47.
 De timendū ē in publico: timendū est i
 secreto: cum procedis videris: et cū itras
 in cubiculū videris ab eo. Quia q̄cūq;
 deum semp̄ p̄ oculis haberet: nūquā
 vel raro peccaret. Unde salomon bene
 dicit. Beatus homo qui semper est pa/
 uidus. Item informandi sunt q̄ deum
 ament et sibi regrantur de beneficijs su/
 is: et p̄ncipaliter de passione sua Unde
 Anselm⁹ Fateor domine gratias ago
 quia me creasti ad imaginē tuā: ut tui
 memor sim: te cogitem: te diligam: te in/
 telligam. Unde etiā Chryso. Quicquid
 potes debes creantiz redimenti et vocā/
 ti te. Quia valde est homī fructuosum
 et deo acceptum p̄re alijs operibus et ser/
 uitijs que exhibent deo. deuote memo/
 rari passionis eius. Unde Albert⁹ ma/
 gnus ordinis predicatorum. Simplex
 recordatio seu meditatio passiois Ihu
 xp̄i plus valet q̄ si integrum annum te/
 tumaret quis in pane et aqua vel si quot/
 tidie virgis vel flagellis cederet vsq; ad
 effusionem sanguinis: v̄l si quotidie le/
 geret vnum psalterium. Item informā/
 di sunt ut eccliam libent̄ visitent. exem/
 plo pueri xp̄i: qui cū esset duodecim an/
 noꝝ ascendit cū parentib; suis in iheru/
 salem: que cū itras sita ē in galilea.
 et multū distat a iheru/. Et ibi debent

audire missaz et p̄cipue xp̄i dei: q̄ xp̄i
 dei est cibus aie. Un̄ dicit Matth. 4. Non
 in solo pane viuit hō. et c. Un̄ Greg⁹ Li/
 bus mentis est xp̄i dei. Unde canis de
 sc̄ro Nicolao adhuc puerulo. Quicquid
 de sacris sc̄pturis audire poterat. arma/
 rio pectoris recōdebat. Bonum em̄ est
 pueris cū adhuc pueri sūt audire xp̄i
 dei: q̄ sine fructu nō cedit. Un̄ p̄pha.
 Esa. lv. Verbum meum non reuertet ad
 me vacuū. Ex his sequit̄ q̄ vix vel nūq;
 ita pueri erūt q̄ audire a iuuetute xp̄i
 dei. sicut illi q̄ sic educantur nec dō au/
 diat nec quicquid salutis addiscant: q̄ ta/
 les nihil v̄t cōmunit̄ operant nisi que v̄t
 dent ab alijs fieri. Sed heu plura mala
 vident q̄ bona. ergo heu in p̄cius p̄fi/
 ciunt. Et sciendū q̄ quando puer talis
 libenter audit xp̄i dei: signū est q̄ deus
 in eo est et ad deum pertinet Un̄ Joh̄s
 8. Qui ex deo est: verba dei audit Sic
 econuerso quādo non p̄t de deo audire
 loqui: signum est q̄ expulit deum a se.
 Item seruiciū talū innocentū est dō ml/
 tum acceptū: q̄ illi qui in innocētia deo
 offerunt: v̄nū puz bonū et optimū deo
 offerunt. Sed inueterati dierum feces
 deo offerunt respectu iuuenum: h̄ramē
 deus hoc non spernit ex sua misericōdia et
 bonitate. **D** **C** Item secūdo sunt filij
 informādi a parentib; quō se habere de/
 beant quo ad p̄mos quibus tria te/
 nentur. Primum q̄ eos diligant et fideli/
 tatem fraternam eis exhibeant. et si sūt
 pauperes q̄ eis sint misericordes et eis
 cōpatiantur in miserijs suis ut cū tales
 filij senuerint dicere possint cū Job. xxi.
 Ab infantia creuit mecum misericōdia et mise/
 ratio. Et non debent desp̄cere nec de/
 ridere pauperes: quia quicquid sit eis
 christus sibi reputat esse factum. Un̄
 de Matth. ei. xxv. Quicquid vni ex mi/
 nimis meis feceritis: mihi fecistis. Ra/
 tio autem quare paupes nō sūt deride/
 di: quia quilibet cogitare debet q̄ talis
 fieri potest si deus super eū fieri permise

precepto

tit. scz cecus claudus yll leprosus Et illi qui a iuuentute sunt misericordes beati sunt. Unde Matthei. v. Beati misericordes: qm̄ ipsi misericordiam consequentur. Et tales habebunt bonū finem vite. Unde Hiero. in epistola ad nepotianū Nō memini me legisse mala mortemortuum: qui libenter opa pietatis exercuit. Habet em̄ multos intercessores. z ī possibile est preces multorum non exaudiri. Scdo tenentur pximis vt eis dā / na non inferant neq; in rebus neq; in fama: quia quicumq; infert pximo suo dā num in rebus: tenetur ad restitutōem: siue furando: siue ludendo ex auaritia: siue alias iniuste lucrando. Unde Augustinus. Peccatū non potest dimitti nisi restituatur ablatum. Et hoc non soluz intelligitur de rebus in magna quantitate: sed etiā de paruis rebus Verbi gratia. Si iuisses ad pratum pximi tui et accepisses ei contra voluntatē suaz vnū pānum plenum cum graminiibus: tūc si uere peniteas tenerē satisfacere fm̄ cō / silium confessoris: Ergo parentes ifor / mare debent filios ne damna inferant pximis: siue in pratis siue in segetibus: siue cum pecorib;: z sic de alijs De hac materia quere infra septimo. B. et duo extra ibidem. Item informandi sunt ne detrahāt pxis denigrādo famā pximi quia tales tenentur ad restitutōez sicut illi q̄ habent res iniustas. ergo ista duo peccata. scz rerum iniustarum ablatio z detractio magis difficulter dimittuntur. Quia nō sufficit confessio z contritio nisi fiat restitutio scdm̄ possibilitatē hoīs. Unde Hiero. Non facilis venia praua dixisse de rectis. Item tenentur pximis indulgere offensas: vt eis de? indulgeat sua peccata. Unde Luce. vi. Dimittite z dimittet vobis. Qui at nō dimittit pximo in corde: tal non p̄t saluari. et oīa bona opera sua que interim facit nō sunt a dō accepta Vñ. i. Johis. 3. Qui odit fratrem suū: homicida est: supple sui

ipsius **T**ertio informādi sunt qm̄ se habere debeāt quo ad seipos. s. vt corpus suum mūde teneāt z caste viuant. Vñ dixit Thobias filio suo. Attende fili ab omni fornicatiōe. Et rō hui? est quia omnis fornicatio preterq; in matrimonio facta: semp est peccatū mortale. Unde apl's. Omnis fornicator aut im / mūndus nō habet partem in regno dei. Ergo pueri debent seruare suā virginitatem vsq; ad matrimoniū vt in virginitate simul conueniāt In signū huius adam z eua quādo matrimoniū incho / abant virgines fuerūt. Et tales pueri sic caste viuantes ducūt angelicam vitā Vñ Ambro. Qui nō nubūt z vxores non ducunt sicut angeli in terra sunt. **Q**uarto parētes tenentur filijs dare bonū exemplū. z hoc est valde vtile. vñ Grego. Nunq; peccatores ad lamentū penitētie redirent: si nulla essent bonoz exempla q̄ eoz mentē traherent. Ergo zmuniter loquēdo quādo parētes bonum exemplū prebent filijs: tūc filij tales efficiunt magis virtuosi. z p hoc tales parētes multū merent. Vñ Esarētus. Quātis exemplum vere humilitatis z pfecte charitatis ostenderis cū tantis z p tantis eterna premia possidebis Sed heu aliqui parentes informāt filios suos ad malum verbo z exemplo: in quo deū grauiter offendūt. Verbi gratia. sicut chorizare: grauiter incedere: z deum blasphemare. z sic de alijs Et tales rei erūt omnīū peccatorum illoz que ex mala informatione vel malo exemplo filij sic addiscunt. Ergo q̄ te pmitus sup / biam docuit: p̄ticeps erit omnīū peccatorum illoz que chorizādo vel al's sup / be incedēdo ppetrabis. z sic de alijs peccatis. Item de illis parētib; q̄ vestes pomposas suis filijs emūt dicit Guil / lugdunensis. Qui filias suas ornāt vt eas ad choreā mittāt q̄ si festuca vngūt vt eo meli? ardeat. Item aliq; parētes faciūt pueros suos ebriosos porādo eos

De quarto

vino. Contra quod dicit Aristoteles. vi. politici. Iuvenes maxime ab ebrietate custodire oportet. Idem Iuvenes esse sine vino est bonum: quia tales pueri postmodum efficiuntur bene uoluntate iustos et malos homines. quibus parentes sunt occasio per suam malam instructionem et exemplum. Unde Gregorius in moralibus. Tot mortuorum quos dignus est: quod exempla prauitatis in posteros relinquit. Quod mortis meruerunt tales: quod tot exempla mala in posteros reliquerunt. **E** Quinto parentes tenent filios corrigere. quia non sufficit quod informant eos in bono. sed oportet etiam correctores habere ad filios si excedunt. Quod omnia peccata que filii perpetrarunt sub obedientia parentum. de his parentes respondebunt in die nouissimo. Unde apostolus Romanorum. i. Non solum digni sunt morte qui faciunt: sed etiam qui consentiunt facientibus. Ergo hic aduertite parentes quod etiam si sancte uide estis tamen propter filios uos potestis damnari. Verbi gratia. Si pater meum non peccasset: et permitteret filium aut filiam peccare mortaliter: et eos non corrigunt: eternaliter cum filiis talibus damnabuntur. sicut Innocentius Gregorius Cyrillus. Isidorus. Augustinus: illi omnes concorditer dicunt de heli sacerdote reuerberatur. i. Regum. i. Qui audito quod filii sui inhoneste se habebant in templo: quia ibi dormiebant cum uxoribus suis legitur quod repide arguebat eos. ergo si damnatus est: non est alia causa nisi quod non corripuit filios suos. Sciedum quod boni filii cum mansuetudine uerborum corrigendi sunt: exemplo marie reuerberatur Lucam. ii. qui dixit ad filium suum iesum Filius quid fecisti nobis sic? Mali autem filii cum aspera uirga sunt corrigendi. Unde Salomon puer. xxiii. dicit. Noli subtrahere disciplinam a puero. Si enim percusseris eum uirga non morietur: et animam eius de inferno liberabis. Ergo quando audis puerum tuum iurare deum blasphemare: accipe debes uirgam et eundem puerum bene disciplinare: in hoc letificabis deum et beatam mariam et omnes sanctos: et mereberis tu

beati coronam uite eterne: cum hoc ea in intentione feceris: ut puer ille creatorem suum amplius non offendat taliter blasphemando vel etiam aliter peccando. Ergo parentes nunquam debent maledicere filiis suis uerbis maledicis. Quia maledicendo pueris deum grauius offendunt et pueri in hoc nihil proficiunt et plus eis obest quam prodest. Exemplum in Cesario de puero quem diabolus cum corpore et anima abstulit propter maledictionem parentum: quod amplius parentes illum puerum nunquam uiderunt. Et hoc deus permittit in terrorem aliorum parentum ne filii suis maledicant: sed potius cum aspera uirga corripiant: immo maledicere non licet alicui irrationali creature in quantum creatura dei est. quia omnis creatura dei bona est. ut patet Genesis primo. Uiditque deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Ex isto patet quod si non licet equo vel asino vel cani vel boui vel oui maledicere: multo minus licet hominibus maledicere. ergo nunquam aliquid alicui homini debet maledicere. Contra quod faciunt alii parentes qui maledicunt suis propriis filiis. Et etiam peruersi uiri qui sepius ex ira et uindicta maledicunt suis propriis filiis et uxoribus de illis maledicentibus dicit apostolus. quod neque maledici neque rapaces regnum dei possidebunt. **S** Sciedum quod parentes qui filios suos educant tali intentione ut efficiant boni christiani et famuli dei: quequid erga filios suos faciunt totum erit eis meritum cum in gratia sint et sine peccato mortali. Ergo mater quoties lacrat puerum quoties inquietat a puero: quatenus potest rat vel balneat vel quicquid puero ammittit semper meretur. Unde apostolus ad Romanos octauo. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Ex his patet quod parentes possunt mereri in filiis suis eternam gloriam: vel etiam eternam damnationem. Ergo pueri a parentibus informantur

precepto

sunt in bonis moribus et virtutibus et corrigendi a vicijs et insolentijs. sicut docet ap[osto]lus ad Ephe. vi. dicēs. Et vos p[ater]es nolite ad iracundiā puocare filios v[ost]ros: sed educate illos in disciplina et correctiōe quōd si fieret p[ro]culdubio non e[ss]ent tot mali hoīes et peccatores in m[un]do. Hoc qui libet potest cognoscere in seip[s]o. quia si a pueritia fuisses debite informatus et in timore dei nutritus v[er]it[er] melior esses q[uam] iam sis. Sed heu quia in iuuentute tua nutritus es in supbia. in gula. in luxuria. et sic de alijs vitijs. ergo tam perversus es in vita tua. Sciendū tamē q[uod] p[ater]es precipue debent corrigere filios suos ne iurent vel blasphement. quōd heu iā cōiter a pluribus hoībus fit. Sed q[uod] grauius deū in hoc offendat et q[uod] liter deus puniat tales pueros par[iter] sup[er] se d[omi]no. **E. B.**

Sexto p[ater]es tenent filijs suis hereditate res iustas. quia melius est modicū iusto super diuitias peccatorū multas. Contra hoc faciūt aliqui tam inordinatū amorem ad filios habētes: quōd q[uod]uis bene cognoscāt q[uod] possident res iniustas tamen nolūt eas restituere ne filij de pauperētur: et sic seip[s]os et filios damnant. Item aliquādo vnus parentum p[er]manet in viduitate nō p[ro]pter deū nec amorem castitatis: sed ne filios exheredet: et tamē nō intēdit caste viuere. Et talis pater plus diligit i[n]ordinato amore filios q[uam] deum et salutem p[ro]p[ri]am. et potius vult dānari cū luxuria sua (quā in statu viduitatis cōmittit) q[uam] pueros suos exheredare. Ergo consulendus est talib[us] viris qui nolunt caste viuere vt iterato vxores ducant ne tot peccata mortalia extra matrimonium committant. quia omnis fornicatio est peccatū mortale. Insuper notandum q[uod] filij et cognati qui tali patri dant consiliū ne matrimonium contrahat et alios pueros generet propterea vt bona patris ip[s]is solis permaneant. et sciunt veraciter q[uod] pater non abstinet amore castitatis nec ca-

ste viuūt: tales peccant mortaliter. quia plus diligunt illa temporalia q[uam] animā patris. et potius volunt patrem multa peccata committere mortalia cum alijs mulieribus q[uam] amittere et p[er]uari illis bonis paternis Ergo infideles filij in hoc cognosci possunt quando indignantur tali patri qui al[iter] non caste viueret: cum iterato matrimonium contrahat. Item parentes qui iustas res possident p[re]uenire debent ne lites et inimicitie inter heredes post obitum eorum fiant. quia melius esset modicum vel nihil hereditibus post se relinquere q[uam] lites et odia ex his generare Quā grauius isti p[ater]es peccent qui iniustas res suis hereditibus relinquūt. et quomodo filij conquerentur de talibus parentibus patet infra qu[od]to. **A.** exemplum ibidem. Item hoc idē quere septimo. **D.** exemplum ibidem.

H. **S**eptimi sunt qui contra hoc preceptum faciunt qui inhonorant patrem spiritualem puta sacerdotem et cōfessorem: qui te de fonte baptismatis regenerauit. Unde Iohannis. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto: non potest introire in regnū dei. Item qui tibi per sacramentum eucharistie diuinum alimentum ministrat. vñ Iohannis. vi. Caro enim mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem in me manet et ego in illo. Ergo decet te honorare illum cui ministerio manet deus in te et tu in illo Item qui sanctis predicationibus et exemplis te instruit et informat. Vñ Gregorius in omelia. Plus est verbū pabulo victuram in perpetuum mentem reficere: q[uam] ventrem morture carnis terreno satiare. Item Gregorius in dialogo Nimirum constat q[uod] maius est miraculum predicationis verbo atq[ue] oratiōis solatio peccatorem conuertere q[uam] carnē mortuam suscitare. Hunc patrem spirituales tripliciter honorare debemus

Se quarto

Primo em̄ humiliter obediēdo in his potissime q̄ de iure teneris plebano. puta cū tibi p̄cipit celebrare tunc celebres q̄ interdita ecclesie serues: quādo tibi p̄cipit ad ieiunandū ieiunes. q̄ excōmunicatos strictissime vitēs z penitētiā tibi iniunctā in p̄fessione adimpleas. Omniū em̄ horū trāsgressio p̄dictorum maxime si fiat ex deliberatōe z p̄temptu inducit peccatum mortale.

De excōmunicatiōe

¶ Irea p̄dicta tria sunt notabiliter aduertenda. Primum est quantū ad excōmunicatōis sententiā quaz q̄libet xp̄ianus merito debet abhorere: q̄ est duplex. maior sc̄z z minor. Minor separat a sacramentis ecc̄ie. qz nullū recipiendū est sacramentū in minori excōmunicatōe nec etiā osculū pacis: quā minorē excōmunicatōem q̄s incurrit q̄ cito sc̄lētē z cōtra prohibitōem cōmunicat cū excōmunicato comedēdo: loquēdo em̄dō v̄dēdo. z sic de alijs. Et ab ista minori excōmunicatōe potest absolue q̄libet sacerdos q̄ habet potestātē sup talē hoīem q̄ possit eum absolue a peccato mortali. Et ista absolutio fit solo verbo dicēdo: absoluo te a sentētia excōmunicatōis quā incurristi cōmunicando v̄l loquendo siue comedēdo zc̄. Et ista absolutio p̄t fieri sine sacramēto tali p̄fessione: sic q̄ ille exhibeat se z fateatur se cōmunicasse excōmunicato: vel loquēdo vel comedēdo. z sic de alijs. ¶ Excōmunicatiō vero maior separat ab ingressu ecclesie z a cōmuniōe fidelium z a sacramentis. Et talis excōmunicatiō est timēda merito cuiuslibet xp̄iano p̄pter quinqz ratōes. Primo quia p̄pter istam talis excōmunicatus excluditur a cōsortio omnium xp̄ianū fidelium in terra viuētium. Item a cōsortio dei z beatorum in eterna felicitate existētium. Ergo comparatur leproso q̄ habet morbum infectiuum qui a cōsortio omnium eijcit. Et ideo lepra carnalis ab omnibus ho-

minibus multū timetur: eo q̄ est morbus prāgiosus. Et multi sunt hoīes q̄ alias infirmitates potius sustinerēt q̄ lepram: eo q̄ ab hoībus separat. Sed multo fortius timenda est excōmunicatiō. quia est ictus gladii sp̄ialis q̄ magis timendus est q̄ gladius corporalis. Vñ Augustin⁹ dicit de illo q̄ excōmunicat q̄ graui⁹ est hoc illi q̄ si p̄foraretur gladio vel a feris deuoraret siue a flammis exureretur. ¶ Secūdo timenda est excōmunicatiō. qz est valde damnosa. Aufferet em̄ homini p̄tem suam de omnibus missis: orationibz z elemosynis: z alijs bonis que fiunt in ecclesia dei: qd̄ nō est puum damnū. Quis em̄ digne sufficeret estimare valorē vni⁹ misse. quid tūc de omnibz missis que celebrantur p̄ totum mundū: z de omnibz bonis que fiunt ab omnibz hoībus quoz participatiōe ex toto carebit z puatus est q̄d̄ in tali excōmunicatiōe perdurat.

¶ Tertio est timēda: quia ille q̄ excōmunicatur sathane tradit. Vñ Augustinus. Omnis xp̄ianus q̄ a sacerdote excōmunicat sathane traditur. Et etiā s̄m Henricū de firma. A potestate dei si loqui liceat: z defensionē angelozū sanctoz eripitur: z tā in anima q̄ in corpore potestati diaboli traditur. Quarto timenda est. quia excōmunicatus est velut membz abscisum a corpore quod amplius nullius est valoris. Quid em̄ valet manus abscisa a corpore: vel pes vel auris. z sic de alijs. Sic iste excōmunicatus corā deo z sanctis eius nullius valoris est. Et sic sup omnia timēda est abscisio membroz a corpore hominis. sic nihil magis debet timere xp̄ianus q̄ separari a corpore xp̄isti mystico quod est ecclesia. Vñ Augustinus super Job anem. Nihil debet formidare xp̄ianus q̄ separari a corpore xp̄i mystico: quod est ecclesia. Vñ Augustinus. Quia xp̄istus est caput omnium fidelium. z omnes fideles in gratia ex-

precepto

affentes sunt sibijnuicem membra. Sic quando quis excommunicat: tunc a capite. idest a p̄p̄oꝝ a membris idest a fidelibus abscindit. Et nullā influentiā diuine gr̄e amplius habet q̄s diu sic abscisus ē h̄ arefcit. ¶ Quinto q̄ excomunicatus ad nihilū valet nisi ad et̄nū ignez: hoc p̄batur ex euāgelio ioh̄is: vbi ch̄s dr̄. Ego sum vitis vera et vos palmites Sed hō excomunicatus similis est palmi tr̄ absciso a vite: qui sic abscisus ad aliud non valet nisi vt in ignē ponat̄ et cōburat̄. Ex alijs lignis multa vitilia possūt fieri: h̄ n̄ sic ex palmitē absciso. ¶ Un̄ Ezechiel̄ xv. Fili hoīs qd̄ fiet de vite. i. ligno vitē ex oibus lignis nemorū q̄ sunt int̄ ligna siluarū: nunq̄d tolletur de ea lignus vt fiat opus: aut fabricabit̄ de ea parill̄ vt depēdeat in eo quodcunq̄ vas; ecce igni datum est in efcas. Et ab illa maiore excomunicacione nemo potest absolueri nisi episcopus vel papa vel aliquis alius de autoritate ip̄sorū: et talis absolūdus est cum misere et virga. ¶ Qd̄ potestas ecclesie prelatorū ligād̄z solūdi a ch̄sto eis tradita habeat magnam efficaciam hoc possumus cognoſcere per tale exemplū. Fuit qd̄dā comes tholosanus fautor et receptor hereticorū. Et oīs talis ip̄o facto ē excomunicatus vna cum hereticis. Et qd̄dam sanct⁹ abbas fuit ad eū missus ad cōmonēdum eum. Qui dū viro sancto nollet acquiescere nec excomunicatiōem timeret. Sciens vir sc̄t̄s q̄ cor puerſum non erudit̄ verbis: dixit abbas. Ut tu et tuū videāt q̄ infecta sit aīa q̄ excomunicatiōis vinclo est innodata: volo mihi apportari albū panē: quo sibi allato dixit. O panis licet tu non merueris tamē vt i te ostēdat̄ veritas fidei nostre: et maledictio aīe excomunicatiōem non fuant̄. Excomunicato te: quo dicto panis q̄ int̄ man⁹ ei⁹ erat candid⁹ mox niger fact⁹ ē. Quē p̄cepit i duas p̄tes diuidi: et int̄ similit̄ apparuit niger mucidus et corruptus. Tunc sub/

iunxit̄ vt ex̄sd̄at̄ virtutē absolutōis. ac cepto pane absoluit eū q̄ in p̄torē sp̄m et candorē est reuersus. Sciēdū q̄ non solū illi q̄ denūciant̄ i ambone sunt excomunicati: h̄ etiā i plurib⁹ casib⁹ fm̄ ius canonicum quis incidit i excomunicatiōem maiorem.

¶ In illis casib⁹ q̄b⁹ quis incidit maiorem excomunicatiōem.

L
A quibus casibus incidit quis maiorem excomunicatiōem. Rūdeo in multis: ex quibus aliquos casus h̄ exponam. Primo q̄ manus violētas in clericum vel alias in religiosum mittit. Item qui hoc mādat̄ vt post factum eius nomine ratū habeat. xvij. q. iij. Si quis suadente dia. Secūdo cū q̄s incidit in heresim. similiter et receptor hereticorū. Tertio cū q̄s hūanā eccliaz non asserit esse caput oīm nec ei tāq̄ capiti obediēdū. Quarto cum q̄s participet excomunicato in crimine p̄p̄t̄ quod quis excomunicatus est dando ei consiliū auxilium aut fauorē. Quinto qui in articulo mortis aut ob aliquod impedimētum absoluit ab excomunicatiōe: et cessante impedimēto nō p̄sentat se. q̄s cito potēit eē a quo absolui debeat reīadit eādē excomunicatiōem. Sexto q̄ incendit vt frangit eccliam vt iubet aut consulit: vt in ecclia cōmittit aliquod enorme factum vt capiēdo corpus xp̄i vt destruēdo altare vel crucem vel similia. Septimo cum quis vitur litteris apostolicis p̄ se vel p̄ alios falsificatis. Octauo q̄ scient̄ contrahunt matrimonium in gradibus cōsanguinitatis vel affinitatis prohibitis vel cum monialibus contrahentes sunt excomunicati. Nono dñi qui inhibent subditis ne vendant personis ecclesiasticis vel molant vel p̄sistent vel alia seruitia faciant. Decimo q̄ pedagium vt theloneum recipiunt a personis ecclesiasticis. et tales non debēt absolui nisi restituant eis que ab ip̄is receperunt. Similiter qui noua pedagia ip̄osuerūt. Un̄

De quarto

Decimo consules ciuitatū rectores et alij potestatem habentes qui faciunt exactio- nes indebitas in clericos et ecclesias. si- militer qui faciunt statuta contra prece- pra ecclesie libertatem et scriptores eo- rum et etiam qui seruāt talia statuta et cō- suetudines et fm ea iudicant. Duodeci- mo potestates rectores cōsules iudices officiales qui statuta faciunt scribunt di- erant: per que quis compellitur soluere vsuras: vel nō reperere iaz solutas: aut qui obseruāt illa statuta et fm ea iudicāt. Tredecimo qui impediūt iudicium cu- iuscunq; iudicis ecclesiastici: vlt impedi- unt volentes recurrere ad forum ecclesi- asticum in causis ad ipsum pertinenti- bus. Quartodecimo qui absolutōem ab excomunicatōe vel interdico extor- quent peryim. nam talis absolutio non valet: et incurunt nouam excommuni- catōem. Quintodecimo qui occasione sententie excomunicatōis suspensionis vel interdicti late in eos seu suos subditos aut eorū rusticos: dederūt licentiaz gra- uandi eos iudices qui tulerūt sententias: vlt iudicis seruos qui literas tulerunt nisi re integra licentiā huiusmodi reuocau- erint vlt si aliq; pcesserint vt scz aliq; rapu- erint de p̄dictis: si nō reddiderint infra octo dies. Sedecimo qui cogunt cele- brare in loco interdico: vlt ad audiēdum diuina conuocans excomunicatos: et in- terdictis phibens ne moniti exeant ec- clesiā. Decimosextimo suspensivlt inter- dicti si moniti a celebrante missam non exeūt ecclesiam sūt excomunicati: et p absolu- tione ad papā mittēdi. Decimooctauo insecutor cardinaliū seu eporum. vel hec mādans: vel ratū habēs vlt soci⁹ existēs excomunicati sunt. Idem de his qui pedi- unt visitatōnes monialium: nisi moniti destiterint. Decimonono quicunq; per- sonas ecclesiasticas aut monasteria vel ecclesias eorū spoliauerint vel alias iniu- ste grauauerint p eo q non elegerūt illū p quo rogauerunt. Item vicesimo reli-

giosi qui sine licentiā speciali pprii sacer- dotis solēpnizauerunt matrimonia aut ad ministrauerūt eucharistiaz: seu sacre yncionis vel baptismatis sacramenta. Item vicesimo primo religiosi qui exco- municatos a canone absoluerūt i casib; non pcessis eisdē. aut absoluerunt a sen- tentiis p statuta puincialia seu synoda- lia pmulgatis. Item religiosi qui alios a penaz culpa absoluerunt. Idē d clericis et religiosis inducētib; aduocēdū: iurā- dū: aut pmittēdū de eligēdo apud eos sepulturā: vel vtiām electā vltērius non mutant. Item religiosi qui temere vbiq; q; habitū sui ordinis deponūt. Insuper monach⁹ mittēs iuxta se habitū sue reli- giōis ad saltandū vel hmoi: h statum re- sūptur⁹. si sit corā laic⁹ excomunicat⁹ ē. si corā clericis tm: nō. vt p3 ne clericivlt mona- chi seclariib; negocijs. ea. vt piculosa li 6. Item religiosi qui infra septa monasterij sine licētia arma tenēt. Item religiosi q cō- fitentib; sibi nō faciūt p̄sciaz d decimis soluendis sūt suspensī a p̄dicatōis offi- cio: donec si cōmode possint faciant eis p̄sciam. Et si interun p̄dicant excomicati sunt. Item de religiosis qui nō fuant inf- dicitū qd mater ecclā seruat. Item religio- si qui p̄ferūt se ad curias p̄ncipū: vt infe- rant dāna suis parz. Item d religiosis q dicūt aliqua p̄ba in sermonib; vel alibi vt retrahāt audicētes a solutōe decimaz. Item religiosi sicut et canonici regulares archidiaconi decani p̄positi plebani et alij clerici psonatus hntes: aut etiā qui cūq; p̄sbyteri qui audiūt leges aut phisicā. Item mulieres q dicunt vulgariē begine: et religiosi qui fouēt eas i illo sta- tu sūt excomicati. Item religiosi q accedunt ad studia sine licētia suorū paroz. Item re- ligiosis p̄cipit sub virtute scē obediētie sub interminatōe maledictionis eterne nei sermonib; suis parz suis detrahāt vel retrahāt alios ab ecclesiaz suarū fre- quentatione. vel indulgentias iconfue- ras p̄nūciant: et ne retrahant testatores

precept

a restitutioib; debitis aut legat; mfrictio
ecclesijs factis: nec legata vel debita aut
male ablata incerta sibi vel sui ordi; fra/
trib; v; p;uictib; i alioz p;udiciu; fieri vel
erogari p;curat nec absoluat queq; i casti
bus reseruat p;ape vel ep;is vel p;relatis
hm;oi: vt de p;uile. religi. in clementinis
Item sacerdotes q; sepeliunt i cimiterijs
re p;ter dicti corpora defunctorum i casti
bus no; co;cessis a iure: vel q; exco;catos
publice aut noiatiu; iter dictos: aut vsu/
rarios maifestos sepeliunt. exco;cati s;nt
Item sacerdos q; recipit oblatioes ma/
nifesti; furarij est susp;sus ab executioe
officij donec satisfaciatur arbitrio ep;is Idē
de ingressu religionis symoniace q; dant
vel q; recipiunt exco;cati s;nt. Et sic d; alijs
plurib; casib; q; i iure iuenire poter;

De exco;catōe minore.

Equitur de peccato eorum qui
contemnunt minorem exco;mu/
nicatōem z ideo non timent co/
municare cum exco;catis. licet co;munica/
cādo minorem exco;catōem incurant.
Notandum q; ille q; co;icat exco;cato.
prio peccat in seipm q; non cauet sibi
ab ipso q; habet morbum contagiosum
i quo videtur minus amare aiā suam
q; corpus. Q; si sciret se incurere lepra;
corpor; propter comestionem vna; vel lo/
cutōnem: et sic de alijs. q; cito accederet
ad exco;catum: cauet sibi ab exco;cato/
rū participatōe. Sed lepra; aiē quaz i/
currit non curat q; tū periculosior est q;
corporis. Item temporalia preponit ta/
lis aiē sue: q; si prohibitum sibi esset sub
pena vnius floreni ne loqueretur illi ex/
communicato caueret sibi a damno tē/
porali i quantum possibile ess; Sed ta/
men de gratia ch;ri et de aiā sua non ti/
met. Secundo peccat in eum cui com/
municat. quia cum ipse sit ifirmus vsq;
ad mortem: ipse aufert ei remedium.
vel saltem minus efficac reddit dum
confusionem ipsius minuit per quaz cor/
rigi debuit. Eccles. 4. Et confusio ad

ducens gloriam. psal Imple facies eor/
rum ignominia. z queratur nomen tuū
domine. Tertio peccat etiam in eum p;
cuius iniuria excommunicatio lata est:
quia aufert ei rem suam: id est emenda;
z satisfactionem. quia talis excommuni/
catus deberet cogi per talem ruborem
z verecundiam ad satisfaciendum proxi/
mo leso quam satisfactionem ille imp;e/
dit qui ei sic participat. Quarto peccat
etiam in patrem spūalem cuius senten/
tiā contemnit. Quinto peccat etiam in
deum quem in ministro suo contemnit.
Ipse enim potius priuari amat mensa/
dei: id est altaris sacramento q; mēsa ex/
communicati: z potius amat societates
excommunicati q; filiorum dei. ideo me/
rito i inferno erit socius diaboli. q; si ali;
quis pertinaciter participat exco;catis:
mortaliter peccat. **Queritur**
i q;bus casibus quis licite co;icat seu par/
ticipat exco;cato. Respondeo q; i q; q;
casibus. Primo quando q; loq;tur ei i
his que pertinent ad absolutōem v; ali/
as ad salutem aiē: lz alia verba icidēter
iterponat vt mag; proficiat. Secundo
q; cunq; aut orator. id est causa oratōis
vadens: aut peregrin; aut viator: vadēs
i terra; exco;catōrum deuenerit vbi non
possit emere vel non habere vbi emat: ta/
li datur licentia ab exco;catis accipiēdi
propter necessitatem. Tertio vxor exco;
municati excusatur a participatione cū
viro suo excommunicato. Quarto filij
excusantur a participatōe patris exco;
municati. Et hoc intelligitur s; m; Bul.
de filijs qui adhuc sunt in potestate pa/
tris z commensales patris. Alij vero fi/
lij extra domum patris existentes: non
excusantur. similiter serui et ancille q; an/
te exco;micatōem fuerunt in seruitio
illius dñi exco;micati. Quinto prope;
ignorantiā: cū quis ignorat illū esse exco;
catū. Quid aut si sciam habitu aliquē
esse exco;catū: h; actu no; aduertoz com/
municō ei. Rñdeo s; m; Bul. Si hoc fa

Sequarto

do subito non aduertedo: credo q̄ nō
 pecco nec excommunicatōem icido. **Q**
 Querit vtrū si excoīcatus intret eccle/
 siam alij teneantur exire. Rñdeo scdm
 Ray. si manifestū est illū eē excommu/
 nicatum etiā alij exire tenentur v̄l p̄cu/
 raē q̄ ille exeat. xi. q. iij. sicut apli. Quid
 si excoīcat⁹ intrat ecclesiam z sacerdos iam
 incepit missam. Rñdeo fm Ray. si est
 occultū: non debet dimittere officū. Si
 vero est manifestū. moneat eum publice
 vt exeat. Et si quidē non vult exire et sa/
 cerdos non inchoauit canonē: nō debet
 p̄cedere sed debet dimittere. Si vero p̄
 usq̄ ille intraret ecclesiam vel p̄usq̄ sa/
 cerdos eum videret iam canonez incho/
 auit: debet sacerdos p̄cedere in officio:
 ita tamē q̄ finito canone vel sumpto sa/
 cramento anteq̄ dicat cōmunionē mo/
 near illum q̄ exeat. Quod si non vult:
 potest sacerdos eum eijcere: z si non po/
 test reijci: in sacrificiam rediens dicat cō/
 munionem z reliqua que post canonem
 restabant. **Q** Queritur si quis
 assurgat vel reuerentiā exhibeat alicui
 excommunicato: v̄l inclinēt se salutanti
 se: aut moneat labia quasi resalutans
 eum cum tamē nihil dicat: quid d̄ illo?
 Respondeo scdm Guil. non incurrit ex/
 comunicatōem: quia pene non sunt ex/
 tendende sed restringēde. Unde q̄ veri/
 bo salutarur ab excommunicato non de/
 bet eum resalutare sed dicere pōt deus
 vos vel te emendet z hmōi. Sciendum
 q̄ quis scienter ab excommunicato mu/
 nus recipit inducendus est: vel q̄ in p̄/
 os vsus conuertat. Vel etiā benefa/
 ceret si ad ruborem inducēdum excom/
 municato remitteret. Fremytrum exco/
 municatis possit aliquid dari? Rñdeo
 fm Guil: q̄ pōt causa humanitatis z in/
 sustentatōe vite. scz qm̄ indigētes sunt: et
 hoc intelligesolū quo ad necessaria vite
 vt alimēta: vestes z hospitia. Sic tamē
 q̄ p̄ hoc nō dimittāt laboraē p̄ abso/
 lutoe. Sec⁹ si petat alia vt celsa: vt secu

rim v̄l fossorū z hmōi: que non sunt eis
 p̄cedenda. xi. q. iij. qm̄ multis. S; qd̄ si
 v̄rvocat excoīcatū ad mēsam nunq̄d v̄r/
 oz poterit ad ipam mēsam comedere;
 Rñdeo fm Guil. credo q̄ non. tñ pote
 rit ad aliā mēsam i eadē domo ita remo
 te q̄ merito posset dici q̄ nō comedat si/
 mul. Quid si i aliqua domo hospitarus
 sum ad mēsam z supueniarz ingerat se ex/
 comunicat⁹: nūq̄d teneoz surgere? Rñ/
 deo fm Guil. Si ē public⁹ excoīcat⁹: te/
 neoz surgere: nō obstāte cuiuscūq̄ scan/
 dalo. Si v̄o ē occult⁹ z nō possuz sine ei⁹
 nota: nō teneoz surgere. S; supuenien
 te publico excoīcato an ego teneaz exire
 de domo. Rñdeo fm Guil. nō: imo erz
 si scio publice excoīcatū receptū eē in ali/
 qua domo possum ibi hospitari si sit tā
 te capacitatis sic q̄ possū cōmunionē vi/
 tare. Nā licet mihi cū excommunicato in
 eadē camera comedere. h̄ nō in eadē mē/
 sa. Silt nec i eodē loco iacere. Quid si
 veniā inuitat⁹ ad aliq̄d festū v̄l p̄uuiū:
 z iuenio ibi publice excoīcatū: teneoz re/
 cedere. Rñdeo q̄ sic: nec debeo ibi epul/
 lari lz sedeat ad aliā mēsam. qz oēs talif
 cōueniētes ad festū v̄l cōiuuiū sil̄ inuicē
 cōmunicare dicunt. Q; aut sn̄a platoz
 valde horrenda est z contemnti val/
 de p̄culosa. ex hoc patz. quia constitu/
 it eum i inimicitia dei. Vñ exēplū legit
 q̄ Greg⁹ papa no⁹ q̄ndā diuitē excoīca/
 uit. Qui cū p̄tenueret excoīcatōez pa/
 pe tunc miraculo dei ciconie q̄ nidifica/
 runt sup domū ei⁹ recesserunt: z nidum
 transtulerunt ad domum alteri⁹. Qd̄
 vidit dictus contumaz z ammonit⁹ a co/
 gnatis suis q̄ h̄ idē cōsiderauerūt i cico/
 nijs. postea hūiliauit eoz suū petēs abso/
 lutoem. Et q̄ cito absolut⁹ fuit a sn̄a il
 la tunc dicte ciconie rediit z nidū suum
 supra domū suā reportauerūt. Itē aliq̄
 exemplū. legit q̄ i ecclesia sc̄i vincenti
 martyris multi passerēs solebāt intrāē
 z ecclesiam fedarez diuinū officū i pedie.
 Cum autē non possent excludi: ep̄s illē

precepto

loci eos excoicauit mortē comminās eis si eccliam deinceps intrarēt. Qui ab ecclia recedentes nunq̄ oīno eccliam intrauerunt: imo si aliquis aliquem capiari violent in eccliam ponat: statim moritur. **I**tem sciendum cum quāto conatur diligentia confessionē penitētiā tibi impositam debeas adimplē: qz negligētia z contēptus penitētiē inūctē facit confessionē p̄cedere non valere. **U**nd in hoc casu sicut in alijs quattuor casibus infrascriptis confessio est tibi iteranda. Pro quo sciendum q̄ sūt q̄rtuor casus communes z visitati i q̄bus doctores dicunt confessionē eē iterādam. **P**rimus ē p̄t enormitātē sceleris ob quā oportet peccatorē ad sup̄iorē remitti q̄ confessionē remissi audire debet z ab soluere: nisi malit alteri committere. tūc talis peccator tenetur illa peccata reiterare p̄ quibus missus ē ad sup̄iorem p̄ absolutōe. S3 p̄mus confessor d3 cum absoluere ab illis a q̄bus potest: nisi p̄fitens excommunicatus sit maiori excoimunicatōe qz tunc a nullo p̄cō p̄t absolui talis confitēs nisi ante sit absolutus ab excommunicatōe: qz scdm̄ doctores absolutio ab excommunicatōe debz p̄cedere absolutōem p̄cōz. **S**cōds casus propt̄ ignorātiā sacerdotis: v̄t p̄te quādo sacerdos ignarus est: querendus tunc ē sacerdos qui sciat ligare z soluere: z cum hoc discernere differentiam p̄cōz: z ei iterum confitendum ē v̄t licētia proprii sacerdotis vel autoritate superioris. Ex quo patet q̄ illi seipsos decipiunt qui ignaros z illiteratos sacerdotes querunt. **T**ertius casus est si p̄fessio nō fuit itegrā qz scient obticuit aliq̄ mortale peccatū: aut etiam si accessit cū voluntate ammōylteri peccādi. **Q**uartus si p̄tēp̄sit v̄t neglexit satisfaccere: z oblitus ē satisfactōem sibi iniūctā: Nā si sciret z eā implere vellet cū p̄a p̄tritoz cū bono p̄posito p̄fessus eēt: n̄ oportet reiterare p̄fessionē. Et itelligunt isti

duo vltimi casus quādo mutat sacerdotē. Si aut̄ ad eundē sacerdotē reuertit: tūc distinguendū est. qz aut recenter ac nouiter cōfessus est: aut iā de memoria sunt elapsa ab ip̄o sacerdote p̄ter diurnitatē t̄pis. in primo casu. s. qn̄ peccata p̄fessa adhuc sunt in memoria sacerdotis: tūc nō tenet om̄ia reiterare: s̄ solum illud peccatū qd̄ scienter obticuit. v̄t etiam illā fictionē q̄ cū voluntate amplius peccandi ad p̄fessionē accessit. Sed in casu secūdo. s. quādo peccata sunt elapsa a memoria sacerdotis: tūc tenet om̄ia reiterare etiā si decies esset p̄fessus z sp̄ aliquod peccatū scienter obticuisset: tunc oēs iste p̄fessiones sunt reiterande. qz p̄fitenti v̄nū peccatū mortale non dimittit a deo sine alio. **V**ersus. *Larga dei pietas veniā nō dimidiabit. Aut totum aut nihil te lachrymante dabit.*

Casus papales.

Ubi man⁹ v̄solētās mittit in clericum vel religiosum. vel q̄ mādat. vel factū eius noīe ratū habet: excoimunicati sunt z mittēdi ad papam. **I**tem incendiarij vel fractores ecclie siāz seu locoz religiosoz aut cimiterioz excoicati sunt ip̄o facto: z añ denūciatōne ab ep̄o absoluūtur: post denūciatōz nō nisi a papa **I**ncendiarij aliaz domoz nō religiosaz excoicandi sunt. **S**i ergo excoicati sunt z denūciati mittuntur ad papā. **I**tem de ingressu religionis symoniace q̄ dant v̄t q̄ recipiunt: mittunt ad papam. **I**tem q̄ phibent excoicatis z interdicitis ne moniti exeant eccliam om̄es excoicati sunt z mittēdi ad papā. **I**tem qui grauāt eos q̄ tulerūt sniam vel dāt licentiā grauādi eos q̄ tales litteras tulerūt ad papā. vel eos quoz occasione sunt plate snie. **I**tem q̄ falsificāt bullā vel lrās aplicas. **I**tem clericus p̄cipās sciēter z sp̄ote excoicato a papa in diuiniis excoicatus est z mittēdus ad papā.

Casus episcopales

Laspematores dei z scōrū. **I**tem

Se quarto

fractores votorum. Item periturus scilicet in iudicio. vel etiam qui recipit iuramentum illi quod scilicet false iurare. Item falsus testis in iudicio. Item sortilegi: et qui demones inuocant pro furto manifestando. Item qui carminant homines vel pecora vel qui crediderunt eisdem carminibus: et fecerunt se scilicet carminari: et sic de alijs diuinationibus quibuscumque. Item qui de florat virginem. Item qui committit adulterium. Item qui committit incestum cum consanguinea: et si committit cum consanguinea uxoris sue: a modo non potest petere debitum ab uxore: sed tenetur reddere. Item qui peccauit cum paganam vel iudeam. Item qui peccauit contra naturam commisit cum seipso vel cum alio vel cum bruto animali coeuit. Item qui contraxit matrimonium post votum castitatis emissum. Item qui contraxit matrimonium post sponsalia cum alia. Item qui clam destine contraxit matrimonium vel contra interdictum ecclesie. Et nota quod clam destina matrimonia duobus modis fiunt. Uno modo cum occulte et sine presentia testium contrahunt: ita ut exinde legitima probatio non appareat. Alio modo dicuntur clam destina cum sine solennitatibus contrahunt consuetis in facie ecclesie. Ideo autem clam destina coniugia prohibentur quia si talia contraherent discordes fierent. et cohabitatio sibi inuicem non esset. ecclesia eos compellit ad cohabitandum neque: id est necesse est in facie ecclesie habere: utrum autem foras ecclesie matrimonia contrahantur. Item qui vel qui peccauit aborsum vel sterilitatem sive in se sive in alia. Item oppressores filiorum ex proposito sine conatu. Item parentes qui negligenter pro uero aut baptismum decedunt. Item mulier qui concepit a non suo viro legitime. quem vir credens filium suum in primu dicitur aliorum heredem instituit. Item qui illicitate peccat quod vir non potest cognoscere uxorem suam. Item qui machinatur in morte legitime sue: et e converso. Item qui cognouit moniale consecratam vel non consecratam: sive fuerit virgo sive uero. Item mulier cognita a viro religioso. Item ille qui peccauit cum ea quam baptizauit

vel cuius confessionem audiuit. Item qui baptizauit puerum proptum absque necessitate: vel tenuit ad baptismum seu confirmationem. Item clericus seu presbyter cuius negligentia furtum sublatum est ab ecclesia. Item sacrilegi qui furtum committunt in locis sacris. Item violatores ecclesiarum seu cimiteriorum per effusionem sanguinis vel seminis. Item qui cum aqua benedicta vel chrisma te vel baptismate vel cum eucharistia vel alijs sacris vel sacramentis maleficia exercent. Item qui credidit hereticam prauitatem absoluedus est quo ad peccatum. sed non ab excommunicatione nisi a papa vel eius licentia. Item symoniacus in beneficio non curato. sed post resignationem quo ad peccatum: sed non quo ad dispensationem. Item qui celebravit excommunicatus quo ad peccatum: sed non quo ad irregularitatem. Item qui celebravit in altari non consecrato vel sine sacris indumentis vel non ieiunus. Item ordinatus ab alieno episcopo sine licentia proprii episcopi quo ad peccatum. Item clericus per saltum promotus quo ad peccatum: sed non quo ad dispensationem. Item qui luxurauit in ecclesia maxime consecrata. Item qui contra mandatum episcopi sepeliuit corpora excommunicatorum vel manifestorum usurariorum. Item usurarius cuius peccatum non dimittitur nisi restituat ablatum. Item omnis publicus criminofus. Item qui confectum falsum instrumentum. Item raptorem mulierum. Item falsarium litterarum vel monetarum. Item omnis homicida voluntarius vel casualis. Voluit tamen dominus decanus et capitulum bambergense. quod homicide et oppressores filiorum voluntarii et ex proposito mittantur ad papam et ad sedem apostolicam: propter horrorem criminis in terrorem aliorum: non tamen propter necessitates iuris. Versus de casibus papalibus. Ad papam feriens clericum. falsarius. vrens Ecclesiam. symoniacus celebrare ligatus. Iussu prelati nolens exire ligatus. Versus de casibus

precepto

episcopalis. Qui facit incestum: de/
florans. aut homicida. Sacrilegus. pa/
tris percussor. vel sodomita. Et voti frac/
tor. p̄iurus. sortilegusq;. Suscipiens fur/
tum. faciens symon. ordine sacrum Fal/
sum testificans. partum qui suffocat ei?
Raptor. adulterium. dans toxica. vel
fenerator. Accumbens pecudi. pueri ne/
glector alendi. Qui propum tradens
dominū macrare videtur. Furtum susci/
piens. es doris et ecclesiarum. Si quis
commisit maleficia cumq; sacratis. At/
q; heresis fautor. rapiens furtim sacra/
mentum. Si quis maiori manet ex ana/
themate vincens. Pontificem querat.
nec nō qui miserat ignem.

De ieiunio.

Bedire etiam debet libet̄er pre/
lato suo quilibet quādocūq; p̄/
cipit ieiunare sub p̄cepto. quia
quācumq; trāsgressus fueris ieiunium qd̄ ē
sub p̄cepto ecclesie sciēt̄er et sine causa et
ex p̄temptu peccas mortaliter. Secus
est si ex causa rationabili solueres ieiunium.
Unde queritur de pauperibus et
mēdicātib; vtrum obligēt̄ur ad ieiunium
ecclesie. Respondeo fm̄ Tho. sc̄/
cūda sc̄de. q. c. lviij. Si possunt habere
tātum simul q̄ sufficeret ad vnam come/
stionem nō a ieiunio excusant̄. Similit̄
et quādo p̄pter p̄cedentē inēdiam ieiunium
ferre nō possunt. Ex isto possum̄
elicere q̄ isti potius ad ieiunium obligant̄
qui habēt sufficiēt̄er comedere et bibere
et etatem et vires ad hoc. Quid de pere/
grinātib; et laborātib;? Respondeo fm̄
Thomā vt supra. Si pegrinatio et la/
bor cōmode possunt differri vlt̄ diminui
absq; detrimento: nō sunt p̄pter hoc ieiunium
ecclesie dimittēda. Si aut̄ immi/
near necessitas multū laborandi vlt̄ ma/
gnas dietas faciendū: si simul cū hoc nō
possunt ieiunia obseruari: nō obligatur
homo ad ieiunandum. Videt̄ tamen in/
talibus esse recurrēdum ad superioris dis/
pensationem: nisi forte nō esset consuetū

quia plati dissimilantes videntur anue/
re. **R** Quid de mulierib; p̄gnā/
tib; et lactātib;? Respondeo si necessi/
tas debilitat̄ corp̄alis impedit eas: nō
tenēt̄ur ad ieiunium. imo si timeat̄ p̄ba/
bilit̄ de piculo earū vel abortu nō solum
p̄nt h̄ tenent̄ solue ieiunium. sic; Buil. po/
nir: vtrū vxores p̄t̄ phibitionē viroz
debeāt dimittere vota: nō tñ ieiunia ab/
eccia p̄stituta. qz deo et eccie pl̄ est obe/
diendū q̄ hominib;. sed ieiunia que
vouissent sp̄ote illa p̄mittere possent
p̄pter phibitionē viroz. **S** Scie/
dum q̄ quilibet ad prompte obediēdū
suis superioribus merito debz induci p̄/
ter tres p̄rogatiuas ipsius obedientie.
Prima est. quia obedientia est via certa
salutis eterne. qz sicut p̄ inobedientiam
homo fuit expulsus a gaudijs parady/
si: ita per obedientiam certitudinaliter
oportet illuc redire. Unde figura hu/
ius legit̄ur de tribus magis qui per ali/
am viam reuersi sunt in regionem suam
vt exponit Grego. Secūda quia obe/
diēt̄ia est schala regni celestis et felicit̄/
tis eterne. Insuper est etiam clavis eter/
ne iocūditatis. quia sicut nobis p̄ inobe/
diēt̄iam aditus eterne iocūditat̄ clau/
dit̄ur: ita ecōtrario per obedientiam no/
bis aperitur. Tertia est q̄ platus est
in loco dei: et ergo subditus debet habe/
re platum quasi vicarium dei. quia tan/
tam mercedem obediēt̄ie accipiet qui p̄/
lato obedit in bono qd̄ iuberyt si deo in/
hoc obediūisset. **Uñ** et eis dicit dominus
Luce. x. Qui vos audit me audit: et q̄
vos spernit rē. **Uñ** etiam platos dñs
nominat de eos: Exo. xxij. Dñs non de/
trahes. **Uñ** subditis murmurantibus
moyses dixit Exo. xvi. Nō contra nos
est murmur vestrum: h̄ contra dominū
Ergo p̄tra platos non est murmuran/
dum. h̄ eis humiliter obediendum sic;
dño. **Uñ** Bern. Quicquid vice dei p̄/
cipit homo qd̄ sit certum non displicere
deo: hoc nō est accipiendum quasi p̄cedi

Se quarto

plac homo: h̄ quasi deus. ¶ Sec̄do patrem sp̄ialem honorare debem⁹ sibi de bitū iusticie integraliter psoluēdo. vt vi delictet sacrifices q̄n fuerit sacrificandū. et decimā prestes de oibus bonis tuis et etiā sibi psitearis q̄n fuerit psitendū

¶ Querit quō decime ⁊ talia sunt soluēda. Respondeo fm̄ Bui. lugdu neū. q̄ de meliorib⁹ sunt soluēda ⁊ non de deteriorib⁹ **¶ In Eccl̄. xxxv.** Nolī of ferre munera praua: nō em̄ suscipiet illa **¶ Itē Numeri. xvij.** Oīa que offert⁹ de decimis optima ⁊ electa erūt. Item de bent etiā solui absq̄ mora. vñ Exodi. xxij. Decimas ⁊ p̄mitias non tardabis offerre. Item integre sunt etiam soluen de hm̄oi. vñ Eccl̄. xxxv. Bono animo gloriā redde dō: ⁊ nō minuas p̄mitias manuū tuaz. Sed hic pauci sunt q̄ decimas sp̄ote ⁊ integre soluūt: cū tamen sit p̄ceptū **¶ Malachie. iij.** Inferte om̄es decimas in horreū meū. Seruātes at illud p̄ceptum in q̄tuor remunerantur. Primo remuneratōe temporalī: que est abundantia rerū. Secūdo remuneratōe corpali: que est sanitas corpoꝝ. ⁊ de his duob⁹ dicit Aug⁹. Si decimas dederis nō solum abundantia fructuū recipies: h̄ etiam sanitatem corpis consequeris. Tertio remuneratōe sp̄iali que ē adeptio p̄mior⁹ ⁊ peccatoꝝ venia. de his duob⁹ dicit Aug⁹. Qui sibi vult eternum p̄m̄ium p̄parare ac peccatoꝝ veniam p̄mereri: decimas reddat. **¶ In legit̄ exēplum.** Miles quidā in dādis decimis erat deuotissimus. habebat aut̄ vineā quandā que solebat ferre annuatim decem carrucas vini. tpe v̄eo quodam dicit nisi vnam carrucā vini Quo viso dicit miles. quod meū erat dominus mihi abstulit: ego illi portionem suam nō auferam. s. decimam p̄tem de decē carrucas: vade ⁊ da sacerdoti hanc carrucā quod ⁊ factum est Eodem tempore frater militis sacerdos quidam transiens iuxta vineam predictam refertam vuis

inuenit Et arguens fratrem de tāta negligentia collectōis vuarum quare tam diu cū collectura tardass⁹. Et miles estī mabat eum loqui talia ex quadam substantiōe. Tūc dixit sacerdos seriose vneam vuis esse plenissimā. Et sic inuentum est q̄ vberiores fructus tūc habuit q̄ habuerit aliquo āno preterito

¶ Tertio honorare debemus patrem sp̄ialem ei honorē ⁊ reuerentiā exhibēdo. ⁊ de hoc scribit̄ Eccl̄. vij. Honorifica sacerdotes ⁊ da eis p̄tem vt mandatum est tibi. Sed ve illis q̄ sacerdotes nō honorāt: h̄ ip̄is detrahūt ⁊ infamāt qui rursus crucifigūt filiū dei in semet ip̄is: vt ait ap̄ls. Nā quoties sacerdoti vel religioso detrahis toties spineam coronam capiti christi imp̄mis. quia ip̄i sunt caput ⁊ superior pars eccl̄ie militantis. Quoties autem ip̄is iniuriā facis toties ip̄m xpm̄ clavis p̄figis Quoties eis p̄uitiatus fueris toties in faciem xpi p̄p̄uis. quoties ip̄os exosos habueris vel dicta eoz exprobraueris: toties lancea latus xpi trāffigis. Unde cū xps ostēdere voluerit quātum istud peccatum detestetur: declarauit hoc in pena insolita quā dathan ⁊ abyron p̄tulerunt dū eos viuos terra absorbit p̄ eo q̄ ip̄is sacerdotibus insultauerūt et ignē alienū obrulerūt. Ex quo patet q̄ sacerdotes ab om̄ibus merito st⁹ honorādi p̄ter tria. Primo p̄ter tuā vtilitatem. quia per absolutōem te a peccatis purificant. ⁊ per sacramēta in eē gratie te cōfirmant. ⁊ regnum celozum per clauem suelinguētibi aperūt ⁊ referāt

Secundo ratione dignitatis: que tāta est q̄ suum creatorem mirabiliter creat. et pro humana salute immortalem hostiam consecrant. Tertio ratione potestatis. quia iram dei per oblatōem suā placant. ⁊ manū dei ad vltimū erectam quodāmodo immobilitant virtute oblationis pro te facre. Unde auctoritas. Sacerdos est sigillum dei: clauē

precepto

per celi: os ecclesie: sepulchrum xpiani-
marum: medicus: dignior angelis: gallus
excitans clamore suo a somno peccati.

Quod pater est honorandus triplici

Atrem celestem. scilicet supernaturalē
id est ipm deum pater omnino
tentem honorare debes triplici-
ter. Primo in seipso. Secundo in unico ei
filio iesu chro. Tertio in eius matre vir-
gine benedicta et gloriosa. In se siquidem
debes honorare celestem patrem triplici-

Primo sibi p omnibus beneficiis tam
donis naturalibus quam gratuitis devotas
et iuges gratiarum actiones referendo. ad
quod frequendum remonet scriptura p-

phetica dicente. Benedicā dñm in omni
tpe. Ad hoc etiam te monet tota natura

Videmus enim quod aviculae statim cantant
et creatorē suū laudant cum in aurore lucet
et diei diuinū beneficium sentiunt. Val-
de autē est absurdū quod ibi obmutescat crea-
tura rationalis ubi deo plaudent creatu-
ra irrationalis et iubilat. Ad hoc etiam te

excitat natura tua propria. nam in corpore
humano formavit natura tot membra ut
dicunt philosophi: quot sunt dies in anno.

Et ex hoc rationali instinctu informet
ut nulla dies transeat sine laude diuina et
gratiarum actione. **S**ecundo modo ipm
patrem supernaturalē honorare debes
omnes actiones tuas cogitationes et affecti-

ones in suam laudem et gloriam referendo
Ad hoc hortatur nos apostolus cum dicit
Colocē. iij. Omnia quecumque facitis in

verbo et opere: omnia in nomine domini
nostri iesu chri facite. Omnia scilicet ve-
stra dicta vel facta et cogitata in eius glori-
am et honorem referendo. Et ex hoc tue

actiones non censentur humane: sed potius
celices diuine: quia celicam formam
ipsis imprimis quando in eis solum di-
uinum honorem intendis. **E**ccontra deo
maximam iniuriam irrogat qui in suis

actibus intendit ostentationem propriam
aut complacentiam humanam. **E**xemplū
de illo qui arborem fructiferam planta-

uit in horto suo et alius sibi pro solentiam
surripit et in horto proprio reponit. Nam ar-
bor fructifera est bona voluntas per di-
uinam gratiam irrigata et fecundata: que

tot fructus bonos producit: quot actus bo-
nos et meritorios elicit: quā tunc de horto
dei euellimus et in horti diaboli tran-

splantamus quando de actibus virtuo-
sissimis de aliis donis nobis diuinitus con-
cessis superbum et nobis ipsis ascribimus:
vel per eorum recognitionem de laudibus de-

bitas non referimus. **T**ertio ipm ho-
norare debes cum pro omnibus et sup om-
nia diligendo. Ad quod potissime mo-
ueri debes ex eo quod tantis amoris bene-

ficiis te diligendo dorauit et puenit: nam
cum non esses de nihilo te creauit. Cum pro-
ditus esses: te proprio sanguine redemit
ut beatus esses: et seipm in laboris tui pro-

miū repromisit. **Gen. xv. Ego ero mer-
ces tua magna nimis. Ideo aures fuit
Aug. Te tam multiplici dilectione pro-uenit ut omnem ingratitudinem et repidita-tem sui amoris in corde tuo excluderet:**

ut si quandoque piguisset amare: iam non
pigeat reamare quod aut deo sit multum ac-
ceptum cum diligere et laudem eius in om-
nibus querere: et ei in omnibus tam in pro-

speris quam in aduersis semper gratiarum
actiones referre: et insuper ipsi homini multum
utile et salubre patet per illud exemplum
Legitur quod quidam monachus ordinis ci-

sterciensis fuit cuius virtute multum sanabatur
firmi: maxime ex contactu vestimentorum
eius. Qui cum interrogaretur ab abbate
que esset virtus miraculorum. **R**espon-

dit non pre ceteris fratribus laboro ieiunio
vel oratione. sed hoc vnum scio quod extolle me
non potest prosperitas nec frangere aduersi-

tas. Cui abbas. Non turbauit quod mi-
les quidam nuper grangiam nostram in-
cendit? Respondit non. **T**otum enim deo
commisi si modicum habeo cum gratiarum
actione recipio: si multum iterum gratias ago

Et cognouit abbas quod virtus tantorum
miraculorum esset amor dei: et contemp-
tū

Se quarto

rerum terrenarū **X** **C** Patrē celestē se-
cundo modo honorare debes ī filio ei⁹
bñdictoynico domino nostro iesu ch̄o
z hoc tripliciter. Primo saltem semel in
anno ipsum ad tuum hospitium iuitā/
do. Scias autem q̄ quotiēs deuote cō-
municas: totiens ipsum ad tuum hospi-
tium iuitas. **C** Sciendum q̄ quilibet
fidelis postq̄ ad annos discretionis p-
uenerit confiteri tenetur omnia peccata
sua: z cōmunicare saltem semel in anno
sc̄; ī pascha: nisi de consilio sui sacerdot⁹
vel ppter aliam causam rationabilē ad
temp⁹ abstineat: vt patet extra de peni-
z re. ca. **Dis.** Et q̄cunq; saltem semel ī
anno non cōmunicando statutum eccle-
sie pertinaciter violauerit peccatur mo-
tale incurrit. Secundo vt eius filius be-
nedictus ī sacramento altaris q̄libet chri-
stianus ad minus semel ī die libent⁹ vi-
deat z missam audiat: qz ex illa visio tri-
plex solatium hōi puenit. Primū est de
peccatis cōpūctio. Exēplū de petro: q̄
statim visu xp̄i post negatōem compū-
ctus fuit. z seipm hūiliter recognouit.
Et sicut quoq; contigit ex deuota contē-
platōe sacramenti q̄ peccator compū-
gitur: z peccata sic ei dimittunt. Exem-
plū de publicano: qui in contritiōe vera
dixit. Deus p̄pici⁹ esto mihi peccōri. Se-
cundū est q̄ angeli cū eodem hōie solēt
gratāter habitare. z talis homo pficit
rā ī donis spūalibus. sc̄; ī virtutibus q̄ ī
corporalibus. id est necessarijs corpor⁹.
Tertū q̄ tali hōi ī iudicio coras oībus
gratiarū actio maior a dom̄o referet: et
coram oībus ī celo acceptior familiarior
z dilectior erit. Tertio quādo cunq; ī
ecclesia vides corp⁹ xp̄i ī missa eleuari seu
ī via portari: vel et⁹ audis nolam aut cā-
panā ad eleuatōem pulsare: te ipsum fle-
ris genibus humiliter: z cum reuerēter
z deuote adores. Id est quod hortatur
ap̄ls philippē. ij. In noie dom̄i om̄e
genū flectatur. zc. Unde q̄libet non so-
lum quādo videt corpus xp̄i eleuari in

missa: sed et⁹ quādo non potest esse ī ec-
clesia p̄ laboribus suis z audit pulsus q̄
fit ī fra eleuatōnem corpus xp̄i debet ge-
nua sua flectere z deum humiliter inuo-
care. Unde legitur exemplū de hoc q̄ q̄
dam mulier a diabolo temptata laque-
um ad suspēdiū sibi p̄parauit. Que dū
cepta conaētur perficere: ecce p̄ eleuatō-
ne corpus xp̄i iuxta morem campanel-
lam audiuit. Tunc illa mulier flexis ge-
nibus deuote dixit. Aue iesu xp̄e fili d̄i
miserere mei. Et ecce mox trabs z funis
suspēdiū fracti sunt demonibus fugien-
tibus z dicentibus. Quia virtus presen-
tie corpus xp̄i te liberauit a temporalī
z eterna morte. **X** **C** Patrē celestē
tertio modo honorare debemus ī m̄re
sui filij benedicti. Que mater merito ab
omnib; hominibus ē venerāda: qz a dō
donata est in matrem omnib; hominib;
vt ip̄s in omnibus necessitatibus sub-
ueniat. Circa cui⁹ adiutorium quattuor
sunt cōsideranda. p̄mo q̄ efficacit ad-
iuuat: Secūdo vnde hoc habeat q̄ taz
potēs ē. Tertio qualit̄ adiuuat. Quar-
to ppter quid adiuuat. z hoc itō. qz p̄t
z sc̄t z vult. Ipsa enim habet ad adiu-
uandum posse: quia est mater omni-
potētie. Unde Bernardus. Data ē tibi
omnis potestas in celo z in terra: vt om-
nia quecunq; volueris valeas īpetrare.
Item habet adiuuandi sapientiam: qz
cognoscit defectus nostros et necessita-
tes nostras. Ergo dicitur mater sapiē-
tiaz agnitionis. Unde Eccl̄i. xxiij. Ego
mater pulchre dilectōis z timoris et ag-
nitionis z sancte sp̄i. Item habet adiu-
uandi velle: quia est mater misericordie
z bonitatis. Sciendum q̄ magnitudo
misericordie virginis marie ostenditur
ī hoc q̄ eius misericordia precellit om-
nium sanctorum misericordias in celo
viuentium. Unde assimilatur oliue cā-
pi que est omnibus patens z cōmunis.
Eccl̄i. xxiij. Quasi oliua speciosa ī cam-
pis. Nam omnibus personis miseretur

precepto

nobilibus: ignobilibus: sanctis: infirmis
diuitibus: et pauperibus: iustis et iniustis
iuuenibus et antiquis. Item omnibus
morbis et infirmitatibus subuenit si p
honore dei est et homo liberetur ab ill.

Unde sciendum quod sancti non iuuant
hominem nisi quantum deo placet et sa-
luti ipsius hominis expediens est. Ergo
credere diffinitive ut qui honorat illum
sanctum: vel quod hoc facit vel quod hoc dimittit
ad honorem illius vel illius sancti quod ideo
sibi hoc contingat vel hoc eueniat: hoc sic
credere est erroneum. Quod forte sic voluntas
dei est. ut non liberet a tali infirmitate vel
tribulatione vel necessitate. Et sancti non
orant pro nobis nisi in quantum cogno-
scunt deum se uelle eos exaudire. Quia
forte talis infirmitas vel talis necessitas vel
paupertas est tibi causa salutis: et preseruat
te forte a peccatis: aut forte deus ex mise-
ricordia sua uult sic punire in presenti pecca-
ta tua: aut per has tribulationes auge-
re meritum tuum. Unde Hugo de sancto
Victore. in libro de anima. Quos-
dam presciens deus multa peccare pos-
se flagellat in infirmitate corporis ne pec-
cent: ut eis felicitas sit frangi laboribus
ad salutem quam remanere incolumes ad da-
natorem. Unde Augustinus in libro de ci-
uitate dei. Deus cum aduersis rebus exagitat:
aut merita examinat: aut peccata casti-
gat: aut mercedem tibi eternam pro tole-
ratis malis temporalibus seruat. Et er-
go cum puer tuus infirmatur: aut aliquis
defectus habet: et tu imploras et iuocas
patrocinium alicuius sancti. committit hoc
debes deo et illi sancto utrum expediat:
et non diffinitive tenere nec credere si hoc
vel hoc faceres quod puer tuus propterea
liberaretur. Quia tu forte cum peccatis
tuis demeristi quod deus te punit in pue-
ro tuo ut per has tribulationes et occu-
pationes quas habes cum puero pecca-
ta tua cognoscas: et sic cum deuotione deum
iuoces: et merearis remissionem peccatorum.
Et tamen nihilominus sancti innocen-

ter honorandi sunt cum magna fiducia
quia meruerunt hoc apud deum quod pos-
sunt nobis subuenire in nostris necessi-
tatis. Item misericordia marie ostendit
dicitur pro alijs sanctis: quia iuuat in om-
nibus locis: in mari: in terra: in domo:
in campo: in mensa in lecto. Item in om-
nibus operibus diu nocturnis: de mane:
de sero: in iuuentute: in senectute: et sic de
alijs. Unde Bernardus. Virgo bea-
ta omnibus veniam petentibus miseri-
cordie sinum aperit: reus obtinet veniam:
egris medelam: pusillis corde robur: af-
flictiis consolationem. periclitantibus ad-
iutorium et liberationem. Unde Chry-
sostomus. O dulcis uirgo non est fas te
posse illum deserere: qui spem suam fi-
ducialiter in te ponit. Ex his patet ma-
gnitudo misericordie marie. aa

Circa secundum notandum uirginem ma-
ria hoc habeat quod tam potens est in ce-
lo et in terra. Respondetur quod hoc habet
triplici ratione. Et hoc patet ex eo quod quod
potest apud aliquem regem terrenum habere
magnum posse: aut ratione parente-
le: aut ratione gratie inuente circa illum
regem: aut ratione beneficii quod exhibuit
illi regi. Ista triplici ratione beata uir-
go apud regem celestem obtinuit magnam
posse. Primo ratione parentele: quia est
mater regis eterni. Et ideo merito ha-
bet magnum posse tanquam mater regis cele-
stis. Hoc signatus est. in Regum. in. ubi
dixit salomō. Bersabee matri sue Pete-
mater mea: neque enim fas est ut auertas fa-
ciem meam a te. Secundo habet magnam
posse ratione gratie inuente. Unde dixit ei
angelus in annuntiatione. Inuenisti enim
gratiam apud dominum. Et non tantum
apud deum inuenit gratiam: sed etiam apud
torum mundum. Unde Bernardus. Unde
dicitur Maria gratia plena: quia deo
angelis et hominibus est grata: deo pro hu-
militatem: angelis pro seruitutem: ho-
minibus pro fecunditatem. Tantam gra-
tiam apud deum inuenit quod eam ab eis.

Se quarto

no sibi in mēz elegit. **T**ertio tāta grāz inuenit q̄ oēs petitiōes eius exaudit. **U**n̄ ij. Regum. ij. **O**m̄e q̄d petieris a me: impetrabis. Illa vero dixit salomō matri sue: sicz x̄ps d̄t matri sue. **T**ertio h̄z magnū posterōne meritū. Quia ip̄a sup oēs puras creaturas merita cumulauit. **P**ro quo sciendū q̄ eius merita sūt nobilia magnaz multa. **P**rimo dico nobilia p̄t̄ imediatiōem. nā opera miscēdie q̄ nos iubemur pauperibus exhibē: ip̄sa imediate in ip̄m deum exercebat. **I**p̄sa enim cum lacte suo potauit z pauit. **H**ospitio vteri sui hospitaui: vestiuit euz humanitate. scz corpore: quod d̄ purissimo sanguine eius factum est cooperatione sp̄s̄ sancti. **F**acientem in cunis: pendētem in cruce tanq̄ in carcere visitauit: quia iuxta crucē stetit: z sepultuē eius interfuit. **S**ed quia opa miscēdie q̄ nos facimus pauperibz z exhibem⁹ ip̄sa imediate in ip̄m deum exercebat. **E**rgo eius merita sūt nobilioza merit⁹ nostris. **S**c̄do fuerunt eius merita magna p̄t̄ duplatam operatiōem. qz si mulz semel contēplatiōem z actionē exercebat. **N**am in eo q̄ nutriuit ih̄m necessaria corporis ministrādo: in hoc ip̄sa intendit deo: eius deitatē sublimiter contēplādo. **T**ertio eius merita fuerunt multa p̄t̄ continuatiōem: quia sine cessatiōe meruit: z merita cumulauit. **S**ed dicerēs: quō semp meruit: nōne aliq̄n comeditz bibitz z dormiuit? **R**espondeo q̄ illa oīa necessaria corporis ita discrete ordinauit: q̄ etiam cessando ab operibus z quiescendo semp meruit: et hoc ex feruenti charitate. **E**t hoc nō est mirum: quia nobis est possibile semp mereri in omnibz que facimus v̄l dimitimus. cum in gratia dei sumus z omnia ad deū referamus. **U**nd̄ apl̄s Ro. 8. **S**cimus qm̄ diligentibz deum omnia coopantur i bonum. **I**n hoc etiam precellimus sc̄tōs i celo existentes. qz nihil amplius mereri possunt. **S**z nos pos-

sumus in p̄sentivita semp mereri. **U**erbi gr̄a. **S**i comedis p̄t̄ confortatiōem nature: z cum gratiā in actione cibis tuus laudat deum: z sic comedēdo mereris coronā vite eterne. **S**i dormis intentione ea vt fortior fias ad surgēdū z seruendū deo dormiēdo mereris. **G**reg⁹. **S**omn⁹ sc̄tōz non vacat a merito. **I**tem si laboras manualiter ea intentione vt habeas vnde teyorem tuam z pueros de iustis bonis nutrire valeas. vt non indigeas furari: nec quicq̄ iniuste lucrari v̄l si laboras vt penitentiā. **A**de humano generi iunctaz pficias. **E**t quando cum qz haz trium intentionū vnam habes: z sic in gratia laboras: semp mereris in quolibet opere coronā vite eterne. **E**rgo pistoz non p̄t̄ pinsere panem quin si mereatur coronam. **S**imiliter faber sutor rusticus z sic de alijs laborantibz. **E**t pro vno die in quo fideliter laborasti habebis maius premium q̄ totus mūd⁹ valere potest. **U**nd̄ ps̄. **L**abores manuum tuaz qz manducabis. zc̄ **U**nde Bernardus de consideratiōe. **S**i labor occurrit merces inuitere vnusquisqz enim fm̄ suum laborē mercedē accipiet. **U**nde Ambrosius. **B**reuis hui⁹ laboris ē meta: sed corona p̄petua. **T**ertio sciendum qualiter beata virgo adiuuat. **I**p̄sa quidem iuuat hoīem in omni statu. scz in vita: in morte: z post mortē. **U**nde canitur de ea. **M**aria mat̄ gratie mater miscēdie. zc̄. **A**diuuat quidem in p̄sentivita tam malos q̄ bonos. **B**onos. scz eos in gratia confortando z eis gratiam augmentādo. **I**deo d̄r. **M**aria mater gratie. **M**alos vero ad misericordiā z penitentiā reducendo. **I**deo dicitur **M**ater miscēdie. **L**it̄a q̄d queritur. **U**trum ip̄a vel eius filius sit magz misericors. **R**espondeo q̄ filius eius: quia sicut est infinite potentie: sic est infinite miscēdie. **U**nde ps̄: **M**iseratiōes eius super omnia opera eius. **S**ed ip̄a dicitur mater miscēdie: quia semp m̄-

precepto

sericorditer agit. Sed filius eius est iustus et misericors in omnibus operibus. Ideo dicitur. Mater misericordie. Adiuuat etiam in morte ab insidijs diaboli protegendo. Ideo subditur. Tu nos ab hoste protege. Adiuuat etiam post mortem animas in suis manibus suscipiendo et in celum deducendo. Et ideo subdit. Et in hora mortis suscipe. **¶** Quarto propter quid nos adiuuat. Pro quo sciendum quod virgo gloriosa iureiurando teneatur obligatur nobis peccatoribus misericordiam et gratiam exhibere et nullo modo valeat a nobis continere misericordiam. Etiam si vellet iusto dei iudicio conuincit oportere gratiam nobis dare. Et hoc ostendit triplici ratione. Primo conuincit nobis gratiam exhibere propter ipsius gratiam uentorem. Humanum enim genus in lapsu primorum parentum gratiam perdidit: quam angelo restante Maria inuenit. Sic enim ait angelus ut habet Luce. p. Inuenisti enim gratiam apud dominum. In istum autem est tam in iudicio ecclesiastico quam civiliter qui rem alterius inuenit eirestituatur cuius erat. Et sic per iustam sententiam cogitur maria nobis peccatoribus qui gratiam perdidimus restituere uel nolit. Secundo cogitur nobis misereri propter maternum affectum: nam ex eo quod eius filius dignatur dicere esse frater noster. iuxta illud psalmi. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Item in euangelio dicit Christus Magdalene. Glade et dic ad fratres meos. Item ascendo ad patrem meum et patrem vestrum. Ex hoc iusta ratione cogitur esse mater nostra. Scimus autem quod omnis mater diligit filios suos. Unde sicut ihesus christus secundum deitatem naturalis est filius patris: et omnes electi filij adoptiuus. Sicut similiter ihesus christus secundum humanitatem est filius virginis marie: et nos eius filij ex materna affectioe. Hinc est quod Luce. i. dicit. Deperit filium suum primogenitum: quia primogenitus eius filius iusto ordine dicitur respectu

nostri qui post illum eius filij sumus. Ex hac autem materna affectioe cogitur habere curam nostri. Scimus quod omnis mater animalium volucrum serpentum etiam quantumcumque venenosam habeant ferocitatem: diligit tamen immo cogit diligere refectum suum. Quod si tam fortis est natura ut omnis creatura ex virtute materna cogit uelle bonum filiis suis: multo magis diuinus affectus in matre dei cogitur nos amare. quia filius dei qui in misericordia venit in eius uisceribus: immo qui misericordia dicitur et est. Ipse fecit eius uiscera in eternum misericordiam redolere. Hinc Bernardus. Qui pomum in manu habuerit per medium diem: per reliquam partem diei manns redolet odorem. Sicut similiter. quia misericordia que deus est in eius uisceribus nouem mensibus requieuit. ideo eius uiscera redolent misericordiam in eternum. **¶** Tertio cogitur nobis misereri ex filij recommendatione. Ad hoc enim elegit filius marie tempus et locum aptissimum quo nos recommendaret matri: hoc est tempus passionis et locum passionis quo dixit. Mulier ecce filius tuus: ut ex loco et tempore ipsam recommendationem ei profundius inculcarent. Nam nomine iohannis qui interpretatur gratia: omnes peccatores conuersi ad dominum intelligunt quod in illo loco et tempore matri recommendare uoluit: ut cum ira dei iusto dei iudicio egredere ad puniendum et damnandum peccatores: ipsa memor loci et temporis passionis pro nobis affectuosius interpellaret ac si in illa causa seu recommendatione filius eius ei diceret illud Esate. xvi. Absconde fugientes et vagas ne perdas. ac si diceret. Et de mater oculis cordis et corporis quos quantum et qualia pro peccatoribus patior. et eos tibi habeas recommendatos. Licet hec multa et magna sit valde misericordia matris christi super peccatores tamen maior est misericordia filij: ut patet quia ipse est misericordia habens misericordiam essentialiter in infinitum: affectus

Sequinto

sius cupiens nos saluari q̄ damari.
Et ideo matrem sue passioni interesse vo-
luit: vt per suam intercessionem cui nō
est fas aliquid denegare occasionez ha-
beat miserendi. **Q̄** aut̄ **M**aria sollici-
ta sit reconciliare peccatores: patet p̄ ta-
le exemplū ee. **C** Fuit quidā peccator
volens ire ad peccanduz. ad altare bea-
te virginis stabat salutans eam angeli-
ca salutatione. Quia modus eius erat
quandocunq̄ poterat altare vel imagi-
nem virginis salutauit. Quod cum face-
ret: vidit imaginem eiusdem virginis q̄
sup altare erat viuificari cum puero quez
tenebat. Viditq̄ sanguinem fluē d̄ pu-
ero in gremiū eius: sicut fluxerat de vul-
neribus christi in cruce. Quod cum cer-
neret obstupefactus est dicens. **O** dñā
quis fecit hoc? Et beata **M**aria respondit
Tuz ceteri peccatores qui amplius cru-
cifigitis me et filiū meum q̄ fecerant iu-
dici. **V**olebatq̄ **M**aria sanguinez puē ter-
gerez restringere: sed nō poterat. Et pec-
cator ille conuersus ad imaginem dixit
O mater misericordie intercede p̄ me.
Et illa **V**os peccatores vocatis me ma-
trem misericordie qui non cessatis face-
re me matrem miserie et tristitie. Et ille
Non sic p̄issima domina loquere: h̄ me
memento aduocatam peccatoz te essez inf-
cede pro me. Et mater ad filiū. **O** p̄s-
sime fili amore mei miserere huic pecca-
tori. Et filius. **N**ō mater. **N**ec grauari
debes q̄ te non audio: quia ego rogauī
patrem meū p̄mo si possibile foret aliter
humanum genus saluari transferret a
me calicem passionis. Et noluit audire
me. Et mater. **O** fili memento q̄ te ma-
terno amore foui et alui verberibus et pec-
tore meo. et cōdona huic peccatori. Et fi-
lius. **O** mater ex iusticia tibi ostendo q̄
exaudire te non teneor. Et mater. **N**ō
in iusticiam causemur: sed ad misericor-
diam confugimus. Et ergo p̄pter tuaz
misericordiam miserere huic peccatori.
Et filius: rogauī ego secūdo p̄rem meū

vt si possibile foret alio modo gen⁹ hu-
manū saluari trāfferet a me calicē passi-
onis et nō audiuit me. Et mater. **O** fili
memento laborū quos sustinui tecum: et
dona mihi istū peccatorē. Et fili. **O** ma-
ter noli grauari q̄ te nō exaudio: sed me-
mento q̄ tertio rogauī patrē meū vt trā-
ferret a me calicē passionis et nō exaudi-
uit me. Et pia mater deposuit filiū et vo-
luit p̄cidere ad pedes eius. Quod cer-
nēs filius inq̄t ad eā. Quid est mater
q̄d facere vis? Et illa. **T**andiu ad pe-
des tuos cū peccatore iacebo quousq̄
ventā ei cōcedas. Et filius. Absit hoc
mater: sanctū est in lege diuina q̄ fili⁹
debet honorare matrē. Et iusticia con-
cludit. q̄ ille legem debet implere qui le-
gem dedit. cum aut̄ ego sim filius tuus
et tu mater mea te honorare volo in isto
peccatore: et sibi p̄pter te omnia peccata
indulgeo. et sic pax erit inter me et eum.
et in signum pacis osculet̄ vulnera mea
Et sic peccator osculando sanauit om-
nia p̄i christi vulnera.

De quinto p̄cepto

Non occides. **I**n q̄ pre-
cepto phibetur homicidium
a quo peccato p̄mo debet co-
hibere homines hoc q̄d ipm
est contra naturam: Docuit em̄ natura
ai alia q̄ deberēt diligere ea que s̄t eius-
dem speciei cum ipis. **U**nde **E**ccl̄. xiiij.
Omnē animal diligit suum simile. **U**n-
mirum est quomodo homo vult occide-
re suū simile scz alium hominem. cū na-
tura doceat vnum lupū amare alium.
Sic similiter intelligendū est de homi-
ne q̄ naturaliter et ex instinctu nature de-
beret diligere alium hominē sibi similez
Un̄ **A**restoteles octauo **E**thicoz. **O**m-
nis homo omni hominī naturaliter est
amicus. Ergo talis peccat cōtra natu-

precepto

ram humanam ei indicam. Insuper peccat contra rationem humanam. Dicitur enim ratio hominum quod non deberet facere aliquid quod sibi odit fieri. ut in *Jobie. iij.* Unde cum ipse homo super omnia naturaliter abhorret mortem. ideo ipse super omnia cauere debet ne mortem alii inferret. Unde in *metator secundo de anima.* Omnia natura desiderat permanentiam et esse. Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato: quia peccatum hoc diabolicum est et diabolo assimilatur. Unde *Jobis. viij.* Ille homicida erat ab initio. Diabolus ab initio homicida fuit suus ipsius: et consequenter Ade et Eue et totius humani generis. Unde *Augustinus.* Diabolus est humani generis inimicus inuictor mortis. **B** Tertio deberet cohibere. quia est unum de quatuor peccatis quae dicuntur ad dominum clamare. Et primum horum peccatorum est oppressio puerorum innocentium. Unde *Erodi secundo.* Ascendit vox filiorum israel ad dominum. Ergo summe cauendum est cultibus: ne pupillos et orphanos et viduas innocenter opprimat vel eis aliquam iniuriam faciat. Secundum est peccatum sodomitarum. Unde *Ben. xviij.* Clamor sodomitarum et gomorreorum multiplicatus est. Tertio detentio mercedis mercenariorum. Unde *Jacobi ultimo.* Ecce merces operariorum vestrorum que fraudata est a vobis clamat. et clamor eius introiit in aures domini sabaoth. Quartum est homicidium proximi. Unde *Benef quarto.* dixit dominus ad *Layn;* Ecce vox sanguinis fratris tui *Abel* clamat ad me de terra. Sic ita potest deus dicere ad quemlibet homicidam. Ecce sanguis innocenter a te effusus clamat ad me de terra requirens vindictam super te. Item patet ex hoc quod sit unum de maximis peccatis occidere proximum et innocentem. quia dominus maledixit terre que aperuit os suum et recepit sanguinem *Abel* fratris *Layn.* Si autem terra est maledicta a domino que sangui-

nem innocentem recepit: quid tunc de illo erit qui sanguinem innocentem effudit. Ergo merito dicetur occisoribus in iudicio extremo. Ire maledicti in ignem eternum etc.

Quod homicidium sit duplex. **L**

Sciendum autem quod homicidium est duplex. scilicet corporale et spirituale. **C**orporale committitur

manu vel facto. et hoc quatuor modis. **P**rimo modo iusticia dictante. ut cum iudex reum iuste damnat. vel minister taliter damnatum occidit. Unde queritur. utrum iudicio liceat occidere malefactorem. Respondeo secundum sanctum *Thomam* secunda secunde. q. lxxij. Sicut pro salute totius corporis preciditur laudabiliter membrum putridum: sic malefactor qui est corruptivus aliorum. laudabiliter occiditur ut commune bonum conservetur. Si tamen hec occasio fieri a iudice vel ministro liuore vindicte vel delectatione fundendi sanguinem humanum: licet iste malefactor iuste occidatur: nihilominus iudex vel minister mortaliter peccat. Similiter si minister hoc facit pro aliquo questu quem exinde se consequi speraret. Similiter autem ambo scilicet iudex et minister peccant mortaliter si reum occidunt iuris ordine non seruato: hoc est si occidunt sententia iustitiae non condemnatum. Et hoc probatur. xxiiij. q. iij. paragrapho penultimo. et q. v. miles. et ca. cum minister. **Q**ueritur utrum liceat priuatae persone occidere malefactorem? Respondeo secundum sanctum *Thomam* ubi supra. non licet. sed solum illi cui communitatis cura commissa est. sicut principi vel domino terre habenti publicam auctoritatem non autem alicui priuato. **S**ecundo modo fit homicidium necessitate instigante. Sed tunc distinguendum est hoc modo. quia aut illa necessitas bene potest satis faciliter evitari. puta cum quis

Sequinto

potest euadere insequētem se hostē. tūc reus est homicidij z tāq̄ p mortali peccato debet agere penitētiā. Aut ē necessitas inuitabilis: puta si q̄s occidit insequētem se non ex odij fomite. sed ex dolore animi. quia aliter nō potuit periculum occasionis euadere. z talis nō peccat nec astringitur ad penitentiā nisi ad cautelam ppter ambigū dubietatis. quia potest timere ne illum occiderit motus ex indignatōe vel iracundia: vel libidine vindicte: z nō ex sola necessitate defendēdi se. ideo interiorē sp̄ debz agere penitentiā: z suis peccatis ascribere q̄ in tantam venit necessitatē: z in hoc concordat Banfredus z Hostiensis. Sciēdum tamē q̄ quis p cōseruatōe p̄rie p̄sone liceat in inuitabili necessitate aliū occidere ne ip̄e occidatur. hoc tamē nullatenus est licitū p cōseruatōe rerū temporalium: quia vita p̄rimū est p̄ferēda rebz fortune. **T**ertio hoc homicidijū corporale fit casu. sed ibi distingue. quia aut dabat operā rei licite aut illicite: puta si p̄iciebat lapidem vel iaculum siue in ludo siue p corpis exercitio versus locum vbi p̄sueuit esse transitus hominū: reus est homicidio. vt patz p̄. q. i. merito. Et irregularis efficitur. vt patz p̄ Innocētiū sup ca. exhibita. Si vero dabat operam rei licite: puta si pulsauit z baculus cadēs interfecit aliquem vel occidit eū nō imputat ei. Vel si quis secans arborē z arbor cadēs fortuitu aliquē occidat: nō est culpabil. qd̄ verum est si fiat in p̄iuato loco z adhibeat veram z plenam diligētiam. s. circūspiciēdo se z alte clamādo q̄ sibi caueat: alioqn̄ sibi imputabit vt patz dist. l. hī qui arborē. Quid de parētibz in q̄rum lectis puuli inueniuntur mortui Rñ deo fm̄ Raymūdum. Si mors interuenit graui eorum culpa p̄cedente atq̄ negligētia: grauis est eis penitētia iniungēda. Si autē leuis culpa p̄cesserit: nō grauis penitētia est eis iniungēda. Si

autem nulla p̄cesserit negligentia vt culpa de iure nō sunt puniēdi: tamē ad cautelam ppter ambiguum est eis aliq̄ penitētia iniungēda. Concordat Hosti. et addit q̄ monēdi sunt parentes ne pueros teneros secum in vno lecto collocēt: ne forte opprimātur. ij. q. v. consulisti. Quid dicēdum est de custodiētibz infirmorum qui ad eorum peritidē vocauerūt minutorē vt minueret eis sanguinem: vel dederūt eis vinum: vel non bene custodiūt eos ita q̄ ip̄i mortui sunt. Respōdeo fm̄ Bui. In omnibus talibus quādo bona fide fiūt nō debet aliquis de facili scrupulosam p̄sciētiam habere: nisi sit euidēs culpa aut negligētia dissoluta z certum sit q̄ inde mors p̄ueniret. tunc irregularitas contracta est. **Q**uarto homicidijū corporale cōmittitur volūtate z p̄pria iniquitate impellēte: puta si quis ex odio vel liuore vindicte aliquē occidat. z tūc sine omni distinctōe dicēdum est q̄ tale homicidijū volūtarium semp̄ est mortale peccatum z enorme. Querit̄ vtruz magis peccet qui occidit iustum q̄ qui occidit peccatorem. Respōdeo fm̄ sanctū Tho. scd̄ a scd̄e. q. lxxij. sic. Et hoc quadruplici rōne. Primo quia nocet ei quē plus debet diligere. z ita magis agit cōtra charitatem. Secūdo quia iniuriam infert ei qui est minus dignus z ita magis cōtra iusticiā agit. Tertio q̄ p̄uat cōmunitatē maiori bono. Quarto quia p̄temnit deū in iusto hoīe. Luc. x. Qui vos spernit me spernit. Item quia fideles sunt filij dei. i. Joh. iij. Videte qualem charitatē nobis dedit deus vt filij eius noīemur z simus. Igit̄ qui aliquē fidelem occidit: filiū dei occidit. qd̄ constat immānissime scurritatis esse. Quō ante p̄spectū dei stare audebit qui fratrem eius occidit. Querit̄ vtrū occidere aīalia sit peccatum. Rñ deo fm̄ Tho. vbi supra: nō. quia nullus peccat vtendo re sua ad hoc ad quod est ordinata.

precepto

Generalit̄ aut̄ plantet̄ aſalia p̄p̄ hoīes
 ſit: Querit̄ utrū mlieri liceat ſcipam oc
 cidē p̄p̄ ſtuprū v̄l adulterū v̄rā dū Rū
 deo ſm Tho. vbi ſup̄ nō. qz nō debz in
 ſe cōmittere crimen maximū v̄viter mi
 nus crimen alienū. Nō eſt em̄ crimē mu
 lieris ſi ei violentia iſeraſ. Et itez forni
 catio vel adulterū min⁹ p̄cēm eſt q̄ ho
 micidū. p̄cipue ſuſp̄ius q̄ eſt periculo
 ſiſſimū. Quia nō reſtat t̄p̄s v̄r p̄ peniten
 tiam erp̄iet. Sed hoc eſt v̄ez q̄ potius
 debet ſe violent p̄mittere occidere q̄ in
 p̄cēm fornicatōis voluntarie incidere.
 ¶ Sciendū q̄ occidere ſcipm̄ eſt p̄cēm
 mortale: v̄r p̄bat Thomas ſc̄da ſc̄de .
 q. lxxij. quadrupl̄r Primo quidē q̄a eſt
 p̄tra naturalem inclinātōem qz vnaque
 q̄s res ſcipam nitit̄ conſeruare quantuz
 in ſe eſt z p̄t. Sc̄do qz eſt cōtra charita
 tem qua hō tenetur ſe diligere. Tertio
 eſt iniuria cōmunitatis: qz quilibet ho
 mo pars eſt cōmunitatis. Quarto qz ta
 lis in deū peccat: ſicut q̄ alienū ſuū inter
 ficat peccat in d̄m. Ideo qz nullo mo
 do licet illud v̄t miſeriaz p̄ſentis vite q̄s
 euadat. naz ſinis oīm terribiliū ē mors
 ſm p̄hm. Item nec p̄pter vindictaz ali
 cui⁹ peccat in ſcipō lz ſe occidere Quid
 de his qui ſcipos mutilant: Rū deo nō
 licet mēbrū ſanū p̄cidere Et quidē ſi ta
 lis mutilatio fiat ex impatientia alicui⁹
 iſſimilitatis. aut etiā credebat obſequiū
 p̄ſtare d̄o v̄t putat v̄t caſte viuēt nihil omī
 nus talis grauiter peccaret qz non licet
 aliquo mō mēbra p̄ſcindere ad v̄tā dūz
 periculū anīe ſue p̄cēm: qz ſaluti ſp̄ū ali
 ſemp̄ p̄t aliter ſubueniri: cū p̄cēm ſubia
 ceat ip̄i voluntati. Ergo tales homicide
 ſuſp̄ius iudicant̄: z tal̄ repellit a p̄mori
 onez receptōe ſacrorū ordinū. Sec⁹ eſt
 ſi mēbrū putriduz ideo abſcīdant a ſe
 vel ab alio: qz eſt corruptiuuz corp̄is: qz
 tunc licitū eſt p̄ſcindere: de voluntate t̄n
 eius cui⁹ eſt mēbrū aut illi⁹ ad quē p̄ti
 net curare de ſalute illi⁹. ¶ Quinto
 homicidū corp̄ale cōmittit̄ a lingua

z hoc primo. ſz p̄cipiēdo ſicut herodes
 occidit oēs pueros qui erant i bethlees
 tude. Matth. ij. Vittens occidit oēs
 pueros qui erant in bethleem z in omni
 bus finibus eius: non q̄ manu eos occi
 derat. ſed quia iuſſit z precepit. ¶ Se
 xto cōmittit̄ conſilio: puta cū quis altēi
 ſuadere vel rogat homicidū facere: oſten
 dens ſibi utilitatem ſequentem ex homi
 cidio tali Et talis ſm Innocen. eſt reus
 homicidij: z cū hoc irregularitatem incur
 rit. Nec intereſt ſi ille cui dat̄ conſilium ſta
 tim occidat vel diu poſtea t̄p̄e interiecto
 niſi interim contrariū ſua deret: z primū
 conſilium reuocaret. imo quod plus eſt
 oportet q̄ illi denunciet de cuius morte
 contractum eſt q̄ ſibi caueat: niſi p̄bab̄
 liter credat q̄ poſt reuocationē conſilij ille
 cui dedit conſiliū reuocet a p̄ſito occi
 dendi: v̄t dicit Inno. Laute t̄n ne quē
 q̄ p̄dat. Sic cayphas chriſtus occidit
 dando conſilium de morte eius Joh. xi
 dixit. Expedi vobis v̄t vnus moriatur
 homo p̄ populoz non tota gens pereat
 ¶ Unde Auguſtinus. Non ſolum illi ho
 micide ſunt qui manu homines occidūt
 ſed etiam illi per quorū conſilium frau
 dem z exhortationem hoīes extinguuntur
 Et ad iſtud duplex homicidū de
 ſcernendum quidam euangeliste dicūt
 ſeu tradunt chriſtum eſſe crucifixum ho
 ra tertia: alij dicunt hora ſexta Quia iuz
 dei ſuis prauis conſilijs machinātes in
 mortem chriſti ipſum linguis crucifixe
 runt hora tertia. Militres vero hoc fa
 cto impleuerunt hora ſexta. Septimo
 committitur ſeu fit deſenſione ſeu anī
 mo defendendi eum qui homicidū p̄
 petrat. Nam ſm Henricuz de firmaria
 Si quis vadit ad interficiendum aliu
 z ſcipm̄ illi ſcienter aſſocias: nō tamē ip
 ſum incitas ad homicidū perpetrā
 dum: nec ſuper hoc aliqua verba euz eo
 habuisti nec ipſe tecum: immo tu ſibi ex
 anīmo hoc diſſua diſſi: licet tibi acquieſ
 cere noluerit. Et nihilominus tu de ip
 ſo

De quinto

so timens te ipsi associas eo animo ut si forte ille insequeretur cum tu cum defen-
deres: et sic occidit alium per te associat?
Et in hoc casu dicit Hostien. q. talis est
homicida necynquam poterit ad ordi-
nes promoueri. Et sic intellige q. sola de-
fensione committit homicidium. **O**cta-
uo committitur tradendo proximum in mortem
sicut iudas christum: de quo dicit Barth.
26. Querebat oportunitatem ut eum trade-
ret. Et tales traditores cum iuda dam-
nabuntur: et rei erunt in sanguine innoxio
sicut iudas in christo. **N**ono committit
iudicando iniuste aliquem ad mortem. Sic
pylatus occidit Christum: de quo dicitur
Luce. 23. q. ad iudicauit fieri petitio-
nem eorum. Ne illis falsis iudiciis q.
propter munera vel fauorem iudicium et ius-
ticiam peruertunt: quia enormiter pec-
cant in christum qui est veritas et iusticia.
Unde Isidorus de summo bono. Non
est persona in iudicio consideranda: sed
causa. Qui consanguinitatis et amicitie
faueoris siue inimicitiarum occasione iu-
dicium peruertunt sine dubio in christum
dominum qui est veritas et iusticia peccato no-
scuntur. Unde Chrysostomus. Facile
deuiat a iusticia qui in causis non deus
sed hominem formidat. Hoc patet in
pylato: qui christum multis modis et vijs
nitebatur liberare: sed postmodum fina-
liter ex timore humano iniuste ad mor-
tem sententiauit. **S**ciendum q.
iudicium non licet vendere iustum iudicium
Unde Augustinus. Non debet iudex
iustum vendere iudicium: non testis ve-
rum testimonium: licet vendat aduoca-
tus iustum patrocinium et iuris perit re-
ctum consilium. Ergo grauiter peccant
qui iusticiam exequi nolunt. nisi accep-
tis antea muneribus. Et tales quando-
q. confunduntur hic et in futuro. Un-
de legitur q. quidam iniquus iudex ni-
hil voluit facere iudicium nisi antea acce-
ptis aliquibus muneribus. Et cum que-
dam ydria quandam causam habuit:

quam iudex et continue prolongauit.
Tunc ipsa fuit conquesta cuidam bono
viro q. dixit ei. Ipe tibi non faciet iudi-
cium nisi ei manus inungas. Tunc illa
mulier accepit pinguedinem butyri et co-
ram omni populo presenti in iudicio ad iu-
dicem accessit: et ei manus inunxit. Qui
indignanter dixit. Cur mihi maculas ma-
nus? Et illa. Quia mihi dictum est q. non
habeo finem nec expeditioem cause mee:
quam mihi in diu praxistis nisi yngeretis vo-
bis manus. Et sic ille confusus coram om-
ni populo stetit. et ei ex verecundia iudici-
um fecit. Item sciendum q. iudex iniuste iu-
dicans puniendus est a superiori suo ut
exemplo eius alij timeant tale facinor-
plius committere. Unde legitur q. qui-
dam rex perlarum cum deprehendisset quon-
dam iudicem suum iniuste iudicasse eum
iussit excoari: et sellam iudicis cum tali
cute cooperiret iudex futurus continue
memor fieret supplicij et timeret iniuste iu-
dicare. **S**ciendum tamen q. non fa-
ciliter homo iudicandus est ad mortem:
qui est nobilissima creatura. Unde Ari-
stoteles de regimine principum. Nobil-
limum animalium est homo caue ef-
fundere sanguinem humanum. Unde
etiam Augustinus de spi. 21. Late di-
gnitatis est humana conditio: ut nullum
bonum propter summum bonum ei sufficere
possit. Unde Bernardus in sermone. Fe-
cit deus hominem secundum corpus egregiam
creaturam: sed secundum animam magis: ut pro-
ta imaginem creatoris insignem: rationis par-
ticipem: beatitudinis eterne capace. Ergo
tal nobil creatura non leuiter est delen-
da. Hoc isti deberent attendere q. homines
quasi pullum galine occidunt: et modicum
estimant effundere sanguinem humanum:
et occidere hominem. Cum tamen deus lo-
quitur per Ezechiel. c. xviii. Nunquid vo-
luntatis mee est mors impij dicit dominus et
non magis ut auertat a via sua et uiuat.
Ergo quoniam esset spes probabilis de emenda-
tione melius esset hominem viuere et se emen-

precepto

tere: et peccata sua per satisfactiones de
lere: quod sic leuiter et facilius occidere. In
signum huius dicit dominus per Ezechiel
18. Nolo mortem peccatoris huius. et
ego illi qui ita atrociter homines cruciant et
puniunt: et ita in misericorditer sententiatur
et iudicant: timere deberent illud dicitur
Jacobi. 9. Iudicium ei sit sine misericordi
dia: qui hic non facit misericordiam. Et
illud dicitur apostoli. Quo iudicio alium iu
dicas: teipsum condemas. Et super omnia ti
mere deberet dicitur christi quod habet Luce
vi. Eadem mensura qua mensi fueritis
remittetur vobis. **D**ecimo committit
hoc homicidium non liberando primum a
morte. Unde querit vtrius quilibet tenet
liberare primum a morte. Rudes quod sic. quod
quilibet ex debito charitatis tenet repel
lere iniuriam a primo liberare eum a mor
te vel defendere eum cum potest: alias erit re
homicidium. Et ista veritate docet euiden
ter instinctus naturalis in brutis animalibus:
ut patet de delphinibus put dicitur phis
xi. de animalibus. Similiter patet in porcis
qui sibi mutuo subueniunt. et unus nititur
alium liberare. Non tamen quilibet tenet per
tali liberatione alterius periculo mortis se ex
ponere: sed solus aude tenet ad hoc et
manu armata. Qui autem ex charitate
hoc faceret: opus perfectionis exerceret.
De persona priuata dicit magni docto
res quod si credat quod hominem solo verbo pos
sit liberare a morte iniusta quod tenet face
re verbo: veritatem facto tenet impedire si
possit efficere sine periculo.

Homicidium spirituale octo modis
committit.

Homicidium spirituale quo quis
interpretatur dicitur homicida com
mittit octo modis. **P**ri
mo quod deus committit in corde primum odi
endo: de quo prima Iohannis. 15. Omnis qui odit
fratrem suum. homicida est. Et satis quoniam
omnis homicida non habet vitam in se ma
netem. Glo. ibidem. Et si viuens in ho
mines viuere cernit: in perpetuum tamen cum

demonibus condemnabitur. Et istud
homicidium tanto grauius est corpora
li homicidio: quanto anima que per in
dium occidit est prestantior corpore: quod
secundo patet ex hoc quod homicidium corpo
rale est quo homo interficit alium per
indiam autem homo perimit seipsum. et
ideo quanto nequius est hominem in
terficere seipsum quam alium: tanto detesta
bilius est homicidium spirituale corpora
li. Et isto modo tam pueri quam mulieres
iudeorum christum crucifigentium facte sunt ho
micide: odientes dominum iesum christum. Et si
militer hodierni iudei sunt homicide christi
hoc modo. Homicidium quando sit pec
catum mortale vel veniale patet infra. xiiij.

Secundo committit involunta
te: scilicet spirituale et bone voluntatis
propositum suffocando. Nam quatenus
in te bonum conceptum tibi diuinitus
inspiratum per negligentiam et contem
ptum extinguis: totiens diuinum fetum
manu gratie diuine in te plantatum vo
luntarie iugulas et perimis. Quia anima
cuiuslibet hominis est sponsa christi: quod
tunc ab ipso impregnabitur quando bo
na voluntas et bonum propositum con
cipitur. Tunc idem conceptum occidit
quando bona voluntas per negligentiam
et contemptum ad effectum non produci
tur. **T**ertio committit verbo
et ore proximo suggerendo mala que sunt
contra deum et salutem. Ideo christus
dicit de diabolo ut habetur Iohannis.
viiij. Ille erat homicida ab initio. Unde
de Augustinus super Iohannem. Homici
da diabolus dicitur: non quod gla
dio armatus nec ferro cinctus ad ho
minem veniat: sed quia malum verbum
seminauit. Noli ergo te non putare ho
micidam esse: quando fratri tuo mala per
sua des. Unde apostolus prima ad Co
rinth. xv. Corrumpunt bonos mores col
loquia praua. Ergo quando cum
verbis tuis occasio es alicui ad peccan
dum: si hoc ex proposito et scienter feceris

Se quinto

homicidii spūale cōmittis. **Q**uarto cōmittit q̄ndo hō subtrahit frat̄nā cor-
rectōem atq; admonitōem. **U**n̄ Breḡs
in moral̄. Tot p̄sonas occidit q̄t ad
mortem ire quottidie tepidiz tacētes vi-
demus. **L** **C**irca q̄d queritur:
vtr̄ correctio fraterna sit in p̄cepto. Re-
spondeo fm̄ **T**ho. sc̄da sc̄de. q. xxxij. in
p̄cepto est. Sed quia p̄ceptū est affir-
mativū non obligat ad semp: sed p̄ loco
z tpe. **U**nder omisso ei? vno modo sit
meritorie: vt quando q̄s oportunū tem-
pus inquit. v̄l q̄ de ip̄is metuit ne de-
teriores fiant v̄l ad bonam vitam alios
impediant z hm̄oi. Sc̄do modo omitti-
tur cum peccato veniali: quādo scilicet t̄i
morz cupiditas fac̄ tardiorē ad corrigē-
dum delictū fratris: non tamen ita q̄ si
constaret ei q̄ si fr̄em posset a p̄cō retra-
here dimitteret p̄pter timorē z cupidita-
tem: quinimo in aīo preponit charitatē
vt d̄t **A**ugustinus. **T**ertio modo omit-
titur cū peccato mortali: scilicet cū formi-
datur iudiciū vulgū vel carnis cruciatio:
vel quodcunq; temporale: dū tamen h̄
ita dominetur in aīo q̄ fratris charitatē
p̄ponatur. **Q**uinto committit
tur p̄ malum exemplū quod dat̄ pro-
ximo. **U**nder **A**ugustinus in libro de pa-
storibus. Qui in cōspectu populi ma-
leviuit quantū ī eo est illū q̄ ab eo accen-
ditur occidit. Ergo q̄ te p̄mitus suo ma-
lo exemplo ad peccandū induxit ille ani-
mam tuam z suā occidit. suaz p̄ maliciā
tuam p̄ malum exemplū de quo d̄t x̄ps
Matth. i8. **U**le homini p̄ quē fit scan-
dalum. **U**nder etiā **A**ristoteles. ij. ethi-
corum. **P**essimus est ille q̄ vitur malo:
non solū ad se h̄ etiā ad alios. Ergo ta-
les multipliciter puniunt. **U**n̄ **B**reḡs
in moralibus. **T**ot mortibus quis di-
gnus est quot mala exempla prauitat̄
in posteros reliquit. **S**exto
cōmittit quando quis heredibus suis
iniustas res relinquit. **N**ā quot denari-
os eis scienter relinquit: tot gladijs ipsos

transfigit. Ergo tales heredes siue filij
si illas res iniuste acquisite scient possi-
dent tunc damnantur cum patribus. **E**t
tunc sc̄dm̄ dictum ch̄i in euāgelio filij
consurgent aduersus parentes. **H**oc in-
telligatur q̄ ī iudicio extremo siue etiam
in inferno puniet eos dupl̄r. **P**rimo cō-
queruntur de eis sicut de crudelibus occa-
sibus eoz. **E**c̄c̄i. xli. **D**e patre ip̄io con-
queruntur filij. quoniā p̄pter ip̄m sunt in
opprobrium. **S**c̄dm̄ quod est grauissi-
mū: quia in inferno semper eos torque-
bunt ad minus per impropria: intan-
tum q̄ nescio vtrum grauius per filios:
vel per demones puniantur. **U**nder **l**e-
gitur q̄ quidem comes quo ad huma-
nam estimationē satis bonus: visus est
post mortem a quodam heremita in in-
ferno in quadam schala ignea stare. **E**t
cum ille quereret cur ibi esset cum satis
laudabiliter in mundo vixisset. **R**espon-
dit q̄ propter possessionem cuiusdam ec-
clesie quā proauus suus sibi surpasset.
Et ip̄e admonitus nō eam restituit.
Quia eam se possidere licite estimabat:
ex quo ab antiquo sup̄ eum sic deuoluta
esset. **E**t ip̄e fatebatur decimū se eē pos-
sessorem. **E**t quot de generatione illa q̄
eā scienter possideret morerent: illuc ad-
eum z ad eandā schalā futuri eēt. **S**e-
ptimo committit victim necessa-
rium ī necessitatis articulo pauperi sub-
trahendo. **N**ā q̄ victū necessariū paupe-
ri ī necessitate subtrahit: spūale homici-
dium cōmittit. **U**nder **A**mbro. **P**asce
fame morientē: si non pauisti occidisti.
Gratia huius potest queri vtrum dare
elemosynā cadat sub p̄cepto. **R**espon-
deo q̄ dare elemosynam ī necessitatē ar-
ticulo cadit sub p̄cepto q̄d patet p̄ h̄ qz
ip̄am omittēs eternaliter puniet. vt p̄z
Matth. i. **E**surui: et non dedisti
mibi māducare. **E**t rō huius est: qz
dilectio proximi sit in p̄cepto: necesse ē
omnia illa cadere sub p̄cepto sine quibus
dilectio p̄ximi non seruat. **A**d dilectōes

precepto

aut primi pertinet: ut nō solum velim⁹
 et bonū sed etiā operemur s̄m illd. i. Jo
 annis. 3. Non diligamus lingua neq; s̄
 bo: sed operer veritate. Ad hoc ar̄tve/
 limus alicui requiritur ut eius necessita/
 ti subueniamus. Juxta illud. i. Joh. 3.
 Qui viderit fr̄s suum habere necessita/
 tēz clauseric viscera sua ab eo. quō cha/
 ritas dei manet in illo: Ergo elemosy/
 narum largitio est i precepto. S; qui a
 p̄cepta dant de actibus virtutuz: neces/
 se est q hoc donū elemosyne cadat i pre
 cepto s̄m q actus est de necessitate x̄tu/
 tis: puta sc̄dm dictamen recte rōnis. et
 sc̄dm hoc aliud est considerandū ex par
 te dantis: z aliud ex parte recipiētis. Et
 ex parte qdem d̄ctis requiritur q illud
 qd in elemosyna datur sit supfluum nō
 solum respectu sui p̄ius: sed etiā respe
 ctu aliorum quorum sibi cura incumbit
 Quia recta ratio dicit q vnusquisq; si
 bi p̄ius pvideat de his quoz sibi cura
 incumbit. z postea de residuo necessitati
 aliorum subueniat. Ex parte autem re/
 cipiētis requiritur q necessitates habeat:
 alioqn non esset rō pietatis quare ei da/
 retur. Unde dist. 82. ca. i. His paupe
 ribus danda est elemosyna q i manib;
 suis laborare non possunt. Non at om
 nis necessitas obligat ad p̄ceptum: sed
 solum illa sine qua quis sustentari non
 potest Et ideo relinquitur q daē elemo
 synam de superfluo est in p̄cepto respe
 ctu eius q est i extrema necessitate posi/
 tus. Sciēdum tamen q non simpliciter
 expectanda est semper extrema necessi/
 tas: quia tunc non poss; iuvari natura
 consumpta. Sed tunc intelligend⁹ est
 casus extreme necessitatis quādo appa
 rent signa future necessitatis extreme p
 habilita: ut cum quis videt alios ipoten
 tes vel pigros ad subueniendum: z vi
 det pauperem indigere vite necessarijs
 nec sibi posse satisfacere: tunc em̄ ex pre
 cepto charitatis tenetur sibi subuenire.
 Sed circa necessitatem extremaz dare

elemosynā est i consilio sicut de quolibz
 meliori bono dant consilia. Unde dicit
 Basilius. Cur tu abūdas ille s̄o men
 dicat: nisi ut tu bone dispensatōis meri/
 ta consequaris: aliovero patientie meri/
 tis decoretur. Famelica panis est que tu
 tenes: tunica nudi est quam in conclaui
 conseruas: calcens discalceati est qui pe
 nes te marcescit Idcirco tot iniurias cō
 mittis q̄t dare valēs. Octauo commit/
 titur p̄ximo detrahendo de qua detra/
 ctione iā dicitur.

De detractōne.

Detractio detestanda est. P̄mo
 quia comparatur homicidio: qz
 ille cui detrahitur in conscientia
 illius q̄ audit detractōem occidit: i cui⁹
 conscientia pus viuebat p bonā famaz:
 z tale homicidium grauius est corpora
 li. Quia s̄m Henricū de firma. ibi solū
 corpus vnius occiditur: hic aut s̄m plu/
 res aīe perimunt. vna ip̄ius detractor;
 alia eius cui detrahitur cū hoc p̄cepit
 z irascitur querit vindictā. Tertia ip̄o
 rum audientium. vnde tale homicidiū
 periculosissimū est: qz est contagiosum.
 serpit em̄ de vno ad alium. z letaliter in/
 ficit oēs illos in quos venenū detractio
 nis infunditur. Unde Bernardus su/
 per canonicā Joānis. Un⁹ ē detractor
 q loquitur: z tamen vnū verbū eodem in
 momēto multitudinis audientium dum
 aures transfigit: aīas interficit. **S**e/
 cundo p̄valere ad detestandā detracti
 onem hoc quod detractor diuersis ge/
 neribus rerū comparat. Nā p̄mo com/
 paratur canis: ut dicitur Math. 7. No
 lite sanctuz dare canib;. Eccl. ix. Sa/
 gitta infixa femori canis: sic verbū in ore
 stulti. Canis sagittā habens infixaz fe/
 mori nō quiescit donec remouerit: neq;
 stultus quiescere p̄t donec verbuz quod
 audiuit de p̄ximo alij retulerit. Detra/
 ctōres sunt canes diaboli nō p̄mittētes
 etiā vnā auiculā auferri ab hinc quin la/
 trent z eaz mordeant. Itē cōparat por/
 B 3

Sequinto

co. quia ad modum porci os citi in quatuor pedes. Et sicut porcus ingrediens in horum aliquem ibi lutum et florem inueniens: flores dimittit et lutum ingreditur: et se in eo volutat. Sic detractor bona visa vel audita de primo obliuiscit et mala audita vel visa de primo ponderat et retinet. Et sic os et lingua in quatuor: quod est membrum nobis lepre alijs membris. Unde Aristoteles in politica. Nullum enim animal naturaliter habet simonem nisi homo. Item detractor comparatur serpenti in his proprietatibus. Serpens est animal perditum osu. in silentio mordax: tortuose procedens. Sic detractor perditus est quod occulte obloquitur primo. Unde Ecclesiasticus. Si mordeat serpens in silentio: nihil eo minus habet quod occulte primo detrahatur. Tortuose etiam incedit detractor: dum a laude eius incipit cui detrahatur. et deinde subdit. Non dico hoc animo detrahendi: sed ut fides eius adhibeatur: dicat semel amare eum cui detrahatur. Et ego dico quod sic eum diligit sicut iudas Iesum Christum dilexit quod eum falso osculo tradidit. Unde versus. Non bonum facis sed corde malum; meditare. Oscula que iudas domino dedit hec mihi tu das. Ergo tales sunt perditores primo: sicut iudas Christi. Tertio quia detractores peiores sunt furibus illis qui vestes et alia furantur temporalia. Unde Ambrosius. Tolerabiliores sunt fures qui vestes et alia bona diripiunt quam fures qui famam nostram bonam dilaniant. Cuius ratio potest esse hoc quod dicit Salomon. Melius est nomen bonum quam multe diuitie. Unde qui nomen bonum alicui aufert: magis nocet ei quam si multas diuitias furaret. Quarto quia detractoris lingua peior videtur esse inferno. Infernus enim solum malos deuorat. Lingua vero detractoris bonos et malos insuper detractores vno morsello comedunt vnam totam puinciam: vel archiepiscopatum civitatem: vel patriam: vel villam cum eis obloquuntur. Et est valde periculosum cum dicitur: in

tali puincia sunt raptores: in tali episcopatu sunt usurarii: in tali civitate adulteri: et sic de alijs. Quia ibi innocens cum nocente infamatur: quod est contra iustitiam. hoc patet: quod si vnus est reus: tres vel plures sunt innocentes. Quinto quia iter omnia alia peccata istud videtur peius expiari: quod patet hoc quod secundum Augustinum. Non dimittitur peccatum nisi ablatum restituatur. Cum igitur detractor abstuleris primo bonam famam (quod iter bona corporalia est aliud nobilissimum) impossibile vel summe difficile videtur ut ei valeas plene restituere: cum non possis scire in quorundam cordibus hominum virtus detractoris sit diffusa. quare. etc. Unde sciendum quod iter omnia peccata ista duo peccata. scilicet detractio et rerum ablatio magis difficile dimituntur homini. quia sine restitutione nec valet contritio nec lachrymarum effusio: etiam si tot lachrymas effunderes sicut Petrus et Maria Magdalena effuderunt: quando amare peccata sua plauerunt. Item nec valet peccatorum confessio nisi fiat simul possibilitatem predictorum restitutio. Ergo detractores qui iniuste proximos infamauerunt tenentur in publico reuocari: et eis bonam famam restituere secundum posses non solum volunt gratiam et dei misericordiam et remissionem peccatorum consequi.

Quot modis fiat detractio.

Detractio fit sex modis.

Primo cum quis occulta mala proximi manifestat: eum infamator confundendo. et si ea intentione certum quis vult de primo malum loqui ad nocendum ei: mortale est. Verbi gratia si quis aliquid occultum peccatum commisisset quod tibi soli deo ostenderet: et si hoc publicares alij infamando eum: peccares mortaliter si verum esset. Sed si manifestares illi quod possit prodesse ut emendaretur: hoc esset bonum et laudabile: quia in hoc queretur salus proximi. Item si ille apud quem tu illum infamasti alteri eadem intentio

precepto

de hoc occultum malum reuelat. s. ipm infamando similiter peccat: z sic d' singulis ascendendo. Quot peccata perpetrantur cum quis in vna tota terrayl' ciuitate infamatur. imo si aliquis manifeste in aliqua ciuitate infamatus est z factum eius notorium est in illa ciuitate: z tu venires ad aliam ciuitatem ybi h' non sciretur: tunc si publicares ibidez peccatum z excessum illius hominis: ea intentione ybi etiam infamaretur: grauius peccares. Ergo nullo modo debemus manifestare mala pximi illis qui non sciunt z maxime ybi no pdest sed magis obest

Secundo quando audita mala de proximo cum augmento referunt alijs. Et heu hoc valde comune est mala pximorum aggrauentur z augmententur. Quod tamen est multum periculosuz z grande peccatuz talia mala cu' augmento proferre: z sic pximum suu' confundere. De his enim et contra istos dicit propheta dauid. psalmo. cxxxix. Vir linguosus scilicet sermones cum augmento proferens non dirigitur in terra. Et ecclesiastica nono dicit salomon. Terribilis in ciuitate sua; homo linguosus.

Tertio crimina falsa imponere proximo: z hoc est grauissimum inter peccata detractionum: quia vix remittitur tale peccatum. Unde Hieronimus. Non facile venia dixisse sua d' rectis. **Q**uarto cu' quis negat occulta bona proximi. Verbi gratia Sicut cum aliqua bona referuntur de proximo: z ille iuidus negat hoc bonum verum esse qd' dicit de illo cui inuidet q'uis verum sit in se. z cu' hoc facit ex inuidia z vindicta grauius peccat. **Q**uinto cu' quis nititur ea minuere bona manifesta proximi que non potest ex toto negare: tamen nititur ea minuere. Unde Hugo. Detractor e' q' bona pximi in quantum potest diminuit.

Sexto cu' quis h'oa pximi peruertit in mala: dicens ea esse facta mala intentione: cum tamen corz soli deo pateat. Unde

de Hugo. Detractor est locutio ex subdia pcedens: bona alioz denigrans. Et hoc. s. q' sic bona pximi quis conuertit in mala: pcedit ex inuidia z ex defectu caritatis. Unde Augustinus. Tertuz est q' de aliquo incerto neminem iudicare: quem tanq' meipsum diligere. Insuuper est signum magne nequitie z puerilitatis in homine q' sic proximo n' suum iudicat et bona sua deprauat. Unde Chrysostomus super Mattheum. Sicut difficile aliquem suspicatur malum qui bonus est: sic difficile aliquem suspicatur bonum qui ipse malus est. Idem ibidem. Omnis homo scdm se estimat alterum. **S**ciendum q' summe debemus cauere ab his modis detractionu' scdm q' dicit salomon Sap. primo. A detractione p'cite ligue. Detractores enim teste aplo ad Ro. i. deo odibiles sunt. Et autem hoc melius seruare possemus. nullus nostrum deberet loqui d' proximo eo absente quod nollz loqui eo presente. Unde Leuitica. xii. dicitur. Non maledices surdo. Surdo maledicit qui absenti detrahit. Homo enim absens minus potest audire detrahentem q' si surdus esset. Surdus enim quandoq' audit quando sibi alta voce clamatur: absens vero qui quandoq' distat per duas leucas vel amplius non audiret detrahentem quantumcumq' clamaret. Unde etiam Hieronymus. Noli diligere detrahere ne eradiceris. pauci enim sunt qui huic vitio plene renunciant. Existis patet q' detractio e' commune peccatum: et tamen grauius in hoc offenditur deus. Unde Augustinus super illd' psalmiste. Pro eo vt me diligere detrahebant mihi. Plus nocent in membris detrahentes christo q' animas interficiunt creditorum: q' qui eius carnem mox resurrecturam peremerunt. Et propterea detractores grauius puniuntur a deo: z quandoq' tales desperant in agone mortis. vt p' per ex

Se quinto

emplū. Fuerunt duo socij clerici quoruz vn⁹ detractor pessim⁹: de nemine bñ poterat loqui: q̄ infirmitate detent⁹: cuz ad penitentiā a socio moneret parui pedēs ipius monita ī nullo se penit⁹ correxit.

Lunq; ad extrema appropinq̄ret: adiu ratur a socio suo p̄misit vt īfra triginta dies sibi appareret si posset: si d̄s p̄mit teret: z sic mortuus ē. Post paucos igit dies deo p̄mittente non p̄ salute ei⁹: sed vt ceteri tali erudirent exēplo Apparuit socio totus niger z accēsus tot⁹ ignitus ī tro z foris incēdio īfernali. Ad cui⁹ con/ spectum cū ille tremore deficeret: dixit ei Ego sum ille ifelix quondā soci⁹ tuus p̄ quo oras inaniter: qz p̄petue suz dā natus. Et cum ille quereret quō sibi ac cedisset in agone: Respōdit cū essem in extremis: ductus sum corā iudice. Lū q; obmutescerem p̄ timore vidī multas aīas sole lucidiores ad iudicē cōtra me manus extendētes z clamātes. Vīdī/ ca dñe sanguinē nostrū de illo mendace detractorē: qui nos apud hoies mēda/ citer ifamauit. ad hāc vocem cuz me iu/ dex inspiceret toruo vultu z irato: z ego ī eius aspectu teritus z confusus z de/ platis contra me malis mibi conscius memetipm z misericōdiaz dei sum oblit⁹: et sic desperās p̄petue sum dānatus.

De his q̄ detractōes libēt audiūt R Equitur de p̄cō eoz q̄ libenter audiunt detractores: contra qd̄ p̄cōm p̄mo possūt valere verba sacre scripture que illud dissuadent. Vñ puer. 4. Labia detrahentiū sint p̄cul a te. Item Ecclī. 28. Sepi aures tuas spinis. z noli audire linguā nequā Vñ queritur vtrum peccet q̄s audiendo de/ tractorē. Rñdeo scdm Tho. scd̄a scd̄e q. 73. Si quis detractorem audiat. scz absq; resistētia: videtur detractori con sentire: vnde fit particeps p̄cōi eius. Et si quidem inducat eum ad detrahenduz vel saltem placeat detractio p̄pter odiū eius cui detrahitur non min⁹ peccat q̄

detrahens z qñq; magis. Vnde Bern/ nard⁹ de p̄sideratōe Detrahēre aut de/ trahētem audire quid horum dānabili us sit: non facile dixerim Si vero ei pec catum non placeat sed ex timore vel ne/ gligētia vel etiā ex verecūdia quada; obmittitur detrāhentem repellere z oñ/ dere q̄ ei detractio displiceat: tūc peccat quidem: sed multo minus q̄s detrahēs z plerūq; venialiter Quādoq; etiā ipm potest esse mortale: vt quia ex officio in cumbit ei detrahētem corrigere: vl etiā p̄pter aliquod periculum inde p̄sequēs Vel p̄pter radicem qua timor human⁹ qñq; p̄t esse p̄cōm mortale: qd̄ fit quan do hō sic dispositus est vt p̄pter timorē cuiuscunq; rei tpalis faciat aliquid pro hibitum vel p̄fermittat aliquid qd̄ est p̄ceptum ī lege diuina: talis timor ē pec catum mortale. Item qui libenter audi unt detrahēre p̄ximis sunt sicut canes. Quia cū vnus canis leditur tunc omnes concurrūt eum lacerāt z mordent Sic similiter faciūt detractores cum audiūt alicui obloqui: tunc obloquenti applau dunt: insuper z verba sua etiā apponunt Et sic aīas suas p̄rias occidunt z mor/ tem eternā incurunt Cōtra quos dicit Augustin⁹. Non accōmodes aures tu as ad percipiendum verba detrahētis ne concipias mortem ī anima tua. De/ trahētis em̄ z audientis vtriusq; esca ē mors anime. Eryt breui⁹ concludam. Detractorz libēs auditorz diaboli por/ tant in lingua. Vnde quilibet in quan tum potest debet cōpescere detractores Vnde legitur d̄ quodam ep̄o qui erat in purgatorio z vehemēter affligebat in fetore clerici sui existentis in inferno z as/ cendentis ad ipsum: quia detractiones eius quandoq; audierat z eum non sa/ tis corripuerat: q̄q; ep̄s satis ī se bon⁹ fuerat. Item q̄ infelix sit lingua detra/ ctoris patet per hoc exemplū: Fuit qui dam maximus detractor religiosoz z sa cerdotuz z alioz bonoz hoim: qui tā dē

precepto

mortu⁹ ē. Post multos vero annos cum aperiebatur sepulchru^m ei⁹: totu^m corp⁹ ei⁹ putridum erat p^{er}ter linguaz eius. Sed rane linguam illā inter se volentes rodere non valebant: in signum q^{uod} lingua illa non erat digna in terraz redigi p^{ro} eo q^{uod} multos homines leserat: Et miser ille homo cuius lingua illa erat. iā in aīa z post iudicium in corpore z anima in eternum torquetur: nectamen consu^{metur}. Unde Apocalyp. xix. Dors fugiet ab eis.

De sexto p^{re}cepto

Non mechaberis. Hoc sextu^m p^{re}ceptu^m expresse prohibet lesionem conjugalem in p^{er}sona cōiūcta. si aut p^{re}cedens p^{re}ceptum phibebat lesionem alicuius in p^{ro}pria p^{er}sona. Unde s^{ecundum} Augustinu^m. Illud p^{re}ceptum phibebat lesionem alicui⁹ in p^{ro}pria p^{er}sona: istud aut om^{ne} nem illicitu^m concubitu^m: z hoc implicite. Unde dicitur. Non mechaberis. i. nullo alteri excepto federe matrimoniali te cōmisceris: vt dicit glosa interlinearis.

Sciendū t^{em} q^{uod} istud p^{re}ceptu^m trāsgrediuntur septem genera hominū. Primi sunt fornicarij sicut solutus cum soluta. Et licet quidā dixerint fornicationem simplicem non esse p^{ec}catu^m mortale. Hoc tamen Henricus de sir. dicit esse falsu^m z impossibile p^{ro}pter duo. Primo q^{uod} fornicatio simplex inuenitur iⁿ diuina lege phibita. Lex autem diuina nihil p^{ro}hibet nisi peccatum mortale. Secundo patet euidenter quia nihil a participatiōe celestis regni excludit nisi peccatum mortale. Sed p^{ro}pter simplicem fornicationem aliquis excluditur a participatiōe regni celestis: vt patet per apostolu^m Eph. v. Hoc autem scitote quonia^m fornicator aut immūdus non habet partē iⁿ regno dei. quare. zc. Ex quo patet q^{uod} luxuria est malum peccatum: q^{uod} nunq^{uam} potest scienter z voluntarie fieri sine pec-

cato mortali. Homicidū potest fieri sine peccato iusticia exigēte. vt cū iudex amore iusticie aliquem occidit. vel etiaz quando vim vi repellere decet. vt patz in quinto p^{re}cepto. Item aliquis potest furari sine peccato in extrema necessitate. quia tunc omnia sunt communia. Item in festis potest quis laborare sine peccato. Item quādoq^{ue} quis potest irasci sine peccato. Similiter z irasci potest quis quādoq^{ue} sine peccato. sed nullus potest fornicari sine peccato scienter quia mortaliter peccat. Donam⁹ q^{uod} alius quis nullum maluz cogitauerit neq^{ue} dixerit neq^{ue} fecerit. z omnia bona egerit q^{uod} excogitari possunt. z semel fornicetur et sic decedit sine penitētia: tūc de necessitate damnabit: etiaz si omnes misse que vsq^{ue} ad finem mundi celebrabuntur ab ecclesia p^{ro} eo celebrarentur nō liberaret eum a morte eterna. Et p^{ro}pter illaz breuiem delectatōem omni gaudio celi z societate beatorum p^{ro}uabitur. Vñ Iheronymus. Qui luxuriatur viuens mortuus est. **S**ciendū q^{uod} ad detestatiōem huius fornicatiōis que fit cum meretricibus valent tria. Primū est hoc q^{uod} quandoq^{ue} sunt coniugate. z sic quando aliq^{ui}s credit se peccare cū talibus simpliciter fornicatiōe ipse quādoq^{ue} committit adulterium. Secūdu^m quia quādoq^{ue} talis cōmittit incestum. quia quādoq^{ue} tales meretrices cognite sunt a consanguineis illius qui peccat cum eis. ergo si duo consanguinei peccarent cum vna soluta meretrice: tunc p^{ri}mus absoluitur a simplici sacerdote. secundus autē mittitur ad auctoritatem ep^{iscop}i. Tertio q^{uod} cum talibus peccat magno se committit discrimini: licet non sint cōiugate z affines eius. ipse tamen s^{ecundum} Guil. lugdunē. in summa viciōrum capitulo de luxuria eque peccat: ac si forent. ex quo equalis est contemptus.

Defloratio virginum q^{uod} magnū peccatum est.

De sexto

Et cū sunt q̄ cōmittūt stuprum
q̄d est illicita defloratio virginū.
L Ad detestacionem huius
peccati. s. stupri valent quattuor. Primum
est magnitudo huius peccati. q̄ ostēdit in h̄
q̄ sichen fili⁹ emor q̄ filiaz iacob dinam
corruptit interfect⁹ est hac d̄ causa cū p̄e
suor toto populo r̄bis sue: vt legit̄ Be
nef. xxxiij. vbi iuenies hystoriar̄ rei ge
ste. Secundo quia hoc peccatuz aufert
virginitatem que est thesaurus incom
parabilis. Unde Eccl. xvi. Nō est cō
digna ponderatio continentis anime.
Omnia enim visibilia in terris precellit
dignitas virginitatis. Unde Ambro.
in li. de officijs. Super greditur virgini
tas conditionē humane nature. p̄ quas
homines angelis assimilant. Itē idem
Qui nō nubunt vxores non ducunt si
cut angeli in terris sunt. In signū hui⁹
dignitatis deberur eis fructus centesim
mus. cum coniugatis solum deberur tri
cesimus: et viduis solum sexagesim⁹. In
super perditō isto thesauro nunquā re
cuperari potest. Unde Isidor⁹ d̄ sum
mo bono. Omne peccatū per penitentiā
recipit vulnerum sanitatem: virginitas
autem si labitur nulla penitentiā repa
ratur ad integritatem. Unde etiā Hie
ronymus. Audenter loquor cum etiā
de omnia possit: suscitare tamen nō po
test virginem post ruinam: valet quidez
liberare de pena: sed non valet corona
re corruptaz. Tertio quia virgo casta ē
vxorē sponsa christi: qui est summus sa
cerdos: qui virginē deberet ducere iux
tam: vt habetur Leuitica. xxi. Nōdo si
quis vere diligeret sponsum virginis id
est xpm: non sponsam eius pollueret. h̄
patet. Si quis maritum alicuius mu
lieris veraciter et fideliter diligeret: vxor
em eius nullo modo pollueret etiam si
vxor cōsentiret ei. Insuper aduertere de
beret talis: q̄ christus qui est sponsus vir
ginis sc̄t̄ videt q̄ sponsam eius pollui
tis. Et si hoc tibi fieret cum vxore tua le

gitima: nōne punires illū et trascereris
sup eum qui talē tibi iniuriam et irreue
rētiā facerz in coniuge tua. et cum hoc
te p̄ite et vidente. Sic similiter accēden
dum est de christo cui omnia nuda et ap
ta sunt: qui indubitanter talē irreueren
tiam sibi in sua sponsa factam grauit̄ in
te vindicabit nisi penitueris et eum pen
tētia placaueris. Quarto quia ille q̄ illi
cite deflorat aliquam virginem. aliquā
do ē occasio mille fornicationum quas
ip̄a postmodum p̄mittit. quia ille q̄ pri
mo corrumpit clausuram vlt̄ sep̄e alicu
ius horti vlt̄ vinee: occasio ē illius dam
ni q̄d faciūt q̄ postea veniūt: qz aliter nō
intraissent Quia est cōis regula. q̄ q̄ oc
casionem damni dat: damnum fecisse vi
detur Et talis virgo sic corrupta quan
doqz nunqz maritū legitimū habebit.
sed cōmunis oibus erit. et quotcūqz pec
cata sic p̄petrauerit: ille q̄ eam p̄mitus
violauit omnium reus erit. Sciendum q̄
hec est differentia inter stuprum et raptū
Nam stuprum est illicita defloratio vir
ginum: ita tamē q̄ ip̄a puella sp̄ōranea
voluntate in talem defloratōem p̄sentit
at Raptus autē dicitur quando cūqz p̄
raptoris violētiā virgo defloratur Et
talis raptor grauit̄ peccat. et debet ex
communicari cum omnibz suis fautoribz
bus. vt patz. xxxvi. q. ij. ca. i. Unde eti
am dicit̄ extra de adulterio. q̄ si q̄s de
florat virginem inuitā tenet ducere eaz
vel maritare. Sed si defloret eam volū
tariam: ad neutrum tenet. In foro ta
men penitentiā est intelligēdum q̄ pu
elle satisfaciat vel cum ea componat Er
go p̄fessores debent iniungere illis q̄ vir
gines deflorauerunt p̄ penitentiā q̄ eis
satisfaciant. Tamen nunqz potest tale
damnum plene recompensare. quia virgi
nitas est thesaurus incomparabilis. Et
illi defloratores virginū grauit̄ puni
antur patz p̄ tale exemplū. Miles qui
dam virginem quādam sepius corrupe
rat: quo mortuo cum illa p̄ eo oraret et

precepto

keret: mortu⁹ miles visibiliter apparēs ei voceracissima illam alloquēs. **Q**ue dū quererz causam raucitatis eius: ait. **Q**uia in vocis dulcedine gloriabar canilenas luxuriosas z seculares decātan/ do. **C**uius cū crura nigerrima z scabiosa z vlceribus plena apparerent: z inquireret causam: respōdit **Q**uia multū gloriabar in cruribus meis de pulchritudine: more militari illa extendēs z ornans supbe. nūc inter spinas gradior crucior et vulnerer: in illis. **I**lla iterū dixit. **D**omine q̄s est reliquus status vester? **E**t ille. aperi oculos tuos z vide. **E**t reiecit pallium a pectore quo amictus videbatur. z vidit maximū bufonem z terribilissimum pectori eius inherētem: ita vt brachijs eius collum stringeret z os suū ori illius iūgeret. **C**uius etiā venter p̄ venter dependēs pedibus eius genitalia quasi quibusdam lorīs stringeret ligare videbat. **R**eq̄situs quare hoc pateret. **R**espōdit: p̄ osculis lubricis q̄bus te z alias mulieres osculatus sū hec patior: pro amplexibus tuis stringor amplexibus bufonis. pro ope libidinis in genitalibus crucior sine cessatione. **C**um mulier q̄reret vtrum ab his penis esset liberā dus: respōdit **N**ō ores pro me quia nihil mihi p̄dest. q̄ eterna liter damnatus sum. z hoc ideo. q̄ mercedinam penitētie neglexi. hoc dicto disparuit. **M**ulier postea inclusorum elegit. z ibi peccata sua defleuit.

De adulterio.

Ercij sunt q̄ transgrediunt legē coniugalis promissionis qui fidem cōiugalis thori temere violantes per adulterium se pollunt. **U**nde dicitur. **A**dulteratio est quasi ad alterum thorum illicita accessio. **E**t iō adulterium est gravius peccatū q̄ stuprum quia maior fit iniuria in abusu mulieris que alterius potestati subijctur **M**agnitudo hui⁹ vicij potest offendī per sex. **P**rimo quia est contra sacramētum

matrimonij quod ipse deus instituit in paradyso in statu innocentie. vnde fit iuria tanto sacramēto: nō absq̄ magna dei cōtumelia. **S**i monachus p̄fessus ordinis sancti benedicti vel alterius sancti peccat transgrediendo ordinem quem ille sanctus instituit. quid tūc de illis q̄ transgrediuntur ordinem quem deus p̄ se instituit. s. matrimonium. **S**ecundo per hoc q̄ est contrarium iuri naturali. **U**nde etiā ex p̄cepto iuris naturalis est hoc. quod tibi nō vis fieri alteri ne facias. **E**rgo sicut tu nō velles q̄ aliquis cum vxore tua peccar: sic tu nō pecces cum vxore alterius **I**us ergo naturale docet hoīem q̄ hoc nullo modo debet facere homini alteri quod odit sibi fieri **T**ertio quia hoc peccatū eruperat omne furtum temporale. quia illud quod sic auferit suo. p̄ximo est maius q̄ cunq̄ terrena substātia. hoc patz. quia plus debet diligere vxorem suam super oīa temporalia. immo sup̄ oēs alios homines in mūdo existentes. **U**nde **B**enef. ij. dixit **A**dā de **E**ua vxore sua **P**ropter hoc relinquet homo patrem z matrem et adheret vxori sue. **I**n signum huius multi sunt qui potius vellent exheredari z omnibus temporalibus priuari q̄ hoc malum scienter z voluntarie in suis vxoribus sustinere. **Q**uarto q̄ hoc vicium quodammodo assimilatur homicidio. **C**ū em̄ vir z mulier sint vna caro: vt patz ex veteri testamēto. vnde **Ben.** ij. q̄ postq̄ misit dominus soporem in adam: tulit vnam de costis eius et inde formauit eā **T**ūc post soporē z formationem dixit adam. **H**oc os ex ossibus meis z caro de carne mea. **I**tem in nouo testamento. vt habet in euāgelio **M**arci. x. vbi christ⁹ dicit. **I**n nō sūt duo sed vna caro. **E**rgo q̄ auferit vxorem suam alicui. idē est ac si ipm̄ sibi auferret. **E**rgo phibitio adulterij in decalogo immediate ponit post phibitionem homicidij. z ante phibitionem furti.

De sexto

Unde Clemens papa. Quid in oibus peccatis adulterio grauius: scdm em in penis locū tenet. id est in phibitōibus. Quinto potest ostendi p mala que sequuntur ex adulterio. Sequitur aut ex h peccato homicidia. vñ Dauid cū in adulterium cecidisset fecit interfici militem suū Sequit inde etiā qñq; incestus. vt scz qz cognoscat filiam patris sui vel ei? vxorem ignorās quis sit pater ei? Itē sequuntur ex hoc peccato exhereditationes. Vñ Eccl. xxiij. Mulier relinquēs suum virū peccabit statuēs hereditatē ex alieno matrimonio. Sciendū q mulier que de adulterio cōcepit filium: ita q ille puer qui nō est filius suscipit sibi expēsas ab eo qui putat esse pater. z suscipit hereditatem cū alijs filijs qui sunt veri heredes: tūc talis mulier z similis talis filius spurius si hoc sciēter fecerint z admiserint in p̄iudiciū heredū: ambo tam mulier q̄ spurius damnabunt si sic decedūt. Ergo cōsulte agendū est mulieri in tali casu fm informatiōem discreti cōfessoris. Et de hac materia plenius habet in summa pisana Adulterium. i. ij. ¶ Sexto potest ostendi grauitas adulterij ex penis que insigunt pro hoc vicio. Pro quo sciendū q adulterium puniunt quādoq; corporaliter: quādoq; temporaliter: quādoq; spūaliter: quādoq; eternallyter. Et primo corporaliter quandoq; a deo. vñ. ij. Regū. xij. dixit Nathā ad Dauid postq̄ p̄misit adulteriū. Nō recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternū: eo q despereris me z tuleris vxorem vne ethel. Et quādoq; talis adulter ex p̄missione diuina torq̄tur qñq; h in presenti a diabolo in terrore aliozum. Vñ Petrus damianus dicit q qdam vir rusticus in vigilia sanctorū Seruasij et Prothasij martyru mane surgēs boves suos ad pascua duxit. h vicinus suus se illum simulans febricitantē: lectus vxoris ingreditur: quem vxor vt maritus suū febricitantē z frigus sustinentē am-

plectitur: quam ille cognoscens statim recessit. Nec multo post maritus ei? rediens stratū recepit: z debitū petiuit. Cui vxor exprobrās ait. Optime poteris hodie ecciam martyrum ingredi que tibi cōtigua est cū cereris christianis. Cūq; ille arētius audiret qd illa loqueretur: z p ordinem didicisset: p̄sternati mēte z nouerūt se esse delusos. Tandem sumptu spiritu vindictā a domino postulabant: z vt latērem adulterum notū faceret. Vxor adulter demone plenus z seipm lacerans ecclesiā intrauit: modo in altum volans: modo in ima se precipitans: modo ad parietem caput elidens: modo ad pauimentū se p̄sternens: tandem infelicem animā coram populo exalauit. Item quādoq; puniunt temporaliter. vt a iure quādoq; fustigantur. z quondam lapidabuntur. vt patz Johis viij. vbi scribe z pharisei duxerūt mulierem in adulterio dephēsam ad iesum dicētes. q moyses p̄cepisset talem lapidari. Tūc christus dixit. Qui sine peccato est vestrū p̄mus in eam lapidem mitat. Si modo omnes deberent lapidari: forte lapides deficerent. z si hic nō: tamen in futuro ipis cōtinget si nō peniterint. Item spiritaliter. s. in p̄uatiōe regni celestis. Unde apostolus. Adulteri regnū dei nō possidebūt Item eternallyter. Unde Apoca. xxi. Erunt ps eorum in stagno z sulphure z igne v̄tū. ¶ Zec. ij. Omnes adulterantes quasi diban accensus. Unde exemplū. Legitur q quidam vir sanctus et deuotus orauit p vxore sua defuncta. Illa apparēs dixit ei q sequeret eam: z duxit euz ad domum terribilissimam: in qua vidit demōes horribiles portantes cupam vnā igneam in quam proiecerunt burgensium vnum mortuum de villa sua z vxorē alterius: z ibi comburebantur et balneabantur tanq̄ in metallo bullienti. Et narabant in tali pena tanq̄ pisa in olla bullienti. z ambo clamauerunt vt vt

precepto

ve. Quod ille audiens perterritus est. Tunc
vixit eius dixit ei. Cum his quos bene
nostri balnearer ego eternaliter. nisi mise
ricordia dei pro penitentiam a peccato me
reuoasset. Illi enim duo relicto maritali
thoro adulterio sibimuticem adhaerunt
diu simul peccantes: et horum peccatorum
ego mediatrix fui. et eis modum et viam ad
hoc dedit perpetrandum. Sed illis in pec
catis morientibus: ego penitentiam protuli
salutarem. Tunc vir dixit. Quid tunc eis
pro fuit confessio in agone et sacramentorum
susceptio? Respondit mulier. nihil eis
pro fuit. quia non ex charitate sed ex timore
pro cessit talis confessio et penitentia. Unde
apostolus. Sola charitas est que libera
rat a morte. Ergo quod non fit ex chari
tate non est meritorium vite eterne. **E**
Quarti transgrediuntur legem regula
ris professionis qui votum continentie quod
se deo astrinxerunt miserabiliter violant.
et isti peccant contra fidem deo datam
et contra veritatem diuine obligatiois
qua se deo astrinxerunt. Unde tales sa
cilegi dicuntur. ut sunt religiosi et sacer
dotes in sacris ordinibus constituti. et
sanctemoniales postquam per velationem
fuerint domino consecrate. Et hoc pec
catum est omnibus predictis grauius.
quia in eo maior fit iniuria ipsi deo.
Quinti transgrediuntur legem natu
ralis conditionis. ut incestuosi: qui cum
consanguineis suis commiscetur. quod
tamen aliqua animalia bruta facere ve
rentur. ut patet de camelo qui sue matri
proprie naturaliter refugit commisceri.
Unde narrat philosophus. xi. libro de
animalibus. quod quidam oculos cameli
cum clamide sua obtexit. et sic matrem su
am submisit. Quod cum camelus post
conubium cognouisset statim calcibus
illum peremit et suis pedibus coculcauit.
Item hoc peccatum hominem quasi canem
reddit. Lapis enim in opere suo non seruat
consanguinitatem. Item propter magni
tudinem istius peccati apostolus Pau

lus tradidit sathane ad cruciandum illum
fornicatore quod cum nouerca sua peccauit
ut habetur. i. ad Thimotheum. v. **Sexti**
transgrediuntur legem naturalis inclina
tiois: quod vitio indelicibili se contaminant con
tra naturam peccantes et naturalem vsu
coeundi quacunq; arte vel ingenio puer
tentes. Et hoc peccatum secundum Augustinum
est grauius omnibus alijs: propter quod mu
tum vel indelicibile dicitur eo quod ipsum nomi
nare turpissimum est. Item os dicentis et
aures audientis polluuntur inde. ut
patet. xxxij. q. v. In eo. Et istud idem pec
catum propter suam enormitatem est vniu
de peccatis clamantibus ad diuinam vlti
onem et eam iugiter postulantis. Unde
Gene. xix. dixit dominus. Clamor sodom
orum et gomorreorum multiplicatus est: et pec
catum eorum aggrauatum est nimis. Et pos
tea dominus quasi admirans et dubitans su
per tanto scelere dixit. Descendat et videbo
vtrum clamorem opere compleuerunt:
quasi diceret. Incredibile mihi videtur
homines tantum flagitium perpetrasse: et tan
tum peccatum in natura humana esse. Et hec
fuit etiam vna causa quare christus tam diu
distulit incarnari. Etiam in signum huius om
nes sodomite extincti sunt in nocte natiuitatis
christi. Ad designandum quod animo
humana natura nunquam incurtere debet
retale peccatum. quam naturam filius dei
dignificauit cum homo natus sit. Et sciendum
quod tales sodomite pessimi homines
sunt. Unde Gen. xij: Homines autem
sodomite erant pessimi: et peccatores eo
ram domino nimis. Item grauitas illius
peccati patet ex vindicta subuersiois
quod ciuitatum. in qua vindicta attende
dum est quod dominus non solum puniri no
centes voluit. sed etiam innocentes. scilicet
pueros vniuersos diei. In hoc est prouisus pu
eris ne diuini viuere exempla patrum
sequerentur et grauius damnarentur. Et
etiam circumiacentes regiones punire vo
luit. Nec solum homines sed etiam ani
malia in terra nascentia: ipsamque terram

De sexto

destruxit: eā conuertēdo in mare mortuum: in q̄ nihil uiuit nec auis nec piscis. Unde Gen. xix. Dominus pluit super Sodomam et gomorrā ignem et sulphur de celo subuertit ciuitates has et oēm circa regionem: uniuersos habitatores urbium et cuncta terrefecit. Et cum ista pena punitū est hoc peccatū a tempore abrae usq; ad hanc diem. et interim longū spacium est transactum. Quia ab abraam usq; ad xpm elapsi sunt duo milia sexcenti septuaginta sex anni. A christo autē tam transacti sunt mille quadringenti quidraginta quattuor anni. His simul computatis sunt quattuor milia annorum centum viginti anni. Et adhuc usq; hodie semper punitur hoc peccatum: quod ante tot annos perpetratum est. quia nihil potest ibi uiuere nec auis nec piscis. Ergo idem locus dicitur iā mare mortuum. Itē nec homo cogitare debet de tali peccato. Unde vxor ipsi? Loth deducta de Sodomis cum filiabus et marito respiciens retro versa est in statuā salis: ad oñdendum quantum displiceat deo memoria huius peccati.

Actus matrimonij quādo est peccatum et quādo non.

E primi transgrediuntur legem naturalis dilectionis: ut sūt ipsi coniuges concubitū coniugales cum nimia libidine exercentes. Ad cuius pleniorē intellectū est notandū qd actus matrimonialis fit sex modis. Primo cū fit causa plis pcreande ad cultum dei. et hoc est opus pietatis et nullū peccatum. sed potius meritorium. Unde Gen. p. dixit dominus ad adam et eam Crescite et multiplicamini. Secūdo cū fit causa reddendi debitum: et hoc est actus iusticie. Unde apostolus Vxoritur debitum reddat. Quia quilibet in matrimonio constitutus tenetur reddere debitū cum ab eo exigitur p locum tempore. Et si hoc ex contemptu dimittit: grauitē peccat. Et tali modo actus matrimo-

nialis ad reddendū debitum pro loco et tempore: nullum est peccatū sed potius meritorium. Tertio cū fit causa fornicationis vitā de: non in se sed in ipa coniuge. Et hic actus est etiam licitus et nullum est peccatū. non tamen videtur habere rōnem meriti. Et isto modo antiqui patres vsi sunt actu coniugali cum magno timore dei et cum magna mentis puritate solum intēdēs in eo diuini cultus propagationem. Quarto fit causa delectationis. et tunc distinguitur. Vel illā delectationem exercet affectu maritali: aut fornicario. Si maritali utpote si delectatio sistat infra terminos matrimonij: ita qd eam nō cognoscere si vxor eius nō esset: sic solū peccaret venialiter. Si autem affectu fornicario utputa quādo affectus delectationis et concupiscentie fertur extra terminos matrimonij: ita qd eā cognoscere uellet: etiam si vxor eius nō esset tūc peccat mortaliter. quia tūc amor istius delectationis preponit deo. Quinto committitur actus matrimonialis quid dicit impetuosus. et est iste actus qui ex sola libidine pueniēs methas honestatis et rationis transcendit. Quod fit primo faciendo libidinem per meretricias blandicias: aut causa explēde libidinis ut cum utitur calidis et incētuis ut potentior sit ad illud factū. vel cum conat facere cum nō appetat: tunc credo eum mortaliter peccare. xxxij. q. iij. **D**ugo. Sexto cum cōtra naturā vel naturalem usum cognoscit vxorem suam: tūc mortalissime peccat. quia omne animal naturam suam seruat: sic etiam debet hō. Non em debet homo esse sicut equus et mulus vel aliud animal brutū. Vñ ps Nolite fieri sicut equus et mulus etc. Istud peccatum est maximum. ita qd predicator propter suam turpitudinem nō audeat nominare: immo inter omnes species luxurie est pessima. Nam quinque sūt species luxurie. s. simplex fornicatio. stuprum. adulterium. incestus. et peccatū cō-

precepto

tra naturam quod est pessimum: Un Gregorius. Brauissime peccat adulteri. sed grauius incestuosi. sed omnes tras cendunt contra naturam delinquentes Unde Augustin. Valde detestabile esset qd esset mulier accintra gladio z vir fusa. Istud peccatum clamat ad celum ppter suam enormitatem Et est maius qd si quis cu ppria matre peccaret. Un caute est de hoc peccato loquendu

Quo tempore ab actu matrimoniali sic abstinendum.

Liendum qd sunt quinqz tepora in qbus ab actu matrimoniali abstinendum est. Primu tempus est quadragesima ante pascha. qa tunc legit in capite ieiunij. Egre diatur sponsus de cubili suo: z sponsa de thalamo suo. Etiam merito. quia sicut quis ieiunat a cibo corporali: sic etiam debet abstinere a delectatōe carnali. z vt ipsi peccatoz a deo dimittatur quod illicite contra deum p totum annum viuendo pmissit: Per istud sacroz tempus sibi etiam licita abstrahere debet. Un Bern. in sermone de sanctificatione ieiunij Na in eo qd ab ipis licitis abstinemus: ea nobis illicita condonatur que prius comissimus. Unde Ambrosius. Null' omnino in quadragesima vxori sue ante octauas pasce iungat Secūdum tempus est quattuor temporum z dies rogationum. quia tunc rogat ecclesia pro magnis z arduis causis. Primo rogat deum vt bella sedet que in vere frequenter fiūt. Secundo vt teneros fruct' cōseruet z multiplicet. Tertio vt ad receptionem spiritus sancti habilitemur. Augustinus. Tempore pcessionis z ieiuniorum nō licet coniugibus puenire. qz tunc a licitis abstinendum est vt facili' impetretur quod postulatur. Tertium est tempore sacroz dierum z sacraroz nocturnum. Exemplum Gregorij in libro dialogorum dicit. qd quedam legitima a viro suo cognita in sabbato de nocte

et cum die dominica pcessionis se contingeret: a diabolo rapiebatur coram omni populo. z multu vexabatur z torquebatur ab eo. Quartum est tempus infirmitatis seminarum. id est tempore menstrui. quia vt dicit Hieronymus. tunc concipiuntur pueri mēbris cōdemnati z leprosi. morpheatici z lunatici. z tūc patebūt peccata parentum. Quintum est tempus pgnationis et purificationis. Unde queritur: vtrum liceat petere debitum vel reddere tempore pgnatōis Respondet fm Petrum lombardū: si esse potest sine piculo abortus: reddi debet. z etiam potest sine peccato mortali exigi. quia vsus matrimonij nō tm est in officium. s etiam in remediū. Si vero esset periculū pueri existentis in vtero nō debet exigi nec reddi. quia in matrimonio principalior est institutio in officium qd in remediū. Similiter post partum. id est ante tempus purificationis nō licet eos conuenire. Unde Augustinus Si quis mulieri in puerperio commiseretur peccatū valde magnū pperat. Et mulieres quādoqz ex hoc nō parūt amplius. quia semen viri cum sanguine mortificatur. z hoc maxime contingit si infra decē dies conueniūt. Quot pueri sic negliguntur: de quibus reddituri sētales rationem: scz parentes. Et valde absurdū est qd homines rationales hoc tempus nō seruant. Unde Arestoteles ij. animalium dicit femina elephantis impregnata a masculo omnino nō tāgitur. z post partum quiescat p triennium Unde etiam dicit Augustin. qd q tempora predicta nō seruant qd tales pueri q tunc concipiuntur efficiuntur epileptici. ceci. claudi. surdi. stulti. z obsessi a demone. Et tunc patebunt peccata partum istorū in pueris. Querit vtrum peccent coniuges exigendo vel reddendo debitum in solemnitatibus et ieiunij. Respondet fm Raymundum. Exactus debet reddere nisi caute z sine

De septimo

periculo possit differre: exigere tamē nō debet in predictis tēpibus. i. Lho. vij. Nolite fraudare inuicē: nisi forte ad tēpus de sensu vt vacetis oratōi. Nam ppter dies pcessionis z ieiunioꝝ conuenire nō debent. quia etiam a licitis abstinedum est vt facilius impetret quod postulat. xxxij. q. iij. Christiano. Idē dicit de temporibz festiuis. xxxij. q. iij. Quotiescūqz. Ita qz qui reddit illis tēporibus nō peccat Sed q̄ exigit aliqua infirmitate: vt puta ꝑcupiscētia ductus sine cōrēptu temporis siue ecclesiastice exhortatōis vel ordinatōis vel alif peccat. Concordat Thomas. Sz ex istis elici potest q̄ q̄ ꝑtinaciter z ex contēptu temporis sacri vel ordinatōis ecclie debitum exigit istis diebus peccat mortaliter. sed nō ista psona que reddit debitum: cum tamen potius ob reuerēciam dei z sanctorū abstineret. Ergo acriter arguendi sunt illi pertinaces z obstinati qui temere exigunt debitum illis diebus sine omni timore dei.

De septimo p̄cepto

Qn furtū facies. **A** Ubi fm Augustinū prohibet omnis ꝑtractatio rei aliene ꝑueniens ex cupiditate vel iniuria

Et sic q̄ illud p̄ceptū peccat. xvij. genera hominum. Et sunt ꝑmi raptores qui aliena violēter rapiūt. Et tales raptores in tribz peiores sunt diabolo ꝑrimo quia diabolus solum torquet in furturo eos qui hic male agunt. Sed illi econuerso plus torquent z spoliant bonos q̄ malos. Unde Esaie. lix. Qui recessit a malo ꝑede patuit. Et puerbꝝ. xxxix. Viri sanguinm oderūt simplicem. Diabolus iustificare se ꝑt in cōparatione istozum dicens. Ego afflixī in inferno solum illos qui meruerūt Illi econuerso illos spoliauerūt q̄ nūqz meruerunt. Secūdo quia diabolus timet

angeluz hominis z signū crucis z aquā benedictam z nō violēciam facit homini in corpore Sed raptores nec timēt angelum nec etiā ipm deuz nec signū crucis: nec aquā bñdictam: sed etiā suā seuitiam exercent violenter in hominez eum spoliando. Tertio quia in inferno punit diabolus vbi est ꝑꝑus loc' tormentozum. sed illi in mundo vbi de' dicit homini libertatem de se z suis rebz facere fm voluntatem. Ergo merito illi raptores possunt dici angeli diaboli missi in mundum ad faciēdum illud in mundo quod facit diabolus in inferno Ergo dicit eis in iudicio extremo. Ire maledicti in ignem eternum qui paratus zc. Unde querit. vtrū rapina grauius peccatum sit q̄ furtum Respōdeo fm Thomam in summa. q. lx. art. ix. q̄ sic. Quia violētia magis est ꝑtra voluntatem q̄ ignorantia. Item per rapinam nō solum infertur iniuria alicui in rebus. sed etiā vergitur in quādam persone iniuriā. Quia autem homines iniqui minus verecūdantur de rapina q̄ de furto: hoc est ex eo quia homines sensibilibus inherentes magis gloriatur de virtute exteriori que magis manifestatur in rapina: q̄ de virtute interiori que tollitur per peccatum Et ideo minus verecūdantur de rapina ¶ Sciendum autem q̄ non solum raptores sūt qui rapiūt: sed etiā qui ꝑcipiūt z cōsulunt: z qui eos scienter ad hospitia recipiūt. z qui inde comedūt vel bibunt. vel qui pro suis debitis furtum vel rapinam scienter recipiunt: tales tenentur ad restitutionem partis quam habuerūt **B** ¶ Si diceret. Quid faciet vxor raptoris vel furis: potest ne comedere de rapina vel furto? Ad hoc dicendū si maritus habeat aliquid de iusto. de istis rebus debz mulier separatim expēdere z victum sumere Si vero nihil habeat nisi de rapina: vel si sit aliquid de iusto. hoc tū ita permixtū est q̄ discerni

precepto

non p̄t: tūc m̄lier fm̄ doctores nō debz
 derapina comedere v̄l de furto: s̄ alium/
 desibi victū querere: v̄l a cōsanguineis
 z amicis: v̄l labore manūū: vt etiā que
 rendo elemosynas hostiatim vt d̄t Ho
 stiensis. Si aut̄ maritus sit ita mal⁹ q̄
 oīno cogat eam viuere d̄ rety rapt⁹: nec
 etiā possit sibi aliū de victū conq̄rere: tūc
 ne fame moriat: restat ei tripl̄x remediū
 Prīmū q̄ viuat d̄ dote v̄l de sp̄salicio.
 H̄ aut̄ dicit glosa. in hoc casu p̄t recupe
 rare dote: etiā stante matrimonio. Se
 cundū remediū est vt d̄ enūciat ep̄o q̄ p̄t
 cōpellere maritū vt pascat vxorē d̄ iusto
 q̄. i. Si peccauerit v̄l cōmittat eam
 alicui p̄sone honeste: que de honesto lu
 cro sibi prouideat: vt habet extra de p̄i
 gnozibus. Ex litteris. Tertū remediū
 est si sit rā in arto posita q̄ de nullo alio
 possit sibi victū exq̄rere v̄l inuenire: tunc
 p̄viuere d̄ rapina: quia necessitas legē
 non h̄t. Et quicquid sic exp̄derit: dolen
 ter sumat z tyratur sc̄dm q̄ para⁹ p̄t ad
 subleuandū solū necessitate z p̄ponat fir
 miter restituere q̄ citius poterit quicqd̄
 inde sumpserit. Semp̄ tñ vxor tenet v̄l
 ro debitū reddere in casibz sup̄ adictis:
 z econuerso. Est tñ sciendū q̄ quāuis
 vxor de oue v̄l boue v̄l alia re rapta in
 specie comedere non poterit extra casuz
 vltimē necessitatis: tamen ea vendita d̄
 p̄cio nutriri p̄t: cui⁹ rō est. Cū em̄ res ra
 pta venditur: tunc in p̄cio d̄atō vitū fur
 ti vel rapine purgatur p̄ hoc q̄ emēs vo
 luntarie dando p̄ciuz trāstulit d̄nūm
 Unde p̄ciū illud licite quilibet p̄t reci
 pere ab eo nec tenet restituere. Quidaz
 tamen magni doctores dicūt q̄ vxor li
 cite p̄t v̄l rebz sic p̄mixtus: d̄nū tñ in mēte
 habeat q̄ libenter v̄llet viuere de licitis
 acquisitis. Sciendū aut̄ q̄ nulli hoī
 licet comedere de rapina z furto p̄t q̄
 in necessitat̄ articulo: nec elemosyne d̄ā
 de sunt de talibus: sed restituende s̄t he
 redibz. Unde legit q̄ quidam miles ra
 puit pauperi viduē yaccā. Que. cuz

fleret z instanter p̄tererit eiy accaz resti
 tueret p̄t paruos pueros q̄s habuit.
 R̄ndit. Si ego tibi eam non accipere
 tunc ali⁹ sequens me tibi eā acciperet: et
 sic yaccam retinuit z recessit. Post mortē
 eius punit⁹ est a diuersis demonibz. Et
 vnus eū inter ceteros incessanter z infa
 tigabiliter puniuit. Tunc ille d̄natus
 dixit ad talem demonē. Cur me tam cō
 tinue p̄sequeris z punis magis q̄ aliq̄s
 alioz? Respōdit Si ego nō facerē tunc
 ali⁹ faceret. Hec sunt p̄ba q̄ ptulisti d̄nū
 pauperi viduē yaccam recepisti z violen
 ter rapuisti. **¶** Sc̄d̄ sunt qui p̄
 idēbitas exactōes a subdit⁹ bona extor
 quent. Vbi sciendū q̄ licite vltra debi
 tum c̄sum null⁹ d̄n̄s p̄t aliquid extorq̄
 re a subditis sine p̄ccō. Ex causis tñ ra
 tionabilibz p̄t petē moderatū subsidiū:
 d̄mō hoc petat sine exactōe. **¶** Et p̄i
 mus casus q̄ vltra c̄sum d̄n̄o licet pete
 re moderatū subsidiū: est p̄ defensione
 patrie: vt puta cū patria iniuste ab ho
 stibz inuadit: tunc em̄ subditi non soluz
 tenent res suas impartiri: sed etiā tenen
 tur ad hoc corporalit̄ laborare. Sc̄d̄s
 casus si sit capt⁹ in iusto bello. Terti⁹
 si ex iussu p̄ncipis v̄l pape v̄l p̄p̄li debe
 at ire z tra hereticos v̄l paganos. Quar
 tus est si debet filiū militare v̄l filiam
 desponsare. In oibus his z similibz p̄t
 licite a subditis petere subsidiū modera
 tum. Sed si d̄n̄s vult ludere in aleis z i
 alijs vanitatibz vult expendere vltra vi
 res: p̄pter tales causas non licet quicq̄s
 exigere a subditis: z si exegerit tenetur re
 stituere fm̄ Buil. extra de consue. i. fine.
¶ Sciendū q̄ qui vltra debitū c̄sum
 accipiūt a subditis nisi in casibz cōcessis
 z iam enumeratis: p̄ditores dicunt. Et
 rō est: q̄ eandē fidem debet d̄n̄s subdi
 to: quā subditus d̄n̄o. Sed si subditus
 capi faceret d̄n̄m: v̄l aliud malū ei face
 ret: diceretur p̄ditor. Et si e est de d̄n̄o
 quo ad deū. Sed si diceres si non esset
 meus subditus nō facerem. Respōdeo

De septimo

Nō ideo cū tibi dñs cōmisit vt eū spoliā res: fvt eū pregeres. Et tal est dñatio diabolica q̄ affligit subditos suos fuitentes sibi illos magis q̄ sibi magis fuitēt. Itē tales iudicium dei sine misericōdia merent: qz talit̄ exhibebit se eis dñs q̄ les ipi se exhibuerūt suis subditis. Vñ Luc. vi. Eadē mēsurā q̄ mensi fueritis zc. Vñ exemplū legit q̄ qdē miles habuit p̄zem z m̄em q̄ multū fuerūt misericordes z timēres deū. Sz parētibz defunctis fili⁹ fact⁹ est opp̄sor subditozū z pauperū: z cū argueret ab amicis z religiosis q̄re tantū spoliaret suos paupēs subditos. Rñdit: oues n̄e sunt: ideo debem⁹ eas tōdere z vti eis. Tādē volēs eū d̄s ab hoc errore reuocare pp̄ fuitū qd̄ in iuuetute sibi exhibuit misit ad euz angelū q̄ rapto eo oñdit ei pulcherrimū palatiū in q̄ erāt hoies vestiti aureis vestibz z cantabāt dulcissime: z oia gñā ozganozū audiebant in palatio illo: q̄ audiens tantū gaudiū volebat intrare z repulsus est a custode porte dicēte. Quōvis intrare istud mū dissimūz z pulcherrimū palatiū cū habeas vestē sanguinolentā. Qui cū respexisset vidit se respersū sanguine. Qui angel⁹. Iste ē sanguis z labor pauperū quē tu violent⁹ z sine iure exactōes faciēs i subditos accepisti. Si igit̄ vis intrare istud palatiūz reicias a te istā vestē: Qui ad se rediēs vitā in meli⁹ cōmutauit z oia iniuste recepta restituit z postea eis multū misericors fuit z vitā suā in bono finiuit. Tertij sūt q̄ ppter debita dñozū ciues z alios subditos indebite pignorant qd̄ est rapina corā dō qñ scies pauperū indebite pignoratur dimissis rebz pncipaliū debitorū. s. dñozū. Sed heu iam cōe est q̄ rustiaz mercatores totam guerrā luunt: qui nunq̄ causamyl occasiōem ad hoc dederunt: Et tales paupes merito essent martyres xpi: si patient hoc sustinerēt: z euz h sibi a pctis cauerēt. **D** **Q**uarti sūt q̄ mercedē aliozū iniuste detinēt z cō-

seruant. Vbi sciēdū q̄ iniuste detinēt res mercedē alienā triplr peccāt z triplr malū incurrit. Primum est q̄ iram dei quissimē se puocant: qd̄ pz. qz illd̄ eynū pccm de clamantibz: z in auribz dei clamorē diuēvltiōis iugit̄ expostulantibz. Dicit̄ em̄ pccm clamare: qz sua enormitate deū puocat ad vindictā. z talia peccata sūt q̄tuor: vt pz sup. v. **B. C.** Quiti q̄ vtunt̄ re apd̄ ipos deposita vlt̄ etz ipis accōmodata ad aliū vsū q̄ eis concessa est. Vel etiā vtunt̄ pignore: tales furtū cōmittūt z cōtra dei pceptū faciūt.

E **S**exti sūt sacrilegi q̄ re sacraz furant̄ siue auferūt de loco sacro siue nō sacro: vt pz. xvij. q. iij. q. qz. Et tale furtū d̄: pp̄ie sacrilegiū: qd̄ etiāz cōmittit̄ euz qz facit̄ iniurias clericis vlt̄ psonis ecclesiasticis: eos. s. detinēdo vlt̄ eozū res auferēdo: tales em̄ sacrilegi sūt ex cōicari ipofacto z puati pceptōe sacramētozū. Que rit̄ vtz reliquie scroz̄ possint furtiue subtrahit̄ honorabili⁹ reponant̄: Rñdeo fm̄ Guil. nō. nam sacrilegiū est q̄rit̄ scum qz auferit̄ sacz d̄ sacro: vlt̄ sacz d̄ n̄ sacro. Et nota q̄ reliq̄as emere vlt̄ vēdere fm̄ Raymundū symoniacum est. **F**

Septimi sūt qui furtum cōmittunt. Unde queritur vtrum in re parua committat̄ furtum sicut in re magna. Respōdeo q̄ sic qz in furto nō qd̄ ablatū est h̄ mens furantis attendit̄. xiiij. q. vi. c. vi. Et hoc intelligendū est qñ volūtas ē talis q̄ etiā maiora subtraheret si possz. Vel qñ ex ablatōe parue rei dñs itelligitur grauari. Nam sic d̄ Tho. fa. fe. q. lxxvi. Si aliq̄s res minimas furtiue accipiat per quas homo n̄ reputat̄ sibi nocumētū inferri: z ille q̄ accipit possit̄ p̄sumere hoc nō esse p̄tra voluntatez dñe excusat̄. Alias furtū semp̄ est peccatum mortale qz est p̄tra dilectionez p̄xiimi cui infertur nocumētuz. Vñ etiā in talibz minimis si quis habeat animū furandi z inferendi nocumētuz p̄xiimo erit peccati mortale: vt Tho. ibidē dicit̄. Hoc

precepto

summe aduertendum est q̄ non solū fur-
tum notabile: sed furtum parū est picu-
losum homini. Unde si decem furarent
ynam auam z eam comederent q̄libet
tenetur restituere partem que cum con-
tingit si uult indulgentiam z remissionē
peccatorū consequi. Similiter intelligit̄
de his qui gramina de pratis aliorum
metunt: vel cum pecoribus suis scienter
damna proximis in segetibus vel pra-
tis inferunt: Item qui fructus arborum
vel rapas agrorum subtrahunt cō-
travoluntatem proximorum. Item ve-
natores qui cum equis et canibus suis
hominibus in segetibus z frumētis suis
damna inferunt. Item vectores qui
cum curibus suis per sata agrorum va-
dunt z sic eis damnum inferunt z sic de
alijs. Item rustici qui quādoq̄ agros
aliorum proximorum sibi contiguos cum
aratro diminuunt: z suos augmentant.
Unde exemplū in dialo. cesarij. ubi le-
gitur q̄ rustico cuidā mortuuro diabolus
assistens palum igneum in os eius mit-
tere minabatur. Ille culpā nō ignorās
quociq̄ severtebat semp diabolū p̄sen-
tem vidit qui habebat palū: iste quidez
cuidam vicini suo subtraxerat de agro
ei⁹ vt agrū suū augmentaret. Ad quez
cogēte iā dicta necessitate suos amicos
transmisit ablata restituere pmisit z ve-
niā postulauit. q̄b ille rēdit. Nō igno-
sco: sinitē eū hñ torqueri. Item teret vt
prius: z itez mittit nuncios vt p̄us: sed
veniam non consequitur. Tertio cuz la-
chrymis uentibus z dicentibus: q̄ miser
ille non pōt mori nec uiuere. Respondit
Dodo beneyndicat⁹ sū: modo remit-
tam. Ab illa igit̄ hora omnis terror dia-
boli abcessit. **S** **E** **T** **E** **x** **e** **m** **p** **l** **ū** **d** **p** **a** **r** **e** **n** **t** **i** **b
rentibus qui debēt pueros suos fideliter
informare q̄ ip̄is nec alicui alteri homi-
ni aliquid subtrahant z furtiue recipiāt
Unde legit̄ q̄ quidam puer defunct⁹
z iudicā p̄sentatus: quez puer quasi per
velamen cōtemplabatur: multumq̄ ei**

seuerus v̄t debatur. Diabolus autē cum/
dem puerum accusabat dicens Domie
iudica s̄m iusticiam: quia puer iste ger-
mano suo obulum furatus est: nec inde
fecit penitentiam: nec restituit ablatum
Lui dñs. Velles vt p̄ tantillo hñc pu-
erum damnarem? Supplicantibus p̄
puero quibusdam sanctis quibus puer
seruierat culpa pueri remittitur. H ad p̄/
ceptum iudicis puer ad puteum igneū
p̄icitur: in quo tantaz penam sustinuit
q̄ postmodū hanc verbis exprimere nō
potuit. Postea de puteo extractus iudicem
iocundum z dulcem inuenit. Data
q̄ sententia anima corpori restituitur. z
obulum soluere iussus est. Et miraculis
cunctis qui aderant per signa que in eo
inuenerunt verbis eius compulsi sūt cre-
dere. Item q̄ homo post hanc vitā pu-
niatur pro minimis rebus patet p̄ tale
exemplū. Nam filius cuiusdam duasse
decedens confessus est (q̄uis tān esz
nouem annorum) qui post mortem ap-
parens dixit matri sue se esse in valde
magna pena purgatorij: quia nō soluis-
set quedaz debita que accomodauēat a
familia patris sui ad ludos faciendos z
globos emendos: nec de hoc memor fu-
it in morte vt soluisset tales hallēses. Et
petiuit a matre vt pro se solueret: z sic pe-
na sua finem haberet. Respondit seli-
bent velle facere. Et inquisitione facta fe-
cit omnes tales hallenses soluere famu-
lis z famulabus suis: qui et illos hallen-
ses concesserant. postmodum autez pu-
er apparuit matri in magna claritate iū-
mans q̄ esset liberatus a pena: z posit⁹
in felicitate maxima.

D **e** **v** **p** **o** **r** **i** **b
tur viris suis.**

Et autē sūt vxores que furant vi-
ris suis: et res viroꝝ furtiue
subtrahunt: de ip̄is contra vo-
luntatem viroꝝ seu maritorū elimo-
synas faciunt: quod fieri non debet. vñ
de scribitur: xxxij. q. iij. Añil. zc. Sz

De septimo

num qd vxor in aliquo casu potest facere elemosynā sine licentiā viri. Rūdeo q sic: z hoc in triplī casu. Primo si vxor fuerit lucratua: Scōdo si habuerit res parafernales z p̄rias preter dōrē vbi huiusmodi parafernales locū d̄ cōsuetudie habent vxoris sunt: p̄t de illis etiā iūto marito elemosynā facere Tertio si faciat elemosynam de rebz sue dispensatiōni cōmissis: puta d̄ panerū vino z h̄mōi Cnam de approbato more h̄ solēt ad dispensatiōem vxoris pertinere potest z debet facere elemosynas: moderate tamē q egestatem conungi non inducat. Et debet sibi formare conscientiam q non displiceat viro: lz aliqñ displicēit z phibēit. Quia aliqñ phibent vt rēperent vxores: non tamen ex toto sed ab excessu. Potest etiā sibi formare conscientiam ex miseria paupis: cogitans q si maritus videret placeret ei q sibi fieret elemosyna. **Q**uid tunc dicendū est de illis mulieribus que furantur maritis: z illa supfluet inutiliter expēdunt scz in superbia vestium vel cinguloz vel peploz z etiā quandoq; in conuiuijs cum viri absentes sunt multa expēdunt: qd ē contrariū capitulū de regula matrimoniali. Quia existētes in matrimonio debent sibi h̄nūcem esse fideles in rebz temporalibz z ynus non subtrahere aliq; z inutiliter expēdere. Item reprehendendi sunt isti parci viri qui recludunt oīa bōa sua ab vxoribus nullā eis potestatem cōmittentes tanquā ancille z famle. Illi facere deberent solū qui habent vxores tales quales: ne occasio mali eis eēt potestas talis rerum temporalium Sed eis qui p̄bas z hōestas: z timētes deū z cōscientiosas: etiā p̄bas vxores habēt non est faciēda talis reclusio. Quia ex hoc datur talibz mulieribz occasio furandi: quia oīa debent esse illis cōmunia si mul scz tā viro q; mulieri: exēplo p̄mitte eccle: vt d̄ Actū. 4 Erant ill' oīa cōia Si ei hoc omibz xp̄tians fuit: multo for-

tius debet esse illis qui sunt simul in matrimonio. Hoc etiā videt ch̄s approbare in euangelio dicens. Jā non sunt duo sed yna caro: Ex hoc sequit q multo minus res illoz debēt esse diuise Scienduz autē q mulier p̄ba z honesta z misericors quandoq; facit hōiem crudelez piū z misericordem. Exemplū legitur q quedam nobilis d̄na multū compatiēbatur infirmis maxime tñ leprosis Vir autē nobilis z potēs tantū abominabatur leprosos q eos videre non poterat. Qui quadam die equitabat ad venationē. Tūc quidā leprosus appares ante ianuā suā id est illius nobilis z rauca voce clamare cepit. Quē mox vt d̄na audiuit ad eū descendit z q̄siuit si vellet cōmedere z bibere: Et ille. Ecce hic crucior vehemētis solis ardore nō manducabo neq; bibā nisi me tuleris in domū tuam. Et illa: Nunquid nosti quātū do minus me? abhorreat leprosos: z ipse cito rediet de venatione: z si te in domo iueniret: forsā me z te interficeret: Illo gementez plorante: d̄na non potuit ei la chrymas sustinere: sed p̄rijs brachijs in domū portauit: eūq; rogauit vt comederet: nullo mō voluit nisi eū d̄na in p̄riam camerā z in p̄riū lectum deferret. Ibi em̄ desiderabat quietescere anq; cōmederet. Dum ergo illa gemitū z fletuz eius tantū ferre nō poterat portauit euz p̄rijs humeris ad camerā suā: z in lecto suo eū quietescere fecit: z cooptorio p̄ci oso corpus ei cooperiens. Et ecce vir de venatione veniens dixit mulieri. Ap̄i mihi cameram illā vt quietescam post estū solis. Cūq; illa aliquantuluz tardaret timēs d̄ morte leprosi z sua: d̄ns euz magna indignatiōe camerā intrauit: z sat cito post reuersus ad vxorē ait. Vō in q̄t bñ fecisti q lectū meū optime p̄passi: h̄ miroz vbi talis sp̄s aromaticas reperisti q̄bz tota camera respersa est tāto scz odore suauitat qz mihi visum ē q fueris in paradiso. Quo audito m̄ter q nō nī

precepto

si morte expectauit: ingressa camera ita
 iuenit: Leprosū minime iuenit: q̄ p̄ ad/
 miratōez miracū magnitudie oīa p̄ or/
 dinē marito itūmauit. Illeualde cōpun/
 ctus q̄ p̄us q̄ si leo fuit: māsuescere cepit
 sicut agn⁹ z postea paupes z maxime le/
 prosos sp̄ dilexit: z vitā suā cū uxore sua
 in bono finiuit. **Uñ** ap̄ls. i. Corin. 7.
Saluat̄ vir infidelis p̄ mulierē fidelem
F **N**on sunt serui z ancille q̄ res
 dñoz suoz furtiue z inutilit̄ cōsumūt vl'
 etiā de rebz dñoz ip̄is iuitis elemosynā
 faciūt. Tales em̄ p̄pter piā intērdem a
 peccō mortali non excusant̄. **Uñ** querit̄
 vtz fuisyl' ancilla i aliquo casu possit
 elemosynas facere de rebz dñi sui. **Rñ**/
 deo fm̄ **Thoi. 4. dist. 15.** Serui ancil/
 lez famuli nō p̄nt elemosynas dare d̄ re/
 bus dñoz suoz sine eoz cōsensu nisi pa/
 nēvel brodiū z hmoi q̄ nō inferunt sensi/
 bile nocumētū. **Itē** rephendēde sūt q̄/
 dā ancille q̄ p̄mittit̄ q̄nq̄ cōmestibilia
 p̄ire sicut brodiū pulmētū z hmoi q̄ no/
 lunt laborē h̄eue pauperibz talia serua/
 rent z ip̄is darent: q̄uis quandoq̄ dñs
 vel dña illd̄ libent̄ viderēt: z eis bñ pla/
 cerez. **S**z iste ancille p̄t̄ p̄gritā suā no/
 lunt illa fragmenta colligere q̄ sup̄sunt z
 pauperibz erogare: h̄ potius canibus z
 porcis tribuunt: z sic paupes egere per/
 mittūt. **E**t de his d̄strictā rōem reddi/
 turū sūt deo oipotētī q̄ pauperibz vtilia
 fuissent si eis distribuissent. **Itē** rephēn/
 dendi sūt fuitz ancille q̄ furtiue bōa do/
 minoz suoz subtrahūt z ea crapulose cō/
 sumūt faciētes iuuia. **P**ostq̄ domin⁹
 z dña dormitū iueit: tūc p̄mo tales lau/
 te i comedēdoz bibēdoz viuere incipiūt.
Tales em̄ tenent̄ p̄fiteri z dñis suis sa/
 tisfacere cū alias habeāt satis cōmedē/
 rez bibere. **I**tē etiā rephēdēdi sunt
 dñi z dñe q̄ fuis z ancillis nō necessaria
 sua administrāt: z eos in laboribz nimis
 aggrauāt z eos vilipendūt p̄bis z factis
 maledicēdo eis vl' alias iurias irrogan/
 do. cū tñ xps dicat i euangelio **Qd̄ vni**

ex minūis meis fecistis zc. **D**ecim⁹
 sunt artifices z mechanici qui opera suz
 fraudulenter faciunt. z sic p̄ximos suos
 decipiūt: malū p̄ bono vendētes. **C**on/
 tra quos dicit̄ p̄pha. **U**e qui dicit̄z bo/
 num malū z malū bonū. **V**erbi grā si/
 cut faber q̄ p̄mittit̄ se facturū aliquid d̄
 bono ferro: z oppositū facit. scz de ferro
 minus bono **S**imiliter sutor q̄ p̄mittit̄
 se de bono corēo facturū calceos siue
 ocreas. z oppositū facit. **E**tiam ip̄i sar/
 tores q̄ scissuras nouas inueniūt z nouē
 tates in scissionibus vestimētōz. qz fm̄
 Henricū de hāssia sup̄ **Benedim.** **N**ō lē
 cet excogitare tales nouitates z vanitas/
 tes. z multo minus licet eis facere z p̄p̄/
 parare: nisi causa exp̄oscat **R**ō huius ē
 quia nullus debet puocare p̄ximuz ad
 peccatum vel iuuare ad vanitatem. **E**r/
 go q̄ excogitāt z q̄ faciunt nouitates ta/
 les quibus ad peccandū vtunt̄ hoies p̄/
 ricipes erūt illoz peccatoz. qz qui occa/
 sionem damni dat: damnū dedisse vide/
 tur. **I**tem artifices q̄ nimis pro salario
 recipiūt plus scz q̄ meruerūt. **I**tē artiff/
 ces z laboratores q̄ statutū z consuetum
 p̄ciuz recipiūt: h̄ infideliter laborāt z de/
 lidiose. qz quādoq̄ p̄ tres dies laborāt
 quod in duobz p̄ficere possent. z sic de
 alijs. **E**t tales hoies penitere z cōfiteri
 debent p̄ hmoi excessibus. quia vnus/
 quisq̄ redditurus est rationē in die iud/
 icij de suo labore et de suo artificio.
U **D**ecim⁹ sunt inuētores rerū
 quia qui rē inuētā nō restituit̄ raptor
 iudicatur. prout legitur. **xxiiij. q. v. ca. p̄**
mo. **S**i quid inuenisti z non restituit̄
 rapuisti. **U**nde **Augustinus** de verbis
 apostoli. **Q**uod inuenisti z non reddidisti
 rapuisti. quantum potuisti fecisti. qz
 nō plus potuisti. ideo nō plus fecisti. q̄
 alienum negat si potuit tollit. **Uñ** etiā
Origenes sup̄ **Leuiticum.** **M**ulti sine
 peccato putāt esse. alienū cū inuenerint
 si teneāt: z dicit̄ deus mihi dedit. **I**nō
 debeo reddere. **D**iscant autē peccatum

De septimo

sile efferapie si qd inuētū n̄ reddat. Ad h̄ aryt ille q̄ rē alienā iuenit euadat pe/ nā furti: t̄ sic fm̄ Henricū d̄ firmaria: d̄ publice denūciare q̄ ille cui⁹ fuit res ve/ niat: z si certa iudicia exp̄ssit sibi reddat vl̄ fm̄ Hostien. Si ille n̄ uenerit cuius res fuerit: erroget p̄ anp̄ib: vl̄ ip̄e idē in iūctoz tenere p̄ illā rē si ē idigēs z paup̄. Et h̄ fz q̄sdā auctoritate penitentiarij sui seu sui diocesani si forte sibi retinuerit di/ sp̄esatōem talū rez q̄ dicunt vage resti/ tutōis. **D** **D**uodecimi sūt ho/ sp̄ites q̄ vulgarit̄ dicunt. stubenreuber. q̄ nimii cōputāt hoib: secū comedētib: z hosp̄itib: **Q**z tales debēt moderate hosp̄itib: suis cōputare Sic t̄n q̄ eis p̄ laborib: z occupatiōib: suis satisfiēt: qz q̄cūq; tal̄ vltra debitū z nimis excessiue suos p̄ximos taliter exactionando ag/ grauat nimii cōputādo scient̄ z ex p̄o/ sito tenet ad satisfiētōez talū **S**cient̄ dū et q̄ isti hosp̄ites p̄t̄ lucz tp̄ale pre/ parant cibaria phibita atq; illicita suis hosp̄itib: q̄ it̄ fortes z saniz b̄n̄ possēt vt cibo q̄ dragesimali. p̄cip̄es se faciūt illo r̄i peccoz Verbi gr̄a. Sic reptū ē in q̄ dragesima iyna q̄ta feria i q̄ fuit anga/ ria: z cuz h̄ fuit vigilia ap̄t̄i Barthie q̄ p̄les fortes saniz robusti v̄l sūt d̄ lactici/ n̄ys z alias habuissēt sufficiētā d̄ ab q̄ dragesimalib: i q̄ n̄ modicū peccāt r̄a co/ medētes q̄ ex illi q̄ admistrāt p̄t̄ lucz eis talia ferca. Et r̄o ē: qz i tota q̄ drage/ sima fm̄ Thomam sc̄da sc̄de. q. c. lviij. interdiciunt vniuersalit̄ oua z oia lacti/ cūta. **T**redecimi sūt q̄ plebanū defraudāt in oblatōib: z decimis z alijs sibi de iure debitis. Et de hac materia h̄ sup̄. 4. **S**. Itē q̄ c̄sum subtrahunt suis dominis. Quia secundum Henri/ cum de firmaria. Censum illum qui fu/ it ab initio rei imposi⁹ sine dolo z frau/ de integraliter debent soluē. Et qui de hoc aliquid subtraxerit: peccat mortali/ ter **I**tem qui thelonea vel vectigalia dominis suis fraudulenter subtrahunt

qui omnes tenentur ad restitutōem: d̄ ff modo tamē tres p̄ditōes habeāt h̄mōt vectigalia. Prima q̄ imponant̄ aucto/ ritate p̄ncipis. Secunda q̄ subsit cā ra/ tionabilis p̄pter quā fuerit imposta. It̄ cut p̄ pace faciēda vel p̄ via publica re/ paranda Tertia q̄ sint moderata. quia sic tollerāda sunt: extra de verboz signi/ ficatōib: **Q**uerit: vtrū laicus a cleri/ cis possit exigere pedagū. Respondeo q̄ ecclesiastice p̄sone ad pedagia que dan/ tur a trāseūtib: z guldagia q̄ dant̄ pro conductu per terrā alicui⁹ vt securi⁹ va/ dant: ad talia penitus nō tenent̄: nec eti/ am pro rebus quas non causa negocia/ tionis deferūt z deferri faciunt. Et in/ hibetur ne ab eis talia exigantur: cōtra/ ria consuetudine non obstāte. al̄s qui talia exigūt si sunt p̄sone seculares: sunt excōmunicati ip̄o facto. Si collegium vel vniuersitas castrū vel ciuitas ip̄o fa/ cto subijctur interdico nec a p̄dict̄ ab/ solui possunt nisi plene restituerint z t̄n/ gressioni satisfecerit: extra de censu. c. q̄ li. sexto. z in clemētis eodē titulo p̄nti

Cl. xij. ḡna mercatoz damnant.

Quartidecimi sunt mercatores. q̄ mentiēdo z decipiēdo emunt et vendūt. Unde querit̄ q̄ntum illi peccant q̄ nec emere nec vēdere noue rūt nisi cū mendacijs z iuramētis: R̄n̄ deo fm̄ Ray. Quoties causa decipiēt̄ di/ piurāt vel mentiunt̄ scienter: peccāt mortaliter z tenent̄ ad restitutōem **S**ci/ endū q̄ hoc nō solū itelligit̄ de magnis rebus: h̄ etiam de p̄uis. vt patet in qui/ busdam hoib: qui puas res habent emere vl̄ vendere. z tamen in eisdē mul/ tiplīciter mentiunt̄ z proximos decipiūt **S**ed si dicas: verum est quod iuro: **R**espondeo q̄ peccas in hoc q̄ sine necessi/ tate iuras. z nomē domini d̄i cui inua/ num assumis. Sed si iterum dicas: nō credūt mihi nisi iuramēto: Respondeo nō est laudabile in te q̄ sic te exhibuisti

precepto

q nullus verbis tuis fidem adhibeat: nisi hoc quod loquaris ei cum iuramento affirmes. Et iterum dicis. nulli creditur amplius nisi iuret. nec aliqs potest iam vedere vel emere nisi iurauerit. Respondes. nō est vniuersaliter verū. quia plures boni viri emūt z vendūt: z tamē nullo modo iurant: etiā in magnis et arduis emptiōibus. sed simplici verbo affirmant vel negāt s̄m dīctū ch̄isti qui dīcāt. Sit sermo vester est est: non non. Unde exemplū legitur in dialoگو Le sarij q duo ciues colonienses inter cetera peccata sua confessi sunt duoz peccatorū genera: que quide in se sunt valde magna: licet ppter vsum mercatoribus his diebus parua videant z quasi nulla. videlicet mendaciū z piurium. Domine inqunt pene nihil possumus emere vel vendere quin oporteat nos mētrī iurare z sepe piurare. Quibz cum diceret plebanus: peccata ista valde sunt graua z a saluatore prohibita ipō dīcēte. Sit sermo vester est est: nō non. Responderūt: nos non possumus hoc preceptum in negociatōibus nostris custodire. At sacerdos. vtamini cōsilio meo et bene cedit vobis. Et nolite mentiri neqz iurare. sed sicut mercatū vestrū vultis dare sic eū laudate. Et promiserunt ei q temptare vellent vno anno. hoc em̄ sacerdos petiuit ab eis Impedienti igitur eos sathana: qui semp saluti humano aduersatur pene nihil illo anno vedere potuerūt. Reuersiqz anno reuoluto ad suū plebanum dixerunt. Obediētia huius anni fuit nobis multū damnosa homines a nobis defluūt nec aliquid sine iuramēto vedere possumus. Tunc sacerdos Nolite timere quia temptatio est z fixum tenere in corde vestro q nulla aduersitas nulla paupras vos a tali proposito auertet. z dominus vobis bñ dīcet. Qui ex verbis suis compūcti promiserūt q custodire vellent eius consiliū am diuinūqz preceptum per omnes dī

es vite sue: etiā si oporteret eos medicare **D**ira res: statim dominus immisam compescuit temptationem. z ceperunt omnes homines eos plusqz ceteros mercatores frequentare: z facti sunt in breui diuites ita vt mirarent. Et reuersi ad suū confessorē gratias egerūt. eo q per eius salubre consiliū a tam grauibz peccatis fuerūt exonerati. z insuper in rebus ditati. **P** **S**ecūdi mercatores sunt qui in statera deliquit et hoc fit tripliciter. Primo cū quis habet diuersa pondera sic q vendit ad minus z emit ad maius. Secūdo cum habet mensuram iustam z pondus iustum. sed scienter male mēsurat. vt caupones q replent mensuram cū spuma z etiaz q dīgitum libze supponūt. Similiter pānicide q cū pollice vnam retrahūt. z sic de alijs. Tertio quādo quis habet iustam libram z mēsuram. sed facit vt res ponderosior sit tpe veditiōis. vt q lanā aspigit aq vel pip ad cellare portat. Et vñ nū qd vēdūt cū aq limphāt. z sic d alijs **D**uplex damnū hēbūt tales Primū tēporale. vñ Deut. xxv. Nō habeb in sacco tuo diuersa pondera. Et post. vt viuas lōgo tpe. Sic p oppositū cito moriunt z iū faciētes. Et etiā res male acqsite cito pdunt. Scdm est spūale dānū qz cū scriptū sit. p q hō peccat p hec z puniet Qui igit in statera peccat merito in statera michaelis puniet. vbi tunc mala eoz in magno pōdere: bona vero eoz rū nullū pōderis esse videbunt **Q** **T**ecij mercatores s̄t q ppter dilatio nē tps res vendūt maiori p̄cio q̄ valēt vel valē p̄nt. nisi dubiū sit q merces vēdite tpe solutiōis debeāt plus vel min⁹ valere. qz tūc licite p̄nt vendi in tāto pl⁹ qnto estimat q debeāt valere tpe solutiōis Et h̄ intelligesi iste veditōr iā nōlebat vēdē merces suas: h̄ intēdebat fuare vsqz ad illū tps z tūca pmo vēdē Lū em̄ veditōr statuat in corde. p qnto velit rē suā dāc. n̄ p̄t p̄t dilatoēz p̄cū augmē

De septimo

rare. Verbi grā: si quis tam vellet ven-
 dere equū unū p decē florenis pmptris
 et si ppter dilatoem ad dimidiū annum
 dat eū p. xi. florenis: tūc tenet vndeci-
 mū florenū restituere. qz vsuram ꝓmisit
 Sed si aliq dicant: nō possumus vēde-
 re merces nostras sine dilatiōe: Rñ deo
 cū dilatiōe licet vēdere. h ppter dilatiōes
 non licet precium augmētare. qz si ven-
 dūt res suas longe carius ppter dilatio-
 nē solutionis q̄ si eis in cōtinenti solue-
 rent: ꝓmittunt vsuram. vt patz extra de
 vsuris. c. Consuluit ¶ Quartū sunt qui
 aliud ostendūt z aliud vendūt. Et sunt
 illi q̄ occultāt malū sub bono z superi⁹
 ponunt illud bonū qd̄ sit in aspectu ho-
 minū. sed in mediō illud qd̄ dēteri⁹ est.
 et dicūt q̄ totum sit sicut supius apparz
 et sic mētiendo ꝓximos decipiūt. Ex-
 plum in dialogo Lesarij. Patrona q̄
 dam venit in qdragesima confiteri pec-
 cata sua. Flectēs itaqz corā ꝓfessore ge-
 nua sua: q̄quid boni se meminert com-
 misisse cepit enumerare z cū phariseo in
 euāgelio se iustificare dicēs. Domietor
 sextis ferijs soleo in pane z in aqua ieiū-
 nare: z tunc elemosynas dare: ecclesiaz
 frequētare: z multa in hunc modū face-
 re. Cui sacerdos ait. ad quid dñā veni-
 stis: nūquid ꝓ istis operibz vultis recipere
 penitētiā: quare nō dicatis ꝓcā ve-
 strā: Respondit illa. Nihil mihi conscia
 sum. At sacerdos. Cuius officij estis?
 Respondit mulier. Ferrū vendere soleo.
 Ad qd̄ ille. Soteris aliqñ minores ꝓti-
 culas in ligaturis maioribz intermiscere
 vt sictorū vendatis: Dicente illa: soleo.
 Respondit. Ecce hoc criminale peccatū
 est: quia dolus z fraus. Secdo interro-
 gavit. Soteris aliqñ mentiri iurare z ꝓ-
 iurare Respondit illa: qz in talibz sepe ex-
 cedo. Tertio q̄siuit Soteris emulis ve-
 stris aliquādo maledicere z alijs pl⁹ vē-
 dentibus inuidere. Illa rñdit. In his
 sepe deliqui. Et pleban⁹. Et ista omīa
 peccata mortalia sunt. z nisi penitētiā

egeritis cōdignam citius ibitis in gehē-
 nam Territa illa in verbis eius peccasse
 se cognouit. z quid de cetero ꝓfiteri de-
 buit didicit ¶ Quinti mercatores sunt
 q̄ vilius z remissius solent emere rem q̄
 valeat. vt ꝓtingit in necessitate cū quis
 est coactus: z necessitate vrgente oportz
 eū cum damno suo bona sua vendere. z
 talis sic emēs z multo minus ꝓ eisdē res-
 bus dans q̄ valeant tenet recompēsa-
 re damnū ꝓximi. Hoc isti nō aduertūt
 qui quādoqz si possent libēter emerent
 ꝓ vno floreno qd̄ valeret duos. Et de
 hoc nullam sibi ꝓscientiā volunt forma-
 re. cuz tñ sciunt q̄ talis res ꝓmuniter sic
 non vendatur. sed ille ex mera necessita-
 te sic vēdere cogitur. Exemplū de vno
 qui emit ꝓpetuos redditus z certos sez
 vnum florenū p. xiiij. h venditor ex necē-
 tate coactus sic vēdidit. z alter cū dam-
 narōe sui z suorū sic emit. Item alius q̄
 vni equū unū pro. xl. florenis vendidit
 q̄ vix decē florenos valuit. z sup hoc ei
 cōcessit quinꝓ florenos ꝓ annū. z insup
 eodē anno talis his ꝓmunicauit. Et ta-
 libus peccata nō dimittunt nisi restitu-
 ant z recōpensent damnū ꝓximis. Et
 quod dictū est de venditōe: intelligēdū
 est etiam ex ꝓte emptoris. Unde quan-
 do venditor crederet rem suā minus ꝓ-
 ciosam esse q̄ sit. vtputa vendit aurum
 ꝓximo ꝓ minori ꝓcio qz credit esse aurū
 calcem. aut animal sanū qd̄ putat eē in-
 firmum. z sic de alijs Nā emptor si hoc
 cognoscit z minus dat q̄ valeat: iniuste
 emit z ad restitutōem tenetur ¶ Sexti
 sunt qui viciōsum z defectuosum vēdūt
 ꝓ bono. Circa quod q̄ritur vtrū vēdū-
 tor teneat dicere viciū rei vendēde. Re-
 spōdeo s̄m Thomā sc̄ba sc̄be. q. lxxvij
 Vēditor q̄ rem viciōsam vēdendā expo-
 nit ex hoc ipse dat emptori damni vel ꝓ-
 culi occasionem. Damni q̄dem si ppter
 hmoi viciū res sit minoris ꝓcij z ipse nē-
 hil de ꝓcio minuit. Periculi autē: puta si
 ppter hmoi viciū vltus rei reddat impe-

precepto

ditus vel noxi? puta si aliq̄s vendat ali
 cui equū claudicantē p̄ veloci. v̄l domū
 ruinosam p̄ firma: vel abū corruptuz p̄
 bono: z sic de alijs. Unde r̄ideo breui
 ter S̄i vicia hmōi sunt occulta z v̄ditōz
 non detegit: erit dolosa z illicita v̄ditio:
 z tenet v̄ditōz ad d̄āni recōpensatōem:
 S̄i vero vitii rei sit manifestū: puta cuz
 equus est monocul? vel cū vsus rei etsi
 non cōperat vni: p̄t cōperere alteri. z v̄/
 ditōz p̄pter hmōi vitii subtrahit d̄ p̄cio
 quantū oportet: nō tenet ad manifestā
 d̄n̄ vitii rei: qz p̄pter hmōi vitii emptōz
 forte veller plus de p̄cio subtrahit q̄ effz
 subtrahēdū: vñ venditor p̄t licite vitiiuz
 reticere. hec ille. ¶ Septimi sunt q̄ cuz
 p̄mpta pecunia emūt in continentē illud
 idem sibi vel aliū econuerso vendūt. Et
 p̄pter dilatōem dant cari? q̄ valere pōt
 Et nullū laborem vel aliq̄d dubiū nec
 aliquas expensas cū hac re habuerunt:
 h̄ imediate eodē tpe z loco p̄pter dilatō/
 nem multo carius vendiderūt. Verbi
 gratia. Sicut isti qui emunt auenā cuz
 est in bono foro: z p̄pter dilatōem cari?
 vendunt q̄ expost valere potest. Item
 qui q̄nqz emunt duo vel quattuor vasa
 vini p̄ p̄mpta pecunia: z imediate p̄t
 dilatōem multo carius vendunt: z quā/
 doqz nūqz ex cellario trahūtur. z sic q̄n
 qz illa vasa bis vel ter vendunt: z tñ sp̄ i
 eodem loco manent. Itē qui emūt pan
 num vel lanam vel hmōi p̄ p̄mpta pe/
 cunia z imediate carius vendūt p̄t di/
 latōem: z tales q̄nqz plus lucrant q̄ il/
 le qui talia mercimonia duxit p̄ quadra
 ginta v̄l quinq̄ginta miliaria ī magnis
 expensis z laboribz. Circa hoc querit.
 ¶ Itz mercatores possunt licite lucrū reci
 pere z carius vendere q̄ emptū sit. Re/
 spondeo cū laborant p̄ omnibz z q̄si cōe
 negotiū in mercibz gerunt: p̄nt modē/
 tum lucz recipere: scus de imoderato vt
 patet extra de emprōe z venditōe. ca. p̄.
 Sciendū est q̄ hoc intelligendū est si ip
 se venditor rem meliorauit: z etiā si p̄ciū

rei mutatū est s̄m diuersitatem loci v̄l tē
 poris: vel p̄pter piculū cui se exponit trā
 sferendo rem de loco ad locum p̄t cari?
 vendere: duz tñ moderate fiat vt dictū
 est. ¶ Octauū mercatores sunt qui que
 runt tenebrosa loca z lucem solis z clarū
 ratem dici obtenebrant. z hoc ideo faci
 unt vt res aliter appareat q̄ sit: sicut p̄ā
 nicide faciunt. z in hoc ostendunt se esse
 filios tenebray. Unde d̄ns merito dicit
 eis. Matth. xxij. V̄ditite eos in tene
 bras exteriores: qz tenebras dilexerunt
 ideo tenebras habebunt. Et i hoc ostē
 dunt se male velle facere vel agere. De
 talibus dicit x̄ps in euāgelio. vt h̄ Jo
 annis. 3. Vis em̄ qui male agit odit lu
 cem z non venit ad lucē vt non arguant
 opa eius Qui autē facit veritatē: v̄it ad
 lucem vt manifestent opa ei? qz a dō stz
 facta. Et tales mercatores q̄ causa deci
 piendi hoc faciūt quātū in eis est: oculos
 ch̄i conant velare. Vñ autoritas Scilicet
 los d̄ni oia cōspiciētis conant velare qui
 malū p̄ bono nitunt vendere daē v̄l mu
 tuare Et tales in casu quo nūqz p̄mptū
 decepissent: tñ solū intētio eoz ad et naz
 d̄ānatōem sufficeret. ¶ Noni sunt qui
 cū mechanicis cōueniunt z pactū faciūt
 dādo eis p̄mptā pecuniā vt sibi sup̄ ter
 minū assignatū tot factay v̄l tot paria me
 chanica p̄pararent: z sciunt veracit q̄ tē
 pore illo assignato multo plus eisdem
 mechanicis soluerent talia eis sic p̄para
 ta: z sic nimis grauāt istos paupes me
 chanicos: sic q̄ ipi ex suis continuis la
 boribus vix sibi nutrimentū acquirunt.
 ¶ Decimi sunt qui illas res vendunt q̄
 ad nullū vsū sunt vtilis nisi ad peccan
 dū sicut gladios z sagittas intoxicatas
 aut venena aut falsos tesseres z hmōi:
 Tūc indubitant peccāt oēs illi q̄ faciūt
 vel tenent vel v̄dunt v̄l donāt: et omnia
 mala sequētia istis imputabunt. Qu
 q̄ occasione d̄āni dat: d̄ānū dedisse vide
 tur extra d̄ intū. z d̄āno. c. Si culpa Lō
 cor. Tho. z Hosti. R. Si aut iste

De septimo

res q̄ vendende sūt p̄nt esse vtilis vt arma in iusto bello: aurisfrigiū ad ornamenta ecclesiastica: Et etiā q̄ dā venena q̄ ad ali q̄ medicinalia vlt̄ aialia nociua. q̄ talia vendit p̄parv̄l dat nō peccat: nisi forte p̄babilis dicitaret sibi p̄sciētiam q̄ em̄ pro: rē illam q̄reret ad malefaciēdū tūc em̄ non d̄z et vendere nec dare nec accōmodare. Verbi gr̄a: Si vnus q̄ vellet aliquē iniuste occidere vlt̄ alias letaliter vulnerare: tūc tali nō debes gladiū vendere vlt̄ accōmodare: alias re^o eris illi^o peccā. Itē aurifaber faciēs annulū aureū illi quē veracit̄ sc̄it velle abuti: sic dādo alicui mulieri ī matrimonio p̄stitute vlt̄ p̄ginivt allūciat talē mulierē vlt̄ p̄ginē ad actū illicitū. tal̄ aurifaber reus erit ī peccō isto. z sic de alijs Et hoc idē possūm^o p̄ talia exēpla a sili cognoscere Quia si quis q̄reret hōies aliquē ad occidēdū eū. z indicās sciēt illi locū vbi eū inueniet: re^o erit homicidū. Itē si q̄s indicat alicui volētī fornicari p̄stibulū seu locūz aliū vbi tales meretrices inueniret: reus erit illi^o peccā: q̄ est regula iuris. q̄ q̄ occasione dāni dat: dānū dedit videretur. Ergo vniuersalit̄ loq̄ndo: q̄cūq̄ iuuat verbō vlt̄ facto aliquē ad peccandū: reus erit oīm peccōz illorū. **S** **U**ndecimū sūt qui ī dieb̄ festiuis mercimonia sua exercēt. Et de hac materia iuenies supra in t̄tio p̄cepto. **D.** **D**uodecimū sūt q̄ emūt furtū vlt̄ rapinā **U**ñ sciēduz q̄ q̄ sciūt vlt̄ p̄babilis credidit esse furtū vlt̄ rapinā: z sic emūt. Quāz q̄nq̄ modis. Primo q̄ sp̄ tenet eaz reddē etiā si aial mortū vlt̄ violent̄ auferat. Ergo q̄cūq̄ emūt rē furtiua vlt̄ raptū sp̄ tenet restituē et si añ decē annos emisset. z aial eodē die mortū eēt **U**lt̄ et si eadē die q̄ emūt violent̄ fuisse ablatū: adhuc tenet restituere si vult veracit̄ penitere. Sp̄ em̄ tenet furtū d̄ cāu fortuito f̄stituē nisi ī ynocasu: puta si rē obtulisset d̄no tpe et loco cōgruo: z iste nolisset recipere. Secūdo q̄ tenet restituere oēs fruct^o p̄ceptos z qui

medio tpe p̄cipi poterāt. Tertio q̄ res estimāda ē fm̄ optimū ei^o statuz. puta si res r̄p̄v̄ditōis fuisse melior q̄ postea tūc nō sufficit q̄ simplr̄ restituet. Quarto q̄ nō p̄nt repetere p̄cū qd̄ dedit ab illo cui^o res ē: nec etiā p̄r agere v̄v̄ditōrez de p̄cio soluto obstat em̄ sibi sua turpitudō. Quinto q̄ p̄dit etiā exp̄sas volū rarias. Si aut̄ emit bona fide: puta si p̄babilis rē credidit esse iustā: sic bona fides q̄rtuo: bona sibi p̄fert. Primo q̄ nō tenet rē restituere durate bona p̄sciētia: Sz si postea sciuerit rē esse furatā. tenet restituere h̄ fruct^o sumptos non tenet restituere. Secūdo p̄r rē alienare v̄v̄dē ita: te bona p̄sciētia. Sz si aliq̄d lucrū exp̄v̄ditōe furti consequit̄ illd̄ d̄z d̄no restituere postea veniētī. Tertio q̄ rē nō tenet restituere in casu fortuito durante bona p̄sciētia z fide. Si em̄ res interim peat absq̄ culpa sua: in nullo tenet d̄no restituere. Quarto q̄ post restitutionem rei p̄r agere v̄v̄ditōrē d̄ p̄cio qd̄ dedit. Et venditor tenet sibi restituere p̄cū.

De usurarijs.

Undecimū sunt usurarij. Pro quo sciēdū. Quid sit usura: Rū deo fm̄ Boff. Usura est q̄cūquid sorti accidit ex int̄r̄tōe p̄cedētī vlt̄ pacto. Sz fm̄ Ray. Usura ē lucz ex mutuo pacto debitū vlt̄ exactū. Sciēdū q̄ vsurarij qui recipiūt aliq̄d ex pacto vlt̄ sorte: peccant q̄nter: Primo q̄ faciūt contra legem dei. Unde Leuitici. xxv. Pecuniam tuā non dabis fratri tuo ad vsuram. Item Deutero. xxij. vbi sic legit. Fratri absq̄ vsura id quod indiget ac cōmodabis vt benedicat tibi domin^o ī opere tuo in terra quaz ingredieris possidendam. Vbi insinuat quāta sit vtilitas mutuari absq̄ vsura z gratis. Benedic enim ei d̄ns in omni opere suo. et aliud testimoniu^z est in ps̄. vbi inquit dauid a d̄no dicens. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Et subiungit domin^o. Qui pecuniam suam non

precepto

dedit ad vsuram: zc. Secundo grauit
peccat: quia vendunt tempus: qd inter
omnia transitoria maxime voluit domi
nus esse comune omnib; absq; persona
rum acceptione. Cum enim in alijs re
bus diuites melius habeant qm paupe
res de solo tempore non potest habere diues
nisi idē quod pauper. non enim potest eē
tempus nisi vnu tempus simul z semel.
Magna enim iniquitas est cum vsura
rius vendit pauperi illud quod omib;
comune est. Ideo iusto dei iudicio in tē
poris indigentia punitur vsurarius cuz
illud vendit in p̄senti quod sibi datū fu
erat ad p̄niam agendam. Unde mina
tur eis dominus per prophetam dicens. Cū
acceperis tēpus iusticias iudicabo: qua
si diceret Tu modo habes tempus i
manu tua: hūcū acceperis id est post mortem
tuā in manū meā oib; faciā iusticiā qui
bus iniuriatus es. Tertio faciūt graue
peccm: qz vendūt vnā rem bis. Ergo h;
Tho. accipe vsurā p pecunia mutuata
fm se iniustū est: qz vendit illd qd nō p̄t
Verbi grā. Si quis vellet seorsum vē
dere vinū. z seorsum vsurariū: venderet
eamdem rem bis: vel venderet illud qd
non est: vnde manifeste per iniusticiam
peccaret. Et simili ratione iniusticiā cō
mittit q mutuatur vinum z triticū petens
sibi duas recompensatiōes: vnā qd ez
restitutōem equalis rei: aliā vero p̄cum
vlus quod vsura dicit.

De iniquitate vsurarioꝝ.

Vsurarius primo peior est fure
qz fur de nocte solū furat. h vsu
rari⁹ die noctuq;. Et qz magis
de pauperat qz plures exhereditat. Se
cundo peior est aliq modo inferno: quia
fm q dicit Guil. lugdunensis in sumavi
tioꝝ. Infern⁹ em̄ in resurrectōe dñi que
nō sua erant restituit. Usurari⁹ audita
passionez etiam resurrectione domini: nō
vult aliena restituere: sed potius vult care
re omni fructu passionis christi. Item in
fern⁹ solū punit malos q meruerūt pec

cando in p̄fici contra dei. sed vsurarius
spoliat bonos z malos indifferent. Itē
sicut infern⁹ nūquā replebit vsq; ad no
uissimū diē. sic auar⁹ vsurari⁹ nūquam
replebitur pecunia: sed semp anhelat ad
plura acquirenda. Tertio peior ē iudeo
quia iudeus a iudeo vsuras nō accipit.
sed vsurarius a fratre suo christiano ac
cipit: quod iudeus nullo modo faceret.
Quarto peior est morte corporali: quia
mors solum interemit corpus. sed vsura
rius corpus z animam. Quinto peior ē
iuda traditore: quia iudas semel ch̄m
vendidit. z eum p. xxx. bonis denarijs
dedit: h vsurari⁹ rotiens ch̄m vendidit
quotiens vsuram accepit z non sicut iu
das p. xxx. sed p vno solo denario eū se
pius vendidit. Et nō solū vendidit xp̄m
sed etiā beatam virginem mariā z socie
tatem omnium sanctorū z angelorū in celo
existentiū. Item vendidit seipm z vxorē
z omnes liberos z heredes qui possidēt
pecuniam vel bona temporalia cuz vsu
ra acquisita. Itē iudas. xxx. denarios
restituit quos iniuste acquisiuit. Vnde
Matth. 27. dicit: q p̄niam ducit retulit tri
ginta argenteos. Sed vsurari⁹ nullo mō vult
restituere q iuste acquisiuit. Vñ exēplū i li.
d dono timoris. Legit q sacerdos qui
dam monebat quendam vsurarium de
salute anime sue: quia grauititer infirma
batur. Dicebat autem q sibi tria essent
necessaria. s. conteri bene: z confiteri ple
ne: z restituere p posse. Et ille. Duo p̄
ma libenter faciam: tertium quomodo fa
ceret: quia mihi nihil z filijs meis rema
neret. Et sacerdos. Sine hoc nō pote
stis saluari. Et ille. Dicunt ita sapientes
z scripture. Et sacerdos. ita vere. Et il
le. Ego volo pbare vtrum dicat verum
quia non restituam: z sic mortu⁹ est ma
gis timens paupertatem p̄sentē qz fu
turam. Sexto vsurarius peior est omni
peccatore hoc patet: quia cuz alij pecca
tores quandoq; a peccatis cessant. Sic
cut superbus in quadragesima deponit

De septimo

supbia: luxuriosus desistit a luxuria. gulosus ieiunat) Sed usurari⁹ vsurā omni die committit: nulla die excepta siue in parasceue. siue in die natiuitatis et resurrectiōnis: et sic de alijs instanti peccat sicut in die simplicis. Itē peccat in omni loco: quod siue sit in ecclia audiēdo missas: siue in mensa comedēdo: siue in lecto dormiēdo. vbi cuiq; fuerit sp̄ peccm ei⁹ augmētat. Ex h^o p̄ q̄ vsurari⁹ nō verecōtumeliā facēdo et vniuersis angelis et sanctis ei⁹: in quibus festiuitatib; peccat committēdo vsurā Et ideo desistit⁹ erit in extremis auxilio dei et oim sanctorū. Un̄ cū dicit Dñe miserere aia istius vsurarij. p̄t rñdē xps ihs Dño miserere ei⁹ q̄ nec in ipsa die qñ gen⁹ humanū in cruce redemi me honoraē voluit. Sic p̄t dicere brā: Ego maria desuis festiuitatib; in quibus ab vsura ob reuerentiā eius cessare noluit. Sicut oēs sc̄i cui⁹ interpellant ad intercedendū p̄ vsurario rñdere p̄nt. Una festiuitas est nobis in anno consecrata. sc̄. dies oim sc̄oꝝ hanc festiuitatē vsurari⁹ exprobrauit in q̄ nobis oib; cōtumeliā irrogauit: nec honori oim n̄m peccat. Idē p̄nt rñdere oēs angeli quoꝝ festiuitatē. sc̄. festū michael qd̄ est festū oim angeloꝝ non celebrauit h̄ vsurā suā exercuit. Ergo nō immēto vsurari⁹ mala morte moriet⁹ Un̄ legitur exemplū. In diocesi coloniēsi quidā vsurari⁹ diues defunct⁹: q̄ cui⁹ infirmaret: materia tandē ascendēte in cereb;: factus est frenetic⁹. Cūq; quotidie dētes et os moueret. dixerunt ei ministri sui. Quid comeditis dñe? Rñdit ille. Denarios ego mastico. vsū em̄ fuerat ei q̄ demōes in os ei⁹ denarios infūderēt. n̄ possum inq̄t demones istos sustinē: qz nūmū me infestāt: portate me ad monasteriū tale: illic boni hoīes sūt: forte auxilio eoz ab his demōib; liberabor. Quo cū delat⁹ fuisset: clamauit. reportate me: reportate me: plures demones h̄ video q̄ in domo mea. Sicq; miser delat⁹ et a demōib; miserabiliter agitat⁹: infelicez

aīam reddidit: oñdens autē videntib; q̄ execrabile vitū sit vsura i commētis sibi sic a demōib; illatis. **X** **C** **E** nota q̄ vsurarij sūt duplices. sc̄. publici et occulti. Nā publici vsurarij pleunt a iure pena quadruplici. Prima est q̄ ipso iure sūt excoicari: Seda ē puatio cōmunionis. qz sacm̄ eucharistie talib; n̄ est dādū tā in morte q̄ in vita nisi se peniteat et restituat Tertia exclusio oblatiōnis. Quarto puatio sepulture: qz non debēt in loco sacro sepeliri: vt h̄ extra d̄ vsuris. c. **O**: in oib;. S; si diceret vbi est loc⁹ sepulture vsurarioꝝ? Rñdeo q̄ infra patibulū sepeliēdi sūt Un̄ h̄ idē oñsum est p̄ exemplū vbi legit q̄ fuit qdaz vsurari⁹ qui nolebat restituere l; frequenter admoneret. Infirmit⁹ vsq; ad mortē vocauit sacerdotē et petiuit sacm̄ et ecclesiasticā sepulturaz. Sacerdos rñdit q̄ nō daret nisi plene restitueret. qd̄ ille facere rennuit. Recedēte sacerdote et infirmitate inualesece appropinq̄bat mortē. Reuocat⁹ est sacerdos vt aīam angelis dei recōmendarer. Sacerdos ait. Ego cōmedo eā oib; demōib; in inferno existentib;. Et sic sacerdos recessit. qz ille adhuc restituere noluit. Ip̄o defuncto rogauerūt amici sacerdotē vt defunctū sepeliret i atrio bñdico p̄t amicōꝝ suoz honore. Qd̄ sacerdos eis negauit: quia in vita vsuras restituere noluit Habebat autē dictus sacerdos vñū asinum qui nihil aliud faciebat q̄ q̄ libros ad ecclesiam ferebat et deferrebat: et ideo nullam aliam viam sciebat. Rogauerūt sacerdotē amici defuncti vt corp⁹ super asinū poneret: et ad quēcumq; locū illud deferret: ibi sepeliretur. Qui putaret q̄ ad ecclesiam delaturus esset v̄ ad domū sacerdotis (quia aliam viā nesciebat) placuit pactio sacerdoti Asin⁹ corpus vsurarij super se positi nō declinās ad dexteram vel ad sinistrā rultit ad patibulū. Et se excurtēs corā oim p̄lo. piec̄ illd̄ a se sub patibulo: et ibi sepult⁹ est.

precepto

Ursura multis comittitur modis & Sura multis modis comittitur. Primo cum aliqui prestent sub conditione ad pactum plus recipiendi: et isti sunt expressi usurarii: et secundum iudicium ecclesie. Secundi sunt qui peccant sine aliquo pacto: eo tamen animo quod aliquid ultra sortem recipiant aliquas non mutuarerent. Et isti sunt usurarii qui ad deum propter intentionem corruptam quam prohibet saluator. Luce. vi. Mutuari dantes nihil inde sperantes. Ergo qui cum sub specie recipiendi alicui mutuat pecuniam. precipue si altas non erat mutuaturus. quicquid postea accipit: usura est: quousque etiam nihil postulat: et tenet ad restitutionem. Tertii sunt qui mutuatur res suas ad certum terminum. quo veniente non volunt prestare ulterius dilationem donec aliquod emolumentum inde percipiant: licet etiam expressum non petant. Quartii sunt qui vendunt res suas longe carius propter dilationem quam eis incontinenter soluerent: ut plus extra de usuris. c. Consultuit. Est etiam illa generalis regula. quod quicquid accipit ultra capitale: usura est ut plus. xxij. q. iij. plerique. Quinti qui pro prompta pecunia iam emuntur immediate super dilationem illi eadem quo emerunt vel alij eorum vendunt in cariori foro quam valere vel valere potest: hoc plus supra in eodem precepto circa illam litteram. Q. Sexti qui emunt vinum vel bladum dum adhuc crescit ita in bono foro quod verisimile est quod nullo modo tempore solutionis ita modicum valeret: et tales usuram committunt. Verbi gratia Sicut qui in quadragesima emunt vinum ab ipsis venditoriis cum sint in necessitate constituti: et tamen pro vilis pretio: quod indubitanter tempore solutionis multo plus solvere oporteret. Sicut et illi qui emunt a rusticis frumenta et tamen pro vilis pretio quod tempore solutionis plus soluat: et tales omnes sunt usurarii: et tenentur ad restitutionem. Quid si quis emit fructus proventuros hoc anno de agro seminato. Respondeo: non est usura: quia dubitatur verum plus vel minus debeat valere: et tamen hoc stat ad huc voluntate de iuribus eos velit conservare

re a tempestate aeris et alijs periculis si pventuris. Et eodem modo dicendum est quod si emat fructus pventuros ad tres vel ad quatuor annos Septimi sunt illi qui recipiunt aliquod pignus vel cedunt pecuniam super predium aliquod. et fructus eius non computantur in sortem. Circa quod quod dicitur. quod de communitatibus quarundam civitatum que dant pecuniam ad usuram. Respondeo secundum Raymundum. Omnes illi civitates quorum auctoritate et consilio fit usurarius sunt. Et eodem modo si civitas vel communitas reciperet aliquod pignus. scilicet civitatem vel castrum vel hmoi. et fructus eius non computaretur in sortem. omnes tales usurarii sunt. arg. vij. q. i. Sicut vir. xxij. q. iij. si habet. Similiter intellige de vno solo qui pecuniam locat super castrum vel super aliquam civitatem. et sic de alijs. et fructus hmoi tollerent eos in sortem non computaret: usurarius est et tenetur ad restitutionem. **O**ctavi sunt qui dant granum verus ut postea recipiant novum. Et de his dicit Raymundus quod usuram committunt quia meliorem recipiunt. quod intelligit Hostiensis quando aliquis propter hoc facit ut illam meliorem lucret. Si vero facit ne sua messis pereat et inde accipientem gratiam faciat: non committit usuram. sed etiam tunc sine dubio excusat quando presumit quod novum debeat minus valere. extra eo. Naviganti. Non qui emunt a pauperibus oves et boves quas illi forte non habent. et talia animalia locant eis. quid ergo de illis? Respondeo secundum Bui. Si emptor scit vel credit quod venditor illa non habeat et locat ei pro annua pensione: usura est: vel saltem in fraudem usure fit. Si vero credit cum habere et sine fraude emit: non est usura. Decimi sunt qui mutuatur pecuniam sub illo pacto ut illi sibi remutent: verum committant usuram. Respondeo secundum Thoma. secunda secunde. q. lxxvij. Licet est quod mutuatur vnum: aliud simile mutuet. sed non licet obligare debitorem ad mutuaturum

De septimo

postea faciendum. **aa** **Q**ueritur utrum liceat accipere mutuum sub usura. **R**espondeo secundum Thomam secundum secundam secundae quae 78. Non licet aliquid quod inducere ad mutuum sub usura: licet tamen ab eo quod patet est facere et quod exercet usuras: Mutuum accipere sub usura propter aliquod bonum: ut est subiectio sue necessitatis vel alterius. intelligitur **Udalricus** non solum de necessitate utilitatis quam aliquis consequitur agendo negocia sua. Sed hac utilitate cessante puta cum recipit propter ludum aleae vel huiusmodi mortale. **bb** **Q**ueritur utrum liceat donare vel elemosinas ab usurariis recipere. **R**espondeo secundum **Udalricum** sic: nisi per hoc efficiantur non soluendo. Nam tunc qui reciperet ab ipsis teneretur eis restituere. vel illis a quibus ipsi receperunt. Secus itaque si habent alia praeter usuras et per hoc non efficiuntur non soluendo. **cc** **Q**ueritur utrum maritum liceat recipere dotem a patre uxoris suae qui est usurarius. **R**espondeo secundum **Basilium**. Si pater non sufficit ad soluendum quae de usura habet: et maritus sciens voluntatem vel habens ignorantiam crassam contraxit cum filia non debet recipere dotem a tali patre. Si autem non putabat socer esse usurarium vel alias esset soluendo: qui tamen non erat: potest dotem in solutione recipere. licet postmodum sciat veritatem. **Hec Basilium**. **T**ertio autem dicitur quod sciens voluntatem non recipiat dotem. aut si recipit restituat illi quod pater tenebat. Si autem in voluntate socer dicitur alijs bonis erat sufficiens ad soluendum: tunc generi indubitanter potest dotem recipere. **dd** **I**tem quiritur utrum liceat creditori recipere debitum quod usurarius ei debet. **R**espondeo secundum **Basilium**. Si bona fide credidit ei pecuniam ut ex illa commodum suum faceret. et lucrando forte se ex ea liberaret. recipere potest quod mutuavit: et si ille alias non sufficit ad usuras soluere. Si vero alia causa credidit puta ad ludendum in alea: vel dandum meretrici aut histrioni: non debet debitum ab illo recipere qui nec usuras extortas sus-

ciat restituere. **ee** **N**otandum est etiam quod ecclesia tantum detestatur usurarium et voraginem quae eam restringit omni modo quo potuit. hoc patet quia pro eorum solutione multiplex remedium adhibuit. quod si promississet aliquis usuram soluere: cogi non debet ad soluendum. quia usure sunt indebite. extra de usuris. ca. **D**ebitores. **Q**uia cum quidam iudex sententiam daret ad soluendum usuras excommunicationis sententiam incurreret. **I**tem secundum remedium est: quod post absolutum potest eas repetere: et usurarius tenetur sibi restituere quod per usuram ab eo recepit. **C**irca quod queritur. utrum usurarius teneatur ad omnia damna. **R**espondeo secundum **Raymundum**: tenetur ad omnia damna quae ille propter solutionem usure passus est. ut si domum suam propter hoc vilius vendidit. et si aliam conduxisset aut si propter hoc alia bona sub usura quesivisset. **T**ertium quod si non vult restituere: tunc potest iudicium vel alij prelato denunciare. et iudex siue talis prelatus ex officio suo potest illum cogere ad restituendum. **S**ciendum quod antiquitus usurarius fuerunt ab alijs hominibus valde despecti et cum hoc rari. **U**bi narrat **Basilium** lugdunensis in summa victorum quod antiquitus quandoque in una tota civitate vix inveniatur unus fenerator. et ille non fenerabatur nisi data fide quod non publicaret: de quo cum certitudinaliter constaret eum esse usurarium. tunc amplius dicebatur domus eius domus diaboli: et sic de alijs rebus eius. **O**sculum pacis non dabatur ei in missa. ignis a vicinis suis in domo eius non sumebatur: pueri ad eius occursum pauescebant et in alterutrum cum digito demonstrabant. **N**unc vero nostro tempore fiunt tales cubicularij principum. et ab hominibus eis assurgit quod tamen est absurdum et abominabile multum. **f** **S**edecim sunt illi qui recipiunt donata munuscula a iudeis. **C**irca quod notanda sunt hic duo. **P**rimo quod re deus noluit ut iudei penitus sumerent sed dispergerent. et quare eos ecclesia

precepto

nō psequit̄ quasi hereticos. s̄ sinit eos
 viuere q̄ nō ex toto deleant̄. z hoc fit p̄
 ter tres rōes. Prima qz in fine mūdi de
 bent p̄uerti. vñ ps. *Conuertent̄ ad ves
 perā. Et tunc in dictū christi vt habe
 tur Johis. x. Fiet vñ oule z vnus pa
 stor. Vñ etiam Hier. xxij. In dieb⁹
 illis saluabit̄ iuda. Secūda ratio. quia
 sunt liberarie nostre q̄ntum ad vetus te
 stamentū. Et ergo ne pagani dicerent.
 vos christiani istas litteras p̄posuistis.
 habemus vetus testamentū z dicta p̄
 phetarū a iudeis. Tercia rō est p̄pter
 memoriale dominice passionis. Ergo
 quotiescunq; aliquē iudeū videmus ro
 tiens memoriā dominice passiōis ha
 bere debemus. ps. *Ne occidas eos ne
 obliuiscant̄ ppli mei.* **¶** Secūdo
 videndū est quō christiani se habere de
 bent erga iudeos. Tūc s̄m Raymun
 dū dico. q̄ christiani nō debēt cū eis co
 medere aut ad p̄uincia sua vocare. Se
 cundo q̄ infirmi christiani nō debēt in
 suis infirmitatibus ad sevocare iudeos
 nec ab eis recipere medicinas. Tercio
 nec christiani debent cū eis in eisdē bal
 neis balneari. xxvij. q. i. ca. *Nullus. et
 ca. Omnis.* Quarto non debēt p̄mitti
 habere inter christianos officia publica
 ne occasionem habeāt seuiēdi. dist. liij.
Nulla. xvij. q. iij. Cōstituit. Sexto in
 dieb⁹ lamētationis z dominice passiōis
 non debēt in publicū prodire Et etiam
 in die parasceues nō debent habē ostia
 et fenestras aptas. extra eo. *Que super
 his: Septimo q̄ nō debent habere fa
 mulos vel famulas christianos. qz chri
 stiani nullo mō debent esse assidui itra
 domū iudei nec tanq; famuli aut nutrix
 aut obstetric. al̄s ip̄i christiani si ab eis
 recedere nolūt excommunicari debēt. ex
 tra eo. Iudei. z ca. Ad hec. Octauo qz
 christiani nō debent eis locare domos
 suas ad exercendū vsuras in eisdem Ho
 no. qz christiani nō debēt retinere munus
 cula vel dona a iudeis eis data. Circa**

q̄d querit̄: vtrū christiano liceat accipe
 dona vel munuscula a iudeis. Respon
 deo q̄ sic. z tamē tali modo q̄ ip̄e recipi
 ens nō velit allqd̄ facere p̄pter talia do
 na q̄d sit̄tra deū: tūc licite p̄t recipere
 s̄ nō debz sibi retinere: nisi forte eēt tal
 lia que ab eo vel ab aīcessoribus suis ip̄
 si iudei p̄ vsuram recepissent. Vñ dicit
 Tho. in q̄dam epla ad ducissam lotho
 ringie. Cum ea que iudei p̄ vsurā extor
 serūt nō p̄t licite ab ip̄is retineri. Cōse
 quēs est vt si vos illa ab eis recepistis
 nec vos licite retinē potest̄. nisi forte eēt
 talia q̄ a vobis vel aīcessorib⁹ vestr⁹ ha
 ctenus extorserūt. Si q̄ vero dant q̄ ex
 torserūt ab alijs debet restitui eis q̄bus
 ip̄i iudei tenent̄ restituere si inuentūtur.
 Alioquin in p̄ios vsus s̄m sui diocesanē
 cōsiliū sunt talia dona z munuscula ero
 gāda. **¶** Q̄d ad hoc dicturi sunt q̄ reci
 piūt p̄pinas z dona a iudeis. s. aucasyl
 cātros vel ciphos argēteos. z sic d̄ alijs
 p̄pinis. qz oīa talia erogāda s̄t̄ paup̄
 ribus. Ergo q̄cunq; reciperet vñ can
 trū a iudeis q̄ nō h̄nt nisi vsurariā pecu
 niam. z si sic morit̄: ip̄e z oēs heredes q̄
 illum cantrū possidebūt sc̄ēter: oēs d̄a
 nabunt̄ Ergo isti etiā q̄ comedūt de au
 cis istis q̄s iudei p̄pinauerūt dominis
 suis circa festū *Marini*: q̄libet tal̄ tene
 tur in tantū paup̄ibus erogare s̄m cōsi
 liū sui p̄fessoris. **¶** Querit̄ vtrū
 pueri iudeoz inuitis parētib⁹ sunt bap
 tizandi. Respondeo s̄m Tho. sc̄da sei
 cūde. q. x. Nō licet añ annos discretōis
 sed qñ ad annos discretionis puenerint
 p̄nt fidē suscipere etiāz parentib⁹ inuitis.
 Et nota q̄ iudei adhuc hodierna die lē
 bēter psequerent̄ xp̄m si possent Vnde
 legit̄ exemplū q̄ cū iudei in q̄dam ciuita
 te fecissent in pascue h̄maginē xp̄i cere
 am z eā clauis cruci affixissent z lancea
 aperuissent: apparuit br̄s p̄go z querēs
 xp̄ianis de h̄ q̄ adhuc in vrbe illa filius
 suū crucifigerēt iudei. Xp̄iani at̄ dom⁹
 iudeoz penetrātes z eos capiētes: inue

De septimo

nerunt hūmaginē crucifixi z eius vulne-
ra cruentata. Quo viso miraculo mul-
ti iudei ad fidem sunt uersi. **De**
cimiseptimi sunt q̄ mala fide faciūt ho-
minē incurrere damnū. sicut q̄ incitant
hoiem ad ludū aleę z hmoi. Ad cuius
euidētiam tria sunt p̄ ordinem p̄siderā-
da. Prīmū est quātum peccatū sit lud⁹
aleari z taxilloz. Scdm: qd̄ iuris sit de
eo quod p̄dit in alea: puta an ip̄i vel q̄
bus p̄sonis sit reddendū. Tertiū quō z
quales ludi p̄nt esse liciti z fieri sine pec-
cato mortali. **C**irca primū queritur:
vñ ludus sit peccatū mortale. Rñdeo
fm̄ Buil. q̄ sic: etiā si homo nō ducat in
p̄suetudinem mortaliter peccat. Hoc in-
tellige quādo ex auaricia ludit. qz̄ auar-
icia dese est peccatū mortale. z quātū-
tas peccati in talibz ludis p̄t conq̄ci ex
duobz. Et p̄mo ex descriptōe taxilli. nā
taxillum recipiēs ad manū ad ludendū
ex auaricia z cupiditate: si iactat vnum
oculum p̄ hoc intelligere debet q̄ p̄uat
regno dei: qd̄ deus oīpotens daturus
est oībus suis electis: cum in iudicio di-
cet illud **Matth. xxv.** Venite benedicti
possidete regnū paratū vobis ab initio
mūdi. **U**bi dicit regnū in singulari z nō
in plurali: quia omēs sancti z electi vñ
regnū possidebūt: qd̄ p̄diuident ip̄i sibi
inuitem ex charitate sic q̄ hoc qd̄ omēs
possident vnus possidet z ecōuerso. vñ
Bregio. Om̄ia em̄ sunt oībus p̄munia
p̄pter eum qui in om̄ibus est om̄ia. **U**n̄
Anselmus. Vnusq̄sq̄ intantū gaudet
de alterius gaudio inquātum de suo p̄
prio. Et hoc ideo. qz̄ ibi vnusq̄sq̄ p̄fecte
diligit p̄ximū suum sicut seip̄m. **S** om̄-
nes electi in celo sunt z erūt reges z regi-
ne. **U**n̄ de quolibet electo dicit illd̄ ps̄
Posuisti dñe sup̄ caput eius coronā zc̄
Et hoc regno z hac corona puat se tal-
lis lutor. Si aut̄ duos oculos iactat p̄
hoc intelligere debet q̄ cū corpe z anima
eternaliter puniri debet. qz̄ homo est cō-
positus ex anima z corpore. sed in mor-

te anima separatur a corpe: tūc anima pee-
catoris sola punit̄ vsq̄ ad nouissimum
diez. Sed in resurrectōe z in nouissimo
die: tūc anima z corpus ecōuerso simul
p̄iungent̄: tūc peccator cū eodem corpo-
re z anima z cum eisdē manibz z oculis
ceterisq̄ mēbris cū q̄bus peccauit eter-
naliter punitur. **U**n̄ **Bern.** In quo
autem mēbro creator magis offenditur
in eo peccator graui⁹ torq̄bitur. Si aut̄
tres oculos iactat: p̄ hoc intelligere de-
bet q̄ eternaliter separabit̄ a visioe san-
cte trinitatis. s. patris z filij z sp̄s sancti
quia visio dei est merces z p̄miū electoz.
Unde **Johis. xvij.** Hec est vita eterna
vt cognoscant te solum deū: z quē mis-
isti filium tuū iesum christū. Et q̄ locū
da sit ista visio ostēdit p̄pheta **Dauid** in
ps̄ dicēs. **Q**m̄ mille ant̄ anni oculos tu-
os tanq̄ dies besterna que p̄terijt. Si
aut̄ q̄ttuor oculos iactauerit: p̄ hoc de-
bet intelligere q̄ separabit̄ a q̄ttuor or-
dinibus sanctoz noui testamēti: in quo
testamēto iam sum⁹. s. ab apostol. **mar-**
tyribus. cōfessoribus: atq̄ virginitibus:
Isti sunt q̄ttuor ordines sanctoz noui
testamēti generaliter loquēdo. Si aut̄
quinq̄ oculos iactauerit p̄ hoc intelli-
gere debet q̄ om̄is salus q̄ effluxit ex qui-
q̄ vulneribus iesu christi in eo frustra-
bitur. Ergo de talibz cōquerit̄ **Bern.** in
p̄sona christi dicēs. **N**ōnelatis p̄pter te
vulneratus sum. nūquid p̄ iniquitate tua
afflictus sum. cur addis afflictōem affli-
cto: maḡ aggrauāt me vulnera tui pec-
cati q̄ vulnera corpis mei. Si aut̄ sex
oculos iactauerit: p̄ hos intelligere de-
bet q̄ deus in iudicio req̄ret ab eo quō
sex op̄a misericōdie exercuit dicēs illd̄ **Ma-**
thai. xxv. Esuriui z nō dedistis mihi
māducare. sitiui z nō dedistis mihi bi-
bere. Et tūc subiūget illis sentētiā il-
lam horribilē **Ite maledicti in ignē eter-**
num q̄ paratus est diabolo z sanctis ei⁹
Ista horribilis sententia intelligi debet
p̄ sex oculos **kk** **¶** Secūdo quātū

precepto

ras pcc̄i in hoc ludo vel i talibz ludis p̄
 p̄p̄edi ex multitudie pcc̄oz que in ludo
 accidunt. p̄nt em̄ ibi accidere xvij. pcc̄a
 Et p̄mū est idolatria q̄d est p̄ p̄mū p̄ce/
 p̄tū vbi d̄r. Nō adorab̄ deos alienos.
 Sed lusor taxillū p̄ponit d̄o: z fac̄ euz
 deū suū. Vñ Aug⁹. Hoc ab hoīe colit̄
 q̄d p̄ ceteris diligit: q̄d p̄z. qz ip̄e ad ta/
 xilli p̄ceptū largitur: q̄d ad p̄ceptū dei n̄
 largiret: qz si paup̄ p̄f̄ deū pet̄et dena/
 rium. forte vix daret sibi vñ obulū: sed
 ad p̄ceptū largit̄ q̄nqz dat medietatem
 sube sue. Ip̄e em̄ largior est ad p̄ceptuz
 taxilli q̄s fuit b̄t̄us Martin⁹ ad p̄ceptuz
 d̄ni. Ip̄e em̄ non solū dat medietatem
 pallij. imo totū palliū. It̄e etiā inf̄duz
 tunicam z camiseam: z nud⁹ sequit̄ d̄m
 suū scz diaboluz. Et in hoc apparet ma/
 gna stulticia ip̄ius lusoris q̄ levilissime
 fuituti subijcit: d̄n̄ taxillū d̄m suū con/
 stituit. Et ad hoc se astringit q̄ facit q̄d
 ip̄e iusserit: vñ merito deridēd⁹ est talis
 lusor. Vñ Seneca. Si videas murem
 velle d̄nari alij muri: nunq̄d risum tene/
 as: quanto magis ridiculū est q̄ os ca/
 ninū q̄ minoris valoris est q̄ mus hoī
 d̄netur: ¶ Sciendū q̄ sicut deus dedit
 xxi. litteras codicibz suis q̄bz tota scrip/
 tura scribitur. p̄ quaz voluntas dei fide/
 libz insinuatur. Sic taxillus hz. xxi. p̄
 eta quibz lusor cognoscit voluntatem
 dei sui. Sc̄dm̄ est execrabilis iuratio z
 blasphem̄a que in talibz ludis frequē/
 ter in deum z in sc̄t̄os refundit: Horuz
 em̄ conuictioz̄ z blasphemationū parti/
 cipes sunt qui talibz lusoribus hospicia
 concedunt: vel qui vestimēta eoz v̄l alia
 delusa dsuidunt: vel qui cum ip̄is fami/
 liariter bibunt: vel ab ip̄is sortem lumē
 nis recipiunt. ¶ Q̄d dupl̄r̄ intelli/
 gitur. Vno mō qui vident de lumine il
 lo aliquatit̄ equalit̄ peccant. Sc̄do q̄
 ad denarios illos qui dantur ad lumen
 sicut cū quotiens quis lucratur tunc to/
 tiens dat denariū ad lumen: Et ergo q̄
 tales denarios recipit z eis ad ludū lu

miavit: tenet ad restitutōez. Et sic blas/
 phemare ē p̄ sc̄dm̄ p̄ceptū: vbi d̄r. Non
 assumes nomen dei. zc̄. Vñ etiā q̄nqz
 d̄ns in p̄nti vindictā de lusoribz accipit.
 Vñ legit̄ de quodā milite qui d̄n̄ occa/
 sione ludi p̄ oculo dei iuraret. p̄ xij̄ ocu/
 li ei⁹ a capite exilierit̄ in aleariū cecide/
 runt. Item quidē sagittari⁹ cū irat⁹ ess̄
 valde ex hoc q̄ in ludo p̄didisset: sagit/
 tam direxit⁹ sus celū quasi veller se vidē
 care de deo. Sequēti⁹ die cū idem sa/
 gittari⁹ eadem hora sedit ad ludū: redi/
 it sagitta: z sup̄ aleariū sanguinolēta cel/
 adit. It̄e cauere d̄z quilibet hō ne vel
 taxillos v̄l alia ad ludū necessaria locet
 Sicut em̄ valde mal⁹ reputaret̄ q̄ alicui
 scelerato gladiū locaret vñ aliquē sc̄m̄
 z iustū vix interficere deberet. Sic ma/
 lus reputat̄ q̄ locat taxillos z alia ad lu/
 dū necessaria qz occasionē dat ad deum
 blasphemā d̄n̄ v̄l q̄si ad crucifigendum.
 Tertiu⁹ pcc̄m̄ est fractio solēnitatū quia
 fm̄ Buil. lugdunē. In p̄cipuis solēnē
 tatibz p̄cipue cōmittūt lusores pcc̄m̄ n̄
 attendētes q̄d legit̄ Numeri. is. de illo
 q̄ collegerat ligna in sabbato: morte mo/
 riatur hō ille ait d̄ns: lapidibz obruar
 eū ois turba. Constat aut̄ esse pei⁹ cum
 blasphem̄is z iniurijs ludere q̄s i sabb
 tis ligna colligere. Quartū est inobediē
 tia parētū Quia qlibet tenet obediē pa/
 rentibz i bonis z in licitis. Et hoc est p̄
 quartū p̄ceptū. Quintū est homicidiū:
 qz interdū vnus lusor p̄ solo obulo iter/
 ficat aliū: z hoc est p̄ q̄ntū p̄ceptuz. Se/
 xtum est furtū: qz tales lusores postmo/
 dū efficiunt̄ q̄nqz fures. z sic cōiter q̄nqz
 suspendūtur. Et hoc est p̄ septimū p̄ce/
 ptum. Non furtū facies. Septimū est
 falsum testimoniū. qz sepius cōtingit q̄
 vnus phibet testimoniū falsum aliū: di/
 ces cū lucratiū eē cū tñ p̄didit Et h̄ ē p̄
 octauū p̄ceptū: vbi d̄r n̄ f̄m̄ testimoniū di/
 ces. Octauū ē desiderijz lucrādi: q̄d est
 cupiditas: q̄ ē radix oim̄ maloz: vt h̄z
 i. ad Thimo. v. Et h̄ ē p̄ nonū p̄ceptū

De septimo

ubi dicitur: Non cupisces re proximi tui. Non
 preceptum est in misericordia: quia vultor alium
 spoliat et vellit usque ad carnem sic comedere
 possit. Et ergo sic per dicitur christi in euangelio
 misericordes sunt dicitur beati sic e converso in
 misericordes infelices sunt. Unde Jacobi. ij.
 Iudicium sit ei sine misericordia qui
 hic non fecit iudicium cum misericordia.
 Decimum est iura maxima: que attendit non so-
 lum in anno vel in mense sed in eadem die vel ho-
 ra. extra de excessibus platonum. iter dilectos
 Undecimum est preceptus prohibitoris san-
 cte matris ecclesie. Nam glo. de quibus huiusmodi lu-
 di sunt prohibiti non tantum disuasit. Quode-
 cim est scandalum proximi. Corruptum est
 multi que ad ludum cupiscedum de consuetudi-
 ne mala veniunt. Unde Barth. i. 8. Ue-
 ho per que scandala sunt. Tredecimum est
 amissio temporis et omnium bonorum que isto tempore que
 facere potuisset. Et est magna stultitia que
 lusor qui non potuit facere opus ad propriam utili-
 tatem proximi edificatorem et dei honorem:
 ipse facit quod sibi est danosum et primo scanda-
 losum. Decimum quartum est iuramentum. Se-
 pe enim iurat lusor se lucratum fuisse cum in ve-
 ritate perdidit. Quindecimum est fraus se-
 pe enim vultor defraudat alium iurando: iactan-
 do: computando: et sic de alijs. Sedecimum
 est iras odium: quia sepe lusor cum perdidit per
 uocatur ad iram. et sic maledicit quibus sibi ini-
 pi et quibus proximis. Insuper et quibus acquirit odi-
 um et alium que ab eo lucratur est. Decimum se-
 ptimum sunt verba mendacia: quia sepe vultor men-
 titur in danum alteri. Decimum octavum est pec-
 catum comminationis: quia quibus minatur pro
 verbis: et super his quibus inuadit eum verberibus
 et sequentur quibus ad domum propriam aduene-
 rit turbat uxores et pueros et totam fami-
 liam. Sciendum autem quod ipse lusor proprijs ma-
 nibus seipsum sumitur perdit: que filii dei cru-
 cifixis manibus et pedibus redemit. Unde
 Bern. loquens in persona domini ad talem di-
 cens. Ego acquisiui te manibus crucifixis.
 Et tu sumis te manibus demonibus dedi-
 caris. Et est magna ingratitude que homo in
 pugnat eum in eadem parte corporis sui: in quo dominus

per amore ipsius tantum dolorem sustinuit.
 Unde Ite lusor quibus vertat oculos
 cordis ipse peruenire: quod sibi peccatum suum
 dissuadeat. Si lucratur et vertit oculos
 mentis deorsum: tunc occurrere sibi debet quod
 lucratur est cum illa pecunia et non d' anatione.
 Si autem perdidit et vertit oculos sursum: tunc
 occurrere sibi debet quod perdidit et non hereditatem
 et beatam vitam. Si autem vertit oculos men-
 tis circa se: tunc aduerrere debet demones que
 eum tanquam leones rugientes circumdant et eum
 deuorare affectant si deus operis eius potesta-
 tem super lusorem daret. Unde exemplum legitur in
 dialogo Cesarij que lusor quod dicitur totum dedit
 tus erat ludotesset. ut nec die nec nocte
 quiesceret. Et in super sp. sacculum eius nummis
 secum ferebat: ut secum volentibus ludere obui-
 arer. in ludis autem ita expeditur ac fortuna-
 tus erat ut vix aliquis sine dano ab eo res-
 cederet. Ut autem posteribus presentibus ostendit
 dicitur blasphemie exercentur deum fo-
 rent: permissum est diabolo ut cum eo luderet
 que multos eluserat et euiscerauerat multo-
 rum in superbia euacuauerat. Nocte vero que
 dicitur in specie cuiusdam ludere volentibus trans-
 sacculumque nummis refertum sub ascella por-
 tans ad tabulam sedit: denarios liberaliter
 apposuit: tesseres iactauit et multum in bre-
 ui de pecunijs illius militis adquisiuit. Qui
 eius prope succederet et lusori pecunia iam
 quam apposuerat defuisset: iratus ait. Num
 quod non diabolus es tu? Et ille. Satis est
 Nunc appropinquat enim matutinale tempus
 oportet nos ire. Tollensque illum per rectum
 traxit cuius viscera tegul retrahentibus mi-
 serabiliter excussit. Et quod de corpore factus
 sit vel in que locum illud perierit usque hodie
 a cunctis que ipsum nouerant ignoratur. Ha-
 ne viscerum eius relique tegul inherentes res-
 presunt. Ecce hinc exemplum ostendit que dia-
 bolus suos ministros sinit ad tempus bene pro-
 spari: et quiet eos in fine remuneret. corpa-
 sez occidendo: aias vero in penas et nas per-
 petuo secum cruciandas detrudendo.
 Secundum principale est quod iuris sit de eo

precepto

quod potest in alea: pura quoniam quibus personis sit reddenda pecunia talis. Pro quo sciendum quod quicumque ludit ex avaritia. scilicet causa lucrandi: quicquid lucratur tali intentione siue paruum siue magnus tenetur restituere. Verbi gratia. Si quis luderet ex avaritia cum intentione multum lucrandi. et si talis solum quattuor denarios lucratur: tenetur restituere. Ratio est: quia cum ludus sit quedam expoliatio: non potest quis licite per ipsum aliquid acquirere: et sic non potest retinere. **¶** Si quibus restituere debetur ipsi vel alijs. Ad hoc respondeo secundum doctores. Primo si cum filio lusisti alicuius patris qui non habet peculium castrense. et quod adhuc est sub obedientia patris. et tunc secundum Ray. restituere teneris patri eius. Secundo si cum uxore alicuius mariti lusisti: et lucratus es que non habet res parafernales: tunc teneris restituere marito eius. Tertio si cum religioso: tunc teneris restituere prelo suo vel monasterio. Quarto si cum sacerdote: tunc secundum consilium confessoris danda est pauperibus. et ratio: quia bona sacerdotum sunt bona pauperum. Quinto si lusisti cum illis qui sunt mente capti. scilicet surdi muti: ceci: et qui morbo perpetuo laborant. quia tales rebus suis possessi non possunt. Ergo qui tales viciat tenetur restituere: non dico illi qui amisit: sed tutori vel procuratori. Sed si tales antedicti lucrantur. tunc non tenentur restituere tibi: quia non dignus es rehabere. Quia quantum in te fuerit: eos spoliare voluisti: nec etiam possunt licite sibi retinere. **¶** Sed secundum consilium confessoris. tenetur pauperibus talia erogare. Sexto quicumque traxit aliquem ad ludum tenetur sibi restituere quicquid viciat secundum Thoma. scilicet de e. q. xxxij. Et nota quod ista attractio large intelligenda est scilicet quocumque modo verbis vel factis induxit eum cum ille alias non erat lusurus. Item siue in duxit eum in principio siue in medio ludi cum ille vellet desistere. Si autem lucratur ab eo qui ipsum in

uitum attraxit ad ludum: hoc sepe sibi non tenetur restituere: sed debet secundum consilium confessoris pauperibus erogare secundum Ray. et Thoma. Septimo qui fraudulentem ludit secundum Thoma. ubi supra: tenetur sibi restituere. et hoc intellige siue commisit fraudem ante: puta quia fingebat se quasi inscium deludo: et quasi hominem qui possit decipi: cum tamen decipere intenderet: siue commisit fraudem in illo ludo et submittendo taxillos falsos: seu etiam veros male et fraudulose iactando seu mendaciter dicendo quod obtinisset. seu male pecuniam numerando et huiusmodi. Octavo quando de voluntarius cum voluntario ludit: et quod habet propria bona que potest alienare: tunc non tenetur sibi restituere: nec etiam ipse sibi retinere. Ratio est: quia cum ludus sit quedam expoliatio non potest quis licite per ipsum aliquid acquirere: et sic non potest retinere: sed nec illi debet reddere: quia ille non est dignus rehabere quantum in se fuit expoliare conabatur. Item supradicta collegi ex summa pisanorum et ex summa Joannis. Item quod nullus possit possidere cum deo in ipso ludores acquisitas sed debet eas restituere et dare sicut iam supra dictum est si vult saluam. patet per tale exemplum. Nam tempore beati Cyrilli episcopi fuit quidam adolescens consanguineus beati Cyrilli episcopi Rufus nomine qui fuit in eius seruitio. Et cum episcopus diuina celebraret adolescens ille iuit ad tabernaculum et ad suos consodales: et ibi cum eis ludum exercebat. Post aliquot vero tempus infirmatus est usque ad mortem. et sic in eadem infirmitate defunctus est. Tunc episcopus petiuit suffragia ab vniuersis et communiter fieri pro eo a toto populo sibi subdito. Quod populus gratanter acceptauit quia adolescens ille satis laudabiliter quo ad populum vixit: et ideo diligebatur communiter ab omni populo. Quodam die cum episcopus salutare sacrificium obtulisset pro anima defuncti et esset post missam

De septimo

lam in deuotione sua: apparuit ei defun /
ctus ille totus ignit⁹: et cuz quereret q^s /
esset: Rñdit, Ego sum aia p^sanguinei /
tui p^s q^s inanit⁹ oras: q^s eternalit⁹ dānat⁹ /
sum. Tūc eps p^sterit⁹ dixit. Quō h⁹ me /
ruisti: cū tā laudabilit⁹ vixisti: et ego spa /
hā te adhuc h⁹e innocētiā originalem. /
Qui rñdit: sic est. q^s adhuc h⁹go suz: sed /
pp^t hoc dānat⁹ sum: q^s habui in cōsue /
tudine de mane infra diuina v⁹a ire ad /
tabernā ad p^sodales meos: et sic ibi cuz /
eis lusi: et q^s d⁹ lucrat⁹ fui: mihi reserua /
ui. et fui eis q^s occasio ire et blasphemie: /
et de hoc nō formaui mihi p^sciētā /
nec egi de h⁹ p^sniām q^suis q^sq^s admoni /
tus sū i f⁹mōib⁹ et ab alijs bonis hoib⁹. /
S³ heu h⁹ non curauit: nec in h⁹ me emē /
dauit. h⁹ eternalit⁹ dānat⁹ sum. Et hāc vi /
sionē scēp^sit b⁹ns Lyrill⁹ b⁹ro Augustio.

oo **T**ertio sciendū est quō et quali /
ter tales ludī p^snt esse liciti et fieri sine pec /
cato mortali. Rñdeo q^s aliq^s lud⁹ sit li /
citus ad h⁹ requirūt q^stuor. Prīmū req^s /
ritur cōgruitas p^sone. Cleric⁹ ei in alea /
ludere non h⁹: q^s public⁹ aleator repellit⁹ /
a dignitate clericali: non obstāre p^sueru /
dine. extra de excessib⁹ p^sator. Int dile /
ctos. Et talis de iure deponi p^st si se nō /
correperit. i. 4. q. 4. Si q^s. 2. 35. distin. /
ca. Eps. Scdo req^srit q^sgruitas mate /
rie: vñ p^s esulēto vel potulēto q^s ludere /
p^st. Tertio requirit⁹ t^sp^s vt q^s nō ludatur /
t^sp^seluct⁹ v⁹l p^sniē v⁹l cōmunionis. Quar /
to req^sritur q^s nō faciat q^s legē ludi: vt q^s /
nō male cōputet: nec etiā ludentes puo /
cet: nec etiā ex cupiditate ludat: h⁹ solum /
p^s recreatōe v⁹itū. Nota q^s pp^t deducti /
onē t^sp^sis v⁹l recreatōem ludit id q^s sic lu /
crat f⁹m b⁹m Thomā: dādū est paupe /
rib⁹. Et Raymūd⁹ d⁹r saltē i iudicio aie /
Nota q^s lud⁹ aleē est oīs lud⁹ q^s innititur /
fortune. Ergo h⁹ q^s h⁹ d⁹r de ludo aleē: i /
telligit⁹ de quocunq^s ludo: siue fiat i alea /
siue cū chartis depictis. et sic de alijs.

De inducentib⁹ ad restitutionem /
rerum iniustarum pp

Equit⁹ de his q^s ad hoc valē nō /
p^snt vt auar⁹ libent⁹ iniustas res /
restituat si ea frequent⁹ meditet⁹ /
Prīmū est q^s nisi restituat: particeps nō /
erit bonoz tot⁹ eccle⁹ et oīm indulgen /
tiar⁹ de quib⁹ gaudēt et spant boni. Ip^se /
aut⁹ nec gaudere nec sperare p^st de sp^s. /
Si aut⁹ restituat: tunc oēs frēs sp^siales /
restituunt ei: et oēs amici dei frēs eius fi /
unt. Insup societas tot⁹ eccle⁹ ex q^s p^sez /
h⁹ in oīb⁹ bonis eccle⁹. Unde p^s. Par /
ticeps ego suz oīm timentū te. Scdm /
q^s iniusta velit aut nolit diu nō posside /
bit: h⁹ cū cito derelinq^sre oportet. Unde /
p^s. Relinquunt alienis diuitias suas. /
Vñ legitur exemplū q^s quidā diues ha /
buit totā sollicitudinē suā in diuitijs: et /
p^sgregauit magnā summam pecunie. et /
nullū hēdē habuit. Vna diez sedebat /
et cogitabat se moritur⁹ et tūc nō posse /
v⁹lteri⁹ diuitijs suis: et dixit Aia mea ml⁹ /
ta bona habes quicq^s desideras hū po /
tes habere: horrea mea plena sunt fru /
gib⁹: et ciste mee plene sūt auroz argēto: /
et celaria mea plena sunt vino Ergo aia /
mea semper leta sis: et a me nō recedas: /
Statim audiuit vocē dicētē sibi. Stul /
te hac nocte subito morieris: et q^s congre /
gasti cui manebunt: et diaboli rep^sent /
aiam tuā a se et ad infernū deducēt. Q^s /
sic factū ē: eadē ei nocte moriebat sine cō /
fessione et cōtritoēz sac⁹. Tertū est q^s i /
iudicio dure conqurent⁹ de eo oēs quo /
rum res iniuste vel violent⁹ retinuit: imo /
etiā pro modo loquēdi res quas ini /
uste habuit querelam contra eum defe /
rent. Talia cogitare debet quilibz aua /
rus q^s tot testes contra se habebit in iu /
ditio: quot homines spoliati sunt ab eo /
Et etiā quot res iniustas possidebit: /
tot testes contra se habebit. Quot te /
stes aliqui p^stra se habebūt qui multas /
res iniustas possederūt. Quartū q^s cor /
pus christi nec sanus nec infirmus am /
plius aliquo modo sumere debet nisi p^s /
posse restituat. q^s si contrafecerit. cōtin /

precepto

get ei sicut iude: qui cum haberet. xxx. denarios de iniusto: cum accepisset buccellum introiit in eum sathanas et magis potenter eum possedit. Sicut anaro continget si sic sacramentum recipit. Si milititer sacerdos qui ei licentiam scienter tribuit vna cum eo simul damnantur. Quinto quod nec deus nec aliquis sanctorum nec maria nec angeli dei in morte ei in adiutorium subueniunt nisi restituat imo deo et sanctis et angelis carere talem oportet tam in vita quam in morte: et etiam post mortem. Quod si miser et infelix est ille qui talia bona iniuste sponit deo et omnibus sanctis. et potius vult carere deo et omnibus sanctis quam talia restituere. Sextum quod quilibet res iniuste possessa parua vel magni valoris eum in perpetuum cruciabit in anima usque ad iudicium: et post iudicium in corpore et anima diuersimode torquetur. Nam qui vnus denarium scienter iniuste possidet et sic moritur: multum punietur. qui duos denarios plus. qui florenum multo amplius. et sic de alijs ascendendo. Item talis auarus si cogitet patibulum infernale sibi erectum a quo alio modo euadere non potest nisi per restitutionem. quia non dimittitur peccatum nisi ablatum restituatur. Item Augustinus. Quis latro videns patibulum sibi erectum non libenter restitueret quicquid posset: si se per hoc euadere crederet. Unde Augustinus. Quis enim ut viueret continue perdere noluit vnde viueret: eligens potius vitam mendicantem quam celerem mortem. Septima est quod filij quibus res iniustas lucratur parum aut forte nihil de illis rebus habebunt. Item si cogitet duritiam que post mortem suam futura est in eius filijs erga eum. vix enim semel in anno memoriam sunt nominis ipsius ut eius anniuersarium faciant. In semetipso autem potest respicere quam parum boni pro suis fecerit et sic sibi non dubitet fieri. et multo minus quia abundante iniquitate refrigescat ca-

ritas multorum: ut ait dominus. Unde legitur de quodam diuitre qui multas res iniustas possedit. et volens experiri fidelitatem filij sui: petiuit ab eo ut amore ipsius digitum suum ad ignem poneret donec vnus solus aue maria diceret: et ut sic cognosceret si eum paterne diligeret. Et filius cepit hoc acceperare. sed quanto ardore ignis sensit digitum suum retraxit dicens ad patrem. Quid te in hoc iuuarem quod totum corpus meum cremarem. Et pater ad filium. Quid tunc me iuuaret si propter te eternaliter damnarer. Et sic omnia iniusta restituit: et vitas in bono finiuit. Item cogitare debet talis auarus quod pecunia iniuste acquisita et filijs suis relicta: occasio erit mortis. vnde Exod. xxi. Si quis pro industria occidit proximum suum mortis homo ille. proximum autem est filius eius qui est os ex ossibus et caro de carne eius. Item vxor eius que teste christo in euangelio: erunt duo in carne vna. Tales proximos. scilicet vxorem et filios et omnes heredes gladio iniustarum rerum quas eis relinquit occidit. Et hoc pro industria facit cum res sciuit esse iniustas quas eis relinquit. nam quot denarios scilicet ter eis reliquit de iniusto: tot gladijs ipsos transigit. Et ideo quod filios et heredes suos eterna morte damnat. Dicit dominus de ipsis durum verbum in euangelio. Dathan. Insurgent patres in filios: et filij insurgent aduersus patres. et tales filij dupliciter puniunt patres suos. Primo quod durum est quod querunt de eis filij sicut de crudelibus occisoribus. vnde Ecclesi. xli. De patre impio querunt filij. quoniam propter ipsum sunt in opprobrium. Secundum quod est grauius. quod in inferno eos torquent ad minus pro improperia in tantum quod nescio vtrum grauius pro filios vel pro demones puniant. Vnde exemplum legitur. quod quidam vltimarius habuit duos filios: quorum vnus conuictus in quodam sermone dixit patri suo. Pater si moreremur in isto peccato in ista vita tunc moreremur in corpore et anima. Sed conuictus et redde vnicuique quod debes. Lut

De septimo

pater et frater indignanter ruderunt. De
bes tu noster p̄fessor eē. vadesi mori vo/
lueris et nos p̄manebimus in bonis no/
stris. Qui tacuit et abiit in heremum et
pauperē vitam ibi duxit seruicō deo.
Tandē pater moriebat. et post aliquot
t̄ps moriebat s̄l̄r et frater. Cū ille bon⁹
heremita intellexisset q̄ pat̄ et frat̄ mor/
tū essent: misericordīa motus statū eoz
desiderabat sibi notificari. Tandē deū
petijt vt mereret eos videre. Vna die
cū esset in orōe sua: venit angelus domi/
ni et dixit ei. Fiat tibi qd̄ petisti. Arripu/
it eū cum manu et dixit. veni ego osten/
dam tibi eos. Et duxit eū quo ip̄e nesci/
ebat. Tandē veniebat ad montē vnū:
et dixit ei angelus. Vis videre patrē et
fratrem tuū: Qui respōdit: volo. Et vl/
dit vallem et audiuit miserabilem vocē.
et vidit p̄mo patrē bullicētem in igne si/
cut vnū p̄sum in vna magna olla bulli/
ens. Et dixit pater. Ue ve ve. maledi/
ctā sit hora in qua p̄ceptus sum: et vēter
q̄ me portauit. Et cū audisset hec here/
mita tremuit et dixit. O pater es tu hīc.
Qui dixit. sum dilecte fili mi. b̄ndictus
tu scis qz̄ timuisti deum et cauisti illā sp̄e
luncam et penā istā horribilē. sed caue ri/
bī vt seruas deo. Et interim q̄ loq̄bat̄
venit frater sicut pater in bulliente igne
natādo infra et supra sicut p̄sum in olla
Et cepit filius maledicere patri in pei⁹
dicens. Maledictus sis tu pater in ef/
num. qz̄ iniuste acq̄sita sup̄ me heredita/
sti et sic me damnasti. Et ecōuerso pater
ad filiū dicens. Maledictus sis tu fili. qz̄
p̄pter te talia iniusta acq̄siui et retinui. et
sic me omni bono p̄uauī. et in hāc penā
p̄pterea descendī. Quibz̄ dixit filius vi/
uens P̄nt̄ vos aliq̄ suffragia iuuare vl/
p̄desse. Qui dixerūt: non. qz̄ in inferno
nulla est redēptio. Et cū hoc videret q̄
in eis nō esset aliqua spes: recessit. et dō
fideliter fuit. et sic saluatus est q̄q̄
Querit̄ vtz̄ q̄s teneat statim iniusta
restituere: Rūdeo fm̄ Tho. sc̄da sc̄de.

q. lxxj. q̄ sicut accipere est p̄tra iustitā
ita et eandē denere. . qz̄ p̄ hoc q̄ aliq̄s
detinet rem alienā inuito dño: impedit
eum ab vsu rei sue. et sic facit ei iniuriam
Manifestū est aut̄ q̄ nec p̄ modicū tem/
pus licet in peccato morari. s̄ q̄libet re/
net statim p̄ccm̄ deserere. fm̄ illd̄ Eccl̄.
xxi. Quasi a facie colubz̄ fuge peccatū
Et ideo q̄libet teneat statim restituere vl/
petere dilatoem p̄ se vel interpositā p̄so/
nam si occultū est. s. p̄ p̄fessorem vl̄ sacer/
dotem aliū sine exp̄ssione nois tui ab il/
lo q̄ potest vsu rei p̄cedere. Et in hoc
p̄cordat Ray. q̄ si denegat dilatoem et
velit q̄ cedat bonis suis et restituat Rū/
deo: tunc absq̄ dilatoe cedere debet oī/
bus bonis: etiā si oporteat ip̄m medica/
re. Tamē sine culpa p̄t accipere vite ne/
cessaria. s. extreme necitatis Queritur
vtrū ille p̄t accipere aliqd̄ p̄pter dilatio/
nem. Rūdeo q̄ nō. qz̄ sicut nō debet ca/
rius viderere rē aliquā p̄pter dilatoem.
sic nec tibi aliqd̄ reape p̄t p̄pter dilatoem
restituōis. Ergo si dedisti vni sup̄ sorte
ip̄e teneat sibi cōputare in sortem. Quid
si q̄s oīno est impotēs ad restituendum
Respōdeo fm̄ Ray. Doleat de hoc et
p̄ponat soluere q̄c̄io p̄t rr Querit̄
cui restituēda sit res furtiua vl̄ rapta seu
al̄s male recepta. Respōdeo fm̄ Ray.
Et cui res subtracta fuit: vl̄ si defunct⁹
est suis heredibz̄: et fiat caute q̄ntum p̄t
vt p̄ religiosum et h̄mōi. ita tamē q̄ nul/
la p̄sona furem p̄dat. Et fm̄ Ray. qui
liber male fidei p̄fessor teneat restituere
rem cū oībus fructibus p̄ceptz̄. et quos
ip̄e dñs p̄cepisset si ip̄e possedisset. extra/
deresti. spo. Et intellige fructus q̄ sup̄/
sunt: deductis illis exp̄sis que sūt gra/
fructuū querendoz̄ p̄gregandoz̄ et refer/
uandoz̄. Si aut̄ sunt vage restituōes
vbi dñs siue heredes ignorāt: tūc talis
res fm̄ p̄silium p̄fessoris q̄ auctoritatez̄
habet distribuatur in p̄as causas et p̄os
vsus pauperz̄. maxie vbi ep̄s reseruat s̄i/
bi talē causam de vagis restituōibus.

precepto

Quid si diceret. sacerdotes et monachi multa loquuntur in sermonibus de rebus iniuste acq̄sitis ut sibi tribuant. Rūdeo q̄ res iniuste acq̄sitate nō debent dari nec sacerdotibus nec monachis nec paup̄ibus nec ecclesijs nec monasterijs. sed restituēde sunt veris heredibus cū sciunt. Et̄ exemplum. Quidam diues de rebus iniuste acq̄sitis volens de hoc satisfacere deo ecclesiā in honore beate p̄ginis cōstruxit. eamq̄ decēter ornavit. Perfecto igitur opere: quēdam sanctū ep̄m vocavit ut eādem ecciam p̄secraret. Qui cum ad p̄tōem eius venisset eādem ecciam vesp̄ere p̄specturus intravit: inuenit diabolū stātem exēsis manibus vtrūq̄ parietem cōplectentem. Cui dixit ep̄s. Quare hic stas Rūdit. in p̄dio meo isto. Cui ep̄s. Quis tibi dedit hoc p̄dium. Respōdit Rōnetu p̄cordas cū sacra scriptura q̄ ea que cū vsura et iniustis rebus fiūt mea sunt. Ep̄s respōdit. cras deo dāte auferā tibi possessionē istā. Demon rūdit. ergo iniuriā mihi inferes: cū nec ip̄e de aliquā mihi velit fieri iniuriā. Ep̄s dixit. Ne ergo tibi iniuriā fieri cōqueraris: adiuro te p̄ crucifixū ut q̄quid d̄ tuis hic inuenit: hac nocte tollas: alia intacta relinq̄edo. Respōdit demon. ita fiat. Hanc autē factō cū ep̄s cū magna p̄li turba ad ecciam dedicaturus p̄cederet: nō vnū q̄dem lapidem inuenērūt. **Querit̄**: qualit̄ restituēt q̄ impeditur aliquē a cōsecutōe alicuius muneris vel b̄nficij Rūdeo si impedit aliquē cui iā determinatū est ut ei detur. et ip̄e ex odio p̄curat reuocari: tūc tenetur ad restituēdem equalē s̄m suā facultatem. Si autē impedit anteq̄ firmatū sit ut ei detur: tūc q̄dem ad aliquam recōpensationē: nō tamē tenet̄ ad equalē. q̄ ad huc fuit dubiū vtrū illi dare. **Querit̄** qualit̄ satisfiat p̄ his q̄ restitui nō p̄nt ut mutilatio mēbi: stup̄r: et silia. Respōdeo s̄m Baul. in his q̄bus damnū neq̄ in se neq̄ in equalenti restitui p̄or: satisfiat

at p̄ recōpensationē faciendā s̄m arbitrium boni viri. **Recordat̄** Tho. sc̄da secūde. et **Querit̄** de illis q̄ male recipiūt a p̄sonis ecclesiasticis: quō teneantur ad restituēdem. Rūdeo s̄m Ray. Diuites et potētes q̄ receperunt p̄ fraudes: minas: et p̄ importunitates et h̄mōi tenent̄ restituere ip̄is vel eccie. S̄z fornicarie et h̄mōi turpes p̄sone quicq̄d p̄ tali turpi actu receperūt a clericis: tenentur restituere ip̄i eccie: nisi forte eis fuerit datum causa elemosyne in summa necessitate. Sciendū q̄ meretrix q̄cqd recipit p̄ salario a secularibus p̄sonis hoc p̄t retinere. sed q̄cquid recipit a clericis p̄ tali actu tenet̄ restituere eccie. **Querit̄**ur quādo creditor dimittit debitōri. vtrū tunc sit liberatus a solutōe **Respondeo**. si debitor sponte et p̄pria voluntate dimisit nō tenetur amplius soluere **Ergo** si pauper esset: et creditor tibi sp̄ote et p̄pter deum dimitteret: absolutus es **Similiter** si habes restituere et velles restituere: et creditor tibi ex gratia vel amicitia dimitteret: absolutus es a restituēde. **Secus** si deceptus vel coactus: vel q̄ parauit se nūq̄ aliquid posse reuocare: **Uille** q̄ posuit se ad manus creditoris. s̄ tamē non intēdebat restituē: immo sperauit q̄ p̄ modico vel p̄ nullo quitaret: al̄s nō posuisset se: talis nō est absolutus a restituēde: s̄ sp̄ in tali casu tenet̄ ad restituēdem **Sciendū** tamē q̄ non solum magna: s̄ etiam pua restituēda sunt. **Unde** exemplum: cōuersus q̄dam ordinis cisterciensis: cū missus eēt ab abbate suo et deberet trāsire aquas quandā et nō habebat nauulū p̄misit nauē obulū transmittere **Qui** cū postea mortuus eēt et nō missus illum obulū nec fuisset cōfessus negligētiam illā: q̄ vlt̄ p̄derat eo q̄ parum eēt p̄dictū obulū post obitū an̄ oculos habebat: q̄ tantū creuit ut maior mundo ei videret **Et** cū nihil aliū obsisteret q̄d ab ingressu celi eū impediret nisi obulū solus: et cū nō posset euadere nisi ille obulū

De octauo

in illo puniret ad peritōem angelorū z
sanctorū q̄bus seruiert p̄missa est aīa
ad corpus redire. Et zessus est illd ab
bati. Et missus est illi obulus su⁹ cum
magna velocitate: quē vt mox r̄cepit cō
uersus expirauit z celi gaudia intrauit.

De octauo p̄cep.

On falsum testimoniū dices
A **U**bi fm Aug⁹ phi/
bet om̄e nocumentū quo q̄s
p̄ falsitatem oris ledit p̄ximū

Et cōtra hoc p̄ceptum faciūt octo ge/
nera hoīm. **P**rimū sunt falsi testes et
mēdaces hoīes qui p̄uuis hoībuz p̄xi
mis nocere volētibus p̄stant auxiliū p̄
suū falsum testimoniū Pro quo sciendū
q̄ falsus testis in falso testimonio mul/
ta mala p̄mittit. Primo animā p̄riam
occidit cum suo mēdacio z falso testimo/
nio. Sap. i. Os quod mētitur occidit
aiam. Scdo xpm negat. qz corruptio
veritatis est negatio dei Un̄ qui verita
tem negat xpm negat. imo est valde hor
rendū nomē dei assumere in testimoniū
falsitatis. Tertio p̄ximū ledit z dam
nificat: aut in rebus: aut in fama. aut i
p̄sona. id est in corpe cum suo falso testi/
monio Ergo qlibet talis bonus homo
sic lesus p̄t dicere cū xpo illud ps. In/
surrexerūt in me testes iniq̄. Notandū
q̄ scūs Thomas scda scde. q. lxx. dicit
q̄ falsus testis peccat mortaliter z tenet
ad restitutiōem oīm. xiiij. q. v. Ad sane
q. vi. Si res aliena. Et tales puniūtur
a deo non solū in futuro: s̄ etiam in p̄nti
quandoq̄. Exemplū p̄z infra. viij. A.
Seq̄tur de mēdacijs. Pro quo no/
ta q̄ mēdacium est falsa significatio vo/
cis cū intētiōe fallēdi Unde q̄rit vtrū
maius peccatū sit mentiri verbo vel fac
to: Respōdeo fm Thomā in q̄dlibeto
Cum eadē intētiō sit fallēdi in vtroq̄
vterq̄ peccat equaliter. verbū em̄ z fac
tū assumunt vt instrumentū fallēdi. vñ

nō refert q̄ntum ad peccatū vtrū aliq̄s
verbo scripto vel nutu vel quocūq̄ fa/
cro mentif: sicut nec refert quātū ad ho
micidium vtrū aliq̄s gladio v̄ securi in
terficiat. Item q̄ritur: in quo differt mē
daciū a falso. Respōdeo: falsum dicit
q̄cūq̄ credit verū dicere: z tamen hoc
idem quod estimat verū esse nō est verū
Sed mētiri est quādo aliq̄s loq̄tur ali/
qd qd̄ veraciter scit nō esse verū. z sic cō
tra mētem p̄riam loq̄tur. Nā z menti/
r̄ dicit quasi contra mēte ire Ergo dif
ficulter vel nunq̄ p̄t aliquis scire aliq̄e
mentiri. nisi solus deus. quia quādo fal
sum loq̄tur quod credit esse verū nō mē
titur s̄ falsum loq̄tur. **B** Scē/
dum q̄ quāq̄ sunt q̄ possunt valere ad
detestatiōem huius peccati. s. mēdaciū.
Primū quia istud peccatū est diaboli/
cum. quia p̄mum mendaciū p̄misit dia
bolus. vt habet Gen. iij. cum dixit p̄i
mis parētibus nostris Nequaq̄ morie
mini. Un̄ Johis. viij. legit de diabolo
Cum loq̄tur mendaciū ex p̄rijs loq̄it
tur. quia mendax est z pater eius. ergo
mendax habz linguaz diabolicā **S**e
cundū est hoc. q̄ illud peccatū inquinat
membuz in quo magis indecēs est im/
mūdiā. scz os hoīs. Reddit em̄ illud
abhominabile deo. vñ Prouer. xij. Ab
hominatio ē deo labia mēdacia. Si ali
q̄s os suū aptum haberet muscis z alijs
rebus immūdis q̄cūq̄ vellēt ibi tra
re: z p̄mitteret eas ibi nidificare: os ei⁹
abhominabile esset hoībuz: sic os men
dax abhominabile est deo: cū immūdi/
cia mēdaciū plus displicet deo q̄ immū
diā muscarū **T**ertū. q̄ illud pecca
tū hoīem facit similit̄ false monete. ergo
q̄ntum p̄ualet florenus bonus floreno
falso: rāto p̄ualet homo verax homi
ni falso z mēdaci. vnus aut̄ bon⁹ flore
nus valet plus q̄ mille falsi. z bon⁹ hō
verax p̄ualet mille mēdaciabus Et sicut
falsa moneta nō valet nec ad emendum
nec ad vendendū. sic homo mendax ad

precepto

nihilū valet nisi ad gehennā. **Q**uartū est q̄ mendaciū est q̄d daz venenū q̄d tante efficacit̄e est q̄ in ip̄o hoīe existens aiām interficit: iuxta illud Sap̄. i. **O**s quod mentitur occidit animam. Ergo mendaces habent linguam venenatā. **E**t mix̄ quoddam est quō illi miseri homines non timent illud venenum q̄d ī ore sentiunt. **Q**uintū est q̄ hoc p̄c̄m multum displicet deoz hominibz. **Q**uasi sicut deus multū diligit veritatem: s̄m illud ps̄. **E**cce em̄ veritatem dilexisti. **S**ic econuerso odit mendaciū. ps̄. perdes oēs qui loquunt̄ mendaciū. **U**nd̄ **A**uḡ. **V**erito p̄dit̄ mentiēns qz̄ dedit̄ nat̄ ab eo q̄d est: in id quod non est. **I**n super etiam mendaciū abominabile est corāz hominibz. **E**t f̄ritas ecōuerso valde cōmendabilis est corāz hominibz. **Q**uid em̄ est laudabilis et honorabilis q̄ h̄c tale verbū. **I**lle verax in p̄bis et iustus in factis. **E**t q̄d vituperabilis q̄ ille qui est mendax in verbis: et fallax in factis. et cum duo p̄mittit̄ vix vnū soluit. **U**nde notandū q̄ qui se vult a peccato mendaciū cauere: oportet q̄ remoueat a se occasiones mendaciū: q̄ sunt due. **P**rima est cupiditas: qz̄ ex cupiditate et auaricia plura mendacia p̄cedunt vt p̄z in modernis mercatoribz et alijs pluribz peccatoribus. **S**c̄da est timor mundan̄ hoc em̄ timore p̄t̄ christum ter negauit dicens. **N**on noui hominem. **E**t sciendum q̄ mendaciū est triplex. sc̄z p̄nitiosum: officiosū et iocosum. **I**n p̄mo offendunt illi qui mentiunt̄ contra fidem veritatē: vt q̄ christum dicerent esse natū non ex marie et gineez h̄mōi. **I**tem sc̄do offendunt illi qui per mendaciū ledunt p̄ximi famā et honorem: sicut est mendaciū false detractiōnis. **I**tem t̄tio offendūt illi q̄ p̄ mendaciū p̄ximū dānificant in bonis exterioribz. sicut illi qui falsum aliq̄d deferunt iudici vel tyranno. **E**t q̄ falsum testimoniū p̄tra aliq̄e in causa pecuniaria de-

ponunt: ex q̄bz p̄ximus damnificat̄. **L**it̄ ca q̄d querit̄: quid de teste falso? **R**esp̄o deo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. lxx. **T**estis falsus peccat mortaliter inquantū p̄xius est: et inquantū facit p̄tra iusticiam et contra id de quo est speciale p̄ceptum in decalogo. **E**t talis indubitan̄ tenet̄ ad restitutōem oīm que p̄xim̄ ei amiserit p̄ eius testimoniū. i. 4. q. 5. **N**ō sane. et q. 6. **S**i res aliena. **Q**uerit̄ vtr̄ liceat testi aliq̄d recipere. **R**esp̄o deo p̄ ferendo testimonio nihil debet accipere: nisi tantū expensas ab illo qui eū p̄ducit. 4. q. 3. **V**enturis. **E**t si accepit: turp̄ accepit. et restituet ei a quo recepit: nisi ille dederit ad corrupendū testem. tūc em̄ debet dare ei in cuius iniuriā accepit. **S**c̄do circa mendaciū officiosum p̄mo offendunt illi qui ex quadā pietate mentiuntur p̄ conseruandā vitā p̄ximī: vt si quis videat hoīem queri ad mortem dicat se non vidisse eum. **S**c̄do circa h̄ offendunt illi q̄ mentiunt̄ p̄ conseruandā hoīs continentia vt si virgo volēt̄ eā deflorare mentiat̄ et dicat se esse cōiugatam. **T**ertio circa hoc offendunt q̄ mētiuntur conseruando hoīs exteriorē substatia vt si q̄s videt̄ p̄donē velle quē spoliare dicat sibi parcas sibi: qz̄ nō portat pecuniā. **E**t **C**irca q̄d queritur. vtrū sit licitū mentiri p̄pter liberationē hoīs a quocunqz̄ periculo. **R**ūdeo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. cx. **N**on. sed h̄x̄ritatē occultare p̄uidenter sub aliqua dissimulatione. **U**t etiam augustinus dicit̄. **Q**z̄ s̄m doctores. **O**m̄e quidem mendaciū est p̄c̄m ad minus veniale sicut iocosū. **S**ed p̄nitiosum semp̄ est mortale: quia est contra charitatem dei et p̄ximī. **T**ertio circa mendaciū iocosum offendūt illi p̄mo qui mentiuntur p̄ releuando meroē et rediō. sicut illi qui aliqua ludicra fingunt vt hoīem melācolicum exhilarēt. **S**c̄do circa idem offendunt illi qui mentiuntur p̄ aliquoz̄ solacio. **S**icut illi q̄ ex cupiditate alijs cōplacendi fingūt a-

De ectano

liqua iocosa mēdiaci ut eos ad risum p/ uocēt. Tertio circa idē offendūt illi qui mētunt ex adulatōe iocosa: sicut q̄ fal/ se cōmēdant hoīem: vt ex eo maḡ pla/ ceant. **C** Scōi qui in hoc p̄cepto offen/ dūt sūt derisores qui offendūt primum deridēdoz subsannando. Et q̄libet tal' aduertere debet illō. Subsannās sub/ sannabit: z deridēs deridebit. **C** Circa qd̄ querit: vtz derisio sit p̄ccm mortale. **R**ūdeo s̄m Tho. sc̄da sc̄de. q. 75: Di/ cendū q̄ qn̄ quis malū alicui p̄sone vel defectū in risum vel luduz ponit: derisio d̄r. Et siquidē hoc fiat inquantū malū ē parū s̄m se: sic derisio est ventale p̄ccm. Sed qn̄ accipit quasi parū rōne p̄sone sic aliquē deridere est euz oīno parū p̄/ derez: tazvilē estimare vt de ei' malo nō sit curandū: s̄ sit q̄si p̄ ludo habēd'. Et sic derisio est mortale p̄ccm. z tanto gra/ uis q̄nto maior reuerētia debet p̄sone q̄ iridēt. **U**nde grauissimū p̄ccm est iri/ dere deū: z ea que dei sunt. Sicut bea/ tam virginē z sc̄os. Sc̄do est graui' de/ risio parentū. qz in maiori reuerētia sunt habēdi. Tertio derisio iustoz p̄ quam et hoīes de bñ agendo impediuntur.

F Tertij sūt discordiā int̄ hoīes seminantes. qd̄ p̄ccm dñs int̄ oīa alia maxime detestat. sicut p̄ oppositū in cor/ dis charitatez cordiū vnitatem maxie de/ lectat. **U**nde illi ch̄i reuerētiā pl' p/ turbant: q̄ ille q̄ lat' ei' lancea aperuit: vel qui ip̄m cruci clauis affixit. Cui' rō est s̄m Henri. de fir. quia tales ei' sanī guīnem euacuant. per quē oīa pacifica uit: siue in celis siue in teris sint. Item illud peccatū opus est diabolicum z cō/ trariū operi xpi. **U**nde de diabolo scri/ ptum ē. **J**ohis. x. q̄ disp̄git oues. **X**ps vero de se d̄r. **M**atth. xij. Qui nō p̄gre/ gat mecum: disp̄git. **A**d ch̄m z ad f/ uos ei' p̄tinet in pace viuere z pacificare. **U**n̄ **M**atth. 5. **B**ti pacifici qm̄ filij dī vocabunt. **U**n̄ **B**reḡ. in pastorali **S**i dei vocant filij q̄ pacē faciūt p̄culdubio

sathane sunt filij qui eam cōfundūt.

B **Q**uarti s̄z qui fraudulent' p̄xi/ mo loquunt qui hnt mel in ore: z fel in corde. z sic p̄ximos decipiunt. z tradu/ cūt. **I**us. **Q**n̄ bonū faris. z corde ma/ lū meditarz. **O**scula que iudas domio dedit. hec mihi tu das. Et sciēdū q̄ qn̄ aliquis fraudulent' bonū loquit d̄ alio: z vult q̄ audies eū loquat' oppositum et malum de eodem: tunc talis dupl'r pec/ cat. **P**rimo in seipm̄ quia fraudulent' lo/ quitur. **S**ecundo in proximum cui ni/ titur dare occasionē obloq̄ndi.

Quinti s̄z qui primū cum vitijs z im/ properijs pturbant. Et isti s̄m Henri. de fir. spiritualit' in faciē ch̄i spuūt. z d̄ sputis verboz suoz amabile ei' faciē in/ ficiunt. **U**n̄ autozitas. **F**aciē xpi videt' alapis contūdere qui primū in p̄sentia nitit' p̄fundere. **Q**ueritur vtz contumel/ lia siue conuiciū sit peccatum mortale. **R**espondeo q̄ p̄riet' p̄ se loquēdo: tūc est peccatum mortale. Et non min' q̄ furtum vel rapina: maxime quando lo/ quitur animo de honestandi proximum. Et ratio huius est. **Q**uia homo nō mē/ nus amat honorem suum qui ei' per ta/ le conuiciū aufertur: q̄ rem possessam que per furtum vel rapinam ei' aufertur. **E**rgo quicunqz obijcit proximo suo de/ defectus suos iniuriōse sine culpa. vt dicē/ do: tu es fur: vel ysurarius. vel mendax vel tu ibi hoc fecisti. vel ibi sic vixisti: et taliter egisti. **U**el etiam defectus pene i/ nate: vt dicēdo. tu es cecus z gybbofus vel scabiosus. z sic de alijs. eum confun/ dendo mortaliter peccat. z reus erit et/ ne pene. **U**nde **M**atth. 5. dicit ch̄ist' **Q**ui dixerit fratri suo fatue (euz supple confundendo) reus erit gehenne ignis. **Q**uid tunc rei sunt qui parētibz su/ is cōtumeliā inferūt. vt dicēdo. tu antiq̄ stulte. vl' alio q̄cūqz mō ei' maledicēdo: tales filij incurrūt et̄nā maledictōez. **U**n̄ **E**xo. xxi. **Q**ui maledixerit p̄zvl' m̄i mor/ te moriat' scz et̄na. **F** **Q**uerit' vtz

causa correctōis liceat iudicā dicere Rñ
 deo s; tho. se. se. q. 72 Sicut licitū ē ali
 quē sberareyl in reb; dānificare causa
 discipline. sic p̄ et aliq; alteri quem cor
 rigere debet aliquod verbum conuicio/
 sum dicere. Et hoc modo dominus vo/
 cauit discipulos suos (qui iuerunt in e/
 maus: q̄bus apparuit in via post resur/
 rectionem suaz) stultos dicens. O stul
 tiz tardi ad credendum in omnibus q̄
 locuti sunt prophete. Nonne sic oportu
 it christum pari. et sic intrare gloriā su/
 am: vt patet. Lu. vi. Similiter et apo/
 stolus paulus Galathas nominauit i/
 sensatos dicens. O insensati galathe.
 Tamen sicut dicit augustinus. Ex mag
 na necessitate obiurgationes sunt adhi
 bende. ergo non leuiter sunt proferende
 R C Tercio Querit vtz homo contume
 lias sibi illatas debeat sustinere Despō
 deo fm tho. vbi. s. Sicut in alijs iniu/
 rijs: sic in verbis contumeliosis tenemur
 habere animum preparatum ad tolerā
 tiam si expediens fuerit. Quandoq; ta
 mē oportet vt contumeliā repellam; p̄ tria
 P̄mo qdē p̄t bonū eius q̄ contumeliā
 infert. vt videlicet eius audacia reprima/
 tur: et iudicio talia n̄ accēptet Scōdo p̄t
 famā nostrā. qz q̄libet tenet defendē fa/
 mā suā. Q; s; Aug. Qui famā suā ne
 gligit crudelis est. Et qz fm salomonez
 Melius est nomen bonum: q̄ diuitie
 multe. Tercio propter bonum mul/
 torum quorum profectus per contume
 lias nobis illatas impeditur. Vñd au
 gustinus. Duo sunt tibi necessaria scilicet
 conscientia et fama Conscientia p̄t te
 et fama p̄t p̄ximū. Sexti sūt hi qui
 p̄ximū suū vbiis rixosis ad irā puocant
 et tal qui puocat sciēt p̄ximū ad ira/
 cundiam omnū peccatorū que ille in ta
 li ira cōmittit siue in verbis siue in factis
 reus erit. Quia iracundia est mater om
 niū vitioz. Verito sibi quilibet cauere
 debet ne alium puocaret Cōtra hoc fa
 ciunt isti qui auuosos homines puo

cant: vel alios homines passionatos qui
 cito puocant ad irā: et in hoc volūt recre
 ari. qd tñ sgit in piculū aiāz ipaz. Et
 grauit in futuro p̄ talib; solatijs puniet
 Quia omnes maledictōes et blasphe
 mias et cōminationes quas iste sic pro/
 uocatus pfert ipsi lugebunt. Quia est
 regula cōmunis. q̄ qui occasionez dam
 ni dar: damnū dedisse videtur. Et chri/
 stus dicit in euangelio. Omnis qui ira
 scitur fratri suo: reus erit iudicio. Quid
 tunc ille reus erit qui non solum irasci/
 tur: sed etiam qui p̄ximū suū ad iram
 puocat. Vñd sollicitē vroz cauere de/
 bet ne maritum suum ad irāz puocet.
 alias omnium peccatorū que ipse in talē
 ira cōmittit: ipsa particeps erit. Et sic si
 militer intelligēdum est de marito q̄ nō
 debet puocare vroz nec filios nec filiā
 ad iracundiam: et sic de alijs. C Septi
 mi sunt qui p̄ximis suis detrahunt. et
 talis detra cōis sex modis cōmittitur Et
 audire detractionem quādo est peccatū
 mortalez qñ nō: hoc q̄re ante. v. Q. R
 D Octauū sunt qui in verbis p̄/
 cacibus et lasciuīs p̄ximū scandalizāt
 et mentis integritatem corrumpūt. Vñd
 de. i. Corinth. iij. Corrumunt bonos
 mores colloquia praua. Item Eph. iij.
 Fornicatio autem et omnis immūditia
 aut auaritia nec nominetur in vobis sicut
 decet sanctos. Cōtra hoc plures fa
 ciunt qui verba scurrilia et luxuriosa pro
 ferunt per que p̄ximos ad malas cō/
 cupiscentias puocant: et in hoc deum
 grauitē offendunt. Et tunc cum tales
 corriguntur: tunc dicit q̄ nō denotant
 corde sicut proferunt ore: quod tamē est
 falsum. Vñd christus dicit i euāgelio
 Ex abundantia cordis os loquitur Er
 go qui talia verba proferūt siue sint vi
 ri siue mulieres in his ostendunt se ha
 bere impudicitiaz cordis. Vñd Chry/
 sosto. super Joannem: Quale cor habz
 vnusquisq; talia verba loquitur et opē
 facit. Hoc etiaz patet in bonis et hone

stis et pudicis personis: quod nunquam vel ratio talia proferunt: sicut in christi septimo nominant eo quod versat in cordibus ipsorum. sicut patet in beato Ignatio martyre: qui in tormentis positus septimo nomine nominavit. Et requisitus quare hoc nomen toties nominaret: dixit. Quia hoc nomen septem habeo in corde meo: et reticere non possunt. et tortores post mortem eius cor extraxerunt de corpore: et illud in partes sciderunt. et in qualibet parte fuit scriptum hoc nomen in auro aureis litteris. Ergo quilibet christianus se cauere debet a vitiis malis et scurrilibus et luxuriosis. Unde Isidorus de summo bono. Vali sermones in ore christiani esse non debent. Hoc etiam ostendit apostolus dicens. Quis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et merito: quod in dicto christi in euangelio de omni verbo otioso redidituri sumus rationem. Multo fortius de vitiis scurrilibus et nocivis. Ergo merito quilibet nostrum debet a deo petere curam. dicens. Pone domine custodiam os meum: ut non delinquam in lingua mea. Et nota per conclusionem octavi precepti scilicet de falso testimonio quomodo falsi testes puniantur: quoniam in presenti: quoniam in futuro. Et de hoc pono tale exemplum. **A** Legit quod quidam bonus homo iustus propter rigorem iusticie a quibusdam malis hominibus odiebatur: unde ipse fecerat sibi falsa crimina que et iuramento confirmaret eo quod non facile credebatur eis homines propter excellentiam vite illius boni hominis. Et primus ait: nisi ita sit: Certe proferam iugiter perire. Secundus dixit morbo regio ledar in toto corpore si ita sit. Tertius oculos perdam nisi ita res se habeat. Quod totum sic euenit illis propter peccatum perurij et falsi testimonij. Nam primus testis falsus mox a plaga ignis exustus est. Secundus a pedibus usque ad caput consumitur: quia putridus factus est. Tertius talia audiens et videns: et de seipso timens factum reuelauit: et postmodum cecus effectus est. Unde dicitur hoc dicit Salomone Prover. xix. Falsus testis non erit impunitus.

De Nono precepto.

A Non concupisces rem proximi tui. Superius in septimo precepto prohibuit furtum: hic autem prohibet concupiscentiam cordis dicens. Non concupisces rem proximi tui. Et sciendum quod contra hoc preceptum faciunt decem genera hominum. **P**rimi sunt qui concupiscunt bona aliorum: et sciunt quod non possunt obtinere rem concupitam non persequuntur concupiscentiam. Si autem scirent se posse consequi concupitam: forsitan fortissime conarentur ad persequendam concupiscentiam in effectum. et isti taliter concupiscendo mortaliter peccant. **S**ecundi sunt qui aliena concupiscunt et cum omni conatu exteriori laborant pro tali re illicite obtinenda: quod quantum non obtineant: peccant tamen mortaliter: quod apparet in fure et latrone pro furto et rapina laborare: quod licet in effectu non furent nec rapiant mortaliter tamen peccant et grauius quam primi. Si autem prauis conatibus assequuntur appetita: adhuc grauius peccant ut patet in furibus et latronibus rebus concupitam illicite obtinentibus. Et istis nunquam remittitur peccatum nisi prius restituatur ablatum ut Augustinus dicit. Quomodo tamen habeant facultatem restituendi. **T**ertij qui concupiscunt bona aliorum iniuste: et habent spem ut ea sibi possint acquirere: sed non audent attemptare propter timorem corporis et honoris. Sed si scirent se posse euadere: persequerentur toto conatu: et sic tamen propter deum dimittunt: sed propter timorem et confusionem humanam. **Q**uarti sunt qui concupiscunt iustas res: sed ad malum finem: id est ad peccandum: ut puta ad vanam gloriam exercendam vel ad luxuriam: vel ad crapulam. Sicut ille diues de quo scribitur. Luce. vi. quod epulabatur quot die splendide. Ergo quicumque videret aliquem ludere pecuniis lucrari: vel usurarium usuras exercere vel videret superbia vestium: et sic de alijs Et sic ad talem finem desideraret et habet

precepto

bere diuitias: vt sic etiam contra deum
posset viuere: peccat cōtra hoc pceptum
Et s̄m hunc intellectum non solum con-
tra illud pceptum faciūt illi qui aliena
concupiscunt: sed etiam qui sua propria
malez illicitē expēdūt vt pomposi z vo-
luptuosi tessarij z huiusmodi. ¶ **Quin-**
ti sunt qui cum nimio appetitu z amore
afficiuntur ad temporalia quāuis nō in-
iuste vellent ea acquirere: tamē quando
ille appetitus z amor temporalium supe-
rat vel precellit amorem deit̄ appetituz
proprie salutis: sic q̄ mens suffocatur ex
toto: tales etiam grauiter peccant. S̄z
heu plures sunt qui totum cor suū occu-
pant cū talibz: sic q̄ raro vel nunq̄ d̄ dō
vel p̄ria salute cogitāt. ¶ **Sexti**
sūt q̄ auare possident z retinēt sua iusta
bona cum nimia tenacitate z auz insatia-
bili cupiditate sic q̄ de supfluis paup̄i-
bus non subueniunt s̄m iussu christi
qui dicit Luce. xi. Quod superest date ele-
mosynam. Et de his dicit Hermann⁹
scilicet q̄ si superflua tenent que danda
essent: tunc si ex tali tenacitate superfluo-
rum alij magnam penuriam sustinerēt:
vt puta qui teneret superfluum bladū:
vinum vel h̄mōi victualia vt cari⁹ v̄de-
re posset vnde multoz penuria z rerum
charistia sequerēt: grauiter peccat. In
necessitate ei extrema supflua tenacitas
diuitū videt̄ oīno esse in iniuriā paup̄ez
¶ **Unde Ambrosi⁹.** Vniuersis creat⁹ est
mundus: quem pauci diuites occupāt
¶ **Unde Basilius** super illud Luce. xij.
hominis diuitis dicit. Nonne in q̄t spo-
liator es qui dispensanda suscepisti pro-
pria reputando. Est em̄ panis famelicū
quem tu tenes. Audi tunica quā in con-
clauī conseruas **Discalceati** calcei q̄ pe-
nes te marcescunt: indigentis argentuz
quod possides humatum. ¶ **Unde Am-**
brosius in s̄mone: Non minoris est cri-
minis habenti tollere q̄ cū posset indi-
gentibz denegare. Ergo tantoz scias re-
erige bona: quātis posses p̄stare z no.

Sciendū t̄n q̄ m̄gr in cōpendio theod̄
logice veritatis dicit. Cū quis retinet su-
pflua ex insatiabili cupiditate: ē mortu-
le peccm. Et p̄cipuū signū talis affect⁹ ē
q̄ quis reus poti⁹ putrescere sinit apud
se q̄ytiliter alijs dispenset. Verbi gra-
tia. sicut ille qui panem vel carnes z fru-
mentū vel h̄mōi cōestibilia perire per-
mittit anteq̄ pauperibz erogare veller.
Et hoc ex nimia paritate. q̄ timet sibi
semp deficere. z q̄nq̄ talis vix audet s̄z
suā necessitatē cōmedere. Et in h̄ silis ē
busoni de quo legit q̄ terā comedit. et
quādo caput sup terrā erigit: tūc timet
sibi terrā adhuc deficere z tunc non pl⁹
audet comedere de terra nisi in quantum
potest cum vno pede regere siue tollere.
ergo quilibet possidens bona tempora-
lia debet pauperibus cōdiuidere. ¶ **Un-**
de Augustinus. Da christo in terris q̄
tibi reddet in celo. ¶ **Unde etiā Beda** su-
per Lucam. Non reprehenditur diues
q̄ terram coluerit: vel fructus in horrea
congregauit. sed q̄ fiduciam vite in illis
posuerit: nec pauperibus erogauerit. vt
ab eis reciperetur in eternis tabernacu-
lis. Nota exemplum de diuitibus tena-
cibus. Legitur q̄ quidez diues tempo-
re famis ne audiret voces querulosas
paup̄ez ad quādā suā hereditatē iuxta
quandā aquā se trāstulit vbi p̄ nimia fa-
me paup̄ popul⁹ clamās: eū secur⁹ ē p̄
pter sustentatōez. Quoz voces audies
respondit. Non durabo cū istis canibz.
Et sic fecit mēsam suā poni retro in ali-
am camerā vbi tales voces audire non
posset. Et statim quidez armat⁹ pulla-
uit in porta dicens: Nunci⁹ dei sum et
volo loqui d̄no vestro: Sed cū seruitoz
de mādato d̄ni sui eū assereret tibi nō eē
Respondit. Ventris. Nā in illam ca-
merū ideo se trāstulit ne pauperuz cla-
mores audiret: Et nūc ex parte dei ego
cito eū vt cōpareat corā deo reddere ra-
tionē de oibus temporalibz sibi cōmis-
sis. Qui diues nox ad mortē infirmat⁹

De decimo

in carnis suis ad pñiam et ad cōfessionem exhortabat artēti: q̄s ille audire rēnuic h̄ dixit Ego ad iudiciū dī citat̄ cōparui et ad efnā dānatōem iudicat̄ sū sine oī spe salutis: q̄ sicut nō exercui misericōdiam et cōpassionē ad paupes xp̄i: sic eadē dī/strictōe sine misericōdia sentētiat̄ sū: et sic in felicē aiāz expirauit. et res et corp⁹ et aiāz p̄didit. **Uñ Jacobi. 3.** Iudiciū sit ei sine misericōdia q̄ hic nō facit misericōdiam. **¶** **S**eptimi sunt q̄ cupiscūt honorē et pulchr̄itudinē p̄ximi: honorē p̄t exaltatōem et sup̄biam. pulchr̄itudinē p̄t hoc vt hominib⁹ placeant: et hoc est peccm̄ Sz si naturalit̄ quis appeteret pulchr̄itudinem nō tñ d̄ deū p̄t hoc viuere veller: sic q̄nq̄s p̄t esse sine peccō. **¶** **¶** Octauī sunt q̄ famuluz vel ancillam p̄ximi sibi attrahunt: cū tñ alias a fuitio recedere nō intendunt quod est phibitū in lege vt h̄z **Exodi. 20.** Nō concupisces fr̄um v̄l ancillam. **2c.** Itē est d̄ legem nature: quia hec est lex naturalis. Quod tibi nō vis fieri. vide ne feceris alteri. Et christ⁹ in euangelio. **¶** **¶** Que vultis vt faciant vobis hoīes. **2c.** Ergo si tu h̄es famulū v̄l famulā fidelēz non velles q̄ tibi q̄s eū vel eam abstraheret: sic tu p̄ximo teneris: Noni sunt q̄ nimio amore afficiuntur de superbia: tamen infra deum: et h̄ euenia le. **¶** **¶** Decimi sunt q̄ appetunt aliena cū voluntate conditionata: scilicet si possent h̄e sine offensa dei et iniuria p̄ximi: et tūc vel nullū vel tantū est veniale peccm̄. siue talem d̄ditōem actualit̄ addant siue habitualit̄ eā intendāt.

De decimo p̄cep.

¶ **¶** Non concupisces vxorem p̄ximi tui **¶** **¶** Ubi prohibetur omnis concupiscētia carnis. q̄ i sexto p̄cepto phibuit actū carnis: hic at̄ phibet cupiscētia carnis. **¶** **¶** Ubi sciendū q̄ hoc p̄ceptū faciunt quattuor genera hoīm. **¶** **¶** Primi q̄ de/

liberate concupiscunt et libent̄ ope actuz perpetrarent si possibile ipsi foret. et tales contra p̄ceptum dei faciunt et peccant mortalit̄. **¶** **¶** Verbi gratia. **¶** Si quis vna die centū dom⁹ intraret: et in quibet domo cupiscētia malā sibi p̄visum acquireret: tot peccata mortalia acq̄reret. **¶** **¶** Unde **Matth. 5.** Qui viderit mulierē ad concupiscendā eam: ita mechatus est eam in corde suo. **¶** **¶** Sz vt cupiscētia transeat in affectū cordis et in consensum rationis. **¶** **¶** Et etiā si facultas afficere disponat: ita mechatus est eā in corde suo. q̄ fm̄ irayolūtas p̄ facto reperit. **¶** **¶** Scōi sunt qui vellent et possent h̄timent mundū et scādalum. Sed si sciunt se posse latere in hoc actu: nec deus nec sanctos nec salutem anime curarent quin hoc potius p̄petrarēt. **¶** **¶** Et tales q̄ sic dimittunt: deū grauit̄ offendūt q̄ voluntas est deliberata ad actum illū.

¶ **¶** Tertij sunt q̄ non cupiscunt nec actū p̄petrare volunt: sed faciunt vt concupiscatur: vt multe mulieres. similit̄ et virgines que ad hoc se lauant et ornant vt amabiliores fiāt. que non soluz in plateis et choreis: imo etiā in ecclesia corda viroz vulnerāt: dum eis nunc colore albo: nunc rubeo. nunc familiari colloquio: nunc manuū iniectione: nunc vultus compositione: nunc oculoꝝ lasciuia intuitione et laqueum et occasionem ruine p̄stāt. **¶** **¶** Et tales qui sic non concupiscunt nec actū facere volunt sed concupisci volunt sūt occisores aiāz. **¶** **¶** Unde **Bern̄.** in fm̄oe. Nonne videt̄ tibi grauiorem ab eo xp̄s sustinere persecutionē. qui suggestionē maligna exemplo pernicioso scādali occasiōe ab eo p̄uertit aiāz quas redemit. q̄ a iudeo qui s̄guit̄ ei⁹ effudit. **¶** **¶** Quartij s̄z q̄ non cupiscūt nec etiā actum facere p̄ponūt: sed tamē delectatur in morosa delectatione cum plena ratione et voluntate. **¶** **¶** Et talis morosa delectatio est peccatum mortale. **¶** **¶** Cōtra quod hec multi faciunt et mulieres

eet. hoc est peccatum et iniusticia. Quia
 o christiane hoc deus meruit apud te q
 debeas dolere de malo qd fit dño tuo.
 Et ideo cũ gaudes de quo dolē debēs
 nō es verus amicus dei. et ideo dñabe
 ris cũ consentis et cōgaudes malefaciēti
 bus. ergo si nō iussisti nec cōsuluisti. h̄ so
 lum cōsensisti ad mala faciēda que sine
 tuo cōsensu nō fuissent p̄trata: reus
 eris oim factorū illoꝝ malozū. et dñabe
 ris cũ malefaciētibz. **Uñ ad Roma. i.**
Digni sunt morte nō solum q̄ faciūt. h̄
etiā qui consentiūt malefaciētibz. **Uñ**
h̄i gra. tu nō velles aliq̄e ludere nec cō
sulis. h̄ solummodo p̄sentis: in hoc re
eris. Si p̄ter pater et mater nō iubēt filiū
vel filiā chorsare. h̄ consentiūt: in hoc rei
erunt. et sic de alijs. Ergo q̄cuqz p̄est
alicui civitati: licet nō iubeat malefacē:
nec p̄sulat: h̄ p̄sentit malefaciētibz et p̄
mittit fieri mala. siue hoc fiat p̄ter tpa
le lucrū: vel p̄ter fauorem vel timorem
humanū: reus erit oim malozū q̄ sub do
minio suo fiunt. Uñ Sap: vi. Judici
um durissimum fiet his q̄ p̄sunt. Hoc
aduertere deberēt q̄ iusores fouent in ci
uitatibz vñ in domibz suis eos ludē per
mittunt. et sic de alijs malis q̄ sine p̄sen
su eozū non p̄nt fieri. **E Quartū**
peccatū alienozū est: adulatio. Et in hoc
rei sunt isti q̄ peccata p̄mendāt in hoibz
qui male faciūt. p̄ quo damnabunt. Nā
q̄ ita laudant et adulant malefaciētibz
ita rei sunt quodāmodo vt illi q̄ faciūt
peccā Nā cũ aliq̄s peccat increpari et nō
laudari debery. Ideo ita p̄ter aduato
res et laudatores peccozū mali p̄fortātur
in malicijs. et p̄ter derisionē honozū ali
qui hoies verecūdan̄ h̄nfacē: qd̄ est mi
serabile audire. et ideo tales p̄cipēs s̄t
oim malozū istozū. nā puertunt ordinem
recte rōis in hoc q̄ laudāt illud qd̄ rep̄
h̄sibile et illicitū est. et vituperāt et subsā
nant illud qd̄ salubre et laudabile ē. Et
p̄terea tales aduatores sunt maledic
ti. Ideo habet **Esai. v. Ue q̄ dicatis**

bonū malū: et malū bonū: ponētes te/
 nebras in lucē: amarū in dulce. dulce in
 amarū. Quare putatis q̄ ita tam femi
 ne q̄ viri: tot ita habeant peccata: etiam
 nesciēter qz laudant in his q̄ faciūt. et id
 nō cognoscunt se esse peccōres sicut corā
 deo sunt: et ita decipiunt. **Uñ **Esai. ix.****
Et erūt q̄ beatificāt et qui beatificantur
p̄cipitati. Uñ etiā **Seneca. Malū ho**
minē blandeloquētem agnosceritū laq̄
um esse. habet em̄ suū venenū blāda lo
cutio. Ideo nolite laudare malū et derē
dere bonū. qz hoc est vñū de summis pe
riculis in eccia dei. Uñ **Aug. sup̄ ps.**
Duo sunt gñā p̄secutorum. i. vituperantē
um: et adulantū. h̄ plus p̄sequitur ligua
adulatoꝝ q̄ manu p̄sequētis. Uñ etiā
am **Hiero. sup̄ ps. Nihil est qd̄ ita faci**
le corrūpit mētes hoim sicut adulatio.
Plus em̄ nocet ligua adulatoꝝ q̄ gla
dūs p̄secutoris. Hoc cognoscei p̄t ex eo
q̄ aduatores ligant hoies in peccatis
Uñ **Aug. Adulantū lingue ligāt ho**
minem in peccatis. delectāt em̄ ea face
re in quibz non solū nō metuit̄ rep̄h̄soꝝ
h̄ etiā laudāt opatoꝝ Item tales adu
latores ponūt et cōsumunt puluillū sub
capite iacentis in peccatis Uñ **Ezech.**
xij. Ue qui p̄sumūt puluillos et. Sup
p̄ quo p̄bo dicit **Breg. sup̄ ezech. omel**
ix. Quis male agentibz adulat̄ puluillū
lum sub capite iacētis ponit. vt qui corā
ripi ex culpa debuerat: in ea fulcit̄ lau
dibus quiescat. **Sequitur vidē qñō**
malū in malicijs suis laudant et virtuosē
in virtutibus suis irrident. Pro quo scē
endū q̄ vicia p̄ aduatores acq̄sierūt s̄i
bi virtutū noīa. nā sup̄bia edificioꝝ. ve
stum. anguloꝝ. calceozū. et oim exteriorū
gestoꝝ ab ipsis honestas est nūcipata
vt dicēdo. q̄ h̄i decorat te ista tunica et
ista vestis: q̄ pulchra es in facie. q̄ h̄i
decorat te illō peplū. q̄ pulchre incedis
et sic de alijs. Et in hoc q̄ imitant̄ lucē
rū in sup̄bia extollēdo se sup̄ alios: in h̄
p̄mendāt: qd̄ ē valde nociuū et rep̄h̄sibē

De peccatis

le. qz xps dicit in euāgelio. Qui se hūili
at zc scdo auaricia noīaf puidētiave
cū q̄s die noctuqz oīb; virib; laborat p
acq̄sītōnererū t̄paliū. siue iuste. siue iniu
ste vlt̄ q̄cunqz mō potest. siue sit cū dō vlt̄
ztra deū minime curās. oēm sollicitudi
nē suā adhibēs q̄no possit t̄palia cōgre
gare: z cū tāta auiditate q̄ nūq̄ et̄ sati
atur. Et in h̄ cōpaf inferno. Un̄ aug?
ad q̄ndā comitē. Inferno auar? ēstis.
Infern? eī q̄nto scūqz deuorauerit: nūq̄
dicit satis ē. Sic z si oēs thesauri pflu
zerit in auarū. z tal' ab adulatorib; n̄ no
minat auar? h̄ puid? **T**ertio disso
lutio socialis: iocūditas ē noīata. vt cuz
quis pūgit se alijs indifferēter siue i bo
nis siue in mal'. siue i licitis siue illicitis.
Sicut i corizando. saltādo. in ludēdo z
sic d' alijs Et tal' ab adulatorib; n̄ noīaf
dissolutus: h̄ social' siue soci'. i. gefellig.
Et tal' q̄ sic se pformat malis i illicitis.
postmodū habebit societate demonū et
oīm dānatoz. z carebit societatez dei et
oīm electoū. **Q**uarto astucia ab ip
sis adulatorib; prudētia noīaf. vt cum
q̄s ē astur?. i. bynderlistig. i. mercātijs:
z i alijs suis negocijs. et lucrat mētiēdo
z decipiēdo z defraudando homines
z trufando p̄rios. Qui nouas adinuē
tōes iuenit vt sic p̄rios decipe possz. ta
les ab adulatorib; hui' mūdi prudētes
noīanf. Un̄ Lu. 16. Filij hui' secl' pru
dētiores sūt filijs lucis i ḡnātionē suā.
Quinto laxa p̄scia libertas ai noīaf
vt cū q̄s sine timōe dei viuit: nihil timēs
nec curās deū i cogitatōib;. locutōib;. z
opib;: h̄ sine oī timore dī peccat. z q̄ de
lectabilia sūt carnī p̄petrat. Et tal' letus
ab adulatorib; noīaf De q̄bus dē dñs
Lu. vi. **E**leuobis qui nunc ridetis. zc.
Sexto garulitas affabilitas noīaf
vt cū q̄s est garzulosus. i. claffig. siue vir
siue mulier scurril' p̄ba p̄ferēs: non cu
rādovtrū deū offēdat i hoc. tales nomi
nant solaciosi. i. kurtzvilig. In quo alī
qui multū delinquūt. scilz. p̄citando ho

mines annos ad iracundiā z impatiē
tiam z ad blasphemā: q̄ als ex natura
et ex senio mirabiles z impatiētes sunt.
Et quicq̄d tales sic peccant redūdat in
eos q̄ eos p̄citauerūt **S** **E**ctur
videre q̄no p̄tutes z virtuosi iridentur
et p̄mo cum q̄s est abstinēs z vult parce
viuere z tm̄ in necarijs contētus ē: tal
lis abstinētia auaricia siue petras noīa
tur. q̄si nō audeat vti de bonis sibi con
cessis. cū tamē talis nō p̄pter p̄citātē dī
mittit: h̄ qz scit redditurū se esse rōem de
oibus creaturis q̄no vsus sit: ideo absti
nens viuit **S** **E**cūdo si humilitatē dī
ligit exēplo christi q̄ dicit. Discite a me
qz mitis sum z humilis corde. z humili
tatem studet seruare in verbis z factis z
nitit scandalū cauere: timēs illud dictū
christi. **M**ath. xvij. **N**ehoi illi p̄ quē
fit scandalū. tūc talis ab adulatorib; hu
ius mūdi hypocrita noīaf. **T**ertio ma
turitas. id ē ernsthabsticketit oder dapp
ferkeit. i. cū mature incedit quis in ver
bis z factis timēs leuitatem mētis ostē
dere: tūc talis maturitas amaritudo vo
cat. id est surgesch. **Q**uarto q̄s de
uotōis. i. cū quis nititur expellere extra
neas occupatōes: z deo tranq̄llum z q̄e
tum cor offerre: tūc talis q̄s deuotōis
pigrīcia noīatur **Q**uinto simplicitas
scz cū quis fm̄ p̄phetam in simplicitate
cordis querit deū. z fm̄ dictū xpī studet
simplicitatem colūbe ostēdere: tūc talis
simplicitas stulticia noīatur. z talis ab
huius mūdi amatorib; deridet. **U**nde
Johis. xij. **D**eridetur iusti simplicitas
S **S**exto timor dei litigiosa p̄scia noīa
tur. i. cum q̄s deū p̄ ocul' habet in ver
bis z in factis timēs deū offendere. talis
nō d̄r timorosus h̄ erroneus in p̄scitia.
S **S**eptimo fugere publicā z malā so
cietatem singularitas noīatur. vt cū q̄s
vult sibi cauere a mala societate: aduer
tēs illud dictū p̄phete. **L**ū scō scīs eris
et cū p̄uerso p̄uertes: tūc talis singula
ritas z despectoz noīaf **O**ctayo si q̄s iu

¶ Virtutes quales nolunt concupiscere nec vel
 le concupiscunt ab alijs, tamen volunt agere
 die festum in reliquijs nocivum et turpium co
 gitationum: quod tamen nimis est periculosum:
 quia facillime ex hoc peccatum mortale incur
 rit: ut probat Jacobus in canonica sua cum de
 Concupiscentia id est interior animi dele
 ctatio cum conceperit: sub audiendo con
 sensum rationis: parit peccatum mortale.
 Sciendum secundum Gregorium, quod humana tem
 peratio perficitur in tribus, scilicet suggestioe,
 delectatione et consensu. Si enim sug
 gestio inducat passionem que est subtrus
 motus cogitantis seu delectantis in re
 cogitate: sic est veniale peccatum. Si au
 tem suggestio inducat passionem que est
 quedam anime formalis deliberatio: tunc
 aut non esse sentitur delectatio in tali co
 gitatione: et sic vel non est peccatum vel
 solum veniale. Aut sentitur delectatio in
 cogitando: et hoc dupliciter, aut tunc deli
 beratio rationis non consentit in dele
 ctationem: et sic est adhuc veniale, aut con
 sentit: et sic est peccatum mortale: siue con
 sentiat in delectationem interioris actus:
 siue consentiat in ipsum opus. Cuius ra
 tio est: quia non solum consensus verus
 puta cum quis consentit in opus: est pec
 catum mortale, sed etiam interpretativus
 ut cum quis consentit in solam delectatio
 nem interioriorem: non aures in opus. Et
 hoc habet veritatem si delectatio cadat
 super obiectum includens in se deformati
 tatem ad rectam rationem. Si autem quis
 non delectetur in delectatione turpi: puta
 si alicui placeat cogitare de specie alicu
 ius mulieris pulchre absque ista deformati
 tate concurrente: sic consensus in talem dele
 ctationem non erit peccatum mortale sed
 potius veniale.

¶ Explicite tractat de decem preceptis.

Incipit tractatus De novem peccatis alienis

A quem sunt peccata aliena
 quorum si peccator aliquis
 in morte vno deprehensus
 fuerit sic damnatur ac si in
 proprio Licet hoc nobis vide
 atur mirabile quod homo damnatur pro alie
 nis sicut pro proprijs. Ideo omnes sol
 licite discite novem esse genera hominum
 que breviter dicam qui dantur pro alie
 nis peccatis secundum quod sunt nove peccata aliena
¶ Primum est iussio scilicet cum quis iubet al
 teri peccare. Verbi gratia. Dominus qui iu
 bet famulum, vel pater qui iubet filium, et do
 mina que iubet ancilla hec facere que sunt
 contra charitatem dei et proximi, sicut rusti
 ci qui iubet suos famulos dantem inferre pro
 ximis cum pecoribus suis in graminiibus vel
 in segetibus: vel domina qui iubet ancillam ad pro
 tium alteri ire et ibi gramina alteri recipere
 quod tamen bene cognoscit esse contra voluntatem
 illius cui est preceptum. Et si nisi vnum pannum
 plenum graminiibus ancilla ex iussu domine
 cepisset: domina obligat ad restitutionem. Item
 mechanici in civitatibus qui iubet suos fa
 mulos infideliter laborare sua artificia.
 Item panifices qui iubent panem nimis
 excessivum laniare et extrahere. Item caupo
 nes qui iubent famulos mensuram cum vino non
 bene implere. Item patres qui iubent
 filios et filias chorizare: et sic de alijs. De
 quicquid iussisti quod est contra chari
 tatem dei et proximi in istis reus es, et da
 naberis cum illis qui hoc ex iussu tuo pro
 petrauerunt. Unde Sapientia 18. Simi
 li pena servus cum domino afflictus est
 imo quandoque iubentes plus peccant quam
 facientes. Herodes enim non decollavit
 Joannem, tamen ita reus est tanquam
 cum propria manu fecisset. Et hoc quare
 quia iussit. Similiter pylatus qui non
 crucifixit christum propria manu: sed milites sui

De peccatis

ex iussu suo. Nabuchodonosor: Holifer
nem predari iussit. Antioch^{us} iussit q^{ue} le
ges non seruari deberent quod fuit con
tra deum: et multi alij qui hoc iusserunt fie
ri quod est contra deum. Et hi omnes et
psiles dānati sūt et dānabunt. Et sicut
iste bon^{us} hō q^{ui} iubet bonū fieri saluabit:
ita q^{ui} malū iubet operari dānabit. Sed
vix tales tenent ad restitutōes. Rūdeo
q^{ui} sic: q^{ui} p^{ro}babilit^{er} q^{ui}s credit ex sua iussio
ne securā esse ablatōem: v^{el} noīe suo fa
ctā ratā habuit: alias nō. **B C S** cōz
p^{ro}cm alienū ē psiliū. Quicūq^{ue} h^{ab}et ma
lū consulit siue suo superiori: siue pari: si
ue suo inferiori vel alio mō cuiq^{ue} q^{ui} dā
nabit cū illo q^{ui} ope p^{ro}fecit. Vnde peccant
malī consiliarij d^{omi}noz: qui suadent guer
ras: rapinas: exactōes: et alij q^{ui} suadent
fornicationes et furtū v^{el} h^{om}iōi. Et q^{ui} cum
q^{ui} dat consiliū v^{el} dānū p^{ro}ximis infertur
v^{el} telonea noua instituire: v^{el} antiq^{ue} telo
nea aggrauare v^{el} augmentare: et etiā cen
sum paup^{um} aggrauare. Item q^{ui} in ciui
tatib^{us} dant psiliū ad nouas institutōes
in dānū paup^{er} et cōitatis: tales rei erūt
oīm peccatoz illoz q^{ui} a cōsilio eoz perpe
trata sūt v^{el} p^{ro}petrabunt v^{el} q^{ui} ad nouissī
mū diē. si sic decedūt. Ergo q^{ui} libet sibi ca
uere debet a consilio et doctrina mala: q^{ui}
talīs corā dō homicida reputabit. Vnde
Aug^{ustinus} sup^{er} Joannē. Homicida diabo
lus d^{icitur}: non q^{ui} gladio accinctus nec ferro
armat^{us} accedat ad hōiē: s^{ed} q^{ui} malū s^{ibi}
bū seminauit. Noli ḡ te putare nō esse
homicidā quando fratris tuo mala per
suades. Item malī consiliarij sunt sicut di
aboli qui semp malū suadent: sed q^{ui} sūt
eis siles in culpa: consequēs est q^{ui} erunt
eis siles in pena. Sed quia boni psilia
rij sunt sicut angeli dei qui semp suadēt
homini quod bonū et salubre est et ea q^{ui}
sunt pacis: sic et boni consiliarij faciūt. et
ideo merito cum angelis gloriāz eternā
possidebunt. Item malī consiliarij sunt
filij caph^{et}: qui dedit consiliū v^{el} x^{ristus} oc
cideretur. Vnde o x^{ristiane} si consulis q^{ui}

aliquis dānificet p^{ro}ximū suū in reb^{us} q^{ui}s
alias non fecisset: tu teneris ad plenam
restitutōem: etiā si inde nunquāz aliq^{uid}
emolumentū habuisti. Item si consulis
v^{el} quis peccaret mortaliter. s. fornicādo
v^{el} decipiendoy v^{el} furādoz h^{om}iōi. tene
ris satisfacere: quasi hoc ipm p^{ro}cm ope
p^{ro}petrasses. Item tu vetula si suades ali
cui p^{ro}gini fornicari. oīm p^{ro}coz ita rea es
sicut ipa fecisses. **E C** Item si suades
iniusta plia: iniustas guerras et h^{om}iōi:
oīm maloz q^{ui} ibi sūt re^{sp}es: et cōsiliū tuū
sup^{er} reuertet. Vnde d^{icitur} Eccl^{esiastes}. 27. Faciē
ti consiliū neq^{uissimū} sup^{er} ipm deuoluet.
Vnde Job. 18. Precipitabit eū psiliū su
um. Sciendū q^{ui} malī psiliarij v^{el} cōmu
niter turpi morte moriunt. Exempluz
de Aman Hester. 7. qui fuit suspēsus
ad patibulū q^{ui} p^{ro}parauit Harдохeo
Item patet de p^{ro}ncipibus qui dederūt
consiliū contra Danielē v^{el} mitteretur in
lacū leonū. Qui postmodū p^{ro} se fuerunt
in lacū missi: et sic a leonib^{us} deuorati: v^{el}
h^{ab}et Daniel. 6. Item p^{ro} hoc in achitophel
qui dedit malū consiliū contra dauid et
postmodū seipm suspēdit: v^{el} habet. ij.
Regū. 17. Ideo sollicitē cauedum est
vnicuiq^{ue} a malo consilio. Quia v^{el} fre
quenter malū cōsiliū sup^{er} ipm deuoluet.
Exemplū. Tempe p^{ro}secutōis fidei chri
stiane fuit quidam cōsiliarius p^{ro}uersus:
q^{ui} cōsuluit p^{ro}fecto v^{el} faceret fieri thauruz
encū. et in medio lateris ipsius thauri fa
cerz magnū foramē cū optorio cū q^{ui} clau
deret. et sic christianos intro poneret. et
ignē subitus thauruz sup^{er} poneret. Et sic a
christianis mirabiles et lamētabiles vo
ces audiret: cū ab igne et calore torq^{ue}ret.
Quod p^{ro}fecto volēs experiri: cōsiliarium
eūdem p^{ro}mitus intro posuit. Et sic scōz
dictū Eccl^{esiastes}. 27. Facienti consiliū neq^{uissimū}
sup^{er} ipm deuolutū ē. **D C** Ter
tiū p^{ro}cm alienū ē psensus. videlz cū q^{ui}s
ex corde diligit malū q^{ui} alter facit imo
et fouet. et tales digni sūt morte. q^{ui} nullē
placē debet illud q^{ui} dō maxime disp^{ro}bat

sticiam q̄rit z exigit: tūc talis impatiēs z
 austerus noiatur. Nono si q̄s grām ho
 minū habet: tūc adulator noiatur. De
 cio si q̄s informatōi z correctōi p̄ximi in
 rēdit: tūc p̄sumptuosus d̄r. **H** Quī
 tū peccatū alienū est recursus. Et sunt il
 li in hoc rei qui tuent malefactores z ad
 quos habēt recursus. Verbi grā. aliq̄s
 furat z habet apud quē furtū abscondat
 vel rapinā. vel cū quis tuet malefactorē
 nō pmittendo fieri de ipō iustū iudiciū
 et multa h̄mōi. Ergo si potēs es z in ca
 stro tueris raptōres cū rapinīs: re^o eris
 oīm peccōz illorū. certe nō eēt tot raptō
 res si nō haberēt tutores. Et de eisdem
 p̄querit d̄ns p̄ Esa. iij. Et rapina pau
 perū in domo vestra. Itē si tu es recep
 tor hospitū z recipis in domū tuā hoīes
 nō timētes deū z amministras eis ciba
 ria illicita. vt in. xl. lacticiā cū al̄s sunt
 sani z fortes. z p̄nt vtī cibo q̄dragesima
 li. z cū h̄n haberes eis amministrare cibū
 q̄dragesimalē: h̄ p̄pter lucrū amministras
 eis cibū illicitū: tūc p̄iceps eris illorum
 peccatorū. Sed dīceres. videāt ipi qd
 ad me. Rūdeo q̄ ex charitate dei z p̄xi
 mi obligamur pmouere p̄ximū in his
 q̄ sunt salutē z nō amministrare eis occasi
 onem peccādī. Itē si p̄ncerna es z hos
 pitio recipis lusoꝝes. blasphematoꝝes. le
 nones q̄ cum meretricibz peccāt q̄ nō s̄t
 legitime vxores eorū. z hoc facis p̄pter
 lucrū tpale: reus eris oīm malorū. Itē
 paterfamilias q̄ tenet famulū z ancillā
 simul peccātes in domo sua: re^o erit illi
 us peccati. Breuiter q̄cquid p̄mittitur
 in domo tua qd est d̄i ab his q̄s hos
 pitio recipis scienter: re^o eris oīm malo
 rū illoꝝ. z tales receptores sunt sicut scu
 ra p̄regētes eos malefactores. de q̄bus
 dicit p̄s. Et scuta p̄buret igni. **I** Se
 xum peccatū alienū est participatio in
 peccis alienis. videlicet cū q̄s p̄tem habz
 in lucro peccati. z p̄sequēs p̄tem habe
 bit in pena. vt q̄ scienter emūt rapinā vel
 furtū: vel inde comedūt vel bibūt. tales

tenent ad restitutōem in q̄ntū de his in
 iustis vsi sunt. etiam si sex vel octo come
 dissent vnā aucā furatā: q̄libet restitue
 teneret p̄tem suā quātū ad eum puenit.
Silr intelligendū est de his q̄ a iudeis
 dona z munuscula recipiūt q̄ ab alijs p̄
 vsuram receperūt. z tales tenent restitue
 ere: nō ipsis iudeis. h̄ ipsis a q̄bus ipi p̄
 vsuram receperūt si habeant noticiā ill
 loꝝ. Simaūt: tunc fm p̄silium p̄fesso
 ris debēt dare paup̄ibus. Idē dicendū
 est de lusoꝝibz z de his q̄ bona p̄ ludū ac
 q̄ita recipiūt. quia omēs tales tenentur
 satisfacere fm p̄silium prudentis p̄fesso
 ris. ergo nullus debet cū lusoꝝibz bibere
 vel comedere. nec denarios illos q̄s ad
 lumē ponūt recipe. sicut q̄ p̄buruntur
 luā pro vno denario tūc recipiūt quat
 tuor. z tales tenent ad restitutōem fm
 p̄silium confessoris. Item iudices z rei
 publice p̄identes q̄ permittūt panem
 et vinum minorari p̄ pecuniā. z alij q̄
 plurimi q̄ participānt quocūq̄ mō sciēt
 ter in lucro peccati. vt vxores z pueri in
 iusta sciētē hereditātes. vñ tam vxores
 q̄ filij sacerdotum helis simul a rege cō
 busti sunt. vt legit in Dan. ca. xiiij. **I**
Septimū est: cū q̄s mutus est in pec
 cato qd corripit z rephendere tenet. **U**
 quibus deus p̄misit subditos. vt p̄latis
 et patribz familias tenent vt subditos
 et filios corripiant. put expedire vident
 p̄ loco z tempore: ne vna cum ipis pere
 ant. Unde legit de sacerdote Heli. i.
 Regū. iij. qui nō correxit filios suos inē
 que agētes: vel qui tacuit: vel qui repi
 de correxit punitus est hic p̄ mortem tē
 poralem. qz fractis ceruicibus cadēs de
 sella retrosum expirauit. z si est in infer
 no nō inuenimus aliam causā nisi qz fi
 lios suos nō correxit vt debuit. propter
 qd d̄ns euz subitanea morte interfecit.
Un cū filij a parētibz: z laici a p̄latis su
 is rephendunt: neq̄q̄ ipsi vel subditi in
 dignari debēt. nā ad hoc tenēt: al̄s dā
 narent cū ipis. vñ Ezech. iij. Si dicēte

De peccatis

me ad impiū morte morieris: salz p tua
supbia: auaritia: luxuria: zc. z tu nō an-
nūciaueris eis: neq; locutus fueris vt a-
uertat a via sua impia z uiuat: ipe impi-
us iniquitate sua moriet: sanguinē eius
de manu tua requirā. **O**ia pcca q̄ prela-
ti pnt corripere nō corrigūt ipis impu-
bunt. z p eis dē dānabunt: Ergo sap. 3.
Iudiciū durissimū fiet his q̄ p̄sunt. Itē
si p̄fessor dure p̄fiterē redarguit p̄pterea
nō debet idignari. qz tenet. Et cōfessor
potius debet duo bene expedire q̄ decē
negligēter. **Q**z n̄ est redditur⁹ rōem de
nūero p̄fiterium. vtz paucos yl multos
audiuerit. h̄ q̄lit eos expediuit. **S**i at cō-
fessor p̄pter lucrū tpale negligentē expe-
dit sibi p̄fiteres: grauiter peccat. qz fm
doctores q̄ aliquē sciēter absoluit quez
corā dō. p̄habilit scit n̄ eē absolutū: ipso
fco peccat mortalit. **U**ideāt q̄ cōfesso-
res quō absoluit p̄p̄osos hoīes q̄ non
intēdūt suā supbiā dimittere: imo ipso
facto oñdūt suā supbiā i vestimētis pom-
pōsis: z in scissur. z sic d̄ alijs peccatorū
bus. q̄ oñdūt p̄habilita signa q̄ nō hnt
firmū p̄positū abstinēdi a peccatis vt for-
nicarij. z publici adulteri: q̄ meretrices z
p̄cubinas secū i domo tenet: nec eas a se
amouere intēdūt. **S**itr vsurarij z luso-
res q̄ nō sūt parati ad restituēdū fm cō-
silū cōfessous. **S**itr z supbi chorizātes
z torneamēta exercētes. q̄ fuāt illa orna-
mēta i q̄b peccauerūt. **E**t h̄ eē euidēs si-
gnū. qz tales n̄ intēdūt firmū dimitte.
Qz si itā intēderēt: resignarēt talia orna-
mēta q̄bus nō vtūtur: nisi ad peccāduz.
Tūc in futurū opteret eos sibi alia orna-
mēta supbie p̄parevbi fortassis sūpt⁹ z
p̄ciositas talūz cōparādoz eos a p̄cco
retraheret. **S**icut illi supbi q̄ hnt mag-
na capucia. vnū de q̄nq; vl sex vlnis. z
lōgas scissuras in capucijs z tunicis. et
dñez puelle q̄ hnt magna crinalia i q̄b
chorizauerūt. z sic d̄ alijs. **L** **Q**uarta
nū peccatū alienū nō obstaē p̄ctis. **E**t h̄
spectat ad p̄latos z p̄sidētes. **U**n̄ vos p̄

lati z dñi q̄ subditos vestros nō coher-
ceris. h̄ dimittitis eos inferre damnum
paupibus pullos. āseres. anetas. peco-
ra auferre. fruges eoz eqs vestris in pa-
bulū graminare. fructus hortoz z vine/
arū furari z vi accipe. paupes vitupera-
re. pcutere. ledē. irridere z male tractaē
z hmōi. z nō phibētis: vos damnabi-
mini. **U**n̄ **E**zech. xij. dicit dñs p̄lati.
Nō ascendistis ex aduerso: nec posuistis
vos murū pro domo israel vt staretis in
domo dñi. oēs em̄ rectores ad hoc sta-
tuti sunt. qz vnusq; terrā sibi subiectā
in pace teneat. **E**t si forte ipse rector z p̄-
latus nō spoliat subditos: tñ nō resistit
spoliantib; **E**t si eēt in terra ita ampla sū-
t ultra mare dñi peccatorū q̄ sūt in
ea p̄ raptos q̄b resistē posset p̄iceps
est. z de oibus his redditurus ē deo rō-
nem. **I**tē vos patres familias si filij ve-
stri vl familia mala p̄petrant damna in-
ferēdo p̄ximis. z si eos p̄ posse nō emē-
dati: z si multa bona opa facētis ieiū-
nādo. orādo. vigilādo. elemosynas dā-
do. z hmōi. eo minus nō damnaremi.
Cur putatis qd̄ deus p̄tulerit hoīez hoī-
nūquid ad honozē istoz z delectōem il-
loz. **N**ō: h̄ vnusq; p̄tatem ad h̄ a deo
accepit vt malū fm vires phibeat. z su-
os subditos ab incursib; maloz defen-
dat. **U**n̄ si p̄sidētes possunt phibē ma-
la z nō faciūt damnabunt. **I**ō vos dñi
et dñe qui p̄mittitis filios vr̄os turpia
p̄ba loquūt mala p̄petrare opa. z rident
z nō phibētis. z vos viri familiā vr̄az
et vos iudices z potētes subditos vr̄os
si impedire poteritis talia mala. z si ali-
ud peccatum nō habētis q̄ illud solum
damnabimini. **H**oc merito facere debe-
rēt z aduertere isti p̄lati z p̄sidētes qui
de sua potentia z dignitate nesciunt nē
si gloriari: tota die occupando se in tor-
neamentis. hastiludijs. venationibus.
porationibus. ludis taxillarum. z sic d̄
alijs multis mundi vanitatibus. nūq̄
vero vel raro se occupantes circa pau-

pep: viduar: clericoz: orphanoz. religi
osoz: hmoi iudicia. cuz tñ nulla alia de
causa vt pmissu e: ds eis ptate ptulerit:
nisi p tuitoe ecclez paupm Un dz Au
meri. 25. q pncipes ex iussu dei st suspē
si p pcco ppli. Un dixit dñs ad moyse
Tolle cunctos ppli pncipes: z suspende
eos solē i patibulo Et h iō fm glo. qz
fuerūt auctores pccī illi ppli. vl qz n p/
hibuerūt ¶ **Nonū pccm alienū ē n**
manifestae pcca hoiz ad corrigēdū z ad
emēdādū vt qāqz scit pccm alteri? z eū
nō auisat z pmunit siue i corpe siue i aīa
aut in rebz: cū tñ bene posset illuz pmu
nire: reus erit si h non fecerit. Sic si sci
res aliquē peccare z posses h māifestare
q impediret z emēdaret: si non faceres
reus esses. Itē si scis rē furatā circa ali
quē iniuste detētā: z non vis dño rei pu
blicae: vt sic suam rē rebabere possit. cū
tñ h comodez licite posses. re? erz coraz
deco in illo pcco. Et si vn? inferret dam
nū p rō i pto siue i agro: siue i horreo: et
si pdamaēs eundē: tñc tal sic pdamat?
cessaret a dāno iferēdo. z nolles h facē
ppter charitatē pximi i subsidū dño rei
tūc re? eēs corā dō Itē si h s vellz ali quē
iniuste capē: z tu bono mō posses illum
pmunire: z nō faceres: re? eēs. Itē cū vi
deres aliquē occulte peccare z posses hoc
māifestare illi q posset pdessez emēdāē
ne iste itez peccaret: z nolles ea facere. z
sic dissimulares: tñc eēs pnceps illi? cri
mīs. Sz aliq dicit cū aliq iniusta fieri
vidēt qd hoc ptinet ad me? Rñ deo ill?
Ex pcepto fraterne charitatis qlibet te
net pueniē pccz sui pximi z corpis z aīe
cū h comode pt. Exēplū: si videres ceā
trāsire erga foueā: z nō pmunires eū: ho
miciāda illi? esses corā dō: si i foueā cade
ret. z si sic moreret Itē cū i synodo pccpi
tur oībz i eadē p rō chā existētibz vt māi
festaret crimia publica ad corrigēdū ea
qd qdā n curāt. z iō seipos miserabilē
dānāt. q qāqz causa p sguinitat? vl fa
miliaritatis. vel cā lucrū n pderet pccm

quod pdendū eēt: fm iura symonā cō
mitteret z gūiter peccarz. Et q cūqz scī
ret hereticū vel phitonissam z nō pderz
mortaliter peccaret. qz meli? esset tales
corruptores fidei p dēre platis eccie: qz
valde diu in pane z aq ieiunare.

Explicit tractatus de nouem pecca
tis alienis.

Incipit tractat? de. vij. pccis morta
libz. Et pmo de pcco mortali in cōi.

Locatū cum

summatū fuēt gnāt mor
tē. Jaco. i. Hoc intelligit
de qlibet pcco mortali

Pro q sciendū q pccm mortale pmit
tū q tuoz mōis. Primo qñ nescit se face
re ptra pceptū dei. vel pceptū plati vl
eccie. vel aliq d viciū de septē vicijs capē
talibz. Et in hoc ignorātia non excusat
hoiem vsūm rōis hntem. vñ Aug? de
grā z libero arbi. Ideo diuina pcepta
data sunt: vt excusatio de ignorātia nō
haberet. Silt de pceptis eccie z plator
rū intelligit. qz pceptū plati dz pceptuz
dei. In signū hui? xps dicit in euāgelio
Qui vos audit me audit zc. Ergo pla
tis obediendū est tāqz dño iesu xpo: ma
xime in his in qbus tenemur eis obedē
re. sicut qñ sub pcepto pccpiūt ieiunare
vel festa scōz celebrare. z sic de alijs Er
go q cūqz sine causa z nccitate sciēter z
ex pceptu ptra hmoi pceptū plati vel ec
clesie fecerit peccat mortaliter. Querī
tur vtrū aliq ignorātia possit hoiem ex
cusare de peccato? Respondet q est tri
plex ignorātia. Prima inuincibil. z ista
est duplex. s. innata vt in puerz z in amē
tibus adultis: q nūqz vsūm rōis habue
rūt. Alia ex casu. vt in adultis q hnt rō
nem. z postmodū qñqz incidūt in amen
tiam ppter debilitatē capitis vel ppter ni
miam abstinentiā vel de alijs causis. et
talīs ignorātia inuincibil? excusat a pec
cato mortali. Un Aresto. iij. Eth. Is

De peccatis mortalibus

norantia excusat peccatum. Quod quod faciunt tales excusant. Quod nullus potest facere peccatum mortale quod non habet rationem. Sed sciendum est quod propter aliquod illicitum quod per se est peccatum mortale interdicitur in amicitia. puta propter amorem inordinatum: vel propter nimiam inordinatam tristitiam de re publicis vel hominibus. Et etiam alias ex his in quibus cumque peccato mortali si ex permissione diuina intercederit in amicitiam meritis. et sic mortis interdictum statu d'anabit. quod nullum peccatum mortale dimittit sine contritione. quia ille carnis visum rationis non habet. nec habere potest. Queritur de illis qui in extrema necessitate perdunt rationem. Rndetur quod si talis est in gratia constituitur: et sic perdit rationem. et si sic mortis: saluatur. Ergo quibus permittit hoc de peccato euenire illis bonis hominibus qui sunt pusillanimes ne in extremis a demonibus decipiantur: quod tunc maxime temptationes occurrunt hominibus. Si autem est in peccato mortali constituitur: et sic perdit rationem et si sic mortis damnatur. Ergo etiam quibus permittit hoc de peccato euenire malis hominibus. qui deum in vita sua non querunt: sed cum peccando sepius contempserunt. Qui etiam in morte non poterit cum querere inuenire. Aug. in quodam sermone Percussit hac animaduersione peccator ut mortis obliuiscatur sui: quod dum vivit: oblitus est dei. **¶** **S**ecunda ignorantia cum qua d'anatur quis dicitur ignorantia neglecta. et est cum scire possit quod precepit vel prohibuit deus: et quod ad salutem pertinet. sed occupationibus exterioribus se intermiscet. quod illi non curant. dicunt ei quod sufficiat eis quod sciunt se bonum debere facere: et malum dimittere. Et iterum est dicitur ac si quis quereret quomodo d'itabor. Et aliter r'nderz ei: Eme continue in qua lucrari possis. et non quod perdere. Non sufficiat: sicut scire quod sunt precepta vel prohibita a deo. Et quod sunt de necessitate salutis. ergo talis ignorantia non excusat. Queritur quomodo quilibet adultus habens visum rationis tenetur scire decem precepta. Respondeo quod scire precepta dei potest capi dupliciter. Primo scire explicitate: hoc est scire precepta dei secundum ordinem enumerare quod eorum sit primum et quod sit secundum et quod tertium. et

sic de alijs. Secundo modo scire implicite hoc est scire quod est prohibitum in precepto dei non concupiscere rem proximi. Non falsum testimonium proferre. non assumere nomen dei inuani. et sic de alijs. sed quod sit preceptum octauum vel quod sit sextum etc. hoc non scit nec tenet ex necessitate scire. sed tenet scire implicite: quod hoc est vnum de preceptis decalogi. Non falsum testimonium dices. sed vtrum sit quartum vel octauum: hoc laicus de necessitate non tenet scire. et sic de alijs. Scire tamen precepta dei ad minus implicitate est scire dei: quia quilibet christianus habere debet. Unde Ambrosius. super epistolam ad Romanos. Qui sciam dei non habet: reuertitur ignorantie maxime eorum qui pertinent ad salutem. Item sunt alij: qui licet non sint negligentes ad discendum: tamen studet audire et non discere curiosa: qui non sunt multum necessaria. et hoc magna deceptio diaboli est. Unde Bernardus. de duodecim gradibus humilitatis. Curiositas est studium perscrutandi ea que scire est nulla utilitas vni Salomon. Altiora tene quesieris. sed que precipit deus: illa cogita semper. Unde apostolus ad Romanos. xij. Non plus sapere quam oportet sapere. sed sapere ad sobrietatem. Unde studium nostrum ad discendum debet versari circa nosipos. et circa nostram salutem. Ambrosius. Multo melior et laudabilior es si te cognoscis: quam si te neglecto cursum siderum: vires herbarum. complexiones hominum: naturas animalium cognosceres. et sciam omnium celestium et terrestrium haberes. Qualiter autem debeat nosmetipsos et vitam nostram cognoscere ostendit idem ambrosius dicens. Vitam tuam quotidiana discussione examina. Attende diligenter quantum proficias: quantum deficias. qualis sis in moribus: qualis in affectibus. quam silis deo quam dissimil. quam prope. quam longe. Unde Lactantius super Thartheum. Non minima philosophie est cognitio sui. Tertia ignorantia dicitur ignorantia affectata cum qui non solum damnatur homo. sed etiam quilibet

me pro ea punitur. Est autem quando quis
contemnit sciē: ut eo liberi⁹ possit peccare.
hanc habuerūt pharisei de christo. et ad
huc multi christiani habēt qui fugiūt pre
dicatōes. Et est malū signū qd homo nō
p̄t nec vult audire veritatem. et hoc ideo
contingit. quia excecavit eos diabolus
et etiam ppria malicia eoz. Un̄ ps̄ No
luit intelligere ut bene ageret. Et tales
deapiūt seip̄os. vñ Jsi. de summo ho.
Sūt qui ppter ignorantia excusatōes
scire nolunt: ut minus culpabiles vide/
antur. qui tamē seip̄os nō muniūt s̄ de
cipiunt In sup̄ et in talibus est magna p
tinacia. Un̄ Jsid. ibidē. Nescire simpli
citer ad ignorantiam p̄tinet. noluisse v̄o
scire ad p̄tūmacem supbiā. **D C** Se
cūdo modo p̄mittitur pccm̄ mortale p
ter p̄scientiā erroneā. ut cum quis facit
aliquid qd̄ in senō est cōtra p̄ceptū dei
nec vnū de septem peccatis capitalibus
sed p̄scia diffinitive hoc iudicat esse pec
catum mortale. et sic sup̄ hoc facit. et tal
p̄scia est multū periculosa. qz tales faci
unt sibi peccata et illaqueāt se periculose
et hoc fit instigante diabolo. q̄ cū nō po
rest eos in manifesta peccata inducere si
cut in luxuriā. in gulā. et sic de alijs. tūc
inducit eos in pplexitatem peccandi. qz
quicqd̄ fit p̄tra p̄scientiā: edificat ad ge
hennam. Et hoc sic p̄t. qz Aug⁹. dicit
q̄ om̄e peccatū est cōtra legē dei. Nō
licet aliqua in senō sint p̄ leges dei. ut le
uare festucā de terra. vel calcare sup̄ ca
lamum. et sic de alijs. Si tale qd̄ comp̄
henditur a p̄scientiā ut p̄tra legē dei exi
stens. et sic volūtas in ip̄m fertur: mani
festum est qd̄ volūtas ferret̄ p̄ se loquēdo
et formaliter in id quod est p̄tra legē dei
et hoc facit qd̄ putat esse p̄tra leges dei
Et sicut periculosum est habere nimis
amplam consciētiā. sic inquietū est ha
bere nimis strictam: medium optimum
erit et salubrius. Un̄ Esa. Ponit deus
in medio spiritum suū. Unde Aresto.
ij. Eth. Medium in oibus est laudabi

le. Ergo si vis quieto corde deo seruire
tunc debes tibi eligere discretū confessō
rem et p̄batum in vita et scientiā. et ei te
ex toto committere. et tibi nūq̄ diffiniri
ue debes aliquod peccatū mortale for
mare ybi nō es certus. s̄ simpliciter con
fiteri debes factum in se iudicio cōfesso
ris relinquendo. Sciendum tamen qd̄
aliud est timere. et aliud est cōscientiam
diffinitivam habere. qz timor p̄scientie
non sp̄ est peccatum: nec vituperandus
nisi sit nimis excessivus. Un̄ Gregor⁹
Bonaz mentiū est tibi culpam agnosce
re ybi culpa nō est. Idem in moralibus
Iusti om̄e quod agunt metuūt: dū cau
te considerent ante quem iudices stabūt
Sciendum qd̄ licet timere debeam⁹ di
uinam iusticiam: tamē etiam sperare de
bemus in suam misericordiam et bonita
tē. Unde br̄s Aug⁹. Simus diligēt
tes dei misericordiam: metuētes eius iustici
am: nec de remissione peccatorū despere
mus. **T**ertio peccatū mortale p̄mit
titur: qñ vnus plus diligit vel timet cre
aturam q̄ creatorē. sicut si plus vel eq̄
diligis vxorem ppriā vel filios vel hono
rem tuū vel alia t̄palia sicut deū vel vltra
deū. et sic facis creaturā deū tuū. qz quic
quid diligit vltra deū: hoc est de⁹ tuus
Un̄ Aug⁹ Hoc ab hoīe colit̄ qd̄ p̄ce
teris diligitur. Et talis q̄ sic p̄ponit cre
aturam creatori: peccat mortaliter. Et
rō est. qz tunc facit p̄tra p̄ceptum chari
tatis: in quo p̄cipitur deum diligere su
p̄ omnia. **E**t notandū qd̄ q̄libet
de numero saluādoꝝ sic debz dilige
re deū sup̄ oīa. qd̄ pot⁹ deberet oīa t̄ra
sitoria et t̄palia p̄dere. insup̄ et om̄ia ma
la huius mūdi tolerare: qz deū cum vno
solo peccato mortali offendē. Un̄ ap̄ls
Quis nos separabit a charitate dei: an
tribulatio. an agustia. an fames. an ni
ditas. an gladius. an mors. an vita **Q**
q̄ miseri homines sunt isti: qui propter
modicam substantiam temporalē (quā
iniuste lucrantur) separant se a deo.

De peccatis

Vel etiā ppter modicam delectatōem carnis quā pnt habere in vno actu luxurie deū deserūt. Vel etiā q̄ ppter modicā gloriā trāsitorā z supbiā quā hic q̄ runt in supbia z ornatu vestim̄ deū z societate scōz z angeloz p̄dunt. z psequēter stola glorie z aie se p̄uāt. vñ **Chri/ solto.** in sermone q̄dā. Excludi a bonis eternis z alienū effici ab his q̄ pparata sunt sc̄is: tantū cruciatū z tantū dolorē infert: vt si nulla extrinseca pena torquerz hec sola sufficeret. Quarto mō p̄mittit peccatū mortale q̄n actus peccati venialis ordinat in fine peccati mortali. **Uer/** bi gratia. vñ verbū iocosuz in se est peccatū veniale. Sed si loqr verbū iocosuz cū muliere vel virgine ea intētiōe vt post sem eā allicere ad peccandū mecum tūc illud verbum erit mihi peccatū mortale: nō q̄ verbū iocosum in se sit peccatū mortale. s̄ quia refero in hūc finem q̄ finis in se est peccatū mortale. Et sic ppter talem intētiōem erit peccatū mortale qd̄ vni qui simile verbū in ioco esset locut⁹ esset veniale. Item aliud exemplū Duo tangārynā mulierē vel virgine. vnus ex ioco z leuitate tūc vix peccat venialit̄ alius cū intētiōe alliciendi eā. Et sic ille ppter intētiōem talem tāgens sic mulierē vel virgine peccat mortaliter. z sic de alijs. Sicut de visu. duo vidēt mulierem pulchrā. vnus videt eā tanq̄ rem pulchrā vel hīmaginē pulchrā. Et hoc nō est peccatū vel forte vix veniale. Alius videt eā cōcupiscendo eam. z sic ille peccat mortaliter. **Uñ x̄ps** in euāgelio Qui viderit mulierē ad cupiscendū eā zc̄. **O** deus quot p̄tingunt talia peccata in mūdo isto: etiā sine actu luxurie. s̄ solummō tāgendo. āplexando. loquēdo. videndo. cupiscendo. z sic de alijs modis de q̄bus plures modicā vel nullam p̄scientiā h̄nt. **O** immūde munde quot damnātur a te. q̄ nescienter cadūt in infernū. **Chri/** sup **Bartheū.** **O** q̄ miserim⁹ est mūdus. z miseri q̄ eum se

quātur. sp̄ em̄ hoīes mundi opa excluderunt a vita. Et sic habemus illas q̄ttuor regulas de peccō mortali zc̄.

Damna peccati mortalis. **F** Ecceatū mortale p̄fert plura dāna **Primo** nocet ip̄i facienti. **Secūdo** illis q̄ sunt in purgatorio.

Tertio dānat in inferno. **Quarto** saluat in celo. **Quinto** viatorū in hoc mūdo. **Postremo** ip̄i x̄po. **Primo** nocet ip̄i facienti. z hoc in vita z in morte. z etiā post mortē. **Uñ p̄s.** Delictū meum p̄tra me est semp̄ zc̄. **Primo** facit hominē miserum in p̄nti vita. quia spoliat eum omnibus bonis suis z meritis que quis fecit: z oibus virtutibus z gratijs. **Si** tot bona opa q̄s haberet z etiā virtutes quot paradysus h̄z nobiles arbores. flores. herbas. z radices. **Itē** quot celū stellas. q̄ guttas mare. hec oīa per vñū mortale peccatū pereūt. quia nūq̄s habebit aliquod bonū in celo p̄ his oibus. nisi p̄ p̄m̄am recuperabit. **Ezech. xvij.** Si auertit se iustus a iusticia sua. et fecerit iniquitatem: nūquid viuet? omnes iusticie quas fecit nō erūt in memoria. **Insup** nihil boni p̄t opari qd̄ sit sibi meritorū vite eterne q̄ diu sac̄ter stat in vno peccato mortali. **Uñ Leuit. xxij.** Si maculā habuerit nō erit acceptum a dño. **Esa. i.** Non accipiā de vobis sacrificiū. qz manus vestre sanguine plene sunt. Ergo dicat mortale. qz sicut mors corpis puat hoīem vsu oīm membrorū. Sic quodāmodo peccatū mortale facit sp̄ialiter. qz peccator nihil p̄t mereri nec loquēdo nec orādo nec ieiunādo. et sic de alijs. **Etiā** si tot bona opa faceret sicut omēs hoīes faciūt: nihil mereret in celo. Ergo peccō p̄paratur bestijs terre: que p̄ laborib⁹ suis nihil recipiūt d̄ gaudijs celi. cū tamē laborēt fame. siti. et graui onere. **p̄s.** **Hō** cum in honore eēt nō intellexit: cōparatus est iumentis. **Sed** talia bona q̄ fiunt in mortali peccato remunerātur hic egaliter. qz nullū

bonū irremuneratū. Et hec est vna cau-
 sa quare peccatores prosperant in hac vi-
 ra. qz hic remunerantur p suis opibz: z ido
 carebūt futura remuneratōe. **Uñ Bre.**
 † **Magis affluxus** spaliū: est et ne dānatō-
 nis inditiū. Ergo multū timendū est
 auliber: q̄ scient stat in peccō mortali cū
 prosperat in hac vita: sic qz continue san-
 ctus diues. z oīa q̄ desiderat ei prospere
 adueniūt. qz s̄m Greg⁹ **Vali** florētes ī
 pñti bonis spaliū tanq̄ p amena pra-
 ra ducunt ad interitū. **Itē** puat peccōz
 p̄cipatōne oīm honorū que sūt in ec-
 clia ab oībus fidelibz. De qua partici-
 patōe dicit. ps. Particeps ego suz oīm
 timentū te. z custodientū mādata tua.
Bon⁹ exis in grā hz participatōez om-
 niū honorū scz missarū. orōnū. ieiuniorū:
 z sic de alijs que sūt in ecclia. Et h̄ ex
 charitate euenit. qz sum⁹ inuicē mēbra
 vnius corpis. z oīa bona fluunt de vno
 in aliū. sicut p̄z in stomacho hoīs. q̄ im-
 p̄tatur alijs mēbris que hz. Sed peccōz
 est membrū abscisum. q̄ non viuificat.
 nec p̄cipatōem recipit de alijs mēbris
Itē puatur bonis spaliū: qz indignus
 erit vti bonis spaliū qui ante peccm̄ dig-
 nus erat celo z celestibz bonis. post pec-
 catū non est dignus pane quo vescitur.
Ergo moderat⁹ vti eo deberet q̄ntum
 cunqz posset. **Uñ** aristo. 4. eth. Panē
 tuū in pondere comedes: z aquam tuaz
 in mensura bibas: imo indignior est oī-
 bus creatur⁹ irrationabilibz. qz tales nū
 quā deū suum offenderunt: s̄ tu multo-
 tiens deū offendisti z ad iracundiā eum
 contra te concitasti. **Uñ** aristo. 7. ethi.
Praus hō deterior est bestia. **Idē** p̄-
 mo politici. Sicut optimuz aialū est hō
 fruens legez iusticia. sic pessimū est hō a
 legez iusticia separatus. q̄ si indignior est
 oībus creaturis irrationabilibz: tūc con-
 sequent⁹ sequit⁹: qz non est dign⁹ vti crea-
 turis. Ergo peccm̄ fecit hōiem tā miser⁹
 qz nulli⁹ boni nec spūalis nec spalis ē di-
 gnus. nec est dign⁹ terrā calcare. nec lu-

men celi videre. z sic de alijs. qz indigni-
 or est oībz creaturis corpaliū. igit⁹ seq̄t.
 non est dignus vsu creaturarū dei. **Ergo**
 miseria peccōis tam magna est z pe-
 riculosa: qz si oēs creature desererēt mise-
 riam peccōis. scz oīa ligna. oīs lapī-
 des: z oīa aīalia terre. z oēs aues celi. z
 oēs hoīs viuentes: non tamē cōdigne
 damnū peccōis in qd̄ p̄nū peccatū
 mortale incidit desererent. Sed heu qui
 dam peccōes centū mortalia peccāvl' etz
 plura cōmiserunt: necynam gutā flent:
Rō huius est. qz non cognoscunt q̄nta
 bona pdiderunt: z in quot mala incide-
 runt. **Si** hec veracit⁹ cognoscerēt p̄p̄-
 derent. non solum plorandū esset eis: s̄
 etiam ylulandū. Quia nihil tam maluz
 homini q̄ peccm̄ mortale. meli⁹ esset ho-
 mini: qz decem milia demonia in se h̄ret
 vel cum gladijs oībus qui fabricati sūt
 transfigeretur. vl' in oīm igne cōburere-
 t̄ qz qz cum vno peccō mortali deū scienter
 vel voluntarie offenderet. Quia peccm̄
 cū p̄summatū fuerit: ḡnat mortē scz ipsi-
 us anīme. que mors magis timenda est
 q̄ mors corporis. **Uñ** gregor⁹ in mo-
 raliū. **Sorte** corporis oīs hō pot⁹ de-
 beret mori q̄ cū vno peccō mortali deus
 offenderet **Uñ** aristo. 4. eth. **Delu-**
 us est mori q̄ facere q̄ virtutē scz bonuz
 virtutis. **B** **¶** Sequit⁹ videre: quō
 peccm̄ nocet homini in morte. z hoc ē no-
 cumentū qz aīa videt tunc oīa peccā sua
 quā em̄ ipa egredi debet d̄ corpe. tūc au-
 gmentat⁹ dolor. qz aīa in cor hoīs illi⁹ nō
 ascendit. vñ tūc pdit sensus suos. nō co-
 gitat aīa ammō de corpe nutriēdo: s̄ vir-
 tutes suas naturales p mēbra diffusas
 ad se trahet. z tūc videt oīa peccā sua su-
 p caput suū. **Uñ** ps. **Torētes** iniqui-
 tas turbauert me: z tūc aīa videt se sepe
 rari a dō p̄t peccā sua p̄t dicere illd̄ ps.
Circū dedit me laquei mortis. i. peccā.
Tūc aīa miseri peccōis vidit demones
 circūstātes. z eā p̄occupātes. z eā ad in-
 fernū trahētes. **Uñ** Job. xx **U**adent

De peccatis mortalibus

et veniet sup eū horribiles glo. i. demo / nes. **Q**uo tūc turbabit peccor: cū vi / derit cursū demonū ad aīaz **T**hreno. **P**: **O**ēs inimici ei? apphēderit eā iter an / gustias. Item in morte anīa puaf cor / pore pprio. qd nūq̄ in tali forma reassu / mer: imo vellet hēre sic qn̄ p dimidia pte / corrosū ē a h̄mibz. **Q**: stupēbit aīa peccō / ris qn̄ corp? trāsumēdū videbit. **C**: **I**te / n̄ solū corp: h̄ er? puaf oī solatio visibili / um q̄ dilexit. scz. cibo. potu. filijs. vxorē / cognat? honozibz et diuitijs **Q** q̄ amay / erit separi ab his q̄ iordiate dilexerit. et / pp̄t q̄ salutē suā sepi? neglexerit. ps̄ **H**ō / cū itererit n̄ s̄iet oīa. neq; descēdet cū eo / glia. **Lu. 22.** Stulte hac nocte repetēt / aiām tuā a te. et q̄ passi cuiuserūt. **S**e / quit vidē qūo peccm̄ noceat hōi p? mor / tē. et h̄ nocumētū q̄ hō puaf oī spe di / uine misericōdie. et suffragijs tori? ecclē **U**n̄ / **B**reg? in moral. Ne q̄q̄ vltra misericōdia / parcēris liberat. q̄s sel in locis penalibz / iusticia iudicantis dānat. Ergo si oīs / hoīes i mūdo p vna aīa dānata interce / derēt: ne q̄q̄ eos dñs exaudiret. **R**atio / ē. qz i inferno nllā ē redēptio. **U**n̄ beat / **A**ug? dr. Si p̄rem meū scire i inferno. n̄ / pl? orare p eo q̄ p diablo. **Q**: nllō mō / orādū ē p dānat? qz sūt peccati in tene / bz is exteriores. i. extra oēs sp̄e diuīe mi / scōdie. **I**te p momēanea delectatōe et / nā penā sustinebūt. et etna deivisiōe care / būt et societate oīm electorū. ps̄. **L**ouer / tant peccōres i infernū. **Q**ui iō fact? ē dī / iusticia ordināte: vt q̄ deū noluit seq̄ ad / gliaz: in inferno sustineat etnā misertam. **U**n̄ **A**ug? i smone qdā dr qre i inferno / mors q̄rit et n̄ iueniet. qm̄ qb̄ i h̄ sc̄lovi / ra offerit. et nolūt accipe: i inferno querent / mortē et n̄ poterūt iuenire. **H** **C** **P**e / ne inferni timēde sūt pp̄t earū etnālitatē / **U**n̄ aug? dr. **I**gnis n̄ ē q̄lī depic̄t? ig / ri i respectu ignis infernal. **I**gnis n̄ tū / extrinsec? vrēs ledit p̄usq; penetret ner / uos et ossa. hō mort? et n̄ sentit vltra sesio / onē. **S**z ignis inferni sentit i oībz vītibz

ip̄i? aīe. cute carne. neruis et ossibz. et me / dull? pil. q̄ oīa pl? candēt q̄ candēs fer / rū. **E**xēplū d̄ acerbitate ignis inferni **L**e / git i libro petri cluniacē vbi narrat q̄ / fuit qdā sacerdos i pictauiā. q̄ subiect? / mltis vītijs i duct? a pore qdā pmisit se / ordinē cisterciē. i traturū. h̄ differebat d̄ / die i die. **L**ū aut subito ifirmaref: et por / aduocat? essz. i ducebat eū ad reddēduz / pmissū h̄ illo adhuc differēte **E**cce subit / to clamauit. p̄ oīa p me. ecce dīacōes / veniūt ad deuorandū me. **I**llo t̄o cum / alijs astantibz orante liberat? ē. h̄ nec sic / i pleuit pmissuz. et ecce iter? cepit clama / re petens oī oēs dicens. ecce ignis occu / pat me ad deuorandū me. h̄ tūc iterū tē / berat? ad oīones nō i plebat pmissum. / **E**t ecce subito fact? i extasi. et raptus ad / iuditiū audiuit sniaz h̄ se ferri dānatōis / et rediēs ad se ait. **E**cce duo demōes fe / rūt sartaginē magnā vt frigar i ea i eter / nū. et tangēs cucullā p̄ois dicebat **N**ō / insano: h̄ sic verū ē q̄ h̄ ē cuculla: ita ver / ē qd̄ dico. **S**z cū hec diceret: cecidit de / sartagine vna gutta sup manū eius. q̄ pe / netrauit et deuorauit carnē vsq; ad ossa. / **E**t ait. **H**ō saltē credite mihi **E**cce nūc / demōes p̄iiciūt me i sartaginē. et hec di / cēs expirauit infelicat. **I**nsup etna dei / vitiōe carebo. et societate oīm electorū / **U**n̄ **C**hrisostom? in smōe. **E**xcludi a / bonis etnis: et alienū siue indignū effici / ab his q̄ pp̄ata st̄sc̄is tū cruciatū et tū / dolorem infert. vt si nulla extrinsec? pe / na torqueret: hec sola sufficeret. **I** / **S**ecundo peccatū nocz his qui sunt / in purgatorio per suffragiorū dimini / tionem. quia hos qui sunt in purgato / rio non possunt peccatores iuuare tam / efficaciter sicut si essent in gratia. **Q**ueri / tur vtrum suffragia facta per ministros / malos prosint defunctis **R**espōdeo **I**n / **T**ho. supra. 4. distin. xlv. **S**uffragia / per malum ministrum fiunt tripliciter. / **P**rimo si sit ex proprio motu ip̄ius mini / stri. et sic non psunt eis. **Q**uia quicquid

orauerit vel fecerit pro animabus per se loquendo non pdest eis dummodo est i peccato mortali nisi ex consequenter p accidens. scz inquatum per elemosinaz mali hois paupes excitati orat p defunctos z hec ozo pdest eis. Secdo modo posunt fieri per ministrum publicum de i vel totius ecclesie sicut quando sacerdos celebrat missam vel exequias mortuorum i ecclesia. z quia iste intelligitur facere sub cuius nomine. siue sub cuius vice fit: inde e q suffragia tal' sacerdotis quis sit peccator: p sunt defunctis. Tertio mo pnt fieri per malum ministrum. vt per ministrum priuatum. scz alicuius puare psonne existentis in charitate: siue talis psona sit defuncta siue viua. z talia p sunt sicut siuus existes in pcco mortali qd cunctis opus misericordie facit ex pcepto dñi sui charitate habentis. magis tñ pdesti st etiã ministri in charitatez essent. quia tunc illa opa essent meritoria ex duabus pabus. **¶** Tertio nocet dñatis. z hoc per modum coniunctionis: qnto ei plures in inferno sunt. tanto maior horoz erit in pena. Unde est q inferno tanto fortius ardebit quanto plures habebit. **¶** Querit vtz dñati velint oēs hoies dñari quis sciat ex hoc penã corum augmentari: Respondeo q sic. etz parates suos z poret filios. z hoc ppter perfectissimam inuidiã que est in eis. Sic in beatis est perfectissima charitas: ita in eis e perfectissima inuidia que facit appetere malum alioz. Hoc etiã pz in illis inuidiosis viuentibus in hoc seculo. in quibus tamen adhuc non est perfecta inuidia. sed tñ dñati min' iuidet ppiqs qz aliis. vñ eoz pena maior esset si oēs pinq dñarentur alij saluarent qz si aliq d suis saluaret Ex h fuit. q diues epulo petijt frēs suos a dñatõe eripi Logitabat ei q aliq eriperet. z illos voluit eē suos fratres poti' qz alios. Vñ si possibile esset mallet poti' omnes simul damnari. Et in hoc concordat Tho. super quarto.

¶ Quarto nocet saluatis. quia peccator p seuerans in peccis puat scōs accidentali gaudio qd haberet de ei' cōuersione. Vñ Lu. 15. Baudiu e angel. su. v. p. p. agē. z n̄ solu angel. s̄ etz oib' scōs eīt gaudiu de cōuersione peccatoris. Itē nocet eis per modum subtractionis. Nā ex cōsortioz societate beatorum habet gaudiu accēntale. qz qñcūqz vna aīa euolat ad celū: tñc gaudiu accēntale erit oib' b̄tis in celo. et vnusquisqz cū alio diuidet sua merita ex charitate. Et qd vn' in seipso non hz: h̄ in alio inueniet Vñ greg' .i. moral' Tā rayis nos in illa pacesociat. vt qd vnus qsqz i se n̄ acceperit. h̄ se accepisse i alio exultat. Ansel. Vnusqzqz intm̄ gaudet de alteri' gaudio in qntū de suo pprio. Hoc bonoz gaudio puat electi qntunt ad illū peccore p̄tinet q damna: h̄ hoc i vno alio habebūt. q loco illi' substinet. qz nūer' elcōz i fallibilis adiplebit. Vñ Apoc. 3. Tene qd habes. ne ali' accipiat coronã tuã **¶** Quinto nocet viatoribus id est ill' q adhuc i m̄do viuūt. qz sepe boni in vita p̄iti puniunt tēporalit' ppter peccata maloz hoim. qz sic qñqz vna cōitas meli' hz ppter vnū bonū hoiez: sic et qñqz plures puniunt ppter peccata vnus **¶** Vt frequēter permittit deus fieri tempestates aeris. sterilitates terraz. et huiusmodi plagas ppter peccata z demerita maloz. z sic boni qñqz puniunt tēporalit' ppter malos. Itē p eo q mali bonos suo malo exēplo qñqz corrumpūt z pervertūt. qre eēt tot eēt pueri hoies: nisi q mali se inuicem inficiūt. Sicut vn' infirm' ab alio inficit corporalit': sic z spūalit'. Et sicut iumentū pestilens z ouis morbida inficit alias oues sic simile e de hominibus mal' Vñ ps. Cū pueris peruerteret. **¶** Sexto nocet ipi xpo. qz p̄cū sāgnis ei' n̄ p soluit. Contra qd dicit Leuit. 19. Opus mercennarij tui nō manebit apd te vsqz mane. Istud enim peccatum clamat in celum. Quanto magis qui christus deus fraudant precio suo. ps. Precium meū

De peccatis

eo girauerunt repellere. Non tamē hoc sic est intelligendum nec credendum. q̄ p̄pterea xp̄s aliquē defectū h̄eat. Unde ps̄. Bonoz meoz non indiges. Sed loq̄ndo respectu illi⁹ hoīs q̄ peccat z dā naf. qz tūc p̄cū sanguinis xp̄i in eo perditur. z sic non sit xp̄o recōpensatio passionis eius qua eum redemit.

De peccato veniali.

Ecceatū veniale q̄d sit: Rūdeo fm̄ Aug⁹. P̄ccm̄ veniale ē q̄d hominē vsqz ad reatū p̄petue mortis n̄ ḡuat h̄ penā meret. z facile indulget. Nota fm̄ magistz in cōp̄edio theologice veritatis. In paruulis post baptisimū p̄mo surgūt venialia. post hoc mortalia. Unde Greg⁹. i. moralibz. In vnoquoqz lapsu a minimis sp̄ incipit: z sub crescitibz defecitibz ad grauiora puenit. Istō. d̄ summo ho. Quēadmodū ad p̄tūtū culmen edētes: nō a sūmis inchoāt. h̄ a modicis vt sensim ad altiora p̄tingāt. Itaz q̄ dilabūtur ad vicia nō statim a magnis criminibz incipiūt: h̄ a modicis assuescūt vt sic cum maximis corruant. Querit vtz possit aliquis viuere sine p̄ccō veniali dū est in hac vita. Rūdet q̄ si loq̄mur d̄ tota vita hoīs qui tā puenit ad etatē adultā. de excellenti ac speciali gratia ē. q̄ talis sine p̄ccō veniali sit. Sic videt beatus aug⁹. dicere d̄ br̄a p̄gine. Unde si oēs sc̄i interrogarent si peccassent: Dēs vna voce r̄nderēt. Si dixerim⁹. qz peccatū nō habem⁹: nosmetip̄os seducim⁹ z p̄ritas in nob̄ nō ē. Sciendū fm̄ magistru in cōp̄edio theologice p̄ritatis. Si p̄fecta charitas nō facit q̄ p̄ctm̄ veniale nō adueniat: tū facit q̄ nō durat. Exēplū sic camin⁹ ignis n̄ fac vt gutta aq̄ n̄ apponat sibi: h̄ fac vt cito extinguit. Perfecta em̄ charitas statiz inflāmat hoīem vt doleat de p̄ccō veniali. p̄pterea p̄fecti quandoqz dolent. z flent p̄ paruīs peccat⁹ plus q̄ magni peccatores q̄nqz p̄ maximis peccatis. Unde im̄p̄fecti mlt̄a venialia p̄gregāt. **S**z tū sciēdū q̄

q̄libet homo p̄t viuē sine peccato mortali cū adiutorio dei. Et q̄cūqz oppositū diceret: h̄ errorē h̄ hereticū eēt. Et hoc p̄bat tribz rōibz. P̄m̄a rō ē. qz in baptisimo infundit hoī gratia p̄ quā p̄seruari p̄t vsqz ad mortē absqz oī mortali crimine si vult vti gr̄a illa. Et hoc designat salis linitio quam facit sacerdos ipsi puero an̄ baptisimū. Sic sicut carnes p̄seruant a putrefactōe mediāte sale. sic hō baptizat⁹ mediāte gratia quā in baptisimo accepit p̄seruari p̄t a p̄ctis mortalibus. Itē secūda rō est qz p̄ hoc sequeret q̄ d̄s imposuisset nobis onus imporbile: qz mādata dei s̄t data nob̄ ne peccem⁹. Nō si dicis q̄ d̄s p̄cepit tibi: qd nō potes implere. falsuz dicis: z cum h̄ incurris maledictionez dei Unde Bern̄. Maledict⁹ q̄ d̄t deū p̄cepisse impossibile. Itē hoc esset loqui s̄ euāgeliz z p̄ba christi. qui dicit vt habet Math. xi. Iugū ei meū luauē ē. z on⁹ meū leuē. Tercia rō est. qz per h̄ tolleret libez arbitriū. quod tū necessariū est in nob̄. cuz q̄ nos de p̄uilegiauit. Unde Eccl̄. i. d̄. Apposuit ignē z aquā ad quod voluerit porrigē manū tuā. Itē ibidē An̄ hoīez vitaz mors bonū z malū quod placuerit ei dabit. Sciendū tū q̄ licz hoc sit veni q̄ vnus hō quādoqz naturali influētia z inclināōe magis ē inclinā⁹ ad vnū viciū q̄ ali⁹ hō. tamē adhuc stat h̄ i suo libero arbitrio z voluntate vt r̄ velit consentire huic naturali inclināōi vel resistere Unde Bern̄. 3. Dixit d̄s ad cayn iratum volētē occidē fr̄em suum. Subtus te erit appetitus tu⁹. Et tu dominaberis ei⁹. Unde Aug⁹. de p̄a religio ē. Nūc vsqz ad eoolūtariū maluz ē: vt nullo mō sit peccatū nisi sit voluntariū. Exiā dicitis sequit q̄ hō p̄t viuē sine p̄ccō mortali mediāte gr̄a vsqz ad mortē si vult. Hoc etz p̄z i plibz sc̄is q̄ vsqz ad etatē p̄fetāz vixit. z tū nūqz mortaliter peccauerūt vt br̄s Joh. bap. z br̄s tho. d̄ a quo z p̄les alij sancti. de quibz legit: q̄ nūqz

mortaliter peccauerunt. **S**ecundo notandum quod veniale peccatum committitur quattuor modis. Primo quando committitur aliquid primum quod in se est veniale. nec est preceptum dei nec unum de septem peccatis mortalibus ut loquendo unum verbum ociosum sine causa. **Q**uod talium verborum locutiones sine causa et necessitate tue vite quia de omnibus his rationem redditurus es in die iudicii. **U**nus **M**artinus. **D**e omni verbo ocioso. **Q**uid autem sit verbum ociosum declarat nobis beatus Gregorius in moralibus di. **O**ciosum verbum est aut quod ratione iuste necessitatis aut intentione pietatis carum. **I**tem comedendo ultra puram necessitatem quod tamen videtur etiam a bonis et perfectis tenetur. sic quod in nullo excedat limites primum necessitatis. **I**tem dormiendo ultra necessitatem. **I**tem bibere sine causa. **I**tem ridere iocose. **I**tem cogitationes vanas habere. et sic de aliis. **S**ecundo propter imperfectio nem facti: sic primum mortis. quod alias quando perfecti essent: esset mortale. **S**ic videre mulierem cum libidine et delectatione tamen propter rationem. **I**tem irasci ad perpetrandum vindictam: tamen sine deliberatione. **I**tem gaudere de adversitate aliorum et dolere de prosperitate: et tamen non deliberatione. **E**rgo quando dicitur aliquid quod in se est peccatum mortale fit ita subito sine deliberatione rationis sic quod actus ille est ita imperfectus quod sicut per subitum mortis. sicut omnes subitum mortis quod sic perveniunt rationes quod litera quod et de quibuslibet fuerit solutio venialia. **T**ertio propter penitentiam et sic per accidens ex mortali fit veniale: non quod illud peccatum in se mutetur: sic quod hoc quod est mortale fiat veniale. **S**ed illud peccatum mortale ita taliter est veniale consecutum quod obligat ad penam non eternam: sed temporalem que debetur veniali. **S**ed dicit Ambrosius. **D**e peccato per penitentiam fit veniale. **E**t hoc sic dicitur veniale ex eorum et per accidens scilicet quod pena eterna quod debetur peccato mortali mutat in penam transitoriam que debetur peccato veniali. **Q**uarto committitur peccatum veniale propter

erroneam conscientiam: sicut antea est dictum de mortali. **Q**uia quod aliquid reputaret peccatum veniale quod nullum esset peccatum. et super hoc faceret: veniale committeret.

De damnis venialium peccatorum

Ecceata venialia cavenda sunt a devotis hominibus quantum possibile est. et hoc propter septem rationes. **P**rimo damnum est quod ad penam obligant: non autem determinate et precise obligant ad penam eternam vel purgatoriam vel penitentiam satisfactoriam: sed ad aliquam illarum penarum. **Q**uia secundum formam penitentiam ecclesie satisfaciunt homo leviter. **E**t secundum formam purgatorij punietur graviter. quia graviores penam in purgatorio sustinebit pro uno peccato veniali quam beatus Laurentius sustinuit in craticula. **H**oc multi homines parum curant quod tot venialia committunt et augumentant super se. **S**ed secundum formam inferni gravissime punietur: quia eternaliter. **Q**ueritur utrum in inferno etiam puniantur venialia: **R**espondeo quod propter locum est hic in mundo vel in purgatorio ubi venialia puniuntur. sed infernus proprie est locus ubi mortalia puniuntur. sed quando in mortalibus peccatur moritur quis: tunc venialia eternaliter puniuntur in inferno cum mortalibus. **S**ed minor est pena pro veniali in inferno quam pro mortali. **S**ecundum est quod peccatum veniale atque maculat. **E**t ponatur tale exemplum. quod denuciatur aliqua huiusmodi depicta instantem quod videri non possit. alia vero obscure videri quod dem possit: sed non plene discerni. **E**t ideo propter talem differentiam dicit Gregorius. quod veniale obscurat: mortale obtenebrat. **A**ugustinus in libro de vita christiana dicit. **N**ia in peccatis pseueras nigrum est coruo: hoc intelligitur de mortali peccato. sed veniale tamen maculat. **T**ertium est. quod minuit fervorem charitatis sicut aqua quod ignem. licet non extinguat fervorem. tamen illum temperat. **E**t quanto plura venialia aliquis committit: tanto plus minorat fervorem charitatis. **A**liquo notabiliter quandoque perditur

De peccatis

feruore z tepescunt. Et ratio est. quia uentalia non curant dimittere. **Uñ Aug⁹.** sup iohem. **D**inute sunt gutte que tamē simul multa flumina implēt. **H**ortale peccm extinguit totā charitatē. h̄ uenialez charitas se mutuo comparātūtur z ueniale solum opponit feruori charitatis. **Q**uartum est q̄ potentias anie in bonis opib⁹ lassat. sicut qñ cuiq̄ ponitur onus sup on⁹: min⁹ erit p̄mp⁹ ad ambulandū sicut equus onult⁹. **Uñ Aug⁹.** super iohem. **D**inuta sunt gna arena: h̄ si multa arena ponat p̄mit atq̄ opprimit. **P**otentie em̄ rōnalis opatio est discernere. h̄ p̄t aggrauatōem uenialium nō ita clare distribuit bonorum z malorū differentiā. **I**n signū hui⁹: boniz p̄fecti hoies minima etz qñq̄ peccata discernūt. que ip̄fecti nō cognoscūt. **Uñ Greg⁹.** in moral. li. xxij. **Q**uanto maioris lumen gratie quis p̄cipit. tāto ampl⁹ rēphensibilem se esse cognoscit. **H**oc etiā p̄ ad sensum. qz in alboz mūdo panno etiā pua macula cognoscit. h̄ in nigroz immūdo etiā vix qñq̄ notabilis z macula magna cognoscit. **S**ic ille est de p̄scientia hois. **L**ōcupiscibil̄ em̄ potētie opatio est appetere bonuz quod cognoscit rōnalis h̄ uenialia aggrauant potentia concupiscibilem q̄ non ita ardentē appetit bonuz eternū: ac si nullis uenialibus esset aggrauata **I**rascibilis operatio est detestari malum. **I**n signū hui⁹ p̄fecti uiri qui habēt mūdas conscientias valde detestantur etiā parua mala. qd̄ ip̄fecti nō faciūt. **Uñ Hieronim⁹.** in epla. **D**ens ch̄o dedicata sic caue debet minora quō etiā maiora: sciens pro uerbo ocioso reddendā eērdem. **Q**uintū qz retardat a gloria: qz hō qui decedit. z posset statim post mortez uolare ad celū: cogitur prop̄ uenialia ad tempus in purgatorio expectare. **N**unq̄ ei ab aliquo dei facies uidebitur: donec soluat p̄ penas minūuz q̄drantem uenialium peccoz. **Uñ dicit christ⁹.** **D**a/

thi. v. **N**on exibis inde donec reddas nouissimū q̄drantē. **O**portet em̄ quemlibet esse ita mundū an̄ introitū paradysi: sicut fuit in innocētia baptisimali. **S**ed endū etiā q̄ p̄ uis peccatis oportz hominē in purgatorio quandoq̄ diu purgari qd̄ in p̄nti facilius deleuissz breuiter. **E**xemplū legit de sorore sancti Damiani q̄ p̄pter auditū vni⁹ cātilene de q̄ nō fuit cōtrita nec p̄fessa: nec egit p̄maz in p̄nti: de hoc fuit in purgatorio. xvij. dieb⁹: sicut post mortē reuelauit cuidaz hoī. **A** **E**t ignis purgatorij ē miro modo grauis pena. **Uñ Aug⁹.** dicit **I**gnis purgatorius licet nō sit eternus miro modo est tamē grauis. **E**xcellit em̄ oēm penā quā vnq̄ aliq̄s passus est in hac uita. nūq̄ in carne est tāta pena in uēta: licet mirabilia martyres passi sine tormenta. **E**t p̄pter nimia acerbiteratem pene purgatorij uidef eis tēpus tam lōguz ibi eē. **Uñ** exemplū legit de duobz fratribz religiosis q̄ se mutuo dilexerūt. et fideliter z multo tpe deo mutuo seruerūt. tādem p̄tigit vnū ex illis infirmari vsq̄ ad mortē. z sic cū esset in tali grauē infirmitate laborās: uenit angelus dñi ad eū dicens ei se eē moriturū in breui. z tam diu deberet eē in purgatorio donec sibi vna missa legeretur: z q̄ cito sibi illa missa legeret z finiret: tūc deberet liberari a purgatorio z euolare ad celū. **T**ūc illam uisionē ille frater infirmus insinuauit socio suo: rogās eum ut q̄ cito moret sibi immediate vnā missam legeret. astringens eū p̄pter charitatē z fidelitatem quā ad inuicē longo tpe habuerūt. **E**t ille frater p̄misit se hoc facturū. z se quēti die de mane infirm⁹ obiit. **E**t ille frater immediate se p̄parauit ad missaz et lecta missa defunctus apparuit illi dicens. **O** infidelis frater maledictōem dei erga me bñ meruisses. **E**t ille. q̄re hoc? **E**t defunctus respōdit. qz rogauit te cū adhuc uiuerē q̄ immediate post obitu meum vnā missam legeres. h̄ tu infu/

delis frater iam me quasi p viginti an/ nos in magna pena torq̄ri pmisisti: nec tu nec aliqs fratrum meoz vnam missam in tam longo tpe legit. Tūc viues respō dit. In veritate dico tibi q̄ cadaver tuū adhuc nō est tumulatū. immediate postq̄ expirasti me ad missam disposuī et iā a p̄mo finiui. Et defunct⁹. Si ira est tūc ppter acerbiteriam pene videt̄ mī hi hoc breue spaciū quasi. xx. annoz spa cū fuisse. Et tūc regratiabaf̄ fratri z mi grauit ad celū. Sextū est. q̄ bona ce lest⁹ glorie diminuūt: nō q̄dem illa que debent̄ iam z q̄ habemus ibi p̄ merituz reposita. h̄ que debent̄ si venialia non fierent. qz medio tpe possent aliq̄ bona fieri quādo illa sūt: p̄ que bona opa ce lestis gloria augmentaret̄. Itē post per petratiōem venialium oportet nos opa q̄dem cōuertere ad solutiōem h̄mōi de/ bitozū: p̄ que etiam deberz nobis cresce re cumul⁹ eterni p̄mij. Septimū ē q̄ venialia sepe sunt occasio peccatoz mortaliū. z hoc cōtingit q̄tuoz modis. Primo ex p̄placētia. vñ Aug⁹. Vul lam peccatū adeo veniale quod nō fiat mortale dū placet: nō idem act⁹ nume ro sed idem specie. Notandū q̄ quanto ē maior delectatiō in peccādo: tāto ma ior pena debet̄ illi peccato in futuro. vñ Apoē. xvij. Quantū in delicijs fuit tā tum date ei de tormētis z luctu. Ergo ppter securitatē p̄fitendū esset quādo in aliquo peccato qd̄ fm̄ se estimat̄ venia/ le habuisses nimis magnā z excessiuaz cōplacētiā z delectatiōem. Et ergo re/ p̄hensibile est nimis cōplacētiā habere in risibus z leuitatibz z in verbis ioco sis. z sic de alijs. nisi talia fierēt cā recre/ atōis. z moderate. quia fm̄ Aresto. vij. Eth. Hō sp̄ indiget quādā delectatiōe quasi q̄dam recreatiōe ppter multos la/ bores q̄ sibi occurrūt. sed excessus in risi bus z leuitatibz p̄caueri debet. vñ Ba/ silius in hexameron Focis siue risus re missam efficit animum z negligentē er/

ga p̄cepta dei: nec delicta sua p̄t ad me/ moriam reuocare. h̄ obliuiscēs ea nec se instigat ad p̄miam z p̄tritiōem. z ita paulatim oibus bonis puatur. Vñ etiam Bern. de p̄temptu mūdi. Copatit̄ dei filius z plozat. hō patit̄ z ridet. Secun do ex dispōne. qz p̄ frequentē lapsum in venialia disponit̄ homo ad mortale. Et fm̄ hoc intelligit̄ illud Gregorij. Vita/ sti grādīa vide ne obuaris arena: h̄ di/ cit quia sepe de peccatis mīmis venitur ad magna. sicut de modica santilla sur/ git quādoqz magnus ignis. Eccl. xix. Qui minima negligit̄ paulatim defluit vñ Greg⁹. in pastoralī. Qui mīma pec cata d̄sleret̄ deuitare neglexerit. a statu iusticie nō q̄dem repente h̄ paulatim et p̄riculatim cadit. Tertio ex p̄gressu quā insurgit veniale: si nō p̄hibetur possz p̄ gredi vsqz ad mortale. nō q̄ ipm̄ venia le in substātia fieret mortale. h̄ qz ex ip̄o veniali occasionalr̄ progrediēdo fieret mortale. Istud patz ex p̄mis motibus q̄ inter venialia cōputant̄. h̄ q̄ delecta/ tiō z ualescit̄ intantū q̄ consensus acce/ dit: iam peccatū est mortale z veniale sic q̄ duo sunt peccata. Aug⁹. in li. de pe/ nitētia Nullum est peccatū adeo puum qd̄ nō crescat neglectū. Quarto ppter p̄scientiā erroneā z nimis strictam. i. q̄ aliqs teneret aliq̄d peccatū qd̄ est veni/ ale in se q̄ esset mortale z sic faceret. De hoc habet̄ supra eodem. D.

Questiōes de peccis venialibz P
Meritur vtrū tenemur penitere de venialibus? Respondeo fm̄ Tho. in q̄rto. dist. lxvij. Lū d̄r aliquis ad aliquid teneri q̄dam necessi/ tas importatur. Necessitas aut̄ est du/ plex. vna absoluta. z fm̄ hanc homo te netur facere ea sine quibus nō est salus et hoc modo nō tenetur ad peccati veni/ alis penitentiam. quia mortem ex hoc nō incurrit: nisi forte ex p̄temptu dimit/ rat. Alia necitas est ex suppōe alicuius finis. sicut aliquid dicitur eē necessariuz sū

De peccatis

ne quo nō possumus finē intentū conse/
qui. z hoc mō necārium est q̄ homo de
venialibz p̄mā agat: si ei remitti debe
ant in hac vita. S; fm hoc nō p̄p̄edi
cū teneri aliq̄s ad aliqd. z ideo dicēdū
est q̄ hō nō tenet ad p̄mā venialium
nisi large sumendo. s. si ei in p̄nti vita re/
mitti debeāt. **Utrū** veniale possit dimit
ti voluntate manēre. Ad illud r̄deō fm
Tho. vbi supra: nō p̄t tolli culpa nisi
reordinet voluntas. que reordinari non
potest q̄dū in ip̄a deordinatōe manet.
als cēt duo opposita simul. z ideo nul
lo modo veniale dimitti potest q̄dū vo
luntas ad illud manet. **Utrū** ad re/
missionem venialis requiratur p̄nitio?
Respondeo fm **Tho.** vbi supra. Pec
catū veniale nō remittit q̄dū voluntas
manet in illo: vt iā dictum est. **Ip̄m** au
tem recedere voluntate ab eo q̄d p̄ius
volebat est displicere ei q̄d voluit. Et
talis displicētia q̄n est gr̄a informata di
cit̄ dolor p̄nitōis. Et ideo veniale sine
p̄nitioe tali nō dimittit. ergo p̄teri de/
bemus de venialibz quoz memoriā ha
bemus. z de oblitis in generali d̄ q̄bus
nō recordamur. **Utrū** homo teneat
confiteri venialia peccata? **R̄deō** fm
Tho. vbi sup̄. Confessio ad hoc est ne
cessaria vt penitēs satisfactiōem accip̄
at fm modū delicti: peccato aut̄ veniali
nō debet pena taxata. qz pena illa esset
pp̄tionata pene peccati mortalis. a q̄
peccatū veniale in infinitū distat. **Unde**
p̄ solā correctiōem interiorē peccatū veni
ale remitti p̄t. **Sed** an semel in anno te
neat cōfiteri qui nō habet nisi venialia.
Dicit̄ q̄dam q̄ in hoc casu p̄pter p̄cep
tum eccie tenet venialia cōfiteri. **Alij** au
tem dicūt: q̄ sufficit q̄ representet se sacer
doti z se immunē a peccato mortali ostē
dat. vt ad communionē admitti possit.
Preceptū em̄ est ad obligādū illos qui
habent aliqua que confiteri debent. vñ
si alicui p̄ gr̄am collatū esset vt a pecca
to veniali immunis eēt sicut beate p̄gi

ni est collatū nō tenet ad illud p̄ceptū
Utrū peccatū veniale possit remitti
sine mortali. **R̄deō** fm **Tho.** vbi su
pra. Remoto p̄ore remouet̄ z posteri?
nec posterius restituit nisi priori restitu
to. feruor aut̄ charitat̄ cui veniale oppo
nit̄ est posterior ip̄a charitate. vñ q̄dū
ip̄a charitas nō restituit. s. p̄ dimissioez
peccati mortalis: nec feruor charitatis
reparari potest in qua repatione cōsistit
peccati venialis dimissio. z sic nō dimit
titur ei veniale cui mortale nō dimittit.
Et notandū q̄ differētia est inter dimis
sionē peccati mortalis z venialis. qz vnū
mortale nō dimittit sine alio. ergo si de
remittit tibi vnū peccatū mortale: tunc
remittit tibi om̄ia peccata tua mortalia
etia; si mille haberes peccata mortalia.
Nō em̄ p̄t deus dimidiare gr̄am suā vt
dimittat p̄tem: z p̄tez nō dimittat. **Uñ**
dicitur **Deut. xxxij.** Dei p̄fecta sunt opa
Et hoc quod legi in euāgelio: q̄ totuz
hoiem saluū fecit in sabbato. vñ? **Lar**
ga dei pietas veniā nō dimidiabit. **Aut**
totum aut̄ nihil te lachrymante dabit.
Sed vnū veniale bñ dimittit sine alio:
et rō est. quia nō habet cōnexionē ad in
uicem ex p̄te auersionis sicut mortalia.
qz in eis nulla est auersio a deo. s; chari
tas manet. z gratia dei stat cum veniali
peccato. sed nō cum mortali.

**Peccata venialia octo modis dimit
tuntur.**

Enialia p̄cā p̄ que dimittunt̄
et quot mōis? **R̄deō** octo mo
dis. **Primo** p̄ p̄fessionem gene
ralem q̄ fit publice cum multis. vt fit cō
muniter post p̄dicatōem. z etiā als. **Et**
ista cōfessio habet efficaciam ad remissi
onem venialium ex tribus. s. ex p̄nitōe cō
fitentis. z ex humilitate confessionis. er
go cū humilitate genua flectere debes z
caput humili inclinare quādo dicis ta
lem confessionē generālē. **Tertio** ex oīo
ne sacerdotis q̄ dicit sup̄ populū. **Disce**
reat̄ vestri oīs deus. **Ergo** interim q̄

sacerdos dicit hanc orationem quilibet recol-
lecto corde deuote petere debet et deli-
berare hoc a deo impleri: quod sacerdos
dicat petat. Sic sicut intelligendum est
de illis qui dicunt confiteor cum sacerdote
ante missam. Secundo per deuotam pecto-
ris consensionem exemplo publicani qui per-
cutiens pectus suam dixit. Deus propitius
esto mihi peccatori. d. pe. di. i. Tres sunt
actiones. Tertio per aquam benedictam asp-
ersionem. de con. di. 3. Aquam sale. Aliqui
habent aquam benedictam in domo sua: ut
quodammodo sepius peccant: ita et conuer-
so in delectatione venialium aquam benedictam
recipiunt: et laudabiliter bona est taliter de-
uotio. Sciendum tamen quod aqua benedicta de-
uote recipienda est non irrisorie siue recipia-
tur a sacerdote: siue a seipso. Et ubi cum-
que in quacunque parte corporis tetigit homines
siue in manibus siue in facie hominis bonum est.
Attamen in facie hominis coiter recipit. et hoc
propter dignitatem. quia est nobilior pars corporis
tamen et propter quinque sensus quibus sepius pecca-
uimus quod magis vigent in capite. Item bo-
num est habere aquam benedictam circa lectum: et asp-
erere se de sero cum ea. Et maxime circa in-
firmos. quia sepe aspergendi sunt ad effugan-
da fantasmata demonum. ps. Contra bla-
sti capita draconis in aquis. Unde in conse-
cratione aquae leguntur valde notabilia verba
discedant omnes fantasmi in loco in quo asper-
gitur aqua. Exemplum huius legitur quod in monasterio
quidam laicus de nouo conuersus cum esset
in articulo mortis vidit totam domum re-
pleri de formibus personis rostratis. Qui
cum significaret custodi suo. ille intelligens
quod immundi spiritus essent fecit porrigi vas
aque. et ex ea aspersit totum locum. Et cum
hoc faceret: taliter clamare cepit Eya eya fac
quod facis. quia diaboli fugiunt summa ce-
leritate contendunt egredere. alter in alterum
impingentes. Ille fortius cepit asperge-
re. et sic liberatus est eger a demonum infe-
statione. Queritur utrum aqua benedicta sit
sacramentum. Respondetur secundum Thome. Non. Sed est
sacramentale: quasi quedam dispositio ad

sacramentum. Unde dicitur de demonum nequias: et
venialia: tamen quod effectum sacramentorum
impedire possit. Quid cum aqua benedicta
apponitur aque non benedictae. Respon-
detur secundum Thome. in. 4. dist. xij. Tertium est
benedictum. virtus enim que acquisita est aque
ex benedictione peruenit ad aquam additam. Si-
mile dicitur oleo non secreto etc. Quarto per con-
tactum cordis. hoc bonum est immediate pro-
pter. quoniam aduertis te aliquod veniale commississe
Unde cassi. super ps. Ad dominum cum tribularer
dicit. Dominus nescit differre quem conpuncto
corde senserit sibi supplicare. Quinto per
orationem precipue dominicam. de pe. dist. 3. Quo-
tidianis. Unde Augustinus de quatuordecim leui-
bus peccatis sine quibus hec vita non du-
citur quotidiana oratio fidelium satisfaci-
at. Sexto per episcopalem benedictionem
et secundum quosdam etiam per sacerdotalem Ergo
manendum est in ecclesiis usque ad finem missae. et
benedictionem quam sacerdos dat in fine mis-
sae deuote suscipere debet unusquisque christi-
anus. Septimo per elemosinam largiti-
onem. Unde dicitur. Peccata tua elemosy-
nis redime. Unde canitur in quadragesima.
Absconde elemosinam in sinu pauperum.
Sicut aqua extinguit ignem: ita ele-
mosyna extinguit peccatum. Unde ecclesiasticus. 3.
Sicut in sereno glacies: soluentur peccata
tua. Et additur quodammodo per iniurias dimissio-
nem quae est elemosyna spiritualis. Unde habetur
Lu. vi. Dimittite et dimittite. Octa-
uo per dignam eucharistie communionem. de
co. di. ij. Cum ore crumene. Et quodammodo additur et
per extremam unctionem. extra de sacra-
mentis. Unico. De his scriptis Confiteor tamen
do conspargor ceterorum oratione Signor edo.
dono. per hec venialia pono. Et non solum
per ista specialiter numerata. sed etiam per quodlibet
bonum opus delentur venialia. Et sicut dicit
beatus thomas de aqua doctor sanctus
Plura vel pauciora venialia per predicta re-
mittuntur secundum quod per maiora vel minor feruor
peccata. quod de plura vel paucioribus saltim im-
plicitate pertritum pertrineat. Unde non oportet
per hoc semper omnia venialia dimittantur.

De superbia

Superbia detestanda est et fugienda a quolibet homine. et hoc propter tria. Primo quia deo multum displicet. Et ratio huius est. quia superbia primam contumeliam deo intulit in primo angelo que ei illata fuit. Unde Tobit. 4. Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Item quia superbia deum impugnat in omni loco. omni tempore et in omni persona. Fornicatio autem nunquam aut raro in sacro loco committitur: sed superbia potius committitur in sacro quam in alio. tunc enim magis ecclesiam vadunt. Multa etiam sunt peccata a quibus in principibus festiuitatibus homines abstinent. sed superbia tunc maxime exercet. Multe etiam sunt persone que fornicari dedignarentur quam tamen peccatum superbie recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere et alio: iuxta verbum beati Gregorii. Luz enim fuit christi omnia vitia superauit: adhuc habet pugnam superbia. Item superbus peccat directe contra deum. Ergo quantum ad hanc superbia magis displicet deo quam contumelia quae infert ei cupiditas vel aliud vitium. Alia enim vitia deum fugiunt pervertendo se ad aliam creaturam ut cupiditas ad aurum et argentum. luxuria praecipue ad delectationes que sunt in tali actu. et sic de alijs vitijs. Sed superbia vult sibi usurpare que sunt dei scilicet honorem et gloriam quam sibi soli suat. Unde Blasius mecum ait dominum alteri non dabo. Et superbus Ego mihi eam. et si non dederis usurpabo. Contra quod dicit apostolus. Hebrei. Nemo assumat sibi honorem. Idem Soli deo honor et gloria. psalmus. Non nobis dominus non nobis: sed nos tuo da gloriam. Si cur humilitas deum specialiter honorare. Unde dicitur. Ecci. 3. Magna potentia dei soli. et ab humilibus honoratur. Sic superbia specialiter modo deum inhonorat. et se ei opponit. Unde Job. 15. dicitur. Lucurrit aduersus eum erecto collo. Unde Gregorius. Cum quia vi-

tia fugiat a deo sola superbia se deo opponit. Item cetera vitia auferunt deo pauperes et ignobiles. Sed superbia auferit ei non solum diuites et potentes. Et ideo superbi sumunt occasionem deum impugnandi. unde occasionem debuerunt sumere ei seruienti. Ideo enim superbi contemunt deum. quia deus de bonis suis plus contulit illis quam quibusdam alijs. Et quia deus fecit eos gloriosiores: ipsi volunt eum ignotum facere. hoc patet ex eo quia superbi non solum equales volunt esse deo. sed etiam superiores. Unde Bernardus. loquens de illo. Thessal. ij. vbi dicit. et sit merito de antichristo. Qui extollit et aduersatur super omne quod est deus: aut quod colitur. dicit sic Bernardus. Dico enim vobis quod non iste tamen: sed et omnes superbus extollit supra deum. vult enim deus fieri voluntate sua: et superbus sua: iam videtur equalitas. Sed vide malam proportionem deus in his que ratio approbat. sua vult fieri voluntate. Superbus sine ratione et rationem ergo deus superbum hominem vilipendit. detestatur. odit et abominatur. Ad primum pertinet illud Gregorius. Quanto coram hominibus fueris gloriosior: tanto coram deo angelus eius eris vilior. Quod autem deus superbum detestatur habet amos. vi. vbi legitur. Iurauit dominus deus in aiaz suam dicit dominus exercituum. detestor ego superbia iacob. Et prouer. viij. Arrogantiam superbia et iracundiam et os bilingue detestor. De odio vero quod habet dominus ad superbia et ad superbum. habetur Ecci. x. Odibilis coram deo et hominibus superbia. Quod deo et hominibus est iniuriosa. Deo. quia usurpat sibi quod eius est. scilicet dominari. Homini vero quia vult eum sibi subicere que natura ei equalis est. Item quia superbus omnibus inuidet. Unde Augustinus. Superbia omnibus inuidet scilicet superioribus quia illis non equalis. inferioribus ne ei equalis paribus. quia ei equalis. Ergo merito odibilis est coram deo et hominibus superbia. Signum huius scilicet quod deus vilipendit superbos et detestatur. est hoc: quod deus superbos deponit et pauperes et mites loco eorum exaltat. Unde beata virgo maria dicit. Deposuit potentes de sede. et exaltat. Unde

Eccl. x. Sedes du cum superboꝝ euer-
 tit: z sedere fecit mites p̄ eis. Hoc patet
 p̄mo in lucifero de cuius electione sic di-
 citur. Q̄uo cecidisti lucifer q̄ mane orie-
 baris. vt habetur **Esa. i4.** Et **Luē. x.**
 Videb̄ az sath̄anā quasi fulgur de celo
 cadentem. Ad̄o aut̄ deiectus est lucifer
 p̄pter suam superbiam vt cum esset an-
 gelus factus: factus sit diabolus. Et
 cum esset nobiliss̄ima z pulcherr̄ima cre-
 atura. iam est vilior z deformior cunctis
 demonib̄. Sc̄dm̄ exemplū est in homi-
 ne qui voluit esse sciens vt deus. z insc̄p̄
 factus est vt pecus. Unde **Bern̄.** Du-
 to iumenta dicerent si loqui fas est. Ec-
 ce adam factus est quasi vnus ex nobis
 Et p̄s. Homo cū in honore esset nō in-
 tellexit cōparatus est iumentis insip̄iēti-
 bus. Tertiu in saule. qui cū hūilis esset
 in regem sublimatus est. Unde. i. regū
 15. Nonne cū paruus esses in oculis tu-
 is: caput in tribubus israel factus es Su-
 perbo aut̄ factus a regno eiectus est. Und̄
 subditur ibidem. Proiecasti sermones
 dñi: peccat̄ te deus n̄ sis rex israel. et sic
 de alijs. **Secundo** detestanda est su-
 p̄bia. qz diabolicalde placet **Rō** est. qz
 sup̄bia est origo oim̄ criminū. Vñ **3li.**
 d̄ summo bono. Principaliū sept̄e viciorū
 regina z mater est sup̄bia. vñ maximuz
 p̄c̄m vocat̄. Vñ p̄s. Emūdabor a de-
 licto maximo. i. sup̄bia. dicit glo. Sc̄c̄-
 dū q̄ hoc viciū sup̄bie habet se sicut rex
 z regina viciorū. z q̄ coronam debet ha-
 bere: h̄ maledictā Vñ **3sa. 28.** Ue co-
 rone sup̄bie. Et ad modū regis quādo
 hoc viciū venit ad aliquem non venit so-
 luz: sed adducit magnā societate viciorū
 Vñ **Eccl. x.** Initiū ois p̄c̄i sup̄bia. q̄
 tenuerit eā. adimplebit̄ maledict̄. i. vi-
 c̄ijs. vt dicit glo. interlinearis. Qz in oī
 peccato inuenit̄ sup̄bia. **3li. d̄.** d̄ sum-
 mo bo. Ois pecc̄as sup̄b̄ ē. qz faciēdo
 verita p̄ceptu habet diuina p̄cepta qz si
 cur sine charitate alie virtutes nihil sunt
 ita sine sup̄bia alia vicia nihil sunt. Ab-

strab̄e sup̄biā z habeb̄ gr̄am. Quia su-
 perbis de? resistit: humilib̄ ac dat gra-
 tiā. Qz cōuexū nō ē receptiū liquoris
 alicui. h̄ p̄cauz. **3re** sup̄bia signū ē q̄
 diabolus suus distinguit ab alijs Vñ
 legit̄ in iob. 41. de ip̄o. q̄ ip̄e est rex sup̄
 oēs filios sup̄bie. Et grego. Euidētiss̄i-
 mū signū reproboꝝ sup̄bia ē: electoꝝ hu-
 militas. Cum ergo quez quisqz habeat
 dñz cognoscat sub quo rege militet. vñ
 in magno timore z dolore debet esse q̄
 se cognoscat eē sup̄bū. qz est filius diabo-
 li. Vñ auḡ. in ep̄la q̄dā. Quē sup̄buz
 videris: filiū diaboli eē ne dubites. **3re**
 sup̄bia ē velut q̄dā imago diaboli. Vñ
 homo sup̄b̄ exp̄sse similit̄ est diabolo.
Juxta illud grego. Apostate angelo si-
 milis efficitur. duz hō hominib̄ similis
 esse dedignat̄. Ex q̄ superbo non potest
 esse similis deo neqz sanctis. z refutat eē
 similis alijs hōib̄: tūc oportet. q̄ ha-
 beat etiam aliquem sibi similez. z tūc est
 diabolus. **Tertio** detestanda est super-
 bia. qz valde nocet hominī. qz puat ho-
 minē oib̄ p̄tutib̄ z gratijs. Ex quo pa-
 tet q̄ argumētuz superbie est subtractio
 gratie. Unde gregorius. Sicut humi-
 litas omnia vicia euacuat. om̄esqz virtutes
 colligit z roborat. sic sup̄bia om̄es
 vtutes eneruat z destruit. **4.** Si tibi co-
 pia. laus. sapiētia. formaqz decor. In q̄
 nat oīa sola sup̄bia si comit̄et. Item bo-
 na opera hominīs falsificat. Vñ auḡ.
 Sup̄bia etiā bonis operib̄ insidiatur
 vt pereat. **Chrisost.** sup̄ Joannem Si
 perbia in nob̄ existente omnis vita no-
 stra immunda fit. Etiam si sobrietatem
 si virginitatem. si ieiunium z orationes
 z elemosynam z quecūqz alia perfeceri-
 mus. **3re** sup̄bia hominē excccat. dec̄i-
 pit. z infatuar. Unde **Prover. xi.** Vbi
 hūilitas ibi sapiētia. z e contrario. vbi
 sup̄bia. ibi stulticia. Vñ **Bern̄.** Om-
 nis sup̄bia stulticia. hoc patet Qz ois
 superbo sibi ip̄i placet. vnde consequens
 est q̄ ip̄e stultus sit. Nec est parua stult̄i

Se peccato

cia ista q̄ sibi placet cum ip̄e deo angel
z hominibz displiceat. Aug⁹. Qui sibi/
ip̄i placet: stulto placet. Itē pz stulticia
supbi in hoc q̄ ip̄e exaltatōem appetit q̄
fit ad ei⁹ maiore p̄cipitatōem. **Uñ Iſi.**
Qui em̄ extollit hūiliatur: z qui exalta/
tur: deicit. qui eleuat p̄sternit. q̄ inflat
allidit De excelso grauior casus est. d̄ al
to maior ruina. **Uñ** cessante vita presen
ti superbus descendit in infernū. z hūil
aduolabit in celum. **Uñ Lu. 18.** Dis
q̄ se exaltat: hūiliabit. Sic fit de supbo
sicut de vase q̄ n̄ fringi d̄z qd̄ eleuat vt
p̄fecti⁹ frāgat. **Uñ puer. 16.** An̄ ruinas
exaltabit cor. Etiaz q̄nq; non expectat
dñs vt solū in futurū hūillet. s̄ eos etiaz
q̄nq; i p̄nti hūiliat. dū se semp extollere
nirunt. **Uñ** de ps̄. Deiecasti eos dū alle
uarent. Et hoc pz in anthiocho rege vt
h̄z. ij. machabeorum. ix. q̄ se extollebat
a deo fuit em̄ deiect⁹ in p̄nti. vt i p̄mitibz
q̄ in suo corpe p̄rio scaturierūt: z in fe/
tore suo miserabiliter defunct⁹ est. Si
mille legitur in libro qui dicitur scala ce/
li. q̄ quidam diues multos excessit in su
perbia z in ornatu sui corporis cōtra de
um. qui etiā p̄pter suam sublimitatem z
superbiā loqui pauperibz homibz z sim
plicibus designabatur. Qui i breui di
uino iudicio ad tantam cecidit miserā:
q̄ infirmatus se visitantibz responsū
daret se esse cattu. z etiā sub lector h̄a
chis abscondebatur sicut cattu. Et q̄n
docūq; admonitiones sibi fecerunt d̄ sa
cramēto. de cōfessione: de p̄tritione. vel
etiā de quacūq; alia reinterrogaret euz
nihil respondit nisi solum verbum Ego
sum cattu. Et sic in tali statu defunct⁹
est sine yatico z sine om̄i penitētia **Uñ**
in isto verificatū est illud dicitū. ps̄: Nō
cum in honore esset non intellexit: cōpa/
ratus est iumentis insipientibz z similis
factus est illis. Ergo sequi debem⁹ bea
tum hieronimū qui dicit in quadā epla
Nihil ita a pueritia vitare conat⁹ sum.
quē ad modū tumētē aīnz erectaz ceruiz

cem. dei z se odiū puocātē. noui em̄ ma
gistz z dñm meuz in carnis humilitate
vixisset dixisse. Discite a me. quia mit⁹
sum z humilis corde. **B**

De speciebus supbie. z p̄mo de interiori.

Superbia diuidit in supbiā in
terioze z exteriorē Interior autē
quattuor habz spēs Prima spe
cies est q̄n aliquis credit se habere bona
sua a se scz sanitate corporz. honoēs di
uitias. aux. argētū. domū. z cetēa spūa/
lia scz grām z virtutes z sapiām. z sic de
alijs Illa est valde mala spēs. q̄ homo
vult eē quasi de⁹ suus. qz dicit apls. qd̄
habes qd̄ non accepisti. Et ch̄s. vt h̄z
Joannis. 15. Sine menihil potest⁹ fa
cere. Et cū nec habetis nec scitis nec po
testis. qz fm̄ aplm̄. non sumus sufficiē
tes aliquid cogitare ex nobis. Ecce q̄
mendax est illa spēs. Sed si dicēs Ego
laboraui p̄ illa re. Tūc ergo quero a te:
a quo habes illā fortitudinem z sapien
tiā mediāte qua laborasti: nōne ab ip̄o
do. Sed dicerēs. quis ita fatuus est: q̄
crederet illa a se haberet non a deo. Di
co q̄ isti licet hoc nō dicāt. tñ ostēdūt s̄
p̄ opa. quasi n̄ haberēt illa a do. Simi
li modo loq̄ndo dicit d̄ aliquo q̄ nō cre
dit eē xpm̄ filiū dei. cuz nec terretur eius
cōminationibz. nec attrahit p̄missioni
bus. nec p̄ceptis obtemperat. nec cō/
silijs acquiescit **Quattuor moīs di
cit superbo facere quasi bona sua crede
ret habere a se z nō a deo. Primo q̄ntū
ad hoc quod gloriatur de bonis suis: z
iactat se de illis. **Uñ** apls. i. Corint.
4. Quid habes qd̄ nō accepisti. si autē
accepisti qd̄ glar⁹ q̄si nō accepis. n̄ noli
gloriarī nec te iactare de bonis a deo rē
bi collatis. quia h̄z potestatem priuā di
te illis bonis q̄necūq; vult. Et qui hec
veraciter p̄cogitaret. nequa q̄ de bonis
sibi collatis se iactaret. Secundo quia
de bonis suis grās deo nō agit **Uñ** hō
ingratus dicit quasi nō agnoscere bene**

ficiū acceptum. quia fiveraciter cogno-
 sceret se a deo accepisse: tūcratio dicta est
 sibi q̄ datori suo gratias agēt. Et illud
 viciū est hominī multum nociuū. quia
 obstruit ei fontem diuine misericordie.
 Un̄ Bernardus. Ingratitudo est vici-
 tus vrens siccans sibi fontem pietatis
 rorem misericordie ⁊ fluēta gratie. Un̄
 de Greg⁹. Non est dignus dādis: q̄ nō
 agit gratias de datis. Tertio quia sibi
 ip̄i vicit ⁊ non deo. Unde cū sup̄b⁹ do-
 se subijcere ⁊ ei seruire rēnuīt: ip̄se bona
 ab eo accepta nō recognoscit: nisi recog-
 nitione verborū que rīdiculosa est et con-
 tumeliosa. Rīdiculū em̄ est q̄ dñs de⁹
 solum inueniat in homine callifolia ver-
 borū. Contumeliosum et irrisoriū etiā ē
 dño. q̄ cū aliquis dñs suū fateatur: qui
 tamē ei seruire dedignat. Aug⁹. d̄ vita
 christiana. Ille christi nō famulus: sed
 subsannator ⁊ irrisor est: q̄ eius se seruū
 dicit. ⁊ sibi seruire dissimulat. Dodo si
 quis veraciter recognosceret se habere
 corpus cū omnibus membris et vitam
 suam totā a deo: ytiq̄ ratio humana si-
 bi dictaret q̄ ei cū toto corpore ⁊ cū om̄i
 vita sua seruire deberet. q̄ fm̄ p̄phetaz
 Ip̄se fecit nos: ⁊ non ipsi nos. Ergo q̄li-
 bet christianus studere debet vt cū om̄i
 nī vita sua dño placeat. ⁊ nō huic mūdo
 Un̄ apl̄s. Si adhuc hominib⁹ placere
 christi seruus non essem. Quarto q̄ de
 bonis suis non tribuit deo cū ip̄e ea re-
 quirat in paup̄ib⁹. Aug⁹. de verbis dñi.
 fm̄one. 42 Demeo vtiq̄ quero ait x̄ps
 da mihi reddam tibi. habuisti me lar-
 gitorē. fac me debitorē. pauca mihi
 das. pluravtiq̄ tibi reddā. trena mihi
 das. celestia vtiq̄ tibi reddā. Tempa-
 lia das: eterna restituā. Supbia autē
 ista est valde nociua hominī cuius bona a
 deo recepit. ⁊ non se recepisse a deo reco-
 gnoscit. Alii em̄ diuites se ad paupes
 haberent: si om̄ia veraciter cognoscerēt
 se habere a deo que possident. ⁊ insup̄ si
 ad remunerationē futurā anhelarent.

Un̄ Petrus rauennē. O hō si hic p̄-
 māsurus es q̄ tua sunt hic reponas. si
 aut̄ illuc iturus es: cur ea hic relinquis.
 Vanus pauper⁹ est x̄pi gazophilaciū.
 q̄ quicquid accipit paup̄: x̄ps habet ac-
 ceptū Idem. O hō quicquid p̄ paupe-
 rem trāsmittis in celū: deus vnū accipit
 ad centum. Exemplū de hoc q̄ elemos-
 syna centuplū redditur a deo Quodaz
 tēpore episcopo quodā predicāte q̄ ero-
 gantes pauperib⁹ centuplū accipient.
 diues q̄dam hoc audiens: omnia q̄ ha-
 bebat in manus ep̄i posuit. ⁊ episcopus
 ea pauperibus erogauit. Illo mortuo
 filij sui episcopum in causa illa traxerunt
 ad iudiciū bona paterna repentes.
 Qui cum reddere nō posset inspiratum
 est illi sancto episcopo vt irent simul ad
 patrem. quo extracto de tumulo inuene-
 rūt in manu eius cartā in qua erat scrip-
 tum q̄ non solum illa que in manu ep̄i
 scopi posuerat receperat. s̄ amplius cē-
 tuplum. quod vidētes filij episcopū di-
 miserūt. ¶ Sc̄da species interioris sup-
 bie quādo aliquis credit se sua dona ha-
 bere a deo. sed pro meritis suis. Et hec
 mala ⁊ mendax supbia est. q̄ si habere-
 mus ex meritis tūc nō ex gratia. ⁊ sic ta-
 lis supbia euacuat grām dei: ex qua dā-
 tur dona hominibus. Item talis libe-
 ralissimum largitorē reputat venditorē
 dum ea que dñs ei dat credit habere p̄
 meritis suis. in quo deo magnaz irreue-
 rentiam exhibet. Item magna est fatui-
 tas illorū qui credūt habere dona pro
 meritis. cū homo nō sufficiat satisfacere
 deo de eo quod ei al̄s tenet ratōe crea-
 tōis. rōne passionis ⁊ redemptōis Un̄
 Luce. xvij. Cū feceritis oīa que p̄cepta
 sunt vobis: dicitē serui inutiles sumus.
 quod debuimus facere hoc fecim⁹. In
 quib⁹ verbis innuīt nobis q̄ bene ope-
 rando qd̄ debemus soluimus ⁊ q̄ deo
 inutiles sumus: vt ad minus nos repu-
 tare debem⁹. Deus bonorū nostrorū nō
 indiget. Un̄ ps. Bonorū meorum nō

De peccato

Indiges. Ergo cū oīa fecerimus fm oē posse nostrum: scilicet carnem z sanguinem nostrum z vires corporis z anie in fuitio suo consumendo. z insuper eum ex totis viribus diligendo adhuc inutilis serui sumus. quia totum tenemur. z quod debuimus facere solū fecimus. ergo qd habet nobis dare vlt etiā re gratia ri. p seruitio nostro cū ei an oē posse tenemur. mō nūq̄ fecim⁹ posse nostz. immo nec medium. quid ergo meruim⁹ nisi infernū cuz peccatis nostris. Nō meruim⁹ adhuc q̄ nos fecit z creauit. Quomodo tunc persoluemus ei q̄ nos redemit cuz amara sua passione. Ergo qlibet nostz dicere posset illud. ps. Quid retribuaz dño p omnibz que retribuit mihi. Insuper q̄ in oculis nostris videntur merita: in oculis dei sepius sunt demerita. **Un̄** esa. lxiij. Quasi p̄anus mēstruate omnes iusticie nostre. **Breg⁹.** Sepetusticia nostra ad examē iusticie dei deducita: iniusticia ē. z in conspectu iudicis sordet qd fulget in estimatione operantis. Nullus ergo confidat de meritis suis. qz omne meritū nostrū cōsistit in passione christi et merito christi z in misericordia ipsius. **Unde Bern.** Hec est meritum. misericordia dñi. Idem Sola misericordia est que homines puenit z perducat. z subdit. Sibi multa de hac misericordia contraxerat dauid cum diceret. Misericordia eius preueniet me. et misericordia tua subsequetur me. qz misericordia tua magna est sup me. Et misericordia tua an̄ oculos meos ē. Et q̄ corripit me in misericordia z miserationibz de⁹ meus aīa mea. Hec ille. **Tertia** species ē qñ aliqs credit se habere bonū quod nō habz vel ascribit sibi virtutes quas nō habet. z tactat se de illis q̄ nō habet. z nō vult habere mala que habz. In tali superbo est magna peruersitas. Hoc patet ex eo qz fm doctores n̄ ē mētiendū p conseruanda vita alteri⁹. Qz nō sūt suscipienda mala vt veniāt in de bo

na. hōiē mendaciū est peccatū. igit̄ zē h̄ multo peius est mētiri cōtra honores dei z salutem ppriam. **Un̄ ps.** Perdes oēs qui loquunt̄ mendaciuz. Illud em̄ viciū vel illa supbia sp̄caliter p̄stat impedimētum gratie. Primo qz ip̄e nō petit eam cū credit se eā iam habere. Secūdo qz talibus deus nō dat libēter gr̄az. qz scit q̄ non sunt grati. qz credit se an̄ habere: z sic quasi dñs pderet grām suam si eis daret. **Bern.** Nūquid nō perditur qd datur ingrato. **Quarta** species est qñ aliqs in estimatione sua pponit se alijs z spernit alios. z vult solus videri laudabilis. z dolet q̄ etiam alij laudant. z sic pponit se alijs. z hec magna iniquitas z pueritas est. Primo ppter incertitudinē quam habz talis de bonitate sua vlt malicia aliena. **Eccl. ix.** Nescit homo vtrū amore dignus sit vel odio. Et licet hō p̄sentialr certus essz de bonitate vel malicia aliena: finaliter tamē incertus est. licet em̄ primus tuus in pñti sit homicida vel iude⁹ vel sarracenus vel adulter. z sic de alijs. Forsitan in dei pudentia est de ordine cherubyn z seraphin. Licet z tu mō sis bonus. tū in dei pudentia forte es iā inferni patibulo adiudicatus. Et ppter illā incertitudinem nō debemus nos pferre alijs in estimatōe nostra. **Un̄ Bern.** Noli te pparare maioribz: noli efferrī minoribz. Nulli em̄ te pponas: h̄ nec pparare presumas. Deberet em̄ se qlibet cōtempribilem reputare: etiā si aliqd boni essz in eo. **Itē p hoc q̄** quāto magis se aliquis appreciat tanto minus corā deo valet. **Exemplum de hoc habem⁹ de saul.** de quo legim⁹. i. **Regū. xv.** Cū esses puulus in oculis tuis caput in tribubz fact⁹ es. Et ecōtrario cū magnus esset in oculis suis eiect⁹ est de regno suo. Sic similit̄ mō dū homo in se est magnus: de⁹ in eo quodāmodo est puus. cū rario modo oporteat esse. Oportet em̄ hōiem mēni vt deus in eo crescat. iuxta exemplum

penforis dñi. vt habet Job. iij. Illum oportet crescere: me autē minui. Quia ille q̄ se despiciat ppter deum: illū deus ap̄p̄ciat. ps. Cor̄ p̄tritu z humiliatū deus nō despiciet. **I**te iniquus est q̄ primū suū vult iudicare in quo nō habz iudiciū. z hoc est cōtra phibitōez dñi **H**abebat. vij. Nolite iudicare z nō iudicabimini. Maxime cū nesciat qua intentiōe fecit. z vtrū ex surreptōe vel ex delibera- tōe. vtrū ex ignorantia vel ex certa scia. vtrū a casu vel a pposito. vtrū ex vehe- mētia temprarōis Si em̄ talis sapiens esset: z peccata sua maiora peccatis alio- rū estimaret. cū melius agnoscat circum- stācias peccata sua aggrauātes q̄ circū stācias q̄ aggrauant peccata aliena vel alioz. **U**n̄ Bern̄. Qui pfecte seipm ex aminādo intelligit: nullius peccatū par existimat qd̄ nō sicut suū intelligit. Ho- minī q̄ se p̄fert alijs. z q̄ de se solo habet bonā opinionē. quādoq; ita accidit vt aman q̄ de se solo credebat q̄ a rege eēt honorāndus. cū tamē econtrario ex iussu regis erat suspēdēdus. **U**n̄ Hester. iij. Logitātī in corde suo Amā q̄ nullum alium rex nisi seipm veller honorare zc. **E**t subdit in fine capli. vij. Suspēsus est amā in patibulo qd̄ parauerat mar- dacheo. **H**ardochus vō quē aman suspēdere voluit rex honorare p̄cepit. vt ibidē legit̄. Sic ille q̄ aliu iudicat quan- doq; est p̄demnāndus. z q̄ ab eo iudica- tur ad regnū sublimāndus est. **E**t sic pa- tent iste q̄rtuor spēs supbie **D** Quō autē he q̄rtuor spēs supbie sint pccā mor- talia hoc fm̄ Hermānū de schilditz ta- li mō patere poterit. Qui se eleuat z ex- cellentiā appetit de non bonis q̄si de bo- nis: estimās se bonū eē qd̄ nō est: liquet q̄ peccat cōtra rectā rōem z cōtra veri- tatē. z p̄ cōsequens facit id qd̄ fm̄ gen^o suū est mortale. **E**t sicut eleuans se d̄ bo- nis dei q̄si de suis venit cōtra charitatē dei nec deo vult subesse. quod est de suo genere mortale. **I**de parz de eo q̄ bona

habita: nō de mera gratia dei s̄ suis me- ritis accepta credit. **U**n̄ ex genere suo istas spēs oēs istius motus sunt pecca- ta mortalia. licet ppter puentōem rōnis et carentiā p̄sensus voluntatis possunt eē venialia. **I**n omī tamē hoīe istis moti- bus ex plena deliberatōe inherēte. non credo q̄ alicui dubiū sit quin sint valde graua peccata mortalia z multo maio- ra in his q̄ iā cam in habitū p̄tererūt q̄ sic delectabilr in his affectōibus ver- sari frequētius p̄sueuerūt: q̄ quasi iā ex p̄temptu z irreuerētia dei in seipsis solū gloriari didicerūt. **P**er qd̄ etiā parz fa- cilitate questio. **Q**uarta spēs est peccatū mortale ex suo genere: ex eo q̄ aliq̄s in se et nō in dño de bonis tā nō habitis q̄ habitis vult gloriari singularit̄ inuidēs alijs de talibus bonis.

De supbia exteriori. **E**

Supbia exterior in multis exer- cetur. z hoc multiplr̄ **P**rimo in supbo habitu q̄ pōt esse culpa- bilis ex q̄rtuor causis. **P**rima causa est p̄ciositas. sicut qñ hō excedit statum su- um in p̄ciositate vestitū. vt quādo rusti- cus vel ciuis vult habere tā p̄ciosas ve- stes q̄ quondā suffecisset militi. z miles sicut comes. comes sicut rex. z sic d̄ alijs **E**t sicut de vxoribus intelligit: hoc erit peccatū. **U**n̄ Greg^o. in omel. **H**ō qui dā erat diues. dicit. **S**ūt nōnulli q̄ cul- pam subtiliū p̄ciosariūq; vestitū nō putāt esse peccatū. qd̄ si culpa nō esset: nequa- q̄ sermo diuinus tam vigilāter exp̄me- ret. q̄ diues q̄ torq̄batur apud inferos purpura z bysso indut^o fuisset. talia em̄ p̄ciosa vestimēta nō q̄runt nisi ad inanē glam. s. vt quis honorabilior ceteris vi- deatur. **U**nde Greg^o. **Q** p̄ sola inanē gla vestimentū p̄ciosi q̄rif̄ ip̄a res testa- tur q̄ nemo vult ibi p̄ciosis vestib; indui vbi ab alijs nō possit videri. **E**t notan- dū q̄ circa materiā vestitū multū defecit curiositas humana. **P**rimo em̄ fuit ma- teria vestis de pellib;. **U**n̄ Bern̄. iij. Fe

De peccato.

et deus a deo et uxori sue tunicas pellice/ as. Dem pcessum est ad lanā q̄ leuior ē q̄ pellis. Tertio est processum ad corti/ ces herbarū sicut ad linuz. Quarto ad stercoza vermiū. s. ad sericum. Dem ad aurū et argentū et ad lapides p̄ciosos. q̄ p̄ciositas vestiū multū displicet deo In signū huius legit q̄ q̄ primitus int̄ r̄ho manos vtebat veste purpurea a fulmī/ ne est percussus. et sic subitanea morte ite/ rit in terrore et in exemplū sequētib. ne vnq̄ aliq̄s audeat se p̄tra deū superbe in p̄ciositas vestiū erigere. Et etiam ta/ lis p̄ciositas vestiū est reprehensibilis res/ pectū corpis humani quod est d̄ cinere et terra factū: et in terram et in cinerē re/ uertet. Un̄ Breg^o. in omel. Indignū est em̄ vili cineri fieri purpureū sacū Et Bern̄. de hoc in q̄dā tractatu de passi/ one dicit. Quid supbis terra et cinis. q̄d veste nitida gloriaris. subter te sternit̄ ti/ nea: et operimentū tuū erūt vermes. hec tua vestis erit. Itē illi q̄ se exteri^o ornāt p̄ciosis vestiū siles sunt sepulchris de/ albatis que exteri^o apparent hoībus p̄/ ciosa: intus sunt plena ossib. mortuorū. Un̄ Innocē. de vilitate p̄ditōis hu/ mane. Quid est hō p̄ciōse ornatus nisi sepulchrū foris dealbatū. intus aut̄ ple/ nū spurciā. hoc euidenter apper̄ in mea/ tib. nostri corpis. Un̄ Aug^o. in q̄dam sermone. O hō si p̄sideras q̄d pos q̄d p̄ aures: quid p̄ nares: ceterosq̄ meat^o egrediat̄: nunq̄ vilius sterq̄linium inue/ nisti. Cū sic nos hōs attēte cōsideram^o quid s̄m corpus sum^o: tūc merito de p̄/ ciositate vestiū erubescimus. Cōtra hoc Iohes bap. qui in vtero fuit sancti/ ficatus. et nunq̄ aliq̄d peccatū mortale cōmisit. habuit durā vestē et multū aspe/ ram. Un̄ Math. iij. Ipse iohes habe/ bat vestem de pilis cameloꝝ. vbi dicit glo. Seruus dei nō debz habere vestē ad decorē vel ad delectatōem. s̄ t̄m ad regendā nuditatē. Un̄ christus dicit in

euāgelio. vt habet Mat. xi. Qui mol/ libi induunt in domib. reguz sunt. Un̄ ex iā dictis apparet differentia inter suos christi et seruos hui^o seculi. qz serui hui^o seculi querūt in vestitu corpis delectatio/ nē et nitore et mollitiē Un̄ Bern̄. Mol/ lia indumēta mollitiē aīe demonstrant Nō em̄ curaret cultus corpis: nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutib. Sed serui xp̄i t̄m ad regendā nuditatē vestiū querūt. Un̄ ap̄ls. i. ad Timo. vi. Habētes alimēta et quib. tegamur his cōtenti sumus. immo seruis xp̄i cō/ perit asperitas vestiū ad domandū ip/ sam carnem. Un̄ ps. Ergo aut̄ cū mibi molesti eēt induēbā me alciō. s. demo/ nes p̄ infestatiōem carnis. Un̄ Bern̄: sup cāntica. Christ^o qui nō fallitur ele/ git quod carni molesti^o es. Ergo vtili^o illud et etiā magis eligendū. Et quisq̄s aliud docet vel suadet: ab eo tanq̄ a se/ ductore est cauendū. Tertia causa ē ex/ tranēitas. qn̄ scz aliquis vult habere ve/ stes extraneas vestiū alioꝝ dissimiles: Et talib. minat̄ dñs. vt habet Soph. i. Visitabo sup p̄ncipes et sup filios re/ gis. et sup oēs qui induiti sunt veste pere/ grina Vestis pegrina sunt isti varij mo/ di et noue adinuētōes vestiū que ab an/ tiquo nō fuerūt. Hoc patz illis qui an/ te viginti vel q̄draginta ānos vixerūt. vel sexaginta qz tales nouitates et vani/ tates et incassiones nō viderūt q̄les iā vi/ dent. Et ve illis qui tales nouitates in/ uenerūt vel adhuc nitunt̄ inuenire. qz si/ cur ille laudabilis eēt qui nouam virtu/ tem et nouū modū laudabilem viuendū inueniret. qz p̄ hoc a deo et om̄ibus san/ ctis eius honoraret̄ in celo. Et cū h̄ p̄ri/ ceptus esset omnū meritoꝝ illoꝝ q̄ eū imi/ tarent: et gaudiū suum accidētale in celo augmentaret̄ p̄pter hoc a quolibet ho/ mine qui eū imitaret̄. Sic p̄ oppositum vitupabilis est ille qui nouū vitū inue/ nit vel adhuc inueniet. qz ex hoc iā dei graui^o p̄tra se cōditat. et reus erit oīm

peccatorum illorum qui est instant. Et si dā
nabit tunc pena sua accidentaliter augmē
tabitur ei a quolibet homine qui eū, imi
tatus fuerit in hoc vicio vsq; ad nouissi
mum diem. Sicut illi qui volunt habere
vestes diuersorum colorum resp̄hēbiles sūt
Lui⁹ rō p̄t esse. qz tales diuersi coloēs i
lana ouium non inueniunt naturaliter.
Si talium colorum dñs sic voluisset esse
lanam ouium: ip̄e potuisset de pingē ones
sicut de pingit aues: et forte a p̄ncipio nō
fuit facta h̄mōi pictura absq; curiosita
ter culpa. Legitur de vna virgine quaz
remordebat conscia sua de hoc q; habe
bat vestes alterius coloris q̄ naturalis
Allegans se q; ouis q; nunq; peccauit
rat contenta fuisset naturali colore: ipsa
p̄o que multū peccauerat p̄ciosiore vte
ret colore. Et in veritate cum hō vestes
mendicet ab oue. Juxta illud verbum
Augusti. Quis mandatū euangelicum
implens de duab; tunicis dat vnaz nō
habenti. sufficere deberet homini men
dicanti color iste. qui sufficit oui elemo
synam largienti. Sup̄bus mendic⁹ est
cui non sufficit id quod sufficit illi a quo
medicat. **¶** Quarta cā est sup̄fluitas
Potest autē illa sup̄fluitas esse triplex.
¶ Prima est sup̄fluitas in illis q; volūt
habere diuersa parta vestitū. Et poti⁹ vo
lunt vestimenta a tineis comedi q; inde
p̄m in pauperib; indui. Unde Jaco.
vi. Agite nunc diuites plorantes. vlu
late in miseris que eueniunt vobis. di
uites vestre putrefacte sunt. et vestimenta
vra a tineis comesta sūt. Aliq; h̄nt torve
stūnetozū parta quot sunt dies in septia
na. et plā qñq; et p̄les paupes sunt q; su
stinent magna miseriam victu et vestitu.
Berni. Clamant nudī. clamant fameli
ci et conquerunt nobis. fame et frigoē mi
serabiliter laborantib; quid serunt tor
muratoria vel extensa in p̄cis et plicata
in manicis. Quō tales diuites implēt
doctrinā ch̄i qui dicit in euāgelio Qui
habet duas tunicas de tynam non ha

henti. Cum tales habeant. v. vi. vii. viii.
octo tunicas. et nemini quicq; dāt. Sū
gnum est q; tales nō habeant verā cha
ritatem dei et p̄ximi. Unde. i. Joh. iij.
Qui habuerit sub az mūdi et videret fra
trem suum necessitate habere: et clausit
viscera sua ab eo. quō charitas dei ma
net in eo. Sc̄o mō cōsiderat sup̄fluitas
in illis qui volunt h̄re longas vestes
vt maiores videant. qd̄ vitū tā multuz
abundat in quibusdā viris q; pileos lō
gos deserunt in capitib; calopedia i pe
dib; et vestes longas per frāz trahunt.
sic volentes adh̄ere ad staturā suā cubi
tum vnū Cū x̄ps dicit in euā. vt habet
Matth. vi. Quis vestiz cogitās p̄t ad
h̄ere ad staturam suā cubitum vnū Itē
eodē vitio laborāt dñe q; lōgas caudas
trahūt p̄ciosis vestib; terzā induētes p̄
se. et denuditate in pauperib; ch̄i non
curātes. Cauda pulices colligūt: et pul
uerē hoib; mouēt. ch̄istū vero quem
in tot pauperib; conspiciūt nuduz non
operiūt. Vultum est etiam resp̄hēsi
le q; caude assumūtur cū natura hoib;
caudā negauit. Sed miseri hoies eam
sibi assumūt. et in h̄ p̄tra ordinatōez cre
atoris faciunt qui eos sine cauda crea
uit. Quā si placuisset et vtile hoī fuisset
eundē hoiez cū magna cauda creāe pos
tuisset. sicut vulpem. leonē. et cetera aīa
lia. Tūc dū est talib; ne diabol⁹ in cau
dis q̄scat. Vñ legit de qdā sc̄o q; ip̄se
quēdā diabolū ridere vidit: et q̄siuit ab
eo q̄re rideret. Qui dixit ei. Vidi socū
meū eq̄tantē sup̄ veste cuiusdā m̄keris.
q; dū traheret caudā: socū meū cecidit in
lutū: et inde risi. Tertio mō sup̄fluitas ē
i illis qui volūt habere capucia magna
et lata de q̄tuor vel sex vlnis. et manicas
longas in tunicis vsq; ad terrā depen
dētes. et incisiones mltas et lōgas taz in
capucis q; in tunicis q; oib; ē magna
et inutilis sup̄fluitas. Quis talis sup̄flui
tas nō est ad honorē dei. nec etiā p̄dest
ip̄si homini nec corpi: qd̄ exinde aggra

De peccato

nas. nec aie q̄ ex iude maculat z deturpa-
tus. De quibz tñ oibz superflue expēsis
siue in seipis. siue in filiis siue in suis vxo-
ribz districtā rōem reddituri sūt i die no-
tissimo. S; diceret q̄re tñ tales sic in-
utilit̄ expendūt talia bona in tali inuti-
li supfluitate. Rñdeo: vt honorabilio-
res z nobiliores estimēt z ab alijs ho-
norent. Tñ Innocēt̄ d̄ vilitate z ditō-
nis hūane. Supb; aūrvt magnific̄ vī-
deat. satagivestiri duplicibz. induit mol-
libz. p̄ciosis ornari. Tñ sciendū q̄ nobi-
litas talū hoīm assimilatur nobilitati ca-
nū. Verbi grā. Iste canis nobil̄ noīat̄
q̄ hz lōgos crines z lōgas aures. Sicut
mili mō tales volūt h̄re lōgas vl̄ mltas
incisōes i capitijs. z lōgas manicas in
tunicis vt nobiles videātur Contra q̄s
dicit metrista. x. Nobil̄ ē ille quē nobi-
litas suavit̄. Et vt p̄ terea plus hono-
rent. Contra q̄s d̄t aris. 3. ethi. Honor ē
p̄mū virtutis. Et h̄z eū d̄e aris. Virtu-
osus solus est honorād̄. Tñ d̄t i. 4.
eth. Scdm̄ vitatē sol̄ bon̄ ē honoran-
dus hec quatuor iā dicta faciūt habitū
reph̄sibile. **S** Supbia capitis et
etiā crinū z maxie i mlieribz z etiā i viris
mltū displicet dō. P̄rio p̄t magnā in-
gratitudiez. scz qñ volūt h̄re i loco illo cri-
nes ad p̄tumeliā dei. vbi d̄s p̄ amoē eo-
rū portauit spineā coronā. Itē n̄ solū ē
ibi inq̄ritudo magna. h̄ etiā p̄t̄p̄t̄ dei
valde em̄ deū p̄tēnūt q̄ capillos dō p̄po-
nūt. cū capilli videāt̄ eē supfluitates ho-
mis sic z yngues S; heu p̄les mlieres
faciūt crines suos deū suū. qz h̄ ab hoīe
colit̄ qd̄ p̄ ceteris diligit. qz p̄les muliēs
matorē sollicitudinē h̄nt d̄ crinibz suis:
q̄ de dō. z de his q̄ p̄tinet ad salutē p̄-
p̄riaz: sicut in ill̄ apparet q̄ h̄nt crines nī-
gros volūt h̄re gilfos. dū h̄nt crines pla-
nos: volūt h̄re crisp̄os: Et sic nō fecit il-
la brā peccatrix post p̄uersionē ad deū.
sicut h̄z Luc. 7. Que capillis capiti s̄ut
tergebat pedes dñi. In quo apparet q̄
nō int̄tū amabat eos qñtū amāt dñe

nostre iam in mūdoviuētes Itē p̄t mlt̄
riplex malum. qd̄ inde puenit cum tam
eis q̄ eoz p̄ximis d̄ facili malū p̄ouent̄
at ex pulchritudine crinū. Crines enim
mulieris sunt sicut quidam laquei qui
bus fatui capiuntur. Unde legitur Iu-
dith. 16. q̄ ip̄a colligauit ancinnos suos
ad capiendum Holofernē Cincinni di-
cuntur capilli depēdentes a capite mlie-
ris Sicut ei pueri laq̄os faciūt de pilis
caude eq̄ne ad captēdas aues: sic diabo-
lus faciūt de pilis mulieris ad captēdos
viros. Hoc p̄p̄dēre debent ml̄eres
ille que discoopertis capitijs incedūt vl̄
etiā sic chorizant. Vel etiā ille mulieres
q̄ breuia pepla h̄nt: vt retro capilli ap-
pareāt cū q̄b̄ heu diabolus mltas ani-
mas illaqueat. It̄p̄is etiā mulieribz no-
cet pulchritudo crinū. Accidit em̄ eis
qñq̄ sicut legit̄ absolōn accidisse de ml̄-
titudine pulchritudine crinū eius.
Quid ar̄ ei acaderit legit̄ secūdo regum
i 8. scz q̄ caput ei⁹ quercui adh̄sit. sic et
illo suspēso inter celum z terrā mul⁹ cui
insidebat pertransijt. z veniens ioab in-
fixit tres lanceas in cor ip̄ius. Sic pul-
chritudini crinū adh̄eret fatua ml̄ier
qñ alicui viro luxurioso adh̄eret: qui per
quercū designat̄. Quercū em̄ fruct⁹ dei
fert: quibz porci pascunt̄. z luxuriosi ope-
ra faciunt. quibus infernales porci dele-
ctant̄. Et veniens diabolus infigit tres
lanceas in cor mulieris. Prima lancea vi-
tium supbie est. Secunda vitium male
concupiscentie quo ad p̄imum. Ter-
tia est offēnsio diuina. z pena que debet̄
eis in futuro. Item alique mulieres ali-
enos crines imponūt capiti suo. z h̄ ma-
gna est p̄uersitas quia volunt illud fa-
cere ad contumeliā dei: z damnum ani-
marum suarum. quod nullo modo fa-
cerent p̄pter honorem dei: z salutē pro-
p̄riam. Si iungeretur alicui mulieri p̄-
penitentia q̄ haberet per noctem vnaz
manum alicuius mulieris mortue: nul-
lo modo vellet hoc facere. dicit̄ enim se

pre terrore amentem fieri. crines aut mulieris mortue vult habere ad caput suum in contumeliam dei. nec terretur inde Et quandoque etiam crines talium mulierum sic appositum nudantur in presenti in confusionem ipsarum. Unde accidit parisi quidam generali processione que quedam symea cuidam domie peplum cum alientis crinibus quos defererebat coram toto populo abstulit. et turpis depilata ad modum cornicule depositis alienis plumis nuda remansit. Et iusto dei iudicio hoc accidit. Unde dicitur Esai. 3. Decalua bit dominus verticem filiarum syon. Et Esa. xxxij. Ne qui predaris: nonne et tu predaberis deperdata fuerat domina illa mulierem mortuam crinibus. ideo merito symea eam depredauit. quia eadem mensura remetebatur ei. **H** **S**u pbia que exercet a mulieribus in peplis multum displicet deo. quia peplum mulieribus debet esse materia humilitatis Unde sciendum quod propter tres causas mulier debet habere velamen super caput. Prima ut in hoc ostendat quod priuatio in ea et ab ea incipit seorsum ab eua. que est mater omnium virtutum. Et ideo mulieres potius deferunt velamen quam viri. et precipue postquam a viris cognite sunt. Unde ecci. 25. A muliere factum est initium peccati. et per illam omnes morimur. Secundo mulier deferret velamen super caput suum: ut ostendat quod superiorior habet. scilicet virum suum. Quia secundum apostolum. i. ad Cor. xi. Non est vir creatus propter mulierem: sed mulier propter virum suum. Unde Arist. i. poli. dicitur **V**asculum naturaliter dignior est femina. Ergo ad hoc mulier habet velamen: ut se ream cognoscat subditam Unde ambro. Ideo mulier velamen debet habere ut seorsum ostendat subiecta viro. et quia per eam peccatio incepit. Tertio propter angelos mulier debet habere velamen super caput. Bern. In quis diuersorio. i. quis angulo reuerentiam exhibet angulo tuo nec audeat illo parte quod me parte non audeat. Unde in quibusdam terris talis honestas

et pudicitia est mulierum que viri audeant coram propriis maritis discooperitis capitibus apparere. sed etiam in quibusdam terris heu oppositum inuenitur. vbi mulieres maritare non solum coram propriis discooperite apparent: sed etiam coram omnino populo discooperitis capitibus chorizont. quod indecens est maxime in mulieribus que sunt cognate a viris. sicut virginibus. quia heu enim de tribus signis pergitatis. per que pergitis cognoscunt. scilicet discooperitis capitibus incedere. ut per in pluribus terris et regionibus. vbi talis modus seruatur inter virgines. **Q**ueritur de illis que facies suas colorant vtrum peccent mortaliter. Respondetur sic. Et hoc tripliciter contingit. Primo modo si hoc faciunt propter deceptioem primoque seorsum que alluciant eos ad concupiscentias illicitas. Unde aug. Non solum appetere: sed etiam appetere vellemus criminofum est. Unde heu plures tales reperuntur que quibus non solum concupiscere alios: volunt tamen concupiscere ab alijs. et propterea facies suas ornant et colorant. quod tamen criminofum est. Secundo modo hoc faciunt in contemptum sui creatoris. Quamquam tales sic facies suas colorantes offendant deum potest apparere ex hoc quod valde videmus offendit peritos artifices quam aliquis presumit aliquid meliorare in operibus eorum. Sic etiam est dicendum de deo creatore omnium creaturarum Unde ambro. in hexameron. Deles naturam dei. si vultu naturali colore obnubilas: et exquisito robore profundas. Item tales similes erunt lucifero. quia volunt pulchriores esse quam deus operis eos creauit. quod tamen omnino potest sua potuisset eos ita pulchros creasse. sicut solem in splendore suo: si sibi placuisset: et eis vtile fuisset Et dum tales volunt habere exterius facies pulchras: interiorius sumunt facies diabolicas. contra illud. Ecclesia. iij. Non accipias faciem aduersus faciem tuam. Tertio propter nimiam colorando facies suas. quia secundum aug. Hoc ab homine colitur quod preceperat diligere In

De peccato

gnū huius tales frequētius facies suas in speculis cōsiderāt an aliqua macula sit in eis. z si paruā maculā dephenderint in se: statim lauāt z abstergunt eam. Et aīaz coīquinatā multis vicijis nō cōsiderāt: nec eā mūdare z lauare student. Et hoc ideo fit qz plus dilīgūt pulchritudinē faciei q̄ anime. S; dñs minatur talib; se sic coloratib; q̄ in futuro denigrabūtur. Juxta illud Joel. ij. Omnes vultus redigent in ollam: nunq̄ aliqua olla nec caldare aliq̄ sic denigrabitur sicut facies talium denigrabūtur si sic morient. Un̄ etiā Bern̄. In quo at mēbro creator magis offendit: i eo peccator grauius torquebit. **R** Supbia q̄ exerceat in cingul; z corrigijs sericeis deauratis vel deargentatis ē multū reprehensibil. Primo: qz supbia talūz corrigiarū in loco humilitatōis est. Un̄ Hi. chee. vi. Humiliatio tua in medio tui. Unde sicut supbia in paupere amplius displicet dō q̄ in diuite. qz paup̄ habet materiā humilitatis z quoddā rephensiuum supbie. sic plus displicet deo superbia circa ventrē. vbi tāta materiā humilitatis ē q̄ displiceat in alia parte hoīs. Un̄ Bern̄. sup. Dissus ē. Nā magnū est eē humilem in abiectioe. magna p̄sus z rarā virtus humilitas honorata. Idē. Humilitas beate marie v̄gis oēs humiliatōe parue creature superauit qz maiorē materiā supbiendi habuit cū fuit mater dei. Sic supbia ventris supbia aliorū mēbroz supat cū maiorē materiā humilitatis habeat. Itē cū saccus bono frumēto plenus cōpetent ligat⁹ est cū funeyni⁹ obulū: non modica fatuitas est ad ligandū saccū plenū immūdiācia querere corrigiā sericā deauratā vel deargentatā. Et cū ad ligandū vas vīna p̄ciosa cōtinētia circuli lignei sufficiāt. patet q̄ multū piculosum est circulos deauratos q̄rere ad ligandū vas v̄tris. qd̄ abominatōez immūdiācia plenū ē. Itēz potest ostendī magna fatuitas hoīm oz

natiū se p̄ciosis corrigijs. qz corrigie ille chare cōstāt eis. z n̄ p̄sūt: nec aīe nec cor porū: imo deus in eis offendit p̄xim⁹. Scā dalizat ipsi etiā hoīes ex p̄derositate grauantur: ergo illa tria sequentia cogitare deberem⁹. maxie tales supbi qui se cingūt talib; cingulis deargentat⁹ vel deauratis. Primo quō christus p̄ eis cūz funib; stricte a iudeis ligatus fuit quando in monte oliueti captus fuit. Et quādo ad colūnā ligat⁹ z flagellatus fuit. z hoc ideo sustinuit vt hoīes a peccatorū vinculis solueret. Scdm̄ q̄ seipos cōuerso vinculis peccatorū ligat. cū se sic superbe cingūt. z se diabolo tradit sic ligatos. Un̄ dicē p̄nt illud ps̄. Funes peccatorū circūplexi sunt me. Un̄ aug⁹. de verb; dñi. Peccatū peccato addit. funē necit cū quo liget. Tertio quō eoz manus z pedes in futuro ligent cū in tenebras exteriores a iusticia dei p̄scentur. **R** Supbia q̄ exerceat in sotularib; etiā valde rephensibilis est. Primo qz fatuitas magna videt eē querere pulchritudinem i calceis. cū ad hoc calcei seu sotulares inuēri sunt. vt ipi inq̄nent. z per eos pedes ab iniquatione seruent. Si aut nec in radicibus arborū neq; in fundamentis domoz pulchritudo solet requiri. Sic nec in sotularib; deberet requiri pulchritudo. Secūdo. qz magna ingratitude est velle deferre supbiā i pedibus ipiūs hoīs dum christus p̄ amore eius perforari voluit pedibus suis. Tercio quia supbia maxime in sotularib; rostratis diabolica videtur esse adinuetio cū non inueniatur aliq̄ simile in rerū natura: nullū aīal est qd̄ i pede rostrat⁹ hēat z si aliq̄ habeat i capite. Hoīes p̄o qui nusq̄ rostrum deberent habere volunt habere in pedibus. Similit z strictura in sotularibus est magne fatuitatis tum quia deus offenditur in hoc. tū quia ipi pedes ab hoc comprimunt et torquentur. Multi sunt qui non recipere pro penitētia talem stricturam pe

dum in calceis et crurum in caligis si cō-
fessor eorum eis hoc vellet iniungere. vt
hoc sustinerent pro peccatis suis: et pro
pter deum. quod tamen ipsi libenter et
letanter sustinent pro diabolo. Et ergo
pedes et manus talium in futuro ligabū-
tur. cum in tenebras exteriores projiciē-
tur. vbi suffragiis omnium bonorum homi-
num in terris et sanctorum in celis priua-
buntur. Quia in inferno nulla est redem-
ptio. Unde exemplum legitur in tractatu
de septemplici amore magistri Hum-
berti. quod quidam sacerdos pro matre sua
mortua multum se affligebat frequenter
pro ea celebrando etiam orando. Quis quod
dam die celebraret pro ea: et desideraret
aliquid scire de statu eius vidit eam in spora
iuxta altare ibidem a duobus demonibus
detentam et ligatam. Videbantur autem
de capite eius prominere serpentes ig-
nei tanquam capilli. et bufo super pectus ei-
us circumcingens anterioribus pedibus
collum eius. et igneas flammis in faci-
em eius spumans. et in manibus et in pe-
dibus catene ignee quibus ligata erat.
Et tunc dictum est ei. quod inutiliter oraret
quia damnata esset. ideo quia mortua
erat impenitens. hec autem patiebatur
pro ornatu capitis et crinum et colorate
faciei. et propter denudationem pectoris et
mamillarum. et propter ornatum pedum in
solaribus. et manuum in annulis et hu-
iusmodi vanitatibus et choreis. quibus
vitam suam duxerat. Unde dicitur de
talibus pomposis Matthei. 22. Liga-
tis manibus et pedibus projicite eos in te-
nebras exteriores.

De damnis que confert superbis ornatus.

Superbus ornatus mulierum no-
cet multis. **P**rimo quod quilibet
libet mulier superba pompose or-
nata peccat contra seipsum. quod decorum ani-
me sue deturpat. et seipsum in anima mortifi-
cat. Hodo malus homo est ille qui se corpo-
raliter occidit. quod tunc qui se torquet in anima
et in corpore occidit. Aug. Hods corpo-
ris necessaria est: mors anime voluntaria. Unde
corpus mulieris peccatricis est sepulchrum
anime mortue. Et ille qui se exterius ornant
siles sunt sepulchris dealbati: qui exterius
hominibus apparent speciosa: intus vero ple-
na sunt ossibus mortuorum. Unde dicit Christus
in euangelio Matthei. xxxij. Ne vos sicut
pharisei hypocrite qui siles estis se-
pulchris dealbatis: qui a foris apparent
hominibus speciosa: intus vero plena sunt
ossibus mortuorum et omni spurcicia. Insu-
per aufert ei remissionem peccatorum et orationem
quod facit in ecclesia. non enim deus exaudit
orationem quam facit mulier ita superbe ince-
dens et ornata. Unde super illud. i. ad Ti-
moth. ij. Non in tortis crinibus: de glo-
ria superbus habitus non impetrat. Hiero-
nimo in epistola. Quia fiducia erigis ad celum vul-
tum quem cognitor non cognoscit: potius
est eis humiliter esse in domo quam superbe
esse in ecclesia. Si aliquis mulier esset que in
nullam ecclesiam iret in solemnitatibus: ipsa re-
putaret habere vitam hereticam. quod ergo
de ea que facit quod deterius est. Quomodo ta-
lis mulier remissionem peccatorum suorum con-
sequetur que in ecclesia dei offendit ubi pla-
care debuit. **S**ecundo talis mulier pec-
cat contra deum. Primo quod filios dei occi-
dit pro quibus ipse mortuus est. Et hoc fit
totiens quoties aliquis bonum hominem
ad peccandum inducit ut eam illicite concu-
piscat. Hodo cum quis alicui patri carna-
li occidit filium suum graviter offendit. quod
tunc deus qui plus diligit filios suos quam pa-
ter carnalis. Secundo quia sanguinem ipsius
denuo effundit. quod sicut de corpore hu-
mano sano non potest abscondi membrum
sanum sine effusione sanguinis: sic bonus

De peccato

homo in gratia existens nō p̄t abscondi per peccm mortale a corpore mystico ipsius christi sine mystica effusione sanguinis christi. Unde Bern. in sermone Non tibi videtur grauiorem ab eo christus sustinere persecutioem qui suggestioe maligna exemplo pernicioso. scandali occasione ab eo peruertit animas quas redemit q̄ a iudeo qui sanguine illius fudit. Tertio templum eius spūale incendit. quilibet enim fidelis templum est ope spiritus sancti in baptismo dedicatus. sicut dicit glo. sup illud. 1. Cor. 3. Templum dei sanctum est. quod est vos. Qui materialiter templum incendit malus ē: et reputatur. incendiarius nominatur. et ad papam post denunciatōem p̄ absolutiōne mittit. quid tunc qui spūale tēplum eius incendit qd̄ plus oibz tēplis materialibz diligit. quia illud in suo sanguine cōsecrauit. Ex quo patet q̄ntū deum offendit qui hōi tēplū incendit. Unde ps. Incenderunt igni sanctuarium tuū. etc. Tertio talis mulier nocet angelis. Primo quia puat eos et erit beatam virginem et oēs sanctos gaudio quod habuerunt in cōuersione illius peccatoris. Unde Luce. 15. dicit. Gaudium est angelis dei sup vno peccatore penitentiam agente. Bern. super cantica Gaudent angeli in p̄uersione peccatorum salutem hōim sitientes. lachryme penitentium s̄ vinū angelorū. Ex quo manifeste elicit. q̄ sicut letati s̄t in p̄uersione illius peccatoris: sic econuerso tristatur cum ad peccatum reuertit. Unde Ambrosius. An non angelos ingemiscē credimus: cum hō penitēs ad peccm reuertitur. ideo dicit. 1. Cor. xi. Mulier debet h̄c velamen super caput suum propter angelos sc̄z ne offēdat anglos occidēdo bonos homines quos sp̄i custodiunt. Item quia seruitiū illi hōi exhibitum ab ip̄is angelis euacuatur. de q̄ scriptio dicit ps. Angelis suis deus mā. dāuit de te. Item quia ruina ipsorum

reparari debuit p̄ talem hōiem p̄uersus a peccatis. quā reparatiōem illa mulier impedit q̄ illū ad peccandū inducit. Ex q̄bus patet q̄ talis mulier grauit̄ offendit angelos. Quarto talis mulier peccat p̄tra p̄imos. qz est interfectrix fratrum suorum cū hōiem quēcumqz p̄ ornatū suum ad peccandū inducit. qz omnes sumus fratres. qz oēs habemus vnum patrē et vnam matrē. s. deū et mariā. adam et euā. vnam fidem. vnum baptisma. vnam patriā et hereditatē. s. celū. et deus req̄ret illas aīas a tali muliere in iudicio: et aīa ei⁹ erit p̄ aiabus illis. qz s̄m leges. q̄ occasionem damni dat: dānum dedisse videt. Unde dicit Exo. xxi. Si quis aperuerit cisternam et foderit et non operuerit eā: si ceciderit bos vel asinus in eā reddet dñs cisternę p̄cium iumentū. Ubi dicit glo. Cisterna aperit q̄n mulier ornat: in eā nō operat bos vel asinus cadit q̄n occasione pulchritudinis quā mulier incaute ostendit alii quis perit. Et in hoc casu aīa pereūtis de manu mulieris req̄retur. Quinto diabolus placet talis mulier. qz diabolus virtutali muliere tanq̄m gladio ad occidendum filios dei. Unde Hier. Gladius igneus est sp̄s et pulchritudo mulieris. multū em̄ potēs est ad exurendū cor humanū. vñ Prouer. v. dicit. Acuta q̄si gladius biceps Biceps autē gladius p̄ dicitur pulchritudo ista. qz mulierē in qua ē ledit p̄ sup̄biam: et ipsos aspiciētes p̄ luxuriam. Item p̄ dicit gladius biceps. qz quāz corp̄ et anime est occasio mortis. Item diabolus virtutali muliere tanq̄m rethi. vñ Eccl. vii. Inueni mulierē morte amariorē. qz mors naturalis sepat aīam a corpore. sed mulier ornata sepat animā a deo que est mors eterna. Sed p̄ subditur ibidē. Que laqueus venatorū est id est demonū: cū quo laqueo capiūt homines. ergo mulier ornata plena est laqueus a planta pedis vsqz ad verticē capitis. Unde exemplū narrat Lefarius. q̄ sacerdos quādam vidit quādam mulierem

varijs vestibus tectam. in cuius vestimē-
torum cauda quā post se traherat lon-
gissimam vidit multitudinē demonum
q̄ erant nigri vt ethiopes. pui vt glires
ore cachinantes: manibus plaudētes.
et sicut pisces in sagena inclusi saltātes.
Cōspexit hec sacerdos: eāq̄ stare iussit.
p̄lm̄ aduocauit. et demones ne fugerēt
adurauit. et vt p̄ls hoc videre posset p̄
cibus obtinuit. Vidensq̄ mulier p̄ter
vestimentoꝝ sup̄biam se sic a demonibꝝ
delusam et derisui habitā: domū rediēs
vestimēta mutauit. et tā ip̄i q̄ alijs hec
visio facta est occasio humilitatis.

Superbꝝ ornatus quādo
est peccatū mortale.

Rnatus muliez filꝝ et viroꝝ
potest esse mortale peccatum tri-
pliciter. Primo p̄ter intentio-
nē. quedā em̄ ornant se vt ab alijs viris
ꝓcupiscātur q̄ a viris suis. qd̄ cōstat eē
mortale peccatū: licet nō habeant volūta-
tem consentiendi illis q̄ eas concupiscūt
Quia s̄m̄ Aug⁹. nō solum appetere sed
etiam appeti velle criminofum est. Vñ
Chrys. in libro de ꝓpunctōe. Si muli-
er se decorauerit et ad se visus hoim̄ ꝓ-
uocauerit: extremam vindictam sustine-
bit. Alie vero dicūt sicut ille mulieres q̄
sunt in matrimonio ꝓstiture q̄ iam se or-
nant vt viris suis placeāt et sic custodiāt
se ab alijs mulieribꝝ. h̄ mētita est iniqui-
tas sibi. hoc patz qz multe mulieres or-
nant se potius qm̄ ꝓdeunt in publicum
q̄ quādo sunt cum viris suis in domibꝝ
suis. Item quādo viri sunt in remotis
ꝓtibus. et vxores talium dicūt q̄ ornāt
se p̄ter maritos ꝓptos ad ꝓplacendū
eis. sed deus qui cognoscit corda homi-
nuz̄ scit an sic sit: qui nullo modo decipit̄
Sed sciendū est s̄m̄ sanctū Tho. secun-
da secūde. q. clx. q̄ mulier in matrimo-
nio constituta licite potest operam dare
q̄ viro suo placeat ne ꝓ eius contēptum
in adulterium labatur Vñde dicitur. i.
ad Lhoim̄th. vij. Mulier que nupta ē

cogitat que mūdi sunt quō placeat viro
suo Et ideo si mulier coniugata ad hoc
se ornat vt viro suo placeat hoc pōt fie-
ri absq̄ peccato. sic tamen qnō ꝓpter
cōsuetudinē aliarū mulierū cū q̄bus cō-
uersatur. nec etiam ex affectu inordina-
to ꝓcedat talis ornatus. h̄ cum modera-
tōe fieri debet. Sꝫ mulieres q̄ viros nō
habent nec habere intendūt nō p̄nt abs-
q̄ peccato appetere cōplacere viroꝝ as-
pectibus ad cōcupiscendum. qz hoc est
eis dare incensuū peccandi Et si q̄dem
hac intentōe se ornāt vt alios ꝓuocēt
mortaliter peccant. Si aut̄ ex q̄dam le-
uitate seu etiam vanitate p̄ter quādaꝝ
iactātiā nec semp̄ est peccatum morta-
le h̄ quādoq̄ veniale. Et eadem rō est
q̄ntum ad hoc de viris. hec ille. **S**e-
cundo cum se ornant ex sup̄bia scz extol-
lendo se super alios hoies et ꝓtemnēdo
alios q̄ nō habēt talē ornātū vestitū. vñ
Innocen. de vilitate ꝓditōis humane.
Sup̄bus aut̄ vt magnificus videat̄ sa-
ragit vestiri duplicibꝝ indui mollibꝝ ꝓ-
ciosis ornari. Hoc patz quia heu multi
homines ex sup̄bia se ornāt vt excedāt
alios in pulchritudine. vel saltem nō ex-
cedant̄ ab alijs. vel ex amore vane lau-
dis et vane glorie. vt dicat̄ q̄ ip̄i sint pul-
chri et honorabiles. Nō est verisimile q̄
tales homines charitatem dei et ꝓxi-
mi et ꝓꝓrie salutis habeant. quia ver-
ba vane glorie chariora habent q̄ fra-
tres suos. q̄ deum. q̄ ꝓꝓriam salutē
q̄ etiam eternam gloriā. Tales em̄
multū contemnūt eternam gloriā qui eī
ꝓponūt laudem et glām hominū. **L**ha-
rius em̄ habent vt pulchri dicant̄ q̄ vt
cōsequantur regnum eternum. qz Luce
xiij. dicit. Om̄s q̄ se exaltat humiliabit̄.
et oīs qui se humiliat exaltabit̄ **T**er-
tio p̄ter nimitiam complacētiā et amo-
rem et sollicitudinē quam habent ad or-
natum et pulchritudinē corporis. **T**an-
tus em̄ ꝓt esse amor ille et tāta ꝓplacētiā
q̄ erit peccatū mortale et quasi ydolatriā

De peccato.

vt qñ amor ille amorē dei supat. hoc em̄ ab hoīe colit qđ pre ceteris diligit. Hoc bñ p̄z in illis qđ oēm sollicitudinē apponūt quō corpus ornare possint. z sic tempus suū consumūt. Vñ Chriſt. in libro de p̄punctōe cordis. Nos t̄ps vite nostre p̄sumimus expoliātes dñam id est animā diuersis p̄tutibus z adornātes ancillaz. s. corpus varijs ornatib. Vñ etiā dicit Aug⁹ de verbis apli sermone p̄lij. Corpis hui⁹. i. exterioris hoīs ornāmēta quāto amplius appetunt tāto erūt maſora hoīs interioris detrimenta quāto aut minus appetuntur exteriora hoīs ornāmēta: tanto magis pulchris morib⁹ homo interior adornat. Ergo postponēda est nimia cōplacētia vestitū qz p̄pter hanc solā posset hō damnari. Vñ exemplū scribit Humbert⁹ de septuplici timore. qđ fuit qdam nobilis domina in frācia qđ reputata fuit sancta in diebus suis cū adhuc viueret. Que cū semel eēt rapta vidit quādam magnaz comitissam que fuit ei familiaris. Et cū aiām eius demones traherent ad infernū: ip̄a eiulādo clamabat: heu me miseram quia satis casta fui z abstines z elemosynaria: nec p̄ alia re damnoz nisi p̄ ornatu vario quez nimium dilexi et in qđ mihūpī nimis cōplacui: z sic cuz tali ornatu corporis mei p̄ximis meis occasio malarū z cupiditiarū fui. z sepius monita tam in sermonib⁹ q̄ in cōfessionib⁹ meis nō cessauī. Quia p̄pter nobilitatē reputabā mihī talia licē. z sic disparuit.

Quinqz debent cohibere supbum ornatum.

Rnatū corpis debent cohibere illa quinqz. Prīmū dei ordinatio que vult vt in p̄nti tpe intendatur reformatio aiarum. qz ad hoc specialiter fuit p̄mus aduentus filij dei in mundū. In futuro vero vult vt fiat reformatio corpis. z ad hoc erit scōs aduentus. Tūc em̄ resurgent corpa scōrū et glām suā habebūt qđ hīc sine glā fuerunt.

sed illa corpa que h̄ sup befuerūt ornata: a xpo nō ornabunt. Bern. Cum dñs ad iudiciū venerit nō reformabit nē si qđ humilitatis z abiectōis inuenerit. Vñ apls ad Philip. iij. Saluatorem expectamus qđ reformabit corp⁹ humilitatis nostre. **S**cōm est qđ ornat⁹ iste tunc deficiet quando magis est necessarius: hoc est in morte hoīs cū deo deberat homo p̄ntari z angelis ei⁹ cū itur⁹ sit ad glām celestis regni Vñ Esa. iij. In die ista auferet dñs ornāmēta calceamētoꝝ z ānulos aureos z lunulas z torq̄s et monilia z armillas z mitras. Armillas vocat glosa ornāmēta brachioꝝ. nec solum deficiet ornat⁹ glē: s̄ etiā commutabitur in ignominia Et qđ plus habuit de gloria: plus habebit tunc de ignominia. vñ **O**zee. iij. Glām eoꝝ in ignominia cōmutabo Et **E**saie. iij. Erit p̄ suauī odore fetor: z p̄ zona funicul⁹: p̄ crispanti crine caluiciū. p̄ fascia pectorali ciliū. **T**ertū est vanitas ipsi pulchritudinis. de qua pulchritudine legit **P**rouer. vi. Fallax glā z vana ē pulchritudo: mulier timens deū ip̄a laudabitur. **V**ana d̄r pulchritudo qz cito vadit in nihilū: p̄pter qđ flozi comparat. In **E**saia em̄ legit. om̄is caro senes. z oīs glā eius tanq̄ flos agrī. Licet flores sint magne pulchritudinis: tamē satis parū amat pulchritudo illa. Ratio qz cito p̄transit. Sic parum amāda eēt pulchritudo corpis. qz cito amittitur ad minus in morte. **Q**uartum est qđ ip̄a pulchritudo talis frequenter maledicta ē Vñ **J**ob. v. Glidi stultū firma radice. et maledixi pulchritudini ei⁹ stati **M**aledicta est pulchritudo hoīs illius qđ p̄pter pulchritudinē suam damnabit. Ex pediuisset em̄ hoī illi qđ fuisset leprosus vel naso vel aurib⁹ mutilatus q̄ eēt pulcher hīc. **Q**uintū est qđ pulchritudo illi us valde nocua est. qz nocet sibi ip̄i. nocet p̄ximis: deo z angelis. hoc patet an̄ sup eodē ca. **D**. Et hec dicta s̄z de sup

pbia interiori z exteriori in gñali.

De filiabus superbie. z pmo de iactantia.

Iactantia detestanda est. Pmo

P qz iactans se de bonis: graz dei effunder. z opera bona perdet.

Unde de. i. dicitur **Eccl. 20.** Gratie aut fa tuorum effundent. De scdo dicitur. **Da ximus in smone quoda.** Non possum? simul p vno eodemqz opere fauore mu / di appetere z pmiu celestis glie inde ac / quirere. Item greg? in moralib. **O** qz miseri sunt q affectant laudes hoim. et semet ipsis dissipar z fruct? laboru suoru duqz se ostedere alienis oculis appetit danant qd agunt. Scdo. qz talis fert testimoniu de seipo. q ad talem pt dici vere qd iudei dixerunt ad chm meda / cter. vt hz **Iohis. 8.** Tu de teip o testi monium phibes. testimoniu tuum no est verum. In xpo aut hoc dicebat non habebat locum hoc dictu quia veracit potuit de seipo testimoniu phibere. **Q**z seipm nouit plene qd alij homies non possunt facere q seipos plene z veracit cognoscant. Unde hylari? dr. Soli do de se credendum est. quia se solus nouit Sed in alijs hominibus ver est qd dr apls. ij. ad cor. x. Non q seipm comē dat phatus est. sed que de? comendat. Tertio qui se iactat idolu seipm facit. seipm colens. z gliam sibij pi attribuēs. que deo principalit attribuenda ē. **U**n apls. Soli deo honor z glia. ps. Non nobis dñe non nobis: s noi tuo da glo riam. **Q**uerit vtz iactantia sit peccatu mortale: Pro quo sciendū. q seipm ia / ctare siue laudare potest cōtingere octo modis. Pmo mo ppter bonā famaz: vt scz homo possit seruare suā bonaz fa mā. sic se samuel laudauit postqz senuit coram filijs isrl. vt hz. i. **Regū. 12** dices ad eos. Itaqz puerat? sum corā vobis ab adolescētia mea vsq in hanc diē. Ec ce psto suz: loqmī d me corā dño z corā xpo eius. vtz bouē cuiusqz tulerim aut

asinū. si quēptā calūniat? suz. que oppo si alique. Si de manu cuiusqz mun? ac cepit cōtemnā illud hodie. restitua m qz vobis. Et post subdit. Testis mihi est dñs q no inuenietis in manu mea qcqz mali. Sic simili modo cū quis inculpa tus est: iniuste vel etiā timeret inculpari iniuste: in tali casu posset seipm laudare ad conseruādā famam suā. qz crudel est qui negligit famā suaz. immo hō cū inculpat iniuste: tenet defendere suā bo nam famā. z se excusare z oñdere innocē tiam suā. qz dicit **Prouer. 22.** Melius ē nomē bonū qz diuitie mlte. **U**n Hu. de scro victo. Non sufficit nob vita scā: nisi sit fama bona. **U**n d **Aug?** Duo sunt tibi necessaria. scz cōscientia z fama **C**ōsciētia ppter te. z fama ppter pximū **S**cdo potest quis se laudare de bo nis suis propter subleuationē spei: sic se laudauit ezechias. vt habet. **Esa: 38.** vbi dicitur. Egrotauit ezechias vsq ad mortem. z introit ad eum esaias ppha z dixit ei. Hec dixit dñs deus **D**ispone domui tue qz morieris tu z non viues. z conuertit ezechias faciem suam ad pa rietez z adorabat dñm z dixit. **O**bscuro dñe memento queso: quomodo ambu lauerim corā te in sitate z in corde pfecto z quod bonū est in oculis tuis feceriz. et fleuit ezechias fletu magno. z factuz est pphū dñi ad esaiam pphetā dicens **U**l der dic ezechie. hec dicit domus. **A**u diui oꝛonez tuā z vidi lachrymas tuas z ecce ego adijciam sup deos tuos. xv. annos. z de manu regis assyrioz eruaz te. z ciuitatē istā. Sic simili mo cum qs esset in maximis anxietatib cōstitutus siue etiā in agone mortis: z de despera tione tēptaret: tūc posset qs in tali casu bōa opa sua ad memoriā reducē ne de speraret. Et cū ecōuerso homo d elatōe z cōplacētia suijpius tēptaret: tūc peccā sua eēt reducēda sic ad memoriā. vt sic humiliaret. Huic simile legit d sancto anthonio. cui diabolus dixit. **C**ū te ex

De peccato

alta ei elatōem et desidero. tūc tu te deprimis. Lū te deprimē volo tūc tu te exaltas. Sciendū tūc q̄ i Augustijs mortis hō maxie d̄z h̄e recursū ad diuinā misēatōez. **Uñ** Ambro. in hexamerō De diuina misera- tōe tūc sperandū ampli⁹ est: cum p̄sidiā humana defecerint. **Uñ** legit de beato Bern. Qui in merito passionis intētū confidebat. q̄ cum in infirmitate esset. q̄ndoq; sibi videret ante tribunal domi se p̄ntari. Et quō sath an multa p̄tra ip- sum diceret. Respōdit regnū celoz du- plici iure dñs meus obtinet. scz heredi- tate p̄ris. et merito passionis. Altero ip̄e contentus. aliez mihi donat. Ad hoc in imicus cōfusus discessit. **¶** Tertio pōt q̄s se laudare ad gloriā dei et edificati- onē p̄rimoz. Sicut fecit sanctus pau- lus apl's **Uñ** dr. i. **Cor.** xi. Estimo me nihil min⁹ fecisse a magnis apostolis. Item dicit in alio loco. Abundantius om̄ib; illis laboraui. Itē iactat se d̄ his que passus est. **Uñ** dicit. ij. **Cor.** xi. In labore et erumna vigilijs mltis In fri- gore et nuditate in mortib; frequenter. a iudeis quinquies quadragenas vna mi- nus accepi. Cervicis celsus suz. semel lapidatus. ter naufragiū feci. et sic d̄ ali- is periculis q̄ ibi narrat in qb; fuit. Hec beatus paul⁹ de se narrat: vt eos ad ro- lerentiam et opatōem animat. **Uñ** dr. **Cor.** eo ca. Sustinetis inquit si q̄s in seruitutem vos redigit. si quis deuorat si quis in faciem vos cedit. Itē dicit ro- manis ad roma. i. z. **Bñ** dicite psequen- tibus vos. benedicite et nolite maledice- re. Ergo tali intentōe q̄n quis opa sua manifeste corā hominib; faceret. et q̄n q̄s de eisdem opib; bonis se laudaret. vt de⁹ ex hoc honorificaret: et p̄ximus edi- ficaret non peccaret. **Uñ** christus dixit in euāge. **Matth.** i. Sic luceat lux v̄ra corā homib; vt vi. o. v. b. et glori. p. zc. **Uñ** Greg⁹. in moral. Actio sit in publi- co. intētio tūc maneat i occulto. **¶** Quar- to modo cū q̄s se iactat p̄pter aliquē a-

ctum venialis peccati. Sicut quando q̄s laudari vult eo q̄ venialiter in laude delectetur. Verbi gratia: vt cū q̄s se iac- tat de aliquo puo quod nō est p̄tra ca- ritate dei neq; p̄ximi tali intentione: vt sic bonus socius estimet. et noiet. et h̄ est veniale peccatū. **¶** Quinto mō p̄t lucrum tpale et ex auaricia solent aliqui se laudare vt mercatores aliq̄ qui seipos cōmēdāt. et sic p̄ximos suos in emendo et vendēdo decipe intendūt. vel etiam vt aliq̄ hypocrite qui se commēdāt p̄t lu- crum. Sciendū q̄ q̄n malus homo qui ostēdit se bonū et non est: et sic recipit ali- quam elemosynā cū tamē nō indiget: te- netur restituere in foro cōsciētie pauperib; bus. vel vt mechāici faciunt: qui vltra modū suos labores et sua opa extollūt et cōmendant et labores et opa aliorū rep̄- hendūt et vituperāt. q̄si nihil valeant: q̄s uis etiā quādoq; meliora sint. quod cō- stat esse contra charitatem p̄ximi. Quia alijs facit q̄d nō vellet sibi fieri. scz artes et opa alioz vilipendendo. et tales grauē ter peccāt. q̄ hoc nō procedit ex charita- te: sed ex inuidia. **Uñ** dr. **Aris.** ij. topicoz Inuidus ē qui cōtristat d̄ p̄spirate bo- noz. Idē dicit. ij. **Rheto.** Siles siles in- uider. si in hoc quo siles sūt vn⁹ excedit aliū. vn⁹ figulus odit figulū. Sexto cuz quis se iactat in maleficijs suis. et tūc ta- le est peccatū q̄le est illd̄ peccatū de quo se iactat. scz mortale vel veniale. Verbi grā sic cū q̄s se iactat de peccatione mulie- rī vel de ractu illicito. vel etiam de actu luxurie. vel etiā de supbia. vel cōplacē- tia quā habuit i chorisando et sic de ali- is. Quia multū rep̄hensibile est et noci- uū sic se de peccatis iactare. **Uñ** dr. gre- gori⁹ in moral. Sūt nō nulli q̄ nūq; de- flent q̄d faciunt: sed etiā laudare et defē- dere nō desistūt. Et nimirū cū defēditur culpa geminat. **Uñ** dr. etiā dicit aucto- ritas Dupl̄r peccat q̄ se de crimie iactat. Sciendū q̄ tam ille q̄ laudat alium in peccato mortali ip̄m in peccato p̄fortan-

do q̄ ille qui laudez q̄rit in tali peccato
ambo grauit peccat. **Uñ** aug. sup ps̄
Duo sūt genera psecutor. s. vituperatū
z adulatū. Sed plus persequit lingua
adulatoris q̄ manus psequentis. **Idez**
Adulatū lingueligat hoies in peccat.
Delectat em ea facere in q̄bus nō soluz
metuit reprehensor: sed etiā laudat opa
tor. Sed heu iam impletur illud dictū
ps̄. Laudat peccator in desiderijs suis
z c. Quia supbia noiatur hōestas. auaricia
pudentia. asturia prudentia z sic
de alijs. Sed q̄ sic laudant decipiunt.
Unde isa. 3. Popule meus qui te bea/
tum dicunt: ipi te decipiunt. Ergo nō
debemus nos iactanter laudare in ma/
licijs nostris. nec gaudere de iniquitati/
bus nostris. de quibus dolendum est.
nec velle honorari in his. in q̄b merito
deberemus verecūdari corā deo z omni
bus hominib. **Uñ** Bern. Quid est
magis puerum q̄ letari cū malefeceris
z in rebus pessimis exultare. **Sep̄ti**
mo cum quis se false z mendacit iactat
sicut heu sepius contingit q̄ multi se ia/
ctant de his que nō sunt vera. z sic mē/
tiendo querūt vanaz gloriā. **Tūc** fm
Hermānū deschildit. Qñ verba tal
iactantie sunt in materia falsa: tunc pōt
esse mortale peccatuzyl veniale: sicut ea
falsitas est de qua se iactat: vel mendaci
um de q̄ gloriā q̄rit in bonis opib suis.
Octauo cū q̄s se iactat z laudē q̄rit in
suis opib hōis. **Tūc** fz her. d schildit
Qñ p talem iactantiā querit gl̄iam quā
p̄fert honori diuino vel sue salutē vel di/
lectioni p̄mi tunc sic est p̄c̄m mortale.
Sed tamen si quis se iactat de aliq̄bus
z in eis gl̄iam querit. non tamen illā pre
fert honori diuino vel sue salutē vel dilectōni
p̄mi: etiā si inanem gloriā q̄rat. p̄t ec
veniale. Et d hac materia loq̄tur etiāz
mgr in cōp̄edio theologicē p̄itat. dicēs
Silas q̄rit p opa p̄cutū. h̄ ē duplicat.
Q̄v̄l appetit laudis p̄iūgit op̄i p̄cutuz
tā q̄ in adēs. sicut p̄tingit i cāru z p̄ dica

tōe q̄n q̄. z tūc ē veniale. **Uñ** laus ē finis
p̄ncipalit p̄stituit op̄i p̄cutuz z op̄anti. ita
q̄ tibi p̄stituat finē vltimū. z sic ē mortale
q̄ tūc inhēt eivt fini vltio: q̄ aliq̄ possēt
dānari cū hōis opib suis. s. q̄ p̄rio z p̄n
cipalit z finalit itēderēt laudē hūanam
quā p̄ponerēt dō z p̄p̄saluti. **Exēplū** i
euāgē. d phariseo. Lu. 18. q̄ decias de
dit. z duos dies i heb dō ada teiunauit:
z tū cū his p̄meruit ifernū q̄ de his bo
nis opib se iactauit. z i eis de vanā gl̄iaz
q̄siuit. **Sic** edū etz q̄ hō possēt amittere
mercedē suā si se iactat d hōis opib su
is. etz si mortalit n̄ peccat. **Hec** ille. Er
go p̄ciosū ē: z malū valde aliquē se iacta
re z laudari velle i hōis opib suis. **Uñ**
Isidor. d sumo bono. Qui h̄ de bono
laudari appetit spem p̄dit z gl̄iaz merce
dis i futuro n̄ recipiet. **Ire** **L** h̄iso. sup
Matth. **O** inspicēs qd tibi p̄dest ista
laudatio post mortē. sibi erz n̄ lauderz.
Ire nō solū cauē debem. ne hōa n̄ra ia
ctant. p̄feram. h̄ etiā prudent cauere de
bem. ne in elatōe mētis nos d hōis no
stris iactem. **Uñ** legit exēplū. Quidā
frat religiosus in qdā monasterio erat.
q̄ sepi. excessit in mltiloq̄o. q̄ semel in p̄
sentia abbat. sui loq̄bat de nō sibi com
missis. **E**ui abbas seriose dixit. **F**rat ta
ceruade tua silētū tuū. **I**n q̄b h̄bis il
le frat cōp̄ūc. ē. z iuit ad cellam suāz et
amō tacuit: q̄ n̄ loq̄bat nisi introgaret.
In quo silentio p̄fecit ab intra in mētē:
q̄ deus sibi reuelationes sanctas mani
festauit. **F**uit aut heremita in silua non
longe a monasterio. **A**d quē iuit abbas
ad p̄curā dū sibi cūz sacramento eucha
ristie. q̄ infirmus erat heremita ille. z sū
psit abbas secū illū frēm qui sic silētium
seruabat. **E**t cū irent in via: quidam la
tro audiens nolam cū sacramento: affo
ciavit se eis z iuit cū eis ad domū herē
mite. z māsit in ianua stans foris. q̄ re
putavit se indignū esse q̄ intraret ad cā
sanctū viz. z qñ heremita tā debebat su
mere sacramētum: tūc dixit latro. **D** de

De peccato

si talis eam quis tu es Et heremita hec
audiens in elatōe mētis dixit: hoc libe-
ter deberes velle. Tunc ille frater cepit
amare flē: et tō debet peccatū suū. Sz post
q̄ abbas et frater ille redierūt ad domū
tūc latro securus est eos a lōge. et dixit. O
deus p̄cipuus esto mihi peccatori. et sic in
tali feruenti contritione cucurrit p̄ ab-
batē. et in tali veloci cursu cecidit tā gra-
uiter q̄ immediate mortuus est: tūc fra-
ter ille risit in iubilatione cordis sui: tūc
abbas ammirabat de illo fratre. Et p̄
q̄ ad claustrū venerūt quesitū ab eo. cur
fleuisset quando illum sanctū hoīem vi-
disset cōscare. et iam risisset cū illū latronē
in peccatis suis mori cōspexisset. Tunc
frater ille dixit abbati. Audiūsti ne pa-
ter verba latronis: q̄ dixit. vt inaz essem
tal qual tu es. et heremita in elatōe mē-
tis rñdit. H libentē deberes velle: et p̄ter
talē elatōez dānabit si sic moriet. q̄ fleu-
Sz ille latro q̄ securus ē nos voluit p̄fiteri
peccata sua. et ex tali feruenti contritione mortuus
est et deus indultit sibi oīa peccata sua. et est
filius et heres regni celestis qz contritio
sua tanta fuit: qz deleuit penā et culpaz.
ergo risitā et gauisus sum d̄ magna mi-
sericōdia dei. **Uñ** Cassiod. sup illud. ps̄.
Ad dñm cū tribularer. Dñs nescit dis-
ferre quē cōpūcto corde sibi senserit sup-
plicare. **Frē** greg. i. registro. Illū quez
cōspicis delicta flētū delere. in cōspectu
deitatis nō dubites misericordiā conse-
qui. Quia nullum peccatōrē reuersū sp̄-
nit qui peccatores redimere venit Ergo
summe cauēdū est ab elatōe mētis i bo-
nis opib. **Uñ** Bern. in tractatu d̄ sep-
tez donis. Multo melius est esse peccato-
rem humilem. q̄ iustum arrogantem.
Quod a dño apte ostēdit vbi publica-
nus et phariseus in exemplū ducunt.

De inobediētia.

Robediētia est secūda filia su-
perbie. et nascit et venit d̄ superbia
quod pater. qz superbus nō vult
se inclinare ad obediendū et ad exequen-

dum superioris p̄ceptum ne in eo inferior
videat: **Uñ** ar inobediētia ē malū vitū
et detestandū. hoc patet fm̄ guil. lugdē
in sūma viciōz. Primo qz illud viciū
multiplicat et grauius legit punitū eē i sa-
cra scriptura. **Qd** p̄zin p̄mis parentibz
qui p̄ter illd̄ peccatū electi sūt de para-
diso. Si illi qui tiaz erāt in paradiso eie-
cti sunt d̄ paradiso terrestri p̄t inobedi-
entiā. quō credūt se ingressuros paradi-
sum celestem q̄ inobedientes sūt **Frē** pu-
nitū ē illud peccatū in vxore Loth. q̄ p̄-
ter inobediētiā versa est in statuā salis
Ben. xix **Frē** punitum est illud peccatū
in saul. in hoc qz p̄ter illud peccatū eie-
ctus est de regno. **Uñ. i. regū. is.** Dixit
samuel p̄pha ad saul p̄ eo q̄ abiecasti ser-
monē dñi: abiecit te dñs: ne sis rex. **Frē**
p̄t inobediētiā in tātā miseriā positi su-
m⁹ et p̄t eā oēs mori adiudicati sum⁹.
Uñ greg. Ad h̄ hō in paradiso positus
erari sic se ad p̄ditoris sui obediētiā vi-
culū charitatis astringēt. et ad celestes pa-
triā angeloz quōqz sine morte carnis trā-
siret. Sic nāqz immortalis cōdidus fu-
it: vt si non peccasset: etiam mori nō po-
tuisset. **Frē** p̄ter inobediētiā huma-
nū genus multiplices miseras sustinet
sz famem. sitim. frigus. et estus. et dolo-
res et infirmitates et tribulatōes. et sic de
alijs q̄ oīa humanū genus non sustinu-
isset si deo obediens fuisset. **Uñ** grego-
rius. **Ibi** nulla aduersitas: vbi nulla do-
minat iniquitas. Ergo oēs miserie p̄ntis
vite quasi quedā flagella sūt: q̄bus dñs
inobediētiā hoīs punit. et ad obediēti-
am excitat. **Uñ** de inobedientes hoīes
duriores asinis sunt. qz illi flagellis et a-
culeis obediūt. **S**ecūdo potest vale-
re ad detestatōem huius peccati magni-
tudo remedij quo indignit illud pecca-
tum ad sui curatōem. **O**portuit eī vt fl-
lius dei fieret obediēs vsqz ad mortem:
vt peccatū inobediētie sanaret **Ber-**
nar. Ex cōsideratōe remedij: pericli no-
stri estimo q̄ntitatem. **I**n veritate poti⁹

deberem timere inobedientiaz q̄ mor-
tem exēplo filij dei. de quo Bern. dicit
Demetore frēs christus ne pderz obe-
dientia p̄didit vitā. ¶ Tertio scz ad de-
testandaz inobediētia potest valere h̄ q̄
inobedientia reddit hoīem maledictuz
¶ In Deutro. 27. Maledict⁹ qui nō p̄-
manet in f̄monibz legis huius. nec eos
ope pficit. Et Eccl. 4i. Elevob viri i/
p̄y qui dereliquistis legem altissimi Et
si nati fueritis in maledictione nascemī
z si mortui fueritis i maledictioe erit ps
vestra. ps. Maledicti q̄ declināt a mā/
datis tuis. ¶ Quarto p̄orvale ad dete-
stationē huius peccati hoc q̄ inobediē-
tes socij demonū sūt. Inter oēs creatu-
ras non inveniuntur nisi due que non
obediunt deo. scz demones et mali ho-
mines Unde Job. i8. Habitent in ta-
bernaculo eius socij eius. immo viden-
tur diabolo attinere inobediētes: sicut
obediētes dñs reputat sibi attinere. vñ
Matth. 12. Quicumqz fecerit volunta-
tem patris mei qui in celis est: ip̄e meus
frater z soror z mater est. ¶ Ergo studē
debemus obediētiā exēplo xpi qui di-
cit. Job. vi. Descēdi d̄ celo. nō vt faciā
voluntatem meam: sed voluntatē ei⁹ q̄
misit me. ¶ Querit vtz inobediētia sit
peccatū mortale: Respōdeo f̄m Tho.
scōa scōe. q. cv. q̄ sic. nā inobediētia cō-
trariā charitati dei. q̄ exigit vt eius p̄-
ceptis obediā. In preceptis aut̄ dñis
p̄tinetur q̄ superioribz obediatur ¶ In
Roma. 13. Qui potestati resistit dei or-
dinationi resistit. Item contrariā dile-
ctioni p̄ximi in quantum superiorū sub-
trahit obediētiā quaz ei debet. Sci-
endū q̄ Hermann⁹ de schilditz sub ali-
is p̄bis respōdit ad p̄dictam questionē
dicens. Inobediētia est q̄ dā repugnā-
tia ad voluntatem superioris v̄l transgres-
sio statuti dei vel prelati. Si ergo illa re-
pugnantia quaz habet subiectus ad vo-
luntatem superioris: puta dei vel prela-
ti sit in his in quibz subditus necessario

tenetur superiori obtemporare. tunc vo-
catur p̄varicatio vel rebellio. z quādo
scienter z cū deliberatione fit est morta-
tale pecc̄m valde graue quasi quedā ido-
latria. Unde dicit p̄mo regū. 15. Quasi
si pecc̄m ariolandi est repugnare. z quasi
scel⁹ idolatrie nolle acquiescē. Si tñ illa
repugnātia nō esset in his in quibz subie-
ctus necessario hz obtemporare. v̄l etiaz se
esset aīo indeliberato. vel si p̄cederet ex
p̄babili ignorātia: posset esse qñqz veni-
ale. qñqz sine pecc̄o Verbi gr̄a. Subditi
tuz qñ repugnaret p̄cepto p̄lati male p̄-
cipiēt v̄l se opponēt male vitē sue eo mō
quo deberet corā suo superiori. Et sic etiā
dicēdū videt de transgressionē statuti v̄l
canonū v̄l alicui⁹ regule v̄l statuti p̄lati:
si tale statutū v̄l mādātū teneat f̄m sim-
plicē iussione: p̄t eē veniale pecc̄m nisi talis
trāsgressio esset que p̄ se mala esset. v̄l
etiā indifferēt fieret ex p̄temptu.

De contentione.

¶ De contentione. S
Contentōez vitare debem⁹. Pri-
mo qz est pecc̄m diabolicū. vñ
Aug⁹. Nichil simili⁹ ē actibz de-
monū q̄ litigare. vñ suum diaboli non
dei se ostendit q̄ libenter litigat. ij. ad ti-
mo. ij. Seruū at̄ dñi nō oportet litigāē
h̄ mansuetū esse. Dr̄ scor diā faciēs z cur-
p̄tio litigās n̄ solū ē su⁹ diaboli h̄ et̄ fi-
li⁹ diaboli. ¶ In greg⁹. in pasto. Si dei
vocant filij q̄ pacē faciūt p̄culdubio sūt
filij sathane q̄ eā p̄fūdūt. Sciēdū tñ q̄
q̄uis cū omibz hoibus debeam⁹ habē
pacē tamen specialius cū quatuor gene-
ribz hoīm non est litigādū. P̄tio cur-
potentibz. vñde Eccl. 8. Nō litiges cū
homine potente: ne forte incidās in ma-
nibus eius. z cum hoīe locuplete: ne for-
te contra te constituat litē tibi. Dul-
ros em̄ p̄didit auxz argentū. Scōo cū
homine linguato scz qui est multoz ver-
borum. Unde Eccl. 8. Non litiges cū
homine linguato neqz struas in ignem
ip̄ius ligna. Et cum homine iracundo
non facies rixam. Tertio cū vxoē pp̄ia

De peccato

Ex quo em̄ aliquis litem inceperit habere cum ppria vxore: non habebit requie necq; in p̄nti. necq; in futuro. puer. 19. Tecta p̄stillaria z mulier litigiosa cōparatur. Qui in domo p̄stillante est: qñ vult declinare stilliciidū in vno loco iuenit illud in alio: ita q; non inuenit ibi quietem: sicut vixor quietem nō inueniūt ex quo incipiunt esse litigiosi: z valde male est eis. Primo quātum ad corpus. q̄ uis em̄ magnas diuitias habeāt tamē sunt tristes: z cū gaudio nō p̄nt vti: qz si bi mutuo inuident. Unde puerh̄. i. 7. Melior est buccella panis sicca cū gaudio: q̄ plena domus victimis cū iurgio. Secō quātum ad animam. qz tales i m̄ri monio discordātes multa peccata mortalia inter se committūt in periculuz animarum suarum. scz maledicendo. blasphemādo. seiniuicem percutēdo. z sibip̄sis malū oprādo. Et hoc totū fit ex istinctu diaboli qui cū talib; morat̄. Quia si aut illi qui sunt simul pacifici z concordēs h̄nt deum secum morātem. Un̄ Dat̄. i. 8. Ubi duo vel tres fuerint congregati in noīe meo: in medio eorum ego suz. sic discordēs h̄nt diabolū secum morātem: qui ad tales discordias eos instigat. Quarto non est litigādum de re q̄ hoīez non molestat. Un̄ Eccl̄. xi. De illa re que te non molestat ne certaueris. Contra hoc faciunt qui oīa expediē volunt. z tales sibip̄sis faciunt i quietudiez mentis z impedimentum p̄fectus sūt. Contētio s̄m Hermā. de schildit̄z ē im pugnatio veritatis cū p̄fidētia clamor̄. z vt sic semp̄ est mortale peccatum. quia repugnat veritati z paci q̄ est effect̄ charitatis: imo sine qua charitas haberi n̄ potest. Quia s̄m Auḡ. in libro pasto/ral̄. Superbia parit dissentōem. charitatis unitatem. Ex hoc est q; cōtentiosus per sacros canones phibetur ordinari. vt. xly. di. c. i. Quod non fieret: nisi contentio esset p̄c̄m mortale. Si tñ aliq; impugnet falsitatem. v̄ defendez ve

ritatem cū inordinato clamore: possz ee veniale p̄c̄m: nisi forsitā esset tāta inordinatio q; esset magnū de hoc sc̄a daluz tunc qñq; etz possz in hoc cōmitti peccatū mortale maxime qñ ipugnatio falsitatis vel defensio vitatis non p̄tinet ad conseruatōem fidei vel veritatē vite. Si aut̄ p̄tineret ad aliquod istorū nō credo q; faciliter possz ex hoc q̄s incidere peccatum mortale.

De ipocrisi.

Ipocrisis est p̄c̄m valde detestādū. Primo qz hypocrita ē symea diabolivolens imitari filios dei: z quod filii dei faciunt ad sui de/orem: ip̄e facit ad sui iugulatōem. sicut de q̄dā symea refertur quā diues quidam enutriebat. Juxta quem in p̄rio quidā pauper sutor preparauit calceos. Et q̄ndo incidit coreum ad calceos: tñc symea ex opposito in domo sui dñi obstruabat eum. z q̄cito surrexit. z cultelluz de manu posuit: tā cito accurrit: z etiam coreum sibi p̄scidit. volens facere sicut a sutoze vidit. Et sic destruxit pauperi coreum. quod ille pauper diuiti sepe cōquestus fuit. quez ip̄e non curauit. Tūc vna vice accepit sutor nouaculuz ad manū: z rasiit sibi barbā sub collo suo z gutture. qd̄ cernēs symea etz p̄ recessū suū aduenit. z cultellū recepit: z sic sibi facere voluit. z sic seip̄am occidit. Sic hypocrite faciunt sibi ad p̄ncipiē qd̄ boni sibi faciūt ad salutē. Secō p̄t valere ad detestātōem hui⁹ peccati pena quā scriptura ip̄is minat̄. Et vna pena ē q; nūq; videbūt faciē dei nisi cōuertant̄. Un̄ Job. 13. Non venit in conspectu ei⁹ oīs hypocrita. nec mīz q; deus nō sit an̄ cōspectū hypocrite. Quia ei opa sua faciūt ab hoīb; videat̄. hoc est vñ qd̄ multuz placet deo q; homo cor suum z intētōez suā sepe erigat ad deū. Un̄ sup̄ illd̄ ps̄. Firmabo super te oculos meos dr̄ glosa in persona dñi. Non auferā oculos meos a te. qz tu semper leuas oculos tuos

ad me. **T**ertio modo possunt valere ad detestacionem huius peccati maledictiones multiplices quas dominus ihesus super hypocritas prouit. Unde **Matth. xxiiij** **U**elobis scribe pharisei et hypocrite qui clauditis regnum celorum ante homines. non enim intratis. nec introeuntes sintis intrae. **I**tem. **U**elobis scribe pharisei et hypocrite qui comeditis domos viduarum in oratione longa. **I**tem. **U**elobis scribe et pharisei et hypocrite qui similes estis sepulchris dealbatis. et sic dealijs pluribus maledictionibus que in euangelij inueniuntur. **S**ed quereres: quare dominus ita persequeretur hypocritas. **R**espondeo secundum **Guil. lugd.** quod duo: quia ipsi sunt perditores simulantes se esse ex dei parte. et sunt ex parte diaboli. vident enim amici et sunt inimici: et ideo multum possunt nocere ecclesie dei. **U**nde heretici per hypocrisim homines decipiunt. **E**t antichristus qui caput erit malorum per hypocrisim homines decipiet.

De speciebus hypocrisis.

Equit de speciebus hypocrisis. et secundum **Guil. lugd.** potest distingui in tres species hypocrisis. **P**rima est quando aliquis coram hominibus simulat se obedire deo: et in occulto non timet deum offendere. **E**t in illa prima specie bonitas tamen apparet in exterioribus operibus. **S**eunda species est quando in aperto et in occulto bona opera facit. ut sanctus ab hominibus videtur. **E**t in illa specie bonitas ostendit in occultis et in apertis: sed non in intentione. **C**ontra quod dicit **Breg.** in moral. **O**mnis bonum quod agimus per intentionem semper ad celestia leuamus. **T**ertia species est cum aliquis minores hypocrisim relinquit: ut in maiori et subtiliori permaneat. ut cum aliquis requirit an ieiunet. dicit deus sat. ut dicatur hypocrita non esse. **E**t in ista specie non prenditur bonitas intentionis. **I**n prima multum occultat diabolus. **I**n secunda magis. **I**n tertia maxime.

Hypocritis quando est peccatum mortale.

Uel quomodo sit mortale et quomodo non sit. **R**espondeo quod hypocrisis fit multis modis. **P**rimo quando quis ostendit sanctitatem. quam neque habet: nec habere curat. **H**oc tamen videtur sanctus reputetur. sic secundum **Thomam** secunda secunde. quod. cxi. est peccatum mortale. quia nullus totaliter prouatur sanctitate nisi per peccatum mortale. **U**nde **Sanctus Augustinus**. super psalm. 63. **S**imulata equitas non est equitas: sed duplex iniquitas. **E**x hoc patet quod in hypocrisis tali est duplex peccatum. scilicet iniquitas. quia occulte iniqui et mali sunt. et falsitas: quia fingunt et mentiunt se esse sanctos et non sunt. **U**nde **hieronymus**. in epistola. **D**uplicis peccati reus es non habere quod credideris. et quod non habueris simulare. **U**nde etiam. 12. q. 1. in capitulo. **N**olo. sed quod hypocrisis viuatur corporaliter mortuum tamen est spiritualiter. **S**ecundo si sanctitatem ostendit. ut falsam doctrinam scilicet heresim seminare possit: talis peccat mortaliter et facit contra deum et contra salutem proximi. et talis simulatio sanctitatis est contra hereticis. quia heretici multum ieiunant: et genuflectiones longas faciunt ut sic homines decipiant: et suis falsis doctrinis credant. **T**ertio si ostendit sanctitatem propter reuerentiam sibi ecclesiasticam dignitatem acquirere ad quam tamen indignus est talis. etiam contra deum offendit. **U**nde **Bernardus**. super **Ysaia**. **O**mnis quies hominibus posse desidero: toties deum meum offendo. prope credo et prope sapio quod deus sit. **U**nde **augustinus**. in libro de doctrina christi. **C**um homo illi qui naturaliter sunt sibi pares hoc est hominibus. dominum autem affectat intolerabilis quidem superbia est. **Q**uarto: si ostendit sanctitatem ut iniuste acquirat quecumque bona temporalia. in quibus finem constituit. secundum **Her.** de schiltitz est peccatum mortale. **Q**uod etiam sic patet. quia si talis non querit sibi honorem et ecclesiasticam dignitatem ut ambitiosi. nec querit falsam doctrinam seminare ut heretici. sed tamen querit temporalia sub am congregate. id est deo auarus est et auarus nihil est scelestius. **U**nde **augustinus**. **A**uarus antequam lucrum seipsum perdit. et antequam aliquid capiat capis. **U**nde etiam **Chrysostomus**. super

De peccato

Barth. Qui pecunie fuit presentibus comodis stringit et futuris. **Quinto** si quis ostendit sanctitatem fictam et in ipsa ficitur delectat cum alias nullum malum praeter dicit. de quo dicit **Aristo.** 3. ethi. q. talis magis videtur vanus quam malus. **Tunc** in her. de schilditz potest esse peccatum veniale. **Sexto** si quis simulat sanctitatem quam libenter habet: credo quod non peccet mortaliter.

Septimo si quis simulat sanctitatem occultando suum peccatum ne alij scandalizent. et secundum her. de scda sede. potest fieri laudabiliter: ut aliquis occultet peccatum suum: ne alij ex hoc scandalizent. quod vel homo per quem fit scandalum. **Octavo** cum quis ad honorem dicitur primorum edificatorum simulat sanctitatem. ut quoniam aliquis bonus religiosus maioris compositionem ostendit coram extraneis ut ipsi magis edificent: iste non peccat sed meretur. **Unde Barth.** 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus: ut videantur opera vestra bona et gloria. **De pertinacia.** X

Pertinacia etiam est filia superbiae de qua videndum est quomodo sit peccatum mortale. **Runde** secundum richardum de pertinacia nihil est nisi cum in nostra sententia persistit aliorum imprudenter persistimus. **Hoc** autem secundum her. de schilditz potest stringi dupliciter. **Primo** in defensionem peccati vel erroris. et si talis error sit peccatum mortale: non est dubium quoniam pertinacia hoc defendens sit mortale peccatum. **Secundo** quod sit pertinacia in volendo alios vincere. quod sicut dicit **Isidorus** in li. 4. ethimo. pertinax dicitur eo quod in proposito suo usque ad victoriam perseueret. **Unde** per quod pertinacia spiritus est peccatum mortale ex genere suo. sed sententia tamen in vincere vellet possit esse non mala vel vere similis et tunc possit esse sine peccato mortali. **Si** enim bona esset sententia vel certa: tunc non esset pertinacia: sed perseuerantia. **Si** autem dubia et si non falsa vel verisimilis: persistens tamen aliorum imprudenter persistere in eavictosum est.

De discordia. y
Discordia opponit concordie que a charitate causatur. **Discordia** autem

est peccatum in quantum hominum concordie perturbatur. **Potest** autem ipsa concordia tolli per discordiam dupliciter. **Uno** modo per se quoniam scienter ex intentione aliquis dissentit a bono diuino vel a bono proximi in quo tenet sentire. hoc est peccatum mortale ex suo genere propter perturbatam etatem ad charitatem. **Unde** dicit **Bernardus.** Sic in pace factus est locus domini: sic in discordia locus fieri diabolo manifestus est. **Diabolo** autem non fit locus nisi per mortale peccatum. **Alio** modo per accensum potest tolli concordia. **Unde** cum intentio aliquorum est ad aliquod bonum quod pertinet ad honorem vel ad utilitatem proximi: et in hoc fixi sunt quod uterque bene intendit: et potest currere plura media ad hoc bonum persequendum. **ut** in illo estimat hoc medium melius. vel habetiam. **Aliud** autem aliud medium et aliam viam. et tunc discordia est propter intentionem non est per accensum. quod ambo ad bonum finem intendunt: et non est peccatum. quia non repugnat caritati. quod diuersitas opinionum non dissoluit charitatem directe.

Sciendum tamen quod discordia quoniam est de peccato vniuersalium quod discordat cum alius vult vere bonum cui alter scienter resistit. et cum hoc male intendit. **Quoniam** autem ex peccato vniuersalium: puta cum uterque dissentit a bono alterius. et uterque inordinate diligit bonum proprium.

De presumptioe nouitatis. aa
Resumptio nouitatis est etiam filia inanis glorie. et oritur ex superbia quod iste quod vult honorem ab hominibus inuenit modum nouum et singularem et rarum: in quo homines potest mirari. **Verbi gratia** sicut in cantando. in chorisando. in vestitu in superbe incedendo. et sic de alijs. **Queritur** vtrum presumptio nouitatis sit peccatum mortale: **Runde** secundum **Hermannum** de schilditz: quod presumptio nouitatis potest esse in debita presumptioe et usurpatioe aliquorum que sunt in vestitu. vel in ornatu. vel in chorisando vel fraudem primo faciendo. et sic de alijs. **Et** quando talia ascendunt ad principium. et ad malum exemplum in moribus bonis sunt magna peccata mortalia. **Sic**

qui inueniunt modos novos incidendi in vestibus: tam viris q̄s feminis vnde carnales concupiscentie ad peccata carna / lia amplius puocent: sicut q̄s femine va / dāt nimis discoopre: sicut vsq̄s ad mam / millas. 2 viri vsq̄s ad nates. 2 multa hu / iusmodi p̄ que multi graniter solent pec / care. Si r̄ in religione qui contra regu / laz 2 statuta sui ordinis inuenirent noui / rates ad viuendū dissolute. in habitu vl / incessu. vl̄ nimis delicate i victu. possēt nonnunq̄s peccare mortaliter. Et tanto grauius quanto plurib; scādalum per / hiberent tales nouitates per eos inuen / te. 2 aperient viā liberius delinquendi 2 statuta vel consuetudines laudabiles sui ordi / nis trāsgrediendi. Si t̄n aliq̄s pre / sumat solū inuenire aliq̄s nouitates ex / curiositate q̄ fm̄ se nō sūt illicite vel p̄ni / ciose. licet presumptuose ad hoc tendat. vt huiusmodi nouitates inueniat: nul / las tamen veller inuenire fm̄ se illicitas vel fm̄ se p̄niciosas vel quouis mō ten / dentes cōtra charitatē de iul; p̄ximī. tūc huiusmodi p̄sumptio potest esse peccatū veniale. 2 q̄nq; sine peccato. Sciendū q̄ si vnus nouā virtutez possēt inuenire vel nouū laudabile exercitiū. vl̄ nouum modū seruiendi deo vel benefaciendi: il / le particeps oīm bonoz illoz fieret. que sūt p̄ posteros vsq; ad nouissimū diem Et post mortē in gl̄ia in celo augmēta retur sibi gaudiuz accidentale p̄pter bo nū exemplū 2 laudabilez doctrinā quā reliq̄t in posteros. Vnd̄ Lesari⁹ Quā tis exemplū vere humilitatis 2 p̄fecte ca ritatis ostēderis. cū tantis 2 p̄ t̄ar; eter / na p̄mia possideb;. Vñ et; Aris. 5. eth. Optim⁹ est ille q̄ non vtitur bonitate ad se soluz; s; etiā ad alios. Sic ecōuerso. si q̄s p̄bet proximis suis malū exempluz; vt si q̄s inuenit nouas 2 malas inuentio nes vñ alij recipiūt occasionē peccandi. tūc talis erit particeps omnīū malozum q̄ sūt p̄ posteros 2 sua pena accidētal; si sic moris sp̄ in inferno augmentabitur

quotq̄t eū in hoc peccato qd̄ inuenit et alios informauit secuti fuerit: eozū oīm reus erit. vñ Greg⁹. in mora. Tot mor / tibus q̄s dignus est q̄t exēpla prauita / ris in posteros reliq̄t. Et hec de filiab; inanis glorie dicta sufficiant.

Quomodo supbia occultat se sub specie virtutum:

Supbia fm̄ Hēricū de firma ria q̄nq; se sub triplici specie vtus tum occultat bb **Primo** sub sp̄e zeli: alioz; dicta 2 facta temere reph̄ edēdo. tales in se p̄fidētes tāq̄ ius / sti ceteros asp̄nant more pharizei q̄ facta publicani redarguit. 2 seip̄m false iuz / dicauit. Quia tales sic clamorose alioz; facta repellētes sepius hoc credūt agere ex amore libere veritatis. cū t̄n hoc real / ter faciāt ex tumore supbie 2 p̄sumptio / nis asserētes frequēt⁹ se ad hoc cogi ex amore veri. cū ad hoc t̄n cogant solo rā / core odij. p̄pter hoc cuilib; homini mul / tū est necessariū q̄ istā occultatōem dili / genter aduertat. Remediū p̄ qd̄ reph̄ ē sionē temerariā poteris euitare est qd̄ zeli iusticie habeat secū. 2 in omni facto qd̄ reph̄ edēdū est in alio p̄mo p̄sideret an ad hoc teneat 2 moueatur ad hoc ex charitate vel nō. Si sic: cōsideret an seq̄ tur vtilitas quā intendit. 2 cū hoc inue / nerit seruet modū correctionis fraterne traditiā a x̄po Math. xvij. Si pecca / uerit in te frat̄ tuus 2c. Quia mod⁹ fra / terne correctōis cadit sub p̄cepto vt ma / gni doctoēs dicūt **Secdo** supbia se oc / cultat sub falsa sp̄e sp̄ualis p̄fectus p̄xi / mi. 2 frequēt⁹ euenit in illis q̄ p̄ salute alioz; aliq̄ bona opa in publico faciunt: vñ ipsos laudari contingit. Qd̄ euident / ter beato Bernardo euenit q̄ scripsit de se q̄ quādoq; in sua publica p̄dicatione et doctrina p̄ honore diuino sincerit in / choata quedā elatio p̄prie 2 placentie se immiscuit quā statim vt p̄pendit virili / ter repulit dicēs. p̄pter te nō in cepi nec p̄pter te dimittam Remediū p̄ quod

De peccato

elationem proprie complacentie evitare poteris sicut Augustinus est. ut cum homo laudatur de suis bonis actibus: de illa laude non gaudeat propter se: puta ratione proprie complacentie: sed solum gaudeat de hoc propter utilitatem ex eis bonis primo pro contentione. Et quod homo de seipso ingemiscat et doleat: et sibi ipse hoc displiceat quod alijs placet et ab alijs laudatur et studeat quod ab illa laude expressimaneat. et quod tamen laudetur quod opus quod laudatur totaliter in deum referat. **Bernardus.** Quid mihi de victoria laudem ascitibo: cum mea virtute non triumpho. Item diligenter debet inquirere in se quoniam primus bona facta sua vituperat an ipse de hoc doleat propter peccatum primum et non propter seipsum. Item an propter dolet et si aliquis magis iustus de factis suis melioribus amplius vituperaret. Et si hoc inuenerit verisimiliter estimare poterit quod elationem proprie complacentie perfecte edomauerit. Tertio supbia se occultat sub specie humilitatis et singularis sanctitatis. **De sicut Augustinus.** maxime apparat in his qui de mundi contemptu et de sordidissimis vestibus in seipso gloriantur. Et ista exultatio superbie tanto est periculosior quanto se ipse religionis et sanctitatis decipit. ut dicit Augustinus. Et tales in seipso quoniam de suis bonis actibus intus complacent sibi quod ex propria eorum complacentia totaliter absorbent. Unde sic sibi placentes deo multum displicent. ut dicit sanctus Augustinus. Cuius exemplo quod Damiano silevi defacuisse sancto archonio dum sibi quada vice in adit quod nullum monachorum tanto tempore in heremo sicut ipse deo seruisset. Ex quo etiam se existabat ceteris superiorem. propter quem lapsum diuinitus statim sibi dictum est: alius esse in heremo se meliorem. Insinuans sibi de paulo prior heremita. quem accedens iussus est. Cuius vitam cum contemplantur fuisse: pro nihilo amplius suam vitam estimabat. Remedium ad expellendum superbiam. quod se sub specie humilitatis et sanctitatis occultat in hoc consistit quod homo cogitet quod nihil

potest ex seipso sine gratia dei. et quod nihil estimet omne bonum pro eis factum respectu eius quod facere debuisset: dicens se iuxta doctrinam christi seruum inutilem et indignum. Recogitet etiam quod ex se nihil habet nisi propter continentiam ad necessitatem et ad augmentum salutis sue. et quicquid diligenter ista recordari voluerit: procul dubio omnem superbiam a corde suo eliminabit.

Sex remedia contra omnem superbiam **Remedia generalia contra omnem superbiam sunt sex.** Primum est: consideratio vite sanctorum preteritorum quorum comparatione omnis perfectio nostra imperfectio videtur. Cum enim consideramus humilitatem beate virginis. austeritatem beati Iohannis baptiste. puritatem Iohannis euangeliste. largitatem beati Martini. et sic de alijs. tunc videmus manifeste quod vita nostra sit quasi si nihil respectu sanctorum precedentium. **Secundum.** Qui vitam precedentium respicit quod in se genere debeat subtiliter cognoscit.

Secundum remedium est videre defectuosos homines. scilicet homines pauperes. cecos. claudos. leprosos. et sic de alijs. quoniam quilibet nostrum quantumcumque sanus et fortis: adhuc poterit fieri talis si deus permittat. hoc se cogitandum est nobis. ut sic per talem considerationem humiliemur. **Tertium remedium est consideratio vilis seruitutis in qua homo est si ipse est superbus.** quoniam est seruus diaboli. Unde Iob. xli. Ipse enim est rex super omnes filios superbie. Et sicut quilibet rex habet regnare super suos subditos: sic et diabolus super superbos. Item sicut humiles sunt filii dei: qui dabit eis regnum per hereditatem patris. Sicut dicit Lucas. xij. Nolite timere pro illis grex quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sic et superbi sunt filii diaboli qui dabit eis infernum et eternum supplicium. Unde Augustinus. in epistola. Quae superbum videns. filium esse diaboli non dubites. **Quartum est consideratio vilitatis propriae corporis.** Primum quoniam puer de vili materia concipitur. et in utero matris nutrit. **Se**

De inuidia

Secundo: quō in p̄nti v̄tra est homovas ster-
corum. Vñ **Mich** ce. vi. Humiliatio
in medio tui est. Quod patz. qz om̄ia q̄
exerunt de corpe humano tam abhomi-
nabilia sunt q̄ generāt nausēā ipsi hoī.
Quitum est exemplum humilitatis
xp̄i. quia remediū tumoris ē humilitas
xp̄i. Erubescat homo esse supbus. quia
humil' fact' est de'. Intolerabil' em̄ est
illa supbia q̄ miles sedeat sup scamnuz
cū rex sedeat iuxta eū sup terram. **Ber-**
nardus Solus est magister vere humi-
litas xp̄s. qui ⁊ humilitatem ꝑbo do-
cuit. **Matth.** xi. Discite a me quia mitis
sum ⁊ humilis corde. Et insup ope mō-
strauit se vsqz ad mortē exprobratissimā
inclinādo. Et ꝑ hoc tantū se humiliatū
quantū se humiliare potuit. qz cū domi-
naret angelis immortalibz: dignatus ē
seruire mortalibz. mori ꝑ mortalibus. ⁊
etiā occidi ꝑ mortalibus **Aug.** Que
supbia sanari pōt. si humilitate dei non
sanatur. **Sextum** remediū est con-
sideratio illius districti iudicij: quod spe-
cialr erit ad humiliandū supbos. vbi
dñs abundanter retribuet facientibz sup-
biam. **Esai.** ij. Dies dñi sup omnē su-
pbum ⁊ arrogātem. Vñ **Esai.** xxvij.
Pedibz conculcabitur corona superbie
Et nō solum supbus humiliabit in fu-
turo: sed etiā quādoqz humiliat in p̄sen-
ti v̄tra. Vnde legitur exemplū. q̄ qdaz
aduocatus diues ⁊ potens ꝑpter nimi-
am supbiam noluit hoībus ꝑ pauperibz
loqui: q̄ iusto dei iudicio postmodū ifir-
marus dixit se esse cattu. ⁊ sise sub scā-
no locauit. vel se sub lecto abscondit. Et
quādo requisitus fuit ab amicis vel cog-
natis suis. cur hoc faceret. Respondit
qz cattu sum. ⁊ ad moduz catti operor
Et quando monitus fuit ob salutē ani-
me sue de peceptione sacramentorum. sp̄
respōdit: cattu sum. ⁊ sic miserabiliter
sine omni contritiōe ⁊ confessiōe. ⁊ sine
sacramentis obiit. quia fm̄ dictū ch̄risti
Qui se exaltat humiliabitur.

Secundo videndū est de inuidia.
quia que fm̄ Grego. ideo ex su-
pbia nascitur. qz supbus inu-
det q̄ ali' sibi coequat. Et d̄

inuidia hic dicēdo ꝑmo ponemus ea q̄
possunt valere ad detestatōem hui' pec-
cati. Secōdo qñ sit ꝑctm̄ ventale vel mor-
tale. Tertio tangemus aliqd̄ de specie
bus eius. Quarto quō se occultat sub
triplici spē virtutū. Quinto remedia con-
tra illud viciū. **Quantū** ad ꝑ-
mū sciendū. q̄ inuidia fm̄ **Aug.** est do-
lor aliene felicitatis. Et d̄ ab inuidēdo
qz scz nō pōt videre bona alioꝝ. **Johes**
aut̄ **damaſcen.** li. ij. ca. xiiij. dicit. Om-
nis inuidia est tristitia de alienis bonis.
Ad detestatōem vero huius vicij fm̄
Buil. lugdunē. ꝑmo facit hoc. q̄ hoc
viciū est peccatū in sp̄m̄ sanctū fm̄ vnaz
acceptōem. quia est contra bonitatē dei
que sp̄m̄ sancto appropatur. ⁊ sic oē pec-
catum quod ex certa malicia puenit. est
peccatum in sp̄m̄ sanctum. Vñ inuidia
cum sit ex certa malicia: peccatum est in
sp̄m̄ sanctum. Sic ergo manifestū est q̄
inuidia est valde magnū peccatū. **Se-**
cūdo facit ad detestatōem huius vicij
hoc q̄ ipm̄ est oppositum charitati. Vñ
sicut charitas excellentissima est ꝑctū.
sic inuidia pessimū viciū erit. Peior em̄ ē
inuidia q̄ auaricia. Auarus em̄ etsi nō
vult ꝑmunicare bona sua. tamē vult q̄
ali' ea cōmunicēt. Inuidus ho nō vult
ꝑmunicare bona sua. nec vult q̄ ali' ea
cōmunicet. immo inuidus est peior om̄i
creatura. vñ **Greg.** sup **Gen.** Indiciū
maxime diuine bonitatis est: q̄ quelibz
res cogitur dare sc̄ipam. Ab hac liber-
tate degenerat inuidus diuidens se a do-
et a creaturis. socians se diabolo qui bo-
nis om̄ibus inidet. **Tertio** facit ad
detestatōem huius ꝑcti. q̄ hoc viciū pu-
re ⁊ totum malum est. Alia em̄ ꝑctā ha-

dum in calceis z erurum in caligis si cō-
fessor eorum eis hoc vellet iniungere. vt
hoc sustinerent pro peccatis suis: z pro
pter deum. quod tamen ipsi libenter et
letanter sustinent pro diabolo. Et ergo
pedes z manus talium in futuro ligabū-
tur. cum in tenebras exteriores projiciē-
tur. vbi suffragijs oīm bonorum homi-
num in terris z scōrum in celis priua-
buntur. Quia in inferno nulla ē redem-
ptio. Unde exemplū legitur in tractatu
de septemplici amore magistri Hum-
berti. q̄ quidam sacerdos pro m̄e sua
mortua multum se affligebat frequēter
p̄ ea celebrandoz etiam orādo. Quis q̄/
dam die celebraret pro ea: z desideraret
aliqd̄ scire de statu ei⁹ vidit eam in sp̄o-
ra iuxta altare ibidē a duob⁹ demōib⁹
detentam z ligatā. Videbantur autem
de capite eius prominere serpentes ig-
nei tanq̄ capilli. z bufo super pectus ei⁹
ius circūcingens anterioribus pedibus
collum eius. z igneas flammās in faci-
em eius spumans. z in manibus z in pe-
dibus catene ignee quibus ligata erat.
Et tunc dictum est ei. q̄ inutiliter orāet
quia damnata esset. ideo quia mortua
erat impenitens. hec autem patiebatur
pro ornatu capitis z crinium z coloratōe
faciei. z propter denudatōem pectoris et
māmillaz. z propter ornatum pedum i
sotularibus. z manuum in annulis z hu-
iusmodi vanitatibus z choreis. quibus
vitam suam duxerat. Unde dicitur de
talibus pomposis Matthei. 22. Liga-
tis manibus z pedibus p̄jate eos in te-
nebras exteriores.

**De damnis que
confert superbis
ornatus.**

Superbus ornatus mulieris no-
cet multis. **P**rimo q̄ q̄
libet mulier sup̄ba pompose or-
nata peccat contra seip̄am. q̄ decorē ani-
me sue deturpat. z seip̄am in aīa mortifi-
cat. Hodo malus hō est ille q̄ se corpo-
raliter occidit. q̄d tunc q̄ se torat in aīa
et in corpe occidit. Aug⁹. Hōis corpo-
ris necāria est: mors aīe voluntaria. Un̄
corpus mulieris peccatricis est sepulch⁹
aīe mortue. Et ille q̄ se exterius ornant
siles sunt sepulchris dealbat⁹: q̄ exteri⁹
hōibus appent speciosa: intus vero ple-
na sunt ossib⁹ mortuozū. Un̄ dicit x̄ps
in euāgelio Mathe. xxxij. Ne vob̄ sat-
hez pharisei hypocrite qui siles estis se-
pulchris dealbatis: q̄ a foris apparent
hōibus speciosa: intus vero plena sunt
ossib⁹ mortuozū z oīm spuracia. Insu-
p̄ aufert ei remissionē peccatoz z orōem
quaz facit in eccia. nō em̄ deus exaudit
orōem quā facit mulier ita superbe ince-
dens z ornata. Un̄ sup̄ illud. i. ad Ti-
moth. ij. Nō in tortis crinibus: s̄ glo.
Sup̄bus habit⁹ nō impetrat. Hiero-
in epla. Qua fiducia erigis ad celū vul-
tum quem cognitor nō cognoscit: poti⁹
ēēt eis humiliter esse in domo q̄ sup̄be
esse in eccia. Si aliq̄ mulier esset que in
nullā ecciam ireret in solemnitatib⁹: ip̄a re-
putaret habere vitā hereticaz. q̄d ergo
de ea que facit q̄d deterius est. Quō ta-
lis mulier remissionē peccatoz suoz cō-
sequet que in eccia deū offendit vbi pla-
care debuit. **S**ecūdo talis mulier pec-
cat cōtra deū. Primo q̄ filios dei occi-
dit p̄ q̄bus ip̄e mortuus est. Et hoc fit
totiens quoties aliquē bonum hōiem
ad peccandū inducit vt eā illicitē concu-
piscat. Hodo cū q̄s alicui patri carna-
li occidit filium suū grauter offendit. q̄d
tūc deus q̄ plus diligit filios suos q̄ pa-
ter carnalis. Sc̄do quia sanguinē ipsi-
us denuo effundit. q̄ sicut de corpe hu-
mano sano nō potest abscondi membrū
sanum sine effusione sanguinis: sic bon⁹

De inuidia

Secundo: quō in p̄nti v̄tra est homovas ster-
corum. Vñ **Mich** ce. vi. Humiliatio
in medio tui est. Quod patz. qz om̄ia q̄
exerunt de corpe humano tam abhomi-
nabilia sunt q̄ generāt nausēā ipsi hoī.
Quitum est exemplum humilitatis
xpi. quia remediū tumoris ē humilitas
xpi. Erubescat homo esse supbus. quia
humil' fact' est de'. Intolerabil' em̄ est
illa supbia q̄ miles sedeat sup scammuz
cū rex sedeat iuxta eū sup terram. **Ber-**
nardus Solus est magister vere humi-
litas xps. qui ⁊ humilitatem ꝑbo do-
cuit. **Matth.** xi. Discite a me quia mitis
sum ⁊ humilis corde. Et insup ope mō-
strauit se vsqz ad mortē exprobratissimā
inclinādo. Et ꝑ hoc tantū se humiliatū
quantū se humiliare potuit. qz cū domi-
naret angelis immortalibz: dignatus ē
seruire mortalibz. mori ꝑ mortalibus. ⁊
etiā occidi ꝑ mortalibus **Aug.** Que
supbia sanari pōt. si humilitate dei non
sanatur. **Sextum** remediū est con-
sideratio illius districti iudicij: quod spe-
cialr erit ad humiliandū supbos. vbi
dñs abundanter retribuet facientibz sup-
biam. **Esai.** ij. Dies dñi sup omnē su-
pbum ⁊ arrogātem. Vñ **Esai.** xxvij.
Pedibz conculcabitur corona superbie
Et nō solum supbus humiliabit in fu-
turo: sed etiā quādoqz humiliat in p̄sen-
ti v̄tra. Vnde legitur exemplū. q̄ q̄daz
aduocatus diues ⁊ potens ꝑpter nimi-
am supbiam noluit hoībus ꝑ pauperibz
loqui: q̄ iusto dei iudicio postmodū ifir-
marus dixit se esse cattu. ⁊ sese sub scā-
no locauit. vel se sub lecto abscondit. Et
quādo requisitus fuit ab amicis vel cog-
natis suis. cur hoc faceret. Respondit
qz cattu sum. ⁊ ad modū catti operor
Et quando monitus fuit ob salutē ani-
me sue de p̄ceptione sacramentorum. sp̄
respōdit: cattu sum. ⁊ sic miserabiliter
sine omni contritiōe ⁊ confessiōe. ⁊ sine
sacramentis obiit. quia fm̄ dictū ch̄risti
Qui se exaltat humiliabitur.

Secundo videndū est de inuidia.
quia que fm̄ Grego. ideo ex su-
pbia nascitur. qz supbus inu-
det q̄ ali' sibi coequat. Et d̄

inuidia hic dicēdo ꝑmo ponemus ea q̄
possunt valere ad detestatōem hui' pec-
cati. Secōdo qñ sit ꝑctm̄ ventale vel mor-
tale. Tertio tangemus aliqd̄ de specie
bus eius. Quarto quō se occultat sub
triplici sp̄e virtutū. Quinto remedia con-
tra illud viciū. **Quantū** ad ꝑ-
mū sciendū. q̄ inuidia fm̄ **Aug.** est do-
lor aliene felicitatis. Et d̄ ab inuidēdo
qz scz nō pōt videre bona alioꝝ. **Johes**
aut̄ **damaſcen.** li. ij. ca. xiiij. dicit. Om-
nis inuidia est tristitia de alienis bonis.
Ad detestatōem vero huius viciij fm̄
Buil. lugdunē. ꝑmo facit hoc. q̄ hoc
viciū est peccatū in sp̄m̄ sanctū fm̄ vnaz
acceptōem. quia est contra bonitatē dei
que sp̄m̄ sancto appropatur. ⁊ sic oē pec-
catum quod ex certa malicia puenit. est
peccatum in sp̄m̄ sanctum. Vñ inuidia
cum sit ex certa malicia: peccatum est in
sp̄m̄ sanctum. Sic ergo manifestū est q̄
inuidia est valde magnū peccatū. **Se-**
cūdo facit ad detestatōem huius viciij
hoc q̄ ipm̄ est oppositum charitati. Vñ
sicut charitas excellentissima est ꝑctū.
sic inuidia pessimū viciū erit. Peior em̄ ē
inuidia q̄ auaricia. Auarus em̄ etsi nō
vult ꝑmunicare bona sua. tamē vult q̄
ali' ea cōmunicēt. Inuidus ꝑ nō vult
ꝑmunicare bona sua. nec vult q̄ ali' ea
cōmunicet. immo inuidus est peior om̄i
creatura. vñ **Greg.** sup **Gen.** Indiciū
maxime diuine bonitatis est: q̄ quelibz
res cogitur dare sc̄ipam. Ab hac liber-
tate degenerat inuidus diuidens se a do-
et a creaturis. socians se diabolo qui bo-
nis om̄ibus inidet. **Tertio** facit ad
detestatōem huius ꝑcti. q̄ hoc viciū pu-
re ⁊ totum malum est. Alia em̄ ꝑctā ha-

De peccato

bent bonū apparens qđ incitat hoīem. **Uñ** Aresto. iij. de aīa. Appetibile semper mouet appetitū sub ratione boni: siue hoc bonū sit apparēs vel existēs. **Sz** inuidia habet dolorem z amaritudinem quā inuidi pponūt gaudijs celi. z quāto aliqđ pctm habet minus incitamentū tāto est grauius. Verbi grā si senex fornicat z iuuenis ambo simplici fornicatōe: tūc senex grauius peccat. qz min⁹ habet incitamentū. qz pplexio iuuenis est calida z humida. senū autē frigida et sicca. vt dicit pmentator. vi. phisicorū. **Quarto** facit ad detestatiōem huius vicij hoc qđ istud viciū assimilāt diabolo. vñ Sap. ij. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū. Ad litteram diabol⁹ nostros pmos parētes ideo seducere voluit. qz inuidebat eis regnū celorum qđ z ipse pdidit. **Uñ** adhuc ppter eandē causam hoīes impugnat **Frē** hoc peccatū est signū per quod diabol⁹ suos discipulos cognoscāt. **Uñ** sicut dicit dñs Johis. xij. discipul⁹ suis. In hoc cognoscent hoīes qz mei estis discipul⁹: si dilectōem habueritis ad inuicē. Sic ecōtrario cognoscunt filij diaboli p inuidiam. **Frē** sunt socij diaboli in lucro z in damno. qñ diabol⁹ lucrat gaudet. z quasi ipsius suū lucrū reputant et dicit malū bonū: z bonū malum. qz dolent de bono hoīs z gaudent de malo hoīs. ideo sunt maledicti a dō. vt habet Esai. v. Ue qđ dicitis malū bonū z bonū malū. **Quinto** facit ad detestatiōem huius vicij hoc qđ inuidia ē valde damnosa suo pprio subiecto. id est ipsi hoī. qz consumit vires hoīs sicut rubigo ferrū z vermis lignū in quo orit **Uñ** Hiero. Inuidia p̄mum mordax cui⁹ ipius. vñ etiā **Isido.** Lūoz alieni boni suū punit actorē **Frē** aufert oēm p̄cipa zōem totius ecclie totius boni **Charitatis** em̄ om̄ia bona erūt cōmunia **Uñ** **Breg⁹.** Pensent inuidi quantū bonū sit charitas. qđ aliena bona sine labore fa-

cit esse nostra **Frē** p̄uat hoīem celo. qz om̄ibus bñ ibidem succedit: de quo inuidus tristaret. vñ **Seneca.** Utinā inuidi oculos haberēt in oībus ciuitatib⁹ vt de oībus felicitatibus torq̄rent. nam q̄nta feliciū sunt gaudia tantū inuidorū sunt gemitus. imo inuidi quādoq; libenter carēt aliquo bono z sustinent aliqđ malū: vt alius maius malū sustineat. **Exēplū** legit qđ duo seruerūt cui⁹ dā regi quoz vnus erat inuidus z alter auarus. z rex deliberauit eos remunerare tali modo. qđ q̄quid vnus illoz peteret tūc alter in duplo tantum haberet tūc inuidus petebat vt sibi dexter ocul⁹ erueret: vt aliqđ hoc in duplo fieret.

Inuidia quorū modis fiat: z quando sit peccatum mortale **B**

Equit de inuidia q̄t modis fiat et qñ sit peccatū mortale. **Pro** qđ sciendū qđ inuidia multis modis fit. **Primo** modo qñ est motus p̄mus veniēs ex natura. sicut qđdam naturaliter sunt inuidi. z hoc nullū est peccatū: cū nullo mō sit in nostra potestate. **Uñ** **Aresto.** iij. **Ethi.** **Desiderijs** naturalib⁹ pauci peccat. ergo talib⁹ p̄mis motib⁹ sic naturaliter inciditib⁹ immediate z sine mora resistendū est: tūc nō nocent. vñ **Breg⁹.** **De** p̄tratio cui⁹ nō p̄sentitur non est peccatū: s̄ est materia exercēde virtutis. **Secdo** modo est dolor alieni boni. **Tūc** s̄m **Hermānū** de schil. homo p̄t tristari de bono alteri⁹ nō ex eo qđ alius habet illud bonū: s̄ ex eo qđ illud bonū sibi deficit qđ iste habet. z hoc pprie est zelus. vt dicit phs. ij. **Retho.** z nō inuidia. **Uñ** dicit inuidia z inuidere prauū ē et prauoz. zelus autē iustoz est. **Et** si iste zelus sit circa bona z honesta: laudabilis est. si autē circa bona tpalia p̄t eē sine peccato z etiā cū pctō s̄m qđ ille appetit ad finē bonū vt inde elemosynā z opa misericordie faciat. vt ad finē malū vt in superbiere z luxuriose z crapulose viuerz. z sic appetēt tpalia tūc est p̄ctm **Tertio** mō

quoniam quis dolet de bono alterius in quantum est suum vel aliorum hominum bonorum et comitatus no-
cumentum: et hoc etiam non est proprie inuidia
et potest esse sine peccato. Unde dicit Gregorius, xxij
li. moralium. Si enim alicui bonum et prosperum suc-
cederet in corpore temporalibus: et esset eisdem oc-
casio peccandi: et in detrimentum anime sue.
licite de hoc aliquid potest tristari: quia bona anime
proponenda sunt bonis corporis. quia sunt dignio-
ra et meliora. Unde Aristoteles, i. ethicorum. Bona anime
sunt maxime bona. id est. scilicet virtutes. Item bonum
eius proponendum est singulariter dicit Aristoteles,
ij. ethicorum. Bonum eius est diuini quod priua-
tum. Quarto quando quis tristatur de
bonis alterius cum ille cui accidit hoc bo-
num est eo indignus: quod non potest contin-
gere virtuosus: quia eo ipso quod aliquis habet
talium iustus efficitur et dignus eisdem. hoc esse
dicitur de bonis fortuitis que possunt
provenire dignis et indignis. Sed quia
sunt deo etiam bona que proveniunt
indignis in his fortuitis. id est. temporalibus dei
providentia et iusta dispositione proveniunt
vel ad illorum correctioem: ut per hereticos
antur ad deum. vel ad remuneracionem
pro bonis que hic faciunt. vel ad maiorem da-
nationem. Ideo sacra scriptura et sancti do-
ctores tale tristitiam non commendant. hoc potius
prohibent. Quia debeo deo committere ex-
orare deum pro eorum sibi gratias det. ut sic tra-
tur talibus bonis temporalibus ad salutem. et
non ad damnationem. Quinto si dolet solus
propter eminentiam alterius: et talis modus si
sit indeliberatus: est peccatum veniale: hoc pa-
ret ex eo. quia cum ratio fauet et operatur sibi omnem
bonum Ergo si dolet de bono alterius ex
invidentia deliberata de alterius excellen-
tia propter hoc quod aliquid excedit ipsum in talibus bo-
nis: scilicet in sapientia. vel in rebus temporalibus: si-
ue in favore hominum siue quia habet ampliorē
gloriam et excellentiam est peccatum mortale. et in hoc
est proprie inuidia. et istud spiritus est malum. quia dolere debet
quod gaudendum est: scilicet de bono proximi. quia est con-
tra charitatem proximi. quia si diligo proximum
habeo de eo et teneo: tunc faueo sibi quicquid
deus ei fauet. et ad hoc quilibet tenetur.

Ista autem inuidia provenit primo
ex superbia. unde Augustinus de sermone
liij. Ubi cum surrexerit superbia statim erit
ibi inuidia: non potest superbus non esse in-
vidus. Item provenit ex inordinata car-
piscencia que ipse appetit illa bona temporalia si-
ue honores in quibus ille est excedit. Unde
Gregorius in omelia. Quicquid in mundo car-
piscimus: hoc proculdubio proximo inuide-
mus. Videtur enim quod nobis desit quod aliquid
assequitur. Item provenit quia talis delibe-
rata inuidia (de qua iam dictum est) ex certa
malicia. puta cum propter depravationem alius
quis nec amat bonum gratie et virtutis in se-
ipso: nec videre potest in alio. et hoc est in-
spem scilicet peccare. et hoc peccatum dicitur in-
videntia fraterne gratie

De filiabus invidie.

Quod dicitur de filiabus invidie. et quomodo
sint peccata mortalia vel non

De Circa quod sciendum. quod
ma filia invidie est odium. hoc est velle ali-
cui malum et nolle bonum: hoc utique ma-
lum et perversum est. quia debeo omnibus bo-
num velle. deus enim ex malis que permittit
fieri elegit bona. hoc invidiam et odium eod-
em ex bono elegit malum: imo aliquando
cupit pro bono reddere malum. et ergo odium
tale directe opponitur charitati. id est. in
genus suum est peccatum mortale. hoc propter
perfectioem actus possit esse veniale. scilicet
quod est sine deliberatione. Odium tamen vitiosum
et non naturam hominis non est peccatum nec pro-
prie dicitur odium: hoc potius amor et dilectio
quia ille qui odit malum alicuius proprie diligit
bonum suum. Et sic patet quomodo odium in ge-
nus suum est peccatum mortale vel veniale. et
quod non. Unde de odio vitiosum et peccatorum
dicitur per se. Perfecto odio oderam illos. Et
si odiorum. Perfecto odium est homines dili-
gere et eorum vitia spiritus abhorre. Unde etiam
Hugo super Ecclesiasticum. Perfecto odium est quod cri-
mina odium et non homines **E**t se-
cunda filia est susurratio. ut susurrae et dis-
cordias seminare inter pacificos. vel ex in-
vidiam amicorum vel amicitiam auferre siue

De peccato

collere. Unde dicit glo. Jobis. i. Dif-
ferentia est inter susurronem et detracto-
rem. Susurro inter amicos discordias
seminat. detractor autem aliorum bona ne-
gat et minuit: ut patet Hermannum de
Schilditz Susurratio est grauius quam sit de-
tractio. Aufert enim amicitiam quam profert omni-
bus bonis temporalibus. quod sine amicis nullus
posserviuere. ut dicit philosophus. 8. ethi. **E**c-
clesiastici. vi. 8. Amico fideli nulla est com-
paratio. **U**bi viciu deus multum odiat.
ex hoc patet quod deus multum diligit pacem
Ideo venit de celo: ut pacem faceret in
deum patrem humanam naturam. **E**t quoniam exi-
uit de mundo ad patrem pacem suis discipulis
relinquens dixit Job. 14. Pacem meam re-
linquo vobis. pacem meam do vobis. **E**t
post resurrectionem apparuit discipulis di-
cens. pax vobis. et ostendit eis manus et
pedes quasi diceret. **A**ttendite quod chara pa-
cem emi. **I**te diligenter seruare ut filii dei
esse possitis. **M**atth. 5. **U**bi et Gregorius.
in pastorali. **S**i deivocatur filii qui pacem
faciunt: proculdubio sathane sunt filii qui con-
fundunt. ergo quicumque ex proposito et ex inu-
dia discordias seminat in fratrem suum et vir-
tutem. siue inter alios homines cuiuscun-
que conditionis: mortaliter tortiens pec-
cat: et diabolo familiaris fit **U**bi Gregorius
in pasto. **S**icut nihil est preciosius deo vir-
tute dilectionis. ita nihil est desiderabilius
diabolo extinctione charitatis. **Q**uisquis
enim seminando iurgia dilectionem proxi-
morum perimit hosti dei familiaris ser-
uit. **F**rem sicut pax est via et dux ad vitam
eternam. ita discordia ad infernum **U**bi am-
bro. sup. lucam. **P**ax est dux ad vitam et
nam. **E**t sic christus moratur cum pacificis. ps.
In pace factus est locus eius. sic diabolus
cum litigiosis. **E**t sicut pacifici in futuro
possidebunt regnum eternum ubi eterna pax
est: sic litigiosi possidebunt infernum ubi est
eterna discordia inter demones et dam-
natos. **U**bi etiam augustinus. de ci. dei. li. 19.
Non poterit ad hereditatem domini pervenire
te quisquis testamentum eius noluerit ob-

servare. **E**xemplum: legitur quod quidam vir
cum uxore sua triginta annis vixit in tanta
pace quod diabolus in his eos simul facere
discordes non potuit. tunc accessit diabo-
lus ad quamdam antiquam vetulam et promi-
sit ei duos novos calceos quod faceret dis-
cordiam inter virum illum et uxorem eius. **Q**uod
illa promisit: et accessit ad virum dicens quod ux-
or sua vnum alium haberet quem diligeret et
eum occidere vellet: nisi sibi valde caute pro-
uideret. quod idem vir promissus credere noluit
it. **T**unc postmodum accessit ad uxorem di-
cens ei quod maritus vnum alium amaret. et cum
de sero simul comederet in mensa: vir ux-
orē toruo vultu respexit. et uxor econuer-
so ostendit indignationem erga virum. **T**unc
uxor cepit adhibere fidem vetule. **T**unc
altera die accessit ad uxorem dans ei consi-
llium quod magnam cultellum viri sui ad aquam be-
nedictam truderet in ecclesia. et de nocte sub
cussino viri poneret et cum ob dormire de-
sup promitteret: tunc eam reamaret. **E**t ea-
dem die accessit ad virum dicens ei quod de
nocte vigilarer: aliter eum uxor sua interfici-
ceret. et in signum huius cultelli suum sub
cussino illa nocte inueniret. **Q**uod cultel-
lum ipse sub capite suo reperies arripuit
et uxorem propriam cum eo transfixit. **E**t di-
abolus calceos quos vetule promisit in
basta suspedit et ei trans aquam porrexit
ubi steterat et pedes lauit dicens. **V**ereor: tu
ubi appropinquare: ne me similiter decipias
sicut virum et uxorem decepisti. **U**bi metri-
sta. **F**emina demonio tribus assibus est
mala peior. **T**ertia filia inuidie est gau-
dium in aduersis proximi. quod gaudes de his
quod proximo male succedit. hoc utique malum
est et perversum. **I**lla enim exultatio inuidie
est quasi gaudium freneticorum: quod gaudent
de hoc vnum stendunt est. immo est gaudium
diabolicum: cum sit de malo alterius. **D**e his
gaudio loquitur Salomō **P**rouer. xvij.
Qui in ruina letatur alterius: non erit im-
punitus. **V**irum est quod inuidi gaudet de
malo: cum tamen ipsi quantum ad natu-
ram sunt boni. quod omnis creatura dei boni

na est. ergo deberet gaudere de bono et non de malo. h. hoc accidit qz malicia est quodammodo eis in natura couersa. z io de malicia gaudent inuidi Inuidi videtur peiores porcis. porcus em porco q occiditur compatit. h. inuidi oppositum faciunt. **Q**uarta filia est tristitia in prosperis. primi. z hoc vtiqz malu est. z talis est infelicissimus hoim. qd prz ex hoc q inuidus excecatur vbi deberet illuminari Job. v. Per die incurreret tenebras Bregori. Mens inuidi cu de alieno bono affligit de radio lucis excecatur. Inuidi a deo sunt infelices q ipsi amittunt qcqd alij lucrant. qz ipsi de sanitate alioz infirmant. z de vita moriunt. Sicut deni diligentibz oia coopantur in bonu. ita eco uerso iuidis oia coopantur in malu que audiunt vel videt. qz si bona vl' pspazti gat tuc affligunt p terea. si aut mala z tristia tuc letant. z hoc sp cedit eis in periculu. vñ Seneca. Utina inuidi in omibus ciuitatibus aures z oculos haberent: vt de singulis prosperitatibus hominum torqueretur. **Q**uinta filia inuidie est detractio. Qualiter ar detractio detestanda est. z quot modis fiat detractio. z de his q libeter audiunt detractio nem: hoc totum habetur in quinto precepto. P. z. Q.

S Equitur quarto videre quo inuidia occultat se sub triplici specie virtutis. **P**rimo sub falsa spe zeli z rectitudinis. z hoc maxie contingit in illis q se dicunt odire vicia hoim. z cu se diligenter resumerent inueniret se non odisse vicia h natura. Et inde est q isti etia frequenter dicunt solu se reprehendere vicia alioz ex zelo rectitudinis. cu tamen hoc plerumq faciant ex fomite odij. qz inuident alijs ex hoc q sibi parificant vel q ipsos excellant in his qbus singularit' appetit apparere. Et ista occultatio s'm Brego. est nimis piculosa. qz vt ipe dicit est difficil' ad cognoscendum z eti' ad repellendum. Na vt ibide dicit Breg?

xxxij. li. moral. Error du virtus creditur difficile emendat. qz sepe du homo credit se exercere virtutis actum: exercet potius viciosum. Et exinde ulterius contingit q homo quandoq suos ppios defectus defendit z occultat sub spe virtutis aut amoris aut exercitij virtuosi. Remediū dñi cōtra pōt esse illud. Nam q scire desiderat an ipm hoim vel potius ipstus viciū odiat. hoc ex eo scire poterit. q homo seipm pscruteretur z diligenter attendat. vtrū sincero corde z dulciter ad illū afficiat cuius viciū psequitur. Et si inuenit q illū hoim dulci corde amplectit. signū est q solū ipstus viciū detestatur. vñ Brego. in moral. Affectus interne dilectionis excludit amaritudinem odiosi liuoris. Si erga illū aliquas amaritudinem sui cordis deprehendit: nouerit se non ipm viciū h naturā sub spe virtutis detestari. Et huius inuidie Breg? triplex signū ostendit. Primum est q facies hois ex eo palleat qm ipm cui inuidet intuetur. Scdm q oculos suos depmit nec ipm delectabil' valet itueri. Tertium signum q sepe mēs hois p iuidiam tantū amaritatur q pre interna amaritudine dentes qdam ppressione strident. z mēbra exteriora frigescent. Item scdm remediū ptra hoc est q hō discretiois oculo dulciter penset q prosperitas proximi sui bona sua in nullo diminuit. Et ideo sibi pgaudere debet de bonis sibi diuinitus pcessis: nec de ipsis bonis liuoris aculeo sauciari. Breg?. Diminutio liuoris est affectus interne dulcedinis. Scdm cūdo iuidia se occultat sub falsa affectōe fraterne charitatis. et maxime apparet in illis qui sunt ex speciali affectu ad aliquas psonas vel ad ordinem aliquē inclinati. qz moleste ferunt si alijs ordinibus aliquid cōmodi prouenit aut honous. Et isti frequenter extenuant bonum quod relucet in personis aliorum ordinum siue in conuersatione siue in doctrina salutari. Quod exinde contingit

De peccato

qz timent qz vtilitati z statui aliorum de
pereat. ad quos magz inclinans ex affe/
ctatōe singulari. Remediū cōtra hoc qz
hō cōem amorē habeat ad oēs bonos.
et diligenter fugiat amorē singulare z
pūatum. z etiā oēm acceptatōem perso/
narū. z p suū amorē ad nullū se inclinet
nisi inquantū hoc ad eternā beatitudi/
nem dirigere z iuuare poterit. qz p h ex/
cludet omne odiū qd se occultare consue/
uit sub simulata spe fide dilectōis frat/
ne. Tertio inuidia occultat se sub spece
falsi amoris p̄tendētis salutē pximi. qd
apparet maxime in illis q sub ficta spe/
cie amoris humane salutē alijs inuidēt
de bonis sibi diuinitus p̄cessis asseren/
tes qz hoc ideo faciūt qz talia bona salu/
ti eoz nō expediāt. z tñ nō mouentur ex
amore ad hoc: s plus ex fomite odij vel
rancoris. Et ista inuidia sic expellit. qz
homo sinceriter desideret qz qlibet ali/
possit vti bonis sibi diuinitus p̄cessis ad
laudē dei z p sue salutis augmēto. z sp
p̄sumere meliora de pximo q̄ de seip̄o.

De ira

Terzio vidēdū est de tercio vi/
cio capitali qd est ira. que fm
Aug. nihil est nisi vlascēdi li/
bido. **A**d detestatio/
nē vero ire p̄moyalere p̄nt p̄ba sacre scri/
pture q nobis dissuadent illā. vñ Sen.
xlv. Dixit ioseph fratribz suis redeūtibz
ad patrē suū. ne irascamini in via. Sic
z nos frēs sumus in via ad patrē nostz
celestē singul diebus dietā vnaz facim/
cū sumus in gr̄a. ergo nō debemus ira/
sci. Vñ Eccl. vij. Nescis velox ad irascē/
dum. vñ Jaco. i. Sit aut oīs hō velox
ad audiēdum: tardus ad loq̄ndum z tar/
dus ad iram. Secdo p̄t valē ad detesta/
tōem huius vicij. s. iresi oñdatur q̄ntū ira
displiceat deo. Primo qz hospitū eius
multū turbat Vñ ad Eph. iij. Nolite
p̄tristare sp̄m̄scm. Greg. Duz ira aīm

pulsat sp̄m̄scō suam hereditatē turbat.
imo quādoqz patrē z filiū z sp̄m̄scm de
hospitio expellit. z diabolū introducūt.
sicut in pace factus est locus dei: sic in ira
dyaboli. Itē hīmaginē eius in templo
dissipat: z diabolū loco eius ponit Vñ
sup illud Job. v. Virū iustuz interfecit
iracūdia. dicit glo. Hāsuetudo hīma/
ginē dei in nobis seruat q̄ sp̄ est tranq̄/
la. s. ira dissipat q̄ multis p̄turibz p̄uat.
Qz aut multū displiceat deo cū hīma/
go eius in hoīe dissipat ostendī potest
p hoc. dicit Aug. sup ps. In ciuitate
tua hīmagines ipsoz ad nihilū rediges
Verito inq̄t hīmaginē ipsoz ad nihilū
rediget deus in celesti ciuitate. qz ipsi in
sua terrestri ciuitate hīmaginē ei ad ni/
hilū redigerūt Et etiā p hoc qz tātū pec/
catū reputaret si aliqs hīmaginē cruci/
fixi in eccia dissiparet z ydoli alicui de/
monis p ipso poneret. Itē qz nullū vi/
ciū magis p̄temnit deū qz ira. hoc viciū
apte se contra deū erigit. Vñ Job. xv.
Lucurrit aduersus eū erecto collo hō
iratus ipm deū cōtumelijs afficit: z niti/
tur spuere in faciē eius Insup iracūdia
aufert deo dominiū suū. z diabolū facit
dñari ibi. z hoc fit dñ vindictā sibi vsur/
pat quā deus sibi soli retinuit. Deut.
xxxij. Dea est vltioz ego retribuā Ter/
tio valet ad detestatioem huius vicij qz h
viciūz valde placet diabolo. Primo qz
valde potens est ad impugnatōem ho/
minū z destructōez. qz p iram multū do/
minat diabolus in hoīe. Nō eīm timet
hō iratus facere qd diabolus p̄cipit ei.
quantūcūqz magnū peccatū sit: nō pat/
vixit: nō parat filio. immo hō iracū/
deo z matri eius nō parit: z sanctis in ce/
lo qn eos afficiat contumelijs. Itē placet
ira diabolo. qz hoc peccō lucrat diabolo
plures hoīes. qn̄z totā domū vel vnā
villā vel vnā patriā hō iracūdia puo/
cat ad iracūdiam. vñ Prouer. xix. Fra/
cūdia puocat rixas. qz aut paties ē mī/
tigat suscitatas. Vñ iracundus potest

dia filius diaboli et ei⁹ voluntate nititur
 adimplere. **U**n Johis. 8. Vos ex pte di
 abolo estis: et voluntate ei⁹ vultis pfcere.
 voluntas aut diaboli est ut iracund⁹ h vi
 uat cu suis in discordia in mudo sic ipse
 viuit cu suis in inferno. **Q**uarto valz
 ad detestatoem hoc q ira nocet ipi ho
 multu. Primo nocet in corpe qd debili
 tatur. vt pz qz ho iracund⁹ erit pallid⁹
 in facie. et qnqz trāsmutat in toto corpe:
 ita q qnqz p duos vt tres dies nūqz p i
 te graliter vires suas recuperare. Item mi
 nuit dies et vitam ipius homis. **U**nde
Eccl. 30. Zelus et iracundia minuunt dies
 hoc patet in cane q est aial iracundū. et
 ideo breuis vite. Item execat homines
 in ratione. **U**nde catho. Ira impedit
 aīm: ne possit cernere verū. Ipse em dia
 bol⁹ filius est coruo qui venies ad cada
 uer pmo curat ad oculū: Sic diabol⁹
 vult hoīem pmo p iram execare. scies
 q postea pcapitare possit eum in fouea
 peccati ad voluntate suam. **U**nde in vi
 raspatrum dixit quidam senior. **Q**uan
 do operiunt oculi aialis tunc circuit ad
 molēdum: alioquin non ambulat i cir
 cuituz mole. Sic diabolus si operuerit
 oculos mētis p iracundia: i oīme peccatū
 hoīem postmodū leuiter pñciat. vñ ira
 cundia est ianua oīm viciōū. **Q**uinto va
 let ad detestatoem hui⁹ vicij h q ira no
 cet aīe oīa bona ei auferēdo et oīa mala
 ei introducēdo. **Q**ui irascit pmo cap⁹
 tenet a diabolo. et scire debz: q diabol⁹
 mortē ei⁹ sicut sp et affectat. **V**ira īsanā
 iracundoz pz ex h q nō hnt nisi amaritu
 dinē. et illā pponit doz ei⁹ regno. qz p
 iracundia pdnt suas pps aias Sic pa
 riētes seipos suāt: sic impatiētes seipos
 pdunt. **U**nde in euange. In patientia
 vestra possidebit⁹ animas vestras. **U**n
 de etiam Salomon puer. 19. **Q**ui ipa
 tiēs est sustinebit dānū. scz nō solū corpis
 h etia aīe. **U**n exēplū Legit q qdā vir
 go fuit mltū casta. et insup habuit plura
 bona exercitia in se: h erat valde iracund⁹

da et impatiēs. **T**ūc āgel⁹ missus ad eā
 dixit. Impatiētia tua impedit salutem
 tuā. et mortificat oīa bona opa tua. et si
 si te emēdaueris in futuro. eternalit dā
 naberis. **Q**ue ex verbis angeli cōpūcta
 se emēdauit. et postmodū vitā in bono fi
 niuit. **I**ra octo mōis cōmittit⁹:

Equit declaratio illi⁹ qndo ira
B est bona et licita: et qn peccatum
 veniale. et qn peccatum mortale.

Pro quo sciēdū q ira octo mōis fit. p
 mo sup peccatū ppriū. et sup pctm pxi
 sez q homo irascit in h q de⁹ offenditur
 et talis ira est bona et licita et laudabilis
Un ps. Irascimī et nolite peccare. **U**n
Eccl. 7. Melior est ira risu: qz p tristitiā
 amvultus corrigit⁹ et anim⁹ delinquentis
 qz qlibet debet corrigere et amonē frat
 na dilcōe delinquentes qz ad h tenet ql
 bet sub pcepto. **C**ōtra qd faciūt adula
 tores q ridēt et laudāt mala i pxis: q itz
 h honorē deī et salutē aīaz. **E**t tales fa
 ciūt septiciēpes oīm illoz maloz q in pxi
 mis adulādo laudāt. **E**t tales adularo
 res sūt precones diaboli. quia ligāt pec
 catores et malefactores in peccatis suis
 cū adulationibz suis. sicut precones mū
 diligāt malefactores tradēdo eos iudi
 ci. **U**n brūs aug⁹: Adulantium lingue
 ligant homīes in peccatis. delectat em
 ea facere in quibus nō solū non metuit
 reprehēsoz: sed etiā laudatur opator. er
 go quilibet christian⁹ vindicare debet i
 turias dei. et proprias patienter sustinere
 exemplo christi qui ementes et venden
 tes eiecit de templo. qz hoc fuit in iniurē
 am sui patris celestis. sed proprias iniu
 rias sibi a iudeis factas patienter susti
 nuit. et tanqz agnus māsuetus obmutu
 it. **I**tem exemplū habemus d hoc i mo
 yse q debem⁹ vindicare iniurias dei q
 ppter idolatriam quā filij israel fecerūt
 cum vitulū cōflatilem adorauerūt: et cir
 ca eum chorusauerūt. occidit cū filijs leu
 de populo israel viginti tria milia hoīm
 et hoc est signum q sunt filij dei qui non

De peccato

possunt sustinere iniuriam dei. Sed illi non curant dei iniuriam qui in domibus suis permittunt deum omnipotentem blasphemare: et lufos ludere. et potatores inebriari. et fornicatores luxuriari. et infu perchorizantes permittunt chorizare sic de alijs. Et hocideo permittunt. quia lucrum tpale inde acquirunt. et tale lucrū deo et pprie salutē pponunt. ergo tales hoc ostendunt se esse filios diaboli. et non dei. Quis enim fidelis filius posset sustinere equanimiter iniuriam sui dilecti patris quin hoc tradideret et impediret quantum posset. sic similiter est de deo et filijs dei. ergo irasci super ppria peccata et aliena peccata. et vindicare iniuriā dei. et quod ipse homo non proficit in bona vita sicut ceteri homines. talis ira est bona et laudabilis et nullum peccatum. Dicit enim Bonaventura de ordine fratrum minorum. quod affectus ire datus est homini: ut irascatur vitijs et malis suggestionibus. sic quod non patiat se trahi in consensu peccati. et ut irascatur dei iniurias et transgressiones iusticie. Sic legimus christum iratum fuisse phariseis: et alijs non recte agentibus. Et similiter hoc idem legitur de alijs pluribus sanctis. et sic hec iravocatur zelus iusticie. Secundo est quedam ira subita. et sine ratione deliberationis que ventralis est: quod in aliquibus hominibus ignis ire cito accendit et cito remittit. et in aliquibus tardius accenditur et tardius extinguitur et illi peiores sunt peioribus. unde Augustinus. Melior est qui cuius ira sepe repletur tamen festinat quod sibi remittat ille: cui se fecisse cognoscit iniuriam: quam qui tardius irascitur. et ad ventriam petendam tardius inclinatur. Unde etiam Hieronymus super epistolam ad titum. Neque vero qui aliquando irascitur iracundus est: sed ille dicitur iracundus qui crebro hac passionem superatur. Ergo si quis ex surprisone commovebitur. et quanto ratio hoc advertit: tunc hoc expellat. et sic solum peccat ventraliter. Tertio cum quis irascitur: et in modico seculum vindicare quis etiam

bene possit se in magno vindicare tamen nollet facere: tunc talis ira et commotio propter propriam iracundiam potest solum esse peccatum veniale: sicut trahere puerum per crines. et sic de alijs. Quarto cum quis irascitur in seipso: et impatiens efficitur: et tamen in nobis vult illam iracundiam vindicare: nec probo nec factio. Et hoc idem quandoque contingit ex naturali commotione quod homo in seipso commotus est. et tamen illam iram non vult producere ad effectum. et sic talis ira etiam potest esse peccatum veniale. Item Lasiodorus. Ventralis ira est que non ducit ad effectum. Quinto cum quis irascitur cum deliberatione et cum consensu rationis: et in animo cogitat quomodo se posset vindicare: licet hoc non ostendat. et talis ira deliberata est peccatum mortale. Et talis sic irascens: reus erit iudicio. Unde Bartholomaeus. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Talis enim ad iudicium dei citabatur: et qualiter illud preceptum. Diliges proximum tuum sicut teipsum servaverit: requiratur. Quomodo tunc respondebit iracundus homo qui sepius et frequenter mala cogitavit aduersus proximum. et deliberato animo affectavit vindictam super proximo. Et talis quod dicitur sic stat in tali ira et rancore quod gerit in corde contra proximum: tunc semper est in statu damnationis. Unde propheta. In tempore vindicte disperdet te. Item alibi legitur per prophetam. Ecce. 28. Qui vindicari vult. a deo inueniet vindictam. Sexto quando ira non solum in corde retinetur: sed etiam per signa exteriora ostenditur. Signa autem huiusmodi sunt illa. sed non loqui: facies auertere a proximo vel eum toruovultu respicere: et quando ei obviare debet: tunc ad aliam plateam vadit vel oculos inclinat: ne eum respiciat et sic de alijs: talis reus erit consilio. Ergo dicitur Bartholomaeus. Qui autem dixerit fratri suo racha. Racha finem Remigium est interiectio indignantis. ut cum diceretur a dolente heu. et a cadente heu. Locus illi quod trinitas

eis est q̄ eadem mensura remetietur eis
 id est sicut ip̄i proximis suis signa ire oñ
 derunt: sic christus et beata virgo maria
 et omnes sancti et omnes angeli ostēder̄ eis
 etiam signa ire et indignationis. Christ⁹
 ostēdet eis iram suam: q̄ nunq̄ eum le-
 tevi debunt. et q̄ nunq̄ miserabitur eorū
 nec liberabit eos a penis: etiam si omnes
 sancti orarent pro eis: Hieremie. 7. No-
 li orare p̄ populo hoc: nec assumes lau-
 dem pro eis. id est oratōem. quia nō ex-
 audiam te. Signum ire beate marie et
 sanctorum est. q̄ nunq̄ aliquod suffra-
 giū eis faciunt. Exemplum de diuite
 qui petiuit guttam aque: et non obtinu-
 it. Signum ire sanctorum angelorū est
 q̄ in iudicio exhibunt angeli. et sepe abū-
 malos de medio iustorum. et mittēt eos
 in caminū ignis. ibi erit fletus et stridor
 dentium. ¶ Septimo quādo ira nō so-
 lum ostenditur signis. sed etiam exp̄mi-
 tur verbis maliciosis et vituperijs. et tal-
 erit reus gehenne ignis. Unde Barth.
 1. Qui aut̄ dixerit fratri suo fatue: reus
 erit gehenne ignis. Circa quod querit̄
 verum cōtumelia vel iurium sit pecca-
 catū mortale. Respōdeo s̄z tho. sc̄da se.
 q. 72. Proprie per se vtrūq̄ est peccatū
 mortale nō minus q̄ furtum vel rapina
 non em̄ homo minus amat honorē suū
 q̄ rem possessam. Ergo sicut est pecca-
 tum mortale furtū vel rapinā cōmittere
 sic et p̄cio iurium dicē. Differt aut̄ contu-
 meliosa rēsentat̄ p̄rie defect⁹ culpe. s̄
 p̄ iurium rēsentat̄ gñalit̄ q̄cūq̄ defect⁹
 siue culpe siue pene. Vñ si q̄s alicui di-
 cat iniuriose eū esse eccl̄. iurium q̄dē dic̄
 s̄ nō contumeliā. Si aut̄ dicat q̄ sit fur: n̄
 solū iurium: s̄ et contumeliā infert. sepe tñ
 vñ p̄ altero ponit. Itē q̄nt̄ an liceat
 causa correctionis iurium dicere. Respō-
 deo s̄m tho. sc̄da sc̄de. q. 72. Sicut licet
 eū est aliquē vberare vñ in rebz dānifica-
 re causa disciplie: sic etiaz p̄t aliq̄s alteri
 quem corrigere debet aliquod verbum

contumeliosum dicere Et hoc modo domi-
 nus vocauit discipulos suos stultos. vt
 habetur Luc. vltimo dicens. O stultes
 et tardi ad credendū. Et ap̄ls ad Gal.
 iij. dicens. O insensati galathe. tamen
 sicut dicit beatus Augustinus. Nisi ex
 magna necessitate obiurgatōes sunt ad-
 hibēde in quibz nō vt nob. s̄ vt dñō fuis-
 atur insistem⁹. s̄ valde necessaria est di-
 scretio vt hō moderate talibz vberat̄
 q̄ possit esse tā graue iurium q̄ p̄ vberat̄
 incaute. platiū auferret honorē ei⁹ contra
 quē pferret: et tūc possit hō peccatē mor-
 talit̄: etiā si nō intēderet de honoratōe
 alteri⁹. Sicut si q̄s incaute alium ex lu-
 do percussens grauit̄ lederet et vulnera-
 ret non excusaretur a peccō mortali. sic et
 hic. Itē querit̄ vtrū hō cōtumelias sibi il-
 las debeat sustinere. Rñdeo s̄m bñm
 Tho. vbi. s̄. sicut in alijs iniurijs: sic et
 in verbis contumeliosis tenemur h̄c aīm
 p̄paratū ad tolerantiā si expectans fuerit
 Quis tñ oportet vt contumeliaz repella-
 mus p̄pter duo. Primo q̄dem p̄pter bo-
 num eius q̄ contumeliā infert vt videlicet
 ei⁹ audaciā rep̄mam⁹: vt d̄ cetero talia
 nō accēptet. Sc̄do p̄pter bonū multorū q̄
 rñ p̄fect⁹ p̄ contumelias nobis illatas im-
 pedit. Sciendū aut̄ q̄ si ille erit reus ge-
 henne ignis qui dicit fratri suo fatue eū
 confundēdo. q̄d tñ cre⁹ erit ille q̄ d̄t. primo
 suo fur. latro. neq̄. adulter. et h̄ cum cla-
 more: vt ab alijs audiat: et corā eis sic cō-
 fundat. Et iusticia dei req̄rit h̄ q̄ eadē
 mēsurā remetiet eis: s̄. q̄ d̄s obijciat eis
 peccā ip̄orū confundēdo eos corā sc̄tis et an-
 gel⁹ ei⁹. sicut ip̄i confundēt primos suos
 obijciendo eis peccata et defectus eorū
 aīo confundēdi. Sicut et maledicti q̄ male-
 dicunt primis. videlicet vxoribz et filijs et ali-
 is hoibz incurrit maledictōem et naz
 de qua dicit Barth. 25. Itē maledicti i-
 gnē eternū. Octauo cū hō ex ira p̄cedit
 ad factū contra primū. sicut percūt. vulne-
 rare vel occidere: vel minas imponere
 deū et iusticiā. et hoc ē valde magnū pecc

De peccato

catū. qz occidere p̄ximū: z effundē san-
guinem innocentē est vnum peccm de q̄
tuor peccatis clamantibz ad celū. Unde
dixit dñs Gen. 4. Vox sanguinis fra-
tris tui abel clamat ad me de terra. male
dicta terra que aperuit os suū z suscepit
sanguinē fratris tui. si terra ē maledicta
que sanguinē innocentē suscepit. qd tūc
de illo erit qui sanguinē innocentē effun-
dit p̄tra deum z iusticiā. ergo quicumqz
ex vindicta z iracūdia ledit vel percutit p̄-
ximū vel vulnerat: peccat mortalit̄ toti-
ens quotiens. Circa qd querit̄ vtz vir
percutiens vxorem p̄p̄iā peccet mortalit̄.
Respondeo si causa correptionis z mo-
derate hoc fecerit non peccat mortaliter
quia superior habet corripere inferiorē.
Sed vir est caput mulieris: z non econ-
uerso. Unde Gen. 3. dixit dñs ad eū.
Sub viri potestate eris: z ip̄e dñs habitur
tui. Si aut̄ ex vindicta z ira: z sine causa
eā ledit̄ percutit. peccat gravit̄. Hoc aut̄
aduertendū est de illis qui cū offensi fu-
erint ab alijs siue in taberna. siue alias:
z non p̄nt se vindicare in eis: tunc vindi-
ctā talē inferunt suis vxoribz sine causa.
z in hoc grauiter deū offendunt.

**Quot sint filie ire. z quādo pec-
cata mortalia sūt.**

D Equitur declarare: quō filie ire
sint peccata mortalia. Circa qd
sciendū qz prima filia ē rixa. h̄ ē
audax voluntas vindicādi iniuriam suā
z pcedēs ad actū vindicādi. hoc est qu-
do nocet alteri ex ira: z h̄ p̄ opa q̄rendo
vltionē z impediēdo bonū alteri vbi cū
qz p̄t: siue iuste siue iniuste. Itē h̄z her-
mānū de schulditz. Rixa p̄t dici ex eo qz
est iniusta vindicatio in p̄ximū cū nocu-
mēto corporali: qd videt̄ eē p̄tra iusticiā
z peccz mortale. nisi nocumētū ita parū
momētū eēt qz nō eēt dignū noīe iuria-
rū. miltri ar̄ iudicij v̄l p̄tatis publice ali-
que debite capiedov̄l inuadēdo nō di-
cunt̄ p̄p̄ie rixari h̄ iusticiā exeq. Sicut q̄
se defendit cū moderamēte inculpate tu-

tele solo aīo repellēdiz euadēdi iniuriā
non aīo iniuriandi etiā si aliū ledat: cui-
z alias et̄ inuasionē subterfugere nō valz
nō peccat: nisi v̄l iniuriā faciat. v̄l mode-
ramēte inculpate tutele excedat. v̄bi gr̄a.
iste videbat̄ sibi iniuriari qz p̄cuteret euz
pugnōv̄l p̄ua v̄ga. z ali⁹ ecōtra extrahit
gladiū z ille infecit inuadēre eū cū v̄ga:
v̄l alias quibz vulnerat. Nota s̄m Her-
d̄ schil. Si q̄s h̄et iustā v̄l legitimam
cām irascēdi p̄ se. ira tñ qz mor⁹ ire eēt ni-
mis inordiā⁹ z nimis vehemēs interi⁹
z exteri⁹ tñ credo si p̄cedat ex habitu v̄-
tioso: s̄. ex supbia v̄l inuidia v̄l ira z in ha-
bitu at̄ voluntate: v̄bi habit⁹ z p̄ncipia
ex quibz tal⁹ mor⁹ p̄cedit sūt peccā mor-
talia. Credo etiā: qz illa inordinatio ire
sit peccm mortale. qz refert̄ in eundē fon-
tem vicij v̄n p̄cedit. Vel si nō p̄cedat ex
habitu v̄tioso: s̄. ex hoc grauescā daluz
p̄ctes. puta qz ille ecōtra quē irascit̄ mo-
do inordiāto. vel ali⁹ audientes aut vidē-
tes ad peccā mortalia impellant̄ p̄ hoc qz
mor⁹ hui⁹ irerā inordinat⁹ ē. qz alias ad
dicta peccā nō mouerent̄. peccm mortale
credo ī dicto mō cōmitti. Si tñ tal⁹ mo-
tus inordinat⁹ nō p̄cederet ex habitu v̄-
tioso. nec grauescā dalū ḡnarz. sed ex na-
turali cōplexione irascētis pueniret. qui
forte multū eēt coleric⁹ v̄l debil⁹. v̄l infir-
mus. posset esse peccm veniale: nisi tunc
debilitas v̄l mor⁹ colere inordinatā ac-
censionē ire causans ex culpa mortali p̄-
ueniret. puta ex nimia ebrietate v̄l gula
v̄l aliq̄ h̄mōi. Vel ip̄e mor⁹ inordiātus
ire it̄m irascētē inflāmet qz a charitate
deit̄ v̄l p̄xi excideret. **S**ecūda filia est ti-
mor mētis. h̄ ē voluntas vindicādi fugiēs
aduersitatez p̄t̄ estimatas inimicitas:
sic qz cogitat̄ z imaginat̄ quō possit ali⁹
nocere: z eū vincere. **T**ercia filia est in-
dignatio z voluntas se vindicās p̄ signū
molestie. qd exteri⁹ ostenditur. sic qz ex
ira aliū quipendo in corde z p̄ nihilo re-
puto. z qz metā dignū reputo: qz mēto
nō deberet mibi talia facere. Et hoc ex

fra puenit: et est utiq; puerum. Sciendū
tū q; fm Hermannū de schul. qn̄ timor
mentis et indignatio tm̄ fiunt ex impe/
tu naturali coletice vel melācolice cōple/
xionis et non pcedunt ulterius ad extra
possunt esse peccā venialia. Sed si pce/
dunt ex viciōso habitu superbie v'l alte/
rius peccati mortalis v'l alias graue scā/
dolum generaretur possunt esse pecca/
ta mortalia: **E** **Q**uarta est cōtu/
melia que est voluntas vindicans se p ex/
probratōem maloz q; scz homo impo/
nit alteri scādolum et malum vt possit se
vindicare: et imponit alteri aliquū falsum
quod utiq; graue ē. Quia peccm̄ nō di/
mittitur: nisi sic fama ablata restitatur
Sciendū etiā fm Hermannū de schul/
ditz. si ille q; aliū contumelia afficit v'l con/
uitiat pferat talia contumelia. et facit illudoria
facta. q; h̄z se sūt iniuriōsa aīm pximi cō/
citātia ex eo q; famā vel honorē auferūt
peccm̄ mortale est contumelia tal. et mul/
to grauius q; furtū vel rapina Si autē
facta vel verba talia fm se nō sūt viciōsa
nec iniuriōsa: et fiant ex leuitate aī. v'l ex
loco: tūc pnt esse peccā venialia. nisi tunc
ex leuitate aī vel loco ita grauis contu/
melia fieret q; hoīs honorē totalit̄ auferret
sicut em̄ q; ex leuitate animi hoīem gra/
uiter verberaret vel lederet in corpore mor/
taliter peccat: ita nō est dubiū q; h̄z q; uis
aīm hoīs conturbās honorē eius v'l famā
ex leuitate animi auferēdo mortalit̄ pec/
caret. Ad contumeliā ergo reducūt ma/
ledictio pximi. derisio: et oīs cōminatio
et vilipēsiō h̄boz v'l factor. **Q**uinta fi/
lia est clamor. que est voluntas se vindi/
cās exaltādo vocem per vituperium ad
aliorū aures pueniens. Clamāt em̄ isti
iracundi et furibūdi ex nimia ira: volen/
tes p hoc confundere pximū: quod gra/
ue est et scādolosum q; homo honest̄ de/
bet se sic de honestate. et honorem dimi/
nuere. Sciendū tamē fm Hermannū
de schulditz q; quidam ex natura sūt cla/
morosi. et horū clamor posset qn̄q; eē ve/
-

nialis Si tamē ex viciōso habitu pecca/
ti mortalis pcederet vel grauem occasi/
onem peccati tribueret vel pberet talis
clamor. v'l graue scandalū vel atrocē in/
iuriam terroris vel vituperatōis. nulli dubiū
qn̄ esset peccatum mortale: multo
mag; q; si diceret fratri suo sine causa ra/
cha **S** **S**exta filia ē blasphemā
q; est voluntas se vindicans p opprobriū
deo vel sancti illatū. Blasphemare est
deo attribuere qd sibi nō est ppiūm. v'l
cū ab eo remouetur quod est sibi ppiūm
Sciendū fm Hermannū de schulditz:
Blasphemā est grauiusimum peccatū
mortale. qz maxime charitati diuine cō/
trariat: imo videt̄ ponere quoddā odi/
um dei. nec excusat aliq; q; blasphemā
am pmitit absq; deliberatiōe et subita
ira. sicut nec aliq; excusaret a peccō mor/
tali si ex subito motu ire aī plenam delē/
beratōem hoīem interficeret. nisi tunc ho/
mo ita subito in p̄ba p̄uiperet: q; nō per/
pderet aliquo mō q; eēt p̄ba blasphe/
mie aīq; ea p̄tulisset. tunc p̄t esse pecca/
tū veniale. **U**bi etiā aduertendū est q;
blasphemā p̄t p̄mitti nō solū p̄bo: s; etē
am facto. Nullus em̄ dubitet qui ille q;
plenum p̄sensum habet intrinsecus de p̄/
bis vel facti blasphemie p̄ra dei reuel/
rentiam intentādis iam blasphemet in
corde. Nec dubiū esse potest qn̄ sicut il/
le q; blasphemat verbis diuine reuerentie
derogat: verba mala in deum iaculādo
vel turpia iuramēta in derogatōem di/
uini honoris assumēdo: sic et multo ma/
gis blasphemaret q; niteret p̄raus et se/
uis factis diuinā reuerentiā ipugnare
Sicut de qdā ribaldo dicit̄. q; cū turbat̄
esset: eo q; ad taxillos aliquā pecuniā p̄/
didisset: extracto gladio suo p̄ieat eum
sursum in aerē q̄si volens se de deo vidi/
care. Et ecce gladius reuersus est cruci/
fatus. Et iterū mag; blasphemaret q; in
despectū diuini honoris dei h̄maginē v'l
crucifixū lapidaret: v'l luto macular̄. v'l
execrabiliter et irreuerēter aliqd̄ iordinatū

Se peccato

In crucifixo vel diuina imagine depingit
q̄ malis verbis tacularē.

Equit declaratio illius: quō se

Ira occultat sub specie virtutum

Circa quō sciendū: q̄ illud vitium
sub tripla specie futurū se occultat. Pri-
mo mō sub spē zeli iusticie. Vñ Greg⁹
32. li. moralium. Plerūq; in lascēdis vic-
tis crudelitas agit iusticia purat: atq;
imoderata ira zelus iusticie z meritū credi-
tur. Remediū ē hāc occultatōez ire do-
cet Greg⁹. 5. li. moral. Et ē h̄ q̄ nunq;
sentat q̄ diu cōmotio ire mētē occupat z
mētis ipetū anq; ad vinctū āpperet vi-
cere studeat vt eo fiat iustior vltor alien⁹
q̄ libertor existat victor su⁹. Quō āt co-
gnosca debeat: an ira ex zelo iusticie. vel
ex ipatētia pcedat. h̄ inde p̄t cognosci.
q̄ qñ ex zelo rō pcedit mētis cognitōem
h̄ qñ tranq̄lla manet. q̄ p̄z p̄ cassiodoz
q̄ d̄t. Sepi⁹ minabamur innotij. irasce-
bamur placati. z nefactis possem⁹ ledē
terroze verbis videbamur igerere. Hoc
etiam patet ex eo q̄ in correctiōe z post
illum quē quis corrigit: plus diligit. q̄
rū oppositū ptingit in ira q̄ pcedit ex im-
patientia. Scdo se occultat sub specie
charitatis. pximi z vtilitatis eius. q̄ ma-
xime in illis apparet qui dicūt se non ira-
sci pximo: nisi p̄ rāto q̄ res p̄ ipm gesta
est ē salutē facientis. Sed in hoc plerū-
q; homines decipiunt. q̄ talis indigna-
tio multoties procedit ex odij fomite q̄
ex charitate vel vtilitate pximi credit e-
manare. Nec mirū si in hoc homines de-
cipiant. q̄ sicut imago in aqua turbida
nō apparet: sic in mente dum ira turba-
ta fuerit veritas nō relucet. Hanc autē p-
turbationē mētis callide pcurat inimi-
cus. Quia facit sicut piscator astutus q̄
ideo turbat aquā: vt pisces facili⁹ capi-
at. sic ipse turbat oculū rōnis vt homi-
nem possit capelaqueis peccatoz. Re-
mediū cōtra hanc occultationē est q̄
homo discretionis oculo dulciter p̄nsēt
si ipse hoc ageret q̄ in alio reprehendit

an sibi videat q̄ hoc possit sine sue salu-
tis dispēdio. z si adhuc de tali facto tur-
bet in alio certus sit q̄ talis turbatio na-
scitur ex fomite odij: z nō ex appetitu sa-
lutis pximi. Quod viciū potissime ex eo
curari pōt. q̄ homo sit sollicitus de con-
sciētia pximi: z non temere iudicet facta
aliorum. q̄ sicut dicit Tull⁹ in li. de tu-
sculanis questionib; Propum est stultū
de vicia cernere aliena z sic obliuisci pro-
pria. Sed hec stulticia ex curiositate na-
scitur. q̄ sicut Aug⁹ dicit. xi. p̄fessionū
Curiosus est genus humanū ad cogno-
scendū vitā alienā. z desidiosum ad cog-
noscendā pxiaz. Tales reprehēdit dñs
Luc. viij. Quid vides festucā in oculo
fratris tui. z trabē in oculo tuo nō p̄sides-
ras. Et ab illo defectu multū retrahere
debet. q̄ legit de sancto Johe elemosy-
nario q̄ hanc p̄ditōem habuit q̄ nunq;
aliquē p̄ suis defectib; iudicauit. h̄ por-
us alios iudicātes reprehēdit dicēs: pec-
catis. Primo p̄tra mā datū xp̄i dicētis.
Nolite iudicare vt nō iū. Scdo. q̄ ne-
scit⁹ q̄lis modo sit quē antea peccare sci-
uistis. Tercio ira se occultat sub co-
lore māsuētudinis z paciētie. q̄ in illis
maxie cōtingit q̄ se grauius vlciscunt ta-
cendo z nihil loquēdo. q̄ delectant for-
te ex hoc. vel itendūt magis animū px-
imi cōmouere. vel itendūt sibi vtilē ve-
ritatem subtrahere. vel vindicte tps et
locū expectare. vt ex hoc pximo graui⁹
possint inferre nocimentū. Prīmū ē ma-
lum. scdm̄ dēterius. tertium pessimum
est. Remediū p̄tra hanc occultatōez
est q̄ homo diligenter caueat ne taceat
rōne indignatōis. vel etiā prouocatōis
sed taceat solū rōne māsuētudinis. Itē
intendat ne ex tali taciturnitate. pxim⁹
magis cōmoueat. z consideret vtrū pos-
sit aim pximi magis lenire tacēdo: tūc
expectet quousq; tam ipse q̄ ille ad mā-
suētudinē redeant. Si vero potest etiā
lenire loquēdo. tūc cum charitate z mo-
do dulcori quo potest mentem suā sibi

insinuet. dicēdo sibi. Hoc mihi videtur ad salutem tuā et ad bonū tuū pertinere. p̄ eas mihi quia p̄ meiorationem tuam feci eo q̄ salutem tuam desidero sincerit̄ tan q̄ propriam

Hecur de remedijs cōtra iram p̄riam. Quoz p̄imum est consideratio dñice passionis xpi. vñ Breg^o. Si passio dñi ad memoriaz reuocetur. nihil adeo durum qd̄ nō equo animo toleret. quod remedium in libro Numeri. c. xxi. nobis insinuatur est vbi legit̄ q̄ filij israhel respiciētes serpentem eneuē a morfu serpentū ignitoꝝ sanabatur. vnus de serpentibz ignitis est ira. a qua quis sanatur si diligenter attendit qd̄ christus in cruce. p̄ eo sustinuit Tūc em̄ paciēter sustinebit q̄cquid oportebit eum p̄ amore christi pati. Quia cū xps maledicere nō maledicebat. et cum male tractaretur nō aperuit os suum. Vñ ad illud exemplū nostris cordibus imp̄mendū hortatur sponsus in canticis. Done me sicut signaculum sup̄ cor tuuz quia reuera q̄cumq; illud signaculum et exemplar patientie cordi suo p̄fecte im̄p̄serit. oēm ire impetum facit̄ edomabit. **S**cōm remedium contra irā p̄riam est silentium Vñ sup̄ illud puer. xij. Fatuus statim vindicat iram suam Dicit glo. Natura ire est vt plara magis ferueat. occultata laqueat. Et p̄ uerb. xvi. Qui ponit stulto silentiū iras mitigat. Stult^o est hō sup̄bus. p̄cipue si iracūduus sit homo ille. Ad illud scōm remediūz videt̄ pertinere illud ps̄. Posui custodiam ori meo cū p̄sisteret p̄tor ad uersum me **T**ertiuū remediū est p̄siderare utilitatē quā hz tribulatio q̄ toleratur paciēter tā in p̄nti q̄ in futuro Hāc utilitatem insinuat nobis Danio cū d̄t de p̄secutoribz. Circūdederūt me sicut apes Apes aculeo pungūt. sed ex alia p̄te mel tribuūt. Sic p̄secutores vtiq; p̄ungunt cū tribulatōem inferūt. cū amandī sunt. qz mel celestis dulcedinis quodā/

modo p̄ferunt. materiā em̄ corone eterne hōi misstrant. Vñ ps̄. Sup̄ dorsuz meū fabricauerunt p̄ctōres. s. coronam vite eterne **Q**uartū remediū est p̄riorum defectuū p̄sideratio Facili^o em̄ sup̄portat aliq̄s defectus alioꝝ: qñ ipse defectus suos p̄gnoscat: q̄s oportz ab alijs sup̄portari. vñ Salomō puer. xix. Hō indigēs misericors est **Q**uintū remediū ire est q̄ iracūduus p̄sideret q̄ non p̄t nocere alijs: nisi ipse sibi antea maximū nocementū inferat. scz aiām p̄riam occidendo. Quia qñ iracūduus vult ledere p̄imum in rebo vel in fama vel in corpe hoc nō potest p̄ficere nisi oporteat eū antea aiām suā p̄riā mortificare. **F**

Equit̄ de tribz remedijs contra iram alienam P̄imum est mollis respōsio. vñ Salomō puer. xv. Mollis respōsio frangit iram. sermo durus suscitāt furorem. hō iratus est olla bulliēs Prouer. xv. Os fatuoꝝ ebullit stulticiam Ideo aqua frīgida mollis r̄isionis fundenda est. Eccl̄. xvij. Nō ardorē refrigerabit ros. Dulce v̄bū ē velut ros refrigerās ardorē ire **S**cū dum remediū contra alienā iram est silentiū. vñ Salomon puer. xxvi. Lū defecerunt ligna extinguet̄ ignis. velut ligna se habent verba q̄ respondent hōmini iracundo vnde ignis ire nutrit. vñ Eccl̄. viij. Ne litiges cū hoīe linguato et ne struas ligna in ignem ipsius. Securius em̄ eēt etiā om̄ino recedē ab irato. sicut aliq̄s recedit ab igne q̄ nō vult p̄buri. nec calefieri ab eo Vñ ad Rho. xij. Nō vosmetipsos defendētes charissimī. s̄ date locū ire. **T**ertium remediū est p̄tra iram alienam bñfacere hoī irato. Vñ puer. xxv. Si esurierit inimicus tu^o: aba illū. si sitierit potū ei da. et p̄gregabis carbonēs ignitos sup̄ caput eius. Bñficia que inimico exhibentur sunt velut prune accendentes inimicos eozū ad amorē. Vñ exemplū legit̄ de hoc in vitasparrum. q̄ quidam senex

De peccato

habuit insidiarum sibi: et ille preparavit ci-
baria et portauit ad eum. et sic propter bene-
ficia sibi ab eo exhibita recedat est ei

De accidia.

Accidia secundum Hugonem li. ij. de
sacramentis sic diffinitur. Acci-
dia est redium et amaritudo ani-
mi inordinata: qua iocunditas
spiritualis extinguatur: et quodam despera-
tionis principio in semetipsum subuer-
titur. Sed Bernardus dicit quod accidia est quod-
dam animi torpor: quo quis negligit aliquid
bona ichoare aut fastidit proficere. Scien-
dum quod accidia est peccatum graue. Pri-
mo quod multum displicet deo quod homo est
pigres et tardus ad bonum. sicut patet ex mul-
tis locis sacre scripture. Et primo ex illo
libro Apoc. iij. Utinam frigidus esses aut
calidus. sed quod tepidus es et non calidus ne-
que frigidus incipiam te euomere ex ore
meo. Calidus est qui feruens est ad bonum
frigidus est qui simpliciter desistit a bono. Te-
pidus vero qui medio modo se habet. Et
dicitur glo. interli. quod maior spes est de fri-
gidis quam de tepidis. Quis rei hec est causa
quod tepidi quando securitate accipiunt de
hoc quod aliquid boni agunt. et ideo se non cor-
rigunt. Sed frigidus id est peccatores se esse ma-
los agnoscunt. ideo citius conuertuntur. Te-
pidus de ore dei euomitur quoniam in deterio-
ra precipitatur. vel quando impenitentes mor-
tificantur. et a consortio sanctorum remouebuntur. Quod
etiam accidia deo multum displicet patet ite-
rum ostenditur per hoc quod dicitur Luce. xv. ubi
sic habetur. Dico vobis quod ita gaudium est a-
ngelo super vno peccatore qui se conuertit quam
super nonaginta noue iustis qui non in peccato sunt. Ibi dominus feru-
entem peccatorem post conuersionem non agni-
tanouem proponit. sicut dux in populo plus di-
ligit vnum militem qui post fugam reuersus
hostem fortiter premit. quam eum qui nunquam fu-
git. nec vnum fortiter egit. Plus amatur
ager qui post spinas et tribulos fructus vber-
res reddit: quam qui spinas et tribulos nunquam

habuit et semper steris extitit. Item patet ad
duci quod legitur Luce. xij. de ficulnea fru-
ctum non faciente. ubi dicitur. Succidite il-
lam: ut quod terram occupat. Et quod dicitur
Matth. xxv. Seruum inutilem eijcite in
tenebras exteriores. Ex quibus patet quoniam
multum displicet deo accidia. Secundo ac-
cidia multum displicet deo. quod accidio-
sus magis est deo inobediens quam creature
irracionales. cum plus teneatur deo propter
plura beneficia que accepit a deo pre alijs
creaturis. Exemplum de sole. Posuit enim
deus preceptum soli ut singulis diebus ve-
niat ab oriente in occidentem. et singulis
noctibus reuertatur in orientem. non pi-
gritatur nec de die nec de nocte nec esta-
te nec hyeme implere illud preceptum. et
quancumque laborat in vna die: tamen
summo mane ouis sequenti die. et tamen non
expectat talem remuneracionem laboris
sui vel talem penam negligentie sue quale
homo. Ad hoc videtur habuisse respec-
tum Augustinus. cum dicitur Indecens est christi-
ano si radius solis enim in lecto iueniat. Pos-
set enim dicere sol si potestatem haberet lo-
quendi. Amplius laborauit heri quam tu.
et tamen ego surrexi et tu adhuc dormis.
Possumus etiam accipere exemplum ad
detestacionem huius peccati ab eis qui ex
terra nascuntur. Videmus enim herbas et
arbores: que cum minimum habeant miti-
um in crescendo ad magnam quantitate
peruenire. Et tali exemplo vtitur Sa-
lomon. puer. vi. dicens. Uade ad for-
micam o piger et considera vias eius et di-
scite sapientiam. que cum non habeat ducem
nec preceptorem nec principem: parat in esta-
te cibum ut in hyeme comedat. Potest
erubescere piger homo quod animal tam pi-
uum in futurum sibi prouidet. et ipse vniu-
ersi rationis habens non vult sibi prouidere.
de futuro. Item videmus aquam semper
deorsum currere nisi impediatur. et sic dicitur
omnibus creaturis et animalibus. Ut in Are-
sto. li. xi. animalium. Nullum ens naturali-
ter est otiosum. vnde in omnibus animalibus

estres mobilis. Existis elicitur qd acci-
diosus est vilior oibus alijs animalib?
Tertio displicet accidia deo: qz mundi
amatores plus laborant p perituris et
momentaneis rebz q illi qui dicunt se ee
suos christi pro eternis. si em considere
mus que z quata sustinent boies p re-
poralibus. z quatum laborant homies
superbi ad ornadu se huic mundo. pos-
semus merito confundi in nobisipis. q
adeo pigri sumus laborare pro regno
eterno ad complacendum do. **U**n aug?
Si possemus excitare homies z cu ip-
sis pariter excitari: vt tales essem? ama-
tores vite pmanentis: quales sut homi-
nes amatores vite fugientis. **U**nd me-
rito displicet deo. q mudi amatores pl?
sustinent: z plura faciunt z grauioza ex-
ercitia exhibent mudo z diabolo q sui
xpi ipi do. z maiore sollicitudiez hnt or-
nare corpa sua cum ornatis vestibz q ser-
ui christi ornare aias suas cu virtutibz et
meritis. **U**nde abbas pabo videt mu-
lierem ornata in alexandria fleuit. z int-
rogantibz causas sui fletus ait. **D**ueres
me mouent. vnū de illius pdicione **A**liud
qz nō habeo tale studiu placēdi do. qua-
le hz ista qno placet hoibz. **B**e Se-
cundo vitanda est accidia qz multū pla-
cet diabolo. **P**rimo qz diabolus accidio-
sus possidet quiete z pacifice Nam acci-
diosi non cognoscunt diabolum in se qel-
cere: ideo nō curant eū expellere **Q**uāt
diabolus habitat z quiescit in accidio-
sis ad hoc pot valere illud **H**at. 12. **D**e
immūdo spū qui venies domū inuenit
eā vacatē: vadit z assumit septē spūs ne-
quiores se. z ingressi habitant ibi. **S**e-
cundo placet illud vitium diabolo: qz p-
stat diabolo fiducia temptandi hoiez d
alijs peccatis z eū fortiter aggrediendi.
De multis em vicijs temptat diabolus
hoiem tepidum z accidiosum: de quibz
nō audet hominē temptare feruentē.
Und dicit auctoritas **O**lle feruenti mu-
sca non insident. **A**ccidiosus em se facit

quasi receptaculum oim viciorū. **B**erū
de consideratione. **O**im cogitationum
malarum z temptationū incensuum ē oc-
ium. **N**am qz ergo sit ociosus fuus dei.
Augustinus. **O**ciositas sine dei timore
magistra nequiarum est. **S**ic ergo pz
q accidia z ocium est origo oim viciorū.
Accidia em precipue solz esse occasio lu-
xurie. **E**xemplū de dauid z salomone z
de zodomitis. **E**tiam solet esse occasio
superbie. ps: **I**n labore hoim non sunt
z postea. ideo tenuit eos supbia. etiā so-
let esse occasio auaritie. quia non vult la-
borare: ideo desiderat multa habere sine la-
bore. **N**olite ergo locum dare diabolo.
Semp aliquid boi facito: nec te diabo-
lus ociosum inueniat. **U**nde exempluz
in li. vitasparrū dixit quidā senex q hō
existens in occupatione bona hz vnum
diabolum eum temptātem. hō ociosus
infinitos demones hz cum ad malum
in citates. vnde p prius locus ociosi est i-
fernus: sicut z diaboli. qd sic pt ostendi.

Constat em q ociosus in celuz
non recipitur qz celum est merces opera-
rioz. **U**nd **H**at. 20. dicit **L**oca ope-
rarios z redde illis mercedē. vbi notan-
ter specificat oparios. z non ociosos.
Neqz in paradiso recipiunt. **B**erū. scdo
Tulit deus hoiem z posuit eū in para-
diso vt oparetur. neqz in purgatorio.
Und ps. **I**n laboribz hoim non sunt.
z. **E**t ideo cum hoibus nō flagellabū-
tur. neqz in mundo. **U**nd **L**uc. 13. dicit
tur deficulnea: succide eam vt quid frā
occupat: igitur locus ei nō erit alibi ni-
si in inferno. **T**ertio placet accidia dia-
bolo. qz hoc vitio tunc maxime homies
infestant z impugnant quādo sunt in serui-
tio dei. vnd ptez dei nititur eis auferre:
nec parum deteriorat seruitium dei. qz
faciunt psalteriū cum fastidio lectum mi-
nus sit deo gratum. qz psalmus vnus
deuotione z hilaritate. vnde **H**ieron.
Vallem psalmū vnum cū deuotione et
hilaritate mentis decantare qz totū psal-

Se peccato

tertiū cū fastidio z accidia. **D**ixi igitur est quod sum? ita pigri z accidiosi cū merces sit tā magna. vñ Bern. d. p̄sideratōe. Si labor terret: merces inuitat. vnusq̄sq̄ em̄ fm̄ suū laborē mercedē accipiet. Vñ au g. Quāta em̄ seminauerim? i opib; bonis tm̄ metim? i fructib;. Igitur debere m? nos cogere ad fructū dei. z excurere illā pigritiā z accidiā. z feruent deo fruire

Tertio accidia euitanda z cauenda. qz ē hoī valde nociua. aufert em̄ hoī bona naturē. bona grē z bona glie. Primo ei aufert hoī bōa nature. nā accidia naturale ingenii z cetera bōa naturalia deteriorat. z si nullū dānū aliud faceret hoī nisi de t̄pis omissione: nō paz dānificaret hoīem. S; multi sūt q̄ dānum istd nō reputāt. cū tm̄ nihil nobilit? habeant. nā in vna hora t̄pis p̄t hō pmereri remissionē oīm p̄ccōz. dei grāz z et̄nam gliaz. Secūdo aufert accidia bōa grē. ad qd̄ valz illd̄. **D**at. 25. d. suo pigro Tolle ab eo talētū: z date ei q̄ h; decē talenta. Omī em̄ habētū dabit z q̄ nō h;: id qd̄ videt h; e aufere ab eo. z ab eo q̄ nō h; studiu z volūtate opandi sepe aufert facultas. Iusto em̄ dei iudicio fit vt q̄ n̄ vult opari duz p̄t postea nō possit dum vult. nec solū grāz aufert accidia s; et̄iaz fructū q̄ ex grā deberet pcedere. z sic aufert totā vtilitatē hui?. Bern. Quid mirius me puas: o amara mors vite vsu q̄ fructu. Nā vita sine fructu gūior ē q̄ mors. Deniq; duplex malū paratur ligno infructuoso securis z ignis. **T**ertio accidia aufert bona glie. qz bona glorie pmittunt solū strenuus z vigilātib; Vñ Luc. 12. Bti fui illi quos cū uenerit dñs inuenerit vigilātes. Amen dico vobis. qz p̄tinget se. **D**at. 12. Regnuz celozum vim patitur. z violenti rapiunt illud. **C**ōtrario pigri z accidiosi amittunt illud. Vnde leo papa in quodam sermone. Non dormiētib; puenit regnū celoz: nec ocio nec desidīa torpentib; beatitudo et̄nitatis ingerit.

De filiab; accidie.

Equit de filiab; accidie que sūt z qñ sunt p̄ccā mortalia: **L**irca qd̄ sciendum qz p̄ma filia est pusillanimitas. i. kley nmutigkcyt. Est ei pusillanimitas q̄ magnis existēs donis dign? his nō dignificat scipz. sic bñ dispositus ad p̄tutes vel ad sciām z ad aliorū directōem non vult fm̄ suā possibilitatē opari vt his se dignificet. **C**ōtrariatur em̄ legi nature. **D**ia em̄ fm̄ suā naturalē inclinātōem exequunt suas actiones fm̄ cōem cōmensuratōem sue potentie. vt p̄z in reb; tā cognitōe carētib; q̄ cognitōem habentib;. Quia quādo qz tm̄ pusillanimitas pcedit ex supbia cū qua pusillanimitas nimis inuitit sic pertinet p̄prie sententiē qua reputat se insufficientem ad ea que p̄t. Vñ d. puerb; 26. Sapientior sibi stult? videt septem vritis loquentib; sententiā multoties ē p̄ccm mortale. scz qñ ex hac p̄tinacia pusillanimitas abutit suis bonis naturalib; vel gratijs diuinitus sibi datis nō tendēdo ad bona: sed diuertendo ad vilia z ad mala. Vnde domin? suum pigrum dānauit z puniuit. q̄ acceptā pecuniā dñi sui suffodit in t̄ra. z non est operat? in ea p̄pter quendam pusillanimitatis timorem. Ad istā filiā accidie possunt reduci tepiditas mollicies z somnolentia. q̄ ab alijs spēs accidie ponuntur Vnde mollicies qñq; est p̄ccm magnū fm̄ eundem Hermannū deschildit; s. qñ homo non renuit carnalib;. sed voluntarie eas inualescere pmittit. Somnolentia at̄ que vigilātie z cautele opponit p̄t esse causa mortalium p̄ccozum. z qñq; p̄ccm mortale. vt qñdo homo nō est cautus z vigilā s in his q̄ necessaria sunt ad salutem. Tepidus est modicus z remissus amor ad bonū. **S**ecūda filiā accidie est malicia. que signat inimicitiam quaz habet aliquis ad virtutes qz fit inimicus vtutum. z ex pigritia z neustria dolet de hoc qd̄ aliqd. boni dz face

accidie xvi

se; seunare. orare. missam audire. z sic d
 alijs. Sed libenter iret ad chorea: hoc
 est sibi dulcer delectabile. z sic de alijs
 Ergo confitendum est hic si malum cuz
 gaudio perpetrasti. z bonum opus cuz
 tristitia fecisti. z cum redio magno. Ita
 pyna hora in ecclesia longior tibi videf
 q tres in foro vel in chorea. Et hoc est
 signum q sunt vacua gratia. z cor eoru
 plenum est cum mundanis delectationi
 bus z gaudijs. Unde ap'ls: i. Corin. ij
 Animal homo non percipit ea que dei st
 Unde beatus Aug. li. f. confessionu.
 Gaudium diuine dulcedinis no degu
 stas. si carnali delectatione cor maculas
 Unde Bern. in qdam epla. Quomodo
 ignis z aq simul esse non possunt. sic spu
 ales z carnales delitie in eodem se no co
 patiunt. **T**ertia filia est ran
 cor z sequitur ex secunda. scz q non solu
 odio virtutes: sed etiam illum qui suadz
 mihi virtutes z vult me trahere ad bonu.
 Verbi gratia. Si aliquis diceret mihi
 q deberem ire ad smonem vel ad missa
 vel orare deberem: vel si aliquis me fra
 tre ammoneret z corripere p excessib
 meis. Vel predicaret mihi quid fugien
 dum sit. scz peccata quid fuandum scz pce
 pra z virtutes. quid timentum sit. z me
 moradum. scz mors z extremum iudici
 um. quid desideradum z petendum. scz
 gratie z virtutes in presentiz z glia i futu
 ro: illum odirem z toruo vultu respicerem
 hoc puenit ex nimia tristitia et pigricia
 quam quis habet: z non vult resistere. z
 ita mens z cor amaricatur q nihil boni
 sapit. z talis mentis amaritudo rancor
 dicit. Un Hermannus deschilditz lo
 ques de his duabus filiabus dicit q ma
 licia est quoddam firmatu odiu ad repul
 satione oim medioru ad deum reducentiu
 z constat q est grauissimu peccatu. Un
 de Richar. sup illud. no in fermeto ma
 licie dr q malicia est ex proposita delibe
 ratione malo cognito malo anio consenti
 re. Unde etiaz Lhusol. sup Mat. Si

cut ignis quanto amplius ligna suscep
 rit in maiorem flama se erigit: sic anima
 mala quanto magis veritate audierit: eo
 amplius in malicia exaceratur. Sed ran
 cor fm Hermannum deschilditz cuz sic
 quedaz amaritudo z abominatio vl de
 testatio virtutum vel hominu ad spua
 lia inducentium vel etia iporum bonoz:
 semper e peccatu mortale: licet pmi mo
 tus possint esse peccata venialia. Quia
 fm eundem abominatio spualium fm
 genus suum est graue peccatum morta
 le: multo magis qz redium boni: nisi co
 sistat in pimis motibus sensualitatis.
 Quando em ad deliberatoem ratonts
 z consensum voluntatis pertingit. e val
 pe graue peccatum. Quia est quedam
 periculosa renitentia contra spualia z di
 uina. ps. Tu vero odisti disciplinam.
 Quarta filia est torpor. z est quedaz in
 sensualitas ppter qua homo no pt idu
 ci ad executioem madorum dei: hoc e
 q homo tam stolidus z durus z peruer
 sus erit q non pt induci ad fuadum p
 cepta dei. Et torpor circa pcepta est pec
 catum mortale fm genus suum. quo i
 cidit in roem inobedientie. Ad hanc fil
 iam accidie reduci possunt dilatio tardi
 tas: negligentia. Pro quo sciendu q fm
 Hermannum deschilditz dilatio est ml
 tiplex. scz conuersionis que est valde pe
 riculosa qz contra sapientem. Eccl. f.
 Retardes z uerti ad dnm z ne differas
 de die in diem. subito ei veniet ira illius
 z in tpe vindicte disperdet te. Ites e di
 latio confessionis que sine peccato mor
 tali vltra annu differri no potest. vt patz
 extra de pe. z re. ois vtriusqz. Et existen
 ti in peccato mortali dilatio cofessionis
 est valde periculosa z damnosa. qz q cul
 pam mortalis peccati mox expiare n cu
 rar: cito ad aliud mortale cadit. Q. fm
 Bregz. Unu peccatu mox suo podere
 ad aliud trahit. Item est dilatio incho
 ationis boni operis vt patet p eos q de
 cut cras cras more coruoru qusqz mors

R 2

De peccato

veniat. Unde aug⁹. S. confess. Quā /
diuz cras: q̄re non mō. q̄re non ex hac
hora finis est torpedinis mee. De tar /
ditate quō sit peccm: Sciendum q̄ tar /
ditas et negligentia fm reatū peccī satis
incidunt cū pmissis. qz circa p̄cepta sta /
tīm implenda. tarditas pōt esse quādo
q̄ peccatū mortale: et multo magis negli /
gentia. sicut si quis esset in peccō mortali
si tardaret de hoc confiteri donec missā
dixisset peccaret mortalit. etiam si statim
post missam confiteret. et multo magis
si totaliter negligeret cōfiteri. **H**

Quinta filia accidie est desperatio. qz
diffidentia meritoꝝ mater est diffidētie
premitoꝝ. Dicunt em̄ aliqui ex nimia ac /
cidia ego non possum ista facere. veniāz
vbi possum. et sic quasi desperant d̄ vita
eterna. Sed si sine labore et bono opere
vitā eternā habere possent: tūc bene re /
ciperent. Et est grauissimū peccatorum
desperatio. Unde Isid. de sumo bono
Desperatio peior est om̄i peccō. Un̄ et
Aug⁹. super Johem. De nemine despe /
rādum est cum est in hac vita. Solū em̄
desperatōis crimen est: qd̄ mederi nō p̄t
Sciendū fm Hermānum de schulditz
Desperatio est peccm mortale: imo gra /
uissimū peccm. et peccm in sp̄m sanctūz
apud sanctos doctores. Tamē sic alia
valde periculosos: tamen non semp̄ for /
te habentes rōem peccatoꝝ mortalium

Sexta filia accidie est euagatio circa
illicita. Qui em̄ absorptus est tristitiam
non habens in se vbi delectetur euagat
ad exteriora querens delectatōem. Qū
em̄ hō non habet delectatōem in deo.
tunc querit solatōem ab extra. qz anīa
hoīs sine delectatione esse nō p̄t: et ista
euagatio sepius est peccatū mortale. s.
qñ talis euagatio circa talia obiecta ver /
satur: que fm se sūt peccata mortalia. in
quibz aliquis morosa delectatione mo /
ratur nō solū aīo talia operandi: sed cau /
sa oblectādī aīm in talibz. vt sup̄ de pec

cato morose delectationis dicitur est: tal
euagatio est peccatū mortale. Ista enim
euagatio facit homies instabiles et imp
seuerātes. Nota q̄ in deuotio et euagatio
ex p̄posito et scienter vel ex mala cōsuetu /
dine circa horas canonicas dicendas.
circa missas legendas: et circa quodlibz
officiū diuinū et in locis sacris q̄ndoz
possunt esse peccā mortalia. s. qñ homo
ita remittit circa talia q̄ ita in deuot⁹ et
vagabund⁹ in mente sit q̄ vel verbū ad
se p̄tinens vocaliter non dicit vel trunca
revel in deuotē absq̄ omni intentione
dictum ab alijs non attendit. v̄ dissolu /
tiōem nimīā et irreuerētiā in choro. v̄
circa altare vel in ecclesia facit. quia ex p̄
cepto ecclesie tenētur qui in sacris ordini
bus sunt cōstituti studiose et deuote cele
brare officium nocturnū et diurnum. vt
habet extra de cele. missaz. c. p̄sbyr. et c.
dolentes. Et q̄ dimitteret vñā horā scie
ter et sine cā rōnabili peccaret mortaliter
Ideo habet bñficia. et circa curā ep̄aliū
nō occupātur: sicut seculares. vt ideo de
uot⁹ et attent⁹ attrēdāt dō. **I** **S**
quid p̄siderare quō tedium boni sit pec /
catū mortale: Pro quo sciendum q̄ fm
Hermānū de schulditz tediū boni pōt
p̄siderari tripl̄r. Uno mō put est q̄daz
motus naturalis ex lassitudine corporis
post exercitiū spūale pueniēs et sic nō est
peccm. Secōdo mō fm q̄ est mot⁹ appeti
tus sensitiui et tristitī d̄ ope spūali labo
roso. et p̄t esse peccm veniale q̄ntūcūq̄ et
iste appetit⁹ sit deliberat⁹. qz p̄sensus in
veniale nō est nisi veniale. Verbi gratia
Sicut cāto vel oro cum tedio. et tñ p̄t
ea nolo dimittere et sic est solum veniale
Tertio modo. cū hoc tedium redūdat
omissionem eorū que sunt necessaria sa /
lutis ad que hō necessario tenetur. et sic
est mortale Verbi gratia. Sicut nō au
dire missam in die dñico. vel penitenti
am iniunctam non complere. Lū autēz
tedium redundat in p̄sensus ratiōis v̄
voluntatis bonum diuinū non amātis

vel cum fastidio recogitantis: est peccatum mortale. Tum ex eo quod ratio et voluntas cum tristitia feruntur in bonum de quo gaudendum esset quod directe contrariatur charitati. Tum etiam quia tale tedius redundat in omissione eorum que necessaria sunt salutem. sed diligere verum bonum et declinare a malo. Si autem tedium illud ex omissione boni et difficultate aggrediendi bonum ducit in desperationem: tunc iam accedit ad peccatum in spiritu sanctum. Et si tedium ita crescit. quod iniquat sibi manus tunciam similis erit iude. qui laqueo se suspendit. ergo magna mala oriri possunt ex tedio et ex accidia. nisi ei resistat.

Accidia palliat se sub triplici specie futurus. Et primo sub ficta specie discretiois. quod maxime apparet in illis qui dicunt quod libenter exercerent se in operibus strenuis: nisi in hoc metant discretionis et naturalis virtutis excedere se timerent. Remedium contra illud est quod multi debiliores eo magis ardua pro cooperatorem diuine gratie operantur sunt illa ad que per diuinum instinctum aliquotiens ipsi inclinantur. Et quod firmiter speret in adiutorio diuino qui ipsum per suam gratiam in bonis actibus poterit vigorare. ut etiam confidenter dicat cum apostolo. Omnia possum in eo qui me confortat. Tertia igitur causa est: quare paucissimi sunt feruentes in exercitio virtuoso. rari sunt qui plene deo confidunt: quod possit eos confortare. Secundo occultat se sub specie humilitatis. Sicut qui dicunt: quod libenter feruentius orarent: et crebrius elemosynis et operibus pietatis insisterent. si ex hoc fauore humane laudis et propria complacencia incidere non timerent ne meliores apud homines reputarentur: quam sunt coram deo. Remedium contra hoc: quod quum homo timet quod de virtutis exercitio aliquid incidat complacencie proprie humane: tunc propter timorem complacencie debet diligenter presare. ut ad alta opera exercenda in publico astringat ex necessitate

vel ex charitate. Et si ex necessitate astringatur. puta quod pertinet ad veritatem vite sicut doctori incumbit veritas doctrina in publico. vel etiam audire missam. dare elemosynam. audire sermones. ordinem premissam intentionem in deum. et si occurrere resistat. Et tunc propter timorem complacencie incidere non dimittat in publico frequentare. quia si illabitur de hoc complacencia: ille resistat et dicat cum Berni. Propter te non incepti: nec propter te dimittant. Si autem astringatur ad illa ex charitate vel voluntatis arbitrio: tunc debet eam diu frequentare in priuato donec ex frequentia actuum effectus eius tamen firmetur in bono virtutis et in amore diuino. quod possit illos actus etiam in publico sine periculo complacencie exercere. Tertio occultat se sub specie deuotiois et spiritualis feruoris: Quod apparet in his qui dicunt se deo permittere quum danda futurum exercitia. Ad que requiritur exterior occupatio. ut in tunc contemplatio et feruori deuotiois amplius ad deum inardescant. Et tales in illum errorem incidunt quod dicunt: quod existentes in statu perfectionis et contemplationis in eleuatione corporis christi non debent assurgere nec ei reuerentiam exhibere: dicentes hoc esse imperfectio nis si a puritate et altitudine contemplationis tantum descenderet. quod circa sacramentum christi aut humanitatem et passionem christi aliquid cogitarent. Sed illud est nimis erroneum. quod nulla potest esse tanta deuotio. dum tamen homo non rapiatur supra seipsum. et a sensibus extrahatur. quod hominem possit absolueri ab obligatone que tenet preceptis dei et statutis ecclesie quibus homo astringitur ad deo gratias referendum de beneficio incarnationis et passionis christi et eius sacramentis. Et ideo nulla potest esse tanta feruens deuotio quam homo teneat in eleuatione corporis christi (quod passione dominice respicit) nec tere genua. et reuerentiam deo exhibere. Exemplum. erat quidam qui se valde reputabat esse deuotum. que vna vice infra missam

De peccato

prosternebat se: et noluit eleuare caput: tunc miles stans circa eam dixit ei. Ergas te iam eleuare corpus christi. Et illa. Ego sum super hoc. et sic se non erexit. Tunc miles iterum et iterum ammonuit eam. Et illa ut antea respondit sibi. Tunc miles cum proprio pedereiecit eam de sede dicens. in nomine diaboli es tu super hoc quod debes exhibere reuerentiam creatori et redemptori tuo.

Remedia contra accidiam.

Equitur de remedijs tria accidia. Quorum primum est secundum wilhelmum lugdunensem. diuersitas occupationum. Hoc remedium habet in vitas patrū. ubi legitur quod beatus anthonius temptatus spiritu accidia: et resistens in heremo dicebat. Domine saluari desidero: sed uane cogitationes non permittunt me. quidnam faciam. et quomodo saluari debeo ostende mihi. et respiciens: uidebat quendam asinam torquentem funiculum qui sibi similis erat. deinde ex opere surgens orantem. et iterum surgens et plectas facientem de palmis. et inde rursus ad orationem surgens. Erat autem ille angelus domini et dixit ei. et tu ita faciens anthoni saluaberis. **S**ecundum remedium est consideratio laboris christi qui pro rebus laborauit in terris. Unde Gregorius. Si passio christi ad memoriam reducat. et. Mat. xi. Non est seruus maior domo. Magna superbia est si uelit quiescere seruus ex quo laborauit domino. Laborauit autem dominus iesus christus primo in natiuitate cum ad durum presepium positus fuit: et uilibus panniculis inuolutus. Unde dicit per prophetam. In laboribus a iuuentute mea. Secundo laborauit corde per anxietatem et tristitiam et compassionem quam habuit super peccatores. Marc. viij. Misereor super turbam. Tertio laborauit ore per predicationem. Ps. Laboraui clamans. rauca facte sunt fauces mee Sed heu pauci audiunt christum: cum tamen terra audiat clamorem suum cum tremuit tempore passionis et perire que scisse sunt Sed

heu miseri peccatores eum in suis predicationibus audire nolunt ut uertant et saluentur. Quarto laborauit suis pedibus. quod circumibat per castella annuncians regnum dei. Non enim iuit in equo vel in curru. sed nudis pedibus. Ioh. iij. Fatigatus iesus ex itinere sedit super puteum. Quinto laborauit oculis. scilicet lachrymas effundendo. unde Iob. xvi. Facies mea intumuit a fletu. Sexto laborauit toto corpore et omnibus membris sudore sanguinem sudando. flagellis eum cedendo. crucem portando. et in ea expansus toto corpore moriendo. Ergo merito exemplo ipsius laborare debemus. et non ociari. Ioh. xij. Exceplum enim dedi uobis. **T**ertium remedium est consideratio libertatis. quod pro labore quem hic patimur liberamur a laboribus et a penis eternis. de quibus dicit per prophetam. Laborabunt in eternum et uiuent adhuc in fine. Unde Gregorius. Dum laboris transitorio atterimur a perpetuo labore liberamur. Sed peccator non potest euadere qui aut eternam oporteat eum puniri. aut hic ad tempus laborare: et pro peccatis satisfacere per tribulationem et alia bona exercitia. Unde si quis consideret diligenter fortis et eternas penas inferni: leues reputabit labores et pressuras huius mundi. Unde Gregorius. super illud Mat. viij. Eminent in tenebras intolerabile. ignis inextinguibilis. uermis immortalis. fetor intolerabilis. tenebre palpabiles. flagella cedentium. horrida visio demonum. confusio peccatorum. desperatio omnium hominum. Erit enim miser mors sine morte. defectus sine defectu. quod ibi mors spiritus incipit et deficere nescit. Ex quo sequitur quod merito debemus hic uniuersaliter operari ut ab illis eternis malis liberemur. **Q**uartum remedium est consideratio temporis in quo sumus constituti. quod est tempus gratie. quod nos sumus in die et antequam fuerit in nocte. Unde apostolus. Nox precessit. dies autem appropinquabit. Magis reprehensibiles sunt qui tempore gratie quam ante in veteri testamento ociosi fuerunt.

Et hoc ppter p̄ciositatem t̄pis in quo
 sumus. Vñ Bern. Nihil p̄ciosius t̄pe
 et ergo vt possimus digne rōem redde
 re p̄ eo debemus illud vtiliter exp̄dere
 Vñ Greg. Sicut capillus capitis nō
 peribit: sic nec momentū t̄pis. q̄n de eo
 oportet nos reddere rōes q̄no illud exp̄
 derimus. hoc sp̄ esset memorā dum om
 ni die z om̄i hora. sicut legit de quodaz
 bono hoīe. q̄ q̄n cūq; audiuit horalogi
 um signare. tunc sp̄ dixit. O deus iterū
 vnā horā t̄pis gr̄e exp̄ndi: de quo tibi
 redditurus sum rōnem q̄no in illa vixi.
 Vñ etiā Anselm. in meditatōibz. O
 lignū aridū z inutile eternis ignibz dig
 num. qd respōdebis in illa die cū exige
 tur a te vsq; ad ictū oculi om̄e t̄ps viuen
 di tibi imp̄sum. Tūc q̄ppe damnabit
 q̄quid fuerit inuētuz opis in te vel ocio
 si sermonis vsq; ad minimā cogitatōem
 et t̄ps quo vixisti: si nō fuerit ad volūta
 tem dei directum. O Quintū est
 p̄sideratio future mercedis. Vñ Aug.
 Si labor te terret vide mercedē. Vñ
 Bern. xv. Et fact. est sermo d̄m ad abra
 ham p̄visionem dicēs Noli timere abra
 ham: ego p̄tor: tuus z merces tua ma
 gna nimis. Sic iā p̄t̄ x̄ps dicere culti
 ber hoī bonū operātū. Ergo si terret pi
 grū hoīem labor: attrahat euz merces.
 nā grauis z teta videt breuis mercēna
 rio si in fine diei expectat magnū p̄cium
 t̄pale: quod tamē parū est respectu eter
 ni p̄mij. Vñ Greg. Spes in eternita
 te aim extigit Et idcirco nulla mala que
 exterius tolerat sentit. L h̄ris. Si tēpe
 stas nautis: vulnera militibz: si frigoza
 a gr̄icultoribz p̄pter p̄mijz t̄pale leuia
 sunt. Quanto magis debet eē leuia p̄
 ter p̄mijū sempiternū Si q̄s diceret. sur
 ge. vigila z ora hac die z cras dabo tibi
 centū florenos. Et secūda nocte plus p̄
 mitteret. z tertia nocte multo plus. z q̄r
 ta maiorem honore z dignitatē z diuiti
 as q̄s habet imperator: faceres lib̄er z
 sponte z p̄mpte. S; hec nihil st; respe

ctu mercedis quā deus p̄mittit opanti
 bus bona opa. Vñ Bern. sup L̄tica
 Reuera verū est gaudiū z solum qd nō
 de creatura: sed de creatore p̄cipitur. qd
 cū possides: nemo tollit a te. cui p̄para
 ois aliū de iocūditas meror est. ois sua
 uitas dolor est. oē dulce amarū. oē deco
 rū sedū. omne aliud qd delectare possit
 molestū. vñ Aug. de li. ar. T̄ata ē pul
 chritudo iusticie. t̄ata est iocūditas lucē
 eterne. vt etiā si nō liceret in ea ampli
 manere q̄ vnus diei hora. p̄pter hoc so
 lum innumerabiles anni hui. vite ple
 ni delictis z etiā cū affluētia t̄paliū bo
 noz recte meritoq; p̄temnerētur. Vñ
 etiā Hiero. in quadā epla. Null. labor
 durus. nullum t̄ps longū videri debz q̄
 gl̄a eternitatis acq̄ritur. Vñ exempluz
 legit in vitā patrū. Quidā frat̄ interro
 gavit abbatē achille dicens Cur sedēs
 i cella in ea patior accidia. Qui senex ait
 Quia nō dū vidisti req̄em quā speram
 neq; tormenta q̄ timemus. si em̄ ea isp̄
 ceras diligenter. etsi vermibus esset ple
 na cella tua vsq; ad collū: etiam in ipsis
 p̄maneres sine accidia.

De auaricia.

Varicia detestanda est. P̄
 mo p̄pter multiplices maledi
 ctōes q̄ in scripturis auariz in
 ficte sunt. Vñ Luc. vi. Ne
 vobis diuitibz q̄ hic habetis p̄solatōez
 vrām. Jac. v. Agite nūc diuites. plora
 te vlulātes in miseris vestris q̄ aduen
 ent vob. diuitie vr̄e putrefacte st; z ve
 stimēta vr̄a a tinea sunt comesta Aug. z
 argentū vr̄m eruginauit. z erugo coz in
 tel. erit vob. z mā. car. ve. sic ignis the.
 v. itā in no. diebz Itē Aug. Ve illis q̄
 inbiant vt augeant res pituras vñ eter
 nas amittāt Et sic cū q̄s diligēter sacra
 sc̄pturā aduertit: tūc. xij. maledictōes re
 periūt sup auaros diuites. quāc merito

De peccato

q̄s cauere debet auariciã. ¶ Sc̄do ad
deſertatõem auaricie facit hoc q̄ auaro
nihil eſt iniquus. Lcci. x. Auaro nihil eſt
ſcelestius. q̄ ſcelus iude p̄petrant auari
et vltra. q̄ iudas dedit x̄pm p. xxx. de
narijs. auarus aut̄ dat eũ quãdoq̄ pro
vno denario: cũ nõ timeat p̄uirtũ p̄mit
tere z veritatẽ negare p vno ſolo dena
rio Et in veritate peccatũ iude fuit aua
ricia Et in ſup auarus eſt peior iuda. vt
patz ex eo. q̄ iudas. xxx. denarios ma
le acq̄ſitos reſtituit. ſi auari nõ q̄ vltra
ro male acq̄ſita reſtituunt. cũ tñ ſm Au
g^o. peccatũ nõ dimittit niſi reſtituat ab
latũ. Itẽ auarus iniqu^o eſt in deũ. q̄ vi
luſſimã ei creaturã preponit. ¶ Un̄ auari
cia noiatur ab apl̄o ydolozũ ſeruitus.
Hoc ſic patz. q̄ auarus dat illa creatu
re q̄ p̄p̄e danda ſunt ipſi creatori. ſz ſi
dem ſpem z charitatẽ. P̄mo fidez. q̄
melius ſentit de diuitijs q̄ de deo Cre
dit em̄ q̄ necãria debet habẽ ſi diuitijs
ſeruiet. z credit ſe fame perire ſi deo ſer
uierit. q̄ſi deus minus velit z min^o poſſit
ſeruos ſuos remunerare q̄ diuitie. Du
abus em̄ de cauſa accidit q̄ aliq̄s nõ p
uidit ei quẽ ſc̄t ſibi eſſe fidelez ſeruũ. vel
q̄ nõ p̄t. vel q̄ nõ vult. neutrũ p̄t eẽ
ã deo. cũ ſit oĩpõtes ergo p̄t. z cũ ſit ſum
me bonus: ſi vult libenter ſuis ſubditis
puidere. Itẽ ſpem ponit etiã auar^o in
diuitijs. q̄ eſt quodãmodo de deo deſ
perare. vñ Aug^o. De deo deſperare eſt
ſpem in creaturã poſuiſſe. Itẽ charitatẽ
etiã ponit in eis: quã in deũ ponere de
beret: faciens diuitias deũ ſuũ. vñ Au
g^o. Hoc ab hoie colitur q̄d pre ceteris
diligẽt. Q̄d patz. q̄ auar^o vidit potius
florenũ q̄ deũ in ſacramẽto. z potius
audit loq̄ de nũdinis z lucris tp̄alibus:
q̄ de ſp̄ialibus. z ſepius cogitat de the
zauro q̄ de deo. Un̄ Innocẽtiũ. de vilii
tate p̄ditõis humane. Auaricia eſt ydo
lozũ ſeruitus. q̄ ſicut ydolatra ſeruit ſi
mulachro: ſic auar^o ſeruit thezauro Nã
ille cultum ydolatrie diligẽter ampliat.

et iſte cumulu pecunie diligẽter augmẽ
tat. Ille cũ diligentia colit ſimulachrũ
et iſte cũ oĩm̄ cura custo dit thezaurũ Il
le ſpem ponit in ydolatria. iſte ſpem po
nit in pecunia Ille timet mutilare ſimu
lacrum. z iſte timet minuere thezaurum
Item q̄ nihil iniquus ſit auaro p̄tz ex eo
q̄ ſeipm̄ vendit z iterficiat. Lcci. x. Hic
aiam venalem facit. Un̄ Aug^o. in quo
dam ſermone. Auarus an̄ q̄ lucret ſeip
ſuz p̄dit. z an̄ q̄ aliq̄d capiat capif Val
de iniquus reputaret q̄ p̄ximum ſuum
inimicẽ capitalibz venderet. ſi iniquo re
putaretur q̄ cognatũ ſuũ vel fratrẽ ſuuz
vẽderet vel occideret. Iniquiſſimus q̄ pa
trẽ ſuum vẽderet vel occideret: quẽ pl^o
amare tenetur. Sed multo iniquo vide
tur eſſe reputãdus ille q̄ ſeipm̄ vẽdit vel
occidit. quẽ plus tenet amare q̄ patrez
In ſup auarus nõ ſolum vẽdit ſe. ſi etiã
vendit deũ: mariã: z oẽs ſc̄os z regnuz
celoz: z meritũ paſſionis x̄pi. z p̄cipal
tõem oĩm̄ bonoz totius eccl̄ie. Ergo ni
hil iniquo q̄ pecuniã amare. Itẽ aua
ricia deſtanda eſt. q̄ eſt vicũ valde in
fectũ. q̄ nec parit hoĩ ſeni neciuueni.
imo ſm̄ verbũ p̄phete. A minore vsq̄
ad maiorẽ om̄es ſtudent auaricie. Uix
em̄ puer q̄nq̄ ſeptẽtis eſt cupidus z af
fectat denarios. Sz de pctõ luxurie ex
pectant pueri vsq̄ ad decimũ vlt̄ duode
cimũ annũ. Itẽ pctõ luxurie ſolo ſenio
ſeneſcit. vñ Aug^o. in quodã ſermone. Cũ
cũcta vicia in ſene ſeneſcãt: ſola auaricia
iuueſcit. vñ Sen. in li. de moribz.
Noſtro ſilis eſt auaricia ſenil. q̄d ſtul
tius eſt vt dici ſolet: q̄ via deficientẽ au
gere vitãciũ. Itẽ auaricia deſtãda eſt
q̄ fatuum q̄d eſt p̄gregare diuitias. q̄d
p̄tz ex hoc. q̄ auarus aſſilatur fatio q̄
libẽrius iaceret iter ſpinas vbi ſe lederet
q̄ in lecto mollĩ. Et ſp̄ine ſunt diuitie et
res tp̄ales. vt dñs in euã. dicit Math.
xx. Hoc p̄tz ex eo. q̄ cũ labore acq̄runẽ
cum timore poſſidentur. et cum dolore
amittũtur. Un̄ Iſidor^o in li. de elũ. bo:

B Qui bōa mōi diligit vel ite nolit rōis
 z doloris pene succūbit. **Uñ** hīero.
 in epla **Quaro** tā deest qđ habet qđ qđ
 non hz. Quia aut non habens cōcupi-
 sat vt habeat ā habita metuit ne amit-
 rat. **Uñ** etiā **Chriso.** sup **Matth.** Qui
 pecunie fuit z pñtibz cōpedibz pstrigif
 z futuris. **E** **Frē** auaricia detestāda est
 qz res tpales non pñt satiare affectū ho-
 minis. z hui⁹ causa est triplex. **Prīma** ē
 capacitas aīe. qz fm doctores. **Animā**
 dei capacē nihil minus deo implere p̄t.
Uñde Sap. xi. Cū orbis terrarū sit q̄si
 gutta rois antelucani. ergo non sufficit
 rotus orbis z oīa que in eo sunt implere
 corvnius hoīs. **Uñde Bern.** Ad ima-
 ginem quippe dei facta est aīa rōnalis :
 ceteris oībus occupari p̄t. impleri oīno
 non p̄t. capax em̄ dei est. z quicquid dō-
 minus est non eam implebit. **Scđa** cā
 est: qz cupiditas homis est ifinita. pecu-
 nia vero quantumcunqz sit magna est
 finita. **Sed fm Arist. 4. phi.** Finiti ad
 ifinitū nulla est p̄porcio. ergo oīs pecu-
 nia non p̄t satiare cupiditatem homis.
Tertia causa est qz pecunia ē res corpo-
 ralis: z aīa est res sp̄nalis. res vero sp̄ri-
 tual corpali non p̄t impleri. **Uerbi grā**
Sicut archael cista non p̄t impleri sa-
 pientia: ita nec anima pecunia. **Ergo** a-
 uarus in scripturis assimulatur inferno
Uñde Aug⁹. in epla. **Quarus** est simi-
 lis inferno. **Infernus** em̄ q̄ntoscūqz de
 uorauerit: nunqz dicit satis est. **Sic** z si
 oēs thesauri confluerint in auaruz: nō
 dicit satis est.

De filiis auaricie.

Equit de filiis auaricie q̄t sūt
 z qñ sunt peccata mortalia. **Uñ**
 ea quod sciendū q̄ p̄ma filia est
 obduratio cōtra miscđiaz que valde dis-
 plicer deo. **Ergo** dicitur **Iaco. ij.** **Iudi-**
 cum ei sit sine miscđia qui hic non facit
 miscđiam. **Uñ** aut iudicium extremum
 nobis exhibeatur misericorditer: debe-
 mus tenere doctrinam **chrisi** qui dicit.

Luce. 6. **Estote** misericordes sicut p̄s ye-
 ster misericors est. **Et Matth. 5.** **Bea-**
 ti misericordes: qm̄ ipi miscđiam conse-
 quent. **Sciendum** aut fm **Hermānū**
 de **Schilditz.** **Obduratio** contra miserū
 cordiam fm genus suum est p̄cēm mor-
 tale: quia directe est contra charitatem
 cuius effectus p̄rie est compati malo
 p̄ximī quam directe excludit obduratō
 p̄tra miscđiam. **Licet** em̄ homo non sp̄
 tenetur oēm miseriam p̄ximī subleuare
 semp tñ tenetur eius miserie cōpati: qđ
 auari non faciunt: quia non solū cor ita
 contra miscđiam obdurant: vt d̄ suo alē
 quid dare rennuant pauperibus z indē-
 gentibus. sed etiā quotidie p̄pter auari-
 ciā eorum z obduratōem z crudelitatem
 multi pauperes moriuntur. **Alius** i ma-
 ri qui cogitur eis capere pisces. **Ali⁹** ca-
 dendo de altis edificijs qui cogitur eis
 edificare. alius moritur fr̄gore qui cogi-
 tur eis venari. z sic de multz alijs vt am-
 brosius ostendit in libello de **Nabuchō**
 donosor z magis infra patebit. cui⁹ ageť
 de violentijs. **D** **Scđa** filia ē in-
 quietudo mentis que puenit ex inordi-
 nato affectu lucrandi tpalia. **Uñ** autē
 inquietudo tollit pacem intrinsecā men-
 tis p̄ nimiam anxietatem. z q̄ctem serui-
 endi deo z p̄riā salutem querendi: **Uñ**
 p̄cēz ē z mltoties mortale qñ ex ip̄a omī-
 tñt ea q̄ necessaria sūt saluti vt **grā** fūit
 sicut qñ p̄ eā tollit oīs deuotio z oīs cul-
 tus dei z violātur sacri dies vl̄ sūt alia
 que sunt p̄cepta dei z eccle. **Si** tñ
 inquietudo magna sit z aliquatū im-
 moderata. sicut in mercationibz p̄tingit nec
 tamen omittant ea que necessaria sunt
 saluti. nec fiunt aliqua p̄tra p̄cepta dei
 z eccleiez superiorū: p̄t esse p̄cēm venialez
 nisi ex ista inquietudine hō tñ amor dē
 uitia z immergeret vt vel in tpalibus si-
 nē poneret. vel d̄ deo z d̄ ei⁹. puidētia ni-
 mis diffidēt: tunc ip̄a inquietudo possz
 esse p̄cēm mortale. **Sicut** de illo diuitē
 p̄z cui⁹ ager fruct⁹ yberes attulit **Luce.**

S i

Auaricie

per fraudem alicui damnum illatum est restituant in quantum possunt. quia non dimittitur peccatum: nisi restituatur ablatum. ut extra de re iuris. li. 6. c. si. Et qui occasione damni dat: donum dedisse videtur. **S**eptima filia auaricie est periurium hoc est grauisimum peccatum. Quia non solum verbis decipio proximum. sed cum iuramento mendacium et dolositatem confirmo: et inuoco eternam veritatem in testimonium. **H**ec est magna contumelia dei: inuocare eum in testimonium tue falsitatis. qui est eterna veritas. Et secundum Herman. de schulditz. Quia periurium directe redundat in contemptum et irreuerentiam dei prope dictum semper est peccatum mortale. De periurio plura inuenies in secundo precepto.

Auaricia quomodo se occultat sub triplici specie virtutum.

Equitur declarare quomodo avaricia se occultat sub triplici specie virtutum. Et primo occultat se sub ficto colore prudentie et necessitatis. **Q**uod ostendit Gregorius 31. moral. dicens. Auaricia defectum animi quasi ex ratione solet exhortari. pretendens sibi quod sine culpa sit quod quedam habenda concupiscat eo precepto potissime. quia ea non multiplicare appetit sed egere primescit. sed illud vitium sollicitate est repellendum. quia secundum Gregorium. Nemo potest sincero corde et seruido amore ad bonum diuinum affici: nisi cupiditatem auaricie que est radix omnium malorum a corde suo studeat funditus extirpare. Nota dum quod tria genera hominum cadunt in istud vitium. Primi sunt qui solum consistunt in interiorum desiderio cupiditatis. nec eam in exteriorum ope exequuntur. quia forte res que desiderant adipisci non possent. que si sperarent se consequi: libenter cupiditati etiam exterioribus actibus inhierent. Et illa cupiditas est peccatum mortale. licet et infimum gradum teneat. Secundi sunt qui non solum res concupiscunt seruati desiderio: verum et per eas consecutione et diligenti studio exteriorum impediuntur

uis res illas quibus effectum minime consequuntur. Et illa cupiditas tenet in maiore gradu peccati mortali. Tertii sunt qui non solum seruati desiderio concupiscunt. Verum etiam eis aliquid consequuntur tanto studio insunt: quod non aduertunt. verum eas iusto modo vel iniusto titulo consequuntur. Et illa cupiditas supremum gradum tenet peccati mortali. Et secundum Augustinum in libro de qualitate peccati dicitur: nisi ablata iuxta facta et sua restituantur quod vel per furtum vel rapinam vel per quodcumque iniustum lucrum fuerint consecuti. Remedium contra primum occultationem est quod ille qui sub specie ficte pietatis terrena cupide concupiscit diligenter aduertat: an illi rebus ex stricta necessitate indigeat. nam multa indicantur necessaria que tamen magis proprie dicuntur superflua. Secundo occultat se sub specie pietatis. quod apparet in illis qui credunt quod propter nihil aliud appetant temporalia. nisi ut habeant vitam pauperibus vel suis indigentibus cognatis vel ecclesiis provideant. Et sub illo precepto multum magna auaritia superflua congregat. et in huiusmodi tria genera hominum incidunt. Primi sunt qui non solum res ex auaricia iniuste concupiscunt. verum etiam iuste concupiscunt male perditione consumunt. puta in voluptatibus in peccatis et huiusmodi. Secundi sunt persone ecclesiastice et religiose quibus pro tanto erines raduntur et tendunt in capite per huiusmodi designat quod mens eorum desiderium debet libere euolare in deum et non deprimi ad temporalia appetenda: que quiescunt cum sollicitudine temporalibus concupiscunt incedunt ultra quam necessitas vel status eorum requirit. terties graui salutis dispendio se exponunt. Tertii sunt qui non solum res temporales cupide concupiscunt. verum etiam ipsas cupide irrationabiliter seruunt. scilicet honorem diuinum et in sue salutis dispendium ut postea patebit Remedium hanc occultationem est quod ille qui sub ficta specie pietatis persequitur. ut talia ad honorem dei utiliter expendat. et sollicitudo ad uertere verum huiusmodi obsequauerit in bonis maioribus prius habitis. et si non: certum sit quod in rebus multiplicat minus potest obsequare. Quia secundum Gregorium. Quanto plura terrena cupi-

Se peccato

dius q̄sierit: t̄to maḡs anhelat ad alia
q̄reda Diabol⁹ ei s̄b tali sp̄e p̄terat⁹ m̄t
tos decipit. q̄z scit q̄ diuitie vix lucrant
sine peccō. vnde apl's. i. thimo. vi. Qui
volunt diuites fieri incidūt in laq̄os di
aboli. Eccl. xi. Fili si fueris diues: n̄ eris
immunis a delicto. Tercio occultat
se sub specie liberalitatis vt maxie appa
ret in illis q̄ sub sp̄e fidei liberalitatis in
tentione cupida largiunt alyis: vt ipsis
postea maiora redonentur. Et in illō vi
cium incidunt tria ḡna hoim Primi s̄c̄
qui p̄ua in seculo dimittunt: z ad mōa
steria magnaz diuitiaz se transferūt: vt
in ipsis maiores diuitias consequantur.
Secūdi sūt qui p̄ ieiunia z p̄ alias abstinē
tias se affligunt: non vt deo placeant s̄
vt maiorem rez cop̄iā coaceruet: q̄s q̄n
q̄s alieni p̄digaliter expendūt: Tertij
sunt q̄ bona tp̄alia iuste q̄quirit. t̄n ita te
naciter tenent: vt nec t̄p̄e necessitatis (cū
tam de iure naturali q̄ iure diuio tenen
tur subuenire p̄ximo in necessitatis arti
culo) p̄ximo i digenti subueniāt: Vnd̄
dicit Breg⁹. Non est minus pecc̄m alie
na rapere q̄ necessitatem patientib⁹ sua
non erogare. Vnde Aug⁹. in sermone
Non solum auarus est qui rapit aliena
sed et ille auarus est qui cupide seruat
sua. Vnde etiā Ambrosi⁹. Pasce fame
morientē. si non paup̄isti: occidisti Reme
dium contra h̄actertā occultatōem est
q̄ homo liberaliter sua cōmunicet circū
scripta omni sp̄e redonationis: vt si do
num sit elemosyna: illā pure det p̄p̄ de
um. Si vero donatio sit beneficalis: il
lam liberaliter conferat solum p̄pter do
num virtutis. Quia si dederit aliq̄s p̄
pter intentōem redonādi: iā non est bene
ficiū: sed potius quedā emptio dicere
tur. Vnde Iud. Sunt aliqui qui pau
peribus parū tribuunt: vt accipiāt am
plius. z sub p̄terectu elemosyne querūt
diuitias: que vix magis venatio appel
landa est. q̄ elemosyna. Sic aues sic
bestie capiuntur. z pisces modica i ba

mo capiunt esca.

Remedia p̄ oēm auariciā:

Equitur de remedijs p̄tra oēm
I auariciam. Quoz p̄imum est
mortis consideratio. Vñ Hier⁹
Facile p̄temnit omnia qui se semper cogi
tat mortuz Sicut iumenta se defendūt
ab ip̄ortunitate muscarū cauda sua. et
aues z pisces cauda sua regunt se. sic ho
mo consideratōe finis z mortis defēdit
se ab auaricia. z etiā a ceteris vitijs. z re
git se in mundo. Vnde Job. 12. In tro
ga iumenta z docebunt te: z volatilia ce
li: z indicabunt tibi. Vñ indicat ad
oculum p̄tempabilia esse quecuq̄ que
runtur in mūdo. scz delicias. diuitias. z
sic de alijs. Vnde Hiero. Qui se quot
tidie recordatur mortuz esse. p̄temnit p̄
sentia. z ad futura festinat. Et non ime
rito quia tp̄alia in morte nihil valent:
q̄z nec corpus a vermib⁹ preseruant. nec
hoim in vita cōseruare possunt. q̄z mo
ritur pauper. mort⁹ z diues. Nec aiā
a demonib⁹ liberāt. Prouer xi. Non p̄
derunt diuitie in die vltionis: imo gra
uāt q̄z talis diues multa possidens cum
dolore moritur. q̄z separatur a diuitijs
quas dilexit: z p̄ quibus diu laborauit
z p̄pter quas salutem p̄riā sepi⁹ negle
xit. Insuper cum hic satis habeat: z ne
scit quid ibi habeat: vbi p̄ma nocte rei
manebit. Eccl. 4i. O mors q̄ amara
est memoria tua homini iniusto haberi
pacem in substantijs suis. Vnde etiā
Breg⁹. Non armator⁹ turba: non fami
lie multitudo: non auriz argenti abun
dantia: non vindemiarum vbertas z se
getum. non iocunditas extensa p̄toroz
queunt anime exeunti de corpore vllum
afferre presidium. It̄ Sciendūz
q̄ homo seip̄m cōsolare debet in agone
cum eum aiām relinquere oportet. scz
cogitando sic in agone. resignes cunctis
p̄p̄ deū. z cōmittas reuoluntati diuine
ex toto: tunc dabit tibi deus eterna bōa
Item. p̄p̄ore quā in morte relinq̄s: da

bit tibi deus suā benedictā m̄em virgi-
nem mariā que pulchrior ⁊ dignior est.
Fr̄e p̄ amicis ⁊ filiis ⁊ cognatis a quib⁹
te sepe rari oportet sperare debes q̄ da-
bit tibi p̄ illis societatem oīm sc̄ōrum ⁊
angeloy. Fr̄em p̄ honore p̄senti ⁊ p̄ po-
testate trena: dabit tibi eternū honore
⁊ eternum regnū. ps̄. Introibo in po-
tencias dñi. Sc̄dm̄ remedium est confi-
dentia de deo qui non derelinquit spe-
rātes in se iuxta p̄missum ipsius dicitis
Nolite solliciti esse dicentes quid mādu-
cābimus. aut quid bibem⁹. aut q̄ ope-
riemur. scit em̄ pater vester q̄ his oibus
indigeris. Qui em̄ sic fecit hoīem. vt al-
mentis indigeat: non patietur eum peri-
re per necessarioꝝ subtractōnem: si eius
se submittat confidentie. Mat. 6. Que-
rite p̄m̄m regnum dei: ⁊ hec om̄ia ady-
cien⁹ vobis. scz corporis necessaria. Nam
qui libent̄ vult dare homī celestia ⁊ ma-
gna. non negat ei minima ⁊ terrena. Si
em̄ mali ⁊ crudelēs homines immo ⁊ be-
stieꝝ bruta animalia filios suos nutriūt.
multo magis optimus ⁊ verax domin⁹
filios suos non deserit. Qui etiam beni-
gnus est super ingratos ⁊ malos quan-
tomagis super bonos: qui oēm sollicitu-
dinem in eum p̄cāunt. ps̄. Non vidit iu-
stum derelictū: nec semen eius querens
panē. Unde Bonauētura d̄ ordine fra-
trū minor. Unus de trib⁹ sperādum ē
auariciā ab̄ncientibus p̄ deo. q̄ aut̄ p̄-
curabit hoī in necessarijs aut cū parco-
victur in penuria dabit hoī vires quas
in abundantia possēt habere. Et h̄ est io-
cundius de modico esse forte t̄āq̄ alius
de multis. aut qd̄ subtrahit corpori. re-
fundat menti in consolatione sp̄iali: vt
libent̄ careat temporalī abundantia. q̄
sp̄ialibus delicijs felicis recompensat
Insuper magnā gl̄iam in celo meretur
patienter sustinendo p̄ xp̄o penuriā cor-
porali. Tercū remediū est: q̄ homo
elonget se a cupidis ⁊ auaris. ⁊ familia-
ris sit his qui terrena contemnuunt. ps̄.

Lū scis sc̄is eris zc̄. Accidit illi q̄ cum
auaris ⁊ cupidis p̄uersat. sicut p̄nulo ac-
cidit q̄ a lupa fuit nutritus q̄ aliū modū
gradiēdi ab ea discē nō potuit: nisi que-
rē ip̄a habebat. vñ duab⁹ manib⁹ p̄ pedi-
bus vtebat. sic zc̄. Sed q̄ cū illis p̄uer-
santur q̄ p̄temnūt t̄palia recte incedunt
Quartū remediū est paup̄tas christi
Uñ Bern̄. Magna siq̄dem abultis et
vis magna q̄ diues velit fieri vnicul⁹.
p̄ quo de⁹ maiestatis paup̄ fieri voluit.
Thren̄. iij. Recordare paup̄tatis mee
et trāgres. mee absinthi ⁊ zellis. Ergo
exemplo xp̄i spernere debemus terrena
q̄ cū esset dñs oīm: p̄pter nos factus est
egen⁹. vt ostēderet dignitatē paup̄tatis
et docēt spernere auariciā. Uñ Aug⁹.
de vera religione. Tota vita xp̄i in ter-
ris p̄ hoīem q̄ gessit disciplina moꝝ fuit
ideo oīa bona mūdi p̄cepit q̄ cōtemnē-
da docuit. ⁊ oīa mala sustinuit q̄ sustinē-
da p̄cepit. vt nō i ill⁹ q̄reret felicitas. ne-
q̄ in istis timeret infelicitas. Qui
tum remediū ē cōsiderare q̄ bona t̄palia
hic multiplicata nocēt hoī post moꝝtes
et hoc p̄pter districtā rōem quā redditur
est de t̄paliibus. Primo quō lucrat⁹
sit oīa t̄palia q̄ habuit vsq̄ ad vnū de-
nariū. vtrū iuste vel iniuste. Sicur tant
cursus mūdi est ad lucrādū t̄palia. tūc
vix sine pctō lucrant. Uñ dicit ap̄ls. i.
Thi. vi. Qui volūt diuites fieri: incidūt
in laq̄os diaboli. Sc̄do redditurus est
rōem quō de t̄paliibus expēdit vsq̄ ad mē-
nūm hallēsem. Hoc aduertere debent
bibulī ⁊ gulosi ⁊ supbi. q̄ tantā pecuniā
sumunt in voluptatibus. ⁊ in supbia ve-
stum expēdūt. qz talis male expēdēs
bona sua p̄pterea pōt dānari. etiā si nul-
la iniuste acq̄sierit. Exemplū de epulo-
ne. vt habet Luce. xvi. vbi d̄z q̄ erat q̄
dam diues q̄ induebat purpura ⁊ bisso
et epulabatur quotidie splendide. vbi non
fit mētio q̄ fuerit vsurarius vel raptor.
s̄ bona sua male expēdit ⁊ paup̄ibus non
subuenit. ideo dānatus est. Luce. sup

Se peccato

Matth. Non propter hoc diuitias accipi
siue lasciuie consumas: sed ut in elemosynis
expendas. que enim habes pauperum sunt
sed tibi credita sunt. etiam si ex laboribus in-
stitis et ex hereditate paterna possessor fa-
ctus sis. Tertio redditur res rationem quanto
hereditibus tua bona dimisisti. quia quilibet
peruenire debet lites que possunt oriri pro
mortem suam inter heredes propter bona sua
quia melius esset nullum denarium post se reli-
quere quam causam lites hereditibus amini-
strare. Quia ille qui non facit posse suum
ordinando bona sua et disponendo. que
cumque mala siue quecumque peccata siue lites
siue puritia siue inimicitie ex talibus bonis
inter heredes fiunt sibi in anima sua nocebunt
quia perueniunt suffragiis. et etiam ibi punie-
tur quia ex peccate auaricia sua noluit an-
tea ea disponere. Ergo quilibet homo tempo-
ralia bona possidens debet aduertere di-
ctum christi per Esaiam prophetam qui dixit ad
regem ezechiam. Dispone domui tue quia
moriens tu et non uiues. Esai. 38. **U**n-
de Seneca etiam in quadam epistola. **O**is dies
uel ultimus a ordinanda est. quia de fidelita-
te hominis ultima dies iudicat. **R**
Sextum remedium contra auariciam
est consideratio eternarum diuitiarum.
Aug. **V**ilescunt temporalia cum considera-
tur eterna. **V**irum est: quia homo potest cum
tanta auditate et sollicitudine intendere
temporalibus que transitoria sunt. et negligere
celestia que eterna sunt. Et hoc ideo fit
quia non habemus firmam et veram fidem.
Unde Hieronimus. **N**ecyeram fidem de deo
habet qui cupit in his miseris diues fieri.
Ergo quilibet christianus cum omni di-
ligentia debet intendere virtutibus et bo-
nis opibus. ut per hoc posset sibi deum
acquirere. et consequenter vitam eternam possi-
dere. **U**nde Aug. **T**unc erit deus om-
nia in omnibus quicquid hic querebas. que
quid hic pro magno habebas. quicquid
hic amabas manducare et bibere: ipse
erit tibi cibus et potus. quicquid hic vo-
lebas ut sanitates. ipse erit tibi immorta-

lis **Q**uicquid hic querebas: ut diuitias. de
us erit tibi diuitie. auare quod tibi sufficit
si tibi deus non sufficit. **I**tem Aug. li. xxij
de ciu. dei. **Q**uod deus preparauit dilu-
gentibus se fide non capitur spe non attingit
charitate non comprehendit. desideria et
vota transgreditur. acquiri potest estimari non
potest. **S**eptimum remedium
propter auariciam est. quia ista temporalia quando
quod erit occasio hominum peccandi. quia quicquid il-
le qui est pauper et bonus et saluus si diues
esset forte damnaretur. hoc deo committendum
est quia omnia nouit que homini expediunt vel que
non. Et firmiter tenendum est si tibi utile
esset habere diuitias deus tibi ordinaret.
quia omnia que facit: facit in bono. **Q**uia autem
diuitie sunt occasio peccandi propter. quia ex
diuitiis generantur lites et dissensiones. **U**n-
de Aristoteles. **q**. politic. Pecunia seditorem facit
et malignitatem. **I**tem generat superbiam.
Un-
de Aug. **V**ermis diuitiarum est super-
bia. vnde difficile est quod non sit superbus qui di-
ues est. **I**tem facit hominem gulosum. et se-
quenter luxuriosum. **U**n-
de Bern. in ser-
mone **P**erdit castitas in deliciis. hu-
militas in diuitiis. pietas in negociis. ve-
ritas in multiloquio. charitas in hoc ne-
qua seculo. **E**xemplum de hoc in vita spa-
tr. **Q**uandam heremita apud quendam ho-
spitatus: inuenit in eo quod vna parte lucris
sui expedit in necessitates proprias. aliam
in elemosynas pauperum. tertiam in hospi-
talitate peregrinorum. **U**n-
de autem regressus
esset ad cellam. et rogaret ut deus ei bona
sua multiplicaret quod ea ita bene expende-
bat. **R**esponsum est ei quod forte sibi non ex-
pediret. **I**llo autem non acquiescente sed pro
fidei iubente processum est quod peribat. nam
in mane causa operandi inuenerit antiquum
frangens inuenit magnam aurum thesaurum.
Quo accepto factus est familiaris impe-
ratoris et magnus oppressor pauperum.
Quo facto heremita raptus ad iudicium
vidit angelos querentes de illo oppressore
pauperum. **Q**uibus respondit quod fidei iussor
pro illo respondeat. **S**tupefactus heremita

supplicabat bte virgini vt eum iuuaret. Que ipetrauit vt heremita ad eum corri/gendū mitteret. Qd cū facere veller nec ei loq̄ posset. h̄ ingerēs se x̄beratus fuis/ser. reuersus ad cellā iterū rapit ad iudi/ciū. z sicut p̄sus accusat. Sed btā x̄gine eū a diuinitate z mortuo impatore: alit̄ succedens in imperiū illū diuitem z poten/tem capere voluit. h̄ ille fugiens z om̄ia bona sua pdens ad p̄cedētia officia re/diens z ad pietatis opa. postmodū vi/tam in bono finiuit z clulit.

De gula.

Gula detestanda est. Primo qz multū est cōtra deū: q̄uis oia p̄cā sint ztra deū. tñ gula p̄ncipaliter. qz vilissimā crea/turā deificat. s. ventrē suuz. Juxta illud apli ad phil. iij. Quoz de^o v̄cerē. vbi dicit Aug^o. Hoc ab hoie colit qd̄ p̄ ce teris diligit. Vñ Hugo in suo claustra li Solēt dijs tēpla p̄strui. altaria erigi. ministri ad seruitūdū ordinari. imolari p̄/les. thura cōcremari. Si q̄dem tēplum gule est coq̄na. altare mēsa. ministri cocī imolate pensēs cocte carnes. fumus in/censozū odor saporz. Et talis ydolatria est deterior q̄ ydolatria paganoz. quia illi auro z argēto z marmoreis lapidibz diuinos honores imp̄dere solebāt. sed gulofus v̄cerem p̄ deo honorat. q̄ est q̄/ si laterna. Et p̄pterea videt hoc viciūz detestabilius cūctis alijs vicijs z p̄ctis. qz hoc viciū deū blasphemar. Vñ Au/g^o. de x̄bis d̄m. Si immoderatōe vo/racitatis debitū moduz nature excedis q̄ntūcūqz laudes lingua carnis r̄soner tñ vita blasphemar. Scōdo detestanda est gula. qz multū placet diabolo. ex eo qz in hoie guloso est regēs diaboli. Vñ Barth. xij. Luz immūdus spūs exierit ab hoie. ābulat p̄ loca arida q̄rens req̄/ein z nō inueniet. Et nota qz loca arida sunt hoies tēperate viuētes. in q̄bz dia/

bolus nō inueniet req̄ez. Vñ etiā in sig/nū hui^o legio demonū dixit dño. vt ha/bet Barthei. viij. Si eijcitis nos hinc mitte nos in gregē porcorz. qd̄ dñs p̄mī sit. Vñ de glo. Nisi q̄s more pora vixē rit: diabolus in eo potestātē nō accipiet Ex quo p̄tz qz diabolus habet potesta/tem sup gulofos Itē placet diabolo: qz illo vicio tēptauit hoiem in statu innocē tie z in paradysō. Itē p̄tz in x̄po. q̄ cum ieiunasset. xl. diebz z noctibz: tunc tēpta tor dixit ei. Si filius dei es dic vt lapī des isti panes fiāt Et rō q̄re libēter tēp tar hoies etiā bonos cū isto vicio. qz p̄t eos deijcē. z facillr trahere ad alia p̄cā. sez ad accidiā z luxuriā. Vñ Greg^o. in pastoral. dicit. Dū venit nō astringit s̄l cūcte x̄tutes obzruunt. Itē placz diablo. qz iste q̄ hoc vicio a diabolo tenet val de firmit̄ tenet. qz q̄ assueti s̄t gulose vi/ uere vix z difficulter p̄nt huic vicio renū ciare. vñ Isid. in li. soliloq̄. Difficile est p̄cti p̄suetudinē vincē. p̄au^o vsus vix abolet Hoc p̄z maxie in ill̄ q̄ a puericia crapulose z delicate nutriti sunt. q̄ posty modū vix vel raro abstinentes fiāt. nisi su pabundās gratia dei operaret in illis. Et est rō. qz s̄m Aresto. vij. Eth. Cō/ suetudo est altera natura. Et idē. Diffi cile est resistē cōsuetudini q̄ assilatur na/ ture **B** **C** Tertio detestāda est gula. qz nocet homini in corpe z in aīa. Pri mo in corpe. qz infirmitates corpis ge/ nerat. Eccl. xxxvij. In multis scas erit infirmitas. Seneca in eplā. Multos morbos multa fercula fecere. qz multē p̄pter crapulā efficiunt cōtracti. leprosi hydropici. paralitici. z sic de alijs. Et hec ē magna fatuitas qz hō p̄pter delec tarōem vnius hore om̄i tpe vult esse in/ firm^o. Itē vitā hois abbreviat. Eccl. xxxvij. Propter crapulā multi obierūt qz s̄m doctores gula plures interficit q̄ ensis. Sic cōuerso abstinentia causat sa nitatem. et prolongat hominis vitam. Vñ de Ecclia. xxxvij. Qui autē absti

De peccato

nens est adijciet vitā. **Uñ** Hiero. in q̄/
dam epla. Mater sanctatis abstinētia
mater egritudinis voluptas. **Uñ** etiā
Aresto. de regimie p̄ncipum. Abstinē/
re a comestionibz nimis et supfluitate ē
summa medicina. Item abstinētia pro
longat vitam. hoc patz in p̄ncipio mun/
di qñ hoies ita diu vixerūt. sicut adam
q̄ vixit. dcccxxx. annis. Item noe q̄ vi/
xit. dccccl. annis. Item mathusalē q̄ vixit
dcccclxxx. ānis. q̄ fuit antiq̄oz inf̄ omēs
in veteri testamēto. Item hoc patz in san/
ctis noui testamēti. sicut in iohē euāgeli/
sta. qui vixit a tpe passionis xp̄i. lxxviiij.
annis. et totū tēpus vite sue fuerūt. xcix.
anni quos vixit. Item Hieronym⁹ vi/
xit. xcviij. annis. Item br̄is paulus he/
remita vixit. xcij. annis. Item br̄is an/
thonius vixit in heremo. cv. annis. Item
hoc patz carthusiēsis et alijs religiof̄
q̄ diu viuūt. qz abstinētes sunt. ergo be/
nē b̄. **Ecc̄i. xxxvij.** Qui abstinens ē ad/
ijciet vitam. Item gula nocet hoī in tē/
poralibz. hoc patz in illis gulosis et ebrio/
sis hoībuz. qz quicq̄d p̄ totam hebdo/
madam lucrant vnde se et vxorem et pue/
ros nutrire deberent: in taberna consu/
mūt. **Uñ** **Ecc̄i. xix.** Operari⁹ ebriosus
nō locupletat̄. Item nocz hoī in aīa. qz po/
tētiā aīe ḡuat. Primo ḡuat mētiā: vt
gulof̄ obliuiscat̄ sui creatoris. vñ **Dzee**
xiij. Saturati sunt et eleuauerūt cor suū et
oblitū sunt mei. Item intellectus offusca/
tur p̄ gulam. et p̄ immoderatiā cibi et po/
tus. q̄ intellectus datus est hoī ad deū
intelligendum. **Uñ** Hiero. Nihil adeo
obruit̄ intellectū vt p̄messatio. Hoc patz
qz ieiunus melius intelligit et melius di/
spositus est aīa comestione q̄ post. Item
volūtas que data est hoī vt eam debeat
conformare voluntari diuine. et eam
debeat inhabitare spū sanctus p̄ chari/
tatem et dulcedinem: qua puatur homo
gulofus. **Uñ** apl̄s. i. **L. h. o. i. h. ij.** Aīa
lis homo non percipit ea que dei sunt. vñ
Aug⁹. libro. v. confessionum. Gaudū

diuine dulcedinis nō degustas: si carna/
li delectatōe cor maculas. **Uñ** Bern̄.
Quo modo ignis et aqua simul esse nō
possunt. sic spūales et carnales deliciae in
eodem se nō compatiūtur. Item gula
denigrat animā. **Thren. iij.** Denigra/
ta est facies eius sup carbones. Hiero.
Nites cutis sordidam aīam ostendit.

Equitur de his q̄ sunt rephens/
sibilia circa comestiones. Et sunt
septem. **L. C. P. m̄** est aīa
debitū tps comedere. naz sicut serui dei
p̄m doctrinā xp̄i p̄mo querūt regnū dei
sic gulof̄ (quoz deus est v̄ter) p̄mū q̄/
runt regnū dei sui. Et regnū dei sui est
esca et potus. **Lōtra** qd̄ dicit apl̄s **Ro.**
xiiij. Nō esca et potus est regnū dei. **Uñ**
Esaie. v. d̄r de gulof̄is. **Ue** q̄ consurgi/
tis mane ad sectandum ebrietatem. Er/
go merito rephendēdus est ql̄bet xp̄ia/
nus qui d̄ mane comedit aīq̄ aliquod
pater noster dicat vel deo aliquā reuel/
rētiā exhibeat. Quia ql̄bet homo de/
bet p̄mo abare animā cum deuor̄ orō/
nibus et sanctis meditatōibus. qz nobis
lior est corpore. **Uñ** Bern̄. **Tor⁹** mun/
dus ille precium vnius aīe estimare nō
potest. Nō em̄ pro toto mūdo aīam su/
am daret qui pro humana aīa suam de/
dit. **Aug⁹.** Maius est damnū in am̄/
stione vnius aīe q̄ mille corporū. **S. C.**
cū dum quod est rephensibile est quādo
qs nimis delicata cibaria vult habere.
Uñ legitur **Numeri. xi.** de filijs israel.
q̄ in deserto carnes desiderabant. et p̄/
ter hoc iram dei incurrerūt. **Ps.** Adhuc
esce eorum erant in ore eorum et ira dei
ascendit super eos. Quāuis sacrificeret
desiderijs et cōcupiscentijs eorum. tamē
nihilomin⁹ eos puniuit. **Uñ** **ps.** Pluit
sup eos sic puluere carnes. **D. C. S.**
endū. qz nō debemus petere delicata ci/
baria p̄pter tria. Primo. quia v̄ter est
vas immūdum quod corrumpit cibos
p̄ciosos. Quis em̄ preciosum balsamū
infunderet in vas immundum. **Uñ**

fit. cum intrauerit: nonne si specula habere-
 beremus in ventre d' abis preciosis eru-
 besceremus. Secdo. qz erunt duo ptra
 vnum. scz corpus z abus delicat' cōtra
 spm̄. Sufficit em̄ pcupiscentie malicia
 sua: vt non plus per delicata cibaria ac-
 cendatur. igitur sumenda est necessitas
 z non supfluitas. Quia fm̄ ap̄lm̄. La-
 ro concupiscit aduersus spm̄. Tertio qz
 qui consuevit vti cibarijs preciosis post
 modū semp vult ea habere. Ergo pueri
 non delicate nutriendi sunt. tuz qz ex h̄
 sep̄ius infirmant' z debilitant'. z quādo
 qz moriunt'. cum quia in senio etiā talia
 volunt habere consueta. Unde Salo-
 mon puer. 22. Adolescens intravitam
 suam graditur: z cum senuerit: non re-
 cedit ab ea. Unde etiā Aristo. dicit. 7.
 pol. Pueros esse sine vino est bonum.
Tertiu qd est reprehensibile est quā-
 do aliquis sumit nimis. vt legit' d' zodo-
 mitis. Gen. 18. Sicut ei pluuia nimis
 magna nociua est sic etiā nimis parua
 non valz. sic quisquis puidere sibi dilige-
 ter debet q non nimis multum sumat.
 ne abus aggrauet corpus. z suffocet ra-
 tōem. nec etiā nimis modicū: ne corpus
 nimū debilitetur: sed in medio cōsistat
 virtus. Unde Aristo. ij. eth. Melius
 in omnib' est laudabile. Quia fm̄ Hu-
 gonē de sancto vicē. Caro sic nutrienda
 vt est seruiat. z sic domāda est vt nō su-
 pbiat. **Q**uartū quod est rep̄-
 hensibile est. quādo quis nimis auide
 z ardent' sumit abū Signū autē hui'
 auidit' est quādo sic anim' homis ad
 abum tāto ardore concupiscētie trahit'
 vt nihil sinat hoīem de deo cogitare vel
 de alijs bonis. sed effundit se sup abuz
 tanqz brutū animal. z hoc vtiqz non est
 bonum. nec rationale q homo fūdat
 se super abū vt animal irrationale. Et
 etiā corporaliter nocet quia ad sanita-
 tem corporis valet q abus honeste or-
 dinate z moderate ingeratur. quia tan-
 to facili' z salubrius digeritur Ergo cō-

tra istam auidit' bonum est z laudabi-
 le. qz quilibet homo ante sumptiōem ci-
 bi ad min' dicat vñ Pater noster. z an-
 te signum crucis faciat qz abū sumat.
Exemplum demoniali que i hortu co-
 medit lactucā sine signo crucis. z sic dia-
 bolum cū lactuca comedit. Unde dicit
 beatus Gregori' in dialogo suo. qz quī-
 dam cōuersus bibit vinum in ciuitate si-
 ne licentia z sine signo crucis. et sic dia-
 bolum cū vino bibit. Et in pncipio men-
 se homo debet cogitare d' pauperib'. sic
 qz vellet qz quilibet pauper intm̄ habēt:
 z debet eis impartiri elemosynā suaz d'
 mensa sua in quātū facultas admiserit.
Unde Carbo. Dum sedes in mēsa p̄-
 mo de paupere pensa: Tunc bene pran-
 des cum ch̄s adesse videt. Et infra p̄-
 diū dum sedent in mensa debēt loqui
 de bonis z honestis z desicis. z debent
 cauē verba scurrilia mūdāna z detracto-
 ria. **E**xemplū legitur. qz quidā diues in-
 uitauit vicinos z cognatos suos locādo
 eos in vna mensa. z in alia mensa etiam
 pauperes collocauit: z vn' inter paupe-
 res qui fuit sanct' homo vidit in pncip̄-
 pio mense quādo benedictō e' dixit. et
 p̄ma duo fercula comederunt angelos
 circū dare discūbentes. quia loquebātur
 de deo. Et postmodū ceperunt loq' mū-
 danaz consequent' vitiosa z detractoria
 tunc demones affuerūt z discūbētes cir-
 cū dederunt. z angeli fugierūt ab eis z de-
 derunt locū demonib'. Tunc fleuit ille
 sanct' homo Postmodū itez i fine men-
 se ceperunt loqui de deo z de hoīs. z tūc
 angeli redierunt z demones fugierunt.
 tunc ille homo hoc videns cepit alacritē
 ridē. Tunc postmodū int'rogauerunt
 illum bonū hoīez quare fleuisset. z post-
 modum risisset. z ip̄e manifestauit eis ea
 que vidit. z exhortatus est eos vt vbiqz
 qz essent cum hoīb' cōgregati liben-
 ter deberent loqui de deo z honestis In
 signum hui' dicit christus in euangelio
 vbi duo vel tres congregati sūt in noīe

Se peccato

meo tibi sum in medio eorum. Ite post me
sam tunc quilibet dicit dicere gratias. et re
gratari deo de bonis perceptis. Unde ap[osto]lus
Eph[es. v]. In omnibus gratias agentes. Unde
de Aug[ustinus]. de verbis d[omi]ni. Si quid man
ducas et bibis ad refectionem et repara
tionem membrorum: et gratias agens ei qui
tibi tribuit mortali et fragili h[uius] suffragia:
abus tuus et potus laudant deum. Ex
his patet. quod homo quicquid potest vi pre
ciosis cibis sine peccato et aliter in grossis
cibariis potest offendere deum et delin
quere. Unde Aug[ustinus]. de doctrina christi
ana. Potest esse ut sine aliquo vicio cra
pule vel voracitatis preciosissimo cibo sa
piens utatur. Insuper autem fetidissima
gule flamma in vilissimum olus inardescit.
Item Aug[ustinus]. Non propter porcum
sed propter pomum mortem primus ho
mo inuenit. Et esau primatum suum non pro
pter gallinam sed propter lenticulas perdidit.
Et legitimus regem nostrum non de carne.
sed de pane esse temptatum. Quintum
quod est reprehensibile est nimia stu
diositas et sollicitudo preparandi cibaria.
Aliqui quasi per totam diem occupan
tur circa preparationem cibariorum ven
tris quod vixel nunquam vna missam possunt
audire. sed et de cibariis anime modicum
vel nihil curant. Aliqui etiam et si per se
non faciunt: tamen oportet quod ancillae fami
liae tamen occupentur circa illa quod negligunt mis
sam et sermonem. et raro possunt intrare eccle
siam principaliter in die dominica. cum tamen qui
liber teneatur illa die audire integram mis
sam sub precepto ecclesie: et talis neglectio re
dundat in dominos illorum quod sic eos occupat.
Unde Hugo in suo claustrum. Quidam su
persticiosum nimis in preparandis ci
bis studium adhibent decoctionum et fructu
orum et condimentorum genera excogitan
tes. modo mollia. modo dura. modo fri
gida. modo calida: modo cocta. modo as
sa: modo pipere. modo allio. modo cimini
modo sale condita. secundum consuetudinem pre
gnantium mulierum desiderantes. et cum tan

ta sollicitudine preparantur: ut deuoratis
quatuor vel quinque ferculis prima non
impediunt nouissima: iste habet colere
ventrem suum tanquam deum. Et tales gulosi
raro vel nunquam contenti sunt de cibariis ip
sis preparatis. Etiam quando vxor vel fa
milia fecerunt omnem diligentiam suam in pre
parando cibaria: tunc adhuc conquerunt et
murmurant. Aut sunt nimis falsa. aut ni
mis frigida. aut nimis mollia. aut nimis
dura. et sic de alijs. Si aliqua negligenti
a notabilis commissa est preparando ciba
ria: tunc cursant maledicendo vxor et fami
lie. Insuper quicquid blasphemant et volunt sa
tellas ipsas. scilicet vxoris et familie ad collum per
cere. Tales cogitare deberent quod si id
commiserit illam negligentiam fieri: ut reco
gnosceres te non esse dignum comedere
cibaria bene preparata. quod forte es pecca
tor mortal. et antea ingratus fuisti deo
et bonis cibariis: quod ex prudentia diuina
habuisti. vel etiam quia antea in bene pre
paratis cibariis excessisti. et deum offen
disti. Et ergo deus iam punit te in illis
quibus peccasti. imo quoniam recognoscere te esse
in peccato mortali. tunc scire debes quod non
es dignus comedere panem et bibere aquam ad
saturitatem. sed vix debes sumere puram
necessitatem ad sustentationem nature. Et
ratio huius est quia peccator indignior
est omnibus creaturis. ergo non est dignus
habere usum alicuius creature quam si id
deus creauit ut homines usum illarum creaturarum
haberent. et deo de hoc gratias agerent et con
fiterentur. Sed heu tales peccatores et gulosi
homines plus consumunt de creaturis
quam boni homines de quo deo nunquam vel
raro regratiantur: nec ei seruiunt. sed potius
mundum de diabolo seruire volunt. de quibus
omnibus sic vixis districtam rationem
redditurum sunt deo. Ex qua sequitur quod merito
nullus debet de cibariis murmurare
vel blasphemare. sed pro peccatis suis de
beret hoc sustinere et cogitare: quod christus
pro peccatis nostris in cruce pendens co
medit et bibit amarum cibum et potum. vnde

ps. Dederūt in escas meā fel: z i siti mea potauerūt me aceto. Sextū reprehensibile est nimis frequenter sumere cibum. Sufficit em̄ homini sano bis in die sumere cibū. Frequens autē sumptio multum nociua est corpori s̄m̄ medicos. nā addere cibum supra cibum nondum digestum impedit digestionem z corrumpit virtutem digestiuam. Secus autē est de laborantibus qui in magnis laboribus desudant sibi victū z necessaria querant. Item s̄m̄ de pueris intelligendum est qui sunt in augmento. sc̄z q̄ adhuc crescūt quib⁹ licet pluries comedere. si necessitas requirit maxime: si nō est dies ieiunij sub precepto ecclesie. ¶ Septimū reprehensibile est varietas ferculorum que reprehensibilē ē imo z nociua hominī non solum quantum ad animam: sed etiam quantum ad corpus. q̄ autem varietas et multiplicitas ferculorum nocet corpori: hoc probat Macrobius per quinq̄. Primo p̄bat per hoc q̄ animalia vt frequenter sūt sana que vtuntur simplici cibo et assueto: s̄ue nature conuenienti: z nullo modo libenter vtuntur illis que sunt contraria s̄ue nature. Cuius oppositum homo rationalis sepe facit. s. comedendo z bibendo ea que nō competūt s̄ue nature. s̄olum vt satis fiat delectatōni z appetitui. Secundo modo probat hoc p̄ artē medicane. quia medici suadent infirmis comedere z bibere simplicem cibum z potum. z non diuersa fercula assata vel frigida. Et ratio huius est quia simplex cibus z potus magis est digestiuus. Et etiam quia antea se nimis repleuerūt diuersis cibis. Et s̄m̄ arist. ij. eth. Medicane sunt per contraria. s̄ oportet eos post modū abstinere: z simplicem cibum sumere. Tertio probat hoc. verbi gratia. Si duo homines eiusdē complexionis biberent eandē mensuram: z vn⁹ haberet diuersa vīna simul z semel: tūc citius infirmaretur: z minus cōpeteret s̄ue nature

ille multiplex potus. q̄ ille qui bibit simplicē potum. licet in eadem mensura q̄ntum ad quantitatem. Sic similiter est de cibo intelligendū. Quarto probat per hoc. si quis postmodū infirmatur: tūc medici possūt eo facilius cognoscere: vnde habeat infirmitatē illam q̄ si diuersa pocula bibisset. Quinto probat per hoc: quia natura est vniformis i operatione sua. Cum autē homo comedit diuersa z multiplicia fercula: tunc natura digerit illum cibum qui magis est digestiuus: remanēte illo cibo q̄ min⁹ ē digestiuus i stomacho. z cū hō gulosus sup addit iterū cibum. sc̄z comedendo et replendo se ante digestionē: tunc ille cibus qui manet in stomacho indigest⁹ fit putridus. sic stomachus corrumpitur. et homo frequenter infirmatur et moritur. ¶ In Seneca. Vltima fercula multos morbos fecerūt. ¶ Nō etiā sapiens dicit q̄ gula plēs interficit q̄ ensis. Ex his omnib⁹ patet q̄ vtilius z salubrius etiā quantum ad corpus est comedere simplicem cibum z bibere simplicem potū z assuetum.

¶ Quinq̄ modis potest q̄s peccare in gula.

Equitur declarare quot modis homo in comedendo vel bibendo peccat mortalit̄. Respondeo q̄ principaliter quinq̄ modis. ¶ Primo quādo diligo corpus tantum q̄ contra preceptum ecclesie paratus sūz comedere diebus ieiuniorum: cū tamē bene possem ieiunare: sed nolo corpus meū in tantū grauare. z sic soluo ieiunium sine causa ab ecclesia preceptū. Unde Hermā. deschilditz dicit. Quā aliquis inordinatiōni gule vel concupiscentie inheret tā q̄ vltimo fini. sicut de quibusdā dicitur ad philippē. 3. Quoz de⁹ vent⁹ est: q̄rum finis interit⁹. Ita q̄ talis quasi deum cōtempnēs parat⁹ sit p̄cepta dei trāsgrediyt delectationes gule assequatur. talis grauiter peccat. ¶ Secūdo cum q̄s

De peccato

sumit cibum illicitū siue phibitum. sicut adā in paradiso comedit cibum illicitū et sibi phibitū. ideo expulsus est. Sic si militē si quis comederet carnes vel etiam lacticiā in quadragesima cibum illicitum et phibitū cōmederet. Circa quod queritur: a quibus cibis ieiunantes debent abstinere. Respondeo sicut Thomā scda scde. q. c. 47. In ieiunio quadragesimali inf dicuntur vniuersalit oua et omnia lacticiā. In alijs aut ieiunijs sūt diuerse consuetudines. quas quisque obseruare debet sicut mores eorum inf quos pueratur. dist. 4. denique. Esus autem generalit carniū in omni ieiunio phibit est. quia generaliter magis delectabilis est. et ad humorem luxurie magis cooperatur. Unde in sexta feria necesse est abstinere a carnibus et in sabbato sicut generalit consuetudinē. extra de obser. ieiun. c. Consiliū Lōcordat Hostien. Sciendū quod quilibet homo tenetur tota quadragesimā ieiunare cū cibo quadragesimali qui sani et fortes sunt. et vti bene possunt tali cibo. secus est de illis qui sunt infirmi et debiles. vel etiam mulieres pregnantes et lactantes pueros: vel etiam in puerperio existentes. quia si necessitas debilitatis corporalis impedit eas non tenentur ieiunare. immo si timeatur phabiliter de periculo eaz vel aborsu: non solum pnt sed tenentur soluere ieiunia. Tertio modo quādo quis sciens cibū sibi nociuū in viribus et in corpe comedit ppter solam delectationem qua non vult carere: talis grauiter peccat. quia facit contra charitatem qua homo tenet se in deo diligere. et vires suas preseruare: vt deo diutius possit frui. p. Fortitudinē meā ad te custodiā. Contra hū talis facit gulosus et voluptuosus quod vires corpis debilitat scilicet. et vitam sibi abbreviat. sumendo talem cibū vel potū qui non competit suenature. sicut tātū possit esse appetitū illicitus ad talē nociuū cibū vel potū quod hō fruitur in hoc deo offenderet. Aliqui pō dicunt.

Scio hoc non competit mihi comedere vel bibere cū tū eque bene sumit. quare tūc sumis si non uenit tibi. Respondeo vt satisfaciā appetitui et delectationi. Sciendū tū: quod ois cibus creatus est ad sustentationem nature: vt inde hō deo seruiat. Ergo si vnus cibus tue nature non conuenit: tunc bonitas dei creauit diuersa cibaria: vt sic te cū cibo tue nature competentē cibare possis. Item qui sessiones longas faciunt et comestiones et conuiuia ppter societatem et cōplacentiā hoim: quod postmodū quāque infirmant. vel etiam quāque citius moriuntur ex talibus longis sessionibus et superfluis comestationibus Et etiam post sunt in dispositi in fuitio dei. et negligunt salutem aie sue. et tales exguiter deum offendunt. Sicut illi peccat qui talia conuiuia faciunt. Unde Aug? Quicumque ad bibendū p. nus fuerit: vel in conuiuio suo alios adunauerit p se et p ipis in die iudicij reus erit. Quarto quā quis sumit cibū licitū et sanū. sicut excedit in nimietate: sic quod perdat rationem: vel nauseam huiusmodi ppter superflua crapulā. et talis etiam grauiter peccat. Circa quod sciendū sicut Henricū de firmaria. Quicumque inebriatur vel qui excedit mensurā in comedendo: si hoc facit cū proposito et intentione peccat mortaliter. Secus est si fit ignorans et sine proposito: et si casu euenerit. vel ex fortitudine cibi vel potus vel fragilitate sumentis tūc enim veniale est. Sciendum sicut Henricū de schulditz quod quā quis tantū sumit de cibo et potu quod vomitū sequi oportet. vel alia inordinatōem. vel tantū superflue sumit cuius suo grauamine etiam sine vomitu. vnde deberent et possent plures alij sustentari. quod forte fame periclitatur vel forte magna indedia purgentur. credo quod in talibus casibus cōtingant peccata mortalia. quia manifeste patet quod talis comestatio fit contra charitatem dei et proximi. Item de nimia sumpptione cibi sicut eundem doctorem quando tanta est quod ppter eam ratio absorbet

z corpus scienter nimis ad rebellionem
 spūs z ad carnalia vicia inerat: ita q̄ ho
 mo certitudinaliter scit q̄ sumptis tali/
 bus abarijs vel in tanta quātitate ipse
 nullo modo potest perseverare nisi pec/
 cata mortalia incidat. credo q̄ sit pecca/
 tum mortale. quia ille voluntarie p̄cipi/
 rat se in periculum. De ebrietate autem
 sciendum q̄ quia directivum rationis
 impedit z vehementer q̄ comestatio cuius
 tñ bonum humanū fundet in vsu ratio/
 nis doctores tenent cōmuniter q̄ ebrie/
 tas ex genere suo peccatum mortale est.
 quādo hō qui iebriat scit p̄ certo potius
 esse inebriatiū z tamen scient immode/
 rate z voluntarie sumit illū. Secus tamē
 si nesciret potū esse inebriatiū vel tā su/
 bito inebriatiū: v̄l nō credidit nec intē
 debat ex p̄posito eū sumere immoderate:
 tñ sic p̄t esse p̄cēm veniale. Et credo q̄
 minus sit p̄cēm ebrietas in his qui ha/
 bent debilia capita qui citissime ex potu
 modico inebriant: nō tamē audeo dice/
 re quin in eis sit p̄cēs mortale. Et forte
 in aliquo tāto viliores reputant illi i mo/
 ribus z ex natura male dispositi quāto
 citius z facilius sum rōnis z bonū huma/
 nū amittūt. Et cū debilitatem suā mul/
 totiens experiant q̄ sibi nō cauēt. Et p̄
 tanto etiā ebrietas p̄t esse in eis graui/
 p̄cēm p̄ quanto est magis p̄tinua. qz sic
 in habitū deducit. z t̄p̄i peccare videtur
 ex habitu z non ex passione aliq̄ v̄l igno/
 rantia. Ebrietas valde detestanda est.
 quia non solū est p̄cēm mortale s̄m ge/
 nus suū: sed etiā maximū p̄cēm. z mlti/
 rū p̄cōz causa. Vñ origenes omel. 27
 Ebrietas est m̄f̄ oīm viciōz. sic econuer/
 so sobrietas est mat̄ oīm virtutū. Item
 ebrietas facit de hoīe bestia. de robusto
 infirmū. d̄ prudēte insanū. Vñ Amb.
 in li. d̄ p̄nia. Ebriosus cū absorbet vinū
 absorbet ayino. abominat̄ a deo. despi/
 cit̄ ab angelis. deridet̄ ab hoīb. destitu/
 itur a ytrutib. pfundit̄ a demonib. Sci/
 endū q̄ valde p̄iculosum z stultū est ingi/
 b̄rari. qz ebriosus cōparat̄ aīali irōna/
 li. Contra qd̄ dicit ps̄. Nolite fieri sicut
 equus z mulus quibz non est intellectus
 Quia hō p̄ rōnem differt ab alijs aīa/
 libus irōnabilib. Vnde Arist. 7. poli/
 ticoz. Int̄ oīa aīalia homo solus h̄z rōez
 Item q̄ dānosum z p̄iculosuz sit hoīez
 inebriari. p̄z ex hoc qz si hō in tali ebrie/
 tate occidit. v̄l alias quacūqz morte mo/
 ritur. eternalit̄ dānabitur. et est p̄iculo/
 sissima mors. qd̄ p̄batur ex eo. qz cū ho/
 mo ex deliberatōe z p̄posito inebriatur:
 tunc peccat mortalit̄. z illud p̄cēm non
 remittit sine vera p̄tritoe: sed interim q̄
 ē puatus vsu rōis non p̄t p̄teri. ergo si
 sic moritur: nunq̄ saluabitur. Secus est:
 qñ homo rōnalis submergit̄. vel alias
 occiditur: tunc in momento p̄t cōteri de
 p̄cīs suis. z saluari. Vñ Augus. Ebrie/
 tas aufert memoriā. dissipat sensuz. cō/
 fundit intellectū. concitat libidinē. oīa
 mēbra debilitat. vitā diminiuit. z oēm
 salutē ext̄minat. qual̄ autē erit pena gu/
 losorum. z pot̄ ebriosoz p̄z p̄ tale exem/
 plū. R. Legit̄ q̄ quidā miles frequē
 inebriabat. z cū quodā crucibulo
 ad dedicationes iuit. z tabernas frequē
 curavit. Qui postmodū infirmatus ro/
 gat̄ est a deuota filia sua: vt ei p̄ mor/
 tem appareret. z statum ei indicaret.
 Post obitum eius infra. xxx. dies appa/
 ruit: crucibulū in manu habuit. z igne/
 ex toto fuit. z filia eius p̄terita quesuit
 quis esset z quid cū crucibulo vell̄. Qui
 r̄ndit pat̄ tuum. z in isto crucibulo ha/
 beo potū meū. De quo ps̄. dicit Ignis
 sulphur spūs p̄cellaz ps̄ calicis eorum:
 Tunc cecūdo quesuit. vtz sibi suffraga/
 ri posset. R̄ndit nō. imo nec oēs sancti
 in celo qz sententia euāgelij data est sup̄
 me. vbi d̄r. Ligatis manibz z pedibz p̄
 h̄ate eū in tenebras exteriores vbi erit fle/
 tus z stridor dentū: Tunc clamat̄ ince/
 pit ter. ve ve ve. Vñ in amaritudine. ve
 in multitudine: ve in eternitate penarū.

z corpus scienter nimis ad rebellionem
 spūs z ad carnalia vicia inerat: ita q̄ ho
 mo certitudinaliter scit q̄ sumptis tali/
 bus abarijs vel in tanta quātitate ipse
 nullo modo potest perseverare nisi pec/
 cata mortalia incidat. credo q̄ sit pecca/
 tum mortale. quia ille voluntarie p̄cipi/
 rat se in periculum. De ebrietate autem
 sciendum q̄ quia directivum rationis
 impedit z vehementer q̄ comestatio cuius
 tñ bonum humanū fundet in vsu ratio/
 nis doctores tenent cōmuniter q̄ ebrie/
 tas ex genere suo peccatum mortale est.
 quādo hō qui iebriat scit p̄ certo potius
 esse inebriatiū z tamen scient immode/
 rate z voluntarie sumit illū. Secus tamē
 si nesciret potū esse inebriatiū vel tā su/
 bito inebriatiū: v̄l nō credidit nec intē
 debat ex p̄posito eū sumere immoderate:
 tñ sic p̄t esse p̄cēm veniale. Et credo q̄
 minus sit p̄cēm ebrietas in his qui ha/
 bent debilia capita qui citissime ex potu
 modico inebriant: nō tamē audeo dice/
 re quin in eis sit p̄cēs mortale. Et forte
 in aliquo tāto viliores reputant illi i mo/
 ribus z ex natura male dispositi quāto
 citius z facilius sum rōnis z bonū huma/
 nū amittūt. Et cū debilitatem suā mul/
 totiens experiant q̄ sibi nō cauēt. Et p̄
 tanto etiā ebrietas p̄t esse in eis graui/
 p̄cēm p̄ quanto est magis p̄tinua. qz sic
 in habitū deducit. z t̄p̄i peccare videtur
 ex habitu z non ex passione aliq̄ v̄l igno/
 rantia. Ebrietas valde detestanda est.
 quia non solū est p̄cēm mortale s̄m ge/
 nus suū: sed etiā maximū p̄cēm. z mlti/
 rū p̄cōz causa. Vñ origenes omel. 27
 Ebrietas est m̄f̄ oīm viciōz. sic econuer/
 so sobrietas est mat̄ oīm virtutū. Item
 ebrietas facit de hoīe bestia. de robusto
 infirmū. d̄ prudēte insanū. Vñ Amb.
 in li. d̄ p̄nia. Ebriosus cū absorbet vinū
 absorbet ayino. abominat̄ a deo. despi/
 cit̄ ab angelis. deridet̄ ab hoīb. destitu/
 itur a ytrutib. pfundit̄ a demonib. Sci/
 endū q̄ valde p̄iculosum z stultū est ingi/
 b̄rari. qz ebriosus cōparat̄ aīali irōna/
 li. Contra qd̄ dicit ps̄. Nolite fieri sicut
 equus z mulus quibz non est intellectus
 Quia hō p̄ rōnem differt ab alijs aīa/
 libus irōnabilib. Vnde Arist. 7. poli/
 ticoz. Int̄ oīa aīalia homo solus h̄z rōez
 Item q̄ dānosum z p̄iculosuz sit hoīez
 inebriari. p̄z ex hoc qz si hō in tali ebrie/
 tate occidit. v̄l alias quacūqz morte mo/
 ritur. eternalit̄ dānabitur. et est p̄iculo/
 sissima mors. qd̄ p̄batur ex eo. qz cū ho/
 mo ex deliberatōe z p̄posito inebriatur:
 tunc peccat mortalit̄. z illud p̄cēm non
 remittit sine vera p̄tritoe: sed interim q̄
 ē puatus vsu rōis non p̄t p̄teri. ergo si
 sic moritur: nunq̄ saluabitur. Secus est:
 qñ homo rōnalis submergit̄. vel alias
 occiditur: tunc in momento p̄t cōteri de
 p̄cīs suis. z saluari. Vñ Augus. Ebrie/
 tas aufert memoriā. dissipat sensuz. cō/
 fundit intellectū. concitat libidinē. oīa
 mēbra debilitat. vitā diminiuit. z oēm
 salutē ext̄minat. qual̄ autē erit pena gu/
 losorum. z pot̄ ebriosoz p̄z p̄ tale exem/
 plū. R. Legit̄ q̄ quidā miles frequē
 inebriabat. z cū quodā crucibulo
 ad dedicationes iuit. z tabernas frequē
 curavit. Qui postmodū infirmatus ro/
 gat̄ est a deuota filia sua: vt ei p̄ mor/
 tem appareret. z statum ei indicaret.
 Post obitum eius infra. xxx. dies appa/
 ruit: crucibulū in manu habuit. z igne/
 ex toto fuit. z filia eius p̄terita quesuit
 quis esset z quid cū crucibulo vell̄. Qui
 r̄ndit pat̄ tuum. z in isto crucibulo ha/
 beo potū meū. De quo ps̄. dicit Ignis
 sulphur spūs p̄cellaz ps̄ calicis eorum:
 Tunc cecūdo quesuit. vtz sibi suffraga/
 ri posset. R̄ndit nō. imo nec oēs sancti
 in celo qz sententia euāgelij data est sup̄
 me. vbi d̄r. Ligatis manibz z pedibz p̄
 h̄ate eū in tenebras exteriores vbi erit fle/
 tus z stridor dentū: Tunc clamat̄ ince/
 pit ter. ve ve ve. Vñ in amaritudine. ve
 in multitudine: ve in eternitate penarū.

Ebrietas

Se peccato

Un etia Greg. in moral. Qui nunc ma-
lese in voluptatibus dilatat. illū postea in
supplicijs pena angustat. **Q**uinto cū
q̄s irātū diligit cibū q̄ appetit delecta-
tionis est causa final' z p̄ncipalis sumen-
di cibum delectabilem. Et sic preponit
talem delectationem deo qui p̄ncipal'
z finalis causa debet esse i omnib' ope-
ribus. Et talem delectationem querunt
homines voluptuosi qui solū fm corp'
viuunt. z curā carnis in desiderijs per-
ficiunt. Unde apostol' Si fm carnem
vixeritis moriemini. De quibus etiam
dicat. Hieronim' i ep̄la. Difficile. imo
impossibile est: vt presentibus quis z fu-
turis fruatur bonis: vt hic ventrem ibi
mentem impleat. z de delicijs trāseat ad
delicias. Sciendum tamen cum quis
esurit: z sic esuriendo comedit z delectat
in cibo: non est peccatum. quia hoc ē na-
turale cuiuslibet animalis. Itē si quis pre-
parat cibum ea intentione: vt euz sume-
re possit. quia aliter non posset. hoc itē
potest fieri sine peccato. **U**n Aug'. de
verbis domini. Grantur diuites con-
suetudine infirmitatis sue. sed doleant
se aliter non posse. Melius enim facerēt
si aliter possent. Ergo quilibet christia-
nus cibum sibi preparatum debet cum
gratiarū actione accipere. nec nimis au-
de comedere. nec nimis delicata cibaria
appetere. sed necessitatem cibariorum ac-
cipere. z semper in deum corde attende-
re. si non semper actu tamē habitu. vn-
de beatus Augustinus de verbis dñi.
Si quid manducas z bibis ad refectio-
nem z recuperationem membrorum. et
gratias agas ei qui tibi mortali hec sus-
fragia tribuit. cibus tuus z potus tu' lau-
dāt deum.

De multiloquio z alijs filiabus gule.
Equitur de filiabus ipsius gu-
le. Quarum prima est multilo-
quium. scilicet detractio. vitupera-
tio vel alia verba inania z sup̄flua. quā-
do enim repleti sunt: tūc detrahūt. tunc

rident. tunc dissoluntur z fluunt ad iu-
tilia: sic q̄ vix os custodire possūt. **P**lus
Postvinū verba: post imbriē nascit her-
ba. **N**ota q̄ a multiloquio deberent
hoiē cohibere quinq̄. Primum qz ml-
tiloquiū hoiē audiētib' odiosū reddit
Unde quidā p̄s interrogat' quō possit
homib' placere. r̄ndit. Si gesseris op'
timaz locut' fueris pauca. Scdm qz ē
signū stulticie. Unde scriptū est Eccl'. z
Stult' verba multiplicat. sic eōuerso
taciturnitas est signū sapiēcie. **U**n Se-
neca. Taciturnitas hoi stulto p̄ sapien-
tia reputat'. Tertiū qz multiloquiū im-
pedit conuersionē hominis sic q̄ nunq̄
ad vēr' p̄fectū perueniet **U**n Job. Nū-
quid p̄bosus iustificabit'. **U**n etia Ier-
cobi. p̄: Qui putat se esse religiosum nō
refrenans linguā suā: h̄mōi vana est re-
ligio. Quartū qz in multiloquio nō de-
erit p̄ccm. Ecclesiā. 20. Qui mltis vtr'
verbis: ledit animā suā. Sic eōuerso
qui odit loquacitatē extinguit maliciā
z qui custodit os suū: custodit aiām suā
Quintū qz reddituri sum' rōem de ver-
bis ociosis. **M**ath. 12. De omi p̄bo oc-
oso qd locuti fuerint hoiēs reddituri sūt
deo rōem. Sciendū circa p̄missa q̄ qn-
do hoiēs in ip̄o multiloquio cadūt ex p̄-
posito in verba turpia pura detractōes
vel aliqua que sūt p̄tra honorē dei: v' i-
nocuentū p̄xi. semp est p̄ccz morta-
le. qnq̄ tamen pōt esse veniale qn̄ pro-
cedit ex naturali garulatione alicui'. si
ne p̄ccō tñ forte nunq̄ est. qz in multilo-
quio non deest p̄ccz. Nec reputat' multilo-
quiū si quis ad laudē dei vel ad edifi-
catōem p̄xi p̄dicādo vel docēdo ver-
ba quantūcumq̄ multa dicat. sicut patet
p̄ br̄m Augustinū. xij. de ciui. dei. c. vi.
Secunda filia est inimū dicit: q̄ solet
provenire ex gula. vt est vomitus z fetor
z eructationes z pollutiones nocturne
z luxurie. Quia venter estuans merito
spumat in libidinē. z tales de mane sūt
sicut sepulchrum fetidum. **U**nde psal.

Sepulchrum patens est guttur eorum
 Sciendum q̄ talis immundicia scilicet
 vomitus est quedam inhonesta altera-
 tio corporis proprii quod homo ex cha-
 ritate tenetur diligere z contrariat cha-
 ritate z honestati virtutis. Et ideo scdm
 genus suuz est peccatū mortale: quādo
 ex voluntario defectuoso motu gula pro-
 cedit vel ad ipsam ordinatur. Et dico
 voluntario: quia si esset inuoluntarius
 z mere naturalis. puta ex debilitate sto-
 machi posset esse peccatū veniale y l' nul-
 lū. Vel etiam si q̄s ppter medicinaz vo-
 mitū sibi faceret non peccaret. **T**
Tertia filia est scurilitas. id est spot-
ivort. lich tferitgkeyt y l' bubescheyt. qz
 gula mouet hominem ad fatuos gest:
 z ad puerilia opera. qz homo ita fatue z
 pueriliter habet se in verbis z factis. ac
 si esset fatuus vel scurro. **Quarta fi-**
lia est ebrietas mentis. id est in vulgari.
dū sinnigkeyt: das ist zersterig der ver-
nunft. oder der beschaidēh eyt. quia ex
 gula ratio obtenebratur q̄ nescit qd fa-
 cit. In signum huius homo melius fa-
 cit quicquid debet facere cuz est ieiunus
 q̄ cum est repletus. Pro quo sciendum
 fm Hermannū de schilditz: q̄ si homo
 ex gula z ebrietate voluntarie sensus e-
 bitari vult. z si quidem per talem ebitu-
 dinem homo impediatur ad cōsideran-
 dum super his que necessaria sunt salu-
 ti. per que potest vitare peccata z dam-
 nationem: non est dubium talem ebitu-
 dinem esse peccatum mortale. qz est con-
 tra charitatem dei z contra rationem p-
 prie salutis: quā homo ex necessitate di-
 ligere tenet. **Quinta filia ē in-**
epia leticia: id est lasciuia carnis. siue ge-
stus corporis inordinat' lasciuia et leui-
tatem mentis demonstrans. Pro q̄ no-
 tandum q̄ quando aliquis inepte leta-
 tur de his que ex specie sua mala sunt
 cur dicitur Proverbioz. ij. Letant' cuz
 male fecerint. z exultant in rebus pesti-
 mis. Tunc certum est: q̄ inepra leticia

ex subiecto sortitur reatum peccati mor-
 talis. qz tales letant' de quibus valde
 dolendum esset. Similiter patet illud si
 ad scurilitatez assumuntur aliqua que
 fm se mala sunt. vel que vergunt in no-
 cumentum proximi vel contemptuz dei
 Item si quis ad talia ita vehementer af-
 ficiatur q̄ non potest ea dilectione dei
 vel proximi derelinquere: patz q̄ peccat
 mortaliter: Si quis tamen inepte lete-
 tur vel scurilitatem exerceat. nec tamen
 contra charitatem dei vel proximi face-
 re attemptet veniale est

Quomodo gula occultat se sub tri-
plici specie virtutum.

Gula occultat se sub triplici spe-
 cie virtutum. Et primo sub spe-
 cie liberalitatis et maxime in il-
 lis qui gulam celebrantes dicunt: deus
 omnia dedit ad vsus hominū. z omnes
 res fecit propter hominem. Et ideo ma-
 lum esset q̄ res facte ppter homines hu-
 mano vsui perirent. Unde Gregorius
 in moral'. Genuis ingluuias cor deus
 etum quasi ex ratione solet exhortari: cū
 dicit ad esum deus omnia condidit. z q̄
 satiari cibo respuit non aliud q̄ concess-
 so muneri contradicat. Remedium con-
 tra hanc occultationem est cogitare: q̄
 deus oia nō propter vnu hominē cre-
 auit sed etiam ppter alios. Unde cōtra
 ordinem rerum z providentiam diuine
 ordinationis est q̄ n' vult oia degluti-
 re. Et sicut sunt diuerse conditiones ho-
 minum: sic etz diuersa charia. sic q̄ v-
 nusquisqz potest inuenire cibū sibi com-
 petentem. de quo necessitatem sumere
 potest. z alios etz suas necessitates su-
 mare permittat. **Secūdo occultat se**
sub specie necessitatis Greg. in moral'.
Cum sic voluptas sub necessitate se pal-
liat: vix eam perfectus quisqz dijudicat
Remedium contra hanc occultationem
est cogitare hoc: q̄ fm Augustinū et etz
am philosophum. Natura paucis con-

tenta est. sed consuetudo multa necessa-
ria fact: Ideo dicitur Eccl. 29. In itiu
vite hominis est panis et aqua. Ergo at-
tendendum est ad sumendum alimenta. sicut
ad medicamenta. Aug. x. p. fess. Hoc
me docuisti dñe: vt quomodum ad me-
dicamenta: sic ad alimenta sumpturus
acceda. Et q nunq̄ accedat ppter facie-
tatem: s̄ semp se retrahat circa appetita
et non sinat p̄ire concupiscētia et delecta-
tōem nature: sed potius p̄sideret quan-
tum necessitati sufficiat et ibi sistat. Sed
quia difficile est fuare: ideo frena guttu-
ris sunt temperate retinenda. Aug. x.
p. fess. Et quis est dñe qui non rapiatur
aliqui extra metas necessitatis. quis est
ille magnus et glorificet nomen tuum.

Tertio occultat se sub appetitu cibo-
rum abiectorum: cū immoderate appetun-
turi sumunt. Gregori in moral. Neq̄
em̄ abus: sed appetitus in vitio est. Un-
de lautiores cibos plerūq̄ sine culpa su-
mimus: et abiectiores nō sine reatu con-
scientie degustam: hinc est q̄ esau p̄ len-
ticulam p̄matū p̄didit. Et helias in he-
remo carnes comedendo mētis virtutē
suauit. Primus hō etiāz temptat fuit
non de vino s̄ de pomo. Sic qui nimium
appetitū habet ad grossa cibaria. ex hoc
quandoq̄ hōn credunt se peccare. cū tñ
hoies etiā quādoq̄ in grossis cibarijs
delinquant. **U**nde Hermā. d̄ schilditz
dicit q̄ immoderata concupiscētia eden-
di vel bibendi p̄t esse am̄ i p̄ciosis ciba-
rijs q̄ in vilib. sc̄z q̄ d̄ quis in cibo ni-
mium delectetur: v̄l nimium cibum cupi-
at. sicut esau lenticulam. de qua habet.
Gen. 25. Da mihi de hac coctise ruffa
alioquin moriar. **N**ota q̄ ad osuā
dum q̄ homo in auuiditate sumēdi cibū
semper teneatur in freno rationis: tā in
cibis delectabilib: q̄ etiā in grossis
duo requirunt. Primo q̄ homo semper
sequatur rationis ductum et nō edacita-
tis appetitum: vt dicat euz apostolo ad
philippē. **S**cio saturari et esurie: scio

abundare et penuriam pati. Sic sc̄z q̄
non sumat cibum s̄m̄ appetitum: sed s̄z
mensuratōem rationis. Sc̄dm̄ est q̄ ho-
mo semper de donis sibi diuinitus con-
cessis nihil sibi ascribat. sed totum deo
attribuat. et oia q̄ sumit q̄si a manu dei
se sumē cognoscat: sic recipiat. sic paup̄ i
hospitali cum gratiarū actione recipit ci-
bum sibi misericorditer porrigent: quo
nutritur. Et semper mentē per gratiarū
actionem ad deum eleuet sic q̄ nunq̄ ci-
borum delectationi appetitum immer-
gat. hec faciens reatum vitabit: et meri-
tum cumulabit.

Remedia gule sunt sex. **P**

Equitur de remedijs commu-
nibus contra gulam et ebrietatē
Quorū p̄muū est meditatio mor-
tis: **U**nde Augustin in libro exhorta-
tionum. Nihil sic reuocat a peccato q̄
frequens mortis meditatio. cum scilicet
quis p̄cogitat. q̄ corpus suū dabit p̄mi-
bus in escā. **Q**uid enim dicemus d̄ gul-
losis hominibus impinguātes corpo-
ra sua cum cibarijs delicatis: nisi q̄ sunt
cocivermiū p̄uidentes vermib: vt escā
de suis corporib: impinguatis habeāt.
Unde Bern. Si diligent consideres
corpus tuū. quid per os. quid p̄ nares.
ceterosq̄ meatus corporis exeat: vilis
sterquilinum nūq̄ videris. **U**nde ergo
superbis homo cuius conceptio culpa.
nasci pena. labor vite mori post hominē
vermis. post vermē fetor et horror. Sic
in non hominē vertitur omnis homo.
Hoc aduertere deberēt gulosi: et sic eru-
bescere corpus suū cum delicatis ciba-
rijs impinguare. **U**nde Augustinus d̄
verbis dñi sermone. v. Preciosus ab-
ad te intrat. quid fit cum intrauerit. Nō
ne si specula haberemus in ventre de ci-
bis p̄ciosis erubesceremus. **Q**
Sc̄dm̄ remedium est considerare mala
que homini ex crapula eueniunt. Nam
triplex mors sequitur ex crapula. **P**ria
est mors anime: quia gulosi et ebrioli oq̄

cidunt animas suas. Unde beat^{us} Au-
gustinus. Sicut expirat corpus cū ani-
mam foras emittit: sic expirat anima.
cum deum amittit. et hoc contingit qn-
do homo fm carnem crapulose viuit.
Unde apostol^{us}. Si fm carnem vixerit-
tis: moriemini. Unde etiam Hieroni-
mus. Nitens cutis sordidam animam
reddit. Scda mors est mors corporis.
Unde Ecclesiast. xxxvij. Propter cra-
pulam multi obierunt: qui autē abstīnēs
est: adiiciet vitam. Tertia est mors cor-
poris et anime simul post iudicium. Ex-
emplum de epulone: vt habetur Luce
xvi. Qui quotidie epulabatur splendē-
de. et post mortem suam sepultus est i in-
ferno vbi torquetur famez siti: hoc pz
ex eo quia iam vltra mille annos p gut-
ta aquae rogauit dicens. Pater abraam
mitte lazarum vt intingat extremum di-
giti sui in aquā vt refrigeret linguā meā
quia crucior in hac flamma. **R**
Tertium remediū est considerae pe-
nūtam et miseriam christi. Quia qui ie-
iunia christi pēsat: de facili a gula absti-
nebit. Et nota q christus tribus vicib^{us}
esuriit. Primo em cum quadraginta di-
ebus et noctibus ieiunauit. et tunc nō ha-
buit aliud ad comedēdum nisi lapides
quando temptator dixit ei. Si fili^{us} dei
es Aliavice esuriit. et non habuit nisi fo-
lia. sicut legitur Mathei. xxi. de ficul-
nea: que non habuit nisi folia. cui chri-
st^{us} maledixit Tertiavice esuriit et sitiuit
scilicet in sua passione quando dixit Si-
tio. Tunc enim non habuit nisi acetum
et fel ad comedendum et bibēdum. Un-
de psal. Dederunt in escam meam fel.
et in siti mea potauerunt me aceto.
S Quartū remediū est considerare
fercula. et potum damnatorū. Pro quo
notandum q gulosi habebunt triplicia
fercula. Primum ferculum est fames.
Unde ps. Famem patientur vt canes
Unde esa. ix. Unusquisqz carnem bra-
tib^{us} suis vorabit. scz pze nimia fame et do-

lore. **S**cdm ferculū est eterna mors:
Un ps. Dors depaicer eos. et hoc est
valde miserabile. quia semp morientur
et tamen nunq finaliter mori possunt.
Un Apoc. ix. Dors fugiet ab eis. qz
si mors corporalis (que est nisi sepatio cor-
poris et anime) sic hominē torquet. q nec
stare nec sedere nec loqui potest. Quid
tūc mors eterna faciet in damnatis Un
Job. xv. Consumat mors fortitudinem
eius. Exemplum patz de debilitate p-
senti. que si sic debilitat fortissimos quā-
to magis illa mors amara reddet illa cor-
pora debilia ad resistendum et ad se mo-
uendū **T**ertiu ferculū sunt carnes de
cocte et asse Un Job. xliij. Trāsibunt
ab aquis niuium. Cum em in frigore
sunt: tunc congelat ex nimio frigore lin-
gua eorū. et sic comedent eam quasi car-
nes coctas. Cum autē in calore detinen-
tur: tūc ex nimio calore assatur et crema-
tur lingua in ore ipsorum. et sic tūc eā co-
medunt quasi carnes assas Un Apoc
xvi. Hāducabāt linguas suas pze do-
lore. Quis autē erit potus damnatorū
ostendit ps. dicens Ignis sulphur spūs
et c. Quia sicut vinū penetrat membra
et letificat cor homis. sic potus infernal-
torum hominem penetrat et eū ab intra
et ab extra corristat **Q**uintū
remediū est. q reddituri sumus deo rō-
nem de omnibus inutiliter et superflue ex-
pensis vsqz ad minutissimum qdrātem
Quia fm veram iusticiā dei homo bi-
bens haustum aque sine causa et necessi-
tate: de hoc redditurus est rōem. Qd
tunc dicituri sunt q tor denarios: immo
grossos et florenos gulose et ebriose expē-
derūt. qui quādoqz a mane vsqz ad ves-
peram: immo quādoqz noctem supad-
dunt. et sic in taberna sedent. et se cum ve-
no supflue replent. et sic se inebriāt. de q
bus omnibus districtam reddituri sunt
rationem. Ergo quilibet christianus tē-
mens deum nunq sine causa et necessi-
tate et vtilitate deberet bibēvnu haustum
L S

De peccato

¶ Semp in comedēdo z bibēdo debet q̄
rere sustentationem nature. **Uñ Aug⁹**
de verbis dñi. Si quid māducas z bi
bis ad refectōem z recuperatōem mem
brorū: tunc tu⁹ cib⁹ z pot⁹ laudāt deū.

U **¶** Sextū remediū est p̄siderare
eternā cenā nobis in celo p̄paratā: vbi
habem⁹ fercula magna: fercula multa:
fercula dulcia. z fercula p̄ciosa. Primo
fercula magna qz corp⁹ z aia ibi pascat. si
cut hic i p̄nti tantum guttur: imo z ps
gutturis t̄m cibatur cum p̄nti cibo. **Q**
cum cibus ad ventrem venerit: amodo
non sapit. Item si vnus tibi pro labore
totum mundum daret: satis esset quem
deus solo verbo creauit. quia dixit fa
cta sunt. Quid tunc cum tibi celum da
bit cum gaudijs suis: vbi apponet dili
gentiam suaz vt magnum gaudium ti
bi faciat. **Uñ** dixit discipul⁹ suis **U**
do parare vobis locum. Secundo ha
bebimus ibi multa fercula: quia tot q̄t
sunt sancti z angeli in celo: quoz nume
rus est nobis ignotus. Quia sicut nec
stellas celi: nec guttas maris: sic nec nu
merum sanctorum aliquis nostz nume
rare poterit. **Uñ** apoc. 7. **U**idi turbas
magnam quam nemo dinumerare po
terat. Et de quolibet sancto quilibz no
stram magnuz gaudiū habebit. qz nos
cimus z diligimus nos alterutrum. sic
q̄ nunq̄ mater in presenti sic dilexit fili
um suum vni genitū. Et sic ex nimia cha
ritate f̄m anselmum. **U**nusquisqz int̄
tum gaudet de alterius gaudio in quā
t̄m de suo pprio. Et ergo quicquid vn⁹
non habet in seipso: hoc habet in alio.
Uñ de **Breg⁹**. **U** illi⁹ sancte z perfecte
charitatis merito fiet vnusquisqz habi
turus in alio: quod non habet in pprio
merito: ergo quicquid alij habēt hoc to
tum erit ex sincera charitate. sicut q̄cqd
habet h vnum membrū condiuidit euz
alijs. sic erit in celo inter sanctos. Item
tantum gaudium habebit quis de vno
sancto: q̄ si mille annos dō seruisset: per

tantū spaciū tēporis deo nō plene de h
satisfecisset. ergo si totus mūdus essz illi
us hoīs: tūc potius vellet illo carere q̄
gaudio illo p̄uari qd̄ de vno solo sanc
to potest habere. **T**ertio habebim⁹ ibi
fercula dulcia: sic q̄ talis dulcedo ē hic
ignota. **Uñ** ps. **Q**uā magna multitu
do dulcedinis tue dñe: quā abscondisti
timētibus te. **I**dem. **P**arasti in dulces
dine tua paup̄i deus. **A**po. xix. **B**ea
ti q̄ ad cenā agni vocati sunt. **E**nā p̄z
in sanctis q̄ tanta sustinuerūt. **Uñ** pau
lus vidit gaudia celi. z postea dixit **N**ō
sunt adigne passiōes huius tēporis ad
futuram glām que eēt. **S**i oēs tribula
tōes z oēm paup̄tatem q̄s sustineret: in
sup z om̄i die millesies moreret: adhuc
cōdignum nō fecisset. **Uñ** **H**iero. in
ep̄la. **N**ullus labor durus: nullum tē
pus longū videri debet quo gloria eter
nitatis acq̄ritur. **Uñ** **L**husost. de recu
peratōe lapsi. **S**i q̄tidie oporteret nos
tormenta p̄ferre: si ip̄am gehennam par
uo tpe tolerare p̄ eo vt ip̄m xpm videre
possem⁹ in gloria z sanctorū ei⁹ numero
sociari. nō erat dignū pati om̄e qd̄ triste
est. modo vt t̄ti boni tanreqz glorie p̄
ticipes habere mur. **Q**uarto habebim⁹
mus ibi fercula p̄ciosa. quia de⁹ mer da
bit se nobis in p̄m̄ium. **E**t si creatura a
deo creata potest letificare hoīem **C**ver
bi gratia: sicut aurū auarum. z honor et
potestas z vestes p̄ciose sup̄bum. abus
preciosus z vinum bonum gulosum. et
sic de alijs) quid tūc creator potest. **T**ā
ta sunt em̄ gaudia celi q̄ si celum aperit
retur z minimū gaudiū alicuius p̄ul san
cti videret: q̄uis remota a nob̄ sunt. tā
men totus mūdus hoc gaudiū sustine
re nō posset **S**i aut̄ possibile esset q̄ suf
ferre posset: tūc nullū cor essz a deo triste
quin ex hoc letificaret. immo si interim
in igne arderet vel in glacie starer. vt eti
am ip̄am mortem corporis sustinerz. de
his om̄ibz nihil interim sentiret. **Q**uid
tunc erit cū nos illic venerimus z cū deo

et cum omnibus sanctis gaudebitur.
Item deū videre est ita delectabile. q̄
b̄n̄s Augustin⁹ dicit q̄ potius vellet eē
in inferno z deū videre: q̄ in celo z ei⁹ vi
sione carere. Unde angeli iam quasi p̄
septem milia annorum deū viderunt.
et si ad sc̄tū oculi deberēt priuari visione
dei: nimis graue esset eis. Quāuis em̄
angeli hic mira operent̄ z nobis frequē
ter seruāt. tamen semp̄ deū cōtemplā
tur. Vñ Barth. xvij. Angeli cor̄ semp̄
p̄ vident faciem patris mei q̄ in celis est
Item de hac visione z de dulcedine ei⁹
dicit ps̄. Quoniā mille anni aū oculos
tuos tanq̄ dies hesternā que preterijt.
Vbi dicit glo. q̄ nūq̄ aliqua dies tam
gaudiose consumpra est in p̄senti q̄n mil
le anni breuiores estimantur in celo. Itē
in hac visione implebitur desiderū ho
minis. Unde ps̄. Satiabor cum appa
ruerit gloria tua. Quia in celo q̄libet sa
tiabitur: siue sit magni meriti siue parui
sic q̄ q̄libet contentat̄ intantū q̄ nō po
test plus desiderare. Exemplum de va
se magno quod potest cōtinere viginti vz
nas vini: cū habet eadē plenum est z
non potest plus recipere. Similiter de
vase paruo quod p̄t cōtinere vnam so
lam mēsuram: cū habet illam tunc ple
num est z contentat̄ ita bene in vna mē
sura sicut magnum vas in viginti vnīs
Sic est de sanctis magnis. sicut de san
cto Petro vel Paulo vel Dominico vel
sancto Francisco. qui habent magna va
sa. id est magna merita. Et de nob̄ qui
sumus quasi parua vasa cum puīs me
ritis. Vñ Aug⁹. libro. xxij. de ciuitate
dei. Ip̄e deus erit finis desideriorū no
strorum. qui sine fine videbit̄: sine fasti
dio amabit̄: sine fatigatōe laudabitur.
Idem eodē libro Quod deus p̄para
uit diligentib̄ se sine nō capit. sp̄e nō at
tingitur. charitate non cōphenditur.
desideria z vota trāsgreditur. acquiri po
test. estimari nō potest. Exemplum de
gaudijs celi. Legitur q̄ in ecclesia beati

Petri colonie cū esset quedam obsessa:
cōtigit ad illam aliā obsessam supueni
re. Hōr vna p̄tra aliā cepit insurgere.
et clamorib̄ z cōtumelijs se afficere. de
mon demoni dicebat Miser quid p̄sen
tendo luifero sic de celo ruimus. Alter
respōdit. quare fecisti. Cūq̄ illa adhuc
quasi penitūdinis verba p̄ferrent: alter
subiūxit. Tace. ista p̄ma nimis est sera.
Et idem demon interrogatus a circun
stantib̄. q̄d facere vellet vt sic ad celū re
dire posset Respōdit ei. Si esset colūna
ferrea z rasijs z clauis acutissimis ara
mata a terra vsq̄ ad celū erecta vsq̄ ad
diem iudicij: si carnem haberē in qua sic
pati possem: me p̄ illam trahere vellem
nūc ascēdendo: nūc descendendo dum
modo puenire possem ad gloriā dei. de
qua p̄pter sup̄biam meam cecidi.

De luxuria.

Luxuria detestanda est. quia
est peccatum noctūū valde tā
in corpe q̄ in aīa. Unde apo
stolus. i. ad L̄thorin. vi. Qui
fornicatur in corpus suū peccat. q̄ luxu
ria p̄mo maculat ip̄m corpus. Om̄ia
em̄ peccata maculant animam. sed illd̄
corpus z animā. Unde etiam Innocē
tius de vilitate cōditōis humane. Lu
xuria nō solum maculat animam. sed fe
dat p̄sonam. Vñ luxuriosus iam habz
quodāmodo gehennā in seip̄o. sc̄z fero
rem luxurie. z ignē concupiscētie. Ideo
luxuriosus comparatur porco. q̄ plus
delectatur in luto luxurie q̄ in florib̄ ca
stitatis. Q̄ q̄libet̄er deberemus corp⁹
nostrū in puritate seruare. quia quanto
purius nunc seruatur: tanto gloriōsius
in futura resurrectōe erit. Et quāto im
purius: tanto plus tūc ferebit si sic dece
dit. Est enim luxuria peccatum fetens.
non solum coram hominibus. sed etiaz
coram angelis. Quia angeli sunt puri
qui nos custodiūt. igitur nō modicum

De peccato

displicet eis. si aliquis in aspectu ipsorum
audet tam nephandum opus luxurie per
petrare. Unde Bern. In quouis di
uersorio: in quouis angulo reuerentiam
exhibe angelo tuo. nec audeas illo pſen
te qđ me vidente nō auderes. Itē luxu
ria minuit homini vitam z debilitat cor
pus. Un̄ Aresto. de regimine pncipuz
Locutus est destructio corpis z abbrevi
atio vite. Un̄ etiā Grego. in moralib.
Per luxuriam natura corrūpit. senectus
inducit. vita minuit. morti appropin
quitur. Un̄ etiā phs dicit. qđ in silua mo
rātes diutius viuūt ppter paucitatē coi
tus. Item nocet homini. hoc pter ex eo
quā homo vit postponit hoc viciū cuz
in eo assuetus fuerit. Un̄ Prouer. xxi.
Fouca pfunda os mulieris. qui aut in
foueam cadit pfundam nō de faali ex
it: sic nec de faali euadit de manibz dia
boli quem illo peccato illaqueat. Un̄
Grego. in moral. Ex quo luxuria semel
mētem alicuius occupauerit vit eū bo
na desideria cogitare pmittit Sed heu
fere omēs hoies trahit diabolus ad in
fernum p luxuriam. s. nobiles z ignobi
les. iuuenes z senes. Unde Abacuc. i.
Totū traxit in sagena sua. Un̄ Hie
ronymus. Qui immūdiciam luxurie pfe
cte cōtinentie subijcit: sanctior dauid ex
stitit z fortior sampſone Itē luxuria val
de placet diabolo. quā poterit se iustifi
care coram deo pparatōe fornicatorum
cuz in eo nō inueniet hoc peccatū quod
spī habēt. Quidā demones memores
nobilitatis nature sue dēdignāt homi
nem temptare de luxuria. vt patz de lu
cifero qui xpm temptauit in superbia z
auaricia. sed nō in luxuria. Un̄ Hie
ro. Nihil vilius est qđ a carne vincē. z nihil
gloriosius qđ carnē vincere. z ppter hoc
placet multū diabolo. qz in hoc peccato
binas animas lucrā. z valde p vili p
cio habet tam preciosas animas a xpo
tam chare emptas. s. z pro vna sola de
lectatōe. Unde fatua mulier pro illo p

cio dat animam suam diabolo. z corp
leccator: pro quo nō daret forulares su
os. Item hoc viciū multū displicet deo
qz luxuriosus preponit delectatōem tur
pium z viliū membroz suoz deo z bea
te marie z societati omnīū sanctoz z an
gelozum. z gaudijs que xps meruit cuz
passione sua omnibus electis suis. Er
go nō immerito hoc viciū displicet deo
et omnibus sanctis.

Luxuria pmittitur sine actu
Secundo videndū est quot mo
dis luxuria pmittat sine actu. z
quando sit peccatum mortale. z
quando nō. Pro quo sciendum qđ luxu
ria sine actu committitur decem modis
Primo quando quis habet turpem co
gitationem sine delectatōe. z contra vo
luntatem incidit sibi. et hoc nullum est
peccatum. Unde Grego. sup Ezech.
Quācumqđ sit cogitatio immūda mē
tem non polluit si ratio non pſentit. Er
go boni homines caste viuentes nō de
bent multum turbari ex eo qđ eis male z
pessime cogitatōes incidunt. quā dia
bolus plus temptat bonos homines qđ
malos qui voluntatem diaboli in omni
bus exequuntur. Un̄ Gregorius. Tā
to hostis callidus deceptōis molimina
ardentius exquirat: quanto celestis pa
tricie feruenti inhiare nos cognoscit Un̄
etiā Bernardus. Non enim contri
stari debemus si in temptatōes inci deri
mus. sed si in temptatōibus superati fu
erimus. Ergo si quis temptaretur de
pessimis z inauditis cogitationibus vi
liliter resistere debet. tunc erit ei merito
rium Unde Bernardus. Quoties re
stiteris totiens coronaberis. Idem in
libro meditationum. Demonum ē ma
las suggestiones ingerere: nostrum est
illis non consentire. Nam quotiens rēp
tationi resistimus: totiens diabolum su
peramus. angelos letificamus. deum
honoramus. **S**ecundo quando ali
cui incidit mala cogitatio cū delectatōe

tamen sine sensu plene rōis: tūc est pec-
 catū veniale. Unde sciendū q̄ in primo
 peccō p̄moz parentū currebant tres p-
 sone: scz diabolus in spē sp̄pentis q̄ sug-
 gessit mulieri. z mulier que dedit viro. et
 vir q̄ comedit d̄ pomoverito: tūc p̄ccm
 summatū fuit i adā q̄ntū ad gen^o hūanū
 Sic fm̄ Aug^o. Suggestio sp̄pentis in
 nobis est primus motus ex fomite pue-
 niens. Comestio vero mulieris est dele-
 ctatio h̄ comestio viri est cōsensus. His
 em̄ tribz. scz suggestione delectatione et
 consensu hō in p̄ccm ex temptatōe duci-
 tur. Quia temptatio per suggestionē q̄
 in cogitatōe consistit inchoat. Et si tūc
 ei n̄ sp̄sentit: h̄ ei immediate resistit: tunc
 nullum est p̄ccm. Sed si p̄ delectatiōez
 cogitatōis temptatio p̄gredit: sic ēit ve-
 niale. Quando cūq̄ aut cogitationi im-
 munde delectatiō aduenit: si p̄ sensum
 temptatio z p̄ccz, summat: mortale ēit
 Ergo summe cauere debemus: ne dele-
 ctemur in cogitationibz malis. qz cū de-
 lectatiō aduenit: tūc est veniale p̄ccm.
 Et hoc intellige q̄n̄ consensus rōis n̄ est
 ibi. **T**ertio cōmittitur quan-
 do q̄s dat sensum in morosam delecta-
 tōem. Sicut qui delectant cū plena ra-
 tione in malis cogitationibz: z in eisdem
 se inuoluunt. tūc talis morosa delectatō
 est p̄ccm mortale. Sicut heu multi faci-
 unt. tam mulieres q̄ viri. z etiā virgines
 que licet nolunt ad actum p̄ducere. ta-
 men volunt in prauis delectationibz et
 cogitationibz delectari. quod tū nimis ē
 periculosum. qz facillime ex hoc peccatū
 mortale incurrit. Hoc p̄bat Jacobus in
 ep̄la sua. vbi dicit. Concupiscentia. id
 est interior animi delectatiō cū conce-
 rit subaudiēdo consensū rationis. parit
 p̄ccm scz mortale. **Q**uarto cōmittit
 quādo quis ex mala cogitatione z dele-
 ctatione dat sensum z voluntatem ad
 ip̄m opus. z hoc semp est p̄ccm morta-
 le. Unde Aug^o. sup gen^o. Si ratio con-
 sentiat ei q̄ libido cōmonuit faciendum

esse z nō discrepat: iam ei p̄ccm imputa-
 tur. etiā si nō cōsequat factū: qm̄ rea tes-
 nes in sensu scia. Et hoc etiā intelligi-
 tur de quolibet p̄ccō mortali. qz q̄cunq̄
 regnū eternū intrare debet oportz q̄ sic
 stet in p̄posito suo q̄ si eternalr viueret
 nūq̄ mortalr peccare vellet. Ergo opz
 ter de necitate salutis q̄ quilibet siue sit
 masculus siue femina sic stet in suo p̄po-
 sito. q̄ nunq̄ velit facere actū nisi in ma-
 trimonio. **Q**uinto cōmittit visus
 vt cū q̄s ex visu cupiscit aliquā p̄sonaz
 et ea intentōe eam inspicit vt eā cōcupi-
 scere velit. **M**artha. v. Qui viderit mu-
 lierē ad cōcupiscendā eam: iā mechatur
 est eam in corde suo. s. vt cupiscētia trā-
 seat in affectū cordis z in sensum rōis:
 vt etiā si facultas affit facere disponit:
 iā mechatus est eā in corde suo. **V**erbē
 grā: si q̄s vna die centū domos intraret
 et in q̄libet domo talem cupiscētiā iā
 dictam p̄ visum acq̄reret: tot p̄ccā mor-
 talia cōmitteret. ergo summe necāria est
 custodia oculorū. Primo. qz oculi sunt
 valde veloces ad nocēdum aīe Ideo p̄
 donibz p̄parant. **T**hren. iij. Ocul^o me-
 us dep̄datus est aīam meā. **U**n̄ etiā
 Gen. iij. Vidit mulier lignū pulchz ad
 vscendū. **U**n̄ Breg^o dr. Non em̄ eua-
 lignū p̄tigisset: nisi incaute p̄us respexis-
 set. Item sedo custodiendi sunt q̄si due
 porte in castro corpis nr̄i. Qui em̄ ha-
 bet portas altius castri habet castruz
 Sic etiā si diabolus habet oculos no-
 stros: tūc habet castrū corporis nostri. z
 cōmuniter tunc intrat mors in aīam per
 fenestras nostras. Et p̄sequēter seq̄tur
 q̄ deus nihil habet in hoīe si oculos nō
 habet. recte sicut dñs castri q̄ nō habet
 ingressum ibi. Unde dicit x̄ps in euan-
 gelio. Si oculus tuus nequā fuerit: to-
 tū corpus tuū tenebrosū erit. **T**er-
 tio custodiēdi sunt oculi z visus ex parte
 mulieris. qz a plāta pedis vsq̄ ad verti-
 cē nō est locus in muliere ornata in q̄ nō
 sit positus laqueus diaboli ad capien-

De peccato

duz animas. Ecclesiast. ix. Ne respicias mulierem compram. ne forte incidas in laqueos eius. quia diabolus vititur mulieribus pompose ornatis tanq̄ retibz. veltanq̄ gladijs ad capiendum z occidendum. Unde Hieronim⁹. Gladi⁹ igneus est species mulieris. im. mo e gla⁹ dius biceps mulier pompose z curiose ornata. hoc patet ex eo q̄ occidit animā ppriaz p̄ superbiā. z aiā p̄ primi p̄ luxuriā z malā p̄cupiscētiā. **E** **Q**uerit̄ qd̄ facien⁹ sit hoi q̄ videt aliquā personam ornata z pulchra: vt sibi nō noceat i aiā sua Respo⁹ deo q̄ duo cogitāda s̄t⁹ Primo q̄ nunq̄s tātā curā z diligentiaz habuisti ad ornandū aiāz tuā etnalit̄ viturā. z ad cōplacēdū deo: sicut illa psona habuit ad ornandū corpus suū putridū z mortale ad cōplacēdū mundo. z sic dolere debes de accidia z negligētia tua z perditione anime illius. quā sic p̄pō⁹ se vi des incedere. Secūdo cogitandum est: q̄ pulchresint facies electorū in celo. z q̄no ornabūtur cū stola glie Si hō iste mortalis q̄ hodie est. z forte cras mortif rā pulcher est ad videndū: qd̄ tūc erit de imortalibz post iudiciū eternaliter viuētibus. Et sic homo p̄ hoc sibi debz acq̄rere affectū pueniēdi ad celestē gloriā Sciendū etiā q̄ si homo videt mulierem vel virginē tanq̄ rem vel imaginem pulchram non mala cogitando vel affectando non est peccatū q̄uis sit incautū Unde Breg⁹. Non licet videre q̄ nō licet concupisci. Unde etiā Aug⁹ i reglā Neq̄ feminas videre phibemini: s̄ ap̄ petere vel ab ip̄is appeti velle criminofū est. **S**exto cōmittit̄ locutōe v̄l risu vt cū q̄s loquit̄ vel aridet aliquā personam ea intentione vt eam alliciat: z sic peccat mortaliter. Verbi gratia Si q̄s loquit̄ verbū iocosū in ioco est tantū veniale. Sed si quis loquit̄ v̄bū iocosum ea intentione: vt illā psonā ad actū illicitū alliciat: tūc tale verbū iocosus qd̄ alio modo est veniale: erit sibi mortale p̄pter

puersam intentōem. Sicut intelligendū est de risu. vt cū q̄s aridet aliquā mulierem ea intentōe vt illā psonam ad malā p̄cupiscētiā z ad actū illicitū alliciat: tūc talis peccat mortalit̄ p̄pter puersam intentōem. Vñ Luce. vi. Ne vobis q̄ nunc ridetis. Sed si al̄s arideret aliquā personam p̄pter noticiā vel ex quadā leuitate vel cōsuetudine. vel ex ammiratiōe vel ex ioco. tunc vix peccaret venialiter. Sciendū q̄ aliqui antiq̄ z etiā quādo q̄s mulieres z virgines sepius loquuntur verba scurrilia z luxuriosa. qd̄ est valde reprehensibile. qz p̄ hoc ostēdit̄ q̄ habēt corda impudica. Quia s̄m dictū christi vt habet̄ Barth. xij. Ex abūdātia cordis os loquit̄ Sup̄ eadē v̄ba d̄r̄ L̄hr̄ sup̄ Barth. Quale cor habet vnusq̄sq̄ talia verba loquit̄ z opa facit. Vñ etiā Aresto. iij. Eth. Qualiscūq̄ vnusq̄sq̄ est taliter d̄r̄: z talia facit opa. z taliter viuē. Vñ etiā Irido. Qualis s̄mo ostēditur: talis z animus p̄probat. In signum huius sp̄iales persone z hoies de uoti sepius nomināt̄ deū z dñm nostrū iesum christū z beatā virginē mariam. et loquuntur de licitis. z salutaria p̄ferūt verba. quia habēt pudica z casta corda Sed oppositū faciūt mali z puersi z impudici hoies. p̄ferētes verba scurrilia z luxuriosa. Vñ Irido. de summo bono Vali sermones in ore christiani esse nō debent Nā sicut malos mores bona colloq̄a corrigūt. ita praua colloq̄a bonos mores corrūpūt. Septimo p̄mittit̄ p̄ tactum impudicū z p̄ amplexus et oscula z h̄mōi. Qui modus vocatur p̄ aplm̄ turpitudō. z ille modus etiā est peccatū mortale. Et s̄m inḡm in compendio theologice veritatis est tāto grauius peccatū quāto magis p̄ talia libido acendit̄ p̄pter nūmiā app̄ximatiōez ad mulierē vel ad virginē. Tūc sciendū s̄m eundē magistrū. Tāgere mulierē p̄ter intentōem nō est peccatū. Sicut tāgere cū intentōe: sed ex necessitate Sed tāgere

ex libidine vel osculari ad se non pertinentem est peccatum mortale. Heu hoc illi non aduertunt qui ut frequenter mulieres et virginas impudice tangunt. scilicet amplexando. osculando. in quo deum grauius offendunt. **S** Octauo mittit sine actu per ornatum corporis vel alia signa ad luxuriam incitantia. Verbi gratia. ut sunt isti qui non concupiscunt. nec actum peccati volunt. sed faciunt ut concupiscant. ut multe mulieres similiter et virginas que ad hoc se lauant et ornant vel caput discooperiunt ut amabiles fiat. que non solum in plateis et choris. sed etiam in ecclesia corda viros vulnerant. dum eis nunc colore albo. nunc rubeo. nec familiari colloquio. nunc manu iniectione. nunc vultus compositione. Sicut ille faciunt que cum alio fricant facies suas et depingunt se sicut pictorum imaginem. et per talia laqueum et occasiones ruine prestant proximis. et tales qui sic non concupiscunt nec actum facere intendunt. sed concupiscunt ab alijs volunt sunt occasiones animarum. de quibus deus districtam rationem requirit ab eis de omnibus illis animabus quas sic ad peccatum traxerunt. **Exodi. xxi. dicit.** Qui aperuerit cisternam aut foderit et eam non operuerit: et incidit in eam bos vel asinus: dominus cisterne reddet pretium eius. **Ubi dicit glossa.** Cisterna aperit quando mulier ornatur. Tunc bos vel asinus incidit in eam quando homo per ornatum illam illaqueatur. tunc mulier illa reddet rationem de animabus illis. **Ubi Gregorius. in moralibus.** Tot mortibus quis dignus est: quot exempla prauitatis in posteros reliquit. Ergo mulieres et virginas non debent se pompose ornare. **Ubi Augustinus. in libro ad sacras virginas.** Domine virgo nec ornatum capitis nec habitum nec oculos erectis. sed cum vultu ad terram deposito. procedat. ne in se viles inducat amores. ut et ipsa non peccet: nec alijs peccatorum causa existat. **H** Nono committit quando aliquis libenter velle illi actum peccati bene possent. quia bene oportunitatem loci: temporis et persone. et solum propterea dimittit quia timet mundum et seculum hominum et consilio

non propriam. Sed si sciret se posse latere in hoc actu: nec deum nec sanctos nec salutem anime curarent quando hoc opus peccati faceret. Et tales qui sic dimittunt non propter deum. sed propter homines grauius deum offendunt. quia voluntas eorum delibata est ad actum illum. **Ubi Leo papa.** Sunt nonnulli qui dum corde percipiunt peccatum faciendum delibent. illud tamen cum timore dimittunt. aut quia pro difficultate implere nequeunt. hi profecto in domino moriuntur. Et hoc idem intelligendum est de quolibet peccato mortali. quod quis non propter deum dimittit: sed solum propter timorem hominum. Verbi gratia. sicut quis non chorifans vel vestes poposas non portans propterea quod pater vel mater vel alius propinquus eius nouiter defunctus est. Sed si hoc non esset propter deum non dimitteret: sed omnino faceret. Sicut qui concupisceret rem proximi sui et hanc libenter sibi subtraheret si suspendium non timeret: tales sunt in peccato mortali. Si autem quis ad actum proccedit: tunc ipse est peccatum mortale. ut patet in sexto precepto. **A.** Decimo mittitur per dona et munuscula. ut cum quis dat aliquid aliquid donum vel denarium ea intentione ut eam ad malam concupiscentiam et ad malum actum alliciat. talis sic dicitur siue sit pro nouo anno siue alio tempore peccat mortaliter propter malam intentionem: immo mechanicus qui preparat vel vendit tale denarium illi quem certitudinaliter scit se velle abuti: reus erit illi peccati. et peccat grauius. Insuper nuncius qui est mediator illarum personarum scietur. et portat tali persone tale donum scietur ad talem malum finem consequendum: reus erit illius peccati. et grauius peccat.

De filiabus luxurie. **3** Equit de filiabus luxurie. Quarum prima est cecitas mentis. id est blintheit des gemuetes. de qua sub hebetudine mentis dictum est. Quando autem est mortale vel veniale. Respondet Hermannus de Schilditz. quod est in genus suum non sit peccatum mortale: cum mens

De peccato

sit quasi tabula rasa et ceca nascatur. tamen cum ad finem luxurie ordinatur: quod voluntarie suppressit usus rationis: mortale est. Unde per psalmum. Supercedit ignis. scilicet cupiditatis et non videtur solem. Idem. Noluit intelligere cum bene ageret. Si tamen talis cecitas non ordinaretur ad finem rei illicitae. vel si incidere ex quodam naturali corporis indispositione non culpabiliter: non credo esse peccatum mortale. **S**ecunda filia est precipitatio. id est. vmbetrachtlichkeit des Todes vnd der hellen vel sic. verwegelichkeit. das ist so eyner verwegelich louffer zu den sunden. Quod luxuriosi quicquid agunt hoc faciunt precipitater et indeliberate. Contra quod puer bios. iij. dicit. Oculi tui videant recta et palpebrae tuae praecedant gressus tuos. Quando est veniale vel mortale. Respondet Hermianus de schilditz. quod in tantum est peccatum in quantum voluntarie actum consilii praetermittit. quod si in his que per necessitate salutis consideranda occurrunt voluntarie se precipitat ut periculo sua salutem non proponat mortaliter videtur peccare signantur quando ordinatur in finem luxurie: vel in quemcumque alium finem per se illicitum. sed si continetur ex indispositione aliqua naturali. sicut aliqui naturaliter sunt precipites. sic non est mortale. **T**ertia filia est inconsideratio vnsachsamkeit. die vnkuschen habent kayn achtsamkeit vff alles das da zuden oder zu layssen ist. Unde inconsideratio est quando aliquis recte iudicando desinit. ex hoc quod praetermittit vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedat. vnde manifestum est quod inconsideratio est peccatum. Nota quando est mortale vel veniale. dicit Hermianus de schilditz sicut dicitur est autem de precipitatione et cecitate. Si affectata est ex intentione vel ad finem luxurie ordinatur est peccatum mortale. Iuxta illud Danielis. xij. Auertentur sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum Veniale tamen peccatum potest esse quando non ordinatur ad finem malum. vel quando quod sine peccato quando euenit ex natura

li defectu. vel ex indispositione corporis inculpabili. **Q**uarta filia est inconstancia id est. vnstetigkeit. das man feller vmermer von eynen in das ander Et sic deo placet stabilitas in bono: sic instabilitas multum displicet deo. **I**tem **Q**uinta filia est amor sui. Pro quo nota quod amor inordinatus ad seipsum homines execrat. vnde Gregorius Vehementer claudit oculos amor prauus. ex quo fit ut quod male agimus graueno estimamus Quomodo autem est peccatum mortale amor prauus? Respondet Hermianus de schilditz. quod amor sui secundum genus suum non habet rationem peccati mortalis. Si tamen amor sui crescat ad contemptum dei: tunc indubitanter est peccatum mortale. Idem dicitur est si amor inordinatus superius vergat in iniuriam proximi: quod tunc est peccatum mortale iuxta mensuram iniurie. nisi iniuria esset minima. **S**exta filia est odium dei. Luzem deus subtrahit in his voluptatibus. et impedimentum praestat per infirmitatem vel aliter tunc odium dei. **Q**ueritur. vtrum deum odio possit aliquis habere Respondet secundum beatum Thomam. Dupliciter ab homine comprehenditur et desiderari potest. Uno modo secundum seipsum. scilicet per essentiam. deus autem per essentiam suam est ipse bonitas: quam nullus potest odio habere. quia de ratione boni est ut ametur. Et ideo impossibile est quod aliquis videns deum per essentiam suam odio habeat. Alio modo secundum effectum eius: tunc sunt quidam effectus dei qui repugnant inordinatae voluntati. Sicut inflictio pene et etiam prohibitio peccatorum per legem diuinam quae prohibet ea que repugnant voluntati deprauate per peccatum. Quantum ad considerationem effectuum talium ab aliquibus deus odio haberi potest. Sic illi in inferno odium deum. et etiam peccatores in mundo. Unde Apocalypsis. Blasphemia auerunt deum celi per dolores. Sed alios effectus habet etiam sic quod est dator omnium bonorum vite et intelligentie. et sic considerando non odit. Nota quod quicumque odit

penas: odit deum panarū actorē. Nam multi odiunt penas: qui tamen eas patient ferre deberent ex reuerentia diuine iusticie. Aug⁹. x. cōfess. dicit q̄ mala penalia q̄ de⁹ tolerare iubet non amare: ē prumperem odiū dei punientis. H̄ est habere odio dei iusticiam q̄b̄ est quissimū pccm. Greg⁹. Nequius est odisse iusticiam: q̄ non fecisse. **L** Septima filia est amor mundi. Pro quo sciendum q̄ amare mundū est multū periculosum. Primo q̄ charitatē delectinguit i. Johis. ij. Si quis diligit mōm̄. non est charitas patris in illo. Secūdo q̄ sic dilectio dei est fons oīm honorum & futurum. ita dilectio mundi oīm viciōz. **U**n̄ Greg⁹. Dilce hō non diligere munduz vt diligas deū: auerte vt uertar̄. funde vt implearis. Tertio q̄ inimic⁹ dei constituitur. **U**nde Jacobi. 4. Amicitia huius mundi inimica est deo. Quarto q̄ seruū diaboli se facit. Ap⁹ls ad Gal⁹. Si mundo placerem: seruus xp̄i non essem. **U**nde Barth. 6. Nemo p̄t duo bus dñs seruire. **U**nde etiā Chrysost. sup Barth. Q̄ miserū est mūd⁹. & miseri qui eū sequunt̄: semp̄ em̄ homines mundi opa excluderūt a vita. Nota si amor mundi intm̄ excreseat in hoīe q̄ pponat amori dei vel vite etne. vel si redundat in iniuriā: q̄ tollit charitatē pximi est pccm̄ mortale. Si tñ̄ citra hos limites sistat: p̄t esse veniale. **O**ctaua filia est stulticia. Hoc est: si quis ex p̄mere valet se illud gaudiū sempiternum. & hereditatem celestē p̄temnere. & p̄ nihilo reputat. & plus delectari in zeno luxurie: q̄ in deo: et oībus bonis: & gaudijs spiritualibus & celestib⁹.

Luxuria palliat se tripliciter

Luxuria palliat se sub t̄plicat̄ sp̄ virtutū. Primo occultat se sub specie affabilitatis & beniuolentie. & hoc apparet in illis q̄ alijs se nimis affabiles exhibēt. Sunt em̄ quidā qui ad hoc student: vt oībus se affabiles et

gratiosos exhibeāt & oīb⁹ placere desiderant. & sic frequent̄ occultat se vise⁹ voluptatis. Et illa cogitatio est multū periculosa. q̄ sub ip̄a puritas p̄tutis & sinceritas diuini amoris frequent̄ inficif̄ p̄ occultatū amorē carnis. Remediū cōtra hanc voluptatē est q̄ hō diligent̄ cōsideret mentem suā & discutiat. vtrū sub sp̄e affabilitatis & amicitie quā exeret aliqua p̄cupiscentia vel inclinatio p̄uati amoris latent se abscondat. Et si quā raliūm deprehendit: securi⁹ tunc erit q̄ se potius exhibeat singularē & maturū q̄ q̄ per suā affabilitatem malā inclinatio nem in seip̄o suscitēt. vel alijs ip̄am p̄curz. & etiā optimū remediū ē ad idēz q̄ hō tāta magnūm̄itate & tāta cordis altitudine mentis pudicitia amplectatur vt etiā dedigneretur se cuiusq̄ familiariter exhibere. vt possit sue mentis puritas inquinari. Et hec magnanimitas id est cordis sublimitas nequaquā ab elatione: sed potius ab virtutis amore procedit. **S**ecūdo occultat se sub specie charitatis & amicitie. & hoc apparet i his q̄ dicūt. q̄ ideo singulari affectione ad aliquas p̄sonas inclinentur. vt ex inde p̄fectum sue salutis magis querant. & eorū directōe in deū magis seruent̄ & sollicitē insistant̄. Et isti multoties decipiunt̄. Quia in hoc casu sub ficta sp̄e charitatis & salutis p̄ximiviscus carnal̄ p̄cupiscentie se occultat. Remediū h̄ est q̄ hō diligēt̄ cōsideret quāta utilitas illi p̄sone p̄uenire possit p̄ cui⁹ p̄fectū singularē ad ip̄am affectōez gerit. **C**ōsideret si illa p̄sona sua directōe & studio indigeat. Nā si hō seip̄m̄ aut aliā p̄sonā a deo mollem cognoscat: q̄ notabiliter timeat q̄ ex ei⁹ studio sibi vel illi mentis occupatio vel notitia amoris inclinatio p̄ueniat: tunc ē hō q̄ se ab oīb⁹ illi actib⁹ restringat ex quib⁹ posset sibi vel alijs aliqd̄ noxiū p̄uenire. Nā etiā Greg⁹. Quotiescūq̄ q̄s p̄ gest⁹ p̄caces & leues diuinū amorē in corde p̄ximū diminuit: toties in mēte sua seip̄suz

De peccato

spūalit occidit. Si autē q̄s scire voluerit an ex suo amore cor p̄sone alteri? occu-
p̄et. ex hoc cognoscat si illa p̄sone affēat
q̄ amor tu? in corde suo sup̄mū locuz te-
near. Vel si familiaritatē tuā cū alia p̄-
sone moleste ferat hec em̄ sūt certa signa
noxie z p̄uerse dilectōis. **T**ertio occul-
tat se sub sp̄e sanctitatis z beneficentie.
Et hoc apparet in illis qui dicunt q̄ ad
hāc p̄sonā vel ad illā magis inclinātur:
ratione sanctitatis z castitatis z virtuo-
sitate in ea relucētis: asserētes: q̄ ob h̄
familiaritatem eius frequētē vt bonis
exemplis ei? edificent. Et isti plerumq̄
decipiunt. vt dicit Aug? . Nec eo min?
femie timēdesunt: qz religiose sūt. qz q̄n-
to religiosiores tanto citius allūiunt. et
plerumq̄ sub sp̄e sanctitatis latere viscus
libidinis. Sciendū q̄ quando aliq̄ per-
sone deuota desiderat habē p̄uata col-
loquia z conuentus familiares: runcille
amor familiaris sepe generat carnalem.
Et hoc contingit in viris perfectis. put
dicit Aug? . i. li. d. singularitate clericoz.
Crede mihi exptus loquor ex feminaruz
familiaritate: multos cedros cecidisse co-
gnoui. de quozū lapsu nō min? suspica-
bar q̄ hyeronimū vel ambrosiū. Et br̄s
Ambro. dicit. Perfectos quosq̄ viros
nisi p̄ multes diabol? ipugnaē? s̄uevit
Remediū h̄c occultatōem? s̄istit i h̄
q̄ hō virtū aiō illos act? quos alicui p̄-
sone p̄ sua sanctitate impēdit: nō p̄sone
ap̄t cōplacentiā: h̄ dei amore exerceat si-
ne magna mora z lōgo p̄iunctu femiā z
Amb. Si pudicitia q̄ris feminā quaz
videris bñ cōuersantē: mente dilige nō
corporali frequētia. Quia nec es dauid
sanctior: nec salomō sapiētior. nec sam-
p̄sone fortior. Memēto semp q̄ paradisi
colonū de possessione sua mulier eiecit.
Cōtra illos q̄ dicūt se nō posse castitue
Equitur reprehensio illoz q̄ di-
cūt se non posse cōtinere a forni-
catione. q̄ hoc sit falsum: patz p̄-
mo p̄ hoc. qz diuersa testimoniā sacre scri-

ture h̄ reprobat. Et p̄mo illd Gen. 4.
q̄ dicit dñs ad cayn loq̄ns d̄ peccato
Subtus te erit appetitus tuus: z tu do-
minaberis illi. **U**n̄ quasi mēdaciū dñs
imponūt: qui dicūt se nō posse cōtinere:
cū tamē homo dñat appetitui cuiuslibz
peccati: sic q̄ possit inclinationi huic res-
istere. Item Job. vi. An poterit quis gu-
stare q̄d gustatū affert mortē. In p̄ita-
te qui haberet p̄fectā fidē cognoscerz q̄
delectatio fornicatōis ē venenata. Ime-
rito vitanda. Nonne si apponeret alicui
cib? amarissim? v̄ venenat?. ipe statim di-
ceret nō possum aliq̄ mō comedere. **G**lo-
luptas p̄o fornicatōis extra m̄rimoniū
ē venenata. imo etiā morte amarior. qz
hic morte spūali. i. culpe hoīez inficiat. i
futuro aut inficiet hoīem morte eterna
tam corporis q̄ anime. Item p̄bat per
illd Eccl. 15. Apposui tibi aquā z ignē
ad q̄d volueris porrigē manū. Et post.
An hoīez mors z vita bonū z malū: q̄d
placuerit: dabit illi. Item p̄bat p̄ illd apli
Fidel est d̄s q̄ nō p̄mittit nos temptari
sup̄ illd q̄d possum?. **S**cdo ideo ca-
uē d̄z q̄s ne p̄tinacit dicat se nō posse cō-
tinere qz p̄ hoc credit se inferiorē b̄m̄? aīa
lib? qz min? h̄z libertatē animi z volūta-
tis q̄ brutā aīalia: cum tñ dignitas illa
data sit hoī p̄ ceteris aīalib? q̄ libez ar-
bitriū h̄z. P̄scis em̄ temp̄t se ab esca:
si hamū vider. Et auis a ḡno frumētū si
laqueū vider. Et miser hō timore mortē
et nō vult se temperare ab illicitis vo-
luptatib? ip̄ius luxurie. **T**ertio id qz
talis incurrit maledictionē omnipotentē
qui dicūt se non posse continere: cū tamē
deus nullū impossibile p̄cepit homini.
Unde Hiero. Maledictus q̄ d̄r deus
p̄cepisse impossibile. **Q**uarto id qz
tales sūt blasphemico q̄ imponūt deo
id q̄d ei nō cōuenit: z insup q̄d est cōtra
eius diuinā reuerētiā. Hoc patz. qz i-
ponūt deo ignorantiam: q̄ si nō sciūsser
grauamē oneris z infirmitatem hominis
qui tamē est eterna sapiā: z om̄ia nouit.

Item imponit et iniusticiam eo qd ho-
mini precepit qd implere n̄ possit: qua-
si iniuste in hoc cum hoie egerit. Contra
quod dicit ps. Iustus dñs in om̄ibus
v̄s suis. et sanctus in oib̄us opibus su-
is. Item p hoc imponit ei impietate et
crudelitatem ex eo qd crudeliter egerit in
hoc qd homini onus importabile impo-
suerit. Contra qd dicit ps. **M**asuerit
dñs. Et ipse se dicit in euāgelio **D**isci-
te a me: quia mitis sum: et humil̄ corde.
Quinto ideo quia talis loquit cōtra
fidē et veritatē qd dicit se nō posse continēter
vivere. Et s̄m Aug^o. potest q̄ri d̄ illo. qd
dicit se nō posse continere. vtz intelligat:
qd nō pōt continere se suis v̄rib̄ sine dei
auxilio: aut si intelligat: qd etiā adiutus
a deo nō possit. Si primo modo: h̄ pla-
num et verū est: qd sine adiutorio dei nihil
possumus. **U**n̄ christus dicit in euāge-
lio. vt habetur Joannis. xv. Sine me
nihil potestis facere. Non dixit par fa-
cere: h̄ nihil omnino. **U**n̄ etiā **A**p̄l's. ij.
Loz. ij. **N**ō sum^o sufficiens cogitāe ali-
quid a nobis quasi ex nobis. **U**n̄ etiā
Aug^o. **D**ñe sine te nihil sūt om̄s conat^o
nostri. **U**n̄ etiā **S**apie. viij. **S**icut qd
aliquis n̄ possit ee continēs nisi de^o det: **S**ed
tū de^o temp̄ parat^o est dare gr̄az et adiu-
uare hominē in his q̄ sunt ad salutē si so-
lūmō homo esset parat^o recipere gra-
tiam et adiuuamē diuīnuz. Si secundo
modo. tunc manifestissime falsuz est: qz
etiā sapit heresim: qd quis audēt dicere
qd etiā cū adiutorio dei nō possit continē-
ter vivere. **Q**z talis loquit cōtra p̄mum
articulū fidei vbi dicimus. **L**redo i deū
pa. om̄. **E**t potest queri a tali: an posset
aliquāto tpe continēter: qd si dixerit se p̄ mē-
sem vel vltra posse. **V**erbi gratia: vt i q̄
dragesima in qua etiā qñqz pessimi ho-
mines abstinent: tūc ostēdēdū ē ei qd spe-
rare debet. qd potius sequenti mēse con-
tineat qz in isto: cū deus paratior est ad
adiuandū eū postqz p̄ mensem amore
eius cōtinuit qz ante: si t̄m̄ ex corde ei^o

auxiliū instanter petierit. **I**tez queri-
mus a tali quis cogit eū: vtrū a diabo-
lo cogatur: vela muliere: vel a carne: nō
a diabolo. **U**nde **B**reg^o. **D**ebilis ē ho-
stis qui n̄ neminē vincit: nisi volentem:
Ita est debilitatus et om̄i potestate sua
priuatus p̄ passionem et mortem christi.
Un̄ **A**ug^o. sup ps. **D**iabolus plerūqz
vult nocere: et nō pōt: qz potestas ei^o est
sub potestate dei. **N**ā si t̄m̄ possit nocere
diabolus q̄ntū veller: aliq̄s iustoz non
remaneret. **I**dem in s̄moue **N**ō em̄ dia-
bolus cogēdo vel suadēdo nocet: nec ex-
torquet a nob̄ cōsensum: h̄ petit **D**at qd
dem ille cōsiliū: sed deo auxiliāte nostrū
ē vt eligere vt repudiare qd suggererit
v̄n̄ etiā **C**hryso. sup math. **D**iabol^o ei
suggerē potest: cogere te nō potest. **I**te
non cogit a muliere. qz masculus natu-
ralit̄ fortior ē qz mlier. **I**tez nō a carne
qz deus dedit dominū hominī sup car-
nem suam. **U**n̄ **B**en. 3. dixit ad mlierē
q̄ tenet figuraz carnis. **S**ub viri p̄tate
eris: et ipse dñabit tui. **Q**z ar̄ habeat do-
minū qd sup carnē suā qd bñ possit abste-
nere a fornicatōne si veller: hoc pater: qz
si tal̄ haberet tātā volūtate continēdi q̄n-
tā h̄z v̄nū suū in vase suo custodiendū: s̄
facili cōtineret. **E**t si cum tāta diligētia
obstrueret sensus corporis cū sentit se per
occasione temptari carnalit̄. cū q̄nta di-
ligētia obstruit forā v̄y asis repleti vt
nō cū sentit v̄nū exire. vel stillare ex illo.
Ite pater ex hoc qz si cū incōtinētia de-
beret p̄dere omnia bona sua tp̄alia: vt si
sciret se amissurū pedem v̄nū vel manuz
vel ambos oculos. vel si sciret prepara-
tum igneū lectū in quo deberet cremari
sicut beatus laurentius i craticula: om-
nino abstineret: et nūqz vsqz ad mortē ali-
quē actū luxurie scient̄ et volūtate facēt.
Remedia luxurie cōmunia. **Q**
Equit de remedijs cōmunib^o
contra omnem luxuriam. et sunt
tria qd sic p̄bat. **L**ū luxuria sic
ignis necessario erit triplex remediū con-
U 2

De peccato

tra eā. Verbi gratia. Si olla q̄ circa ignem abo bullit: z ne effundat qd̄ in ea cōtinet aliqd̄ horū triū fieri p̄suevit. v̄l aq̄ frigida olle infūdīt. v̄l de lignis subtrahit. vel olle ab igne elongat. Prīmū em̄ remediū est q̄ si q̄s videt se temptari: tūc aq̄ infundēda est. s. tribulatio q̄cūq; vel vt recipiat a se vel ab alio bonā disciplinam. v̄l puniat se alias: s. trahendo per crines. Vel si nō vult sibi adhibere tribulationes in p̄nti: saltē adhibeat sibi ipsius tribulationis memoriaz: vt cogitet d̄ penis q̄ debētur peccato luxurie. Vñ exemplum de his iā dictis. Legit q̄ q̄dam temptatus a luxuria dixit si h̄ ego ro: eternū ignē merebor: ergo p̄bare volo: vtrū possim sustinere. z sic cōbussit sibi digitos. z sic cōpescuit in se luxuriam. Exemplū etiā de b̄tō bern̄. qui p̄ ardoz luxurie inter spinas p̄iecit se z vulnerauit corpus suuz. z sic p̄vulnera carnis extinxit ardoz libidīs. Item legit de beato b̄n̄dicto q̄ semel immersit se ī gelidā aquā p̄t̄ vebemēte temptatōez carnis. **S**cōm remediū ē: vt cū q̄s subtrahat de cibo z potu. scōm enim ligna silue exardescit ignis. Et p̄cipue d̄ illi generib; ciboz z potuū q̄ incitāt ad luxuriā: vt sunt fortia vina. z cibi acuti saporis. Ista em̄ sunt q̄si facule ardentes ad incēdēdū luxuriā. Vñ bern̄. Pip̄ et zinziber ciminū z salua z m̄lte sp̄s huiusmodi salsa m̄toz palatū qd̄a delectāt h̄ accēdūt luxuriā. Vñ Hyeron̄. Int̄ epulas difficile seruat pudicitia. z nitēs cutis sordidaz oñdit aiām. Et quo p̄z q̄ sicut iste essz deridēd; qui facul̄ ardētib; domū suā incēdēs dicēt q̄ cōbustio eius sibi displiceret. sic deridēdi sūt qui dicūt se velle p̄tinere qm̄ cū talib; cibis z potib; domos suas. i. corpa sua incēdūt igne libidinis z concupiscētie. Vñ Ambrosius a nobis edēdi mēsurā seruet: ne totius corporis labes generet. Vñ d̄ etiā Chrysostom; dicit. Per ieiunium cessatur pugna aduersus aiām. Vnde

etiam Hugo d̄ sancto victore. Parca ē vita occidit vitia. libidinem extinguit. z tūtem nutrit. animū roborat. ad celestia mētem eleuat. **Q** autem subtractio cibi z potus extinguat luxuriam. per tale p̄t ostendit exemplū. Erat quidā adolescēs qui ex intuitu illicito in concupiscētiāz carnis vebementer contra honestam z pulchram mulierem accensus est. Et ipsa repulit eum sepius z arguit. Et ipse dixit. Si non adimpleret voluntatem suam: oporteret eum mori. Tunc ipsa assēgnauit ei diem z locum z horaz qua deberet venire ad eam. Cum autem iste adolescentens venit: tunc ipsa dixit. Voluntas tua non implebitur: nisi consenseris mihi in vnica petitione. z ipse libent̄ consensit. Tunc ipsa inclusit eum in vna camera per triduum sine cibo z potu. z q̄rtā die preparauit locum vnum cū mensa que fuit plena cum bonis ferculis et cibarijs. similiter z potum bonum. Et ex opposito preparauit lectum pulchz: z dixit iuueni. En optionem tibi do. an vis comedere z bibere. v̄l voluntatez tuā mecum adimplē. z voluntate tua peracta econuerso te includam. z iam non gustabis quicq; in comedendo z bibendo. Tunc iuuenis respondit. Ego iam ita fatigatus z attenuatus sum fame et siti q̄ ignis concupiscētie totus refriguit. z iam nullam concupiscētiāz erga te habeo. sed me delectat comedere z bibere magis q̄ quicq; aliud facere. Et ipsa ei: **N**equā cur dixisti q̄ oporteret te mori. nisi ego tibi consentirem. Gladez amplius quādo sic accensus es: tūc subtrahē tibi de cibo z potu. z sic facillime concupiscētiāz carnis tue superab; **T**ertium remediū est q̄ homo elōget se ab igne luxurie. id est a presentia mulieris: Et hoc docet Ap̄ls. i. Cor. vi. Fugite fornicatōem. Super quo v̄bo dicit Ambrosius Cum alijs nempe vitijs potest spectari conflictus: hāc at fugite: ne approximetis quia non potest

aliter vinci melius Ad idem monemur
 exemplo Joseph Gen. 19. Cui cum do-
 mina sua diceret dormi mecum: ipse reli-
 cto in manu eius pallio fugit: et egressus
 est foras. Quare autem fugiendum sit Rū-
 deo primo. quia homo est sicut fenū ari-
 dum. Unde Propheta. Omnis caro
 fenum. Item homo est sicut stipula Un-
 Job. 13. Et stipulam siccam persequere-
 ris. nulla autem securitas est stipule vel
 feno arido circa ignem. igitur merito fu-
 giendum est. Quod si luxuria est peccatum
 valde immundum. ergo non est securus
 luctari cum peccato isto. vix enim potest
 esse. quod homo non inquinetur Ecclesial.
 xij. Qui tetigerit picem: inquinabitur
 ab ea. Sed diceret quis stipulam se non
 esse: immo quasi ferum: et ideo non oportet
 eum timere mulierum familiaritates
 Respondeo quod etiam ipsum ferum ig-
 nis immutat. ut quasi igneam formam
 inducat Sic ignis luxurie etiam homi-
 nes ferreos immutat in malum Hyero-
 nimus. Ferreas mentes libido domat:
 Et etiam patet quod ex duobus lapidibus
 si inuicem collidantur exit ignis: Sic
 ex familiaritate duarum personarum que
 quasi lapidee videntur: exit quandoque ig-
 nis luxurie. Item et si murus lapideus a
 candela iuxta se posita non comburatur:
 tamen denigratur: sic licet quod homo quan-
 doque non cadat ex familiaritate mulie-
 rum in peccatum actuale: tamen frequen-
 tius aliquantulum inquinatur ad mi-
 nus per cogitationes et delectationes ma-
 las. Unde beatus Hieronimus Ere-
 demibi non potest cum domino toto cor-
 de habitare: qui feminarum actibus co-
 pulatur. Quod autem cohabitatio et famili-
 aris conuersatio mulierum multum est
 occasio ruine potest manifestari per tale
 exemplum. Legitur in vitaspatrum. quod
 senex quidam erat qui cum incurrit egritu-
 dinem magnam seruebant ei fratres: et
 videns senex quod fratres occuparent eum
 eo dixit. Vadā in egyptum: ut non impediat

am fratres istos Et dixit ei abbas moy-
 ses: non vades quod fornicationem incursum
 es. Ille autem tristatus dicebat. Dori-
 tum est corpus meum: et tu mihi ista dicis.
 Surgens ergo abiit in egyptum. Quod cum
 audissent homines circumquaque habitantes
 offerebant ei multa Venit etiam ad eum vir-
 go quidam fidelis volens obsequium suum
 seni infirmati deponere Et post aliquam
 tempore cum paululum de egritudine quod detu-
 nebat melius habuisset incurrit in eam Et
 illa concepit Interrogata autem a vicinis lo-
 ci illius unde concepit. Illa respondit. de sene h
 Illi autem non credebant. Senex vero dice-
 bat. ego hoc feci. sed custodite infantem
 quem peperit Que cum genuisset puerum et ab-
 lactatus fuisset: tulit senex infantem in hu-
 meris suis Et die qua erat festiuitas in-
 schyri occurrit ibi et irauit ecclesiarum coram
 multitudie fratrum. Illi autem videntes eum fle-
 uerunt. Qui dixit fratribus Videre infantem
 hunc: filius est inobediencie. cauere ergo vos
 o fratres a consortijs mulierum. eo quod in senectute
 hoc feci. et orate pro me. Et pergens ad
 cellam suam ad initium prime conuersationis reuer-
 sus est. Un Bern. Cum femina se esse et
 feminam non cognoscere: nonne plus est quam
 mortuum suscitare. si quod minus est non potes-
 nec id quod magis est. Un Hiero. Si pu-
 dicitiam seruare quis: feminam quam bene vi-
 deris conuersantem mente dilige: non corpora-
 li presentia. Unde Gregorius. scribit in registro
 quod beatus augustinus nec cum sorore ha-
 bitare consensit.

Incipit tractatu

lus de sex operibus misericordie. Et primo
 de corporalibus.

A
 Pera misericordie corporalia sex
 Primum est cibare esurientem
 Un Esaie. lyij. Frange esurienti
 panem tuum. Secundum est potus

dare sitienti. Mat. x. Qui potum dederit
 uni ex minimis meis calicem aque frigide
 non perdet mercedem suam. Sed sunt

De sex operibus

quidam adeo duri et immisericores quod porci dantur porcis et canibus quam pauperibus. quod plures diuites melius pascunt suos canes quam pauperes. sed preparando canibus offam vel dando eis carnes. de quibus pauperes possent refici. de quibus omnibus tales diuites districtam redduntur rationem. Insuper aliqui tamen auari et tenaces sunt: quod porci id quod remanet permittunt putrefieri suaves hoc ex nimia parcitate quam quod pauperibus erogaret. Unde dominus de maximo conuiuio quod faceret sanctis suis repelleret eos cum confusione magna. nihil eis dando quod hic de mensa sua nihil ei dederunt. ut patet in diuitie epulone et paupe lazaro. Luc. 14. Unde etiam Gregorius Dei misericordiam non potest permereri qui hic misericors non fuit. Unde Beda super epistolam Iacobi. Sine misericordia iudicabit ille: qui cum posset non facit misericordiam.

Ex his patet quod periculose stant tales tenaces diuites quia deum grauius offendunt: contra charitatem proximi faciunt et contra animas proprias grauius peccant. quia tales quodammodo comparantur furibus et raptoribus. Ambrosius in sermone. Non minoris est criminis habere et tolerare: quam cum possis indigentibus de negare. Unde etiam Basilius Nonne inquit spoliator es: qui dispensanda suscepisti propria reputando. Est enim pauperis famelicus quem tu tenes. nudi tunicam: quam in conclaui seruas. discalceati calcei: qui penes te marcescunt. indigent argentum quod possides humatum. Unde de christus dicit in euangelio. Lu. xviii. Quam difficile qui pecuniam habent regnum dei intrabunt. Item est malum si gnium cum quis durus homo non potest audire clamorem pauperum. et si audit: tamen non compatitur nec misereatur quod est signum pueritatis: et quod non est in charitate dei. Et ex hoc sequitur quod est in statu damnatorum. Unde. i. Iohannis. 4. Qui habuerit sub azibus mundi. et viderit fratrem suum necessitate habere: et clauerit viscera sua ab eo: quomodo charitatis dei in eo manet

quasi diceret: nulla modo. Augustinus de ciuitate dei. Misericordia est aliene miserie in nostro corde compassio. quod utique si possemus subuenire appellimur. Unde de duris cordibus dicit Prover. xxi. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperum. et ipse clamabit et non exaudiet. Et ergo ut diuites misericordiam dei consequantur: tunc ipsi debent esse misericordes pauperibus. Unde Math. v. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Ambrosius in epistola ad Nepocianum. Non memini me legisse mala morte mortuum quod libenter opera pietatis exercuit. Habet enim multos intercessores. et impossibile est precibus multorum non exaudiri.

Tertium est recipere peregrinos ad hospitium. hoc utile est et deo tam acceptum: ut quoniam etiam ad litteram angeli sunt ad hospitium recepti: immo etiam quoniam ipse christus visibiliter. ut in emaus. Sed sunt quidam adeo auari quod nullum pro deo hospitari volunt nisi habeat expende. Et sic expellunt pauperes a domo sua. cum tamen christus dicat in euangelio Qui vos recipit me recipit. et eadem mensura qua mensi fueritis etc. Ergo si claudis ianuam pauperi: sic christus faciet tibi cum veneris dicens illud Math. xxi. Dne dne aperis nobis. Respondebit. Amicus dico vobis nescio vos. Sed bonis et electis dicit illud Math. xx. Hospes fui et collegistis me. venite benedicti patris mei etc. Ex his sequitur quod multum reprehensibiles sunt illi diuites qui habent latas domos. et potius permittunt eas vacare quam quod pauperes in eisdem propter deum vellet hospitare: cum tamen laudabile esset quod quilibet diues ad minus haberet unum pauperem in domo sua: ut illud quod sibi ipsi in mensa subtraheret siue in comedendo siue in bibendo hoc illi pauperi daret. ut sic posset mereri vitam eternam.

Quartum est nudos tegere. Quantum autem hoc placeat deo patet in beato Martino quem christus coram omnibus sanctis et angelis in celo existentibus commendauit dicens

Martinus adhuc cathecuminus hac me veste prexit. Unde ammonet vnū/ quēq; hominē p̄ **E**saia p̄phetā dicēs **L**ū videris nudum operi eum. **L**uc. iij. **Q**ui habet duas tunicas det vnaz nō habenti. Item quia hoc op^o misericor die nō ita facilliter exercetur. quia vnus facillius dat pauperi frustū panis. vlt̄ re cipit p̄ noctem vnū ad hospitium: q̄s q̄ daret sibi tunicā. z etiam diutius durat ergo diuites mulieres debēt filare z nō ociose incedere. qz q̄uis ip̄e nō indigeāt p̄ se. tamē multi paupes sunt q̄ bñ indi gent. **E**xemplo b̄tē **E**lizabēth que fila bat cū ancillis suis: z inde paupibus ve stes faciebat. **U**ndē **A**ug^o. in li. de vita xp̄iana. **I**llā elemosynaz de^o approbat q̄ de iustis laborib; ministrat. Sic^o scri ptū est. honora dñm de tuis laboribus iustis. **U**n̄ xp̄s dicit talib; in iudicio il lud **S**ath. xxv. **N**udus fui z cooperu istis me. qz ita acceptū est ei q̄t̄ eū in cru ce nudū pendētem cooperuisses **U**ndē **S**ath. xxv. **Q**uod vni ex minimis me is feceritis mihi fecistis **Q**ui tum est. visitare infirmos. **H**oc multū acceptū est xp̄o. q̄t̄ ipse p̄ se iaceret infir mus hīc z eū visitares. qz omēs passus talū numerant ab angelis: z remunerā tur a xp̄o in vita eterna. **E**t̄ra hoc fa ciunt q̄ paupes z infirmos abhominā tur. vel etiā quandoq; p̄rios famulos cū infirmant a domo expellūt. vel si reti nēt: vt canem sub gradu locāt nec meli us ei q̄ canis faciunt **N**ō sic est faciendū immo est eis bñfaciendū quasi angelo. vel etiā quasi ip̄i xp̄o. qui dicitur^o est in iudicio. **I**nfirmus fui z visitastis me **S**extum opus misericōdie est vin ctos visitare z redimē. siue boni siue ma li sint aliqua eis ministrādo **S**i boni: p posse liberari deberēt. **I**uxta illud ps̄. **E**genum de manu peccatoris liberare **Q**ui hoc facit. s. q̄ redimit captos inno ceter a raptorib; z ab alijs malis hoib; opus misericōdie exercet. z sillis erit dō. vñ

ps̄. **D**eus q̄s sillis tibi: eripēs inopem de manu fortiorū ei^o. **S**i vero mali tūc saltem liberādi sunt ab eterna morte. s. monēdo eos ad p̄niam z contritōem de peccatis suis. z q̄ offerāt deo illā igno miniosam z amaram mortem quam su stinere eos oportet p̄ peccatis suis. q̄a hoc est multum vtile hominī z deo acce ptū. **U**ndē questio est. vtrū pe na mortis dirimat aliqd de pena debi ta p̄ peccatū. **R**espōdeo s̄m b̄m **T**ho mā in. iij. dist. xx. **H**ors naturalis est pena p̄sequens originale peccatum z q̄ si iam in naturā p̄uersa. z ideo p̄ mortē naturalē nō purgat aliqd de peccato ac tuali. s. p̄ mortem illatā bene potest pur gari aliqd. **U**ndē si aliqs mortem illa tam patienter sustineat p̄ alijs crimini bus: sic illata valet ad diminutōem pe ne. z ad liberatōem etiā a tota pena s̄m q̄ntitatē culpe z patiētē z p̄tritōis. **I**tē sciendum q̄ **S**corus sup. iij. sententiā dicit. q̄ si q̄s infirmus cū iaz videt se vtrū qz moritur z mori vult. z plene p̄sentit in mortem: ac si p̄ seipm mortem elegisset penā mortis sic patienter sustinēdo: satis faciet p̄ oibus peccatis venialib;. imo aufert aliqd ad satisfaciendū p̄ mortali bus. **Q**uare p̄ oia laudabile est in isto volūtatem suam diuine p̄formare **I**tē querit de suspendēdis z decapitādis an debeat eis dari corp^o xp̄i. **R**ūdeo. si sūt p̄fessi z penitēt: nō debet eis denegari. xij. q. ij. c. fi. **I**tem q̄ritur de suspēdis an sint sepeliēdi in cimiterijs vel nō **R**ūdeo s̄m **H**ostien. q̄ speliēdi sunt dñi tñ peni ruerint **S**z tñ quo ad hoc vt de patib; lo deponant requir̄ licētia iudicis secula ris: ne iusticia p̄tēni videat. z sic loquū tur leges. s. ip̄am licētiam ip̄e iudex de negare nō debet. **E**x his iā dicitis patz q̄ est salubre tales hoies monere ad pe nitentiā. qz possibile est q̄ q̄s in vno ho mine tali p̄t mereri vitā eternā. **E**t rō ē qz s̄m **B**rego. **M**aximū sacrificium est zelus animarū. imo plus est deo accep/

De peccato

tum et homini meritorum vnam animam lucrari quam auream mentem deo offerre. quia vna anima precellit omnes thesauros totius mundi. **Uñ Aug^o.** Sicut de omni creatura: sic anima omnem corpoream substantiam naturam et dignitatem precellit. **Uñ etiam Bern^o** Totus mundus ille precium vnius anime est mare non potest. non enim pro toto mundo animam suam daret christus: quam pro humana anima dedit. **S**ciendum etiam quod multum saluiferum est talibus amarum mortem et passionem christi reducere ad memoriam. **Uñ Greg^o.** Si passio christi ad memoriam reducat: nihil tam durum quod non equo animo toleretur. **Bern^o.** Quid est quod tibi non suauiter videtur: si collegeris et memoraueris omnes amaritudines saluatoris. Et signanter cogitandum est de talibus quomodo christus nonies est ductus pro salute peccatorum. Et primo mox ut captus fuit tunc ductus fuit ad annam. secundo ab anna ad caypham. tertio a caypha ad pylatum. Quarto a pylato ad herodem Quinto everso ab herode ad pylatum. Sexto milites duxerunt eum intus in atrium: et illuserunt ei percussores caput eius arundine. Septimo duxit eum pylatus foras de pretorio portam coronam et vestem purpuream. Octauo ad locum ubi ante tribunal stans iudicatus est ad mortem. Nono extra ciuitatem ad locum caluarie ubi crucifixus est. Et rememorando tales transitus christi: offerre debet transitum illum et mortem et penam ipsi christo pro peccatis suis. Et debent habere bonum propositum quod amplius nunquam vellet peccare si diutius viuere deberet. et sic deo committere animas suas. **Uñ exemplum legit.** Fuit miles quidam nobilis: sed criminisus. qui tempore quodam ab inimicis suis captus fuit: et quia valde mortales inimicitie inter eos erant: visum est eis expedire ut in instanti occideret. Cernens autem vir nobilis sibi mortem imminere et nullum esse remedium vite: suppliciter voce dixit ad illos Rogo vos intuitu dei ut ad modicum tempus mortem dignemini differre ut alii

cui sacerdotum possim peccata mea commisereri. Et responderunt illi. Non esset nobis hec dilatio tuta. pringere posset ut cognati tui et amici venientes eriperent te de manibus nostris. et esset error nouissimus peior priore Qui cum precepissent ut se prosterneret ad decollandum: dixit hoc sibi Deus tu scis voluntatem meam. Et subiugit. Animum meum virginis filio committo. sicque decollatus est. Et erat tunc quidam obsessus in ciuitate. cui cum diceret quidam audita morte tanti tyranni. modo magnum gaudium habetis propter animam illius facinorosi militis. Respondit de modo. Nequaquam. vnum enim verbum mortens pertulit. propter quod saluatus est. **Uñ Bern^o.** Maior est dei pietas quam queuis iniquitas. Sicut enim scintilla in medio maris ita omnis malicia hominis ad dei misericordiam.

De sex operibus misericordie spiritualibus.

Hera misericordie spiritualia meliora sunt et nobiliora et utiliora quam corporalia. quia tanto illis corporalibus preferuntur quanto spiritus corpori auferuntur. Et etiam quia quilibet homo potest ea omni tempore exercere. sed secus est de corporalibus. quia pauper non habet vel hospitem vel abbatem. et sic de aliis. Primum est instruere simplices ignorantes et errantes: hortando eos ut a via erroris resipiscant. tum propter dei offensam cauendam tum propter penam declinandam. tum propter celestem gloriam consequendam reuocando eis ad memoriam quomodo momentaneum est quod delectat. et eternum quod cruciat. et his similia. Et notandum quod talis informatio debet fieri cum lenitate. **Bal. vi.** Si preoccupatus fuerit quis in aliquo delicto: vos qui spirituales estis huiusmodi instruere in spiritu lenitatis. Et sciendum quod instructio fraterna in duobus consistit. videlicet in verbi exhortatione. et sic litterati instruunt exhortando. et boni exempli ostensione: ut boni et

simplices vitā suā ostēdēdo: vt erātes
 vndiq; habeāt instructores: ne se vale
 ant ex ignorantia excusare. Sciendum
 q̄ bonum exemplum ⁊ bona doctrina
 est multum vtile in ecclesia dei. hoc patz
 qz ad exemplū bonoz hoīm mlti mali
 hoies q̄ sūt inimici dei ieiunāt in q̄dra
 gestima: q̄ alias nunq̄ ieiunāret: qz deū
 nō multū diligūt. si exempluz ieiunādi
 in bonis hoīb; non viderent. Item ad
 opera misericordie puocantur. s. qn̄ vi
 dent alios elemosynam dare. Item ad
 audiendum verbū dei missas. ⁊ sic de a
 lijs bonis operib;. Item p̄t exemplū
 bonoz multi peccatores puertunt a pec
 catis. ⁊ penitent. ⁊ sic saluant qui alias
 damnarent. si exempla bona in alijs n̄
 vidissent. Unde Greg⁹. Nunq̄ pecca
 tores ad lamentum penitentie redirent
 si nulla eēt exempla bonorum q̄ eozuz
 mentem traherent. C Item sciēdū q̄ ē
 hominū valde meritorium dare bonum
 exemplum ⁊ bonam doctrinam alijs.
 Quia ex hoc gaudium ⁊ meritū eozum
 augmentatur quotidie in celo. Unde Le
 sarius. Quantis exempla vere humili
 tatis ⁊ perfecte charitatis ostēderis. cū
 tantis ⁊ p̄ rāris eterna p̄mia possideb.
 ¶ Scdm̄ est corripe delinq̄ntem
 in fraterna charitate dicēdo. Tu q̄s es
 qui audes deū ad iracūdiā puocare. p/
 ximū scādalizare. ⁊ teipm̄ in corpe ⁊ aīa
 dānare. Time deū: ⁊ noli hāc rem pessi
 mā perpetrare. Un̄ Apl's. Non voca
 uit nos deus in immundiciā: sed in san
 ctitatem. Et talis correctio debz fieri cū
 lenitate non clamorose: alias esset plus
 confusio q̄ correctio. Math. xviii: Si
 peccauerit ī te frat tu⁹: corripe eū int̄ te
 ⁊ ipm̄. Itē d; fieri ex charitate: nō ex in
 dignatōe vlt̄ ex p̄temptu. ⁊ cū vtilitate il
 lius quē corripis: sic q̄ non q̄ras ostēta
 tōem. seu potestātē: s; illi vtilitatez. Ut
 aut̄ correctio frāna fiat cū lenitate ⁊ ex
 charitate. tūc ille q̄ vult corrigere aliū de
 bet quinq; considerationes seruāe. qua

rum tres ponit Aug⁹. sup illō Dat. 7
 Hypocrita eijce p̄mo trabē d̄ oculo tuo
 Reliqs duas ponit Gregori⁹ in moral
 Primum est q̄ debet considerāe si est ei
 similis. id est. si est in eodem peccato vel
 equali vel maiorī. tunc maxime si est pec
 catum notorium: non debet om̄ino cor
 rigere: sed seipm̄ prius debet emendāe.
 ⁊ tunc eū ad penitentiā commonere. ali
 as posset sibi dici illud ad Romanū. ij.
 Quid alium doces: teipsum non doces
 Augustin⁹. Iudex in nullo eoz sit iudic
 and⁹ que in alio iudicare est paratus.
 Qui enim ex officio tenetur corrigere de
 linquentes non debet hoc facere in pec
 cato mortali: s; ad min⁹ debet p̄us p̄tē
 de peccatis suis. Si autem non est simi
 lis: tunc debet secundo cōsiderare: si ali
 quando fuit ei similis: ⁊ tunc sicut nole
 bat despici: sed compassionem ei impen
 di. sic nec debet fratrem suum peccantez
 ⁊ penitentem despiciere. sed cōpassionez
 ⁊ misericordiam ei exhibere. Ecclī. viij.
 Ne despicias hominē auertentem se a
 peccato. ⁊ non improperez ei. Memēto
 qm̄ sum⁹ oēs in corruptōe: Si at̄ nō es
 ei similis: neq; aliquando fuisti: tunc de
 bes tertio cogitare q̄ potes ei fieri simil
 in futuro. Et ideo ratione talis dubij n̄
 debes sup̄bire: sed delinquentib; p̄descē
 dere. i. Loz. x. Qui se existimat stare vi
 deat ne cadat. Augustin⁹. Nemo ē q̄ se
 curus esse possit in hac vita q̄ tota tēpta
 tio noīat. Si aut̄ nō es siliis ei nec ei vn
 q̄ fuisti siliis: ⁊ de dei bonitate p̄fidis q̄
 nūq̄ eris ei similis tūc debes quarto vi
 dere si ille qui sic est reph̄ēbilis sit ne in
 aliq̄ cōmendabil' Si ille q̄ habet tot de
 fectus aliquos etiā habeat p̄fectus Et
 tunc ratione bonoz illoz que habet de
 bet supportare eū in his q̄ minus habet
 Un̄ Apoē. ij. volens apl's reph̄ēdē epī
 scopū in epheso. Prīmo ponit quoddā
 viciū quod habuit dicens. Habeo con
 tra te pauca qz charitatē tuā p̄mā dere
 liquisti. Sed statim ponebat quoddaz

De sex operibus

bonū qđ habebat dicens. Sz hoc ha-
bes bonū qđ odisti facta nicolaitar. qđ et
ego odi. Similiter volens reprehendere
ep̄m sardis primo ponit quendā suum
defectū dicens. Nō inueni op̄a tua ple-
na corā deo meo. Deinde statim ponit
quendā suū p̄fectū dicens. Sed habes
pauca noīa in sardis: qđ non coinquāue-
rūt vestimēta sua. Ecce postqđ ap̄ls po-
suit illa ī quibz illi ep̄i erāt reph̄sibiles
statim subiungit illa in quibz erāt cōmē-
dabiles ad innuēdū qđ si aliquis p̄t ali-
quod vitium est reph̄dendus. si tñ ha-
bet aliquod bonū est nihilominus sup-
portāndus. Dato autē: qđ aliquis videat
oīno esse malus. nec habere aliqđ bonū
p̄pter quod sit tolerandus. tñ debz co-
gitare quinto qđ iste qđ sic videt esse ma-
lus forte in cōspectu dei est sibi in-
merito preferendus. Et ponit exēplū sancti
gregori⁹ de sc̄to stephano et sancto paulo.
Nā cū b̄t̄s stephanus consentiente
z adiuuante paulo lapidaret: tñc stepha-
nus oīno erat bonus. z Paulus omni-
no videbat eē malus. z tamen in conspe-
ctu dei paulus qui sic erat mal⁹ stepha-
no in merito z premio fuit p̄ponendus.

Ik **Q**uerit vtz correctio fratna sit
in p̄cepto. Respondeo fm̄ Tho. sc̄da
sc̄de. q. 33. qđ sic. sed quia p̄ceptū affirma-
tiuū non obligat ad semp. sed p̄ loco et
tpe. Vñ z omissio ei⁹ fit trip̄l̄r. Vno mō
fit meritoze. vt qđdo quis oportu-
m tps inquit. vel de ip̄is meruit: ne det̄i-
ores fiāt. vel ad bonā vitā alios impedi-
ant z huiusmodi. Secundo mō omit-
titur cū peccato mortali. scz cū formidat
iudiciū vulgi vel carnis cruciatio siue
pemptio dūmodo tñ hec ita dominant
in aīa qđ fraterne charitati p̄ponantur.
Tertio est p̄ccm veniale quando scz tū-
mor z cupiditas tardiozem facit ad cor-
rigendū delictū fratris. nō tñ ita qđ si cō-
staret ei qđ fratrē possz a peccato retrabe-
re dimitteret p̄pter timorē vel cupidita-
tem quinnimo in aīo p̄ponit charitatez

vt dicit b̄t̄s Aug⁹ **U**trū subditi tene-
ant platos corrigere. Rñ deo fm̄ beati
Tho. vbi. s. Subditi non tenent nec
debēt corrigere platos correptione illa
qđ est iusticie. i. p̄ correptionem pene Te-
nentur autē correptione illa que est chari-
tatis si in eis est aliqđ corrigibile: ita tñ
qđ nō cū p̄teruia: sed cū mansuetudine z
reuerentia. **U**truz correctio fraterna
sit p̄pter sc̄dalum dimittenda. Rñ deo
fm̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. 33. Correctio fra-
t̄na ordinat ad emendatōem fratris. et
ido int̄m est computāda int̄ sp̄ualia bo-
na. q̄ntum hoc homo consequi p̄t: qđ nō
p̄tingit si ex correptione fratris sc̄dali-
ter. z ideo si p̄t sc̄dalum correptio di-
mittat. non dimittit sp̄uale bonū. **Q**
Anotandum qđuis correptio fratna sic
sub p̄cepto: z ad hāc oēs teneamur pro-
locoz tpe scz qñ licet z valet. Sūt tñ qñ-
qđ casus in q̄bus euadam⁹ hoc p̄ceptuz
Primus est: cū non est spes correctōnis
Vñ p̄verb. 9. Noli arguere derisorem:
ne forte odiat te. Sc̄ds cum timeat defe-
ctus. p̄bationis. vt cū quis d̄ crimie cor-
ripit: qđ non p̄t p̄bari. tunc em̄ corripit
ens obligaret ad talionē si deficeret i p̄-
batione. Tertio cū plato tāqđ iudicio
tum est factum. Quarto cū meliori ope-
ri vel eque bono vacare aliquis int̄dit.
Quinto cuz multitudo z potestas est in
culpa. tñc correctio plus noceret qđ pro-
desset. quia multitudo difficulter corri-
git z potestas. **T**ertiu op⁹ mi-
sericōdie sp̄uale est consolare fidelit̄ omnes
in tribulatōne positos. Hoc supra mo-
dum est meritorium apud deum ac si ip-
sum cōsolatus fuisses cū pep̄dit in cru-
ce: cū dicere potuit illud psal. Quesiui qđ
consolaret: z nō inueni. Vnde natura
docet cōpati p̄ximis. hoc patet in porcē
qui sibi mutuo ex naturali inclinacōe cō-
patiuntur. hoc cognoscat in hoc: qz cuz
vnius porcus ledit: tunc omnes accurrūt
sic nos cōpati debem⁹ fratribus nostris
Vñ Greg⁹ Omnes fratres sumus dei

potestate cōditi. z ei sanguine redēpti. et
 idcirco frēs nostros quāntūlibet paupēs z
 abiectos in nullo despiciere debem⁹. Et
 talis cōpassio ē signū bonitatis in hoīe.
 Un̄ greg⁹ li. xxij. moral. Tāto q̄sqz p
 fectior ē: q̄nto pfecti⁹ alienos doloēs sen
 tit. imo naturale ē q̄ vnū mēbz compa
 titur alij membro. Ap̄ls. i. Corinth. 12.
 Si quid patit̄ vnuz mēbrū zc. Ergo q̄
 nō cōpatit̄ primo est q̄si membrum ab
 scisum a mystico corpore christi. qz ch̄s
 est caput: z omēs christiani in gratia ex
 istētes sunt membra eiusdem capitis. vn̄
 Gregori⁹. Non aliter redemptoris no
 stri membra efficiamur: nisi adherendo z
 compatiendo pxio. Qū aut̄ magnū z ac
 ceptū sit corā deo compati pxio ostē
 dit Greg⁹ li. ij. moral. dicēs. Exteriora
 nāqz largiēs aliqd̄ extra semetipz tribu
 it. Qui p̄o fletū ac cōpassionem pxio
 p̄buit: aliqd̄ ei ex semetipz dedit. Itē cō
 passio est crux spūalis: quā debem⁹ por
 tare post ihm. Un̄ Greg⁹. in omel. Si
 q̄svult venire post me. zc. Duobz mōis
 crux xp̄i tollit̄. sc̄. cū p̄ abstinētiā corp⁹ af
 fligit̄: aut p̄ cōpassionem xp̄i anim⁹ p̄tri
 bulat̄. ¶ Quartū est indulgere
 offensoribz nostris toto corde z eos dili
 gere. Math. 5. Diligite inimicos v̄ros
 benefacite his qui vos oderunt. Aug⁹.
 in s̄mone de b̄to stephano. Per amorē
 hoīs inimici efficiaris amicus dei. Un̄
 qlibet libent̄ debet ignoscere offensori
 bus suis: vt deus ignoscat sibi offensa
 suā. Un̄ Lu. 6. Dimitte z dimittemi
 Aug⁹. de verbis apli Unusquisqz talē
 indulgentiā acceptur⁹ ē. qualē ip̄e dedit
 pxio. Et tāta possit esse offensa: z cuz
 tali feruore posses indulgere pxio q̄ ds
 p̄ hoc indulgeret tibi oīa pecc̄a tua. Un̄
 Greg⁹. in moral. Qui in se peccanti cle
 ment̄ indulsit: nullū pecc̄i vestigiū in ei⁹
 aīa remanebit. ¶ Un̄ queritur
 circa iā dicta p̄mo vtz diligere inimicos
 sit de necessitate salutis Rñ deo s̄z tho.
 sc̄a sc̄de. q. 27. Dilectio iūmicōz trip̄li

pt̄ p̄siderari. Vno mō vt diligant̄ inimi
 ci in q̄ntū inimici. Et h̄ est diligē maluz
 alteri⁹. Alio mō q̄ntū ad naturā: s̄. i. vni
 uersali: z sic dilectio inimicōz est d̄ neces
 sitate salutis vt s̄z aliquis diligēs deuz
 z primū ab illa generalitate inimicōz n̄
 excludat. Tertio mō potest considerari
 in speciali: vt s̄z aliq̄s in speciali moue
 atur motu dilectionis ad inimicos. Et
 istud nō est de necessitate salutis absolu
 te. qz nec moueri motu dilectōis in spe
 ciali ad quoslibet homies singularit̄ est
 de necessitate charitatis absolute: sed s̄z
 p̄parationē animi. vt s̄z homo habeat
 animū p̄paratū ad hoc q̄ singl̄ar̄ amo
 re inimicū diligeret si necessitas occurze
 ret. Sed q̄ absqz necessitatis articulo di
 ligat̄ pertinet ad charitatis p̄fectionem.
 ¶ C̄ Itē querit̄. vt r̄ sit de necessi
 tate charitatis. q̄ aliq̄s signa vl̄ effect⁹
 dilectōis inimico exhibeat. Resp̄ deo
 s̄m b̄m̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. 27. Si h̄o
 in cōmuni tenet̄ diligere inimicū z nō in
 sp̄cāli: nisi s̄m p̄paratōez animi: vt nūc
 dictum est. ita signa z effect⁹ dilectionis
 que in cōmuni cōsueuerunt pxio ex
 hiberi: tenet̄ etiā inimicis exhibere. pu
 ta: cū aliq̄s orat̄ p̄ omnibz fidelibz: vl̄ p̄
 toto mūdo: vel cū aliq̄s aliqd̄ b̄nficiū
 impendit toti cōmunitati: tunc etiā s̄
 inimicis exhibere est de necessitate p̄ce
 pti. z cōtrafacere p̄tineret ad liuorez v̄n
 dicte. Specialiā vero beneficia vel dile
 ctionis signa que quis exhibet particu
 lariter aliquibz p̄sonis: q̄ inimicis exhi
 beat nō est de necessitate nisi s̄m p̄para
 tiōē animi. vt si inueniretur in articulo
 mortis. s̄m illud Prouer. xxv. Si esur
 erit inimicus tuus: aba illum. zc. Sed
 hoc facere preter necessitatis articuloz p̄
 tinet ad p̄fectionem charitatis. p̄ quam
 aliq̄s nō solum cauēt̄ v̄nci a malo: s̄ etiā
 am vult̄ v̄ncere in bono malum. qz sc̄lz
 non solum cauēt̄ ne p̄pter iniuriā sibi
 illatam p̄trahat̄ ad odium: s̄ etiā inten
 dit̄ inimicū ad suū amorē protrahere.

De oratione

Item querit. vtrū inimicis ventā pe-
tentibus teneamur remittere. Respon-
deo ex iniuriā vlt' damno dato alicui so-
let in eo cui fit iniuriā tria oriri. scilicet rā-
cor: i affectu. signum rancoris in effectu:
et accusatio iuris contra iniurantem.

Prīmū z secūdū tenet homo statim re-
mittere: h' tertiū non nisi satisfaciāt h' su-
um posse. **Q**uintū est ferre pse-
cutōes z tribulatiōes patient' **U**n' apl's
Persecutiōes patimur z sustinem' **S**a-
thi. 5. Beati qui persecutiōem patiūtur:
Ilydorus de summo bono Impossibi-
le est vt homo sis: z non gustes angustia-
as. dolor z tristitia omīb' cōmunia sūt.
Qui ergo in flagellis murmurat: deus
plus iritat: qui aduersa paciēter tolēat
deum citius placat. Sciendū aut' q' li-
benter debemus sufferre tribulationes
vt per has liberemur a futuris malis:

Breg' Misericorditer adhibet d's tem-
poralem seueritatem: ne eternam infēat
vltionem. Ideo hic quibusdam parat:
vt eos in eternū feriat. Ideo hic ferit nō
pcendo: vt in eternū parcat. Secundo
quia d' singulis sufferentijs singulariter
glificamur. Apl's. Nō sūt z digne pas-
siones huius r'pis. Ilydo. de summo bo-
no. Qui vite future premia diligēter ex-
cogitat mala omnia vite pntis equani-
miter portat quando ex illius dulcedie
huius amaritudinem temperat. **S**e-
xtum est orare pro inimicis. hoc christ'
docuit verbo z exemplo. Primo verbo
z doctrina cū dixit **S**ath. 5. Orate p
psequentijs z calumniantijs vos. vt si-
tis filij patris vestri q' in celis est. qui so-
lem suū sup bonos z malos oriri facit. et
pluit super iustos z iniustos. Scdo do-
cuit hoc exemplo cū pro crucifixoribus
suis orauit in cruce dicēs. Pat' ignosce
ill': qz nesciūt qd faciūt. Hāc doctrinam
bñ didicit bñs stephan' q' stādo p se o-
rauit: h' flexis genub' orauit p inimicis.
Un' h' Actū. 6. Sicut nos debem' se-
qui doctrinā z exēplū xpi: z fidelit' orare

p inimicis nris. **U**n' bñs Breg'. Ille
preces suas multum valere facit. q' eas
pro inimicis effundit. Sed heu aliqui
perunt vindictaz a dō super inimicos su-
os. **U**nde Breg'. Iubz de' vt diligat
inimicus: z tñ rogat' deus vt occidat ini-
micum. Quisquis sic orat: ipse suis pre-
cibus contra conditorem pugnat **E**t ra-
lis vindicatiua oratio est multū pericu-
losa hominī inuidō. quia s'm dei iustici-
am homo istereus est: vt sibi hoc malū
contingat q' alijs hominib' sic orando
optat. **I**n super omnia bona opa q' tal'
inuidus operat nō sūt sibi meritoria nec
deo accepta. **U**n' Aug'. in frō s'mone
de beato stephano. Nemo se circumue-
niat nemo se seducat. Qui vlynū hoies
in hoc mūdo odio habet: quicqd dō in
bonis opib' obtulit: totū perdet.

Apl'ic' tractat' d' sex opib' miscōe
Incipit expositiō
super oratiōem dominicā. **A**

Vnes vnanimēs i ora-
tione estote. p'ma petri. z
Sicut d' glosa sup illō
ps. Apd me o'io meavi-
te mee. Illud qd iustifi-
cat hoies in hac vita est
ieiuniū elemosyna z o'io. **E**t ista tria cō-
mendant' maxime a dō: z tñ o'io maxie
p'cellit alia duo in qnqz. Primo in faci-
ente. qz h' officiu' est multū facile. qz de-
bilis nō p't ieiunare. nec paup' elemosy-
nā dare: q'libet tñ p't orare. **U**n' **P**sal.
Apud me oratio mea sp. **U**n' Ilyd. de
sum. bo. Oratio est cordis: nō labiorū
nō em' s'ba de p'cantis deus attendit. h'
orantis cor inspicit. **D**elius est cū silen-
tio orare corde sine sono vocis: q' solis
verbis sine intuitu mentis. **E**rgo qui li-
bet potest orare etiam mutus. saltē mē-
taliter: vel etiam in agone constitutus.

Secūdo precellit oratio in iocūditate et honorabilitate. Nichil enim delectabilius nec honorabilius est homini quam loqui cum deo omnipotenti. Unde Augustinus super psalmum 85. Oratio tua locutio est ad deum. quando legisti deus tibi loquitur: quando oras cum deo loqueris. Ergo in signum huius multa sunt officia que aliquibus cederet ad deum deus de quibus verecūdarent sicut arare foderet. Sed orare quantumcunque nobiliter cedit ad deum et honorem. hoc patet: quia qui deuote orat: cum rege celesti loquitur. Ergo debemus cum reuerentia orare pro dignitate regis cum quo loquimur in oratione. Tercio precellit oratio in dignitate: quia si oratio eo modo fiat quo debet: scilicet deuote et attente. tunc secundum Willhelmum lugdunensem. Oratio est encensum deo valde gratum et ministerio angelorum dignum. Unde Tobias dixit angelus ad Tobias. Non orabas cum lachrymis: et sepeliebas mortuos et ego obtuli orationes tuas domino. Unde Bernardus super illud psalmi. Intret in conspectu tuo oratio mea. Sane virtus magna pure orationis hic notat que quasi persona quedam ad deum intrat: et mandatum pagit. quo caro puenire nequit. Unde etiam Augustinus loquens de dignitate orationis dicit. Oratio est anime sancte presidium. angelo bono solamen. diabolo supplicium. deo gratum obsequium. Et non immerito secundum Willhelmum lugdunensem. Item christus qui in quantum homo est offert orationem nostram deo patri: quod signatur in hoc quod dyaconus in missa thuribulum tradit sacerdoti. et sacerdos thurificat. Sic christus orationes ecclesie deo patri prestat. que prestatio mentium facit eas valere. Quomodo autem a deo patre contemnet illud encensum: quod a tanto mediatore ei prestat. Quarto oratio precellit in approximatione ad deum. quoniam qui orat facie ad faciem ante deum se constituit. Psalmus. Respice in me: et miserere mei. Unde Bernardus in quodam sermone. Licet omni hora et omni loco oculi domini super nos speculantur: maxime tamen in oratione. licet enim

videamur semper. sed tunc etiam presentamus nos et ostendimus quasi faciem ad faciem loquentes. Elemosyna enim per manum pauperis ad deum mittitur. Ieiunium per afflictionem corporis deo ostenditur. sed oratio immediate deum presentem alloquitur. Quinto precellit. quia est valde lucrosa et utilis. Quod potest ostendi ex hoc quod nihil est ad quod oratio valere non potest. Unde. Paralipomenon. Luce ignoramus quid agere debeamus hoc solum residuum habemus: ut oculos nostros ad te dirigamus. Hoc est officium ex quo homo potest lucrari omnitemporale et in huiusmodi: et in estate: in sereno: et in pluuiali tempore. de nocte et de die. festiuis diebus et ferialibus. in infirmitate et sanitate. in iuuetute et senectute. stando. eundo. in domo et extra domum. Et quicquid vna hora lucratur homo plus orando quam valeat ciuitas vna. quia lucratur homo modica oratione cum deuota est regnum eternum. Quicquid autem ante inchoetur est homo in statu damnatorum. et ante finitiam est in statu salutis eterne.

Quomodo oratio dominica precellit omnes alias orationes B

Ratio dominicalis omnes alias orationes excellit in quattuor. Primo in auctoritate. quia christus verus deus eam fecit et ordinauit. Si autem queris. quare eam christus fecit. Respondetur primo ut per eam deus honoraretur. cum enim ipse deus noster sit pater et dominus merito est honorandus Unde Malachie. Si ego dominus vbi est honor meus. Et ideo dicit Ecclesiasticus. Altissimus dedit scientiam hominibus honorare eum in mirabilibus suis. Unde etiam ad hoc monemur. Machab. xv. Honora deum. Scio quid esset petendum doceret. Unde Machab. xx. Rescitis quid petatis. ne hoc dicat nobis tunc ipse christus formauit nobis orationem dominicam: in qua includuntur nobis omnia necessaria que sunt nobis petenda. Tercio ut quis esset orandus ostenderet. quia deus est pater omnium ad quem cura omnium pertinet. Sapientie. vi. Equa

De oratione

liter est ei cura de omnibus. **S**ecundo pre-
cellit alias orationes in breuitate. **S**z
queritur quare eam ita breuiter fecit. **R**espo-
deo quod specialiter propter tria. **P**rimo ut faci-
lius possit capi et intelligi et melius reti-
neri. et tardius obliuiscatur. **S**ecundo ut fre-
quentius possit dici et iterari et ne dicen-
tibus fastidium generaret. **T**ertio: ut nul-
lus se posset excusare ab oratione. quia qui
libet homo rationalis potest eam discere et omni
die dicere. **C**ontra hoc multi faciunt. qui
quandoque per unum vel per duos vel per plures
dies propter occupationes exteriores obli-
uiscuntur dicere pater noster. sed que pri-
nent ad corporis necessitatem non obliui-
scuntur. quia nunquam fuit talis occupatio
quin tempus illud sibi assumunt ut ab
corporalem non negligant. **E**t hoc est si-
gnum modice dilectionis dei et etiam salu-
tis prope. **T**ertio excedit oratio domi-
nicalis in exaudibilitate. **E**st enim domi-
nica oratio magis exaudibilis quam ali-
qua oratio. **R**atio est: quia petitione qua
quis ordinauit et fecit non potest repelle-
re. **C**hristus autem hanc orationem or-
dinauit. et fecit. ergo etc. **U**n **C**hry. sup
Math. **P**ater hanc orationem non li-
benter exaudit: quam filius non dicta-
uit. **Q**uarto in fecunditate. **N**am omnia
necessaria corporis et anime tam in presen-
ti quam in futuro in ista oratione concluduntur.
Et sciendum quod hec oratio est ualde senten-
tiosa: ideo debet attentè et intelligibiliter
dici. **D**icit enim **R**abanus sup **M**ath. quod in
his petitionibus omnia bona uite presentis
et future continentur. **F**ecunditas autem istius
orationis patet ex hoc. quod omnia que sunt
aut sunt fugienda aut desideranda. **D**eside-
randa in quantum bona. fugienda in quantum
mala. **P**rimo et principaliter inter om-
nia que desideranda sunt honorem dei de-
bemus desiderare. et hoc tangitur in pri-
ma petitione ibi. **S**anctificetur nomen tu-
um. **S**ecundum est quod ad regnum dei ueni-
amus. ideo dicimus. **A**dueniat regnum
tuum. et hoc est bonum glorie. **T**ertium est

ut uoluntatem dei faciamus. **E**t hoc ibi
Fiat uoluntas tua. et hoc est bonum gra-
tie. **Q**uartum est. quod ad istam uitam necessa-
ria habeamus. et hoc ibi **P**anem nostrum
Illa autem que fugienda et uitanda sunt
aut sunt mala preterita. et hoc ibi. **D**imit-
te nobis debita nostra. **A**ut futura. et hoc
ibi. **E**t ne nos inducas in temptationem
Aut presentia. et hoc ibi. **S**ed libera
nos a malo.

Quare dicimus pater.

Odo ad excitandum deuotionem
in nobis: tunc considerandum est. quod
res inchoat dominicam orationem di-
cendo pater et non dominus. uel deus uel crea-
tor. **R**esponderetur quod talia non sunt amo-
ris. sed pater est nomen amoris. **S**ed ex quo
diligit nos paterne. et uult a nobis etiam
filialiter diligi. **I**deo dicit pater. **U**n **i.**
Joh. **U**idete qualem charitatem de-
dit nobis pater: ut filij dei nominemur
et simus. quod si filij et heredes: heredes qui
dem dei: coheredes autem christi. **Q**ui
hanc nostram dignitatem fideliter pensa-
remus: merito deberemus omnium victo-
rum contemnere uilitatem. **Q**uam dignita-
tem **A**ug. considerans ait. **A**d maiora
natus sum quam quod ut sim mancipium corpo-
ris mei contemnere ergo serui esse pec-
catorum. quia ad hoc instituti sumus ut
nominemur filij dei. **A**d excitandum ergo
charitatem et deuotionem dei in nobis
dicimus. **P**ater noster ut memorari de-
beamus quod simus eius filij: si orationem no-
stram salubriter deo offerre uolumus.
Sed noster dixit ut ostendat quod oratio de-
bet esse communis. **U**nde **L**ipianus de
oratione dominica sic dicit. **N**on dicimus pa-
ter meus. sed pater noster. quod pacis et ueri-
tatis magister noluit singulariter preces
fieri ne quis cum preteritum per se preces.
Secundo ut nos doceat humiliari ut nul-
lus se de nobilitate generis iactet et sic ali-
os spernat. **U**n **A**ug. **N**on est diuites
et nobiles non supbire minoribus uel con-
tra minores. **N**on enim possunt dicere uel

re pater noster nisi fratres **D** **C** **E** **R**
 go ad ostendendum qd omnes hoies tam
 nobiles q̄ ignobiles sunt similes q̄ntū
 ad p̄ncipium. quia omnes a deo creati z
 nudī in hunc mūdum nati. quātum ad
 medium. quia omnes breuis vite. quātū
 ad finem. quia omnes in cinerem redigē/
 di. z post terminum vite. quia omnes an
 tribunal xp̄i stabunt. z ibi fin iusticiā iu
 dicabūtur Ad ostēdendū talē eq̄litatez
 tunc dicimus noster Tertio dicit noster
 vt nos instruat inuicem amare z auxili/
 ari. ex quo fratres sumus: sic vt vnus p
 alio oret. z damnū alterius suum repu/
 tet. sic faciūt germani fratres. **Iaco. vi.**
Orate p inuicē vt saluemini. Un Am-
brosius in hexameron. Si p te roges
tū pro te solus rogabit. si aut pro omni
bus rogas: omnes pro te rogabūt. Un
Chrysost. sup Mathēū. Pro se orare ne
cessitas cogit. p alijs aut charitas frat-
nitatis hortatur. Dulcior est aut an de-
um orō nō quam necessitas trāsmittit.
h quam charitas commendat.

U **e** **s** **i** **n** **c** **e** **l** **i** **s** **E** **Q** **u** **e** **r** **i** **f**
 q̄re hoc d̄t **Math. cū tū vbiq̄ ē**
deus fin deitate. in terra p mise
ricordiā. in inferno p iusticiam. in celo p
gloriam. Respondeo p̄mo: ideo vt nos
doceret spū mundo z corde puro orare.
vt om̄ta que sunt in celo sunt pura z mū
da. Johis. iij. Spūs est deus z om̄es
qui adorāt eū in spū z veritate adorare
oportet. Un Aug. Nisi sit conscientia
pura a peccatis: a deo non exaudieris.
mūda tū cubiculū cordis z intererit q̄ ex
audiet. Sc̄do vt celestia z non terrena
docerz nos appetere. iuxta ps̄lūm apli
Colocen. iij. Que sursum sunt q̄rite: nō
que sup terram. Tertio vt ostēdat nob
locū ad quē creati z redempti sumus. et
ad quem om̄i die vnā dierā facere debe
mus. Un Johis. xiiij. In domo patris
mei mansiōes multe sūt. Un apls. Non
habem⁹ h manentē ciuitatē: s̄ futurā in
q̄ritū. Un Aug. xxij. li. d̄ ci. dei. Qd

de⁹ p̄parauit diligētib⁹ se: fidenō cap̄tē
 spe nō attingit. charitate nō p̄prehēdit
 desideria z vota trāsgredit. acquiri p̄or
 estimari nō p̄t. Et ideo merito ad istā
 celestē patriā anhelare debemus. **Au-**
g. li. ij. de ciuit. dei. O chare illā vitam
amplecti debuisti: vbi est vita sine mor-
te. lux sine tenebris. iuuent⁹ sine senectute.
pax sine discordia. volūtas sine iniuri-
ria. regnū sine p̄mutatōe. qz nō amittit.

P **r** **i** **m** **a** **p** **e** **t** **i** **t** **i** **o** **F**

S **a** **n** **c** **t** **i** **f** **i** **c** **e** **t** **n** **o** **m** **e** **t** **u** **u** **m** **H** **e** **c** **e** **s** **t**
 p̄ma petitio in q̄ perimus vt no
 men eius sanctificet. Sed dice
 ret q̄s. videt qd hec petitio sit incōueni/
 ens. sp̄ em̄ eius nomē est sanctū. q̄ eius
 sanctificatio hic nō debet peti. Respon
 deo qd nō perimus ip̄m in se sanctificari
 qz sic nullo mō est magis possibile. S̄
 perimus in nobis sanctificari. i. qd in no
 bis sanctū habeatur z sc̄m reputet z tā/
 q̄ sanctū h̄onoret corde credēdo z amā
 do **Iuxta illud Esaiē. viij. Dñm exerci**
tuuz ip̄m sanctificate in cordib⁹ vestris.
In ore ip̄m laudādo z p̄dicando. Da
niciis. iij. B̄ndictū nomē glorie tue san
ctū z laudabile. In ope bñ viuēdo S̄
heu tā a plurib⁹ xp̄ianis nomē dei blas
phemat potius q̄ sanctificat. Un de
hoc cōquerit p̄ Esaiā p̄phetam dices.
Esai. liij. Fugit nomē meū blasphemā
tur. Un Rho. ij. Nomē dei p̄ vos blas
phemat. Hoc iā p̄t dici multis pecca
torib⁹ deū blasphemātib⁹. z qui contra
p̄ceptum diuinū nomē assumit inuanū
Sed qlibet xp̄ianus bonus debet pe
tere in orōne p̄mo z p̄ncipaliter honore
dei dicēdo. Sanctificet nomen tuū. scz
in nobis. in corde p̄ fidam dilectōem. z
in ope per virtuosam executōem.

S **e** **c** **u** **n** **d** **a** **p** **e** **t** **i** **t** **i** **o**

D **u** **e** **n** **i** **a** **t** **r** **e** **g** **n** **ū** **t** **u** **u** **m** **H** **e** **c** **e** **s** **t** **s** **e** **c** **u** **n** **d** **a**
 petitio q̄ iugiter nobis ad
 uenire regnū patris celestis fer/
 uētissime exoptamus dicentes. **Aduē**
niat regnum tuum. Et ista sc̄da petitio

De orōne

fm Henricū de firmaria. conuenienter sequitur ad primam vt post adoptionem filiorum dei petamus regnum ipsius. qd ppter filijs dei debetur. Et e sensus. adueniat. i. ad nos veniat regnū tuū. quia nos mortalitatis pondere p̄grauati ad illud venire nō possumus: nisi p̄ manū sue gratie z misericordie affectus noster ad eius desiderium z p̄secutionem misericordie subleuetur. Dicamus ergo ficialiter tanq̄ filij p̄ eius sanguinē regenerati. Adueniat regnū tuū Quia secū dū qd nobis post honorē dei est desiderādū est regnū celeste vt illuc pueniam⁹ Et hoc petimus hic in secūda petitiōe dicendo Adueniat regnū tuū. i. ad nos et in nos. s. vt regnes in nobis in p̄senti. Juxta illud Luce. xvij. Regnū dei int̄ vos est. Et vt in futuro tecū regnemus cū dicturus est electis suis illud Mat̄h xxv. Venite benedicti zc.

Tertia petitiō.

Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. Hec est tertia petitiō in qua petimus nobis bonū spūale quod p̄tinet ad meritum nostrū. Et fm Henricū de fir. hec petitiō recto ordine sequit̄ ad scōam. Cōgruū em̄ est vt cui⁹ regnū postulam⁹: ei⁹ voluntati in oībus pareamus Sciendū aut̄ q̄ de⁹ sp̄aliter vult a nob̄ tria. Prīmū vt p̄uertamur a peccatis. Ezech. xvij. Nūquid voluntatis mee est mors impij. Idē. Nolo mortē peccatoris. Et ideo expectat vt misereat nostri. Vñ Aug⁹ in li. de vita xp̄iana Si deus patiens nō esset: iā genus humanū defecisset Nec iustos d̄ peccatorib⁹ haberem⁹ si deus p̄festim veller punire peccatores. s. vt sero peccōr̄ p̄uertat̄ z viuat patient̄ expectat Exemplū de maria magdalena. petro z paulo. z sic de alijs: qui om̄es in inferno arderent si misericōdia dei eis nō subuenisset z eis vitā ad emēdādū plongasset. Scdm̄ qd̄ deus a nob̄ vult est. vt in melius p̄ficiamus. Vñ apl̄s. Hec est voluntas dei sanctificatio

vestra. Quia sp̄ p̄ficere in melius debemus. qz nullus p̄t stare in via dei qn̄ an recedat v̄l retrocedat Hoc p̄t fm Bernar. In via dei stare regredi est Tertū ē qd̄ vult q̄ oēs saluemur. Apl̄s Vult oēs saluos fieri. Et hanc triplicē voluntatem dei petimus hic a nobis impleri. qz sine suo munere fieri nō p̄t. Vñ Anselmus. Nā sicut deus nō operat̄ bonū in hoīe nisi hō voluerit. Sic nec hō p̄t facere. nisi habuerit dei adiutorij. sicut nec semē sine terra. nec terra sine semine fructificat. sic nec hō sine deo. nec de⁹ sine hoīe bonū operat̄ in hoīe. Sequit̄. Sicut in celo z in terra. Vbi sciendum fm Henricū de firmaria. Per celū intelligunt̄ viri iusti z p̄ terrā intelligunt̄ peccatores. Vt sit sensus. q̄ sicut voluntas tua fit in bonis z iustis hoībus tibi fideliter obsequētib⁹. Ita etiā fiat in terra. id est in ip̄is peccatorib⁹. vt sez ad te cōuertant̄ z tibi seruiāt Ergo orās in hac clausula debet dirigere intentōem in deum oprādō oībus peccatorib⁹ veniam z grām z iustificatōem a peccatis. vt z ip̄ si voluntatem dei sicut z iusti salubriter p̄ficere valeāt. Scdo mō fm sem̄ Tho. Per celū intelligunt̄ sancti z angeli in celo exātes. s. p̄ terram in terra viuentes: Vt sit sensus. sicut in ciuib⁹ celi sic in ciuib⁹ terre. Hoc est sicut sancti z angeli p̄formāt voluntatē suam voluntati diuine in celis. sic faciant hoīes in terris. Sed cōtra hoc faciūt q̄ murmurāt contra deum in tribulatōibus. Et hoc est signum carentie diuine gratie. Sicut vas vacuum magnam resonātiā facit. z currus nō vnctus cum clamore incedit. sic et tales. Sed boni christiani voluntatem suam deo conformant ex̄emplo christi qui dixit. non mea sed tua voluntas fiat. Vnde Cassiodorus super illud psalmiste. Voluntarie sacrificabo tibi. Voluntarie deo sacrificant qui inter angustias passionum iugiter gratias agunt.

Quarta petitio. **H** Anem nostrum quotidianū da nobis hodie. Hec est q̄rta petitio qua petimus post bonū spiritalē bonum corporale. id est necessaria in vita presenti quibus valeamus pervenire ad patriam. Nam per panē omnia necessaria intelliguntur. Ecclesiast. xix. Initium vite hominis panis et aqua. Sciendum autem q̄ necessaria corporis a deo petenda sunt: quia ipse dat etiam omni carni. Psalmis. Oculi omnium in te sperant domine. Modus autē quō petere debeam? ista t̄palia nob̄ pulchre in ista petitione demonstrat. Nam hic insinuat: q̄ a nobis d̄z tolli oīs cibi superfluitas. Ideo dicit Panem nostrū. Item omnis cupiditas et omnis superflua sollicitudo. Ideo dicit quotidianū da nobis hodie. Contra illos qui ad annum: immo ad annos plurimos ista petunt: et cum nimia sollicitudine ista temporalia colligunt: vt ille diues de quo in euangelio dicitur: qui dixit. Anima mea habes multa bona in annos plurimos. Et responsum est ei. Stulte hac nocte repetent diaboli animam tuam et ea que congregasti cui manebunt. Item dicit da: per hoc nobis insinuat q̄ non debes per te recipere: sed a datore oīm. i. a deo hūiliter petere. Ille em̄ per se recipit q̄ iniuste lucratur: q̄ hoc d̄s sibi non dat h̄ per se recipit. Quō ergo orant vsurarij: fues. et ceteri quia omnia iniuste lucrantur. qui dicunt da: cum ipi per se contra deum et salutem propriā talia recipiunt. Item dicit nobis. per hoc insinuans: vt nullus sibi temporalia appropriet. Chrysost. Omnia que dat nobis deus: siue orantibus. siue militantibus non solū nobis dat: h̄ etiā alijs dat per nos. vt cū de eo accipim⁹ a deo petētib⁹ partē faciam⁹. In etiā b̄t̄s Aug⁹. de verbis d̄ni s̄mone. 42. De meo vtiq̄ q̄ ro ait ch̄st⁹. da mihi reddā tibi. Habuisti me largitorem: fac me debitorem.

Pauca mihi das: plura vtiq̄ tibi reddā. Terrena mihi das: celestia vtiq̄ reddā. T̄palia das: et et̄na restituā: immo me metipm̄ etiā tibi restituā. **Secūdo** in hac petitione nomine panis spiritualē panem petim⁹. id est sacramētum eucharistie. quod est robur anime et medicina ipsam muniens. cibās et confortans in via presentis vite contra omnes spirituales defectus. Unde Joannis. vi. ch̄st⁹ ait. Ego sum panis viuus qui de celo descendī: si quis manducauerit ex hoc pane. viuet in eternū. Unde sanct⁹ Thomas de aquino. Panis qui petitur. d̄s est: qui est cibus angelorum. refectio beatorum qui in celo datur: et in terra comeditur. Quo sancte quis vsus fuerit mortem in eternum non gustabit. Unde etiam Chrysostomus. Panis vite ch̄st⁹ est: hunc autem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in ch̄sto sumus: et eucharistiam quotidie accipimus impediēte aliquo graui delicto dum a celesti pane prohibemur. a ch̄sti corpore separemur.

Quinta petitio. **D**imitte nobis debita nostra: si/ cut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hec est quinta petitio: in qua petimus remissionem omnium peccatorum nostrorum in deum: in proximos: et in nosmetipsos. **Quæritur** quare ch̄stus dixit: dimitte nobis debita nostra et non peccata nostra: Respondeo s̄m Henricum de firmaria. q̄ ch̄stus melius dixit. dimitte nobis debita nostra: q̄ si dixisset. dimitte nobis peccata nostra. Nam plus petimus dicendo dimitte nobis debita nostra. q̄ si diceremus. dimitte nobis peccata nostra. Nam in primo petimus dimitti nobis tā culpā q̄ penā quā tenemur exoluere p̄ peccis nostris. Q̄d nō fieret in secūdo. s. dicēdo peccata: q̄ peccata quāq̄ dimittit̄ quantum ad culpā: et tū remanet reat⁹ quantum ad penā.

De oratione

Equitur. Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc significatur addit. quia alias non fieret remissio peccatorum: sicut clare in euangelio patet ubi christus dicit. Cum stabitis ad orandum: dimittite si quid habetis aduersus aliquem. ut pater vester celestis dimittat vobis peccata vestra. Unde beatus Bernardus. Si vis ut tibi peccata dimittantur. omnis rancor et indignatio a corde tuo euellatur. Sciendum quod secundum Henricum de firmaria in lesione qua quis leditur ab aliquo est duo considerare. videlicet ipsam culpam que ex lesione incurritur: et illam solus deus remittit. Et etiam rancorem quem quis concepit contra illum qui ipsum lesit. et illum tenemur dimittere si velimus nobis a deo dimitti. Quia alias quis peteret contra seipsum. scilicet quod deus sibi non ignosceret: sicut ipse alijs non vult ignoscere. Unde Cyprianus dicit. Nulla est tibi accusatio in die iudicii cum secundum tuam propriam sententiam iudicaris: et hoc quod alijs feceris: tibi ipsi patiaris. **¶** Queritur vtrum peccatores possunt vel debent hoc dicere: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: cum tamen adhuc stant in rancore contra proximum. nec sibi indulserunt: nec indulgere intendunt. Videtur quod non: quia mentiuntur: et mentiendo peccant. ergo non debent dicere illa verba. sicut et nos dimittimus debitoribus. n. in dominica oratione. Dicendum quod peccatores dicere debent. nec mentiuntur. quia hec oratio est communis. Et licet non habeat veritatem ex parte eorum: tamen habet veritatem ex parte ecclesie in persona cui dicitur. Unde dicit beatus Thomas secunda secunde. q. 83. Dicere non cessent imo potius valet dicere quam obmittere.

¶ Sexta petitio.

Ten nos inducas in temptationes. Hec est sexta petitio in qua petimus preseruari a futuris malis

et a peccatis. sicut antea in quinta petitione petiuimus indulgeri nobis preterita mala et peccata: sic hic in sexta petimus preseruari a futuris malis et peccatis. Sciendum autem quod in hac petitione non petimus ut simpliciter non temptemur: sed ne inducamur in temptationem. Ille enim inducitur in temptationem qui superat et capit: sicut piscis in reti. **¶** Huiusmodi enim fuit temptatio. Huiusmodi non in temptationem ductus. Unde beatus Thomas ad aquino. Ad eum petimus: ut non temptemur quia temptari non est malum. sed magis est ad virtutis exercitium quam viriliter resistitur. **¶** Unde et Augustinus. Temptatio cui resistitur non est peccatum. sed magis causa exercende virtutis. **¶** Sciendum etiam quod necessarium est quod temptemur. quia magna pars meritoz nostrorum consistit in sustinendo tribulationes et vincendo temptationes. quia alias operaz exercitia bona modica sunt. **¶** Unde Augustinus. Nullus hominum est tanta iusticia predictus: cui non sit necessaria tribulationis temptatio ad proficiendum. **¶** Unde Bernardus. Quotiens resistis: totiens coronaberis. Permittunt enim super nos temptationes a deo: ut temptari resistamus. resistendo vincamus vincendo mereamur vitam eternam. **¶** Unde Hieronymus in epistola. Quis sanctorum sine certamine coronatus est. **¶** Unde Augustinus. Si nullus esset hostis: nulla esset pugna. Si nulla pugna: nulla victoria. Si nulla victoria nulla corona. quia secundum apostolum Nullus coronabitur nisi qui legitime certauerit.

¶ Septima petitio.

Libera nos a malo. Hec est septima petitio et ultima illius nostre dominice orationis. in qua petimus ab omni presenti malo liberari. Et ergo Cyprianus dicit. hoc petimus ut ab omni malo imminente liberemur. et merito. quia totus mundus est plenus periculis. Et nos vudique sumus circumdati multiplicibus laqueis. quia supra habemus timorem inordinatum: ab infra amorem inordinatum ab antevoluntate perversam. a retro peccatoz preteritoz delectationem. a dextris et

cellerā in p̄spis. a sinistris impatientiaz
in aduersis Sic ergo quocunq; nos p̄tri
in diabolum insidiantē nob̄ habem⁹.
Ergo merito diceret clamae deberem⁹
libera nos a malo. **¶** **I**n hac
petitōe petim⁹ liberari a malo pene inferni.
z merito. q; hec pena est ḡuis nimis
hoc p̄z. q; minor p̄ea inferni excedit oēs
penā mūdi. **¶** **U**n̄ cū quereret a q̄daz he
remita: cur se raz dure affligeret. **R**ndit
Tor⁹ labor vite mee nō ē compabil ad
vnam diē tormentoz q̄ peccatorib; i fili
turo seculo reseruant. **¶** **U**n̄ **A**ug⁹ et; de
verbis apli. **S** mone. **88** **Q**uecunq; sūt
i igne et no minora tormenta: peiora vtiq;
sūt q̄ que formidas i hoc seculo. **¶** **F**ido
rus i synonymis **I**ntēde aio q̄scūq; tor
mentoz dolores: q̄scūq; doloz acerbita
res: cōpara hoc totū gehēne: z leue ē oē
q̄d pater; **¶** **I**n illa pena n̄ solū ē acerbis
sima: s; etiam etna: **¶** **U**n̄ **S**ath. **xv**.
Ibunt hī i suppliciu etnū. **¶** **U**n̄ etiā **H**u
go d̄ sc̄o vic. **l. i. d̄ aīa**. **Q**uis puras tūc
meroz erit: q̄ tristitia: cum sepabunt in
p̄ij a cōsortio sc̄ozum z a visione dei **¶** **E**t
traditi in potestate demonū ibūt cū ip
sis i ignē. ibiq; semp erunt sine fine in lu
ctuz gemitu.

Coclusio oꝛonis dñice.

Ven. **P**ro quo nota s; **H**eri
cū de firmaria. **I**p̄e christus li
gnanter concludit istā oꝛoem p
hoc vocabulū. **A**mē. **I**n quo verbo op
raf adimpletio oim̄ petitionū p̄dicarū
Que quidē dicitio s; **A**ug⁹. nec ē greca
nec latina. s; hebrayca. **E**t idē signat q̄
fiat. **F**iat aut̄ hec dicitio h; triplicē effica
ciā z p̄tē. nā zcludit oꝛoem. **I**deo s; **H**er
Heroñ. dicit signaculū oꝛonis eo q̄ ip
sam claudat zcludat. **S**c̄o recolligit
oꝛātis intentōem. q; cū dicim⁹ amē: in
tentio nostra summatur fertur sup oīa
p̄cedentia. z si aliqd ex humana fragili
tate per destructōez mētis absq; actuali
intētoe i tota oꝛone eēt p̄rāsitu: ad illd
implicitate reddit̄ intēto dīcedo. **A**men.

Tertio ip̄etrat exaudītōez. est ei amē
ip̄etratōis nota. **¶** **U**nde **R**aban⁹ dicit.
Per hoc q̄ dicit dñs amē: signat̄ indu
bitanter nobis a dño conferri omnia q̄
rite postulamus. **E**t in hoc terminatur
expositio huius sanctissime oꝛonis ch̄i
ore prolata: cui est honor z gloria i secu
lorum secula.

Expositio sup angelicā
saluatōem incipit.

Ve **M**aria gratia ple
na **S**ciendum q̄ ista sa
lutatio angelica est ma
rie virgini valde gratio
sa. **E**um em̄ salutat̄ hoc
valde gratiosez letanter

recipit. q; tale gaudium habet ex saluta
tione ista de uore dicta quale habuit qm̄
fuit ab angelo salutata. **N**ec mirum. q; ibi
recitant̄ sex maria p̄uilegia virginitis
marie. **¶** **P**rimū ē: q̄ ip̄a fuit spe
culū toti⁹ mūdicie. q̄d notat̄ p̄ h̄ q̄d ibi
dicitur aue. i. sine ve alicuius culpe siue
macule. **F**uit ei sine macula in corpore. z
sine culpa in mente. **I**p̄a ei habuit pul
chritudinem mentis z corporis. **L**antic.
A. **T**ota pulchra es amica mea. **I**p̄sa
em̄ fuit pulchra. q; omnes virtutes in se
habuit: ideo merito dicit̄ tota pulchra:
Aug⁹. **S**i oēs sanctos int̄rogare. zc.
In **A**ug⁹. **i. i. l. i. d̄ e. d̄ e. d̄ e.** **V**irgo pul
cherima inquit p̄go de cora corpore aīa
fulgida. fide perspicua. mēte clara. **H**ie
roni. **D**eī genitrix speciosa p̄dicatur ve
lut colūba. pulchra: vt luna: electa vt sol
Et in hac dictione petendum est ab ea:
vt teiuuet: vt hic peniteas. z vt in agōe
sine macula mortalis criminis inuenia
ris. **¶** **Q**uia s; **p̄s**. **D**ors p̄ccozuz pessī
ma. **¶** **S**c̄m p̄uilegium quia ip̄a est
lucerna ciuitatis supne q̄d notat̄ in hac
dictione maria. q̄d int̄p̄tat̄ illumina
trix. **B**ernardus. **M**arie p̄sentia toti⁹
illuminat̄ orbē a dō vt z ip̄a supna ciuitas

De Angelica

ras clarus rutillet virginee lampadis il
lustrata fulgorib. Sciendū q̄ hoc no/
men maria in ip̄a saluatione angelica
est valde atreter deuote nominādū. **O**
Primo qz hoc nomen maria deuote
nominatū mentē illūiat. **Lanti. i.** Oleū
effusū nomen tuū. **Secūdo** affectum in
flammat. **Bern.** Multuz amabilis. o
magna. o pia. o dulcis maria. **In** nec
noīari q̄dē potes qn accendas. nec cogi
tari quin recrees affectus dulcedinem.
Tertio quia demōes fugat. **Bern.** Flu
untz pereūt: sic cera a facie ignis demo
nes: vbicunq; inueniūt crebram huius
nomis inuocationē: deuotā recordatio
nem. sollicitam imitationē. **Quarto** i pi
culis adiuuat. **Bern.** In angustijs z i
rebus dubijs mariā iuoca. mariā cogi
ta. non recedat ab ore: nec recedat a cor
de. **Et** in hac dictione petendum est vt
ipsa illuminet mentis tue tenebras ad
cognoscendū teip̄m. **Bern.** sup cantica
Scio neminem absq; sui cognitione sal
uari: de qua nimirz mater salutis humi
litas orit̄ z timor dñi q̄ z ipe sicut est ini
tium sapientie ita z salutis. **Uñ L. h. u.**
Dulto melior z laudabilior es si te co
gnoscis: q̄ si te neglecto cursū syderū. vt
res herbarz. cōplexiones hominum. na
turas animalium cognosceres. et scien
tiam omnium celestium z terrestriuz ha
beres. **Tertium** est. q̄ ipsa est aquedu
ctus siue dispensatrix celestis gratie. qd̄
notatur. cum dicitur gratia plena. **Itaz**
ipsa est fons effluens omnū gratiarum
Et ipsa comparatur collo. **Qz** sicut x̄ps
est caput: z nos membra. sic ipsa ē collū
quia per ip̄am gratiam in nos infundit̄
Bern. Totius boni plenitudinez po
suit deus in **Dariam.** vt quicquid ha
bes gratie: ab ipsa redundare scias. **Hec**
mirū quia ipsa habuit fontem omnium
gratiarū in se: z illa fuit maior gratia q̄
recipere potuit. Non enim posset maior
gratia intelligi. nisi q̄ ipsa esset mater
dei. **Qualiter** autem gratiosa sit omni

bus: hoc patet in hoc. quia ipsa est gra
tiosa z iuuat nos in vita. in morte post
mortem. In vita si sumus iusti gratiam
nobis augmentando. **Unde** dicit ma
ter gratie. **Si** peccatores veniam impe
trādo. vnde dicitur mater misericordie. **In**
morte a demōib; defendēdo. **Unde** ca
nit de ea. **Tu** nos ab hoste protege. **Et**
post mortem animas in celum deducen
do: **Unde** canitur d̄ ea. **Et** i hora mor
tis suscipe. **Quartum** q̄ ipsa est thala
mus regis glorie. Quia scilicet nouem
mensib; in eius ytero habitauit. **Qd̄** no
tatur cū dicit. **Dñs** tecū. **Ecclesiast. 24.**
Qui creauit me: requieuit in tabernacu
lo meo. **Fuit** ei secū deus pater q̄ fec̄ eā
potentem. deus filius qui fecit eā valde
sapientem vt cognoscat defect; nostros
Deus sp̄s sanctus qui fecit eā valde cle
mentem. **Ergo** confidere debem; in eā
quia ipsa est potens. z cui; hoc cognoscat
etiā defectus nostros. et est misericors:
quia libentervult nos iuuare. **Et** quan
do dicit hanc clausulam domin; tecuz
tunc petere debes. **O** piissima media
trix dñs sit p̄ me cū. q̄ longe est a p̄co
rib; **P. Quintū** q̄ ipsa ē dignissima
omnium creaturaz quare merito deuo
te est salutanda. quod notat cū dicitur.
Benedicta tu in mulieribus. **Ubi** dicit
Nicolaus de lyra. **Pre** omib; mulieb; id
est mulieres bñdicent̄ in te: sicut pa
ter in filio. **Sed** Nicolaus gorza super
lucam dicit sup predicta v̄ba. **Sūt** aliq;
mulieres benedice quia virgines: s; non
fecū de. alique qz fecū de. sed nō virgines
Sed hec simul virgo fuit z fecū da: idō
sup oēs mulieres bñdica: **Item** beata
maria est benedicta sup omēs virgines
viduas z coniugatas. **Primo** sup om
nes virgines: z h; primo in puritate. quia
priorz virginitatem vouit z seruauit. **Se**
cundo in puritate quam post deum ma
iorem habuit inter omnes homines. qz
castitatem transfudit in alios homines
eam intuentes. **Tertio** in fecunditate.

quia virgo mater exiit. Que nec simi-
lem habere visa est. nec habere sequen-
tem. Ergo canit de ea in hymno. Vir-
go singularis. Item super viduas. Pri-
mo quia fuit in orationibus et deuotio-
ne feruentissima. Secundo in operibus
pietatis quo ad filium magis assidua.
Tercio in castitate magis pura. Item
super coniugatas: quia in ea fuit proles
dignior: immo ipsa est super angelos om-
nes et sanctos. Unde canitur de ea. ex-
altata est sancta dei genitrix super cho-
ros angelorum ad celestia regna. **¶**
¶ Item sciendum quod beata virgo est me-
rito benedicta super omnes mulieres. quia
quis fuerit pulcherrima mulierum: ta-
men a nullo potuit concupisci. et assigna-
tur tres rationes. Prima est: quia tali-
ter se habuit in omnibus factis et verbis
quod nulli dabat occasionem peccandi: sed
mouebat cor cuiuslibet ipsam intuentis
ad deuotionem propter eius laudabilem
vitam et bonum exemplum. quod dabat
et laudabiles mores quos habuit in om-
ni conuersatione sua. Sic adhuc virgi-
nes et mulieres deberent sergere exem-
plo marie. Secunda ratio propter luminis
claritatem que de eius facie exibat. que
homines in admirationem inducebat.
et ad laudandum deum de tam nobili
et pulchra creatura. Tertia ratio. quia
deus occultabat in ea omnia que pote-
rant esse in cuncta ad libidinem. Et
dedit illam gratiam omnibus intuenti-
bus. ut non inordinate mouerent. sed ad
bonum. quia eius puritas aliorum corda me-
dullitus penetrabat. et in eis omnes mor-
tiosos extinguere. Istam puritatem
non habuit beata agnes. nec beata kathe-
rina: nec sancta margareta. quia quis non
concupuerunt alios: tamen ab alijs fuerunt
concupiti. ut patet in legendis earum.
Quia earum puritas non erat tanta quod in-
tuentium corda penetraret. et illicitos mo-
tus in eis extingueret: sicut puritas bea-
te Marie faciebat. Ergo dicit bene/

dicta inter mulieres. **R** **¶** Sertus
pulegius est. quod ipsa protulit nobis benedictum
fructum vite. quod notat ibi. Benedictus fruc-
tus uentris tui. Iste fructus est iesus christus
filius dei qui nobis attulit benedictionem et re-
demptorem totum humani generis. Iste fru-
ctus benedictus debet a nobis. quia nos pule-
giauit per angelos. Primo humanam natu-
ram assumendo. ad Hebreos. ij. Nullus est
angelus apprehendit seminem abrahæ. Se-
cundo passionem et mortem pro nobis toleran-
do. prima Petri. ij. Christus pro nobis passus est.
Unde Esa. liij. Ipse enim vulneratus est propter
iniquitates nostras. Angeli peccauerunt
sicut et primi parentes. ipse autem non redemit
angelos sed homines sua amara passione et pro-
cioso sanguine. Apocalypsis. i. Lich. vi. Em-
piti estis pro cunctis magno: glorificate et porta-
te deum in corde uostro. **¶** Tercio quod omni ho-
ra paratus est nos recipere ad gratiam et nos
indulgere omnia peccata. Ezech. xviij. In qua
cumque hora peccator ingemuerit etc. quod an-
gelis non fecit nec faciet. quia nunquam misere-
bitur eorum. **¶** Quarto ministrando nobis
carnem suam in cibum. et sanguinem suum in
potum Joh. vi. Caro mea uere est cibus
et sanguis meus uere est potus. qui manduca-
cat meam etc. Angelis ei sufficit cum propter
plurimum quem nos sumimus in sacramentis.
¶ Quinto. quia in celo habebimus dupli-
cem uisionem et gloriam. quia cum angelis ui-
debimus oculis anime deitatem. et ultra hoc
oculis corporis uidebimus humanitates
christi. et cum hoc habebimus duplicem stolarum
glorie. quia glorificabimur in corpore et anime.
Sciendum quod in ultima clausula deside-
rare debemus illam benedictionem quam iesus
marie filius daturus est suis dilectis et ele-
ctis in nouissimo die cum dicit suis electis
illud Math. xxv. Venite benedicti patris
mei: percipite regnum. Exemplum de beata uir-
gine fuit in britannia iuuenis quidam nobilis
qui quibus seculo totus deditus esset. tamen
beate uirgini fuit deuotus in hoc quod ei sin-
gulis diebus quinque genas salutationes per-
soluit. Qui firmatus ad extrema perducitur
R 3

De symbolo

est. Cūq; diu iaculisset mortu⁹ reuixit. et mulieri assidēti sibi dixit. Cito voca sacerdotē. Sacerdos adest z corā oīb; cōfitef dicēs. Ego fui raptus ad tribunal xpi. z cū in trib; maxime accusarer a demonib;. z ferri deberet sn̄a s̄ me: p̄ssi/ma mī rogauit filiū suū vt ad corpus redirez locum penitētie suscepturus qđ et factum est. Unū de peccatis erat qđ de/ cimas ex agris meis z bonis nō cōplete dedi. Secūdū qđ pisces cuz socijs meis de religiosoz piscina cepiz comedi. Ter/ cū: n qđ segetes pauperū cū canib; venatic; z culcaui. Ad hoc rustici ab eo dā num passi dixerūt. Cur debuist; dñe p hīs dānari: cū vobis hoc puro corde dī miserimus. At illa vestra remissio n̄ sufficit mihi ad salutē. qz dītor eraz ad soluendū qđ vos ad relaxandū. hec dicēs: iussit damna restitui. z sic decessit. **S** Exemplū aliud de beata virgine. Fuit quidā vir nobilis: s; tyrannus totus erga suos z alienos vt oēs vindictaz peteret a deo de eo. z hūc trigit infirmari ad mortē. Qui aduocans ep̄m loci illius pure cōfessus est. a quo petiuit: vt sibi sanitatē apud deum impetraret. Quis ep̄s (qz bonus erat) obtinuit sibi sanitatem: p̄stīta tamē prius fide: qđ cetero neminē lederet. Quo z ualescere amplius in differenter oēs lesit. ita vt nō soluz ei: s; etiā ep̄o oēs maledicerēt. Post hoc iterū infirmatus est z oppressus igne sacro sicut prius adeo vt oīa eius membra arderēt. z de vita desperaret. Vocauit igitur ep̄m. p̄mittens satisfactionē de se/ de nō seruata: vt itez sanus fieret. qđ renuit recedens cū indignatiōe. Appropiante autem morte clamauit: z beatā virgīnem inuocauit. Et respiciēs in celū vidit in aere pendentem filiū dei oīpotentis in cruce. z matrem suam sibi astātem z orantem p se: At iesus ait. Vaf non possum facere. Ecce em̄ rursuz crucifixi me. z ostendit ei cicatrices sanguineas. Quo dyidēs peccator: igemuit ex

clamās voce magna. **O** bone iesu si te crucifixi peccatis meis: matrē tamen tuam semp honorauī. ieiunauerat em̄ omni sabbato ad honorē beate virgīs. Cū qz sic clamaret audiuit vocē iesu dicētis mī oranti. Ecce mater dedi eū tibi. z sanar⁹ est. Qui postmodū ablata restituit z vitā emēdauit z laudabili fine q̄euit

Incipit expositio

super symbolum apostolorum. **A**

gnis qui viuūt z credit in me nō morietur in eternū.

Joh. xi. Sciendū qđ fides frequēter est p̄dicanda fide lib;. z ab eis diligēter custo

dienda. qz est fundamentū oīs boni. Un̄ apls. Fundamentū aliud nemo p̄t ponere p̄ter illud qđ positū est. qđ est iesus xps. i. fides xpi. Aug⁹. Fides est bonorū fundamentū. fides est humane salutis inicitū. sine hac nemo ad filiorū dei numerū potest puenire. Hebreoz. xi. Impossibile est sine fide deo placē. Ergo vt deo placere possimus debem⁹ habere fidem rectam. integrā. z firmā. qz s̄m aplm ad Hebreos. x. Iustus ex fide viuūt. Un̄ etiā Chrysost. in tractatu de symbolo. Fides religionis catholice lumē est anime. ostium vite. fundamentum salutis eterne. Nos igitur de fide ecclesie sumus locuturi. Tunc sciendum qđ in symbolo apostolorū duodecim s̄ articuli s̄m numerū aploz a quibus cōpositum est. Nam duodecim apli congregati descripserūt duodecim articulos s̄ dei in p̄mo cōsilio. de quo habet actuz xv. Cuius p̄ma diffinitio fuit data per beatum Petrū. sed beatus paulus non habetur ibi qui tūc adhuc nō fuit elect⁹ in apostolū. Et p̄mus articulus p̄tinet ad patrem. z alij sex ad filiū. z quin; vl timi ad sp̄ritū sanctū. Pro quo notā dū qđ nullus hominum dubitare debet. s; quilibet ch̄stianus tenetur credere tri/

nitatem personarum. et unitatem eēntie diuine. Nec tamen curiosè scrutanda est beata trinitas. sed simpliciter credenda Bernardus. Scrutari hāc temeritas ē. credere pietas. nosse vita eterna

Hec autē beata trinitas multipliciter probatur. Primo per sacram scripturā. **U**n̄ d̄: Gen. i. Faciamus hominem ad hūmaginem et similitudinem nostram. hoc est verbum patris ad filium et spiritum sanctum. Faciamus em̄ signat pluralitatem personarum. hūmaginē in singulari signat unitatem eēntie. Item probatur per auctoritatem angelicam. **U**nde **E**saie vi. d̄: Sanctus sanctus sanctus dñs deus sabaoth. id est deus exercituum. plena est om̄is terra gloria ei⁹. Sic em̄ canit angeli in celo. dicūt em̄ ter sanctus sc̄is sc̄is: ad designandum trinitatem personarum. postmodū dñs deus. ad designandum unitatem eēntie. Item probatur per ap̄lm. i. **J**oh. v. Tres sunt q̄ testimoniū dant in celo. pater. verbum. et sp̄s sc̄is. et hi tres vnum sunt. **C**hr̄stus in euāgelio dicit. vt habet **M**atth. vltio. **B**aptisantes vos in noīe patris et filij. et sp̄s sancti. Item cognoscit̄ in creaturis: nō tamē plene cognosci potest in aliqua creatura. Primo cognoscitur in sole. **U**n̄ **A**ug⁹. dicit. Tria sunt in sole. sc̄z qđ est. i. substantia. qđ lucet. i. splendor. qđ calet. i. calor. **E**t calor p̄cedit a sole et a splendore. sic est de trinitate. q̄a sp̄s sanctus procedit a patre et filio. **I**tem in aqua. verbi gratia. **F**ons est p̄ se. riuulus fluit a fonte. stagnum generatur ab utroq̄. Item si speculuz ponitur in aquā clarā contra solem: tūc tres soles apparent. vnus in celo. et duo in radio. Sic inspicendo sacram scripturam inuenimus trinitatem personarum. et unitatem eēntie. Item magnitudo creaturarum et pulchritudo et utilitas creaturarum ad trinitatem p̄tinet: in magnitudine denotat̄ dei patris potentia. in pulchritudine dei filij sapientia. in utilitate

sp̄s sancti bonitas. **Q**ueritur circa p̄dicta. quare omnipotentia plus appropriatur patri q̄ filio vel sp̄s sancto. cum tamē sit vnus omnipotens **U**nde **A**nastasius. **O**m̄ipotens pater. om̄ipotens filius. om̄ipotēs sp̄s sanctus. et tamē nō tres omnipotētes. s̄ vnus omnipotens. **R**ūdeo fm̄ **A**ug⁹. de tri. **U**n̄ in creaturis solet notari defectus potentie. in patre p̄pter antiq̄tatem. **I**n filio solet notari ignorantia p̄pter iuuentutem et in experientiam **E**t nomē sp̄s sancti sonare solet vehemētiā **U**n̄ **E**sa. ij. **Q**uie scite ab homine cuius sp̄s in naribus eius **E**t ne puteſ similiter esse in diuinis sicut in creaturis. **P**atri nō solū attribuitur potentia sed omnipotentia. ne videatur senior. **E**t ob hoc d̄ in symbolo. credo in deum patre omnipotentem **E**t filio attribuitur nō solū sapientia. sed etiā om̄is sapientia et scientia. ne videat̄ minor et minus sc̄is aut minus expertus. **S**p̄s sancto attribuit̄ bonitas: ne puteſ crudelis aut vehemēs. **U**n̄ ps̄. **S**p̄s tuus bonus deducet me in terrā rectam. **E**ccl̄. xxij. **S**p̄s meus sup̄ mel dulcis

De primo articulo fidei **C**

Redo in deum patrem om̄ipotentem creatorem celi et terre **I**stū primum articulum ponit beatus

Petrus apostolus. in quo cōtinētur distincte tres credite veritates. **Q**uarum prima est de diuina unitate cū d̄ **C**redo in deum in singulari et nō in plurali. **S**econdā de diuina om̄ipotentia cum d̄. **p**atrem omnipotentem **T**ertia de mundi creatōe cum dicit. creatorem celi et terre. **C**redo in deum. **C**irca quod notandū qđ est differentia inter credere in deo. et credere deum. et credere in deum. **S**ecundū magnitudinem sentētiarum li. iij. dist. xxij. quod dicit. **C**redere deo est credere vera esse q̄ loquitur deus. quod etiam mali faciunt. et nos credimus homini. sed nō in homine **C**redere deū est credere qđ ipse sit deus. qđ etiam multi faciūt. quia fm̄

De symbolo

Jacobū. Demones credūt z tremiscūt
Credere in deū est credēdo deum ama-
re p affectum. z credēdo in eum ire. scz p
bonum opus. z credēdo ei adherē quā-
tum ad tolerantiam mali. z credendo xpi
mēbris incorporari quantū ad dilectōem
p̄ximi. Patres omnipotentē: hoc est val-
de dulce verbū homini fideli. Magna
em spes datur homini in xpo illo. Pa-
tri em nunq̄ potest deesse bona volun-
tas ad filios: p̄cipue cum ipse s̄m apo-
stolū est pater misericordiarū. Et s̄m di-
ctū Esaiē. xlix. Minus obliuiscit filio-
rum suoz q̄ mater carnalis. Sic em ait
Nūquid potest mater obliuiscit infantē
suum vt nō misereatur filio vteri sui. Et
si ip̄a oblita fuerit ego tamen nō obliu-
iscar tui: in manibz meis descripsi te. Lū-
aut̄ oipotēs sit nō pōt ei deesse p̄stas
nō implendo bonam volūtatē quam
habet ad filios. Cōtra hoc verbū vidē-
tur peccare qui derelinquūt deum p̄ in-
iustiarum rerum acq̄sitiōem. z adherent
diabolo nō restituendo res iniustas: cre-
dentes se famemori si deo p̄sidenter ser-
uierent. Vidēt em credere q̄ diabolus
melioris volūtatē vel potestatis sit ad
p̄uidendū eis qui sibi seruiūt q̄ deus.
Quomodo ergo et cū quali fiducia di-
cūt tales in symbolo. Credo in deū pa-
trem omnipotentē creatorē celī z terre.
id est s̄m Aug⁹. creatorē omnīū rerum
visibilīū z invisibilīū. **D** **C** Scē-
dum circa hoc. q̄ deus creauit triplicē
naturam. s. pure spūalem vt āgelos. pu-
re corporale vt elemēta. celū. terram. la-
pides. ligna. z sic de alijs. Et creaturā
p̄tim spūalem z partim corporalem. vt
hoīem: cuius aīa est creatura spūalis.
corpus vero est creatura corpalis. No-
ta d̄ntiam inter creare z facere. Creare
est ex nihilo aliquid facere. z hoc est im-
possibile s̄m Aresto. qui dicit p̄mo d̄ ge-
neratōe z corruptōe. Ex nihilo nihil fit
Et p̄pterea Aresto. viij. phisicorum dī-
cit mundum ab eterno fuisse. sed a deo

creatum. **V**n̄ Gen. i. In principio crea-
uit deus celum z terram. Scz facere est
ex aliquo aliquid facere. Et creare soluz
pertinet ad deum. Contra hunc articu-
lū sunt manichei. qui dicunt visibilia eē
creata a p̄ncipe tenebrarū. inuisibilia ve-
ro a deo. Que heresis ē odilis deo z ho-
minibz: Deo. quia talis heresis deo su-
um dominū diminuit: dū visibilia eius
dominio subtrahit. Hoībus. qz contu-
meliam eis facit dum eos ex parte ex qua
visibiles sunt diabolo attribuit. immo
talis heresis dehonēstā omēs visibiles
creaturas dum eas dicit a diabolo esse
creatas. **E** **C** Ex consideratōe illi-
us articuli homo dirigitur ad tria. P̄-
mo ad gratiarū actōes. quia ex quo de⁹
est creator omnīū creaturarum: certū
est quicqd sumus vel habem⁹ a deo ha-
bemus. i. **L**horinth. iij. Quid habes
quod nō accepisti. p̄s. Domini est terra
et plenitudo eius. Sed ex quo omnia a
deo habem⁹: tū merito tenemur ei gra-
tiarū actōes reddere referre. p̄s. Quid
retribuam domino p̄ omnibus que re-
tribuit mihi. **L**husoft. in sermone quo-
dam. Liberalissimus est deus. Quan-
ta tibi largitus est ad sustentatōes: quā-
ta ad eruditōem. quanta ad correctōes.
quanta etiā ad delectatōem. Et hec
omnia gratis dedit. **S**ecundo induci-
mur ad bene vtendū rebus creatis. Nā
creaturis debem⁹ vt̄ ad hoc ad qd cre-
ate sunt. Sunt autem create ad duo.
P̄mo ad gloriā dei. Prouerbiorū. xi
Vniuersa p̄pter seipsum. i. ad gloriā su-
am operatus est deus. Secundo crea-
te sunt ad vtilitatem hominis. Debe-
mus ergo vt̄ creatoris ad honorē dei z
vtilitatem pp̄riā. Sed heu plures sunt
q̄ nō regratiant deo de creaturis suis. i
mo sepius abutuntur donis dei. **V**n̄
Aug⁹. de ciuitate dei. Quisq̄s bñficia
dei non videt cecus est. nec laudat i gra-
tus est. quisq̄s in laudando reluctatur
insanus est. Scienduz etiā q̄ illi mul-

tum se timere dñi q̄ maleverunt creatur̄
 z donis dei. qz de his districtā redditu
 ri sūt rōem. **Uñ** **Chriso.** sup **Mat.** In
 die illo nihil ē. qd̄ rñdeam? vbi celū et
 fra z aq̄ sol et luna dies z noctes z mū/
 dus tor? stabit aduersus nos in testimo
 niū peccatorū nostrorū. Et si omnia tace/
 rent: tamē ip̄e cogitationes nostrez ipsa
 opa specialit̄ stabūt añ oculos nros ac
 culantes nos añ deū. **Dicere** ap̄lo. Co
 gitationib; inuicē accusantium. **Tertio**
 inducimur ex isto articulo ad cognitōez
 humane dignitatis: qz deus oēs creatu
 ras creauit pp̄t̄ hoīez z subiecit eas ho/
 mini. **Sen. i.** Dominamini piscib; mar̄
 p̄s. **Oia** subiecasti sub pedib; ei? **Est**
 hō tāte dignitatis q̄ debet p̄esse om/
 nib; creaturis z subesse deo.

De scdo articulo.

In iesum ch̄m filium ei? vni
 cum dñm nrm. **Istum** secundū
 articulū descripsit **Iohes** ap̄ls
 etiā euāgelista. **Qui** post dictū b̄ti **Pe**
 tri ap̄li a diunxit. z in ihm xpm. zc. **Et**
 quidē cōuenienter illi? articuli descriptio
 fuit sibi data: cui maiestas verbī in cena
 fuit reuelata. vt p̄sonam filij explicaēt in
 secūdo articulo fidei xp̄iane. **Qui** postea
 dixit in euā. qd̄ scripsit **In** principio ēat
 verbū. z verbū zc. **Et** notandū q̄ b̄tis
Iohannes in illo articulo p̄mo dicit ie/
 sum qui interpretat̄ saluator. p̄ h̄ designa
 tur q̄ ip̄e est q̄ vult oēs homies saluari.
Scdo dicit xpm. per hoc designat̄ q̄ n̄
 solū est saluator. s̄ etiam magister. quia
 ch̄s interpretat̄ vinctus. z vinctio docet v̄
 omnib;. **¶** **Pro** quo sciēdū q̄ ma/
 gister noster christus docz nos p̄mo hu
 militatem contra superbā dicens **Mat**
xi. **Discite** a me: qz mitis sum z humilis
 corde **Aug?** de verbis dñi. sermone. xi.
Discite a me inquit dñs nō mūdū crea/
 re: nō visibilia z inuisibilia cūcta creare:
 nō in isto mūdo mirabilia facere v̄l mor
 tuos suscitare. sed qz mitis suz z hūilis
 corde. **Secūdo** docet nos dilectionem

inimicorum contra inuidiam. **Matth**
v. **Diligite** inimicos vestros: benefacite
 his qui vos oderunt z orate pro p̄sequē/
 tibus z calumniātib; vos: vt sitis fi/
 lij patris vestri qui in celis est. **Tertio**
 docet nos orare z intenta oratione orare
 z hoc est contra somnolentiā. **Matth.**
xxvi. **Vigilate** z orate. ne intretis i tem
 pratorēz. **Aug?** **Oratio** tua locutio est
 ad deum. **Quādo** legis: deus tibi loq̄/
 tur. quādo oras cum deo loqueris **Aug**
g? in s̄mone. **Oratio** orātis est subsidi/
 um: deo sacrificium. demonibus autez
 flagellum. **Quarto** docet temporalia
 relinquere contra auariciā. **Luce. i4.**
Nisi quis renunciauerit omnibus que
 possidet: non potest meus esse discipul?
Beda sup verba predicta. **Discat** iquā
 renunciare omnib; z relinquere omnia
 quia renunciare conuenit omnib; q̄ ita
 licitevrunt mundanis que possident. et
 cum mente tendunt ad et̄na. **Relique**
 re est tātmmodo p̄fectorum qui z omnia
 tp̄alia postponunt. z solis et̄nis inhīat.
Quinto docet operari opa bona z me/
 ritoria contra accidiā. **Iohis. x.** **Op̄ea**
 mini dum dies est. quia venit nox q̄ndo
 nemo operari potest. **Bern.** de conside
 ratione **Si** labor te terret merces iuitet
Unusquisq; em̄ s̄m suum pp̄rium labo
 rem mercedem accipiet. **Leo** papa in q̄
 dā s̄mone. **Non** dormiētibus regnum
 celorum puenit: nec ocio nec desidia tor
 pentibus beatitudo et̄nitatis repromit
 tit. **Sexto** docet tribulatoēs z aduersi/
 sitates patienter sufferre. **Matth. v.** **Si**
 quis te p̄cussit in ynā zc. **Item** **Luce**
xxi. **In** patricia vestra possidebitis ani/
 mas vestras. **Breg?** super euā. **Lū** au
 dieritis p̄relia. **Patientia** est aliena ma
 la equanimit̄ perpeti. contra eū quoq;
 qui mala irrogat nullo dolore moueri.
Septimo docet omnes peccatores pe/
 nitentiā agere. **Dicit** **Mat.** **Nisi** peni
 tentiam egeritis. **Augustin?** de verbis
 domini sermone. **4i.** **Tempus** quo nō

De symbolo

penitemus vertitur nobis in iudicium
tota enim vita est temp⁹ penitendi ¶ **S**e
quitur filius eius vnica. **U**bi debem⁹ cre
dere quod christus est vnigenitus et verus fi
lius dei. et quod fuit cum patre eternaliter. et
quod est alia persona a patre. et quod est vni⁹ na
turus substantie cum patre. ¶ **S**equitur
dominum nostrum. **U**bi sciendum quod libent⁹ de
bemus eum habere. per dominum. **P**rimo: quod est no
bilis. **L**u. i. Altissimi filii⁹ ps. Magn⁹
dominus et laudabilis nimis. et magnitu
dinis eius non est finis. **S**ecundo. quia
mansuetus: ergo agn⁹ nominat. **J**ohis
p. vbi dicit. **J**oannes baptista **E**cce ag
nus dei. **E**saie. 53. **T**anquam ouis coram
tondente se obmutescit. **T**ertio quod fortis
ad protegendum et liberandum nos a malo ps
De⁹ p⁹ector vite mee a quo trepidabo.
Quarto: quod nos creauit. ps. **I**pe fecit
nos: et non ipsi nos. **I**nsup nos redemit
propter sanguinem suo. **A**p⁹ls. **E**mpti estis pro
cio magno. **Q**uinto. quod larg⁹ est ad remu
nerandum seruos suos. **A**ug⁹. libro. 22
de ciuitate dei. **I**pe deus erit finis desi
deriorum nostrorum quod sine fine videbit sine
fastidio amabitur. sine fatigatioe lauda
bit. **I**tem **A**ug⁹. in eodem libro. **Q**uod de
s preparauit diligentibus se: fide non capit. spe
non attingit. charitate non comprehendit
desideria et vota transgredit. acquiri potest
mari non potest.

¶ De decimo articulo.

Ubi conceptus est de spiritu sancto natus
ex maria virgine. **H**ic articulum
ponit **J**acobus maior frat⁹ **J**o
annis qui fuerunt filij zebedei **I**n quo ar
ticulo ponit duas distinctas veritates:
Primam de christi conceptioe: cum dicit. qui
conceptus est de spiritu sancto. **S**ecundam de
eius benedicta natiuitate: cum subdit. natus
ex **M**aria virgine. **U**bi sciendum est quod non so
lum necessarium est christiano credere fili
um dei: sed etiam necessarium est credere
eius incarnationem per quam nobis visibili
lis apparuit. **B**aruch. iij. **P**ost hec in
frisis visus est. et cum hominibus conuersatus est.

¶ **Q**uerit quomodo incarnatio christi facta
sit. **R**espondet quod postquam angelus **B**abri
el fuit missus ad virginem mariam. vt ha
bet **L**u. i. **E**t maria credidit et consen
sit: tunc spiritus sanctus superuenit in eam. et eam
sanctificauit et fecundauit et formauit in in
stanti de purissimo sanguine virginis ma
rie (vult alij dicit de purissimis humo
ribus eius) corpus christi. et in eodem instans
ti in quo formatum est corpus creaturae et anima
ex nihilo. et in eodem instanti coniun
cta est corpori organizato **E**t illa duo cor
pus et anima simul mox fuerunt deitati vni
ta in dei filij persona. **I**tem sciendum est in **H**en
rici de firmaria quod tota trinitas illam in
carnationem operata est. quod opera trinitatis
ad extra sunt indiuisa. **N**am ibi fuit po
tertia patris: quod statim corpus formauit
et animam creauit. et illa duo diuinitati vni
uit in illo momento cum dixit. **E**cce an
cilla domini. hoc non potuit facere potentia
alicuius creature. quod ois creatura in sua
operacione requirit diem vt moueatur ab or
iente in occidentem: luna ad complemen
tum sui cursus requirit mensem. sol inte
grum annum. homo in determinato tem
pore formatur in vtero matris. **I**n con
ceptione autem christi operata est potentia pa
tris. quod in instanti conceptio completa fu
it. **I**tem operata est ibi sapientia filij. quia
ibi corpus suum optime disposuit et omnia
membra decenter ornauit. ps. **S**peciosus
forma pro filijs hominum. **I**tem operata est
gratia spiritus sancti qui conceptionem illam
mundam ab omni peccato reddidit **Q**uod
non est factus in aliquo puro homine. **L**icet
enim aliqui nati sunt sine peccato et sanctifi
cati in vtero matris. **S**icut beata virgo
maria **J**oannes baptista. hieremias. tamen
in peccato originali sunt concepti. et in ro
nem seminale descendunt ab **A**dam.
Christus autem non solum natus sed etiam
conceptus fuit sine peccato. **A**ug⁹. **S**oli
us redemptoris est esse sine peccato **H**ec
Hen. d. fir. sup. symboli ¶ **¶** **Q**uerit

Tresceptio xpi poti⁹ attribuit spūs sancto:
 Respondeo fm Henri. d firma. q̄ intē
 tio denoiat opationem. Christus autē
 hac intentione carnē assumpsit vt misē
 ris z afflictis subueniret. Et q̄ bonitas
 z misēdia attribuitur spūs sancto: ideo d
 spūs sancto conceptus est. hec ille Itē dī
 citur de spūs sancto cōceptus. vt p hoc ex
 eludant corpales admixtiones. Vñ ca
 nitur. Non ex virili semine. sed mystico
 spiramine: Itē sciēdum q̄ q̄uis tota tri
 nitas operata sit incarnationem: solus
 tamē filius est incarnatus. vt dic̄ bea⁹
 Aug⁹: il. d fide ad petz Et be⁹ aug⁹
 ponit tale exēplū Si tres puelle tenerēt
 vnā tunicam: z illam vna ex illis induer
 retur: tūc illa indutio fieret a trib⁹ puel
 lis. z vna illarū eaz sola indueretur. z ali
 us doctor ponit tale exemplū. Si tres
 scz petr⁹. iohannes. andreas simul agēt
 rubricādo andrea: rubricatio andree fie
 ret ab his trib⁹ simul: attamen solus an
 dreas rubricaretur. ¶ Itē Sequit̄.
 Nat⁹ ex Maria v̄gīe. Virgo maria v̄
 go pcepit. virgo pepit. z post p̄tuz virgo
 p̄mansit. Querit̄ quare xps nar⁹ sit de
 virgine. Respondeo fm Hen. d firma
 ria. Triplex est status humane nature
 scz iugal. vidualis. virginalis. prim⁹
 bonus. secūdus melior. tercia⁹ optimus
 Quicq̄d autē cōoptimū deo attribuitur.
 ideo cōueniens fuit vt de virgine nasce
 retur. Et in hoc etiam ostendit christus
 excellentiam status virginitatis. Aug⁹
 Vñus sancte virginitis partus omnīū
 sanctarum virgīnū est decus. Secūdo
 fm alium doctore. Sicut p eam virgi
 nem facta est perditio: sic eōuerso p ma
 riam virginem debuit fieri reparatio.
 Vñ canitur Paradisi porta per eam
 clausa est. z per Mariā virginem
 itēz patefacta est. igit. zc. Tertio vt vē
 tas p̄phetie adimpleret. Esai. 7. Ecce
 virgo concipiet z pariet filiū Sciēdum
 etiā q̄ circa hūc articulū origenes erra
 uit qui dixit: q̄ christ⁹ ad hoc natus est

z ad hoc venit. vt non soluz saluaret ho
 mines: sed etiā demones i fine mūdi. H
 aut est contradictū christi. Barth. xrv
 Tre maledicti in ignē eternū qui para
 tus est diabolo z angelis eius Ad remo
 uendum hunc errorem patres sancti ad
 diderūt in symbolo qd canit̄ in missa.
 Qui p̄t nos hoies z p̄t n̄ram salutē
 z non p̄t demones.

De quarto articulo.

Affixus sub pontio pylato: cruci
 fixus mortuus et sepultus Itē
 articulū fm Henricū de firma.

posuit beatus andreas. Quī quidē arti
 culus necessarius est ad salutē Nā sicut
 debemus credere incarnationem filij:
 ita necessariū est credere passionē z mor
 tem eius. Or fm Gregorū. Nichil nob
 nasci p̄fuit: nisi redemi p̄fuisset. In q̄
 dem articulo beatus andreas describit
 quatuor creditas v̄itates. Prima est d̄ xpi
 passione put christus anteq̄ fuit cruci
 fixus passus est. scz flagellatus. illusus.
 cōsputus. alapis cesus. velatus facie co
 laphizatus. z spinis coronat⁹. Et hoc
 notat cū dicitur. passus sub pontio py
 lato. Secūda est de christi crucifixione.

Tercia de christi morte. Quarta de se
 pultura. Et quidem ille veritates sunt
 distincte. Probat. q̄ hora matutinali fu
 it passus vsq̄ ad t̄ciam. z hora sexta cru
 cifixus. z hora nona mortu⁹. z hora ve
 spertina sepult⁹. ¶ Itē aduertendū cir
 ca passionem christi. Primo quis patif
 Respondeo dei filius summe bon⁹ Se
 cundo quid z qualia patif. Respondeo
 patitur in rebus exteriorib⁹ spoliatiōem
 quia nudus pependit nec haustū aque
 habuit. In corpore amarissimam affli
 ctionem. Quia a planta pedis vsq̄ ad
 verticē nō fuit in eo sanitas. In aīa ma
 ximam tristitiam. Unde dixit. Tristis
 est anima mea vsq̄ ad mortem. Tertio
 a quib⁹ patif. Respondeo a p̄ncipibus
 sacerdotum z ministris et popularibus
 z a iudeis z gentilibus: p̄s. Quare fref

De simbolo

muerunt gētes: z populi meditati sunt inania. Astiterūt. zc Quarto quare patif. Rñdeo ppter peccata nostra z salutem nostrā. Esa. 53. Propt zel^o populi mei percussi eū Quito quid coegit eū Respōdeo maxima charitas. Apoc. 1. Dilexit nos z lauit nos a peccis nris in sanguine suo. Romān. 5. Commēdat deus suam charitatem in nob. qm̄ cum inimici essemus xps p nobis passus ē: z mortuus iustus pro iniustis. Passus sub pontio pilato. Notandū q̄ christ^o passus est sub yno pilato: nunc autez in membris suis patitur a multis pilatis: **Mat. 27. Qd̄ vni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis.** Et ideo charissime: si iniuriose pateris a iudice iniquo: noli murmurare. Sed memento dñm ihm christum passum sub pontio pilato Itē si subditus es: z habes prelatum corruptuz pmentem te contra iusticiam: sis patiens qz ipe est tuus pilat^o. Si mulier es: z habes viz furiosum te peccientes: sis patiens: quia ipe est tuus pylat^o. Si seruus es. z habes dñm impium et crudelēte molestantē. nō mireris. qz ipse est tu^o pylat^o. z sic d̄ alijs. Et oēs isti p̄dicti debēt esse patientes. qz p his tribulationibz habituri sūt magnū p̄miū i celo. **Matth. 5. Bti estis cū maledixerint vob hoies z persecuti vos fuerint: et dixerint omne malū aduersū vos: mētētes p̄t me. Gaudetez exultatez qm̄ merces vestra copiosa est in celis.** Itē sciendū q̄ ponti^o est cognomē ab insula pōti nominatū: h̄ pylat^o est p̄ziū. z erat gētilis z indign^o pane. qz fm̄ Aug^o. Peccator non est dignus pane quo vescat. A quo malo hoie xps ad mortē sententiat^o z iudicat^o. Itē sciendū q̄ **Uincēt^o** in speculo historiali dicit q̄ pylat^o accusatus est in multis a vitellio p̄siede syrie. Et primo de morte omnium innocentiū quos occiderat. z q̄ imagines gentiliū ponebat in tēplo. Itē q̄ pecuniā positā in corbonā redigebat in su-

osylus: inde faciēns aqueductuz in domum suam. Pro his missus est in exilium z ibi in multas incidēs calamitates se p̄pria manu interemit.

De quinto articulo:

Ascendit ad inferna. Itē quī-

Qtum articulū scribit beatus philippus ap̄ls. Circa quez articulum p̄mo q̄rit: quo tempore vel qua hora christus ad inferna descendit: Respōdeo fm̄ **Tho.** q̄ statim qm̄ aia christi fuit a corpore separata: tūc anima christi deitati vnita descendit ad lumbum patris: z mansit ibi ab hora mortis christi que fuit hora sexte ferie nona vsqz ad horaz resurrectionis. z hoc fuit tempus q̄d̄raginta horarum. Quia diluculo diei dominice surrexit. z i eadē hō resurrectionis eduxit eos de lymbō Itē sciendum q̄ anima christi separata fuit a corpore. h̄ deitas mansit cum anima ad infernuz descendente. z etiā cum corpore in sepulchro iacente. Itē sciendum q̄ añ christi passionem fuerūt quatuor receptacula animarum. Primus locus fuit infernus damnatorū in quo est pena sensus z pena damni. i. carentia visionis dei. Ac etiam ibi sunt tenebre exteriores z interiores. i. carentia gratie: z carentia glorie Ad hunc locū christus non descendit. nec ab illo aliquem liberauit **Rō** qz xpi passio nulli p̄dest: nisi sit eius membruz vel fiat p̄ conuersionem. Sed illi in inferno non fuerūt membra christi. nec poterant fieri: quia fuerūt extra statū merēdi: qz nec in illo loco est redemptio: nec pro eis est orādum. Unde beat^o **Aug^o** Si scirem patre meū in inferno: nō p̄larē p̄ eo q̄ p̄ diabolo **Secūdus** locus est lymbus puerorum. id est illoz infantium in peccato originali decedentium. q̄ lymbus est sup̄ infernū z ibi est pena dāni. i. carentia visionis diuine. z nō pena sensus. i. sensibilis pena nō est ibi **Et** t̄st̄ ibi tenebre exteriores z interiores. i. carentia gratie z glorie. Ad illū locū ch̄s

etiā non descēdit nec ab eo aliquē etiam liberauit. Ratio hui⁹: qz illi puuli nō fuerūt capaces grē xp̄i. nec satisfactio ch̄i poterat illis suffragari neqz ad eos extēdi. **Q**z ad illos solū extēdit q̄ ei⁹ membra efficiunt p̄ fidem: vel aliq̄d fidei sacramentum. Sed neutrū illi poterant habere. Tertius locus est purgatoriu⁹ z est sup̄ lymbū pueroz z ibi est pena dāni z sensus ad tps̄ determinatū z finitum. Et sunt ibi tātū tenebre exteriores quia grām habent. Ibi est ignis corporalis in quo aīe illoz qui in hac vita penitentiam suam non impleuerūt affligunt vlt̄ qz ad satisfactōem condignā. **Q**uerit̄. vtz̄ illi qui fuerunt in purgatorio libēti sint. quādo ch̄s descēdit ad lymbuz patrum. Respondeo q̄ non: sed soluz illi q̄ tunc purgati fuerunt sufficienter. vlt̄ meruerūt h̄ q̄ illo tpe. .i. descēsu xp̄i liberari debuissent. **R**ō ē qz passio ch̄i n̄ habuit t̄palē virtutē z trāsitoria: sed sempiternā. Sed pena purgatorij est trāsitoria z t̄palis. z ideo q̄ fuerūt tales quales nūc sunt qui in purgatorio detinentur: non fuerunt a purgatorio liberati p̄ descensum xp̄i ad inferos: Sed solum illi qui tunc purgati fuerunt vel alias hoc meruerunt q̄ tpe descensus ch̄i libera / ri deberent. **Q**uartus loc⁹ z sup̄m⁹ est lymbū sanctorū patrū vbi fuit pena dāni id est carētia visionis diuine z non pena sensus. Et erant ibi pene exteriores sed non interiores. qz oēs isti in gratia fuerūt. Et ad istū ch̄s descēdit z fregit. z sc̄tōs patres inde eduxit. **E**x isto articulo habemus duo documēta. Prīmū q̄ debemus habere spem de dō. quia si illos qui fuerunt in lymbū visitauit: quilibet nostrū potest confidere q̄ nos in tribulationibus nostris non derelinquet. p̄s: **E**um ip̄o sum in tribulatione: eripiam eum: z glorificabo eum. Secundū do cumētū est q̄ debem⁹ animab⁹ pximoz nostroz subuenire. Si em̄ xp̄s descēdit ad inferos: vt suos liberaret. Et nos ex

emplo ch̄i debem⁹ subuenire aīab⁹ per suffragia. **U**n̄ ip̄i clamāt ad nos. **J**ob 19. **M**iseremini mei miseremini mei: saltez vos amici mei.

De sexto articulo.

Etia die resurrexit a mortuis.

Hunc sextum articulum descripsit sanctus thomas apostolus z conuenienter scripsit istum articulum quia i eo prius dubitauerat: z d̄ eo plene certificatus fuit. sicut habetur **J**o 1 annis. xx. vbi ch̄stus dicit thome: **I**fer digitum tuum huc z vide man⁹ meas. z affer manum tuam z mitte in lat⁹ meum: z noli esse incredulus: sed fidelis. **U**nde sanctus thomas in tertia parte. q. 54. ar. 4. dicit q̄ sanctus thomas apostolus nō solum vidit vulnera ch̄stī: sed etiam tetigit. **E**t nō tādūz fm̄ **H**enricū de firmaria. Sicut necessariū est nobis credere q̄ ch̄st⁹ mortuus fuit: ita necessariū est nobis credere q̄ resurrexit: qz hoc valet ad subleuatōem spei nostre. quia membris datur spes z consideratione capitis. **Q**z si ch̄stus resurrexit: z nos resurgemus. **S**urrexerit autem resurrectione perfecta q̄ est ad vlt̄ā immortalē. **R**homa. 6. **C**h̄s resurgēs ex mortuis iā nō morit̄.

De septimo articulo.

Scēdit ad celos. seder ad dexte

Rā dei p̄is omnipotētis **H**unc articulū posuit beatus bartholomeus. Et necessariū est credere q̄ ch̄stus quadragesima die celos ascendit. **Q**uia sicut credimus passionem z resurrectionem sic z ascensionem. quia passio accendit nos ad charitatem. resurrectio erigit ad finem. ascensio eleuat ad spem. **U**bi considerandum est in isto articulo magnitudo virtutis dei. qz ascēdit in forma hūana cum corpore z anima. z cum vtraqz natura diuina z humana scilicet de monte oliueti qui distat a hierusalem per mille passus. z p̄ntib⁹ apostolis. z cū beatissima virgine maria. et alijs mulie

De symbolo

tribus q̄ secute eum fuerunt a galilea..
Et cū septuaginta duob; discipulis Et
verisimile est q̄ non solum iam dicti p̄n
tes fuerunt in monte oliueti: s̄ etiā mul
ti alij discipuli christi occulti p̄pter merū
iudeoz. vt nicodem⁹. gamaliel Joseph
ab aromathia. ⁊ silēs venerūt in pro/
cessione cū aplis aut alio mō ad mōtes
oliueti vt viderēt ch̄m dñm suum ascen
dere in celum. Dicit enim magister hy/
storiaz q̄ facto prandio in die ascensio /
nis cōgregauerunt se in monte syon xp̄i
discipuli ⁊ exierunt cū p̄cessione in mon
tem oliueti vt viderent christum ascende
re cum potentia magna. Itē sciendum
q̄ christus ascendit gaudens s̄m illud.
ps̄. Ascendit deus in iubilatiōe: nec ip/
se solus gaudebat: sed ⁊ ip̄i om̄es qui fu
erunt presentes. Similiter angelz om̄
nes anime que ab eo de lyngo liberate
fuerunt. videlicet sanctoz patruz p̄be/
tarum patriarcharum: sanctoz innocen
tium. sancti Joannis baptiste. ⁊ illoruz
iustorum qui fuerunt mortui: vel pur/
gati a resurrectione christi vsq; ad ascen
sionem eius. he anime singule cum chri
sto ascenderunt ⁊ fuerunt in maxima iu/
bilatione. Et hoc voluit signare: ps̄. di
cens. Ascendens in altum captiuaz du/
xit captiuitatez. id est illos qui fuerūt ca
ptiu i lyngo inferni ¶ Sedet ad dexte
ram dei. Vbi sciendum q̄ christus di
citur sedere ad dexterā dei omnipoten
tis. quia simul habet cum patre gl̄iam
diuinitatis. beatitudinem ⁊ iudiciariaz
potestatem. Quia s̄m Joannē damas
cenum. Per dexteram intelligitur gl̄ia
diuinitatis. Sed s̄m Aug⁹. Per dexte
ram beatitudo patris ⁊ iudiciaria pote
stas intelligitur. Nam s̄m naturam di
uinam christus cum patre habet om̄ia
p̄dicta equaliter in eadem maiestate. qz
nullus gradus est in diuinis personis.
videlicet q̄ vna p̄sona esset dignior alia
quia sunt per om̄ia equales ⁊ omnino
eque p̄fecte atq; digne. Christus s̄o s̄m

humanam naturam ⁊ s̄m q̄ homo dī
citur sedere ad dexteram patris. id est in
potioribus bonis p̄e om̄ibus alijs san
ctis. Transcendit enim corpus ch̄isti
sua dignitate p̄t est vnitum deitati n̄
solum omnem creaturam corpalem sed
etiam sp̄ialem p̄ter animam suam.
S̄o merito debet ei locus altissimus ⁊
nobilissimus. S̄o dicit Greg⁹. i om̄el.
ascensionis. qui fecit om̄ia sup̄ oīa virtu/
te sua ferebat.

De octauo articulo

Ad e vēturus est iudicāe vīnos
⁊ mortuos. Istum articulu scri
bit bt̄ns Math̄eus. ⁊ mēto qz
quilibet christianus tenet credere futu
rum iudiciū. quia est articulus fidei.
Circa quē articulum querit̄ primo d lo
co iudicij. Respondet q̄ locus extremi
iudicij est vallis iosaphat. Vñd Joelis
3. Adducā oēs gētes in vallē iosaphat
vbi disc̄p̄tabo cū eis. nō tamē purādū
est q̄ christus ad vālem descendat. ⁊ q̄
oēs iudicādos vallis illa recipiat Sed
christus erit̄ i aere in loco eminēti vt ab
om̄ib; possit videri. Et circa eū erit̄ san
cti arcū quaz. ⁊ maligni erunt in terra
vndiq; circa locū iudicij. Secūdo queri
tur: cū quib; christus veniet ad locū iu
dicij: vel ad iudiciū. Respondet q̄ cū
angelz sanctis suis qui tunc erunt in ce
lo: Vñd Mat. 25. Cum venerit filius
hoīs i maiestate sua: ⁊ oēs āgl̄i ei⁹ cū eo
Tertio querit̄. an fiet citatio. Respon
det q̄ sic. ⁊ hec fiet p̄ vocem tube q̄ in ad
uentu iudicis ab omnib; audiet̄. Joh.
5. Venit hora in q̄ oēs q̄ i monumētis
sūt audient vocem filij dei. Er dicit ma
gister i quarto sentētiā dist. 44 q̄ vox
ista erit̄ xp̄i vel alicui⁹ angli. vt plurim
angeloz q̄ ab omnib; audiet̄. et virtute
eius mortui d̄ monumētis exatābūt̄.
Erit̄ em̄ signū valde euidēs ⁊ manifestū
Et ideo vox illa dicitur tuba p̄pter hoc

apostolorū

quæritur valde apta. Et dicitur nouissima. quæ post illam non erit alia. **U**n̄ Ap̄ls. i. **C**or̄. is. **C**anet enim tuba: et mortui resurgent in corrupti. Quam horribiliter autem hec tuba sonet **H**ieron̄. inuit cum dicit. **C**um dormitio siue vigilo siue aliqd fecero: sp̄ illa vox nouissime tube sonat in auribus meis. **S**urgite mortui et venite ad iudicium. **H**ec vox ut dicit **C**hr̄yso. audiet in celo. **E**t tunc videbunt filii hominum (ut ait **L**ucas) venientem in nubibus celi. **I**lluc veniet **i**oannes baptista cum omnibus prophetis et patriarchis. **J**anitor celi petrus cum omnibus apostolis et euangelistis. **S**tephanus cum omnibus qui sunt innocenti sanguine fuderunt pro domino. **N**icolaus et martinus cum omnibus confessis. **K**atharina cum omnibus virginibus. **E**lizabeth cum omnibus viduis. **A**nna cum omnibus coniugatis. **R**egia celi cum omnibus sacerdotibus et religiosis. qui usque ad mortem in eius obsequio permanserunt. **I**te vox huius tube audiet in inferno: ut ait **C**hr̄yso. **E**t tunc lucifer: sathanas asmodeus. beelzebub veniet cum omni exercitu inferni. **I**te audiet vox tube per totum mundum ab oriente usque ad occidentem. et resurgent omnes pariter quorum corpora in terra quiescerunt. **V**eniet illuc **L**ayn. qui propter fratrem suum occidit cum omnibus homicidis. **J**udas cum omnibus traditoribus. **D**ylas cum omnibus iniquis iudicibus. **L**amech cum omnibus adulteris. **A**nania et **z**aphira cum omnibus monachis prociuariis. **A**thalia cum puerorum necatriciibus. **E**t procedet qui bona fecerunt in vitam eternam: **Q**ui vero mala egerunt. in supplicium eternum. **¶** **I**te sciedum quod iste articulus debet nobis incutere timorem magnum. quia de omnibus redditori sumus districtam rationem. **E**ccl̄iast. 12. **C**uncta que sunt adducet dominus ad iudicium. **N**am redditori sumus rationem de omnibus cogitationibus nostris. **U**nde beatus **G**regorius. **S**ic deus cogitationes vniuscuiusque considerat. et cunctos gressus dinumerat. ut nec minutissime cogitationes que apud nos vsu viluerunt eius iudicio indiscussa remaneant. **S**a

piencie. i. **I**n cogitationibus impij interrogatio erit. **I**tem de omnibus verbis **M**athej. 12. **D**e omni verbo otioso quod locuti fuerint homines. etc. **I**tem de omnibus operibus nostris que gessimus in corpore. scilicet de omni gressu. visu. tactu. auditu. et sic de alijs. **A**postolus. **O**mnines nos manifestari oportet ante tribunal christi: ut referat unusquisque prout gesserat in corpore suo: siue bonum: siue malum. **I**tem de rebus temporalibus quomodo lucratus es. quomodo possedisti: quomodo expendisti. **I**tem quilibet de officio et artificio suo. scilicet faber sutor. sartor. pistor. et sic de alijs. **S**imiliter officiales sicut magister ciuium. et sic de alijs. **I**te quilibet de suo statu: siue in statu matrimoniali: siue in statu virginitalis. et sic de alijs.

¶ De nono articulo:

Redo in spiritum sanctum. **E**xpectatis articulis specialiter respicientibus personas patris et filij: nunc accedendum est ad eos qui etiam in trinitate respiciunt personam. videlicet spiritum sanctum. **E**t istum articulum describit **J**acobus minor frater symonis et iude. **E**t merito. quia quilibet christianus tenetur credere hunc articulum. **Q**uia sicut necessarium est ad salutem credere in patrem et in filium: ita et in spiritum sanctum. quia ipse est per omnia patris filio equalis quia est eiusdem essentie cum patre et filio. **E**rgo de necessitate salutis tenetur quilibet christianus credere quod spiritus sanctus procedit a patre et filio. **I**n hoc greci errant qui dicunt quod solum a patre procedit. et non a filio quod est falsum et contra fidem. **U**nde canitur in symbolo **Q**ui ex patre filioque procedit. **U**nde etiam ab apostolo spiritus filij nuncupatur. **G**alat. 4. **D**icit deus spiritum filij sui in corda vestra. si ergo est spiritus filij. utique est a filio. **E**t

De simbolo

ita planum est q̄ p̄cedit ab eo. Itē sci-
endum q̄ sp̄s sanctus ab omnib; est de-
siderandus. Quia per ip̄m uiuificamur
Joannis. 6. Sp̄s est qui uiuificat. nā
qui caret sp̄s sancto: mortuus est. nā sic
sp̄s rationalis necessarius est corpori
vt illud uiuificet. Si enim auferat sp̄i-
ritus in puluerem reuertitur Eodē mō
sp̄s sanctus se habet ad animam. Un-
de ps̄. Auferes sp̄m eorū d̄ deficient Itē
necessarius est nobis sp̄s sanctus. quia
nisi p̄ euz a malo liberamur: z bonū ope-
ramur. Unde Aug⁹. in libro d̄ gratia.
Desiderate auxiliū gratie qua sola oēs
liberamur a malo. sine qua nullū p̄sus
sine cogitando siue uolendo z amando si-
ue agendo facim⁹ bonū.

Co decimo articulo.

Sanctā ecclīaz catholicā Hūc ar-
ticulū descripsit b̄n̄s symō q̄ dī-
ct⁹ ē chananē frat̄ Jacobi mī-
noris z sanguinē saluatoris. Sciēdū
q̄ ille articul⁹ sic intelligit̄. i. credo in spi-
ritum sanctum ecclīam catholicā san-
ctificantem. Itē sciēdū q̄ ecclīa. i. con-
gregatio fidelū z q̄libet hō ī gr̄a existēs
est mēbr; ecclīe z xp̄s est caput. Unde
Ephesi. 5. Ut est caput mulier; sic xp̄s
est caput ecclīe. Et illi⁹ corporis anima
est sp̄s sanctus. quia sp̄s est qui uiuifi-
cat. Itē sciendum q̄ fides catholica ē
vna quod patet ex hoc. quia omēs ch̄i-
ani p̄cedentes z sequentes vnā ha-
buerūt z habebunt fidem. Ut dicit̄ li.
ij. sententiaz. distin. 35. Nam p̄cedētes
christiani illa credebant futura que nos
credim⁹ p̄terita. vtputa ip̄i credebant
explicitē vt̄ ip̄sitate filiū dei nascitur; pas-
suz; mortuz; resurrectuz; celū ascēsuruz;
hec oīa credim⁹ it̄a facta sēz filiū dei icar-
natū. passum. zc. Bern̄. Multū aū sal-
uatoris aduētū deū oīp̄ orētē timētes et
diligētes sue salut; gratissimū p̄missorē
credētes ī p̄missione fidelē: sperātes cer-
tissimum redemptorem. in hac fide z ex-
pectatione saluati sunt. licet quando z q̄

li z quo ordine salus rep̄missa fuerit
ignorarent. Igitur ecclīa dicit̄ vna ex-
tra quam nullus saluatur: z intra quam
nullus damnatur: Hoc figuratū ē ī ar-
cha noe in qua omnes qui fuerunt sal-
uabantur: z omnes qui extra eā fuerunt
submergebantur. Igitur periculosum
est ualde extra ecclīam esse. P̄scindit̄
aū quis ab ecclīa tripl̄r. Primo p̄pter
qd̄cumq; p̄cēm mortale. q̄ licet peccato-
res sint de ecclīa quantum ad numeruz
propter christianitatis signaculum z ca-
racterem: quem in baptismo consecuti
sunt: tamen non sunt uiui q̄ntum ad me-
ritum. Scdo p̄pter heresim. Tertio p̄pter
excomunicatiōem. Qui in aliq̄ p̄dictorū
scient̄ mortu⁹ esset nō esset cū fidelib; se-
peliend⁹. nec esset p̄ eo orādū nec aliq̄d
sacrificium offerendum. **C** Scdo ecclīa
dicitur sancta. Hoc dicitur ad disse-
rētā ecclīe malignātū q̄ nō est c̄ta: s̄ p̄-
uersa. ps̄. Odi ecclīaz malignātum.
Sed ecclīa catholica est sancta z pura
que quidem sanctitas attendit̄ ad simi-
litudinē ecclīe materialis que cū p̄secrat̄
lauat̄ z iungit̄. Sic fideles loti sunt ī vir-
tute illius aque que exiit de latere ipsi-
us christi. cuius virtute sēz passionis xp̄i
baptismus z alia sacramenta virtutem
habent. Itē fideles xp̄i unguunt̄ uncti-
one sp̄ali. hec aū unctio est sp̄s sancti
gratia. Simile est de hoīe: sicut de ac-
re. in die em̄ sp̄ est claritas nisi superueni-
at nebula: sic in anima hominis semper
est gratia sp̄s sancti: nisi ipsam expellat
p̄ immūditā p̄ccati. Dēdignat̄ ei sp̄i-
tus sanctus cū immundicia habitare iu-
xta illud. Que communicatio luc; ad te-
nebras. Et dicitur sancta. q̄ de⁹ eaz in-
habitat. ps̄. Dñe domū tuaz decet san-
ctitudo. Ap̄ls. i. Col. ij. Nescitis quia
templum dei estis. Luc. Templū dei ī-
ter vos est **C** Tertio d̄r catholica. i. vni-
uersalis. Primo q̄ntū ad locū. q̄ p̄ totū
mundū predicat̄. Roman. i. Fides p̄a
annunciat̄ in yn̄i uersa t̄ra. ps̄. In oīm

tertia exiit sonus eorum. Secundo quantum ad sexum. quia nullus abicit sine sit iuuenis sine senex. sine masculus. sine femina. Tertio quantum ad tempus. quia omnes fideles qui fuerunt a principio abel iustitiam qui usque ad finem mundi erunt: hos continet ecclesia et durabit ipsa etiam usque ad finem mundi. Quia regnum ecclesie est firmissimum. ex quo non est subuersum per tyrannos. scilicet ne ronem. dyoclecianum. arrium. iulianum qui fortissime impugnaverunt ecclesiam. et conati sunt eam exterminare. Sed quanto plures illos fideles martyrisauerunt: tanto plures multiplicati sunt. sicut filii israel a pharaone oppressi plus fuerunt multiplicati: Exo. i. Immo nec antichristus prevaleret aduersus eam. scilicet eam ex toto exterminando. Unde mat. xxvij. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. sed post consummationem tunc remanebit in celo. Sed etiam ecclesia sancta diuisa est in tres. Una est in mundo. alia in purgatorio. tertia in celo. et hoc designatur in diuisione hostie que in tres partes diuiditur in missis sacerdotum.

De undecimo articulo. Sanctorum communionem remissionem peccatorum. Hunc articulum secundum Henricum de sirma. posuit Judas tadeus frater symonis et iacobi. Pro quo sciendum quod sanctorum communicatio est bonorum spiritualium per sanctos a congregatione congregatio. Unde inter alia que sunt nobis credenda etiam specialiter est credenda communicatio sanctorum in ecclesia. Nam omnes peccatores existentes sine peccato mortali participes sunt omnium bonorum que fiunt in ecclesia per quodlibet membrum ecclesie. Sicut si candela accendatur per aliquo specialiter: omnes qui cum illo sunt beneficii candele percipiunt: nisi in visu impeditur: scilicet obstaculo peccati mortali quod obtenebrat intellectum et inficit affectum. Iuxta illud psalmi. Participem me fac deus omnium timentium te. Ratio autem quare communia sunt bona ecclesie est

charitas et unitas fidelium. quia charitas non querit que sua sunt. sed quod utile est et bonum multis. Ideo ipsa est distributrix bonorum que fiunt in ecclesia. Quod bonum ecclesie in singula membra corporis christi iusticiam distribuat potest declarari per tria exempla. Primum est in homine: cum ei bus fuerit bene digestus dirigit ad singula membra sana. Secundum exemplum est in arboze in qua humor per radicem attractus diuiditur per singulos eius ramos saltem non aridos. Tertium exemplum est in fonte emanante que diuiditur in multos riuulos non obstructos. Non autem ab homine aliquid membrum vel ab arboze aliquid ramus amputatur: ad illud non mittitur nutrimentum. sic quando ab ecclesia aliquid periscinditur per heresim aut inobedientiam aut excommunicationem seu charitatis amissionem. tunc priuatur sanctorum communione et bonorum ecclesie participatione. Et hoc quilibet christianorum debet abhorere et fugere. quia sic absensus est in statu damnationis et omnium bonorum ecclesie priuatus. Sunt autem tria pericula inter alia que a sanctorum communione proueniunt. scilicet indulgentia prelatorum. preces sanctorum. et suffragia fidelium mortuorum. Unde est sciendum quod indulgentie veniunt de thesauro ecclesie et sanctorum communione. Hunc thesaurum habent dispendere prelati ecclesie plus et minus huic et illi dando secundum causam rationabilem. Quattuor tamen requirunt ad hoc quod indulgentie valeant secundum Theodosium super iij. dist. xx. Duo ex parte dantis. et duo ex parte suscipientis. Ex parte dantis requiritur auctoritas et causa rationabilis. scilicet utilitas ecclesiastica. Ex parte suscipientis etiam duo. scilicet ut sit contritus et confessus et faciat illud per quod indulgentia est data. Quo ad secundam partem articuli. scilicet remissionem peccatorum est tenendum quod omne peccatum siue sit actuale siue originale in ecclesia potest remediari et mederi. Nam per baptismum tollit omne peccatum in baptisato non sicut accedente. siue hoc quod rite baptisatus sit adultus

sive puulus Post baptismū ar̄ q̄tēscāq̄
q̄s lapsus fuerit in peccm̄ siue sit mortale
siue veniale poterit p̄ verā p̄niam repa-
ri. Ergo firmiter quilibet credere debz
q̄ in ecclesia catholica est remissio omni-
um peccōrū. z in nulla alia secta. qz extra
ecclesiam non est sal⁹. Et p̄tra istū articu-
lum faciunt hoies desperati: qui p̄t ma-
gnitudinē yll' multitudinē peccōrū despe-
rant. qd̄ ē maximū peccm̄. Un̄ Iſid. de
lum. ho. Desperatio ē peccōz omni peccō/
Un̄ etiā Aug⁹. sup̄ iohem. De nemi-
ne desperādum ē: dum est in hac vita. so-
lum em̄ desperatōis crimē est qd̄ mede-
ri non p̄t. Ergo credere debem⁹ remissi-
onē peccōz:

Deduo decimo articulo.

Arnis resurrectionē z vitam eter-
nam amen. Hunc articulū po-
nit beatus Matbias ap̄ls vbi
duo tāgit. Primo generalē resurrectōez
vbi dicit. carnis resurrectionem. Secū-
do etnā glām dicēs: vitā etnāz. Circa
p̄mū notandum q̄ oēs hoies simul re-
surgēt in nouissimo die. Un̄ Iohis. 5.
Venit hora in q̄ oēs q̄ in monumentis
sūt audiet vocē filij dei. z qui audierint
viuēt. Itē ap̄ls. i. ad Cor. 15. Oēs q̄/
idem resurgemus. Un̄ credēdū est omi
christiano q̄ quilibet homo idem in nu-
mero resurget cū eodē corpore in quo iam
viuit Un̄ Job. 19. Rursum circūdabor
pelle mea: z in carne mea videbo deum
saluatore meum quem visurus sum ego
tēp̄z nō alius. Ad denotandū idēptira-
tem p̄rii corporis. q̄uis em̄ corp⁹ in cine-
rem et in puluerem redactum sit: tamen
oīa ista que spectāt ad cōplēmentū corpo-
ris redibūt. z idem corpus resurget. Et
eadē aīa illius hoīs hoc idē corpus sibi
assumet. z ei p̄iūget. Hoc patz. qz si hō
qui meruit debeat p̄mīari vt iustus ē: ne-
cesse est: vt idem corp⁹ z eadē aīa ī resur-
rectōe itēz p̄iungant que prius fuerunt
sūt p̄iūcta dū viuerēt an̄ mortē Nā si aīa
aliū corp⁹ assumēt: n̄ eēt resurrectio. sed

nouū corpus assumptio. Ex hoc patz q̄
idem corpus in numero cuiuslibet electi
qd̄ nūc est grossum. mortale. corruptibile
le. defectuosum. obscurū. passibile z gra-
ue: hoc erit in resurrectōe imortale. sub-
tile. incorruptibile sine defectu: z clarū. ī
passibile z agile Et dico notāter cuiusli-
bet electi. qz corpora reproboz erūt valde
passibilia grossa ponderosa z obscura.
Sz q̄reret q̄s de etate resurgentū z q̄n-
titate. R̄ndetur: oēs in eadē etate resur-
gent. sicut xp̄s q̄ fuit. xxxij. annoz z q̄s
dimidiij. Sic in eadē etate oēs resur-
gemus tā senes q̄ iuuenes. Et in illa q̄n-
titate stature resurget vnusq̄sq̄ quā tūc
habuit vel habuisset si ad talē etatē pue-
nit vel puenisset sine impedimēto sui sta-
tus Un̄ ap̄ls ad eph. iij. Donec occur-
ramus in virū p̄fectū in mēsurā etatē ple-
nitudinē xp̄i **X** Quātū ad secū-
dam p̄tem istius articuli vbi dicit vitam
eternā Sciendū q̄ quilibet homo debet
credere vitam eternā: q̄ vita ip̄e de⁹ est
Iohis. xij. Ego sum via veritas z vi-
ta. Et ideo anima que semp erit p̄iūcta
deo semp habebit vitam eternam. Et
nota q̄ vita eterna omnibus bonis ab-
undat. Et ideo est finis omnīū desiderii-
orum nostrorum. nam in vita eterna sen-
sus delectabitur. intellectus illuminabi-
tur. affectus quietabitur. appetitus sa-
tiabitur. Unde Augustin⁹ libro. ij. de
ciuitate dei. **O** chare illam vitam āple-
cti debuisti vbi est vita sine morte. lux
sine tenebris. iuuet⁹ sine senectute. pax
sine discordia. volūtas sine iniuria. reg-
num sine commutatōe. quia non amit-
titur. Unde Iohānis. xvi. Gaudium
vestrum nemo tollet a vobis. Et taz ex-
cellens est illud gaudium: z tam mulea
sunt ibi bona q̄ de singulis dicere q̄ ibi
erunt deficiat humanus intellectus. nō
solum human⁹ s̄ etiaz angelicus. ap̄lo
attestāte. q̄ ait. i. **L** hōz. ij. **Q**d nec ocul⁹
vidit: nec aur⁹ audiuit: nec in cor homi-
nis ascendit q̄ p̄parauit deus his q̄ vult

gū illū. **U**n etiā ps. **Q**uā mille āni ān
oculos tuos sicut dies besterna q̄ p̄terijt
Ad quā vitā nos p̄ducatur iesus x̄ps ma
rie filius: q̄ sine fine viuit z regnat Amē

Incipit tractatus

de septem sacramentis.

A

Sacramēta sunt septē q̄ de
us instituit. z in q̄libet sa
cramēto dat gr̄a digne re
cipienti ip̄m sacramentum

Querit q̄ sunt sacramenta
necitatis. **R**ūdeo fm̄ Ray. q̄ q̄nq̄. s.
baptism⁹. confirmatio. eucharistia. p̄ma.
et extrema vinctio. **E**t dicuntur necitatis
q̄ sunt in precepto. z tenet q̄libet ad ea
susceptenda p̄ loco z tpe. Reliq̄ duo sūt
sacramenta voluntat⁹. s. ordo z matrimo
niū. **Q**uerit vtrū sacramenta debeant
p̄ctōribus dari. **R**ūdeo fm̄ Raymun/
dū p̄pter occulta p̄ctā nō p̄nt sacramen
ta denegari alicui nisi p̄ amonitōez secre
tam in sp̄ali: vel publicā factā in gene
rali. vt p̄tz de p̄se. di. ij. c. phibeat. **E**x
stens aut̄ in p̄ctō mortali: siue occulto si
ue manifesto mortāl̄ peccat recipiēdo
vt p̄tz dist. xl. c. multi. z. xcy. c. illd. xi. q.
ij. c. audī. **S**ilr z ministrās sacramēta
in p̄ctō mortali peccat mortāl̄. **Q**ueri
tur. vtrū possint iterari sacramēta. **R**ū/
deo tria sacramēta nō p̄nt iterari. s. bap
tism⁹ z confirmatio z ordo. q̄ in collatōe
cuiuslibet triū predictoz̄ imp̄m̄s caract
aie. q̄ etiā p̄ mortē ab aīa nō p̄t separi.
Un si q̄s resuscitaret nō esset baptisan/
dus. nec confirmāndus. nec reordināndus.
Sec⁹ est d̄ q̄tuor alijs sacramētis **U**n
Hugo de scō vic. dr. **S**i lazarus p̄ re
suscitatōem voluisset resumpsisse vxores
suā: oportuisset q̄ d̄ nouo ztraxissz **U**n
p̄ mortē soluit m̄rimoniū. **S**ilr euchi
stia z p̄ma z extrema vinctio reiterant̄.

De p̄mo sacramēto. s. baptismi **A**
Baptismus est p̄mū sacramentū z
ianua oīm sacramētoz. z etiā est

fundamentū oīm sacramētoz. quia nul
li cōfert aī ip̄m in ecclia aliq̄d sacramē
toz. **Q**uerit quis sit effectus cathedri
mi. **R**espōdeo fm̄ Tho. in. iij. dist. vi.
q̄ exorcismus habet effectū in corpore z
in aīa. quia minuit p̄tatem demonis ne
possit tantū in hoīe sicut p̄us. ne bap
tism⁹ z alia bona impediatur. **S**ed p̄dic
ta potestas demōis totalr̄ in bap
tismo tollit̄ **S**icut pharo p̄us flagellatus est
p̄plo nō egresso de egypto. z postea po
pulo egresso totalr̄ i mari rubro **Q**uod
est figura baptismi dē submersus. **Q**ue
rit. vtz om̄es teneant̄ ad baptismū. **R**e
spōdeo fm̄ Tho. in. iij. dist. vi. **Q**uilibet
tenet etiā sanctificatus in vtero p̄
ter tres rōes. **P**rimo q̄dem p̄pter acq̄rē
dum caracterē quo adunet̄ p̄plo dei. et
quasi deputet̄ ad p̄cipiēda diuina sacra
mēta. **S**cōdo vt p̄ baptismi susceptōem
passioni x̄pi corporaliter cōformet̄ **T**er
tio p̄pter bonū obediētie. q̄ p̄ceptuz de
baptismo oībus datum est. **J**ohis. iij.
Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aqua z c̄. **Q**ue
rit vtrū baptismus aque possit in ali
quo suppleri. **R**espōdeo fm̄ Petruz de
tharentasia fm̄ cōem legem nō p̄t in
puulis suppleri: cum nō possint habere
vsum liberi arbitrij. **S**ed si p̄ christo oc
cideretur: p̄te credit̄ q̄ saluarent̄ sine bap
tismo aque. **I**n adultis aut̄ p̄t suppleri
p̄ baptismum flammis siue contritiōis
et p̄ baptismuz sanguinis. id est marty
rij. **E**t hoc intellige quādo est articulus
necessitatis. **Q**ueritur vtrū puer in
vtero existens possit baptisari. **R**espō/
deo fm̄ Thomā vbi supra: nō potest.
quia talis deo notus est non ecclie. nec
subijci potest operatōi ministroz̄ ec
clesie. **U**nde Augustinus dicit. q̄ sicut
qui non vixit nō potest mori. ita qui na
tus nō fuerit non potest renasci. **N**ō de
bet autē mater sc̄ndi vt puer possit na
sci et baptisari **Q**uia fm̄ ip̄sum nō sunt
facienda mala vt eueniant bona. **D**e
bet tamen ip̄a mater sc̄ndi si iam defuncta

De sacramēto

effet. et puer adhuc in ea viuet. **Q**ueritur, quid faciendū esset quādo apparet aliquod membrum pueri et timeat imminere mortis periculū. Respondeo quod in tali periculo egressa parte pncipali. scilicet capite baptisari debet. **S**ecundū est de alijs partibus: vt de manu vel de pede. quibus nō noceat si ille pres aspiciatur baptisumali aqua. quia diuina misericordia nō est arāda. Et si postea plenarie nascat tūc sub tali cautela baptiset sub hac forma. **N**ō te rebaptisabo si es baptisatus. sed si nō es baptisatus: tūc ego baptiso te in noīe patris et filij et spūs sancti. **S**ciendum quod materia baptisumali est aqua pura naturalis. **N**ō baptisum nō pōt fieri in vino. nec in ceruisia. neq; in vīna. neq; in aliquo alio liquore. **S**ed forma verborū baptisumali est hec. Ego te baptiso in noīe patris et filij et spūs sancti. vt patet extra de baptisimo. ca. pmo. et sine his verbis nō pōt fieri baptisum. **S**ciendū quod ille verule quod pueros baptisat in articulo mortis sic dicētes *Solt du leben solt dyr das eyn bar. solt du aber dan sterban solt es eyn douff. in noīe patris et filij et spūs sancti.* Tales mulieres cum talibus verbis nō baptisat. **Q**uerit qui possint baptisare. **R**espondeo quod debet minister baptisumali sicut omnes theologos est sacerdos. **S**ed in necessitate quilibet potest baptisare. siue vir siue mulier fidelis siue infidelis: dummodo habeat intencōem baptisandi et seruat formā ecclesie. **S**ed tamē clericus nō debet baptisare p̄sente p̄sbytero. neq; laicus p̄sente clerico. neq; mulier p̄sente viro. vt patet dist. iij. c. mulier. **Q**uerit. vtrū baptisumali debeat p̄ aliquod tempus differri. **R**espondeo sicut beatus **Th**omas. Magis est laudabile quod puer quā citius potest fieri baptisumali. **P**rimo quia interim mori posset et damnaret. **S**ecundo. quia demones nō habent tantā potestatem in baptisatis sicut in nō baptisatis. neq; quātum ad nocumēta spūalia neq; ad corporalia. **¶** **Q**uis

est effectus baptisumali. **R**espondeo quod baptisumali habet multiplices effectus de quibus aliquos hic dicam. **P**rimus est quod baptisumali sicut **B**onauentura sup. iij. dist. iij. digne suscipientibus delet omnē culpam originalem mortalem et veniale et restituit p̄mariaz innocēciam quo ad animā. **H**oc probat. quia si sic moreret statim ad celum euolaret. sed hoc nō fit nisi omni culpa deleta. **¶** **S**ecundus effectus. quod ignem infernale et etiam purgatorij extinguit quātum ad ipm baptisatum. vt de cetero ignis infernalis vel purgatorius nō possit in eū agere nisi ipse post modum peccado reaccenderet eū cōtra se. **¶** **T**ertius admiranda est fatuitas illoꝝ qui post baptisumali peccat cum volūtarie ignem in p̄rium subiectum reaccendunt. **¶** **T**ertius effectus quod baptisumali delet omnē satisfactionem pro peccatis quam homo in p̄senti deberet pro peccatis suis explere: vt patet. quia si aliquis infidelis in deus vel paganus mille annos vixisset. et omni die mille peccata mortalia comisset si p̄terit et fidem suscepit. et sic cū deuotōe baptisatus fuerit: tūc nulla penitētia satisfactoria sibi imponēda est pro omnibus peccatis suis. quia baptisumali tollit omnē satisfactōem. **¶** **E**t si talis sic post baptisumali moreret statim ad celum euolaret. **¶** **Q**uartus effectus est quod fomitem mitigat. quia in baptisumali datur hominē grā ad sup̄primendū fomitem peccati. **S**ed diceret quis. quare baptisumali nō delet omnem fomitem peccati sicut delet peccatum originale de quo fomes p̄cedit. **R**espondeo quod p̄pter fragilitatis p̄prie cognitōem et p̄pter nrāz humilitatē. **J**ob. vi. *Que enim fortitudo mea vt sustineā. Et vt inuocemus diuinum auxiliū et dei misericordiam vt p̄seruet nos a malis. p̄s. Miserere mei dñe quia infirmus sum. Irē p̄ter exercitacōem. scilicet vt resistamus vitijs et concupiscētijs carnalibus et sic habeamus materiam exercēdi p̄tutes et merēdi gloriā. **¶** **N**ō **B**reg. **¶** **T**empratio cui*

non consentit nō est peccatū: h̄ est marea exercende virtutis. Ambro. sup lucā Nemo poterit coronari: nisi vicerit. nemo autē p̄t vincere nisi añ certauerit. **Uñ** debemus viriliter pugnare cōtra carnes nostrā. z contra eavicia ad q̄ naturalit̄ inclinati sum⁹: siue sit ira siue inuidia: siue luxuria. **Uñ** Bern̄ Quoties restiteris: totiens coronaberis. **Uñ** mul-
tas coronas mereamur tūc fomes peccati in nobis manet: z non delet ex toto i baptismo quis mitiget. **Uñ** Quint⁹ effect⁹ ē a potestate diaboli liberatio. qz baptizatus ex toto a potestate diaboli eripit̄ ut de cetero non possit diabolus in euz nisi p̄ consensum peccati se ei subijciat. **Uñ** Bern̄. in quodā sermone. Potest inimicus exat̄are temptatōis motū. h̄ in te est si volueris dare seu negare consensum. ergo diabolus est sicut canis ligat⁹ qui p̄t erga hoīem latrare h̄ non p̄t eū ledere nisi velit ad eū accedere. **Uñ** Aug⁹. sup ps̄. Diabolus plerūqz vult nocere: h̄ nō potest: quia potestas eius est sub p̄tate dei Nam si t̄m posset nocere diabolo q̄ntuz veller: aliq̄s iustoz nō remaneret. **Uñ** Ambrosi⁹ sup lucā. Diabolū nocere nō posse cognoscas. **Uñ** Sext⁹ effectus est: qz hoīem efficit templū dei. **Uñ** Signatum est in hoc qz sp̄s sanctus descendit in specie columbe sup christū baptizatum. vnde de tota trinitas mansionē habet in baptizato. **Uñ** Joh. 14. Ad eū veniem⁹ z mansionē apud eū faciemus. Ergo male faciunt qui post baptismū scienter mortaliter peccāt. **Uñ** Expellūt eū patres z filii z sp̄s sanctum. z diabolū introducūt qui expulsus antea fuit per baptismum qui nihil habet eis dare: nisi eternū supplicium: z eterna mala. **Uñ** Septim⁹ effectus est qz caracterem imprimat q̄ est indelibilis. quo caractere christiani baptizati a nō christianis in die iudicii discernentur. z bonis cedat ad magnum honorem malis autem ad malam confusionem. **Uñ** Quia caracter ostendit: q̄ ip̄i ser-

uicuri christi se subdiderūt. et in baptismo diabolo z eius pompis renūciauerunt. **Uñ** Opera eū eorum mala associata characteri ostendūt qz infidelibus deteriores z abhominabiliores facti sunt p̄pter iniusticias suas. **Uñ** Aug⁹. Quanto gradus aliorū tanto casus decluior. **Uñ** Sed quia christiani per signum caracteris sunt sup omnes infideles exaltati. ergo eorū casus erit eorum maior confusio. **Uñ** Octauus effectus est. qz filiū dei efficit. ad quod signā dum sup christum baptizatum audita est vox illa. hic est filius meus dilectus. **Uñ** Ex quo elicitur cū quāta diligētia nutriendi sunt tales filii summi regis. qz si cum omī diligētia nutriūtur filii comitum vel regum terre noz. cum quāta diligētia nutriendus est puulus quem cōstat esse filium dei De illis q̄ sunt in adulta etate nescitur vtrū sint filii dei vel filii diaboli. **Uñ** Ecclias. ix. Nescit homo an amore vel odio dign⁹ sit. **Uñ** Sed de puulo q̄ est baptizatus quē nō dum est in etate qz possit peccare: constat qz est filius dei **Uñ** Unde multū peccāt mulieres z matres q̄ male tractant suos pueros maledicēdo ip̄is. quod nullo modo licet. **Uñ** Sed reuerēter tractādi sūt p̄pter reuerentiam dei qui eos inhabitat. **Uñ** Bonus effectus est celi apertio. **Uñ** Et in hoc ostendit magna virtus baptismi qui cum in terra exhibeatur: in celo tamē opatur. **Uñ** Ad designā dum hūc effectum baptismi voluit dñs celum aperiri cū baptizaret a Johāne baptista in iordane. ut in hoc ostēderet qz q̄ cito baptizatus in innocētia baptismali decedat euolat inueniēs sibi celū sp̄ apertū: cum añ baptismū homini adulto infern⁹ fuerit apertus. z puero puo lymbus. **Uñ** Ex quo patet quāta sit fatuitas mulierū que in cōsolabilr̄ dolent de morte pueroz suorum q̄ post baptismū decedūt añ q̄ baptismale innocētiā pdiderūt. **Uñ** Valde fatuum est eas dolere de hoc qz filii eorum trāseunt a societate hominū ad societate

De sacramento

tem angeloz. a valle lachrymarum ad gloria. de exilio ad patriam. Filij enim vident inuidere desiderantes eos potius esse in hoc exilio quam in celo. Gaudere deberent potius quam filij sui de facili tantam gloriam acquirunt propter meritum passionis christi. ex quo baptisimus habet suum effectum. sicut et alia sacramenta. et solum dolere debet si propter culpam parentum filij decessissent.

Pueri quoniam moriuntur propter culpam parentum. Arctes possunt demereri in sex

D casibus quod pueri eorum moriuntur.

Primo quoniam nimis corde intimo diligunt pueros. et maiorem complacitiam et amorem ad eos habent quam ad deum. tunc deus quoniam ex sua bonitate subtrahit eis pueros. ut cor eorum ad deum erigat et eum diligat. Unde Augustinus. Hoc ab homine colitur quod pre ceteris diligitur. Ergo si pueros supra deum diligunt eosdem suum deum faciunt. Et sic ratio que illi pueri qui sunt multum affabiles et prudentes citius moriuntur. Quia parentes cum nimio affectu eos diligunt et cum nimia sollicitudine secundum cursum mundi nutriunt. Secundo cum quis inhonorat suos proprios parentes: tunc quoniam punitur in suis propriis filiis. Unde legitur in cesario quod quidam inhonorauit suos parentes. et omnes filij eius in breui defuncti sunt. Tertio si res iniustas habent: tunc deus ex sua bonitate tales pueros morti permittit. ne ipsi pueri cum iniustis rebus una cum parentibus damnarentur: hoc que supra. 5. 4. Quarto propter malum exemplum parentum: quod puer talis fuisset forte imitatur vitam parentum suorum. et sic etiam puerus et malus effectus. si supuixerit. Quinto contingit quoniam propter hoc quod propria mater non vult pro se lactare suum proprium filium. sicut diuites mulieres que consueverunt habere nuntias: tunc quoniam lacipius nutricis non est ueniens ipsi puero sicut lac matris de quo nutritus est in utero et assuetus: sic quoniam pueri moriuntur qui quandoque supuixerint si propria mater eos lactasset. hoc probatur per hoc: quod qui sumit aliquem cibum quem antea non sumpsit: non ita cooperit sue nature sicut abus

assuetus: ita etiam de puero. Sciendum tamen quod quando aliquid mater pro se non potest lactare puerum suum: tunc querenda est nutritrix fructuosa. quod puer inclinatur secundum naturam nutricis sue que cum lactauit. Sexto contingit quandoque ex negligentia parentum sicut parentes qui pueros non custodiunt sed eos quandoque ad aquam vel ad ignem ex negligentia sua cadere permittunt. Vel etiam qui pueros secum collocant ad lectum et eos in somno dormiendo suffocant quod oino cauendum est. Et si in aliquo istorum sex iam predictorum parentes rei essent: tunc dolere deberent de morte puero suorum.

De signis que fiunt ante et post baptismum

Ignis ante baptismum quatuor fit. et post baptismum tria fiunt. Queritur quid ista significet

Respondeo. quod prima exsufflatio et insufflatio signat spiritus maligni expulsionem. et boni introductionem. Ergo sacerdos dicit. Exi maligne spiritus. Secundo salis unmissio vel linitio signat gratiam et sapientiam et a peccatorum putredine preseruandam. Unde gratia datur homini in baptismo. si vult vitam illa gratia tunc potest cum adiutorio dei. et mediante illa gratia vivere absque omni peccato mortali usque ad mortem. Et de hoc querere supra. 27. Tertio saline tractus ad aures et nares sensuum signat spiritualium operationem ad audiendum et intelligendum ea que sunt salutis. Quarto unctio olei in pectore signat amorem dei quem debet gerere in corde suo. Et inter scapulas signat deuotam subiectionem preceptorum dei et ecclesie. scilicet ad obediendum deo et prelati ecclesie. Unde Bernardus. Quicquid vice dei precipit homo quod non sit certum displicere deo: hoc omnino est accipiendum quasi precipiat deus. Unde Lucas. 10. Qui vos audit me audit. et qui vos spernit me spernit. **T**ria vero alia fiunt post baptismum. Primo crismatio in vertice que signat christi gratiam in mente impressam. Secundo ipso

scitō cerei ad manū signat fidei z amoris claritatem. Tertio vestis cādida signat innocētie restitutōem. **¶** Nota dū q̄ pueri qui sine baptismo decedūt ad lymbū pueroꝝ descendūt. vbi est pena damni et nō sensus. quia nec esuriūt neq̄ sitiūt nec habēt frigus nec calorē. simplr̄ nullam penam sensibile sustinent. s̄ solummodo q̄ sint puati visione dei. z hec est pena damni. **¶** Querit̄ vtr̄ pueri iudeoꝝ siles sint puer̄ christianoꝝ sine baptismo decedūt. R̄spondeo q̄ sic. qz̄ habēt eq̄lem culpaz. s. peccatū originale. z nullum actuale nec christianoꝝ nec iudeoꝝ pueri. ergo habēt eq̄lem penā sez penā damni. S3 qm̄ infidelis ad ānos discretōis puenerit. si tunc nō susceperit fidei tūc ip̄o facto peccat mortaliter nō suscipiēdo fidē. Et nullā excusatōem p̄t habere infidelis. qz̄ fides xp̄iana p̄dicata ē p̄ vnūuersum mūdum. **¶** N̄ xp̄s dixit discipulis suis **¶** Marc. xvi. Euntes in orbem vnūuersum p̄dicare euāgelii oī creature. ps. In oēm terram exiit sonus eorum zc. Et quācūq̄ mort̄ talis infidelis: tūc immediate ad infernū descendit **¶** N̄ Marc. xvi. Qui crediderit z baptisatus fuerit saluus erit. q̄ vero nō crediderit dānabit̄. In sup̄ quotienscūq̄ infidelis: siue paganus siue iudeus vsurōnis habēs sciēter facit p̄tra aliq̄d preceptoꝝ dei: toties peccat mortalr̄. z ignozātia nō excusat tales. **¶** N̄ Aug. de grā z li. ar. Jō diuina p̄cepta data sunt vt excusatio de ignozātia nō habeat

De sacramento

confirmationis.

A

Confirmationis vtrū sit sacramentum necessitatis. **¶** Respō deo q̄ sic: z hoc p̄ter spūalem pugnā ad quā hō iuuat. licz̄ sim p̄l̄r nō sit sacramētū necessitatis. qz̄ sine eo p̄t hō saluari. s̄ nihilomin⁹ p̄temp⁹ eius damnabilis est. **¶** Hec **¶** Tho. in. iiij

dist. viij. **¶** Vtrū p̄feratur grā in sacramēto p̄firmatōis. **¶** Respō deo s̄m **¶** Tho. q̄ grā p̄fertur nō solū cōiter sicut in quolibet sacramēto p̄fert grā emūdans a peccato. sed etiā sp̄calis grā p̄ quā quis deputat ad effectū scitatis. z ydoneus fit ad xp̄m p̄fitēdū. **¶** N̄ de grato facit magis gratū. **¶** Itē querit̄. q̄b̄ debeat p̄ferri. **¶** R̄spondeo s̄m **¶** b̄m **¶** Tho. Om̄ibz̄ xp̄ianis: etiā puer̄: v̄ris: z mulieribz̄ q̄bus cōis est pugna spūalis. qz̄ s̄m **¶** Job. viij. Dilicta est vita hoīs sup̄ terrā. **¶** **¶** Itē sciendū q̄ ad p̄firmatōem sex requirunt. duo ex p̄te sacramēti in se. s. materia crismatis. z forma verboꝝ q̄ talis est. **¶** Signo te signo cruc̄: p̄firmo te crismate salutis. in noīe patris z filij z spūs sancti. Duo ex p̄te ministri. s. dignitas p̄r̄ficialis. z intētio debita. Duo ex p̄te suscipientis. s. frons in qua debet fieri crismatio. z q̄ p̄firmandus sit baptisatus **¶** Et sciendū q̄ vnctio crismatis tripl̄r fit in tribus sacramētis q̄ imp̄munt carac̄terē. In baptismo fit in vertice ad designandū fidei susceptōem. In p̄firmatōe fit in frōte ad designandū audaciā p̄fessionis xp̄i noīs In ordine fit in manibz̄ ad designandū p̄tatem p̄secrādi corpus xp̄i **¶** **¶** Effectus p̄firmatōis ē multiplex. **¶** Primo. qz̄ grām datā in baptismo p̄seruat. ps. Confirma hoc de⁹ qd̄ opat⁹ es in nob. **¶** Secdo ad militiā spūalem p̄parat. z qz̄ oēs xp̄iani debēt eē in bello xp̄i. ergo oēs debēt recipe hoc sacramētū. vt facilius possint p̄tra mundum: carnē: z diabolū pugnare **¶** Tertio ad p̄fessionē p̄stantem noīs xp̄i aiāt quem oportet verū deū z verū hoīez cōfiteri. **¶** Primo oportz̄ vt p̄fiteamur eum s̄m diuinā naturā patri z spūs scō coeq̄lem. quod notat in forma verboꝝ vbi fit expressio trinitatis. **¶** Secūdo vt cōfiteamur eū s̄m humanam naturā cruc̄ supplicium p̄tulisse. qd̄ notat in cruc̄ cōsignatōe que fit in frōte. **¶** Et ne erubescamus vel timeamus christū confiteri.

De sacramēto

Tertio vt intus et extra nos spūali deco-
re ornet. intus q̄dem p̄ sciētie puritatē
et extra p̄ odorē bone fame Et hec duo
signant in crismate q̄d p̄ficiuntur in oleo
p̄pter p̄mum. et balsamo p̄pter secundum
Quarto in bonis agendis vel malis su-
stinēdis roborat. datur em̄ hic spū sanctus
ad roborandū. Quinto aiām et cor-
pus armat. aiām q̄dem p̄pter imp̄ssio-
nem characteris. corpus vero p̄ clypeū
crucis Sexto p̄ istud sacramētū sūt fide-
les pleni xp̄iani: plenitudine dico copie
q̄ tñ in baptismo pleni facti sūt plenu-
dine sufficiētie Septimo post pugnam
coronat. q̄d notat in vitā que circa ca-
put ligatur. Cōfitendū ē at̄ de isto sacra-
mento si q̄s illud in peccato mortali rece-
pit. Quia quicūq; hoc sacramētū in pec-
cato mortali recipit mortalit̄ peccat. Er-
go iuuenes q̄ debēt cōfirmari inducēdi
sunt vt antea p̄fiteant. et insinuādi sunt
eis effectus sacramēti cōfirmatōnis. vt
eo maiorē deuorōem ad illud sacramē-
tum digne p̄cipiendum acq̄rant.

De tertio sacra-

mento scz penitētia.

A Penitētia s̄m Aug^o. est mala
p̄terita deplangere: et plāgēda
iterū nō cōmittere. Penitētie
utilitas et dignitas ostēdit. Primo in h̄
q̄ nihil est q̄d deo tantū placeat inf̄ om-
nia in peccatore sicut penitēteret āplius a
peccatis cessare. Hoc p̄bat. q̄ si dares
deo om̄ia bona tp̄alia q̄ habes et om̄es
paupes pasceres. et infinita monasteria
et ecclias p̄strueres: deo nō places nisi
peniteas. Item si habueris oēm sciam-
tia q̄ p̄ totū mūdū pacē faceres: oīa bo-
na in mūdo p̄silio tuo disponeres. Item
si lingua hoīm loq̄reris et angelorū. i. q̄
tot p̄uerteres pctōres vt oēs p̄dicatoēs
ab initio mūdi p̄uerterūt: factus es ve-
lut es sonās. q̄ alijs p̄des s̄ teipm̄ con-
sumis si a pctō nō cessas. Item si tradi-

deris corpus tuū ita vt ardeas: deus tñ
nō placas nisi peniteas. et a pctis cesses
Qm̄ deus p̄tritoēs et p̄maz diligit. q̄ p̄
hoc de celis in terrā. de angel̄ ad pctō-
res. de delicijs inenarrabilib; ad penas
inestimabiles venit. imo tñ p̄mā affe-
ctat dñs. q̄ cū oīa bona in celis habere
cū angelis p̄ nob̄ p̄mā assumpsit. vt
eius pctositatē pctōrib; p̄bo et exemplo
p̄mendarer Juxta illud Math. ix. Nō
veni vocare iustos s̄ pctōres ad p̄mā
Et iā sancti assumpserūt p̄mā. vt sc̄is
ioh̄es bap. br̄a p̄go maria q̄ nō deliquē-
rūt. s̄ multo magis nos pctōres. Item
diabolo nihil molestius est resp̄ctū pctō-
ris q̄ pctōrez vere penitē. nō em̄ ip̄m tā-
tū molestares o pctō: vt p̄ impossibile lo-
qr̄si em̄ in camino pones. si suspēdēs
si rotares. nō tantū tristatē quo ad ali-
qd. intantū tristatē de p̄mā hoīs q̄ in p̄-
petuū tāto tristior est. Baruch. v. Sic
gausa est in tua ruina et letata est in casu
tuo babilon: sic tristabit in tua cōso-
larōe. Ideo aut̄ tātū dolet q̄ tā longū
labore in tep̄didit et valde p̄fundit ex eo
q̄ hō debet venire ad tantā glām: de q̄
ip̄e cecidit **B** C̄tē nihil hoī pctō-
ri vtilē q̄ a pctō cessare et penitē. et nō si
bi eēt tā vtilē q̄ q̄tidie p̄ eo tot misse de
cantarent q̄ stelle sunt in celo. et oēs sc̄i
p̄ eo interpellarēt. et si celū q̄tidie ei ape-
rirēt et plueret s̄m velle suū. et sol et luna
et stelle s̄m volūtātē suā cursū suū pa-
gerēt. imo si q̄tidie angeli descēderēt de
celo et loq̄rent ei. et rapet in aerē ab ange-
lis sicut factū est aliq̄b; sc̄is. imo si beata
p̄go loq̄ret ei. Nec mirū cū ip̄e dñs sepe
locut^o est cū iuda. et tñ dānatus ē. Si in-
terrogares om̄es sc̄os de utilitate p̄mē:
Rñderēt q̄ qlibet eorū veller recuz p̄ciā
pare suū donū q̄d a deo h̄z in celo. An-
sel. Unusq̄sq; gaudet tātū de alterius
merito q̄ntū de suo p̄prio. Si mariam
interrogares. rñderet q̄ veller tecū p̄ciā
pare oīa sua merita et gaudia. Si xp̄m
respōderet q̄ dare tibi veller ea gaudia

que nec ocul⁹ vidit nec aur⁹ audiuit. nec in cor hominis ascendit immo nec ea numerare potes. Unde dixit domin⁹ ad abraam. Suspice celū: si numerare potes stellas. sic nec gaudia celi.

Penitētia quō sit op^s.

Penitētia respectu dei z pccōris
Est op^s: Nulla creatura neq; in celo neq; in terra. nō oēs martyres neq; apostoli neq; pphete. neq; p̄fessores: neq; virgines: s; sola penitētia placat deū pccōri. Un̄ ip̄e dixit Math. 3. Penitētia agite: appropinq̄bit ei regnū celoꝝ. Eccl̄i 12. Altissim⁹ odio h̄z pccōres: z miser⁹ ē penitētib;. Ezechiel. i. 8. Si impius egerit p̄niaz ab oī pccō suo vita viuet. Act. 3. Peniteminīz cōuertimīn vt deleatur pccā vestra dixit petr⁹ ap̄ls crucifixorib; xp̄i. sic z dicit tibi peccatori. Penitētia potētissima ē in oī tpe qz ab initio mūdi vsq; in finē durat eius potētissima potentia. qz nūq̄ ver⁹ penitēs dānabit. qz de oī gñe hoīm iueniūt in inferno nisi de penitētib; vere et innocētib;. Itē in oī etate z in q̄lib; etate saluat. z qn̄q; quasi i extrema sufflatōe vt patet in latrone q̄ cū xp̄o i cruce pep̄dit In oī loco: qz pccōri celū ap̄it. qd̄ null⁹ angl⁹ nec aliq; sc̄tōꝝ facē posset In terra: qz plus mereri facit penitēte vno die q̄ peccator in mille annis. In inferno z in purgatorio potētia exercet. qz vtrūq; extinguit penitētib; vere z p̄fecte. In oī p̄sona: etiā si cētū milia mortes meruiss; Etiam si sit sicut iudas vel pylat⁹ vel herodes. Chrysost. O penitētia om̄ia ligata soluis. oīa aduersa tu mitigas oīa p̄trita tu sanas. Sap. 7. Lū sit vna oīa p̄t. **P**nia oīa potest in celo. z in terra respectu dei z pccōris p̄ter quatuor: Prīmū ē pccōre de inferno n̄ posse liberare. Quia in inferno nlla ē redēptio Un̄ greg⁹. xi. li. moral⁹ Quisq; ad inferni mala toleranda descēderit: nequaq; vlti⁹ ad lucez redibit. Quia nequaq; vlti⁹ misericōdia parcēt; libeat. q̄s semel i

locis penalib; iusticia iudicātis dānat. Ergo p dānatis n̄ est orādū. qz nunq̄ liberabuntur. Un̄ d̄t Aug⁹. Si scīrez p̄em meū in inferno. non plus orarē p eo q̄ p diabolo. Licet aut̄ pnia nō possit hominē de inferno liberare. p̄t tamē a portis inferi. id est a peccat; mortalib; dū homo viuit ip̄m pccōre eruere Tante est potētie. Hoc nemo alius nec in celo nec in tra p̄t. Scdm̄ q̄ non potest ē q̄ virginitatē p̄ditā nō p̄t restituē. Unde Isid. de summo bo. Oē pccm̄ p penitētia recipit vulnē sanitatem. virginitas aut̄ si labit nulla penitētia reparatur ad integritatē. Et licet penitētia virginitatem non possit reddere. potest tñ peccatorē penitēte virgini equalem vel maiorē in celo efficere: q̄uis aureolā nō valet ip̄e penitens reh̄bere. Verbi ḡtia. Beatus Petr⁹ ap̄ls maior ē q̄ mlt̄e virgines q̄uis aureolam non habeat. Sicut maria magdalena. z mlti alij sancti. Sed aureolam virgo corrupta neq; q̄ habere potest: etiā quantumcūq; peniteat. Unde Hieronimus. Audēter loquor cum omnia possit deus. suscitare tamē non potest virginem post ruīnam valet quidē liberare de pena: s; nō valet coronare corruptā. Tertium qd̄ nō p̄t est q̄ tempus inutiliter p̄ditum nō p̄t restituere: Et licet nō possit tempus p̄ditum restituere: tamē potest deo p̄ eo sat; facere Quartū est: q̄ opa de gñe bonoꝝ mortua. i. opa facta i pccō mortali n̄ potest viuificare. Et licet non possit opera mortua viuificare: p̄t tñ opa mortificata resuscitare. i. illa bona opa q̄ sūt i gratia aītea facta. z postmodū p̄ seq̄ns mortale peccatū mortificata. illa opa ip̄a penitētia reuiuiscere facit. S; illa opa q̄ sunt facta in peccato mortali nūquā reuiuiscunt. versus. Viuere non poterūt q̄ nūq; viua fuerūt. Sciendū q̄ penitētia in trib; p̄sistit. sc; i p̄tritoe p̄a. z p̄fessione pura. z satisfactōe. de q̄b; nūc per ordinē dicēdum est.

De sacramento

Contrita parte peniten-
tie. scz de contritōe.

Contritio s̄m b̄m Thomā sup
E 4. dist. 17. est dolor voluntarie.
assumptus p peccatis cū pposi-
to cōfiteñdīz satisfaciendī. Querit vtrū
contritio debeat esse maxima. Rñ deo quā
tū ad iteriorem dolorē z displicētiā dz
esse maximū dolor. qđ pbat p tria. Pri-
mo: qz i nulla re debem⁹ hē tantā com-
placētiā sicut i deo. mō hoc totū perdi-
mus cū peccō mortali. z contraria contrarijs
curant. Ergo de peccō cōmissō maximū
dolorēz displicētiā hē debem⁹. Se-
cundo pbat qñ quis offendit aliquē di-
lectū qnto pl⁹ de h̄ doloer tanto mag⁹ cū
dilexit Sed deū sup oīa diligē debem⁹
quem peccādo offendim⁹. igit̄ zc. Ter-
tio pbat qñ quis aliquā rē perdit tanto
plus doloer quāto melior ipa res ē. Qz
hō plus doloer de amissione vnus floren-
ni qđ denarij. Sed deus est summūz in
finitū bonū quem peccando offendim⁹
z perdimus. igit̄ zc. Ex quib⁹ sequitur
qđ dolor contritōis qntū ad iteriorem dis-
plicētiā dz esse maior omī dolore qđ rē
poralit̄ p̄t hōi accidere. etiā si oīa bona
tpalia pderet. vel pat̄z mat̄ vlxor z fi-
lij. z cōiter oēs p sanguineī morerent. Er-
go i vera amaritudine cordis z contritōe
deslere debem⁹ offensam dei z mortē no-
stre pprie aīe. Vñ Innocenti⁹ de vilitate
contritōis hūane. Sentiat se culpabili-
ter durūz dure culpabilem qđ amici sui
mortē corporalem deplorat. z spūalem aīe
sue mortem non desler:

Quatuor sūt signa contritōis.

Contritionis signa sunt quatuor
per que cognosci potest an de-
us per contritionem indulserit
sibi peccata. qz sine vera contritione nul-
lo mō fit remissio peccatorum. Primūz
signū si de preteritis peccat⁹ doloer: z i fu-
turū se firmiter cauere pponit. sic qđ poti-
us veller subire oēm penam in generali
loquendo. vel etiā mortē corporaliter vlx

mēdicare qđ ampli⁹ scilēt mortalit̄ pec-
cae. Vñ ap̄ls. Quis nos sepabit a cha-
ritate ch̄i. an psecutio aut fames. Se-
cū dū signū est si ipē penitēs paratus est
facere satisfactionem leſis siue in rebus:
scz restituendo omnia iniusta. siue fama
scz reuocando qđ fallēz mendaciter suuz
p̄imum ifamaucrit. siue in corpore vul-
nerando. siue virginitatem virginuz cor-
rumpendo: z sic de alijs offensis. Et in
quibus non potest satisfacere doloer. et
habeat ppositum satisfaciendī cum aliq̄
modo poterit. Vnde Bernar. Qui ve-
raciter penitet quicqđ sibi p culpa quā
odit iniungit: tacita conscientia patien-
ter amplectitur. Tertium signum qđ p-
cat offensoribus quomodo cūqz z quan-
tumcūqz z qđ grauit̄ offensus sit ab alio
siue in reb⁹ siue i fama siue i psona. Vel
etiā si grauior offensio accidisset vlx in fu-
turū accideret parat⁹ ē i aīo suo pp̄t deū
indulgere. vt d̄s sibi peccā sua indulgeat.
Sed qđ nō vult indulgere: nō est vere con-
tritus. nec ver⁹ penitēs. Vñ Chyso. d̄ cō-
punctōe cordis. Qualēvis erga te eē de-
um cū delictōz veniā possis: talē te exhi-
bere debes his qui deliquerūt i te Vñ
Aug⁹. Vnusq̄sqz talē indulgētiā acce-
pit⁹ est a dō qlemz ipē dederit. p̄mo
Ergo illi qui adhuc stant in rancore: et
nolunt indulgere: non sunt absoluedi.
nec cum sacra communione communi-
candi. Quartum signum est si officium
vel negociū qđ sine peccō mortali non p̄t
exerceri parat⁹ est resignare. Ergo illi qđ
hnt̄ t̄lia officia. qđ nllō mō sine peccō mor-
tali pficere pnt: sic traditores lenones. z
sic de alijs (z p quib⁹ inhibet eis cōmu-
nio) semp sūt in peccō mortali z i seruitio
diaboli die noctuqz. z insup sunt priua-
ti omni bono totius ecclesie. z nihil pos-
sunt in isto statu facere quod sit eis meri-
torium vite eterne. licet quandoqz confi-
teantur. tamē nihil valet eis talis cōfesi-
o ex quo desistere a tali officio nolunt.
Sed hoc non intelligitur de ill⁹ qui ha-

bent artificia bonar honesta z utilia que licite cū dō possūt fieri sicut sutores .sar/ rores. z sic de alijs Et tales qñ fidelit la borant: z sunt sine peccato mortali tunc omnis labor erit eis meritorius. Sed si infidelit laborat z fraudulent: tñc tales habebunt duplex dānum: quia hic i p/ senti habent paupertatem in labore magno. z cum hoc eternam dānatōem i fu turo. ergo omnes mechancī z laborato res debent suos labores fideliter perficere. z omni die oēs labores deo omni/ potenti offerre: tunc retribuet eis in vita eterna. **Uñ Greg^o** Qd bonū qd agim^o p intentionē semp ad celestia leuem^o vñ p s. **Labores manuum tuarum. zc.**

Querit vtz requat z tritio d q/ libet peccato mortali. Respondeo fm pe trum damascenum in .4. dist. i7. Qd in omni peccato mortali est actualis auer/ sio voluntatis a deo ad pccm. z traria trarijs curant: oportet q i omi remis/ sio pccī mortal sit actual auersio a pec/ caro ad deū: que qdem contritio appel/ latur. De peccatis tamen oblitis suffi/ cīt generalis contritio cum conatu ad re cordādum z dolendum. Sed nec solū de peccato oblitio debet qd in genē do/ lere: sed z oblitio eiusdem que ex ne gligentia contingit. Item sciendū q de pccō maiori debz esse maior dolor quia maiori offese maior pena debetur z ma/ ior satisfactio requiritur. **Querit vtrum** z tritio possit tollere totuz reatum pene **Respondeo** fm pe. vbi. s. z tritionis ac censio p t atēdi dupliciter. v l ex pre cha ritatis: q causat displicētiā peccati. v l ex parte doloris qui in sensitua excitat. z in vtroqz mō potest tm̄ intēdi cōtri/ tio q tota pena remittit. **Exempluz** pa ter de latrone q cū xpō pepēdit in cruce **Exemplum** i dyalogo Lesarij. **Tēpo** re Innocentij pape erat mulier quedaz igne libi dinis accensa que pprium ada/ mauit filium. de quo concepit z genuit filium alteruz. **Terzore** igit percussa mi

ro modo dolet timēs se tradi sarhanev l morte subitania iterire. **Deo** miserate d satisfactōe anxari cepit. p habito igit p/ us p silio sacerdotis sui: infantulū secum tollēs romā venit cū multa i oportunitate z magna p tritōe dñi Innocentij oculis se ingessit: cū tantis lachrymis z clamo ribz cunctis audieribz faciens p fessioem vt oēs verterē in stuporem **Bestavit** in brachijs infantē cōmissi sceleris testem. **Videns** dñs papa in muliere tantā cō tritionem. z quia vere esset penitens: mē scōia motus super eam sicut prudens medicus volens infirmum plene z cito sanare: medicinam etiā vere contritiōis pbare p cepit. vt in tali veste corā eis ap pareret: in quali venerat ad filium cum peccaret. Illa cōfusione et nā tempo/ rali anteponeus: mox exiuit. z vestes de posuit z i camisia redijt. **Et qz** paratū/ sūma foret ad omnē satisfactioez in talē obedientia satis ostendit. **Considerās** vir beatissimus talē obedientie talē vere/ cundie talē penitētie nullius peccati pe nam posse resistere: coram omnibz dixit ad mulierem. **Dimissum** est pccm tuuz vade i pace: z nihil ampli^o iunxit ei **Au** diuit hoc qdā d cardinalibz: murmurā do rephendit papā dicēs ad tātā culpā tā breuē pñiam nō sufficere. **Cui** ille res pōdit. **Si** ego iuste egi cū muliere ista z si i sufficēs est pñia ei^o corā dō potesta tē hz diabol^o igredi corp^o meū et coraz oibus me veret. si vero iuste me rephēdis sile tibi fiat. **Et statim** diabol^o car/ dinalē eundē verare cepit: p cui^o verā tōem perfectā mulieris pñiam deus pa lam ostendit. **Tandē** cōmuni oratione purgatus cardinalis didicit i suaverā/ tione diuine misericordie de cetero non oblatrare.

De confessione.

Confessio fm Raymūdū est le/ gitima coram sacerdote pecca/ ti declaratio. **Querit** vtz p fessio sit de necessitate salutis. **Respondeo**

De sacramento

q̄ sic: ois fidelis saltē semel i anno tenet ex precepto quando ad annos discretio- nis puenerit cōfiteri oia peccā sua. z com- municare saltē in pascale. vt pz extra d̄ pe. z re. **Dis.** Circa qd̄ querit̄. vtz pue- ris sit dādū sacm̄ eucharistie. R̄ideo fm̄ Tho. in. 4. di. 9. Pueris carentibz vsu rōnis qui non possunt distinguē in- ter cibum corporalem z spūalem nō de- bet corpus christi dari. quia ad ipm̄ exi- gitur actualis deuotio quam tales pue- ri habere non possunt. Sed puerz ha- bere incipientibus discretionem etiam ante perfectam etatem: puta cum sint. x. vel. xi. annoz p̄ dari si in eis discretiois signa z deuotiois appareāt. **Hec ille Et ratio hui⁹ est.** qz ad p̄cipiēdū sacm̄ req̄- rit̄ deuotio actualis: z tales pueri qn̄q̄ maiorē discretōem z deuotionem z affe- ctum habent ad sacramētum q̄ ali⁹ for- te qui est viginti annoz. Ergo parentes debent pueros informare quō ibi ē chri- stus q̄ est de uirgine natus p nobis pas- sus. z que bona eueniunt homini ex di- gna communione. z deberēt eos info- mare quomodo cōfiteri deberēt et pe- nitere de decem p̄ceptis. z d̄ septez pec- catz mortalibus. z quomodo debēt ha- bere firmum ppositum amplius absti- nendi a peccatis. Item informādi sunt quō reuerenter sacramētum sumere de- bent nec immediate expuere. nec imme- diate post sumptionē sacramenti come- dere. sed p gratiarū actione debent se in memorando passionem christi exercere añ accessum z post. z signanter cauere ne christū ecōuerso expellāt p peccatū mor- tale. Sciendū q̄ quātūcūq̄ peccoz pte- rit̄: nō cōfiteri tenet. qz non sufficit con- tritio. nisi sequat̄ confessio. **Und̄ Amb** in libro d̄ paradiso Non em̄ q̄sq̄ a pctō iustificari potēt nisi pccm̄ añ p̄fess⁹ fuerit

Conditōes que requirunt ad confessionem.

Ed queritur: confessio qual̄ esse debeat. Respondeo q̄ primo d̄

bet esse premeditata. Sed dīceres qn̄- tam diligentiam debet homo adhibe- re ad rememorādum sua peccata. **Re-** spondeo q̄ maiorē q̄ vnq̄ in aliq̄ re- transitoria habuisti. hoc pbatur. quia si quis rationem regi tereno deberet daē de multis z arduis causis sub pena pri- uationis oculorum vel manū v̄l pedū si in ipsa ratione deficeret: tunc d̄ralis ma- gnam diligētiaz adhiberet vt debite ra- tionem redderet. Sed adhuc maiorē z rationem reddituri sumus in p̄fessione quia de tota nostray vita. z hoc sub pena priuatiōis vite eterne. Ergo quilibet d̄z ad memoriā reducere in q̄bz locis fuit z quid in quolibet loco deliquerit. et q̄- tiens quodlibet peccatum commiserit. quia nō sufficit q̄ quis dicat in cōfessio- ne hoc peccatum sepius commisi. quia nescit confessor intelligere vtrum de cie- vel vigesies vel centies. Sin autem tūc dicat sub determinato numero put sibi i- estimatione sua videbitur. vt dicēdo. h̄ peccatum cōmisi decies vel vigesies vel centies. vel plus vel minus. quia certuz numerum ignoro. tunc confessor potest eū fm̄ hoc expedire. z penitētiam inun- gere. Quia maior penitētia iniungēda est illi qui aliquod peccatuz decies com- misit. q̄ illi qui soluz quater aut septies hoc idēz cōmisit. **Uñ ysid.** de sum. bo. Ille penitentiam digne agit. q̄ reatum suū satisfactione legitima plāgit. **Uñ etiā Aug⁹.** de penitētia. Vere penitēs p̄sideret qualitatem criminis. in loco. i- tempore. in pseuerātia. in varietate p̄so- ne. Et qua hoc fecerit tēptatione. z i ip- sius vicij multiplici executioe. Sed heu aliqui currūt ad cōfessionē sine debita p̄- meditatione. qd̄ multū ē reph̄ēibile: si- gnant̄ in his qui raro cōfitentur. qz ta- les plura peccā obliuiscunt̄ Ergo p̄sulē- dum est cuilibet: vt ad minus quater in anno. scz in angarijs sua peccā cōfitea- tur. Quia p hoc homo a multis pecca- tis retraheretur qn̄ sentiret appropinq̄

re angaria in qua p̄fiteri uellet. z tūc eēt magis sollicit⁹ cauere sibi a p̄ccis: **¶** **S**ecūdo confessio debet esse nuda z in regra. quia deus dimidiā cōfessionez non acceptat. nec unū p̄ccz mortale sine alio remittit. **¶** **U**n̄ Deutroñ. xxxij. Dei perfecta sunt opera. **¶** **U**n̄ notādū q̄ peccator debet duo facē. Primo dz ad memoriam reducere p̄ccā sua. scz audiēdo s̄mones. z fm suū posse examinādo cōscientiam suam. Secūdo dz deum rogare ut sibi reuelat z sibi cor suū illuminet ad cognoscēdum p̄ccā sua. Et sic accedere ad cōfessionē. z oīa p̄ccā sua nude et in regre confiteri: nullū exyrecundia obtiēdo: z sic habere firmā sp̄z d̄ indulgētia omnium p̄ccōrum q̄ sat: z q̄ oblit⁹ est **¶** **C**ōtra hoc faciūt illi qui ex uerecundia humana palliant vl' occultāt sua p̄ccā. qd̄ est contra humanā rōem z contra deuz **¶** **S**i em̄ non erubuiti peccare: nō debes erubescere confiteri. **¶** **U**n̄ **C**hriso. Cur confunderis dicere: qd̄ nō p̄fusus es facere. Cur ueris dño indicare qd̄ non es ueritus dño uidēte cōmittere. **¶** **U**n̄ p̄s. Delictum meum cognituz tibi feci. **¶** **U**n̄ **A**ug⁹. sup̄ h̄. Quādo detegit hō d̄s regit. qñ hō regit: de⁹ nudat: qñ homo agnoscit: deus ignoscit. **¶** **T**ertio confessio dz esse p̄pria z accusans. scilz q̄ sua p̄pria p̄ccā confiteatur z non alioruz nec aliquē debet noīare in p̄fessione nisi in tali casu in quo sine denominatōne p̄sone non posset ip̄m p̄ccm exprimere ut si peccauit cū sorore vl' cū matre. **¶** **I**te confitens nō debet se excusare sicut aliq̄ qui dicunt in confessione. Deus ordinauit mihi hoc q̄ hoc malum commisi qd̄ omnino est falsum. z cū hoc magnū peccatum est credere vel dicere q̄ de⁹ malū uelit: sed est ipsius hominis p̄pria malicia. **¶** **U**n̄ ap̄ls. Hec est uolūtas dei sanctificatio uestra. **¶** **I**te aliqui dicūt diabolo decept⁹ sum ab hominibz. **¶** **U**n̄ **S**eneca Dimitte excusationez quia nullus peccat inui-

tus **¶** **E**t tales sic se excusantes nō sūt absoluedi. qz cōfessio debet esse p̄pria z accusans **¶** **Q**uarto cōfessio debet esse la chrymosa. qz cū dolore z amaritudine cordis p̄ccā sunt cōfitenda ut misericōdiam cōsequamur. **¶** **U**n̄ **B**reg⁹. Illū quem cōspicis delicta fletu delere in cōspectu detatis nō dubites misericōdiam cōsequi. **¶** **C**ōtra hoc faciūt qui p̄ccā sua q̄si fabulam vnā sacerdoti p̄ponunt: nullam uerecūdiā de peccatis suis habētes. **¶** **B**ernardus. Sūt quidā qui cōfitēdo sicut fabulā peccatorū narrant hystoriam. z egritudines aīe sue sine cōfusione dīnu merāt. **¶** **S**ed uere cōfitens cū uerecūdiā debet p̄ccā sua cōfiteri. **¶** **U**n̄ **B**ernard⁹ **¶** **I**deo iubemur cōfiteri p̄ccā ut erubescētia habeamus p̄ pena **¶** **U**n̄ **A**ug⁹. in li. de penitētia. Erubescētia nāqz magna est pena. ideo q̄ erubescit p̄ p̄ccō dignus est misericōdia. **¶** **Q**uinto cōfessio debet fieri cū bona sp̄e z cū uera humilitate. **¶** **B**ern̄. Humiliter cōfitentibz remittit deus peccatū. z diabolus eū quez in corde hoīs inuaserat amittit p̄ncipatuz **¶** **I**te penitēs debet habere bonā fidem et fiduciā firmiter sperādo se cōsequi indulgētia. **¶** **U**n̄ **A**ug⁹. Penitētia q̄ ex fiducia nō p̄cedit inutilis est: sterilis manet z sine misericōdia **¶** **U**n̄ **A**mbro. Nō potest bene agere p̄mā qui nō sperat indulgētia. **¶** **Q**uerit. utrū in aliq̄ casu confessio sit reiterāda. **¶** **R**ndet q̄ in q̄rtuor casibz reiterāda est p̄fessio. hoc q̄re supra. iij. **¶** **D**e satisfactōe **¶** **S**atisfactio est tertia ps penitētie **¶** **U**n̄ **A**ug⁹. dr. Satisfactio est causas p̄ccōz excidere. z eoz suggestionibus aditū nō indulgere. **¶** **U**n̄ notādū q̄ satisfactio debet sp̄ fieri p̄ contraria **¶** **U**n̄ sup̄ bō sp̄ inūgēda ē p̄sternatio z hūiliatio z uestiū depositio. **¶** **I**tem auaro inūgēda ē iniustaz rez restitutio et de iustis rebz elemosynaz distributio **¶** **I**te gulof z ebriosos inūgēda s̄ abstinentie z ieiunia. qz fm **S**alomo. p̄ q̄ hō

De sacramēto

peccat: p hec puniet. Itē luxuriosus z ad
ulterz iūgēdesūt afflictōes corpīs. s. vt
dure iaceāt. vestes duras induāt. z di/
sciplinas cū virgīs recipiāt. z sic de alijs
Uñ Breg? Neq̄q̄ satisfaciō: si ab ini/
q̄tate cessam? nisi voluptates q̄sq̄ q̄s
dilexerim? ecōtrario opposit? lamētis iſe
q̄mur. Itē accidiosus z piger iūgēde sūz
vigilie. scz vt mane surgāt: z ecclias fre/
quentē. Et etiā vt q̄sq̄ pegrinationes
faciāt. **¶** Itē iracūdis z rācorosis iniun/
gēdū ē vt suis inimicis se recōciliēt. z oēs
iracūdiā z vindictā ex corde dimittāt. et
cū eis dē amicitia loq̄nt. z erga eos se
charitatie exhibeāt. z sic de alijs **¶**
¶ Querit vtrū satisfactōez iniūctā sed
in peccō mortali expletā: necesse sit itera/
re. Rñdeo s̄z Tho. i. 4. di. iſ. Aliq̄ sa/
tisfactōes sūt ex q̄b̄ manet aliq̄s effect?
i satisfaciētibz etiā postq̄ act? satisfactio/
nis trāsijt sic ex ieiunio manet corpīs de/
bilitatio. Ex elemosynis largit? sube di/
minutio. z sic de alijs. Et tales satisfacti/
ones i peccō facte nō optet q̄ reiterent.
¶ Q̄r̄ q̄ntū ad istō q̄d de eis manet p pe/
nitentiā seq̄ntē acceptē sūt. Satisfactio/
nes autē q̄ nō relinquūt aliquē effectū in
satisfaciente postq̄ act? trāsijt optet q̄
iterent. Sic est d̄ oīonez similibz. Act?
em̄ iterior q̄ totalit? trāsijt nullo mō viuifi/
cat. s̄ oportet q̄ iteret. Itē Albert? ma/
gn? etiā addidit wilhelm? q̄ tal tenet
ad suscipiendā p̄tēria p̄niam siue satis/
factōem. non tñ est ei ip̄onēda p̄niam tan/
ta q̄nta si nulla fuisset ip̄osita. qz p̄sumen/
dū est. q̄ p̄t illā p̄us iniūctā quā fece/
rit licet extra charitatē dōns maiorem
p̄nitentiā ei dederit. Et nota: q̄ non ē in
peccō mortali q̄ est p̄nitentiā. hec ille. Ergo
bonū est quando hō vult perficere peni/
tentiā sibi iniūctā. vt p̄us p̄terat d̄ pec/
catis suis. z sic i contritiōe p̄niam pficiat
¶ Querit: vtrum penitēs cōple/
ta p̄niam sit totaliter absolutus. Respon/
deo q̄ penitentiā que iniūgit pro pec/
catis autē ē maior q̄ peccata fuerunt. sic

deus supfluum remunerabit in vltā ef/
na. Si equalis: tūc ex toto absolut? est
p̄pleta p̄niam equali s̄m q̄ntitatem peccō/
rem. Si minor: tūc quod adhuc restat
z q̄d hic minus fecit: hoc in purgatorio
supplebit. Ex quo sequit. q̄ quilibz nō
deberz obhorre hic agere durā p̄niam
qz leuius est hic satisfacere q̄ in purga/
torio. qz pena purgatorij ē valde acerba
Uñ brūs Augustin? Ignis purgato/
rius ceteri etern? nō sit. Immo modo est ta/
men grauis. Excellet em̄ omnē penam
quā aliquis passus est in hac vita. nun/
q̄ in carne est tāta pena inuēta. licz mi/
rabilia martyres passi sunt tormēta. Et
go potius q̄s debet hic ieiunare p̄ inter/
grū annū vel amplī? in pane z aqua q̄
ibi ardere p̄ vnā solam horam. Et ho/
mo potest hic in p̄senti breuius satisfacere
dū est in tempore gr̄e q̄ in futuro quā/
do erit tempus iusticie **Uñ p̄pheta.** Di/
em p̄ anno tibi dedi. diez scz in p̄nti. p̄
anno scz in futuro. **¶** Unde exemplū scri/
bit Jacob? de vitriaco. Fuit q̄dam mu/
lier que dum diu mortua iacuisset atq̄
corpus eius in terram sepeliret: anima
in corpus reuertēte reuixit. z a domino
obtinuit vt seculo viuēs in corpe purga/
torij sustineret: z pro peccatis suis h̄
satisfaceret. **¶** Unde longo tpe tam mira/
bilr se afflixit vt quādoq̄ se volūtarie in
ignem picat: z quādoq̄ tpe hyemali i
aqua glaciali diu moraret. Et rep̄ h̄c
de tāta austeritate: rñ dicit nihil esse que
hic pateret respectu pene purgatorij. in
q̄ aīe post hanc vitā purgant q̄ hic non
plene p̄ satisfactōem purgate fuerunt

¶ Decē genera hoim agūt p̄niam.
quoz vnū tm̄ genus verā agit.

¶ Lienduz autē q̄ decē ḡna hoim
agūt p̄niam. quoz solū vnū ge/
nus verā p̄niam agit. Primi s̄z
q̄ p̄fitent. tñ nō integre oīa peccā sua. sed
aliq̄ peccā scēnter occultant. Illā p̄fessi/
onē deus nō acceptat. qz oportz hoim
penitētē oīa peccā p̄fiteri q̄ cognoscit se

comisisse si vult indulgentiam sequi peccatorum. quod deus unum peccatum mortale sine alio non dimittit. Unde Deuter. xxxij. Dei perfecta sunt opera. Non enim potest deus dimidiare gratiam suam. quod dimittat partem et partem non. unde? Larga dei pietas veniam non dimidiabit. Aut nihil aut totum te lachrymate dabit. Ergo peccator debet duo facere. Primo de memorari omnia peccata sua. et omne posse suum facere audiendo sermones. et ad memoriam revocando quibus temporibus et in quibus locis. et quoties contra deum per totum annum fecerit. Secundo debet deum rogare ut sibi revelet et sibi cor suum illuminet ad cognoscendum peccata sua: et sic accedere ad confessionem. et omnia peccata sua nude et aperte profiteri: sic quod confessor intelligat nullum ex humana verecundia celando vel palliando vel obticendo: et sic habere firmam spem de indulgentia omnium peccatorum. Quia si homo centum peccata mortalia commisisset et diligentiam suam fecisset audiendo sermones et perscrutando suam conscientiam ad recognoscendum sua peccata: et non possit plura peccata quam decem cognoscere. et illa integraliter profiteri et libenter vellet omnia confiteri si ea cognosceret: tunc deus sibi omnia confessa et etiam oblita indulget. Unde Iherosolymus. in quodam sermone. Confessio sanat. confessio iustificat. confessio peccati veniam donat. Omnis enim spes in confessione consistit. in confessione locus misericordie est. Sic converso si quis decem peccata mortalia commisisset. et solummodo novem confiteretur. et unum de his scienter obticeret ex verecundia: nullam veniam consequeretur. Unde Ambrosius. in libro de paradiso. Non enim quisquam a peccato iustificari poterit nisi peccatum ante confessionem fuerit. Unde exemplum. Erat quidam rex qui habuit filiam devotam et castam quam fuit mater viduarum et pupillarum: quam proposuit intrare religionem. et consuluit papam. Qui audies tot bona ab ea fieri pauperibus dissuasit ingressum. que iniecit post modum oculos suos in quendam scriptorē

qui ei ministrabat ad mensas. et ex tali visu et concupiscentia cecidit in lapsu carnis et concepit puerum. Que territa propter hoc factum timens de honestate per hoc totum regnum et totam parentelam. Consuluit quendam antiquam vetulam quam fecit ei aborsum. Ex hoc filia regis conturbata est: sic quod amplius nunquam vel raro visa est ridere vel gaudere. Ad quam pater ait. Tu spes turbata: nec delectaris in his que sunt mundi. ideo mihi placet ut intres in aliquam religionem. Que ingressa religionem ita seriose vixit quod raro visa est cum ceteris puellis conversa ri vel letari. sic quod ipsa fuit exemplum omnibus virginibus totius ordinis. Que tandem infirmata graviter defuncta est. et infra triginta dies apparuit abbatissae: dicens se esse damnatam. Et abbatissa ait. Quomodo hoc factum est cum tu tam religiose vixisti quod tu fuisti speculum omnium nostrorum. Respondit quoddam peccatum commisi in seculo: quod pro verecundia humana nunquam confessa sum quousque de hoc semper dolui. et semper tristis fui. Et est illud quod virginitatem meam perdidit. et insuper puerum quem sic concepi occidi. Et si hoc peccatum confessa fuisset deus milesies hoc mihi indulgisset si milesies hoc commissem. Sed quia illud sciter semper obticui: ideo eternaliter damnata sum. **P** **C** Secundi sunt qui omnia peccata sua que in memoria habent confitentur. sed retinent unum vel plura in voluntate iterum faciendi. Item non proficit istis talis confessio. quia sicut nullum peccatum reservandum est in actu sic nec in voluntate. Quilibet enim penitens debet habere voluntatem amplius nunquam peccandi si vult consequi remissionem peccatorum. Signum autem quod quis amplius non habet voluntatem peccandi est. quando non solum postponit peccata. sed etiam occasiones peccatorum. hoc in illis apparet qui veraciter convertuntur. et firmum propositum habent se emendandi. quod tales abiciunt superbum habitum et caputia magna. criminalia pepla cum quibus peccave

De sacramēto

runt. qz vere penitens debet abijcere et postponere illa omnia qbus nisi ad peccandū ytebatur. Ergo si p̄fessor quere/ret: an plus vis talia p̄mittere. Respon/ dit verus penitēs: non. q̄ diu: vsqz ad mortem. Habes adhuc illa ornamēta cū qbus peccasti: ad qd valent. Si nō vis amplius vti ad peccandū talibz: nō dare debes filiis tuis vel filiabz: ne des eis occasionē peccādi. al's reus eris omniū peccatorū q̄ ipi cōmittent. Ergo ve/ rus penitēs debet abijcere nō solum ac/ tum: sed etiā volūtatem z occasionem peccandi. Un̄ si quis illicitē chorūfasset vel actum luxurie extra statū matrimo/ nū cōmississet. vel inebriatus fuisset. vel etiā suam p̄p̄riam vxorez sine causa ex/ rancore z vindicta pcussisset. vel etiā cui cūqz homini maledixisset. z sic de alijs. Quāuis illa om̄ia cōfiterer: tamē si nō habet firmū p̄posito amplius talia di/ mittere: confessio sua sibi nihil prodest. Ergo oportet te in tali p̄posito ad con/ fessionem accedere: q̄ amplius vsqz ad mortē nūqz vis illicitē chorūfate nec ad tabernam ire z te inebriare. nec vxorem p̄p̄riam z alios hoīs nec verbo nec fa/ cto p̄tra iusticiāz offendere. z sic de alijs peccatis. ¶ Tertij sunt q̄ dolēt de peccatis z p̄fent peccata sua. h̄ ab/ lata nō restitūnt: illis talis cōfessio nihil p̄dest. Quia s̄m Aug^o. peccatū nō di/ micitur nisi restituat ablatū. Et in hoc nō potest q̄s excusari: q̄ habet facultatē restituendi. S; si paup̄ est z nō p̄t red/ dere sufficit volūtas. Sciendū autē q̄ q̄libet statim debet restituere. z p̄ximo suo satisfacere an̄ q̄ ad cōmunionē acce/ dat: si cōmode potest. S; diceret. quō/ debet fieri restitutio. Respōdeo si furtū p̄ te cōmissum est occultum: tūc debet fi/ eri restitutio p̄ sacerdotem vel cōfessorez sine expressione tui noīs: ne teipm̄ infa/ mes. vel si tā cōmode nō potes restituere: tūc p̄ eūdem sacerdotē vel cōfessorem debes petere dilatoem ab alio. Vel si

est manifestū: tūc p̄ teipm̄ debes dilatio/ nem petere. ¶ Si ille tibi nolit dare di/ latoem: tūc tu teneris cedere oibus bo/ nis tuis vsqz ad extremā necessitatem z ei restituere bona ip̄ius. ¶ Sciendū autē q̄ q̄ debita tenent solvere p̄ximis: si ter/ minus solutionis aduenit: z possunt sol/ uere z nolūt: tales non debent absolui a peccatis. nec ad sacramēti cōmunionem accedere nisi antea soluerint. ¶ Fr̄e sciē/ dū q̄ non solū magna ablata sunt resti/ tuēda. h̄ etiāz pua. Verbi ḡra. si ad pra/ tum p̄ximi tui iussēs. z ei p̄tra volūta/ tem suā vnum pannū plenū gramini/ bus abstulisses. vel ei al's in fructibz z segetibz damnū sciēter cū pecoribz intulisses vel botros de vineis. vel poma vel pira de arboribz abscerpisses: tunc tu teneris s̄m consiliū confessoris p̄ oibus satisfacere. ¶ Un̄ sciendū q̄ qui sic diuersi ho/ minibz pua dāna intulisset: quos tamē non noscūt: talis debet facere vnā sum/ mam s̄m suaz estimatōem z cū consilio sui confessoris illā summā dare ad stru/ cturam alicuius ecclie. z signāter ad il/ laz in cuius prochia damnū fecit. v̄l etiā paup̄ibus. Et notandū q̄ vsurarij q̄ acceperūt vsuram. z lusores q̄ ex auari/ cia z p̄pter lucrū luserunt. z mercatores q̄ emendo vel v̄dendo. p̄ximos decepe/ rūt. z mechanici z laboratoēs q̄ in labo/ ribus suis sciēter fraudem cōmiserūt. z serui z ancille q̄ bona dominoz suoz ab/ stulerunt. omnes isti non p̄t absolui a peccatis nisi restituāt. Unde ad vere pe/ nitētes loq̄tur d̄ns. iij. Regū. viij. Re/ stitue ei oīa que sua sunt. Et Leuit. vi. Reddet oīa que p̄ fraudē voluerit ha/ bere integra. Hinc etiā x̄ps d̄t in euan/ gelio. Redde qd̄ debes. Un̄ Aug^o. Tu petis qd̄ et tibi deus qd̄ ex debito non debz: z tu nō vis p̄ximo tuo reddē qd̄ ex debito debes. R ¶ Fr̄e sciē/ dū q̄ hec restitutio nō solū intelligēda ē de rebz istis. h̄ etiāz de fama hoīs z ho/ noze. Graui^o em̄ peccatū auferēdo p̄

mo famā bonā q̄ si ei auferam? q̄scum/
q̄ res tpales. qz fama melior est q̄ aliq̄
res tpalis eē possit. **Uñ salomō. puer.**
22: **Heli?** est nomē bonū q̄ ynguēta et
diuitie. Ex q̄ patet q̄ detractores bone
fame deteriores sūt q̄ fures vl' raptōes
rez temporalū. **Ambro. Tolerabilio/**
res sunt fures qui nobis bona tempa /
lia diripiunt. q̄ detractores q̄ nob bo/
nā famā nostrā dilacerāt. q̄ q̄ false pxi/
mū infamauit tenet erga illos apud q̄s
dixit reuocare. si vult psequi veniā peccō
rū: q̄ illi detractores difficult' satisfaciūt
Uñ Hieronim'. Nō facilis veniā pra
ua dixisse de rectis. Sicut illi grauit' pec
cāt. qui detractores libent' audiūt Uñ
Bern' Detrahēre an detrahentē audie
quid hoz dānabili' sit. nō facile dixeriz
vn deint' oīa peccā difficult' dimittuntur
illa duo peccā. scz detractio z iniustaruz
rez ablatio. Et rō est: qz ibi non sufficit
contritio nec confessio nisi fiat hōe fame
z rei ablate restitutio. S **Quar/**
ti sunt qui p̄itent peccata sua: nec tñ su/
is offensozibz indulgere volunt. z tal' cō/
fessio non est vtilis. Quia nequa q̄ de
dimittit suā offensam nisi z nos nostris
offensozibz dimittam'. Uñ Aug'. dic'
Unusquisqz talem indulgentiam acce/
ptur' est a deo: qualēz ip̄e dederit pxi/
mo. Sed diceret qualiter optet me in/
dulgere inimicis meis. Respō deo q̄ sic
oportet te indulgere inimicis tuis q̄ nō
vis te ex vindicta vel rancore vindicare
neqz verbo neqz facto. Item vt nec vidi
ctam petas a deo super eum venire in fu
turum. zvt ei oīa signa communia cha/
ritatis exhibeas: que alijs homibz exhi
bere consueuisti scz loquendo. salutādo
z sic de alijs. Sed contra hoc faciunt
qui nolunt aliquibus loqui. nec ad do/
mos eoz ire. nec eos in via salutare. nec
respondere que omnia sūt signa rancoris
in corde q̄uis ore dicāt se eis indulsisse.
Uñ Haymo. sup Mat. Nihil pdest
ore dimittē: si fuit iracūdiā i mēte. Et /

go ver' penitēs n̄ solū ore: s̄ ex corde d̄z
indulgere. Et posset esse tāta iūrtia z of
fensa. z q̄s posset ex tāto feruore idulge
re q̄ ex h̄ psequeret remissionē oīm pec
catoz suoz. **Uñ Breg'. Qui i se peccāt**
ti clement' idulserit: nullū peccī vestigiūz
in ei' aīa remanebit. Exēplū. Erat mi/
les q̄dā q̄ occidit p̄zem alteri' militis: et
fili' ei' q̄siuit oportunitatē quō posset vin/
dicare p̄zem suū. z p̄tigat q̄ i die parasce
ues ille miles incessit sine armis. quez il
le ali' isecur' est volēs eū occidere Tunc
ille pstrauit se añ pedes ei' dicēs. Pro /
pter mortē dñi n̄ri ihu xp̄i quā hodie p
nobis sustinuit: ignosce mihi q̄ p̄ez tuū
occidi. Tūc ille cōpunct' dixit. Prop̄
mortem dñi nostri iesu ch̄risti tibi igno/
sco: z eleuauit eū de terra. z in signū recō
ciliationis osculatus est eum. Uñ autēz
idem miles ecclesiam intraret. z cū ceterz
crucifixum domini nostri iesu ch̄risti os/
cularetur. Tunc crucifix' amplexat' est
eum dicēs. Quia hodie idulsiisti illi p̄ /
ter me: qui patrē tuum occidit: ideo ho
die indulgeo tibi omnia peccata tua. z i
signū recōciliationis osculoz te in maxil/
lam tuam. Quod vidētes circumstātes
glorificauerūt dei bonitatē z misericor/
diam. Sciēdum tamen quando q̄s al
teri iniuriam fecit: tūc ille tenet offensam
dimittere. s̄ iusticiā pōt ab eo exigere vt
ei satisfaciāt. z dānum recompenset s̄m
q̄ iusticia dictauerit **Quinti sunt qui**
etsi vere peniteāt z cōfitent' oīa peccā sua
tamē immediate recidiuant: tal' penitē
tia etiā erit inutilis. Unde Augustin'.
Inanis est penitētia quam sequēs cul/
pa inquinat: nil valet a malis veniā pos
cere. z mala denuo reiterare. Sciēdūz
q̄ recidiuantes postq̄ consecuti sunt re /
missionem peccatozuz: z denuo peccant
peiores efficiuntur q̄ antea fuerūt. Luc
ce. xi. Erūt nouissima homis illius pe /
iora p̄tibz. Itē tales grauit' deū offē /
dūt p̄t ingratitudinē. Uñ Ihs. d̄ s̄.
bo. Densoz z nō penitēs est qui adhuc

De sacramento

agit p̄t q̄d penitet. Verbi gr̄a. ebrius
sus p̄fitet. et statim post pascha iebriat
Sicut blasphemus. iracundus sup̄b. luxu-
riosus. et sic de alijs. Ergo p̄nia vera d̄z
esse pseuerans. hoc est q̄ semp̄ doleat se
peccasse. et intantū p̄c̄m ei displiceat vt
nunq̄ libeat illud iterare. Hugo d̄ san.
vic. Q̄n̄ de? in contritōe absoluit hoīe.
a p̄c̄is: ligat eū vinculo p̄petue detesta-
tōis. vt p̄c̄m de cetero semp̄ detestetur
Vñ Dat. x. Qui pseuerauerit vsq̄ i fi-
nem: hic saluus erit. supple in penitētia.
¶ Sexti sunt qui p̄fitent. tñ p̄t
multitudine p̄c̄orū. vñ p̄t malā p̄sue-
tudinē peccādi diffidunt se posse satiffa-
cere. nec p̄ p̄ns veniā consequunt Aug?
Penitētia que ex fiducia nō p̄cedit inu-
tilis est. steril̄ manet et sine misericōdia. Vñ
Amb. Non p̄t bene agere p̄niā qui
nō sperat indulgentiā. Sic cayn p̄niāz
egit dices. maior ē mea iniquitas q̄ vt ve-
niā merear. Sic iudas p̄niāz egit di-
cēs. Hec q̄ tradidi sanguinē iustum. et
sic desperauit: et seipm̄ suspendit. vñ leo
papa in quodā s̄mone. Scelerator oī-
bus o iudas infelicio: extitisti: quē n̄ pe-
nitentia duxit ad d̄m: h̄ desperatio tra-
xit ad laq̄um. Vñ yer? penitēs d̄z cum
bona fiducia cōfiteriz p̄niāz agere etiā
si mille milia p̄c̄a mortalia cōmisset.
Vñ Bern. Maior ē dei pietas q̄ que
uis iniquitas. Sic ei scitilla in medio ma-
ris. ita oīs iniquitas hoīs ad misericōdiaz d̄i
immo nulla est comparatio quo ad p̄c̄a
hoīm q̄ sunt finita. et quo ad misericōdiaz
dei q̄ est infinita. Vñ Arist. 8. phi. Fi-
niti ad infinitū nulla est p̄portio. Vñ de
d̄ns d̄t p̄ Ezechi. i8. In quacumq̄ die
p̄c̄orū ingemuit. zc. Idē. i8. Nolo mor-
tem p̄c̄orū. ¶ Septimi sūt qui p̄fiten-
tur p̄c̄a sua: et nō resignant officia p̄hi-
bita: q̄ sine p̄c̄o mortali p̄ficere nō pos-
sunt. de hoc q̄re añ. 25. f. ¶ Octaui sūt
q̄ p̄fitent ex sola consuetudine vñ timore
hūano: nō ex gratia. nec charitate Et ta-
lis cōfessio nō est deo accepta. nec homi-

salutifera q̄ nō ex charitate p̄cedit: h̄ so-
lū ex timore hūano: et etiā ex verecūdia
q̄ verecūdant q̄ se alijs xp̄ianis nō cō-
formant. ideo confitent: ne ab alijs hoī-
bus despiciant. ¶ Et illoz q̄ ex ti-
more et ex verecūdia hūana p̄fitent sunt
duo signa p̄ q̄ cognoscunt. Prīmū est:
q̄ tales differunt suā p̄fessionē vsq̄ ad vl-
timā hebdomadam: et q̄n̄ vltra differre
nō possunt: tūc p̄fiteat ex quadā vecun-
dia ne videant esse hereticū vñ pagani: ne
post mortē p̄uent eccl̄iastica sepultura.
Quia s̄m tus canonū: qui nō confitetur
i q̄dragesima: et nō cōmunicant i pascha
nō debēt sepeliri i cimiterio. vñ alio loco
sacrato: h̄ i campo: Sed siliceret. et non
esset verecūdia. tūc tales q̄ sic distulerūt su-
am confessionē vsq̄ ad vltimā heb-
domadam cum tamen bene habuissent
tempus et oportunitatem confitendi vñ
terius differrent. et raro vel nunq̄ confi-
terent. si hoīes nō timerent. et hoc est si-
gnū q̄ nō habēt gr̄am et charitatem. q̄
s̄m Greg. Charitas nō ē ociosa. Opa-
tur cū magna si est. Vñ Bern. O bo-
ne iesu non est amor tuus ociosus qui te
diligunt nō repescūt. Non est amor tu-
us transitorius: h̄ c̄nus. Ex his sequit̄
q̄ si tales habent gr̄am et charitatem tē-
pestiue fuissent mori ad confessionem:
et ad p̄niāz agendam. vt digne possent
cōmunicare sac̄m. Et vt opa eoz essent
deo accepta. Quia vnum pat̄ noster vñ
vna dies ieiunij post contritōem et cōfesi-
onē plus valet q̄ mille pat̄ n̄r vel totaz
quadragessimā ieiunasse in vno pecca-
to mortali. Scdm̄ signum q̄ tales tam-
cito post pascha recidunt: et in nullo vñ
tam suam emēdant: sed immediate post
pascha viuunt: sicut antea vixerunt: et ea-
dem peccata iterato committūt que an-
tea confessi fuerūt. Et hoc est signum q̄
nō vere sed fice. nō ex charitate: h̄ ex cō-
suetudine p̄niāz egerūt. nec firmū po-
sitū se emēdādi habuerūt. ¶ Noni sūt
qui cōfitent et p̄niāz suscipiūt: h̄ eaz nō

pficiunt talis cōfessio nō pficit ad salutē
 Hoc pz ex eo. qz est vnus casus de qua
 tuor casibz in qbus iterāda est cōfessio.
 hocquere. 4. P. X **D**ecimū sūt
 qui vero penitent. z quoz pnia est salu/
 bus z pficua. z sunt illi qui dolent d oī/
 bus pccis suis z cōfitent omnia pccā sua
 pure z integre in quibz recognoscūt se de
 liquisse. z habent firmū ppositū ampli?
 nunq̄ velle peccare: z parati sunt satisfā
 cere fm cōsiliū suū cōfessoris fm suam
 possibilitatē. Et qui ista habent illi re/
 missionē pccoz suoz consequunt et si tot
 pccā cōmississent q sunt gutte ī mari. qz
 misericōdia dei sup oīa opa ei⁹. Exempluz
 Nobilis quidā peccauit cū filia p̄p̄ia. z
 cōpūctus in quodā fmōe accessit ad ar
 chiep̄m quendā in frācia. z cōfessus est
 cū magna cōtritiōe. z quesuit ab ep̄sco/
 povrū possibile esset adhuc gratiā z mi
 sericordiam posse consequi a deo. Re/
 spondit ep̄scopus q sic. si saltez satisfā/
 cere vellet. quia dei misericōdia est infi/
 nita. Et ille dixit se paratum esse ad sa/
 tisfactionem fm possibilitatem. Et ipse
 iunxit sibi septennē penitentiaz. Qui no
 bilis gemens. ex intima compunctiōe
 petiuit sibi iniungi maiorem penitenti/
 am dicens. q si vsqz ad nouissimum diē
 peniteret: non esset sibi nimum pro tan
 tis peccatis. Tunc ep̄s videns suaz inti
 mam cordis contritiōem diminuīt sibi
 illos septem annos. z iniunxit sibi soluz
 tres diēs in pane z ī aqua. Et ille iterū
 plus gemens dixit. domine: quid facit?
 Ego petiui penitentiam maiore. z vos
 imponitis mihi minorem. z etiam qua/
 si nullam p tam magnis peccatis q cō/
 tra deum commisi. Tunc ep̄s cernes su
 am maximam contritiōem cordis iun
 xit ei nisi vnum pat noster. Tūc ille ma
 xime gemens: z sic gemendo expirauit.
 Et credendum est: q ista intima cor/
 dis contritiō deleuit sibi penam z culpā
 z q statim sine purgatorio ad celū euo/
 lauit.

De sacramento
 eucharistie. **Z**

Arō mea vere est abus. et san/
 guis meus vere est potus. In q
 bus verbis fit mentio de sacra/
 mēto eucharistie. qd est quartū sacm in
 ordine. Unde hic querit: qualit xp̄s sit
 in hoc sacro. Rūdeo fm Tho. i. 4. di.
 x. Xp̄s idē qui de p̄gine nat⁹ z p nob
 passus continet in hoc sacramēto. Itēz
 querit quor modis hoc sacm sumitur.
 Respondeo q tripliciter sumitur Primo
 spiritualit t̄m vt qui accipiunt rez sacra/
 menti. i. grām z non sacramētū. Unde
 Aug⁹. Credez manducasti. Sed que/
 rit qui isti sunt qui istud sacramētū sic
 spūalit accipiunt. Respondeo q sūt q/
 tuor genera hoīm. Primi qui ī firmē
 tate cōstituti sunt sic q non retinēt abū:
 z tamen ex toto corde desiderant hoc sa/
 cramētum. z tamen p̄t infirmitatem et
 vomitū nō presumūt sumere. Et isti mā
 ducāt spūalit. i. grām sacri p̄cipūt p de
 siderium qd habēt ad sacm. z tales nē
 lo mō debent sumere sacm qui sic infir/
 mi sunt. q cibū nullo modo retinere pos
 sunt. quia sufficit eis illa spūalis mādu/
 catio. Un exemplū. Quidā brūs deuo
 tōem magnā in sacro altaris hns oī diē
 si aliq mō potuit integrā missaz audiuīt
 Lū mori deberet. z p̄t vomitū cōiccare
 nō posset. z de h multū dolēs petijt sibi
 lat⁹ suū lauari. z in p̄ano mūdissimo cor
 pus xp̄i supponit Quo factō. pann⁹ pau
 latim corpi xp̄i cessit: z mox vt corp⁹ ch̄t
 nudā carnē illi⁹ hoīs tetigit vsqz ad cor
 cūctis videntibz penetravit. **S**cōt̄s
 q̄ prepauerūt se ad hoc sacm fm suum
 posse: z sacerdos denegat eis. z etiaz ip̄i
 humilit̄ petūt z desiderāt h sacm. z sic
 ex obediētia sac̄dor̄ abstinet a sacramē
 tali p̄ceptōe isti⁹ sacri. Isti etiā vt puto
 spūalit sumūt. Ergo patient ferre dūt
 tales si hoc sacm eis non ad libitū por/
 rigit. **T**ertij sūt qui in agone constitū
 ti libent̄ vellent p̄fiteri z cōiccare: z sacer

De sacramento

dotē habere n̄ p̄nt. si tales i tali p̄posito
z p̄tritōe decedūt. sp̄ualit̄ cōmunicane/
n̄t p̄t̄ p̄tritōem quā habēt de p̄cc̄is. z
desideriū qd̄ h̄nt ad sac̄m. Sciendū q̄
ds̄ qn̄q; p̄mittit sup̄ aliquos vt subita/
nea morte moriant̄ sine p̄tritōe z sacra/
mētis. vt cōiter illis p̄tingit. q̄ p̄ntes i/
honorāt. v̄l etiā q̄ alias enormit̄ contra
deū delinquunt: non ex ignorātia v̄l in/
firmitate. s̄ ex certa malicia. vt vsurarij.
adulteri. lusoꝝ blasphematoꝝ. et sic
de alijs. Quartū sunt. q̄ ex puro corde
do f̄uiunt. z cū magno desiderio hoc sa/
cramētū appetunt. att̄n̄ ex h̄uilitate z re/
uerētia sacramētū nō audēt ad hoc sacra/
mētū accedere. Et sic oī die quilibz hō
q̄ h̄z magnā affectōem z deuotiōem ad
sac̄m p̄t sic sp̄ualit̄ cōmunicare. V̄nd̄
Auḡ. Crederet māducasti Et tales qn̄
q; qui sic cum tā magno desiderio z af/
fectione audiūt missam maiorē gr̄am in/
terdū possunt p̄sequi q̄ ip̄e sacerdos ce/
lebrās ip̄am missam. qz sacerdotes non
sūt semp̄ b̄n̄ dispositi. s̄ quādoq; distra/
cti z in deuoti.

Qui indigne cōmunicāt.

Secundo sumit hoc sac̄m tātuz

B sacramentalit̄ vt communicans
in p̄cc̄o mortali. sic iudas cōmu/
nicauit. Et q̄uis tales p̄cc̄oꝝes v̄z sa/
c̄m sumunt: non tñ fructum sacramenti
percipiunt: immo septē magna pericla
incurrūt. Primo qz tales homicidē xp̄i
sunt. V̄n̄. i. Coꝝ. xi. Quicunq; mādu/
cauerit panē. vel biberit calicē d̄ni indig/
ne: re⁹ erit corporis z sanguinis domi/
ni. V̄n̄ Ambro. Qui indigne ch̄m su/
mit: idem est: ac si ip̄m interficiat. V̄n/
dedicat wilhel. lugduñ. Si quis sciret
qui fidē haberet: se semel ch̄m crucifi/
xisse: ip̄e v̄llet nudis pedibz toto t̄p̄e v̄/
te sue p̄niam agere. Quid ergo deberēt
illi facere qui toriens indigne cōmunica/
uerūt. z peccatū simile illi peccato toriēs
cōmiserūt. V̄n̄ Greḡ. Magis peccat
qui ignit regnātem in celo: q̄ qui cruci/
fixit degentes in fra.

Secdo tales qn̄q;
p̄ntunt in corpore. qz interdū infirmā/
tur post indignā cōmunionē. V̄n̄ apl̄s
p̄. Coꝝ. xi. Ideo inter vos multi infir/
miz imbecilles. z in signū hui⁹ post pas/
cha tales indigne cōmunicātes tā diuer/
sis infirmitatibus a do plagant̄. immo
qd̄ maius est post indignā cōmunionē qn̄/
doq; morte subitania moriunt̄ V̄n̄ legi/
tur q̄ quidā sacerdos p̄hibuit quendā
peccatoꝝem a cōmione. q̄ cōfusione huma/
na ductus accessit ad cōmunionē cū
ceteris hoibz. Et q̄ cito corpus ad inq̄/
natū os suū accepit. tam cito infelicē ani/
mā suā reddidit. z expirauit morte sub/
itanea corā omī p̄plo. Tertio tales peo/
res sūt iudeis. Primo in hoc q̄ iudei ig/
norant ch̄m crucifixum. V̄n̄ apl̄s
p̄. Coꝝ. ij. Si cognouissent nunq̄ d̄nz
gl̄ie crucifixissent. Sed isti xp̄iani indig/
ne cōmunicantes peccāt scient. qz credunt
ibi esse creatōre suū th̄m xp̄m marie filiū
Et q̄nto graui⁹ ē peccare scient̄ q̄ igno/
rant. tāto peiores sunt indigne cōmunicātes
ip̄is iudeis. Et in signū hui⁹ xp̄s nō p̄t
p̄ talibz orare p̄tem suū sicut orauit pro
iudeis dicēs. Pat̄ ignosce illis qz nesci/
unt qd̄ faciūt: Secdo qz p̄t̄melia cruci/
fixionis ch̄o tātū semel a iudeis ē illata
Ab indigne cōmunicātibz at̄ toties q̄ies
indigne scient̄ ad sac̄m accesserit. V̄n̄
apl̄s. Hebreo. 6: Rursū crucifigētes si/
liū dei. Quarto qz tales iudiciuz sibi
māducāt z bibūt. Et sic consequent̄ in/
cidūt in illā sententiā quā d̄ns dicitur⁹ ē
in extremo iudicio ad illos qui a sinistr̄z
eius erunt. Ite maledicti in ignē et̄ nuz.
Quinto tales indigne cōmunicātes
similes sunt iude: z eis cōtingerit iude.
de quo legitur q̄ sathanas in eū introi/
uit z christū tradidit z desperauit. z post
modum seip̄m suspendit. Sic indigne
cōmunicātes incidunt in maiores pote/
statem diaboli q̄ antea fuerunt. Secū/
do iudas christū tradidit z iudeis v̄di/
dit: sed indigne cōmunicās peius facit.

Uñ Remig^{us} sup illd^{um} Math. Ne illi
 p^{ro} que fili^{us} hois tradet. ve tradetib^{us} xp̄s
 ad crucifigendū. h^{oc} ve cū maligna p̄scien
 tia sub sacro sumetib^{us} illū. Et si non tra
 dunt iudeis ad crucifigendū tradunt tñ
 ipm^{um} membris inimici p̄sumendū. Unde
 etiā Aug^{ustinus}. Mag^{ister} peccat tradētes xp̄s
 peccatoz mebris q̄ q̄ tradiderunt eum
 crucifixoib^{us} iudeis Ergo xp̄s p̄t dicere
 fm^{at} Breg^{orius}. de qlibet sumere corp^{us} suuz
 indigne sicut dixit de iuda. Verūtamē
 man^{us} tradētis me mecū ē in mēsa. Sic
 iudas tradidit xp̄m p̄secutorib^{us} Sic su
 mens corp^{us} xp̄i indigne tradit illū q̄ntū
 in se est demonib^{us}. dñi ponit illū in locuz
 q̄ est demonū. Sexto. qz est magna in
 titudo q̄ ibi comittit. nā in sacramēto il
 lo mors dñi figurat quaz p^{ro} hoib^{us} susti
 nuit. Uñ apl^{ostolus}. i. Cor. xi. Quotiescum
 qz māducabitis panē hūc et calicē bibe
 tis. mortē dñi annūciabitis zc. Unde
 etiā christus quādo hoc sacramētū in
 stituit: dixit: hoc facite in meā comemo
 rationem. Magna vero ingratitude ē
 ei contumeliā inferre. z ei^{us} vulnera reno
 uare quē recordat^{ur} mortuū p^{ro} suo amore
 z salute. Unde dñs potest dicere indi
 gne cōmunicātibus dictū p̄s. Sup do
 lorē vulnez meoz addiderunt. Itē ma
 gna iⁿgratitudo ē qz ibi venit diuina ma
 iestas visitare hoīez in sacro altarē. z hoc
 cū plenitudine carismatū z gr̄az Uñ illd^{um}
 sacramētū vocatur eucharistia. id ē bo
 na gratia. Et miser homo non timet cō
 tumeliā ei inferre quē p^{ro} posse debuit ho
 norare Satis ammirare possum^{us} iⁿ hac
 parte diuinā bonitatez z humanā per
 ueritatē. Unde. ps̄. Quid est homo
 quia magnificas eū. Et etiā bene p̄t
 dici de domino iesu christo illud. Eccl̄.
 xxi. Pascet scz cū corpe pp̄rio z potabit
 cū sanguine suo precioso ingratos. z ad
 huc amara audiet. Septimo. qz tales
 indigne cōmunicātes infeliciores viden
 tur esse ceteris peccatoib^{us}. Ipsuz enim
 sumū bonū est eis noxiū. z ex ipsa medi

cina infirmant. z ex ipsa vita moriuntur
 Quia sicut ex illo sacramēto digne com
 municātes acq̄rūt sibi vitā eternā. Uñ
 Joh. vi. Qui māducet hūc panē viuet
 in eternū. Sic ex eodē sacramēto indig
 ne cōcantes incurrūt eternā damnatio
 nem. Uñ Lhu^{bertus}. sup Johem. Sicut
 corpalis abus cū ventre inuenerit a di
 uersis humorib^{us} occupatū: amplius le
 dit. magis nocet naturā z nullū prestat
 auxiliū. ita sp̄ialis abus si aliquē repe
 rit malignitate pollutū magis euz p̄dit
 nō sua natura: h^{oc} accipētis vicio
 Uñ sciendū qz qlibet cū deuotōe z reue
 rentia z timore ad hoc sacramētū debz
 accedere Et ad hoc incitāt nos diuersa
 exēpla sacre scripture. Nā bt̄s Johes
 bap. in vtero m̄ris sanctificat^{us} a pueri
 tia in heremo p̄uersatus inuitat^{us} a dño
 vt eū baptisaret: timuit tāgere verticez
 dñi. Uñ cantat eccl̄ia. Baptista cōtre
 muīt z nō audet tāgere sanctū dei verti
 cem. h^{oc} clamat cū tremore. sc̄ifica me sal
 uator. Quāto magis nos timere debet
 mus cū corp^{us} xp̄i verū sumim^{us}. ex q̄ Jo
 hānes intantū timuit verticē dñi tange
 re: q̄ tante sanctitatis fuit qz xp̄s de eo in
 euāgelio testimoniū phibuit dicēs. In
 ter natos muliez nō surrexit maior iohē
 baptista. Item bt̄s Marc^{us} sibi absci
 dit pollicē vt ineptus esset sacerdotio.
 rātum em̄ reuerebat^{ur} corpis dñi p̄fectio
 nem. Item qdam senior inter heremi
 tas cū ab illis eligeret^{ur} in sacerdotē. z ab
 ep̄o essz ordinatus: ait. Licet ego sacer
 dos sum ordinatus: tñ in vita mea nūq̄
 p̄ficiam: reputās se indignū p̄ficere cor
 pus xp̄i. Et legit^{ur} Math. viij. qz centu
 rio dixit xp̄o dicenti ei. Ego veniā z cu
 rabo puerū tuū. Dñe nō sum dign^{us} vt
 intres sub tectū meū. Sic qlibet cū vca
 humilitate z reuerētia ad hoc sacramē
 tū accedere debz cogitādo sic. O deus
 ad illud venerabile sacramētū nō suffice
 rent mille āni ad p̄paratōem p̄dignam
 q̄nto magis ego miser indign^{us} suz qz pec

De sacramēto

co quotidie. z h est imp̄parat⁹ accedo q̄
uis em̄ nō sū dign⁹. tñ bñ sū necessarius
hac salubri medicina. **Uñ Amb.** Qui
vuln⁹ hz: medicinā req̄rat. vulnus ē qz
sub peccō sum⁹. medicina ē celeste z vene
rabile sac̄m.

Cruce⁹ digne cōmunicantū.

Ertio sumit̄ sacramentalit̄ z sp̄ia/
Dlit. vt qui in gratia accedunt z di
gne cōmunicāt. Quāntū aut̄ bo
nū sit digne se preparare ad percipiendū sa/
cramētuz eucharistie possum⁹ elicere ex
his p̄iculis que ibi sumunt̄ i hoc sac̄o
Pro quo sciendum q̄ qñ corp⁹ xp̄i acci/
pis hō tūc sumis qñqz p̄tes. Prima est
ip̄m corp⁹ qd̄ sumpsit d̄ virgine qd̄ sp̄i/
ritus sanct⁹ de purissimo sanguine marie
formauit. Sc̄da ē sanguis ip̄ius quez
fudit in cruce. Tercia est ip̄a aīa quam
pat̄ misit d̄ corde suo in yterū virginis.
Quarta est vita cū corpe. Quinta est in
effabil̄ deitas. **E** In p̄mis qñ accipis
corp⁹ xp̄i: efficiens particeps oīm bono
rum que christ⁹ opatus est in vita sua ie
iunando. p̄dicando. discurrendo. orādo.
largiendo. vigilando. z sic de alijs. In/
sup totū meriti passionis xp̄i. Nā sc̄tus
Tho. de aq̄no dr. q̄ in qualibz missa i
uenitur oīs fructus z utilitas quaz chri
stus i die parascues opat⁹ est in cruce.
z cū morte sua. Et eandē gratiam z fru
ctum quilibet deuotus qui digne com
municat percipit. Itē accipis ibi in hoc
sacramento participaciones omnium me
ritorum totius ecclesie z sanctorum i ce
lo. **U**nde hoc verificetur in nobis quod
christus in euangelio dicit. Alij labora
uerūt: z vos in labores eorum introistis
Hinc est q̄ i simbolo catholice fidei di
cimus. Credo sanctorum communio
nem. **U**nde Albertus magn⁹. Perver
rum corpus christi oēs nos oīmibz chri
sti gratijs z omnium fidelium cōmunica
mus p̄pter quod z iam communio dicit̄
Ido autem omnium bonorum christi
z omnium sanctorum facit nos communi

care. vt si quid deficit in singulis ex oīm
sanctorum abūdantia suppleat. **I**bi in hoc
sacramento habemus virtutes patriar
charū. reuelatōes z illuminatōes p̄phe
tarum. dignitates ap̄lorum. victorias
martyrum. sanctitatem p̄fessorū. mūdi
cias virginū. charitatem angeloz. z cō
sequenter bona z merita oīm electorum
que oīmnia a christo in corpus eius mysti
cum fluxerunt. z de quolibet in quem li
bet p̄ charitatem sp̄s sancti gratia redū
dat. **U**nde iesus christus p̄t dicere ad
quēlibz digne cōmunicatē illud **Beñ.**
xxx. quod Jacob ad laban dixit. **H**o/
dicū habuisti anteq̄ venire ad te: z nūc
diues effect⁹ es: bñ dixitqz tibi dñs ad
introitū meum. Secūdo cū accipis san
guinem mūdaberis a peccatis. **U**nde
Hebreoz. x. Sanguis xp̄i emūdabit
consciā nostrā ab operibus mortuis
ad seruiendū deo viuenti. Quia si san
guis hircoz z vitulozū in veteri lege iu
deos mūdauit. q̄nto magis sanguis xp̄i
q̄ effusus est p̄ peccatis nostris emūda
bit animas nostras quāto est maior tā/
to p̄ciosior z charior. **E** Querit̄
vtrū p̄ hoc sacramentū deleant̄ venialia
Rñdeo fm̄ **T**ho. in. iij. di. xij. sic. Nō
tñ oportet. q̄ oīa venialia deleant̄. s̄ fm̄
mēsuram deuotiōis. possēt tamē tantus
esse seruo: q̄ oīmnia venialia deleat̄. Itē
querit̄. vtrū p̄ hoc sacramentū deleant̄
mortalia. **R**espondeo fm̄ **T**ho. vbi su
pra. Nō delet mortalia nisi oblita. **U**ñ
q̄ d̄: ablutio scelerum dupl̄t p̄t̄ intelli
gi. **U**el q̄ dicit̄ sic crimina abluere in q̄n
tuz ea impedit. **U**el de his que nō sunt
in hoīs p̄scientia vel mēoria. **Q** p̄ hoc
sacramētum. s̄. sumendo sanguinem xp̄i
peccata deleant̄ ostendit **Ch̄rif.** dices.
Honorabilis sanguis xp̄i si cum bona
volūtate sumitur egritudine extingueret
poterit. **A**mbro. Debeo illud semp ac
cipe vt mibi semp peccata dimittantur.
Unde etiam **Berñ.** Eucharistie sacra
mentū potens est peccata p̄sumere. de/

extreme vntionis xviii

bellare obuias potestates. et iſerre celis animas reuertetes de terra. Nota q̄ vinum quod datur cōicantib; nō est vinū p̄secratum sed est vinū purū. q̄ ſecularis ſolūmodo ſub ſp̄e panis recipiūt ve-
 rum et totū xp̄m ſm corpus et aīam et deitatem. S; ſacerdotes in miſſis reci-
 piunt ſub ſpecie panis et ſub ſpecie vini
Quo autē xp̄s ſit integraliter ſub ſpecie vini in calice. et qualiter calix adorā-
 dus ſit de hoc quere. i. S. **Tertio** q̄n ac-
 cipis aīam xp̄i tūc accipis pignus eter-
 ne vite: ſi ſic in tali ſtatu decedis. **Unde**
 canit de hoc ſacramēto Et future glorie
 nobis pignus datur: q̄ hoc ſacramētū
 dat vitam gr̄e in p̄nti. **Johis. vi.** Qui
 manducat me ip̄e viuet p̄pter me. Et
 in futuro dat vitam glorie. **Uñ** **Johis**
 ſexto. Qui manducat meā carnem et bi-
 bit meū ſanguinem habz vitam eternā
Quarto ibi accipis ſp̄m ch̄iſti id eſt
 vitam xp̄i. Et accipiendo ſic vitam cuz
 corpe mutaberis in deum ſicut abus et
 porus mutat in te. **Uñ** vox diuina ad
 Auguſtinū dixit **Nō** tu me mutabis in
 te. ſ; tu mutaberis in me. **Sic** xp̄s dicit
 cuiſlibet digne p̄municāti. nō tu me mu-
 tabis in te zc. **Quia** q̄quid deus eſt ex
 natura hoc homo ſit per gr̄am q̄ digne
 p̄municat. **Cum** autē deus habeat po-
 tentiam infinitam: et ſapientia eternam
 et immēſam bonitatem. **Ex** eius potē-
 tia homini in hoc ſacramēto cōmunica-
 ta erit homo potētior: tam ad operādū
 q̄ ad impetrādū. **Ex** eius ſapientia effi-
 citur homo ſapientior ad dilectōem boni
 et refutarōnem mali. **Ex** eius bonitate
 homo ſit magis pius et charitatiuus et
 pacificus. **Quinto** recipiendo ei⁹ bo-
 nitatem anima hoīs implebitur gratia
 et dulcedine. q̄ niſi il potēſt aīam hoīs
 ſatiare niſi ſolus deus. **Uñ** **Bern.** Ad
 hūmaginem quippe dei facta eſt aīa rō-
 nalis. ceter; oib; occupari p̄t. ſpleri non
 p̄t. **Lapax** em̄ dei ē. et q̄cqd deo minus
 ē nō eā implebit. **Uñ** p̄s. **Satiabor** cum

apparuerit gl̄a tua. **Uñ** exēplū legiſt in
 libro de donis: q̄ quidam ſanctus ep̄s
 in feſto paſce dominum rogauit vt ſibi
 reuelaret merita tunc p̄municātūz. **Et**
 dominus oſtendit ei q̄ vidit aliquos q̄
 ſi p̄cem nigros. alios vero vt ferrū igni-
 tos. alios vero ſanguinolētos: ceteros
 vero ad inſtar ſolis fulgidos. **Reſpon-**
 dit ei angelus d̄m. **Nigri** ſunt luxurioſi
 et ſupbi. **igniti** auari. **ſanguinolēti** iracū-
 di et blaſphemi. qui om̄es indigni acces-
 ſerunt. **quos** ſunt p̄triti et p̄feſſi tamē nō
 habent firmū p̄poſitū in futurū abſtinē-
 di **Ceteri** vero qui ſunt lucidi ſunt iſti q̄
 acceſſerunt digne cum p̄poſito firmo ab-
 ſtinēdi et emēdandi vitam ſuam

Sequitur de ſa-

cramento extreme vntionis.

Uñtū ſacramētū eſt extre-
 ma vntio. **Materia** autē hui⁹
 ſacramēti eſt oleum oliue ab
 ep̄o p̄secratū. et tale oleū et hu-
 ius p̄secratio ſunt de neccitate hui⁹ ſacra-
 mēti. **Forma** autē huius ſacramēti ſm
Tho. eſt oīo de p̄catia dicēdo. p̄ iſtam
 vntōez ſuā piſſimā miſericordiam indul-
 gat tibi d̄ns q̄cqd deliqt̄i p̄ viſuz **Quertur**
 q̄b; p̄ferēda eſt extrema vntio. **Rñ**
 deo ſm **Petr̄** de tharē. nō niſi adult; in
 firmis in p̄culo mort; p̄ſtituz ex ip̄a in-
 firmitate. **Uñ** nec dat eūtib; ad belluz.
 nec nauigātib; aut his q̄ mox occidēdi
 ſz. q̄ tal' mors nō iminet ex defectu na-
 tuē. ſ; ex euētu fortune **Puer;** aut nō dat
 q̄ nō hñt iſfirmitatez ſp̄ualem p̄tractā a
 p̄ctō mortali actuali: nec diſpōem deuo-
 tōis h̄e p̄nt ad h̄ ſacramētū. nec et; da-
 tur naturalr ſtult; **Quert** vtz extrēa
 vntio debeat dari frenetic; et amētib;.
Rñ deo ſm **Petr̄** de th. ſi in ſana mē-
 te p̄ſtituti nō petierint nō dz dari. ſi ve-
 ro petierint dari debet. **Uñ** ad hoc ad-
 uertendū eſt ſm **Tho.** q̄ illis furioſis et
 amētib; p̄cipue dari nō dz q̄ poſſent il-

De sacramēto

Utrum sacramēto facere irreuerentiā p aliquaz immūdiāz: nisi z ipi haberēt lucida in/terualla in qbus sacramēta recognosce/rent. Itē querit. vtrū extrema vnctio possit iterari. Rñdeo fm Tho. in. iij. dist. xxij. Iterari pōt sine aliqua iniuria sacramēti. qz nō habet effectum ppetuū eo q sanitas corpis z mētis que sunt ef/fectus eius amitti pōt. In eadē quoqz egritudine iterari pōt: si pmo qdem sit in periculo mortis z euadat. z post recidi/ū patiā. qz erit qsi alia infirmitas Et sifr si sit egritudo diuturna: vt hydropi/sis. qz tunc debz fieri quādo videt pducere ad periculū mortis. z si illud piculū mortis euadat eadē infirmitate durāte et postea ad silem statum reducat: iterū potest inūgi. qz tā est alius infirmitatis status. q̄uis sit eadem infirmitas: Et notandū q magister in ppendio theolo/gice veritatis dī. qñ sepe q̄s ad mortez ifirmatur: sepe p̄ inūgi. h̄ in vna ifirmi/tate nō debet aliq̄s bis inūgi: nisi eadez ifirmitas vltra annū p̄trahat: ita q in vno āno p̄pter vnā infirmitatē nequa/ q̄ bis inūgatur. Sed Bonauētura su p q̄rto redarguit hoc dīcēs. Absurdū ē q sacramēta regulent fm motū astrozū

Effectus extreme vnctōis

Berit quis sit effectus extreme vnctōis. Respōdeo q est q̄druplex. quoz duos ponit beatus Tho. sup. iij. dī. xxij. z alios duos ma/gister in ppendio theologicē veritatis. Primus effectus z pncipalis fm beatū Tho. est sanatio q̄dam spūalis q̄ dat p̄tra quādam debilitatē vel inepitudi/nem q̄ in nobis reliquit ex pccō actua/li vel originali. p̄tra quā debilitatez hō roborat p hoc sacramētū. qz hoc robur grām facit q̄ nō patit secū p̄ctm̄. Ideo ex p̄sequenti si inuenit peccatū aliq̄d veniale vel mortale q̄ ad culpā tollit ipm̄ dū mō non apponat ober ex p̄te recipiētis

Secundus aut effectus est sanitas cor/palis. h̄ actū nō inducit nisi fm q̄ expe/

dit ad finem pncipalez. s. spūalem sana/tionē. z tūc sp̄ eam inducit. dū mō nō sit impedimentū ex p̄te recipiētis. z licz in ipō multesfiāt inūctiones: vltima tamē est formalis respectu oim̄ p̄cedētium. z agit in virtute earum Et ideo in vltima vnctōne grā infundit que effectū sacra/mēti prebet. Hec bt̄is Tho. **T**er/tius effectus fm magistrū in ppendio theologice veritatis est. q̄ valz hoc sacramē tum ad deuorōem excitādam **Q**uartus effectus est. q̄ valet ad velociorē trā/situm ad celum

De sacramento

ordinis. z de dignitate sacerdotū **A**os estis genus electū. rega/lesacerdotū. gēs sancta. p̄ls acq̄sītōis. i. Pe. ij. In istz ver/bis ostēdit nobis bt̄is petr⁹ progatiuā z dignitates ordinis sacerdo/talis. Et licz oēs hoīes sint genus dēi soli tamē sacerdotes sūt genus electuz a deo. **U**n̄ sciendū. q̄ sicut sunt nouē cho/rī ā geloz in celo. sic sūt nouē dignitates sacerdotū Prima est. q̄ sacerdotes sunt sup omnes reges z pncipes terre. Hie/re. i. Ego p̄stitūā te sup oēs gentes z re/gna vt euellas. s. malos mores z viciā. z dissipēs hereses. z edificēs bona opa. z plātes p̄tutes in aīabus. Itē p̄z. qz dig/nitas sacerdotalis habz reges facere et p̄secrare. sed oēs reges nō p̄nt sacerdotē facere. In signū q̄ maiores sint: tūc non est tam p̄nceps a deo potēs q̄n tenet cer/uicem suā in p̄fessione humiliare coram sacerdotē loco dēi. qz est vicariū eius. **U**n̄ breuit de⁹ exaltauit sacerdotes su per oēs hoīes. **U**n̄ q̄dam doctor. Sa/cerdos ē altior regibz. felicitior angel. crea/tor creatoris **S**ecdo honorauit eos in tpalibz. qz illa q̄ de⁹ sibi reseruauit. s. decimas. oblatōes. testamēta. z p̄miti/as. z alia patrimonia crucifixi: gratis il/lis p̄tulit p̄ sustentatōe corpis. vt illi sine

labore cū alijs hoīes laborare oportet
 p̄ sustentatōe corporis quieti? do serui/
 ant in spūalib. ¶ Tertio hōrauit eos
 in emunitatē p̄ferendo. q̄ null? fren? p̄n
 ceptis sup̄ eos iurisdictionēz habeat. nec
 rex nec p̄nceps. nec aliq̄s hoīm seculari
 um audeat manus suas violentē in eos
 mittere. etiā in minimū. i. i acolitū. Op
 positū faciēs ex facto est excōicatus ma
 iori excōicatione tam in celo q̄ in terra
 Sic et? p̄regit eos: q̄ nullus audeat e/
 os perturbare verbis vel factis. Qu dñs
 opprobriū ill' illatū q̄si sibi reputat sc̄m
 Un dñs dicit p̄ p̄ham Sacha. ij. Qui
 tetigerit vos tāgit pupillā oculi mei. ps
 Nolite tangere x̄pos meos. z i p̄phetis
 meis nolite malignari. Quare etiāz nec
 verbis sunt molestandi: s̄ honorādi: vt
 dicit dñs ad moysen z aaron. Bñdicaz
 bñdicētibz vos. Un Hen. de firma.
 sup̄ q̄to p̄cepto dicit. Ge illis q̄ sac̄do/
 tibz z religiosis detrahūtz diffamāt rur/
 sus crucifigētes filiū dei i semetip̄s. vt
 ait apl's. Detrahētes ei sacerdotibz x̄p̄z
 coronāt. inferētes eis iniurias x̄pm cru
 cifigūt. E dūciātes eos: x̄pm p̄spuunt.
 Exprobrantes eos z hūtes eos exolos
 ch̄ristū lancea transfigūt Un etiā ab ec
 clesia sacerdotes sunt p̄uilegiari int̄tū
 vt quicūq̄ s̄ libertatē deri statuta faci/
 unt v' l' talia fuant. excōmunicatōez icur
 runt. Itē null? p̄ncipū seculariū audet
 exactōes facere in clez. Itē nec aliq̄s de
 bet pedagū recipere a clericis. alias in/
 curunt sn̄iam excōmunicatōis nec a p̄/
 dicta excōmunicatōe absoluti p̄nt: nisi
 plene restituerint ¶ Quarto honorauit
 eos in hoc q̄ cōmisit eis aīas fideliz. i.
 eccliam sc̄am. Un d' Lhryso. Celo et
 angel' z omī creatura honorabilior ē ec
 clesia. X̄ps ampli? eccliam diligit q̄ se/
 ip̄m. Un venit de celo in frā. z 33. anis
 p̄ ea fuit. z tandē amarā mortē p̄ ea
 sustinuit. Et iā dat ei corpus suū i cibū
 z sanguinē suū in potū. Et post hāc vi/
 tā dat ei seip̄m in celo in p̄miū. Insuper

hāc dilectā eccliam cōmisit sacerdotibz
 cū oībz donis. i. sacramētis. Sol? enim
 ordo sacerdotum ex officio hz baptizare:
 q̄uis in necessitate cuiuslibet liceat. Itēz
 solus hz p̄ferre sac̄m p̄firmatōis. Itēz
 solus hz p̄fessiones audire: z a p̄ccis ab
 soluere. z p̄nias inūgere. vñ Johis. 20.
 Accipite sp̄m sc̄m z quoz remiserit? pec
 cata remittunt̄ eis. Itē sol? hz porrigere
 sac̄m extremē v̄ctōis: z sic de alijs In
 hac dignitate incomph̄sibili eos hono
 rauit singularit̄ p̄ oībz hoīb. Un Daf
 s. Vos estis lux mundi. Sic mund?
 nihil est sine luce. sic ecclia nihil sine sac̄/
 dotibz. ¶ Quinto hōrauit eos i hoc q̄
 vult vt districte obediat eis loco sui ab
 oībz hoīb cuiuscunq̄ stat? z p̄ditōis fu
 erint. Luc. x. Qui vos audit me audit.
 z q̄ vos sp̄nit me sp̄nit. Aug?. Quicq̄d
 nō lz: pastoris est. p̄hibere nefiat. greg?
 audire ne faciat. Ergo obediendū ē eis
 tāq̄ x̄po q̄n p̄cipiunt hoīb ieiunare. fe
 stiuarē: z sic de alijs. Itē cōminat dñs
 inobediētibz z rebellibz Deut. i7. Qui
 sup̄bierit: nolēs obedire sacerdotis im
 perio morte moriat̄. Exemplū d' dathā
 abyron. z chore. q̄ rebelles fuerūt moy
 si z aaron. Et tra se aperuit: z viuos ei
 os absorbit. ¶ Sexto honorauit eos
 dādo eis potestātē ligādi z soluēdi. ma/
 thei. 18. Quodcumq̄ ligaueris super t̄/
 rā: erit ligatū z in celis. z quodcumq̄ sol
 ueris sup̄ frā. zc. Hec p̄rās ligādi atq̄
 soluēdi vno mō intelligit̄ de excōicatioe
 q̄ est gladi? spūal'. z est multū timenda
 p̄t q̄nq̄. hoc quere. 4 Ik. Alio modo
 hec p̄rās intelligit̄ de absolutōe p̄ccōz.
 Un ep̄s q̄n ordiat sacerdotes exufflat
 in eos dicēs illud. Johis. 20. Accipite
 sp̄m sc̄m. quoz remi. pec. zc. ¶ B
 ¶ Septimo honorauit eos i hoc: q̄ no
 minant̄ in sc̄pturis sanctis angeli. Un
 Greg?. Quēs qui sacerdotij noīe cēsent̄
 angeli nominant̄. Quare aut̄ angeli no
 minant̄? Rñdeo: qz hñt similitudinē
 cū angelis. P̄mo. qz officium angeli ē

De sacramento

ministrare deo hominibus. Quia secundum apostolum
Omnes sunt administratores spiritus. Sic
et sacerdotes habent ministrare deo die
nocturnis et hominibus cum sacramentis.

Secundo quod angelus est vita purus sic et
quilibet sacerdos tenet esse castus: quod est
vita angelica. Ambrosius. Qui non nubunt ne
que uxores ducunt sicut angeli in terris sunt
Damascenus. li. 4. An nuptiis abstinencia
est angelorum imitatio. Tertio angeli ha
bent informare et ammonere omnes per bona
inspirationem. sic et sacerdotes per verbum dei
Quarto angeli habent deum laudare. psalmus.
Laudate deum omnes angeli. Sic et sacerdo
tes quotidie sub peccato mortali tenent sol
vere septem horas canonicas in laudem dei.

L Octavo honoravit eos in hoc quod
sacerdos aliquo modo est similis marie virgini.
Primo: quod sic beata maria per quod quod verba con
cepit in se ipsum christum. Lu. i. Fiat mihi secundum ver
bum tuum. sic sacerdos perficit per quod quod verba ve
rum corpus christi. Et sic immediate post consensum
marie fuit totus christus in utero eius. sic im
mediate post plantationem verborum consecra
tionis transsubstantiat panis in verum cor
pus christi. Secundo sic beata virgo post primum
christum portavit in manibus suis: et in pre
se collocavit. et eum e converso levavit. Sic
sacerdos post consecrationem levat christum. et
locat eum e converso. et portat. et tractat cum
manibus suis. Tertio sicut beata virgo fu
it sanctificata in utero antequam conceperet per
sanctificavit tabernaculum suum altissimum.
sic sacerdos antea ordiatur antequam consecrat.
quod sine ordine nihil consecraret. Ergo late
quantum quod sanctus nihil ageret: et si verba con
secrationis proficeret. **D** Nono hono
ravimus eos super angelos. et est aliquo modo super
dignitatem beate marie virginis. Primo in di
gnitate custodie. Sacerdos enim habet cus
todire populum a iis. sic episcopus totum episcopa
tum. papa totum mundum. plebanus totam par
rochiam. Bernardus. Quod digni custodes qui
tam solliciti vigilent: ut a iis sibi creditas
a morte eterna custodiant. Sed angelus tam
enim habet custodire veram animam. Bernardus.

Magna dignitas aiarum: ut vnaqueque
ab ortu natarum in custodia sui habeat an
gelum deputatum. Secundo in sumendo et tra
gendo corpus christi. Angelorum enim est videre
deum. Mat. 18. Angeli eorum spiritus vident fa
ciem patris mei qui in celis est. Sed in hoc sa
dos maior est angelo. quod ille videt. iste autem
tractat: et cum hoc sumit. quod non quod sic datur
est alicui angelo quod sic sumat. hoc sufficit esse
deum contemplari. Tertio in consecrando cor
pus christi. In hoc sacerdos non solum an
gelos. hoc etiam virginem mariam matrem christi
fuit aliquo modo precellit. Quod ei nec alicui ange
lo data est talis potestas perficiendi corpus
christi. Unum minus sacerdos in terris potest
hoc quod non potest maximus angelus in celo
Bernardus. O veneranda dignitas sacerdotum
in quibus manibus dei filius tamquam in utero vir
ginis incarnatur. Gregorius. Ille qui creavit
me: dedit mihi creare se mediante me. O
venerabilium manuum scitudo. et felix exer
citiuum. ubi sacerdos tractat dei filium. Augustinus
dicit quod in consecratione sacre hostie tota
curia celestis sibi servit: et dominus celi ad eius
descendit. Ambrosius super lucam. Non dubites
assistere angelos qui assistit christus in altari.
sed qui immolatur. Unum christus potest dicere cuius
bet sacerdoti illud. E. la. f. Quid ultra de
bui facere non feci. etc.

De malis sacerdotibus fornicariis
et concubinariis.

Uerit vix ordiatur ex his in peccato
mortali possit sine peccato vix ordi
ari suscepto. Rudeo secundum Tho.
in. 4. di. 24. Non potest. nam factum est illud pre
ceptum. Deut. 16. Iuste quod iustum est exequis.
Indigne enim sacerdos tractat. Neque in hoc alii
quod potest dispensare. quod est de iure naturali: ut
homo sancta scilicet tractet. Unum talis actus
alicuius ordinis facit peccatum mortale. ut qui
tragit res sacras quasi suo iure officio pec
cat mortale. Secundo autem si aliquo necessitate
aliquid sacrum contingere vel exequere in illo ca
su qui etiam laicis liceret: puta si baptizaret
in articulo necessitatis vel corpus christi de terra
colligeret. Concordat Al. et Raymundus.

Sciendū q̄ ex tā dīctis certissime cō/
stat q̄ sacerdos fornicari? etiā q̄ntūcūq̄/
q̄ occult? . v̄l etiā sacerdos ex̄ns sciēter
In quocūq̄ p̄ccō mortali nō dū p̄p̄tri
tus nec dignā agēs p̄niam v̄t optet i eo
q̄ baptizat ā absoluit p̄fiteres v̄l p̄dicat
aut m̄rimonia solēnizat: vel sac̄m eu/
charistie v̄l extreme unctionis p̄bet. vel
mortuos sepelit. aut mulieres post p̄tuz
introduc. v̄l aquā. v̄l salē i d̄nica exorciz/
zat. aut p̄lm asp̄git. v̄l cādelas in festo
purificatiōis aut ramos i die palmarū v̄l
ignē aut cereū v̄l baptismū in vigilia pa/
sche v̄l p̄thecostes b̄ndicit. v̄l q̄d ma
ius oib̄ his ē missaz celebrat. aut sac̄m
eucharistie p̄secrat atq̄ sumit. In oib̄
istis nec nō actib̄ alijs q̄ sacris ordinib̄
It̄ annexi. aut in q̄libet ip̄oz singularit̄
quēlibet exercēdo peccat mortalit̄. Et
toritēs q̄tiēs aliquē actū v̄t minister ecclē
exequit̄ z exercet Sic ex dīct̄ sc̄i Tho.
d̄ aq̄no. v̄t sup̄ manifestissime cōprobat
a certā nō solū in p̄scriptis actib̄. s̄ etiā
fm̄ Dyoniū q̄n z q̄tiens ad aliquem
h̄mōi actū exercendū aliquā vestē induit
siue sumit. v̄t v̄l alb̄ v̄l manipulū v̄l sto
lā aut casulā. aut alias sacras vestes cō/
munis v̄l diuisim. Q̄d reuera sat̄ ē hor
rendū z stupēdū atq̄ etiā p̄iculosū val/
de. In talib̄ delictis statu atq̄ dignitate
totz tātis crimib̄ subiacere atq̄ ip̄lica/
ri. Un̄ nō īmerito d̄r. Quāto altior gra
dus tāto sublimior casus. ¶ Sa
cerdos incōtinēs z fornicari? ē suspēsus
ip̄o iure. z missa ei? nō debet audiri. v̄t
p̄ extra de cohabitatiōe clericoz z mul/
erū. c. vestra. Audiēs at̄ missam ei? pec/
cat mortalit̄. fm̄ Tho. i. x. q̄dlibeto. q.
8. Hoc at̄ intelligit̄ de publicis fornicā/
rijs. Querit̄ si talis celebret: v̄t fiat i/
regularis. R̄ndeo q̄ sic Hec Wilhelms
Querit̄ v̄t ep̄s possit cū talib̄ disp̄sa/
re. R̄ndeo q̄ sic. Ex q̄ disp̄satio in h̄ ca
su nō est p̄hibita. Et iura q̄ inueniunt̄
in p̄trariū illa p̄cedūt d̄ suspēso ab hoīe:
nō a iure. q̄ iura benigni? solēt agē q̄

hoīes. Hec Wilhel. Querit̄ v̄t clericū
q̄ expēdūt patrimonū crucifixi cū mere/
tricib̄ teneant ad restitutōem. R̄ndeo
q̄ clericū q̄ res ecclē dāt nō solū meretri/
cib̄. s̄ etiā histrionib̄ v̄l et̄ suis p̄sanguis
neis nō p̄t naturā sustērandā: h̄t fact
ant eos diuites de patrimonio crucifixi
raptos sunt. z tenent ad restitutōem.

¶ Querit̄ v̄t faciāt restitutōem.
R̄ndeo si h̄nt patrimonū seclare. v̄l alē
q̄d de artificio vel labore manuum: de
istis possunt restituere. Sed de reb̄ ec/
clesie n̄ sufficit restituere q̄ quicq̄d eis su
perest s̄z sup̄uictū z vestitū. hoc debet
dari pauperib̄. Nisi tūc subtraheret̄ s̄
bi de necessarijs. v̄l nisi res quas habu
erunt d̄ patrimonio vel de artificio expē
dissent in vsus ecclē. Hec Wilhelms.
Utrū concubine sacerdotū teneatur res
stituere que a sacerdotib̄ pro tali illicito
ope recipiunt. Respondeo s̄z Raymū
dum q̄ sic. Nam fornicarie z huiusmo/
di turpes persone tenentur restituere ip̄se
ecclē: nisi forte eis fuerit datum causa e/
lemosyne in summa necessitate. q̄ tunc
fuit debitū. Idē Hostien. Queritur. si
notori? fornicator possit absolvere. R̄n/
deo q̄ non. q̄ suspēsus ē quo ad se z etiā
quo ad alios. v̄t habetur extra de coha
bitatiōe clericoz. c. quesitum. Et sciēdū
q̄ magister in cōpendio theologice veri
tatis dicit̄ q̄uis oēs sacerdotes habeāt
claves: nō tū omnes p̄nt ligare z soluere
sicut excommunicati. suspēsi z heretici
damnati. hoc at̄ non est p̄t defectū or/
dinis: sed quia non habet materiaz. s̄z
subditos qui auferuntur eis cū excōmū/
cant. possunt tamen baptizare. q̄ hoc ē
sacramētū necessitatis. possunt quoq̄ ta
les eucharistiā p̄secrare. q̄ hoc substan
tialit̄ adheret ordini. ligare autē z soluere
adheret ordini accidentalit̄.

¶ De sacramēto matrimonij.
Matrimonium honorauit deus
multipliciter. Primo in hoc. q̄
ipse per se instituit. Secundo.

De sacramento

in loco digniori q̄ sub celo est hoc ē in paradiso. Tertio in statu innocētie. Quarto. q̄ nascivolvit de brā virgine que fuit in statu matrimonij p̄stituta Quinto q̄ p̄ns voluit esse in nuptijs cū m̄fer discipulis suis Et ibi ostendit deitatem suā mutando aquā in vinū in p̄spectu discipulorum suorum. Sexto q̄ est vinū de septem sacramētis ecclēie. Et q̄ de matrimonio um tā solemniter honoravit expedit oīno vt hoīes qui in statu matrimonij ad regnū celorum venire desiderant. deū i matrimonio rehonorent. Quicumq̄ ḡ iuste et legitime vult stare in matrimonio : et vt saluet in matrimonio tria ad hoc sūt necessaria. Unū añ nuptias et hoc spectat ad iuvenes et virgines qui adhuc nō sūt in matrimonio: h̄ intendūt adhuc p̄trahere. Scdm̄ in nuptijs inchoādo. Tertio cū post nuptias inchoatas quō in matrimonio s̄rvivendū **B** **C** Prīmū est: vt ante inchoatōem nuptiarum diu se preparant: vt digne hoc sacramētū inchoent et suscipiant. Ad susceptionem em̄ cuiuslibet sacramēti debet p̄cedē de bita p̄paratio. Quod quicumq̄ vinū de septem sacramētis recipit in p̄ccō mortali: peccat mortalit̄. Vt p̄ dist. 40. multi. et 25. illud. xi. q. 3. Audi. Sicut sacerdos q̄ porrigit aliud sac̄m̄ i p̄ccō mortal peccat mortalit̄. Un̄ ante inchoatōem nuptiarum debet se p̄pare p̄ verā p̄ritōem et purā cōfessionē. tāq̄ tpe pasche ad p̄ctōem sacramēti eucharistie. q̄ m̄rimoniū est tā bene sac̄m̄ sicut eucharistia. **C** Scdm̄: vt nuptias inchoent cum timore dñi. Un̄ **T** hobie. 6. dixit angelus raphael ad tobiā iuniorē. Accipias virgine tuā cū timore dñi amore filiorum magis q̄ libidine ducere. Nuptie debent celebrari deuore nō cū ludis et p̄sonis inonestis: sicut mod̄ ē plurimorum: h̄ cū honestis hoīb. Et ad hoc debent paupes invitari: vt incedant. p̄ sponso et sponsa. Tunc x̄ps mutat aquā in vinū. i. vitaz hanc insipidā i celestē leticiā. Un̄ ioh.

ij. Nuptie facte sunt i chana galylee. et erat mā ihu ibi. vocat̄ est aut̄ ih̄s et discipuli ei' ad nuptias. Et hoc fit i pauperib. Un̄ x̄ps d̄t de pauperib. Qui vos recipit: me recipit: et q̄ vos sp̄nit me sp̄nit. Et itez in euā. Q̄d vni ex minimis rē Et cū m̄rimoniū inchoat̄ tūc debet se p̄tinere p̄ tres dies ab actu matrimoniali. Et hoc docuit raphael thobiaz iuniorē q̄n̄ debuit p̄trahere cū sara p̄ginē ne dices. Cū ingressus fueris ad p̄ginē tuā: p̄ tres dies cōtinēs esto ab ea Sic parētes deberent informare suos filios sicut angelus raphael docuit thobiā et sarā et hoc erit hominivalde meritorium. et do valde acceptū q̄ deū i hoc honorat subtrahēdo sibi illā delectatōem ob reuerentiā dei p̄ tridui. Sciendū tū q̄ hoc non est p̄ceptū h̄ bonū p̄siliū. Itē debent p̄trahere causa plis. et sic p̄stitūtū ē a dō in paradiso: cū dixit ad adā et euā. Ben̄ i. Crescetez multiplicamini. Hic reprehendunt illi q̄ non honore querunt dei: nec multiplicatōem hoīm: h̄ suā pessimā voluptatē et libidinē exequendā. Et int̄ illos est diabolus. Un̄ angelus raphael dixit: vt h̄ **T** hobie. 6. Qui ita cōiungta suscipiunt: vt deū a sua m̄te excludant: et sue libidini vacent: sicut equus et mulus sup̄ hos demon h̄z p̄tatem. Hic etiam reprehendunt antiquae vetule et steriles q̄ iuvenes maritos in matrimonij p̄stitutos assumunt ad exequendā suā libidinē Et etiaz iuvenes mariti illas antiquas vetulas sibi assumunt p̄t sua t̄palia. Et si illa vetula illā delectatōem et iste iuuenis ista t̄palia p̄ponūt dilectioni dei et salutari aīe sue: ambo peccāt mortalit̄. Et go in p̄trahēdo m̄rimoniū p̄ncipal̄ intētio d̄z esse honor dei et augmētatio seclē Et est vna causa de illis causis q̄re non bene succedit aliq̄b in matrimonio q̄n̄ p̄ncipalit̄ non querūt deū. **C** Et sciendum q̄ sunt septem cause quare aliq̄b non bñ succedit in matrimonio. Prima causa est q̄ contraxerunt causa

libidinis. et si causa plis. nec propter deum
¶ Secunda quia contraxerunt tempore interdicti. ut habetur extra de matrimonio con-
 tracto contra interdictum sancte ecclesie.
 xxxij. q. 4. non oportet Tempus in quo
 prohibetur est nuptias celebrare est triplex
 Prima est a prima dominica aduentus usque
 ad epiphaniaz. Secunda a septuagesima
 usque ad octava pasche. Tertium tri-
 bus diebus ante ascensionem usque ad oc-
 tava pentecostes. Et qui contrarium facit:
 peccat mortaliter: si facit ex contemptu.
 et sine dispensatione. Et nec decem po-
 test in hoc dispensare secundum ius canonicum
 ergo multominus plebanus **¶** Tercia
 causa est quando non parem sibi assumit
 in matrimonium: sicut quando nobilis
 ignobilem. iuuenis antiquam. et dives
 pauperem. et sic de alijs. Et illi raro bene
 concordant. et interdum non bene succedit
 propter inequalitatem Ergo equalis equalis
 sibi assumat. Unde Aristoteles dicit de generatione
 et corruptione. Similia se bene comparantur.
 Quarta causa est quod in peccato
 mortali contraxerunt et se ante non prepa-
 rauerunt ad contrahendum digne matri-
 monium. scilicet per veram contritionem et con-
 fessionem puram. Quinta causa est: quod
 contrahit cum illa que uouit deo virgi-
 nitatem. quia tunc sponsa christi effecta est
 quem sibi elegit pre omnibus uiris unde
 ipsa male facit quia spernit christum spon-
 sum suum quem elegit: et alium pro eo
 ducit qui est minus bonus: minus pul-
 cher. minus nobilis. minus dives. Ipse
 etiam masculus male facit contrahendo
 cum tali uirgine que uouit. quia assumit
 sibi sponsam summi regis Ergo christus
 qui est summus rex vindicat se in eis.
 Ergo quando est suspitium de uirgine que uo-
 uit uirginitatem. tunc diligenter interro-
 gandum est an sic sit antequam contrahat.
 et si sic est nullo modo contrahat cum ta-
 li quantumcumque dives sit. Sed potius
 debet recipere uirginem pauperem que
 est libera. et non restricta uoto uirginita-

ris. Et insuper omnes qui dant consili-
 um ad tale matrimonium grauiter peccant
 quod sciunt eam uouisse uirginitatem:

¶ Sexta causa est quando contrahit
 cum uirgine per uerba de presenti: et postmodum
 aliam ducit. hoc est magnum peccatum
 et ualde periculosum. Primo quia talis
 semper adulterium committit quotiens
 actum matrimonij committit vel exercet
 cum secunda Secundo quia omnes pue-
 ri talium sunt illegitimi et spurij Tertio
 quod nunquam potest absolui a peccatis: nisi
 separet se a secunda. et redeat ad primam.

¶ Septima causa quod contrahit cum
 uirgine que est de progenie uitiosa. et hoc prin-
 cipaliter propter temporalia: ut cum quis
 contrahit cum filia usurarij. et sic de alijs
 Quondam consuetudo erat quando quis
 filiam suam cum uirgine desponsare uoluit.
 tunc interrogauit. Primo utrum talis
 sponsus de bonis et iustis parentibus
 natus sit: qui habent bonam famam: si-
 dem rectam et timentes deum. Secundo
 utrum ipse sponsus sit fructuosus. utrum
 humilis aut superbus. iratus an mitis:
 utrum iustus. porator. blasphemus. vel ti-
 mens deum. Tertio quomodo bona do-
 talia lucrata sunt. iuste uel iniuste. uel cum
 mendacijs. uel cum uisura uel cum ludo uel
 fraude uel cum mendacijs et sic de alijs. Sic
 filij modo quod quis filiam alicuius debebat
 recipere in uxorem: illa tria predicta dili-
 genter interrogabantur. sed heu modo
 vendunt pueros suos. et faciunt fornicari
 cum ipsi solent equos uendere temere. sic
 et pueros vendunt. Non querunt quomodo
 modo ista temporalia lucrata sunt. Sed
 solummodo quantum habet dare. dicendo
 Ego tantum dabo filio meo. et tu tantum
 dabis filie tue. Et sic ista temporalia sunt
 principalis intentio quod est contra de-
 um qui dicit. Ego sum alpha et omega. prin-
 cipium et finis. quia deus debet esse prin-
 cipalis intentio in omnibus agendis. facies
 deus uel omittedis. Non ubi radix mala
 est: quomodo fructus bonos proferat: Sic quod
 Lc 3

De sacramento

principiū ē vitiosum quō finis bon⁹ ēit.
Sciēdū q̄ q̄cūq; filiā suā vni vsurario
despōsar: illā filiā dat in efnā dānarōez
z oēs heredes q̄ de ea nascituri sūt: si sci
ent illas res iniuste acq̄sitas possideāt.
Sic sili mō intelligendū est de filio qui
p̄trahit cū filiā vsurarij. S; si diceret:
quō hereditabo salua p̄scientia illa bōa
q̄ hereditario iure p̄tingūt. Rñdeo q̄
teneris infrogarez p̄scrutari quō illa bo
na lucrata sūt: z volūtatē h̄ze: q̄ si aliqd
ibi iniustū inueneris. q̄ illud restituere
velis illis qui vere heredes sunt.

¶ Quo in m̄rimonio seruandū. **E.**

Er̄tio vidēdū est q̄lit post nupti
as inchoatas viuere debeāt vs/
q; ad mortē. Pro q̄ sciēdū q̄ se/
p̄tē debēt h̄ze viuētēs i m̄rimonio vt sal
uent in statu m̄rimonij. Primo dñt h̄ze
dilectōem ad inuicē. Ad ephē. 5. Viri
diligite vxores v̄as sicut x̄ps eccliam.
S; q̄lis debet esse dilectio inf̄ viz vxor
em ei⁹. Rñdeo q̄ dilectio viri ad mult
erē z ecōuerso dz excedere oēm dilectōez
hui⁹ mūdi. Et h̄ figurat in anuli subar
ratōe. Ille anul⁹ signat iunctōez viri z
mulieris. z amorē eorū dē. Debet at̄ anu
lus iste esse aure⁹ z rotund⁹ in q̄rto digi
to posit⁹. Aure⁹ idō dz esse. q̄ sicut aur
excellit om̄e metallū: sic amor ille cet̄os
amores hui⁹ mūdi dz excellere. Gen. ij.
Hoc nūcos ex ossib; meis: z caro d̄ car
ne mea. Quāobrem relinquet hō p̄zem
z m̄rem: z adherēbit vxori. Querit̄ vtrū
vir tenet plus diligere vxorē q̄ p̄entes.
Respondeo q̄ sic: sed plus debet hono
rare parentes. Secūdo anulus dz esse
rotundus ad oñdēdū q̄ amor ille dz h̄ze
p̄petuitatē sic q̄ nunq̄ finiat nisi p̄ mor
tem: imo z post mortē dñt se diligere q̄
vn⁹ subueniat alteri p̄ suffragia. **F.**

¶ Tertio in quarto digito dz esse posi
tus: vt oñdat q̄ amor iste dz h̄ze p̄cor
dialitatē. Dicunt em̄ phisici q̄ quedaz
vena p̄cedit a corde in quartū digitum.
Ergo anul⁹ iste ponit in q̄rtū digitū: vt

amor iugū dz esse fidel⁹ z p̄cordial⁹. S;
diceret in q̄ dz vir ostēdere dilectōez vx
ori. Rñdeo p̄mo in hoc q̄ nō dz eā inu
steturbare nec h̄bo nec factō. Vñ Col
ij. Viri diligite vxores v̄as. z nolite a
mari esse ad illas. Cōtra h̄ faciunt: q̄ ra
royel nunq̄ aliq̄ d̄ h̄bū amicabile loquū
tur suis vxorib;. Itē sc̄do in h̄ q̄ ip̄a vx
or in oib; dz ita bene h̄ze quo ad necessa
riā vitē: sicut ip̄e vir. Or̄ fm̄ dictū x̄pi iā
non sunt duo: sed vna caro. S; sic vnū
memb; p̄diuidit cū alio: sicut cū vxore
z ecōuerso: imo cū ip̄a mulier ē pregnās
vl̄ in puerperio facēs: tūc vir debet sibi
ip̄i subtrahere. z vxori subuenire. z hoc
p̄pter puez quē lactare dz. S; diceret
quō vxor dz ostendere charitatē viro suo
Rñdeo p̄mo in hoc q̄ ip̄a debet hono
rare virum suum exemplo marie: vt ha
betur. Lu: ij. vbi dixit maria ad puerū
ih̄m qm̄ inuenit eum i templo. Ecce pa
ter tuus z ego dolentes querebam⁹ te.
Vbi p̄mo nominauit ioseph ip̄m hono
rādo: vt in hoc exemplū dact vxorib; su
os viros honorandi. Contra h̄ faciunt
illex vxores: que contemnūt viros. vl̄ p̄
ter antiquitatē vel p̄pter paupertatem. et
sic de alijs. Sed ip̄a beata virgo q̄uis
esset iuuenis. pulchra z nobil. tamen ip̄
sa honorauit ioseph q̄ fuit pauper z an
tiquus. Secūdo in hoc q̄ debēt obe
dire suis maritis in omnib; licit⁹. i. Pe.
ij. Mulieres subdite sint viris. Itē dz
x̄s deus ad euam. Gen. ij. Sub pote
state viri eris. Ergo mulier existens ino
bediens viro suo pertinacit̄ z ex contē
ptu peccat mortalit̄. **¶** Sc̄dm̄ qd̄ dñt
habere in matrimonio cōstituti est q̄ de
bent pacifice simul viuere sicut angeli in
celo. z hoc est valde acceptū deo z hoib;
z de⁹ habitat cū eis. ps̄. In pace fact⁹
est locus eius. Et p̄sperabit̄ eis in oib;
q̄ntum est pro salute anime. Si vero al
ter illoz est maliciosus. iracund⁹. impa
rtēs. venenosus vt sp̄ens. z discordās
sic diabol⁹ in inferno: al̄ ip̄m sustinere

debet patient. et iste impatiens purgabit
te a peccatis. et erit h tuus diabolus. ut in futu-
ro alij diaboli nullam potestatem in te exer-
ceant. Quod scriptum est. Non punit deus bis
in idipsum. Unde etiam dominus dicit per prophetas. Af-
fixi te supple in presenti. et non affligam te vl-
tra. id est in futuro. Ergo mulieres hnt
voce lenes. et ligant collum cum peplis
mollibus. in signum ut dulciter respondere
debent suis iracundis viris. et temperare
cum suis mollibus responsis malitiam et
iracundiam suorum malorum virorum. Si autem
ambo sunt in culpa: ambo damnabuntur
et diabolus habitat cum eis. Et ipsi in fu-
turo habitabunt cum eo in inferno. Quia
hic simul litigant et discordant et viuunt in
simul sicut canis et catus: gallus et gal-
lina. qui tamen quousque assuescunt ex continua
cohabitatione ut pacifice simul stant.
Sed illi per longum tempus non assue-
scunt. Si autem vxor est in culpa. scilicet quod
est iracunda. tunc bonus vir facilius susti-
neret decem vicinos sibi aduersarios quam ta-
lem vxorem iracundam solam. Scriptum
est. Ecci. 25. Non est ira supra iras mu-
lieris. Et hoc fit propter fragilitatem sexus
Pauper enim est ille vir qui habet rixosam vx-
orem: quia stillantia domus non dat requiem
inhabitanti: sic talis mulier viro suo
Et quousque illi in matrimonio constituti simul
litigant. de hoc diaboli letantur. quod nihil
similiter actibus demonum: quam litigare. Et
tales duram vitam ducunt et infelices sunt
hic et in futuro. Hic quousque pacifice simul viuunt
de hoc gaudet christus et omnes sancti.
Quia Math. 18. dicit. Ubi duo vel
tres fuerint congregati in nomine meo. ibi erit
Et tales bene habent quo ad corpus et quo
ad animam. et quo ad temporalem substantiam
Unde salomon. Prover. xvij. Melior est
buccella panis sicca cum gaudio: quam do-
mus plena victimis cum iurgio. Tercium
est quod debent habere in matrimonio
quod vnus non deuenit ab alio. quia hoc est
vnum de maximis peccatis. In signum
huius ioseph magis voluit incarcerationi

quam in adulterium consentire. et susanna po-
tius voluit occidi quam adulterium committere.
ut habet Dan. xij. Quousque autem adulter
punitur corporaliter. spiritualiter et temporaliter. Hic quousque
in sexto precepto. Quod dicitur quod dominus habet
in matrimonio est quod dominus esse patientes in laboribus
ut vnus viuere alium: ut iusta bona cum suis
laboribus acquirant et possideant. Ideo sic
in iuuetute conueniunt: ut fortiter laborent
per vicualibus et necessariis Unde per Labo-
res manuum tuarum quod manducabis beatus
es: et bene tibi erit. Item in educatione filio-
rum dominus esse patientes et se mutuo iuuat. S
Quousque vix labor sit meritorius quem
parentes habent cum pueris. Ratione quod sic dum
modo talis intentio sit in parentibus quod in-
tendant pueros enutrire ad honorem dei: ut
boni sui christi fiant: et ipsi penes sint in gra-
tia: tunc omnes labores quos habent cum pue-
ris cedunt eis ad meritum. scilicet balneando la-
uando. lauando. vigilando. portando. iuol-
uendo. leuando. abando. informando. corri-
gendo quousque delinquit ne amplius deum offen-
dant. Ista omnia erunt eis meritoria. Si-
militer et pater qui sollicitudinem et laborem
sustinet pro vxore et pueris nutriendis. om-
nia ista sunt sibi meritoria. Unde apostolus de
Scimus quousque diligentibus deum omnia coopan-
tur in bonum. Et quando actus matri-
monij est peccatum et quando non. Hic quousque
an. vi. f. Quintum quod debet habere in
matrimonio est temperantia et honestas in actu
coniugali abstinentia in temporibus quibus absti-
nendum est. et sunt quousque quousque temperantia in quibus abstinentia
est ab actu coniugali. hoc quousque an. 6. b.
Sextum est quod debet sibi inuicem fide-
les esse in temporalibus. ambo enim debent esse domini
suarum rerum. Exemplo apostolorum dicitur quibus
legitur. et erant illis omnia communia.
Quia sicut dicit christus in euangelio.
Math. 19. Jam non sunt duo: sed vna
caro. scilicet vir et vxor. Quousque ergo temporalia inter
ipsum dominus esse diuisa Contra hoc faciunt multe
res quousque furantur viri suis: et illa sic furata ma-
le expeditur. scilicet in superbia in peplis. et in angustis
Et quousque ipse vir est remotus ultra mare in mer-

De septem donis

caris: ipayroz e i iuuujs **H** **U**tz mortalit peccatyroz furandoviro suo. Rñdeo si male expedit. sez ad peccadu sicut si daretyni ca alliciendi eum ad turpem actum: sic peccaret mortalit. Et ille qui sic recipit talia munuscula ppter talem turpem actum a tali muliere: tenet in foro conscientie restituere marito ipsius mulieris. immo qui scienter faceret vlye daret talia munuscula tali mulieri quaz scit scient velle abuti grauit peccat: Si milit z nunci q portaret talia munuscula scient q darent ppter tale turpe actum grauit deu in hoc offenderet. **I**te tra hoc faciunt illi mariti q pludunt bona sua vel in tabernis se iebriat. z sic male expedit bona illa de quibus vxoz cu puerz viuere deberet. Sed no sic faciendu est pboz honestoz discreto viro: qui debet ferre vinuz ad domu z bibere cum vxore propria. z post hoc deum collaudare: et regratiari ipi deo omnipotenti: qui te sic cibavit z potauit. **U**truz mlter debeat furari viro suo: vt inde elemosinam faciat. hoc quere añ. vij **H** **E**t de illis viris que recludunt omnia bona sua ab vxoribus tanq ab extraneis. quere ibidem **S**eptimuz quod debet habere illi q sunt in matrimonio est debita z honesta educatio filiozum vt eos i bonis instruant. **U**nd sciendu q parentes pncipalit tenentur tria suis pueris **P**rimo debet eos informare q innocentiam suam et puritatem deo offerat. qz hoc est doval de acceptu. **I**tem precepta dei. pat no ster. z symbolu. z debent eos ad eccliaz ducere. vt verbu dei audiāt. quia verbu dei est abus anime. **I**tem deu diliget eum timere in omnibus verbis z factis Sed heu sepius contingit q parentes per seignorant precepta dei: z quando qz symboluz. z potnducunt eos ad cho reas qz ad ecclesiam. **E**t quandoqz alii qui pentes informant suos pueros quo supbe incedere debeant. z quo mudo placere studeant. **I**nsup eis malu exep lu p.

bet. sez iurado blasphemado. maledicedo. zc. **E**t tales pentes rei crut oim peccatoz istoz. q ex mala informatioe vly malo exeplo filij sic discunt. **S**edo parentes tenentur pueros corrigere. **Q**uo aut pueri corrigedi sut. hic quere. **A. E. T**ertio pentes tenent hereditare res iuste acquisitas filijs suis. hoc qre sup. **A. B.**

Tractatus de septem sacramentis explicat.

Incipit tractatu/ lus de septem donis spussancti.

Eptē sūt dona spussancti que ideo sunt septē. qz p ea septē vitia spūalia expelluntur **P**rimū donū ē timor dñi id ē goetlich forcht **D**e q dicit

Eccī. i. Timor dñi introitū sapie. **Q**ui timor est custos z clausura omnium bonoz qd donū cordi nro adueniens mlta bōa pfert. **P**rimo docet mala pterita emendare. **Eccī. i. T**imor dñi expellit peccm **S**edo docet bona opari. **Eccī. i. Q**ui timet deu faciet bona. i. q timet deuz nihil negligit. **I**dem **Q**ui timet deu: in qrit q bñplacita sunt dei. **G**reg. **D**eu timere est nulla que facienda sunt preterire. **I**sydor⁹ in synonymis. **T**imor expellit peccatū. timor reprimit vitium. z timor cautū facit hoīem atqz sollicitū. **T**ertio timor disponit z habilitat corda nostra ad vitā religiosaz. **Eccī. ij T**imor dñi pparat corda. **E**t **B**ernardus i tractatu de septē donis dicit. **C**onnexa sunt quidem timor z religio. z manere nō potest vnum sine altero. **Q**uarto timor dñi cōseruat hoīem in bono. **B**erñ. **I**n pira te nihil ita valet ad gratiā promerendaz cōseruandā z recuperandā qz si videat nō alta sapere. sed sp timere: **U**nd etiā **S**alomon: **S**i in timore dñi nō tenueris te: cito subuertet dom⁹ tua. **Q**uinto

timor dñi misericordiam meret ps. Quō mī
seret pat filioꝝ suoꝝ: misert⁹ ē dñs timē/
tib se. Sexto p̄fert hoī p̄uisionē t̄p̄aliū
ps. Timete dñm oēs sancti ei⁹: qm̄ nō
est inopia timētib eū. Septimo cōfert
hoī plongetōem vitē. Un̄ puer. x. Ti/
mor dñi apponet dies. Octauo oꝝoem
facit exaudiri. ps. Volūtātē timētūz se
faciet. z dep̄catōez eoz exaudiet. Nono
eternam gloriāz meretur. Prouerbioꝝ
xxvij. Beatus homo q̄ semp est pau/
dus. Eccl. xxv. Beatus vir cui ē dona
tū habere timorem dei. Gregorius dic
Ubi timor non est: salus ibi non erit.
Hi sunt nouem fructus: quos confert
donum timoris qd̄ est primum donum
spiritus sancti. z hoc donum timoris ex/
pellit primum peccatum mortale scz super/
biam. Timor dñi hoīem humiliat. sup/
bia vero eleuat. Eccl. x. Odibilis est co/
ram deo z hoībus supbia. z q̄nto se hō
hic magis exaltat tanto magis in futu/
ro humiliabitur. Luc. i. 8. Omnis q̄ se
exaltat humiliabitur. Ergo vt in futu/
ro exaltemur humiliemus nos h̄ coraz
deo in timore dñi. i. Pe. 5. Humiliamini
sub potenti manu dei. vt vos exaltet in
die visitationis. Bern. Per humilita/
tem ascēdas ad sublimitatem. quia hec
est via z nō alia p̄t̄ ip̄am. qui alias va/
dit potius cadit q̄ ascendit. Quia sola est
hūilitas q̄ exaltat. z sola q̄ ducit ad vitā
B Sēdm̄ donū est donū pietatis
Ubi notādū q̄ est triplex pietas hūi/
da. vna ad deū. z illa debet esse in p̄fidē
tia bona quā debem⁹ habere ad deum.
Primo in temporali p̄uisione. ps. Za/
cta cogitātū tuum in dño. z ip̄e te enutri/
et. Idem. Multitudo omnium in te spat
dñe. z hoc tollit nūmiam z sup̄fluam sol/
licitudinē temporaliū quam habēt
illī auari qui nunq̄ satiantur. Sz semp
timent sibi deficere z procurant sibi cuz
omni sollicitudine t̄p̄alia q̄si semp debe
rent viuere. z forte in breui moriuntur.
Lu. i. 2. Stulte hac nocte. zc. Contra h̄

dicat x̄ps in euāgelio. Nolite solliciti eē
dicētes. qd̄ māducabimus qd̄ bibem⁹
nōne aīa plus est q̄ esca. q̄si dicēz. Si
dat maiora. id est vitam: etiā dat mino/
ra. i. escam z vestimēta. Scdo in spūalē
bus q̄ntum ad aīam. ps. Sperātē autē
in dño misericōdia circūdabit. Et sic tollit
despatio. que est peior omī pctō. Un̄
Isid. de summo ho. Desperatio auget
pctm̄. desperatio est peior omī peccato.
Un̄ L̄hrif. in sermone. Nihil em̄ de cuz
sic offendit q̄ desperatio. Item Isid. ij
li. de sum. ho. Perpetrare aliqd̄ flagicē
um mors est anime. h̄ de spare est ad ifer/
num descendere. Tertio in eternis. i. in
remuneratōe omnium bonorum. Luce
xij Nolite timere pusillus grex. compla
cuit em̄ patri vestro dare vobis regnūz
L Secūda pietas est quo ad seipm̄.
Et illa debet esse in miseratōe pp̄ie ant
me. Unde Eccl. xxx. Misere anime
tue placens deo ¶ Un̄ sciendum q̄ sex
opera misericōdie debem⁹ exhibere anime
nostre. Primo debemus eā cibare pa/
ne vitē. hoc fit quādo digne cōmunica/
mus. Secūdo potare cum calice tribu/
latōis z patientie quē ch̄stus p̄ se bibit
et nobis pp̄inauit. Math. xx. Potest⁹
bibere calicem quē ego bibiturus sum.
¶ Tertio vestire cum charitate dei z p̄
ximi. quia hec est vestis nuptialis vitē
eterne Math. xxij. Amice quomō huc
intraſti nō habens vestem nuptiales: p̄
quā vestem cognoscitur filij dei Johis
xij. In hoc cognoscit homines q̄ mei
estis discipuli si dilectōem habuerit⁹ ad
iuceem. ¶ Quarto hospitare. hoc fit p̄
p̄nam quam agimus pro peccatis no/
stris. quia cuz homo est in peccato mor/
tali: tunc facit sibi mansionem in iferno
ps. Appropiquant vsqz ad portas mor/
tis Sed quando penitentiam agit: tūc
preparat sibi mansionē in celo. Math.
iij. Penitentiam agite. ¶ Quinto visi/
tare. z hoc fit quando fragilitatē nostrā
pensamus. z peccata nostra cum amarē

De septem donis

tudine cordis recolimus. vt cū p̄p̄a dicere possim? Recogitabo tibi om̄s annos meos in amaritudine aie mee. **S**eptimo debem⁹ eā de carcere hui⁹ mūdi educere. ⁊ hoc fit p̄ desiderii sup̄noz. **A**p̄ls **Q**ue sursum sunt q̄rite: non q̄ sup̄ tram **I**dē **N**ostra uersatio in celis ē. **T**ercia p̄teras est quo ad proximū. illa exhibetur p̄mo in dādo. **E**ccl̄. i. 4. **A**n̄ mortem benefac amico tuo. id est christo. qz elemosyna in vita multo melior est q̄ post mortem. **Q**uia vnus denarius in vita melior est q̄ centum post mortem. **S**ecundo exhibetur proximo commo- dando. **P̄s.** **I**ustus miseretur et commodat. et semen illius in benedictione erit. **E**t d̄ hoc gaudet christus ⁊ tota ce- li curia. qz sumus sua membra. ⁊ erit ho- mini valde meritorium. **Luce. vi.** **H**u- tuū dantes nihil inde sperātes. **T**ertio in condonādo p̄ximo. **Luce. 6.** **D**imit- tite ⁊ dimittemi **Aug⁹.** **E**a elemosyna nihil est maius: qua ex corde dimittim⁹ quod i nos quisqz peccauit. **Q**uarto fa- cta p̄ximi non in malum iudicando. sed sp̄ ad meliōrē p̄rē interpretādo **U**n̄ **aug⁹** sup̄ illd̄ **H**at. **N**olite iudicāre. et nō iu- dicabimini. **H** loco nihil aliud p̄cipi exi- stimo: nisi vt ea facta dubia q̄ sūt. q̄ aīo fiāt. i meliōrē p̄rē interpretemur. **U**nde sciendū q̄ q̄libet tenet oīa dicta et facta p̄ximi in meliōrē partem interpretari nisi sint māifesta mala. **A**p̄ls. **Q**uo iudicio aliu⁹ iudicās. teipm̄ condemnas. **S**ed dices vn̄ oritur q̄ aliq̄ om̄ia q̄ vident vel audiūt de p̄ximis. sp̄ in malum int̄- pretant. **R**espondeo q̄ ex duobus pue- nit. **P**rimo: qz ip̄i mali sūt. **U**n̄ **L**hry. sup̄ **H**at. **O**is homo fm̄ se aliu⁹ existi- mat. **I**dē. **S**icut difficile aliquē suspi- catur malum q̄ bonus est. sic difficile sus- picatur aliquē bonū qui mal⁹ est. **S**ecū- do. qz male afficitur ad illum quez iudi- cat. **Aug⁹.** **C**ertum est q̄ d̄ malo icerto neminē iudicāre quē tanq̄ meipm̄ dili- gerem. sed etiam defendere ⁊ excusarem

q̄ diu in publicū nō p̄d̄ret. **S**ed quia charitate p̄didimus: facilius alterutrū iudicamus **E**t q̄ oīs qui facit alterum iudicat: ostēdit se vacuū a gratia dei ⁊ a charitate p̄ximi. **S**z q̄ bona suspicatur de p̄ximis est signū p̄fectus ⁊ bonitatis **B**reg⁹ in moral. **Q**uātovos in bono p̄ficiatis tāto etiā bona de alio sentitis **E**t **T**ertiu⁹ donū est donū scie. i. got- liche kunst. qd̄ donū p̄mo docet seipm̄ cognoscere. s. quis es. qd̄ fuisti. ⁊ qd̄ eris **B**erū. **L**ogita ergo vnde veneris ⁊ eru- besce. vbi es ingemisce. quo p̄peras ⁊ p̄timefce. **I**tem cognosce te p̄ culpam ac- tualem fieri exosum deo. **S**ap̄e. xliij. **O**dio sunt deo impius ⁊ impietas eius **E**ccl̄. xij. **A**ltissimus odio habet p̄ctō- res. **I**te per culpā eris maledictus. **p̄s.** **M**aledicti q̄ declināt a mā datus tuis. **E**t insup̄ debitoz mortis eterne: nō solā tp̄alis vt iumentū. **E**zech. xvij. **A**ia q̄ peccauerit ip̄a moriet. **S**z ecōuerso cog- nosce q̄ gr̄a facit hoīem filiū dei ⁊ here- dē. **A**p̄ls ad **R**ho. viij. **S**i filij ⁊ here- des. **I**te facit hoīem bonū. **p̄s.** **B**eat⁹ p̄ls cuius est dñs deus eius. **I**te gr̄a facit hoīem bñdictū. **D**euf. xxvij. **S**i p̄cepta mea audieris bñdictus tu in ci- uitate bñdict⁹ in agro ⁊c. ⁊ hoc ergo no- mine noiabit deus bonos q̄ ad dexterā eius erūt dicēs. **H**at. v. **V**enite be- nedicti patris ⁊c. **S**ecdo docet donum scie cognoscere deū **P**rimo in quantum est creator tuus ⁊ tu creatura eius. **U**n̄ **p̄s.** **I**pe fecit nos ⁊ nō ip̄i nos. ⁊ sic tene- ris ei obedire tanq̄ tuo creatori. **S**ecdo in quantum dñs tuus. ⁊ tu seruus eius. ⁊ sic teneris ei fideliter seruire tanq̄ fide- lis seruus dño suo. **T**ertio in quantum ip̄e pater tuus ⁊ tu filius eius. ⁊ sic teneris ei exhibere honores ⁊ reuerentiā **Q**uar- to in quantum redemptor tuus. ⁊ sic tene- ris eum diligere **J**oh̄is. xv. **D**atozem aut̄ charitatē nemo habet vt animā ⁊c **Q**uinto in quantum futurus iudex tuus et sic eū timere debes in oībus verbis ⁊

factus siue comedendo siue dormiendo
 Tertio donum scientie docet cognosce-
 re proximos scilicet quomodo omnes homines tam di-
 uites tam pauperes quam nobiles sunt filii
 in quatuor. Primo enim homines sunt filii
 ex parte principij. quia omnes ab uno deo et
 de eodem luto formati sunt. et omnes nu-
 di et pauperes nati. Job. xxxiii. Ecce me
 fecit deus sicut et te. et de eodem quoque lu-
 to formatus sum. Sap. vii. Nemo ex
 regibus aliud habet natiuitatis initium.
 Secundo sumus similes ex parte mediij. quia
 omnes mortales et breuis vite tam diui-
 tes quam pauperes. Eccl. x. Omnis potentia
 tus breuis vite. Job. xiiij. Breuis di-
 es hominis sunt. Tertio ex parte finis. quia
 omnes in eadem morte et putredine
 reducuntur. Job. xvij. Putredini dixi pa-
 ter meus es etc. Hoc patet in officio mor-
 tuorum. quia ibi nulla est distinctio inter no-
 biles et ignobiles. Quarto ex parte iudi-
 cij. quia omnes sub uno iudice reddere
 compelluntur. iij. ad Lchorin. v. Deus
 nos manifestari oportet ante tribunal christi
 ut referat etc. Et actum. x. Ipse est qui con-
 stitutus est a deo iudex uiuorum et mortuo-
 rum. et cum hanc equalitatem cognoscimus
 tunc nos mutuo diligere debemus. et unum
 alium non spernere. Unde Gregorius. Omnes
 fratres sumus unum imperatoris potestate con-
 diti. et sanguine ipsius redempti. et ideo fra-
 tres nostros quamuis pauperes et abiectos in
 nullo despiciere debemus. Augustinus. de do-
 ctrina christiana. Ego non interrogo te ser-
 catum pauperem et pannosum. non quales in ve-
 stris sitis. sed quales nati fueritis. ambo cer-
 te nudi. ambo infirmi. ambo vitam mise-
 ram inchoantes. et ob hoc ambo plorantes
 quando nascemini infantes. Et illud do-
 num expellit inuidiam quam est pertraria charita-
 ti. quia gaudet de malis. et peristat de bo-
 nis quod est diabolicum. Inuidi sunt a deo
 maledicti. Esa. v. Uel vobis qui dicitis
 bonum malum etc. et tales inuidi sunt filii di-
 aboli. quia sicut charitas est signum filiorum dei
 Uel Job. xiiij. In hoc cognoscet homines

quod mei estis discipuli si dilectorem habue-
 ritis. Sic inuidia est signum filiorum diaboli
 B Quarto donum est donum forti-
 tudinis. i. gortliche stercke. Ubi scien-
 dum quod deus non querit fortitudinem corporis. sed
 spiritus. Uel Aemilie. viii. Gaudium eternum
 domini est fortitudo nostra. Et notandum quod
 spiritus sanctus per donum fortitudinis tripliciter con-
 fortat hominem. Primo in tolerando aduer-
 sitates patienter. i. Thessal. v. Patienter
 estote ad omnes. Sed diceret quomodo
 acquiescentiam mihi patientiam in aduersis. Respon-
 deo quod principaliter sunt tria que inducunt
 ad patientiam. Primum est. quia cum peccatis tuis
 plus meruisti. Non peccato nequaquam peccasti
 aut habuit in futuro punietur. Ergo modicum
 cum in presenti liberer pati debes per purgato-
 rio et peccatis tuis. Secundum quod christus maio-
 ra sustinuit pro te. ergo tu etiam pro eo aliquid
 modicum pati debes. Gregorius. Si passio
 christi ad memoriam reducat nihil est quod non
 equo animo tolere. Tertium est. quia tribula-
 tio est via ad celum. Act. xiiii. Per multas
 tribulationes oportet nos intrare regnum dei
 Insuper tribulationes et infirmitates aug-
 mentant premium eternum. Math. v. Gau-
 dete in illa die. supple tribulationis. quoniam
 merces vestra multa est in celis. Uel Hiero-
 nimo. in epistola: Libenter nunc tormeta patior
 ut futura mihi gloria seruetur. Hodo quicquid
 aliquem dolore patienter sustines: et si mil-
 lesies dolore sentires in oculo dicitur per
 quilibet vice eternum premium possidebis. Et
 illud premium excedit omnes tribulationes. Ap-
 th. viii. Non sitis condigne passiones etc.
 Secundum confortat nos spiritus sanctus per hoc donum ad
 vincendum diabolum. Jac. iiii. Resistite dia-
 bolo et fugiet a vobis. Item ad preueniendum mu-
 dum. Jac. iiii. Amicitia hominum mundi inimici-
 tia est dei. quia amicum hominum mundi est dei
 Insuper ista verba sunt multum terribilia amatoribus
 hominum mundi. quia nec potest duobus dominis seruire. Sed
 dices. quomodo vincam mundum. Hoc docet Au-
 gustinus. dices. Occupasce quod permisit oportet
 expauesce quod minas oportet. et sic viles
 ut omnis mundus. Tertio confortat ad

De septem donis

operandū bona opera. **Uñ** Johis. ix. Operari oportet donec dies est. qz venit nox dñi nemo p̄t opari. Nota in sensato dist. xxxij. in quarto p̄ncipali littera. x. Aug^o. Inutiliter hoc tpe viuif nisi ad acq̄rendum meritū laboref. quo in eternitate remuneret. qz opa bona ornant aīaz z p̄comitant aīam cū oēs amici eā deserūt. Apoē. xij. Opa em̄ illoz sequūtur illos Et p̄ his tūc remuneramur in vita btā. qz de^o redderit vnicuiqz fm̄ opa sua. Hiero. Unusqz p̄ opibus suis mercedem accipiet. **Uñ** Bern̄. Si labor terret merces inuitet Unusqz em̄ fm̄ suū laboref mercedē accipiet Et sic h̄ donum expellit accidiam que est mater neq̄cie. Augustin^o. Ociositas sine dei timore magistra neq̄cie est. **Uñ** Leo papa in sermone. Nō dormientibus puenit regnū: nec ocio z desidīa tepentibus b̄ritudo eternitatis ingerit. **I**tem Qui tum est donum p̄siliij. id est gotlich rat. Nota q̄ sp̄ritussanctus vult q̄ a trib^o debemus querere consiliū. Primo a deo. **Uñ** Tobie. iij. Benedic deus et pete ab eo vt viam tuā dirigat. z omīa cōsilia tua in ipso p̄maneāt Ecclī. xxxix. In omnibus deprecare cōsiliū altissimi. Et hoc p̄silit Salomon dicēs Cōsiliarius vnus sit de mille nomen eius. **Uñ** de Esa. dicit. Vocabitur consiliarius deus fortis. Secūdo querere debemus a proximo p̄scientioso z discreto et timentē deū. Quia si nos indigni sum^o vt deus nobis immediate p̄suleret sicut fecit cōmuniter bonis z p̄fectis hominibus: tunc queramus ab hoibus quibz inspirat que nobis facienda sunt. qz deus operatur p̄ medium. Exempluz de paulo qui dixit. Dñe quid me vis facere. Et vox respōdit Surge z ingredere ciuitatē z dices tibi qd te oporteat facē. Et x̄ps apparuit ananie z misit eum ad paulū. cū tñ christus p̄ se potuit sibi manifestasse qd eū opteret facē. Sciendū tñ q̄ signāter p̄siliū q̄rere debemus a lic

terat^o z cōsciētiosis q̄ h̄nt sciam z bonā vitaz z nō a dissolutis z male vite. **Uñ** Ambro. de officijs li. ij. Quis vtilē iudicet aliene cause que videt iutilē vite sue **Uñ** Ecclī. xij. Qui sibi nequā est cui bonus erit. Tertio debem^o q̄rere cōsiliū a cōscia p̄ria. Ecclī. xxxij. Oīa fac cū p̄silio: z post factū nō penitebis. quia sicut qs veller alijs cōsulere: sic z sibi p̄sili debet facere. **R** **E**t illd donū sp̄ritussancti expellit auariciāz. Et hoc fit qñ sp̄ritussanct^o p̄ donū cōsiliij cōsultat terrena desp̄icere z celestia appetere. qz terrena modiciū valēt in p̄nti vita: qz solū ad sustentatōem corp̄is. in morte nihil p̄sumunt. **P**rouer. xi. Non p̄derunt diuitie in die vltimōz. **I**tem qz nō p̄t trāfferri ad aliud seculū. Job. ij. Diues cū dormiēt nihil secū aufert. **I**tem post mortē sepius nocēt multis qñ redditori sunt rōem de ipsis qño lucrata sunt. qño possessa. z qño expensa sunt vsqz ad nouissimū q̄drātem. **S**z sp̄ualia bona q̄ ad celestia p̄ducūt sunt appetēda. qz nihil vtilius in hac vita. Et hoc fit quādo faciūt opa nostra meritoria. **I**tem in morte. qz faciūt hoīez feliciter mori. **Uñ** Beati mortui qui in dño moriunt. imo faciūt ip̄am mortem p̄ciosam. **Uñ** ps. Preciosa in cōspectu dñi mors scōp̄ eius. **I**tem post mortē. qz eternā gl̄iam tribuūt. **Uñ** Bern̄. in epl̄is. Bona mors iusti p̄pter requiem melior p̄pter nouitatem. optima p̄pter securitatem. **D**amascen^o li. iij. Mors sanctorū somnus magis est q̄ mors. laborauerūt ei in p̄nti sc̄loviū viuūt in sc̄lm. **S**extū donū est donū itellect^o. i. gotlich p̄stentenis. Per illd bonū sp̄ritussancti docet nos itelligē deū in nob z i creaturis. **N**ā p̄ magnitudinē z latitudinē h̄ mūdi potētā dei agnoscim^o q̄ ip̄e est oīpotēs. qd p̄z in h̄ cū possz adhuc ifinitos mūdos ex sua potētā creare. **I**tem p̄ decorē celi mūdi z creaturaz sapiāz dei itelligim^o. **I**tem p̄ bonitatē z utilitatē creaturarū bonitatē dei itelligim^o. **I**tem qñ vñ

Spiritus sancti xxx

des aliqua pulchra. z gustas dulcia: p hoc intelligere cogitare debes eterna. Bernardus. Dulcedo oim creaturarū si quis iuste aduertit: nihil est aliud nisi q ad illā etnam dulcedinem nos inuitat. Et illud donū expellit peccatū gula. qz per donū spiritus sancti sumimus cibuz z porum. z vtimur creaturis dei ad honorem ipsius z vtilitatem nostrā. Et sic refecat supfluitas gula. ¶ Septimū donū est donū sapie. i. goetlich wisheyt. Et sciendū q sapia dr quasi sapida scientia. z per hoc donum spū sancti dat nobis sapere celestia que dulcedo p cellit omnem dulcedinem totius mundi. ¶ In Basili. Dulcedo mellifera dulcedo mirāda. q̄ dulce es in meditatione. s; dulcior in orōe. dulcissima i cōtemplatione. Sed supdulcissima in beatitudine. imo tāta dulcedo est in etna patria q est inexplicabilis z inestimabilis. ¶ In tanta est dulcedo: q si celū aperiretur. z minimuz gaudiū alicuius sancti parui videretur. q̄uis a nobis remota sunt tamen totus mūdus sufferre nō posset Si possibile esset tunc nullū cor a deo triste eēt qn̄ letificaretur: nec ali-

qua pena tam amara quam homo sentiret siue ignem siue aquam bullientem immo nec ipsam mortem corporalem. Quid tunc erit cum nos illic venerim? et cum deo z omnibus sanctis gaudebimus. Deum videre est ita delectabile: q Augustinus dicit q potius vellet eē in inferno z deum videre: q̄ in celo z ei visione carere. ¶ Und ps. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanq̄ dies hesternae que preterijt. Et illud donum expellit peccatum luxurie. quia s̄m Gregorij Sustato spiritu desipit omnis caro. Augustinus dicit sic. Gaudium diuine dulcedinis non degustas. si carnali delectatione cor maculas.

¶ Tractatus de septem donis spiritus sancti explicat Et per consequens totus liber Discipuli de eruditione christifidelium. arte et impensis viri solertis Hermannii bāgard de Herwich Colonie nup imp̄ssus iuxta antiquū forū in domino vulgariter nūcupata. tzo dem Wyl den man Anno salutis nre. D. cccc. xcyi sexto Kalēdas Nouembriis

